

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXI
januari 1978

Aflevering

1

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr E. L. Gonsalves</i> ; De Protocollen van Genève en de verbeterde bescherming van gewonden, zieken en geneeskundige diensten	1
<i>Mr H. W. E. Vermeer Jr</i> ; Toetsingsrecht voor de beklagmeerdere? Naschrift C. . .	7
<i>Mr P. L. Nutters</i> ; Generale preventie in het tuchtrecht als instrument van normstelling	11

Strafrechtspraak

Parkeerovertrading op een parkeerplaats gelegen buiten de kazerne. Beantwoording van de vraag of het een voor het militair of voor het openbaar verkeer openstaande weg betreft. Vertegenwoordiging door een raadsman van de beklagde, die verstek had verzocht. (R.LLu art. 179; W.Sv. art. 270; R.V.V. art. 8 en 125) Naschrift W.H.V.	15
Desertie, gepleegd met het oogmerk om ontslagen te worden uit de zeedienst. Kwalificatie (W.M.Sr. art. 23 en 98 (2)). Naschrift W.H.V.	19
Zware mishandeling door met een mes steekwonden, onder meer longperforatie ten gevolge hebbende, toe te brengen. Noodweerberoep verworpen. (W.Sr. art. 41 en 302)	23
Besturen van een rijwiel onder invloed van alcoholhoudende drank; Openbare dronkenschap. (W.Sr. art. 453; W.V.W. art. 26 (1)). Naschrift W.H.V.	27
Als eigenaar, gezeten in een auto, welke door een ander werd bestuurd, welke ander met die auto een aanrijding met schade veroorzaakte, het stuur overgenomen en met de auto weggereden zonder dat de identiteit van de bestuurder en die van de auto behoorlijk konden worden vastgesteld. (W.V.W. art. 30) . .	30
Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, waarna de beklagde, aangehouden en in arrest gesteld, uitbrak en wederom opzettelijk ongeoorloofd afwezig bleef. (W.M.Sr. art. 97)	33
Ziek thuis verblijven of ongeoorloofde afwezigheid? (W.M.Sr. art. 97). Naschrift W.H.V.	36
Mishandeling door met een priem een ander meerdere malen in het lichaam te steken. Beroep op overmacht aanvaard. (W.M.Sr. art. 76, 117, 121, 143; W.Sr. art. 40, 41, 42, 300). Naschrift W.H.V.	40

Administratieve Rechtspraak

Verzoek van een hoofdbestuurder van de korporaalsvereniging om een dag buitengewoon verlof afgewezen. Beroep op het a.g. is ontvankelijk, doch ongegrond. Bevestiging door c.r.v.b. (RMAKL. art. 68 en 69). Naschrift E.H.N.	44
--	----

BIJDRAGEN**De Protocollen van Genève en de verbeterde bescherming van gewonden, zieken en geneeskundige diensten**

door

MR E. L. GONSALVES

luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst

De Protocollen van Genève van 10 juni 1977 bevatten regelingen en bepalingen betreffende een aantal onderwerpen, welke in hun geheel als nieuw recht zijn te beschouwen, zoals b.v. de definitie van militair doel en van het civiele object, de regeling van hulpverleningsacties, de bepalingen t.a.v. huurlingen etc. Wat dat betreft is een uitgebreidere toekenning van humanitairrechtelijke bescherming aan geneeskundige diensten zeker niet als nieuw recht te beschouwen. Integendeel de oudste Conventie van Genève van 1864 was de conventie, waarin als eerste de bescherming van de gewonden en zieken en van de militair geneeskundige diensten werd geregeld. Wat nu echter wel valt te constateren is een aanmerkelijke uitbreiding en modernisering van het „gewonden en zieken”-recht. Daarom is het zeker niet misplaatst om naast een beschrijving en het commentariëren van die bepalingen, welke nieuw recht inhouden, toch ook aandacht te schenken aan de bepalingen op het terrein van het oudste Geneefse recht: de bescherming van gewonden en zieken en daarvan afgeleid de aan geneeskundige diensten toe te kennen bescherming.

Het is daarbij vanzelfsprekend, dat er geen uitgebreide bepalingen zijn te vinden in het Protocol II, dat slechts zeer summier in 28 artikelen enkele van de meest essentiële regels, welke in het *niet*-internationale conflict toegepast moeten worden, bevat. Met zes artikelen is de materie van de bescherming van gewonden en zieken daar dan ook bepaald niet onderbedeeld behandeld. Voor meer uitgebreide regelingen zal inderdaad Protocol I geraadpleegd moeten worden. Maar daar zijn zij dan ook duidelijk op hun plaats. Juist in het internationale conflict zijn er niet alleen veel meer mogelijkheden, maar bestaat er toch ook veel meer behoefte aan meer „sophisticated” regels en bepalingen.

De eerste van deze regels, die meteen duidelijk opvalt, is het uitgebreide samenstel van definities, dat in art. 8 van Protocol I¹⁾ is neergelegd. Alhoewel er al meer dan 100 jaar een Conventie in werking is betreffende gewonden en zieken, was er tot nu toe geen enkele definitie van een gewonde of zieke beschikbaar. Daar heeft tot nu toe uitgaande van veel

1) zie hiervoor M.R.T. LXX (1977) pag. 527 e.v.

goede wil ook geen behoefte aan bestaan. Maar het is inderdaad een duidelijk meer moderne aanpak om aan de hand van de meest recente gegevens uit het medische recht, een aanvaardbare omschrijving op te stellen van wie er onder gewonden en zieken worden begrepen. De gebruikte medische criteria spreken voor zichzelf. Meer moeite hadden evenwel verschillende gedelegeerden met het mede in de definitie begrepen zijn van kraamvrouwen en pasgeboren kinderen. De geboorte wordt door velen, m.i. terecht, niet als een ziekte beschouwd. Maar het vervolg van de opsomming „en andere personen, die onmiddellijke geneeskundige hulp en „verzorging behoeven” – waarbij gedacht wordt aan de zwakken en vrouwen in verwachting –, maakt het echter mogelijk om dit criterium, van de behoefte aan medische hulp, hanterende de jonge moeders en babies wél in de definitie op te nemen.

Zo is daar verder ook een omschrijving van schipbreukelingen opgenomen. De pogingen om daarbij ook de „shipwrecked of the desert” opgenomen te krijgen, leden uiteraard – alhoewel niet ontkend kan worden dat militairen en burgers, die in een woestijn verloren en verdwaald raken, in grote nood kunnen komen te verkeren – schipbreuk.

De omschrijving van het geneeskundige personeel mist de beperking tot alleen het *militaire* geneeskundige personeel en richt zich derhalve duidelijk ook op het civiele geneeskundige personeel. Voor wat betreft de geestelijke verzorgers heeft met name de Nederlandse delegatie te Genève verschillende mislukte pogingen gedaan om in de definitie van de geestelijke verzorgers ook de humanistische raadslieden opgenomen te krijgen. Na alle uitgebreide toelichtingen dezerzijds op het bestaan van deze functionarissen bleek wel, dat er buiten Nederland klaarblijkelijk nog nooit iemand van een dergelijke geestelijke verzorger heeft gehoord en zich daarvan kennelijk ook geen voorstelling kan maken. De meest gehoorde opmerking was wel die, dat het klaarblijkelijk een zeer speciaal soort politieke commissarissen moest betreffen!

Valt verder bij geneeskundige eenheden de zeer gedetailleerde en zeer volledige opsomming van taken en toepassingen op; van meer belang – want tot nu toe nog niet aan een behoorlijke regeling toegekomen – zijn de definities van geneeskundig transport, in het bijzonder het luchttransport, en de transportmiddelen. Maar daarover meer verderop in dit artikel.

De moderne medisch-juridische opvattingen, neergelegd in art. 8, vinden een verantwoord vervolg in de bepalingen van art. 11. Hierin is de verplichting tot een behoorlijke medische verzorging neergelegd. Helaas is de werkingssfeer beperkt tot de groep van personen, die zich daadwerkelijk als gevangenen in handen van een tegenstander, bevinden. Maar dit is dan ook wel de groep, die ten tijde van een gewapend conflict de grootste risico's loopt het slachtoffer te worden van onvoldoende verzorging. Uiteraard zijn naast de lichamelijke gezondheid ook de psy-

chische gezondheid en integriteit als doeleinden van een behoorlijke medische verzorging opgenomen.

De formulering in de tweede zin van het eerste lid van art. 11 – dat elke geneeskundige behandeling verboden is, welke onbestaanbaar is met algemeen erkende medische criteria – is van Nederlandse zijde aangedragen. Evenals het verbod, neergelegd in sub (c) van het tweede lid, om weefsel of organen te verwijderen ten behoeve van transplantaties. In een tijd, waarin de transplantatietechniek grote vorderingen maakt, is er uiteraard een grote behoefte aan donorweefsels en donororganen, welke tot nu toe altijd vrijwillig ter beschikking moeten worden gesteld. Omdat deze noodzakelijke vrijwilligheid in het geval van gevangenen, die onder – zware – druk zouden kunnen worden gezet om als donor op te treden, maar zeer betrekkelijk zal zijn, was er alle reden om reeds in 1971 een voorstel in deze richting in te dienen. En zo is er dus een *absoluut* verbod – ook in het geval van volledige instemming van de betrokkene – opgenomen van elk donorschap van weefsels en organen. Toch zijn er in het belang van een verantwoorde medische behandeling van derden in het derde lid van art. 11 enkele uitzonderingen op het algemene verbod opgenomen, welke, hoe begrijpelijk ook, als precedent een zeker risico voor de gevangenen kunnen inhouden. De strikte voorwaarden, welke hier ten behoeve van bloedtransfusie en huidtransplantatie zijn vastgesteld – vrijwilligheid, geen enkele vorm van dwang of uitlokking – zullen dan ook volstrekt in acht genomen moeten worden.

Dat het belang van de patiënt als hoogste norm wordt beschouwd, blijkt ook uit het feit, dat in het vijfde lid van art. 11 zelfs de mogelijkheid van het weigeren van een chirurgische ingreep is voorzien. Alhoewel vanzelfsprekend in een zeer groot aantal gevallen een dergelijke weigering ten eerste zal moeten worden ontraden, heeft hier toch de vrijheid van de eigen keuze, ook voor een patiënt, geprevaleerd.

Art. 12 houdt de bescherming van geneeskundige inrichtingen in. In het tweede lid wordt – m.i. ten overvloede, want het eerste lid is immers reeds in *algemene* bewoordingen gesteld – deze bescherming ook tot civiele geneeskundige inrichtingen uitgebreid. Overigens worden daar wel enige, niet al te zware, voorwaarden voor het verkrijgen van deze bescherming gesteld.

Art. 13 bepaalt, wanneer de verleende bescherming vervalt. De opsomming in het tweede lid, met name onder (a), geeft aan, dat het personeel van een civiele geneeskundige eenheid ter zelfverdediging zelfs voorzien mag zijn van lichte persoonlijke bewapening. Hieronder moeten, zoals tijdens de beraadslagingen naar voren is gebracht, vuistvuurwapens en geweren worden gerekend. Uiteraard is de mogelijkheid van bewapend zijn en gebruik daarvan ter zelfverdediging niet voor Nederlandse of West-europese omstandigheden geschreven en is dit voor ons wellicht

zelfs onaanvaardbaar, maar in andere werelddelen – Azië, Afrika – zijn helaas zodanige ervaringen opgedaan, dat een dergelijke gewapende bescherming van ongewapende en weerloze gewonden en zieken als noodzakelijk in de nieuwe rechtsregels is opgenomen.

Houdt art. 12 de bescherming van geneeskundige inrichtingen, *als geheel*, in, dan verleent art. 15 de vereiste bescherming aan het *individuele* civiele geneeskundige personeel. Terwijl, naast de medisch-ethische criteria van art. 11, ook art. 16 nogmaals enkele medisch-ethische normen naar voren brengt. Het in het eerste lid van art. 16 verwoorde verbod van bestraffing van personen, die zich aan geneeskundige hulpverlening hebben „schuldig” gemaakt, is helaas ook uit enkele recente schrijvende praktijkervaringen voortgekomen. In al zijn simpele vanzelfsprekendheid houdt het tweede lid, evenals het derde lid, een hoogst belangrijke bepaling van medische ethiek in. Ook hier geldt wederom, dat deze hoogstaande bepalingen wel moeten worden nagekomen en dat juist in de hier bedoelde situaties elke vorm van druk of dwang moeten worden uitgebannen. In art. 17 wordt ook aan de, niet geneeskundig geschoolde, burgerbevolking de verplichting opgelegd om gewonden en zieken te respecteren en hen zo mogelijk te helpen en te verzorgen.

De in art. 18 vermelde onderscheidende tekens en signalen zijn in een aparte Technische Bijlage opgenomen. Hierin wordt onder meer gesteld, dat het rode kruis embleem zo groot mogelijk zal moeten zijn en dat het liefst reflecterend (ook voor infra-rood!) en fluorescerend zal moeten zijn.

De aanbevolen vergrote afmeting van het rode kruis embleem houdt in, dat personeel niet langer meer alleen herkenbaar zal zijn aan de – veel te kleine en slecht zichtbare – rode kruis armband, maar ook helmen en petten met het embleem en vooral kleding, waarop *als geheel* het onderscheidende rode kruis embleem is aangebracht, zal moeten dragen. Het oud-hollandse kledingstuk, de *tabberd*, heeft wederom internationale erkenning gevonden en zal in de toekomst als beschermend kledingstuk (b.v. tegen regen en stof) en herkenningsteken weer ingevoerd gaan worden. Bij de onderscheidende signalen valt, onder meer, het blauwe zwaailicht op, dat voortaan in beginsel alleen nog maar door geneeskundige voertuigen – ambulances –, hospitaalschepen en reddingboten en vliegtuigen ingezet voor geneeskundige doeleinden – gewonden-helicopters – mag worden gebruikt.

Bijzondere aandacht verkreeg op de Conferentie te Genève – en verdient uiteraard nu ook nog – het geneeskundige luchttransport. Was het hospitaalvliegtuig ten tijde van de Conferentie van 1949 bepaald reeds een bekende verschijning; politieke onwil en technische en tactische kortzichtigheid voorkwamen, dat er toen reeds een behoorlijke regeling werd getroffen. Nadien heeft de grote vlucht, die de gewondenoppikhelicopter als

een „vliegende brancard” met name bij gebruik in de gevechtszone en in de voorste linies heeft gemaakt, het ontbreken van een behoorlijke regeling alleen nog maar des te schrijnender aangetoond. Toch was het ook nu niet zo gemakkelijk om maar even snel een sluitende én aanvaardbare regeling opgenomen te krijgen. Waren die landen, die over grotere of kleinere aantallen helicopters beschikken, uit de aard van de zaak voorstanders van een zo vérgaand mogelijke bescherming van deze transportmiddelen; de landen, die zich geen helicopters kunnen veroorloven, waren daarentegen uit een al dan niet misplaatst gevoel van wantrouwen tegen de heli-copter als middel voor waarneming en spionage tegen een uitgebreide bescherming.

Na een eerste geslaagde poging – waarbij wederom de Nederlandse delegatie grote activiteiten ontplooidde – om tot een zeer vergaande en vrijwel volledige bescherming van gewondenhelicopters te komen, werd toch in een latere fase van de Diplomatieke Conferentie te Genève een meer genuanceerde en meer beperkte bescherming aanvaard. Boven eigen of bevriend gebied vliegend verkrijgt men volledige bescherming. Boven de gevechtszone en boven vijandelijk gebied vliegend zal men die bescherming niet zonder meer verkrijgen, maar moeten er van te voren bilaterale overeenkomsten terzake worden gesloten.

Toch zal in het geval van afwezigheid van een dergelijke overeenkomst een geneeskundig luchtvaartuig, dat als zodanig *herkend* is, *niet* mogen worden aangevallen. Zonder toestemming boven vijandelijk gebied vliegend mag een dergelijk vliegtuig wel – ter controle – tot landen worden gedwongen.

Naast de reeds bekende rode kruis emblemen en de reeds genoemde blauwe zwaailichten zijn als onderscheidende signalen voor luchtvaartuigen ook nog nader af te spreken radiosignalen en een op een uitdagingssimpuls automatisch uit te zenden signaal van de Secondary Surveillance Radar te noemen. Vooral de laatste faciliteit zal in deze tijd van volautomatisch reagerende luchtverdedigingssystemen een onontbeerlijk hulp- en redmiddel zijn.

Is met het bovenstaande in grote lijnen geschetst, wat in Deel II aan bepalingen ten aanzien van de bescherming van gewonden en zieken en geneeskundige diensten is opgenomen; toch is daarmee dit deel van het Protocol niet afgesloten, want na de vele trieste ervaringen van de laatste jaren zijn er ook nog een aantal bepalingen met betrekking tot vermiste en overleden personen opgenomen. Juist het gebrek aan betrouwbare informatie omtrent het werkelijke lot van nabestaanden maakt dikwijls een – voor de familie nog onbekend – overlijden des te schrijnender en ondraaglijker. Een behoorlijk functionerende informatie- en administratieve dienst kan in deze gevallen al heel snel heel veel goed werk doen. De ervaringen op dit punt opgedaan in het recente conflict in de Libanon zijn

daar wel een bewijs voor.

Alhoewel elders in Protocol I en in een geheel ander Deel behandeld, behoren de artikelen betreffende de hulpverleningsacties toch ook hier vermeld te worden. De samenhang met de artikelen betreffende de bescherming van geneeskundige diensten etc. was zo duidelijk aanwezig, dat de hulpverleningsartikelen ook door dezelfde commissie werden behandeld.

De diepe bewogenheid, welke het trieste lot van het in het afscheidingsconflict met Nigeria uitgehongerde Biafra enkele jaren geleden in de wereld wist los te slaan, was heel duidelijk één van de belangrijkste impulsen om tot een aanpassing en herziening van het geldende humanitaire oorlogsrecht te komen. Aan de problematiek van voedselhulp aan hongerende bevolkingen mocht niet langer meer worden voorbijgegaan. Toch was het ook hier niet zo eenvoudig om tot een aanvaardbare regeling te geraken.

Werd er in de eerdere versies van de hulpverleningsartikelen – art. 68 - art. 71 van Protocol I – van een „gedoogplicht” van hulpverleningsacties uitgegaan; vanwege het verzet van de gedelegeerden uit een aantal Derde Wereld landen – in het bijzonder Nigeria! – kon dit oorspronkelijke uitgangspunt niet worden gehandhaafd. De gedoogplicht werd afgestemd en in plaats daarvan verscheen de voorwaarde van een bilaterale overeenkomst om hulpverleningsacties toe te staan en door te laten. Dit laatste evenwel onder de aantekening, welke in de beraadslagingen vele malen uitdrukkelijk werd gesteld en herhaald, dat de betrokken staten onder een heel duidelijke en zware morele verplichting zullen staan om met alle inzet en oprechtheid tot het aanvaarden van een dergelijke overeenkomst te komen. Naast de „harde” juridische verplichtingen bestaan er dus ook nog meer „zachte” morele verplichtingen in het humanitaire oorlogsrecht.

De verdere problemen aan deze artikelen verbonden – met name de lachwekkende vertaalproblemen van het begrip „zogende moeders” (waaraan een aparte werkgroep werd gespendeerd) – zal ik u verder besparen. Binnen de grenzen van het politiek en diplomatiek haalbare is het maximale resultaat ten aanzien van hulpverleningsacties bereikt. Het valt alleen te hopen, dat de betrokken staten, wanneer zij in de toekomst wederom met het lot van een verhongerende bevolking geconfronteerd worden, inderdaad de morele moed en het mededogen zullen kunnen opbrengen om de aansporing, die in deze hulpverleningsartikelen is neergelegd, ook in de praktijk tot uitvoering te brengen.

Toetsingsrecht voor de beklagmeerdere?

door

MR H. W. E. VERMEER JR

Annotator CLARENBECK signaleert in zijn noot onder de beschikking van het HMG van 16 februari 1977¹⁾ een opvallende overweging van de beklagmeerdere:

„-dat, alhoewel noch de bevoegdheid van de kazernecommandant tot „het stellen van de regels, noch de juistheid daarvan aan mijn oordeel „behoren te worden onderworpen, ik genoemde bepalingen niet in strijd „acht met het gestelde in de eerdergenoemde LaO”²⁾. Deze overweging brengt de annotator tot het opwerpen van de vraag of een beklagmeerdere de overtreden regel aan een hogere regel behoort te toetsen.

Alvorens op deze vraag in te gaan, wil ik stilstaan bij de overweging zelf. Deze overweging valt uiteen in twee stellingen. Eerst beslist de beklagmeerdere dat hij niet bevoegd is tot het toetsen van de bevoegdheid van de regelgever en van de juistheid van de overtreden regel. Vervolgens constateert hij dat deze (ontoetsbare) regel juist is. Deze constatering is een overweging ten overvloede.

Ik kan niet het gunstige oordeel van de annotator delen over zo'n overweging ten overvloede.³⁾ M.i. is de toevoeging niet alleen overbodig maar maakt zij de overweging in zijn geheel innerlijk tegenstrijdig. De beklagmeerdere, die het standpunt uit, dat hij een overtreden regel niet behoort te toetsen, behoort dan ook niet in de zelfde adem toch tot toetsing van die regel over te gaan.

Het HMG heeft (hoewel de beschikking wordt bevestigd „met over„neming der gronden”) een andere redenering gevolgd. Het HMG toetst de VO⁴⁾ wèl aan de LaO²⁾, maar meent dat het daaromtrent uitgesproken oordeel daargelaten kan worden, omdat de militair zich (zonder meer) aan een VO behoort te houden.

Anders dan de annotator meen ik dat het HMG duidelijk een standpunt heeft ingenomen ten aanzien van de vraag of een beklagmeerdere een toetsingsrecht toekomt. Met zijn beslissing heeft het HMG te kennen gegeven dat strijd met een LaO de VO niet deert. Die strijd kan worden „daargelaten”. De beklagmeerdere behoeft dus niet te toetsen. De uitkomst van die toetsing kan aan de strafbaarheid van de overtreding toch

1) M.R.T. LXX (1977), blz. 476.

2) Landmachtorder, in casu LaO 75016, code 51.16/25 nr. 3.

3) Onderaan blz. 479 tap.

4) Vaste order.

niet afdoen. Het HMG heeft daarbij wel het psychologisch bestanddeel onderzocht. In casu had de militair desbewust de VO genegeerd, omdat hij die in strijd oordeelde met de LaO. Het HMG heeft aan deze omstandigheid betekenis gehecht. De beklagmeerdere had dit niet onderzocht. Dit kan betekenen dat het HMG een ander standpunt zou kunnen innemen, indien het geval zich voordoet dat een militair, te goeder trouw afgaand op een vergunning in een LaO, voorbijziet aan een verbod in een VO.

De beslissing van het HMG is in ieder geval afwijkend van de gewoonte in het commune strafrecht. De burger die meent dat een lagere verordening strijdt met een hogere, kan een proefproces uitlokken door willens en wetens de lagere verordening te overtreden. Constateert de rechter – de strafrechter toetst allerm minst ten overvloede – dat de lagere verordening strijdt met de hogere, dan wordt de verdachte vrijgesproken (ontslagen van rechtsvervolging). Constateert de rechter geen strijd, dan kan hij eventueel nog met een symbolische straf volstaan.

Mogelijk vindt het verschil tussen de behandeling van een proefproces in het commune en het militaire strafrecht zijn oorsprong in de bijzondere aard van de militaire maatschappij. Opvallend is echter dat in het verkeersrecht een gedachte als van het HMG te signaleren is. De weggebruiker wordt niet geacht zich af te vragen of een verkeersbord terecht is geplaatst; hij dient zich aan de instructie van dat verkeersbord te houden.⁵⁾ Met de militaire maatschappij heeft het verkeer gemeen dat men voortdurend de grootste waakzaamheid moet betrachten, omdat beslissingen en zelfs gedragingen zeer verstrekkende gevolgen kunnen hebben. Discipline is ook in het verkeer onontbeerlijk.

Het HMG heeft de mogelijkheid van een proefproces om een de militair onwelgevallige regel afgeschafte te krijgen, versperd.⁶⁾ Toch heeft het HMG deze zo principiële beslissing niet geheel fraai gemotiveerd. Ook het HMG is niet aan het uitspreken van een oordeel ten overvloede over de inhoud van de overtreden regel ontkomen. Ik meen dat het duidelijke standpunt „regel is regel” zich moeilijk verdraagt met het uitspreken van een oordeel over die regel.⁷⁾

⁵⁾ Vergelijk HR 2-11-1954 (NJ-1955-7) (VR-1955-3); HR 12-11-1968 (NJ-1969-135) (VR-1969-2); vergelijk ook de nota van toelichting op artikel 8, reglement verkeersregels en -tekens.

⁶⁾ Ik wijs in dit verband ook op de onmiddellijk na deze beschikking opgenomen beschikking van de NTC van 13 juni 1977, M.R.T. LXX (1977), blz. 480 mn C. Ook de weg van het beklagschrift staat niet open. Of er een weg moet zijn, in het militaire, is een vraag die ik thans in het midden wil laten. Een proefproces of een beklagschrift bieden zo'n weg niet.

⁷⁾ „Daarlaten” is de gebruikelijke term waarmee een rechter aankondigt dat hij op een (interessante) kwestie niet wenst in te gaan. Het HMG heeft echter hetgeen hij wilde daarlaten, juist niet „daargelaten”.

Het HMG heeft de beschikking bevestigd met overneming der gronden. Toch zijn die gronden niet geheel gelijk. De beklagmeerdere stelde niet te mogen toetsen; het HMG stelde niet te hoeven toetsen omdat, wat de uitslag ook zou zijn, de regel toch verbindend blijft.

De vraag, of een regel getoetst mag worden door een beklagmeerdere, lijkt door de uitspraak van het HMG retorisch te zijn geworden. Toch wil ik er nog op ingaan. Zo meen ik dat het standpunt van het HMG enige verfijning behoeft, al zal dan moeilijk kunnen worden ontkomen aan een „omgaan”.

Wanneer men zich de vraag stelt, of een beklagmeerdere een toetsingsrecht behoort te hebben⁸⁾, ontkomt men niet aan de vraag, hoever zo'n toetsingsrecht zich zou moeten uitstrekken. De annotator noemt een voorbeeld van een sergeant van de dag die onbevoegdlijk een kennelijk onredelijke kazerneorder uitvaardigt. Het straffen van een militair die deze order overtreedt, lijkt mij onbillijk. Het niet vervolgen of zeer licht straffen biedt een weinig principiële en daardoor onbevredigende oplossing. Het voorbeeld van de annotator – en er zijn stellig nog wel ernstiger voorbeelden te bedenken – toont aan dat een absoluut toetsingsverbod onbillijke gevolgen kan hebben. Anderzijds kan ik mij ook voorstellen dat het HMG er voor terugschrikt, toe te laten dat een beklagmeerdere maar naar eigen inzicht ertoe overgaat, algemeen verbindende regels buiten werking te stellen.

De term die zich opdringt, doch die ik in de noot mis, is de „marginale „toetsing”. Ik meen toch dat er geen bezwaar tegen kan zijn dat een beklagmeerdere een kennelijk onbevoegdlijk gegeven regel of een kennelijk onredelijke regel buiten werking kan stellen.

Ingeval de beklagmeerdere marginaal mag toetsen, zullen zich ook niet de conflicten voordoen, waarvan de annotator enkele voorbeelden noemt. De beklagmeerdere behoeft dan niet, zodra hij enige strijd tussen de overtreden regel en een regel van zijn eigen meerdere opmerkt, dadelijk tot afkeuring van de regel van zijn meerdere over te gaan. Hij behoeft dat alleen te doen als zijn meerdere werkelijk „uit de bocht gevlogen” is.

Overigens mag niet uit het oog worden verloren dat het HMG alleen onder zijn aandacht kan krijgen die gevallen, waarin niet getoetst wordt, althans waarin de overtreden regel de toets heeft doorstaan (dus straf is gevolgd). Zou het HMG marginale toetsing toestaan, dan zou het zichzelf daarmee dadelijk de kans ontnemen, die marginale toetsing binnen de perken te houden.

⁸⁾ De annotator denkt kennelijk zelfs aan een toetsingsplicht. Zover wil ik niet gaan. De beklagmeerdere spreekt recht naar eigen inzicht en geweten.

Antwoord aan Mr. H. W. E. Vermeer jr.

Gaarne wil ik de reactie op het naschrift onder de beslissing van het Hoog Militair Gerechtshof van 16 februari 1977 van mijn commentaar voorzien.

Vanzelfsprekend kan ik alleen maar instemmen met de opmerking dat de genoemde overweging van de beklagmeerdere innerlijke tegenstrijdigheid vertoont. Het zeggen dat iets niet mag en het verbodene dan toch verrichten, kan naar ik meen slechts worden verklaard uit de stellige overtuiging van de beklagmeerdere dat het resultaat van de in zijn ogen niet-toegestane toetsing overduidelijk positief zou uitvallen.

Een overweging, die het resultaat is van een handeling, die – naar men meent – verboden is, behoort achterwege te blijven. Ik heb geen aandacht besteed aan wat VERMEER „een overweging ten overvloede” noemt. De beklagmeerdere zou „ten overvloede” hebben overwogen als hij, nadat hij had gesteld dat er geen strijd bestond met de hogere regels, had aangegeven waarom zulks naar zijn mening niet het geval was. Ik heb op blz. 479 onderaan alleen opgemerkt dat een beklagmeerdere, die wordt gevraagd te toetsen, indien hij van mening is dat de regeling geen gebreken heeft dit niet behoeft te motiveren, doch dat een overweging „ten overvloede” voor klager de zaak duidelijker zou maken.

VERMEER leest naar het lijkt de beslissing van het HMG niet juist als hij (zie de 4e alinea) constateert: „Het HMG toetst de VO wél aan de LaO, „maar meent dat het daaromtrent uitgesproken oordeel daargelaten kan „worden, omdat de militair zich (zonder meer) aan een VO behoort te houden”.

De vertrouwensman klaagde er echter over dat de VO in strijd was met een „model-VO” van een hogere commandant. Het HMG heeft vastgesteld dat strijd van een VO met een model-VO niet medebrengt dat de militair het gestelde in de VO niet zou hebben na te leven. Dat lijkt mij ook duidelijk, de „model-VO” is een aanbeveling, een advies, maar geen algemeen bindende regeling.¹⁾ Strijd met een LaO deert mijns inziens een VO wél.

Het HMG heeft over de toetsing door meerderen geen uitspraak gedaan, het heeft een tweeslachtige overweging bevestigd en daarmee in feite niets gezegd omtrent het toetsingsrecht/de toetsingsplicht van de beklagmeerdere. Ook in een eerder geval²⁾ deed het HMG geen uitspraak terzake, het toetste echter zelf wel.³⁾

VERMEER moet worden toegegeven, dat in mijn naschrift de woorden „marginale toetsing” ontbreken. Ik houd mijn mening staande dat de beklagmeerdere de door de klager overtreden regel behoort te toetsen op strijdigheid

1) Zie het woord „handleiding” in de 14e regel van boven op blz. 477 van de voorgaande jaargang.

2) HMG 31-7-1972, M.R.T. LXIV (1972) blz. 486.

3) Zie noot 2, blz. 488, 1e alinea.

met regelingen van hoger orde; ik wil daar gaarne aan toevoegen dat alleen in gevallen, waarin de bestreden regel naar redelijk oordeel niet in overeenstemming kan zijn met de hogere regeling, mag worden overgegaan tot buiten toepassing laten.

C.

**Generale preventie in het tuchtrecht
als instrument van normstelling**

door

MR P. L. NUTTERS

luitenant ter zee van administratie der eerste klasse

1. *Inleiding*

Uit een enquête gehouden onder de tot straffen bevoegde meerderen der drie krijgsmachtonderdelen naar de krijgstuchtelijke straf van geldboete en door de stuurgroep militair straf- en tuchtrecht¹⁾ gebundeld onder de titel „De geldboete in het militaire tuchtrecht” is onder meer het volgende gebleken:

Bij de vraag naar de mening van ondervraagden over de doeleinden, die zij met het opleggen van een tuchtstraf (waaronder de tuchtstraf van geldboete) voor ogen hadden²⁾ is gebleken, dat de strafopleggers in de eerste plaats voor ogen hadden de gerapporteerde zelf in gunstige zin te beïnvloeden — een speciaal-preventief oogmerk dus; en in mindere mate anderen te beïnvloeden — een generaal-preventief oogmerk. Deze generaal-preventieve gedachte was voornamelijk ook aanwezig wanneer een vrijheidsstraf werd opgelegd, maar bij het opleggen van de geldboete of berisping, stond de speciaal-preventieve gedachte voorop.³⁾

Het antwoord van geënquêteerden kan relevant zijn als bijdrage voor de bouw van een instrumentarium met als doel te komen tot een wetenschappelijk verantwoorde beleidsvorming inzake het tuchtrecht.⁴⁾ Daarom wil ik nog wat dieper ingaan op de beantwoording van deze vraag en daarbij nagaan in hoeverre de vraagstelling binnen het kader van de enquête (in ruimer perspectief gezien) zinvol was. Allereerst nog dit: Behalve de preventiegedachte werd ook onderzocht de aanwezigheid van andere strafdoelen zoals handhaven of verbeteren van de discipline. Daarop zal in dit betoog niet worden ingegaan.

1) Deze stuurgroep werd bij beschikking Mindef. van 27 september 1976 nr. 389.269/9D ingesteld per 1 oktober 1976.

2) Vraag 7A, 7B, 7C van de enquête.

3) Vgl. blz. 13 van de analyse: „De geldboete in het militaire tuchtrecht”.

4) Vgl. blz. 1 van dezelfde analyse.

2. *Preventie*

Het begrip preventie in het strafrecht kan in het algemeen worden gedefinieerd als het voorkomen van strafbare feiten, bij potentiële delinquenten. Speciale preventie betekent dan het voorkomen van recidive bij iemand, die met de justitie in aanraking is gekomen.⁵⁾ Hetzelfde begrip preventie wordt ook in het tuchtrecht gebruikt en betekent daar: het voorkomen van krijgstuchtelijke vergrijpen bij potentiële overtreders, respectievelijk het voorkomen van recidive bij iemand die met de strafoplegger als zodanig (lees: Commandant) in aanraking is gekomen. Iets meer uitgewerkt komt deze betekenis overeen met hetgeen daarover is uitgedrukt in de inleiding tot de vraagstelling in de enquête. Wanneer men preventie als één der doelstellingen van tuchtrecht kiest, en dat is door de in mijn inleiding genoemde Commissie geschied en explicite door de strafopleggers-geënquêteerden overgenomen, heeft men de vraag of die doelstelling als zodanig wel geoorloofd is in positieve zin beantwoord. Die aanvaarding is overigens niet vanzelfsprekend, doch ik zal daar nu niet verder op in gaan.

3. *Resultaat van de enquête met betrekking tot de preventie-gedachte*

Het is gebleken, dat aan strafopleggers-geënquêteerden bij het opleggen van krijgstuchtelijke straffen, overwegend de speciaal-preventieve doelstelling voor ogen staat. Alleen bij het opleggen van een vrijheidsstraf (licht of verzuwaard arrest) kent men wel een generaal-preventieve werking toe aan deze straf. Verwonderlijk is deze uitkomst niet. Een vrijheidsstraf is niet alleen de zwaarste krijgstuchtelijke straf, maar wordt ook zichtbaar naar buiten. Iedereen bij het militair onderdeel geplaatst weet dat je „in het hok zit” of niet mag passagieren en de met vrijheidsstraf gestraften moeten ook nog eens extra op appèl verschijnen. Al deze zaken maken natuurlijk ook op de niet-gestraften indruk — bewust of onbewust — en laten niet na invloed uit te oefenen. Dat is niet, althans in belangrijk mindere mate het geval bij de toepassing van een zo individueel gerichte straf als berisping en geldboete. De „buitenwereld” behoeft hiervan niets te weten. Geënquêteerden hebben dit onderscheid (intuïtief) goed gevoeld en bij de beantwoording van de hen voorgelegde vraag is dit gebleken. En er is geen reden om eraan te twifelen, dat ook de militaire justiciabelen dit onderscheid wel aanvoelen. De bedoeling van de strafoplegger wat de generaal-preventieve werking van de straf betreft zal dan ook zeker wel overkomen.

Deze enquête heeft slechts bevestigd wat langs andere, minder omslachtige weg, ook kan worden beredeneerd. Wel kan gezegd worden, dat de enquête de redenering empirisch bevestigt, maar beleidsvormend is de conclusie naar mijn mening slechts daarom nog niet.

⁵⁾ Vgl. F. A. C. M. Denkers: „Generale preventie” in de serie Nijmeegse cahiers voor criminologie.

4. *Belang van de vraagstelling voor de beleidsvorming*

Wat is nu dan toch het belang van de vraag naar de invloed van de preventieve werking der krijgstuchtelijke straffen voor de beleidsvorming. Welnu, het belang schuilt in het feit dat tot straffen bevoegde militairen de generaal-preventieve werking bewust op het oog hebben wanneer zij arreststraffen uitdelen. En deze generaal-preventieve werking kan in het tuchtrecht zo'n belangrijke normerende werking hebben.⁶⁾

Het opleggen van arreststraffen, die generaal-preventieve werking hebben, zou tot aangepast gedrag kunnen leiden, niet uit vrees voor de straf, maar omdat de militair voelt, dat er blijkbaar iets ernstigs aan de hand is, dat het om een serieuze zaak gaat, dat waard is zijn bijdrage aan te leveren. De zwaarte van de straf is dan waarschijnlijk minder van invloed op de mate van normering als wel de wijze van straffen; de vrijheidsbenaming dus. Deze straftoepassing kan voor de militair het bewijs zijn, dat bepaalde krijgstuchtelijke vergrijpen nu eenmaal beslist niet gepleegd moeten worden en dat zij, die met gezag zijn bekleed, het serieus menen met de preventie van die vergrijpen.

Een dergelijk normerende werking draagt bij tot een bewustwording ten aanzien van wat wel en wat niet is geoorloofd; draagt bij tot een aanpassing aan een gedemonstreerde norm. En hierom gaat het in wezen, wanneer bij het opleggen van een krijgstuchtelijke straf de generaal-preventieve doelstelling voor ogen staat. Hieruit volgt dat het van het grootste belang is, dat de krijgstuchtelijke straffen, die als instrument kunnen worden gebruikt om deze doelstelling na te streven blijven gehandhaafd. Wanneer immers de arreststraffen uit het militaire tuchtrecht worden geëlimineerd, wordt aan de commandanten een instrument ontnomen waarmee zij het gedrag van de onder hun bevelen gestelden in positieve zin kunnen beïnvloeden. Een instrument dat een „eye-opener” kan zijn, waardoor de militair wordt aangezet tot reflectie over de morele kwaliteit van een gedraging.⁷⁾

Het is van zeer groot belang, dat dit instrument gehandhaafd blijft; met andere woorden, dat arreststraffen gehandhaafd blijven. Hier nu ligt de kern van mijn betoog. Voor de stuurgroep militair straf- en tuchtrecht, de Commissie van advies, de Ministers (van defensie en justitie) en de

⁶⁾ Vgl. F. A. C. M. Denkers t.a.p., die stelt dat de generale preventie in strafrechtelijke zin op vier manieren kan plaats vinden:

- a. door afschrikking;
- b. door normering;
- c. door het voorkomen van eigen richting;
- d. door onschadelijkmaking;

N.m.m. geldt dit ook voor het tuchtrecht, hoewel niet alle vier manieren in even sterke mate. De „normering” acht ik het meest van belang, daarom laat ik de overige manieren buiten mijn betoog.

⁷⁾ Vgl. F. A. C. M. Denkers t.a.p.

Volksvertegenwoordiging, is het van belang in te zien, dat arreststraffen niet kunnen worden gemist, aangezien zij in het pakket krijgstuhtelijke straffen als enige in aanmerking komen, om als normeringsinstrument te dienen en dat ook doen. Wanneer dit wordt ingezien is het onderzoek naar het antwoord op de vraag hoe een aantal strafdoelen door strafopleggers – (commandanten) – geënquêteerden worden gehanteerd, zinvol geweest. Dit betoog wil tot dat inzicht een bijdrage leveren.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 8 december 1976

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Brigade-generaal mr J. O. de Lange en majoor R. E. de Thouars.

Ten laste gelegd primair: op een parkeerplaats, gelegen op een voor het militaire verkeer openstaande weg, zijn auto geparkeerd buiten de op het wegdek aangegeven parkeervakken; subsidiair: op een parkeerplaats gelegen op een voor het openbaar verkeer openstaande weg, geparkeerd zonder in achtneming van de op de weg aangebrachte vakaanduiding.

KRIJGSRAAD: *vrijspraak van het primaire, omdat het een voor het openbaar verkeer openstaande weg betrof en vrijspraak van het subsidiaire omdat niet gebleken is dat de militaire overheid bevoegd zou zijn op die weg parkeervakken aan te brengen.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie *sententie achter het vonnis*): *vrijspraak van het primaire omdat het weliswaar een voor het militaire verkeer openstaande weg betrof doch niet is gebleken dat voorzien is in een regel of aanwijzing welke een gebod inhoudt om uitsluitend in de parkeervakken te parkeren; vrijspraak van het subsidiaire omdat het geen voor het openbaar verkeer openstaande weg betrof.*

Beklaagde is, conform zijn verzoek, niet ter terechtzitting verschenen; hij was ter zitting van het Hoog Militair Gerechtshof wel door een raadsman vertegenwoordigd.

(R.L.Lu. art. 179; W.Sv. art. 270; R.V.V. art. 8 en 125)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P. H. J., geboren 21 maart 1955, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 24 „september 1975 te Nunspeet, gebruik makende van een voor het militair „verkeer openstaande weg, de zuidelijk van de toegangsweg van en be- „horende tot het complex Generaal Winkelmankazerne gelegen parkeer- „plaats, niet in acht heeft genomen de door of vanwege het bevoegd gezag „met betrekking tot het verkeer gegeven regels en aanwijzingen, te weten „de Verkeersregeling Militaire Terreinen (Besch. MvD dd. 13 februari „1975, nr. 388,949/T), immers heeft beklaagde toen aldaar als bestuurder „van een motorvoertuig op voormelde parkeerplaats ter plaatse waar op

„het wegdek parkeervakken waren aangegeven, dit voertuig buiten een „zodanig vak geparkeerd, althans toen aldaar heeft geparkeerd, als bedoeld in artikel 86 van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens, „op genoemde als voor het openbaar verkeer openstaand aan te merken „weg, zonder inachtneming van genoemde vakaanduiding”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem telastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende hieromtrent dat de krijgsraad tot de overtuiging is gekomen, dat bedoeld parkeerterrein een voor het openbaar verkeer openstaande weg is en niet een slechts voor het militair verkeer openstaande weg;

dat het parkeerterrein niet behoort tot het kazerneterrein van de Generaal Winkelmankazerne, waarop de militaire overheid bevoegd is regels te stellen ten aanzien van het verkeer, maar een buiten dat kazerneterrein gelegen voor het openbaar verkeer openstaande weg is, waarvan niet is gebleken dat ook ten aanzien van deze weg de militaire overheid bevoegd is regels te stellen met betrekking tot het verkeer in casu daarop parkeervakken aan te brengen;

[Volgt: vrijspraak – *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 28 september 1977

President: Mr Fikkert (wnd.); *Leden:* Generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout bij nacht mr de Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv.) en mr Berkhout (plv.);

Raadsman: Mr Phil. Bluysen, advocaat te Nijmegen.

(zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof, gezien een desbetreffend schriftelijk verzoek, door beklaagde ingediend, en gehoord de Advocaat-fiscaal, heeft bepaald dat de tegenwoordigheid van beklaagde bij het onderzoek ter terechtzitting niet wordt vereist, zodat dit onderzoek buiten tegenwoordigheid van beklaagde plaatsvindt;

Gelet op de namens beklaagde door diens raadsman aangevoerde middelen van verdediging;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw

rechtdoende de beklaagde zal veroordelen terzake van het hem subsidiair tenlastegelegde tot betaling van een geldboete van vijftien gulden, subsidiair één dag hechtenis;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot dezelfde beslissing als die des eersten rechters heeft geleid, doch dat het Hof niet overneemt de door de krijgsraad voor deze beslissing aangevoerde gronden, welke het Hof vervangt door de navolgende overwegingen:

Overwegende, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem primair tenlastegelegde feit heeft gepleegd – met name niet dat beklaagde heeft gehandeld in strijd met de door of vanwege het bevoegde gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels en aanwijzingen, aangezien in de ter uitvoering van de te dien aanzien toepasselijk verklaarde regeling door de ter plaatse bevoegde militaire overheid niet is voorzien in een regel of aanwijzing welke een gebod inhoudt om op de als zodanig aangeduide parkeerplaats te parkeren uitsluitend in de aangebrachte parkeervakken – zodat hij van het hem primair tenlastegelegde behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het Hof voorts niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat beklaagde het hem subsidiair tenlastegelegde feit heeft gepleegd – met name niet dat hij heeft geparkeerd op een als voor het openbaar verkeer openstaand aan te merken weg – zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de beslissing in het vonnis waarvan hoger beroep vervat en die overneemt met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van de artikelen 179 en 193 van de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht en van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis waarvan is geappelleerd in voege als bovenvermeld.

NASCHRIFT

„Een eenvoudige parkeerovertreiding”, zal de beklaagde gedacht hebben toen hij door de Koninklijke Marechaussee terzake werd gehoord. Hij zal wel tot andere gedachten zijn gekomen nu hij twee jaar en 4 dagen na het feit is vrijgesproken.

De parkeerplaats is gelegen buiten de kazerne te Nunspeet en ligt wat afgelegen van de openbare weg, doch daarvandaan wel bereikbaar zonder dat de wacht hoeft te worden gepasseerd. Men passeert wel het bord Model nr. 1 als bedoeld in de bijlage van de Verkeersregeling Militaire Terreinen¹⁾.

1) Ministeriële Beschikking van 13 februari 1975, nr. 388.949/T onder andere opgenomen in LaO 004/75 code 81/39. Het is een blauw bord met een opschrift in witte letters, aanvangende met de woorden: „Op dit terrein zijn de bepalingen van de Wegen-, verkeerswetgeving van overeenkomstige toepassing, met dien verstande dat: . . .”

De Krijgsraad was van oordeel dat de weg voor het openbaar verkeer openstond en moest beklagde derhalve van het hem primair ten laste gelegde (het parkeren op een voor het militair verkeer openstaande weg) vrij spreken.

Ten aanzien van het subsidiair ten laste gelegde stelde de krijgsraad dat niet gebleken is dat de militaire overheid bevoegd is op die (voor het openbaar verkeer openstaande) weg regels betreffende het verkeer te stellen en met name daarop parkeervakken aan te brengen. Voor Rijksground is die bevoegdheid in het Reglement Verkeerstekens en Verkeersregels immers gereserveerd voor de Minister van Verkeer en Waterstaat.

De Auditeur-Militair, die zag dat geen van beide ankers van zijn dagvaarding hield, en die er mogelijk op gerekend had dat in het subsidiaire geval op grond van artikel 8 van het RVV toch veroordeling zou volgen op de overweging dat men ook aan onbevoegd geplaatste verkeerstekens gevolg dient te geven²), ging in appèl.

Het H.M.G. spreekt beklagde eveneens vrij, doch overweegt dat het parkeerterrein een voor het militaire verkeer openstaande weg is. Het H.M.G. geeft niet aan, op welke gronden het tot dit oordeel is gekomen³) (evenmin als de Krijgsraad de gronden vermeldde, welke hem tot het tegengestelde oordeel leidden).

Het H.M.G. heeft beklagde echter toch van het primair tenlastegelegde vrijgesproken, als ik het goed zie op grond van het feit dat beklagde, die zijn auto heeft geparkeerd buiten de parkeervakken, alleen strafbaar zou zijn geweest als bij de parkeerplaats was aangegeven dat uitsluitend binnen de parkeervakken mag worden geparkeerd, hoedanige vermelding in casu ontbrak.

Artikel 125 RVV, dat bepaalt dat, indien op het wegdek parkeervakken zijn aangeduid, het parkeren slechts mag geschieden met inachtneming van de parkeervakken, bedoelt volgens de toelichting te voorkomen dat men bij gebruik van de parkeervakken dwars op de vakken of scheef parkeert. Het bepaalt echter niet dat op een parkeerplaats in een vak geparkeerd moet worden. Op een uitsluitend met een bord met een P op blauwe ondergrond aangeduide parkeerplaats mag men parkeren waar men wil, ook buiten de parkeervakken. Gebruikt men op een dergelijk terrein echter de daar aangebrachte parkeervakken, dan is men verplicht dat correct te doen. Wil de beheerder van het parkeerterrein bereiken dat men niet buiten de vakken parkeert, dan zal hij gebruik moeten maken van een onderbord „Uitsluitend in de vakken” (zie bijschrift bij bord model 99 van bijlage II RVV.)⁴)

²) Zie, behalve de jurisprudentie (o.a. HR 2 november 1954, N.J. 1955/7) ook de toelichting op de artikelen 7, 8 en 9 van R.V.V.

³) Het zou (o.m. ter lering van de Krijgsraad wel wenselijk zijn geweest als het HMG zijn criteria bekend zou hebben gemaakt.

⁴) P. op blauwe achtergrond.

Wil een kazernecommandant op een parkeerterrein, dat is aan te merken als een voor het militair verkeer openstaande weg, het parkeren uitsluitend binnen de vakken doen geschieden, dan zal hij dit door een onderbord met genoemd opschrift moeten regelen. Voor parkeerplaatsen voor militaire voertuigen zijn dan twee onderborden noodzakelijk.⁵⁾

Beklaagde is in beide instanties niet verschenen.

Opmerking verdient echter het feit dat het H.M.G. bij de behandeling van de zaak door het Hof wel een raadsman toeliet. Noch in de militaire rechtspleging, noch in de P.I. is daarvoor een grond te vinden. Artikel 270 Wetboek van Strafvordering, dat in zaken betreffende strafbare feiten waarop geen gevangenisstraf is gesteld de mogelijkheid schept dat de verdachte zich door een advocaat laat vertegenwoordigen, is in artikel 179 RLLu (artikel 184 R.Z.) niet van overeenkomstige toepassing verklaard.

Wederom heeft het Hof aan de vele analoge toepassingen van het Wetboek van Strafvordering, in een geval waarin de militaire rechtspleging geen regeling geeft, er een toegevoegd; wederom in het belang van de beklagde.

W. H. V.

**Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage**

(Vonnis van 15 december 1976)

President: Mr A. Berkhout; *Leden:* A. E. J. Buss, Kapitein ter zee en Mr J. C. Hoogerduijn, kapitein ter zee van administratie;

Raadsman: Luitenant ter zee van administratie der eerste klasse R. Swint

Desertie, gepleegd met het oogmerk om ontslagen te worden uit de zee-dienst.

Veroordeling tot 2 maanden militaire detentie met aftrek voorarrest (geen ontslag).

De in eerste aanleg gebezigde kwalificatie „desertie, gepleegd in tijd van „vrede, door langer dan 30 dagen afwezig te zijn” in hoger beroep vernietigd en vervangen door „desertie, in tijd van vrede gepleegd”.

(W.M.Sr. art. 23 en art. 98 (2))

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen C. A. F., geboren 31 oktober 1951, bottelier der eerste klasse, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

⁵⁾ Zie artikel 6 van de Verkeersregeling Militaire Terreinen.

Gezien de dagvaarding d.d. 22 november 1976, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij dienende als bottelier der eerste klasse bij het Koninklijk Instituut voor de Marine te Den Helder, aldaar op of omstreeks 29 juni 1976 „te ongeveer 08.00 uur opzettelijk ongeoorloofd niet van verlof of anderszins is teruggekeerd, hebbende hij daarbij het oogmerk zich voorgoed „van zijn dienstverplichtingen te onttrekken, en sedertdien opzettelijk „voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven totdat hij op 17 „augustus 1976 te ongeveer 15.10 uur te Amsterdam door de Koninklijke „Marechaussee is aangehouden”;

Gezien: . . . enz.;

Gezien de schriftuur van de eiser door de Fiscaal overlegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot: bewezenverklaring van het de beklagde ten laste gelegde, met uitzondering van de woorden: „hebbende hij daarbij het oogmerk zich voorgoed van „zijn dienstverplichtingen te onttrekken”, alsmede zijn schuld eraan; kwalificatie daarvan als: desertie, gepleegd in tijd van vrede en veroordeling deswege tot een gevangenisstraf voor de tijd van *twee maanden* onvoorwaardelijk.

Overwegende, dat in de 5e regel van de tenlastelegging kennelijk tengevolge van een typefout staat vermeld: „van”, welke fout de krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen: „aan”, door welke verbetering de beklagde in zijn verdediging niet wordt geschaad;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard: C. A. F., oud 25 jaar, *als beklagde*:

Op 29 juni 1976 diende ik als bottelier der eerste klasse bij het Koninklijk Instituut voor de Marine te Den Helder. Ik wilde de Koninklijke Marine met ontslag verlaten. Ik wist dat wanneer ik langer dan 30 dagen opzettelijk ongeoorloofd afwezig zou zijn, ik aangemerkt zou worden als deserteur, en dan zou worden ontslagen. Op 29 juni te 08.00 uur moest ik na een verlofdag mijn dienst weer beginnen op het Koninklijk Instituut voor de Marine. In plaats van mij terug te melden ben ik naar Duitsland vertrokken om minstens 30 dagen weg te blijven. Het was mijn bedoeling mij na die termijn terug te melden. Toen ik mij op 17 augustus 1976 in de hal van het Centraal Station te Amsterdam bevond, werd ik te ongeveer 15.10 uur aangehouden door de Koninklijke Marechaussee.

post alia:

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„desertie, gepleegd in tijd van vrede, door langer dan 30 dagen afwezig te „zijn”,

voorzien bij artikel 98, eerste lid, aanhef en sub 2° Wetboek van Mili-

tair Strafrecht en strafbaar gesteld bij artikel 98, tweede lid, Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan en mede gelet op de persoon des daders, in aanmerking genomen dat beklaagde blijkens het hem betreffende uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te Utrecht ddo. 21 september 1976 reeds eerder terzake van misdrijf werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

Overwegende, dat beklaagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 17 augustus 1976 tot 18 augustus 1976;

[Volgt: veroordeling tot twee maanden militaire detentie, met aftrek voorarrest — *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

(Sententie van 26 oktober 1977)

President: Jhr mr Van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht mr de Groot, generaal-majoor b.d. Van Nass (plv.);

Raadsman: Luitenant ter Zee van Administratie der eerste klasse R. Swint.

(*Zie het vonnis hiervóór*)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de kwalificatie van het bewezenverklaarde, welke behoort te luiden als nader zal worden vermeld;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen alsmede van artikel 77 van 's Hof's Provisionele Instructie.

RECHTDOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan hoger beroep, doch alleen voor wat betreft de kwalificatie van het bewezenverklaarde;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Kwalificeert het als bewezen aangenomen feit als:

„Desertie, in tijd van vrede gepleegd”,

voorzien bij artikel 98, eerste lid aanhef en sub 2° van het Wetboek van Militair Strafrecht en strafbaar gesteld bij artikel 98, tweede lid van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Bevestigt het vonnis voor het overige, met overneming der gronden.

NASCHRIFT

Bovenstaand vonnis is om twee redenen van belang:

In de eerste plaats valt op (en dat ligt m.i. geheel in de lijn van het doel van de straf) dat beklagde, die verklaarde te zijn gedeserteerd met het oogmerk om daarmede de bijkomende straf van ontslag uit de militaire dienst te oogsten, die premie niet op zijn daad gesteld zag.

In de tweede plaats is de kwalificatie van belang.

Men zou kunnen zeggen dat de Wet tweeërlei methode van omschrijving van strafbare feiten kent: enerzijds die, waarbij in het desbetreffende artikel de opsomming van de elementen en/of van de verschillende schakeringen, waarin het delict zich kan voordoen, laat voorafgaan of volgen door een soort definitie, door een voorgeschreven kwalificatie; anderzijds die, waarbij de Wet het aan de rechter overlaat, uit de veelheid van elementen er een aantal uit te zoeken, die als kwalificatie moeten dienstdoen. Als daarbij dan ook nog het systeem wordt toegepast dat in volgende leden van het artikel strafverzwarende of -verlichtende elementen worden aangedragen (en ik denk daarbij o.a. aan het militaire wachtdelict van artikel 129 W.M.Sr.) dan wordt het de rechter extra moeilijk gemaakt kernachtig uit te drukken, aan welk delict de man zich heeft schuldig gemaakt. Zodanige wetstechniek kan de rechter in de verleiding brengen, zijn pogingen maar op te geven en eenvoudig te zeggen: „overtreding van artikel . . .” (waarbij ik o.m. denk aan de verkeerswetgeving). Dit laatste mag, in het belang van de korthed, begrijpelijk zijn; het moet voor de justitiabele onbevredigend zijn dat hij de wet ter hand moet nemen om na te gaan wat hem, in deze steriele bewoordingen, in feite verweten wordt.

Ik ben dan ook van oordeel dat, als de wetgever een definitie heeft gegeven, de rechter die handreiking dient te benutten en niet toch weer af moet dalen in vermelding van elementen van het onderwerpelijke geval.

Bovendien: als men, na de definitie, weer elementen gaat noemen, is de kans op willekeur in de opsomming moeilijk te voorkomen (zoals ook door de praktijk wordt aangetoond bij het zoeken naar een bevredigende omschrijving van bepaalde schakeringen van artikel 129 W.M.Sr.).

Ik mag in dit verband verwijzen naar het vonnis van de Krijgsraad voor de Zeemacht te Willemsoord van 30 januari 1924, waarbij een marinier der 3e klasse werd veroordeeld wegens „Desertie . . .” (gevolgd door de hier niet ter zake doende omschrijving van de strafverzwarende omstandigheid van

recidive) en waarvan de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht in appèl vorderde dat het Hoog Militair Gerechtshof die kwalificatie zou wijzigen in „Desertie in tijd van vrede, gepleegd door een militair, door langer „dan dertig dagen afwezig te zijn . . .” (eveneens gevolgd door vermelding der recidive). Het Hof volgde in deze zijn Advocaat-Fiscaal (zonder nochtans de verbeterde kwalificatie in zijn sententie op te nemen) door terzake naar diens conclusie te verwijzen. Zie M.R.T. XX, blz. 187.

Het verwondert mij niet, dat deze kwalificatie-methode niet lang stand hield: reeds op 10 oktober 1928 wees dezelfde Zeekrijgsraad een vonnis waarbij het achterzeilen werd gekwalificeerd als „Desertie in tijd van vrede” (dus zonder toevoeging van de elementen van het achterzeilen) en deze kwalificatie werd door het Hof toen goedgekeurd. Zie M.R.T. XXII, blz. 477.

Maar zelfs de toevoeging „in tijd van vrede” (of, zoals later gebruikelijk, „in tijd van vrede gepleegd”) is niet juist. De omstandigheid van „tijd van „vrede” valt, naar het systeem van de wet, buiten de kwalificatie van desertie anders dan „tijd van oorlog”, hetwelk door artikel 100 W.M.Sr. tot een zelfstandige kwalificatie wordt verheven, naast enkele andere zeer ernstige vormen.

„Tijd van vrede” of „tijd van oorlog” speelt wèl een rol in de kwalificatie van de ongeoorloofde afwezigheid, in haar verschillende vormen zoals beschreven in artikel 96 W.M.Sr. Men zou zich kunnen afvragen (en ik zou die vraag ontkennend willen beantwoorden omdat de aanhef van dat artikel anders geredigeerd is dan bij artikel 96) of „tijd van vrede” en „tijd van oorlog” een rol moeten spelen bij de ongeoorloofde afwezigheden, beschreven in artikel 97 W.M.Sr.

W. H. V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 4 januari 1977

President: Mr J. A. L. Brada; Leden: Majoor P. I. van der Eijk en kapitein mr J. C. F. Knapp.

Raadsman: Mr H. van der Schoor.

Tijdens een handgemeen een mes getrokken en daarmee zijn tegenstander verschillende steekwonden toegebracht, onder meer longperforatie ten gevolge hebbende: zware mishandeling.

Verworpen het beroep op noodweer (en noodweer-exces) omdat, gesteld al dat hier sprake zou zijn van een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding, beklaagde andere op zichzelf geoorloofde verdedigingsmiddelen ter beschikking stonden dan het grijpen naar een mes en het daarmee in het

wilde weg toebrengen van steken, welke reactie niet meer als noodzakelijke verdediging kan worden beschouwd.

De Krijgsraad houdt rekening met een veroordeling door de burgerrechter op 25 november 1976 terzake van soortgelijk feit.

4 Maanden gevangenisstraf voorwaardelijk.

(W.Sr. art. 41 en art. 302)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen S. L., geboren 21 juni 1952, dpl. kan.-I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 17 augustus 1975 in de gemeente Nieuw-Ginniken, opzettelijk zwaar lichamelijk letsel heeft toegebracht aan W. Regales, hebbende hij toen aldaar opzettelijk tijdens een gevecht genoemde Regales met een mes naar en in diens lichaam gestoken waar hij hem maar kon raken, tengevolge waarvan genoemde Regales onder meer een steekwond, waardoor een zijner longen werd geperforeerd, bekwam, althans, indien terzake van het voorgaande geen veroordeling mocht of zou kunnen volgen,

„dat hij op of omstreeks 17 augustus 1975 in de gemeente Nieuw-Ginniken opzettelijk mishandelend W. Regales met een mes diverse steken in diens lichaam heeft toegebracht, tengevolge waarvan genoemde Regales onder meer een steekwond, waardoor een zijner longen werd geperforeerd opleverende zwaar lichamelijk letsel, bekwam, in elk geval, tengevolge waarvan genoemde Regales pijnlijk werd verwond”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 17 augustus 1975 heb ik te Nieuw-Ginniken tijdens een gevecht de mij bekende Regales naar en in diens lichaam gestoken. Ik weet, dat ik hem verwond heb. Ik werd kwaad. Ik voelde me door Regales bedreigd. Wij namen tegenover elkaar een dreigende houding aan. Ik heb een mes gepakt, dat op de grond lag en daarmee „Keessie” (Regales) in het wilde weg gestoken;

Overwegende, dat Wenner Peragio Regales, oud 23 jaar, olieman, als getuige door de Officier-Commissaris bij de Zeekrijgsraad gehoord, zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede heeft bevestigd:

Op 17 augustus 1975 was ik op een feestje te Bavel, gemeente Nieuw-Ginniken. Ik begaf mij naar buiten. Ik zag de mij bekende S. L. staan. Hij sprak mij aan. Ik zag L. met zijn linkerhand in de achterzak van zijn broek tasten. Hij haalde daaruit een stanleymes en in één doorgaande beweging stak hij op mij in. Hij raakte mij. Al vechtend verplaatsten wij ons. Hij raakte mij in mijn borst. Op dat moment hield hij op met steken en ik zag

kans om weg te lopen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van Otmark George Martinus:

Op 17 augustus 1975 bevond ik mij te Bavel in de gemeente Nieuw-Ginniken. Daar zag ik, dat twee jongens, S. L. en een mij onbekende jongen, aan het vechten waren. Ik zag, dat de mij onbekende jongen bloedde aan de hand en aan de borst;

als relaas van verbalisanten:

De behandelend geneesheer van het slachtoffer Regales, de chirurg Dr. A. J. M. Karthaus, verklaarde desgevraagd, dat het slachtoffer operatief was geholpen, daar hij enkele steekwonden in de borst en aan de pols had, waarbij een van de steekwonden zo ernstig was, dat daarbij een van de longen was geperforeerd.

In de auto van L. troffen wij een stanley-mesje aan. Het stanley-mes werd door ons op 17 augustus 1975 inbeslaggenomen. Uit handen van verdachte werd inbeslaggenomen een pantalon, een zgn. T-shirt, een slipje, een paar sokken.

Op zondag 17 augustus 1975 werd de verdachte door de voornoemde hulpofficier van justitie voor de duur van twee maal 24 uur in verzekering gesteld in het belang van het onderzoek. Het bevel tot inverzekeringstelling werd op 19 augustus 1975 met twee dagen verlengd;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig aanvullend proces-verbaal . . . ,zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 19 augustus 1975 werd door ons na overleg tussen de Officier van Justitie en de Auditeur-Militair de inverzekeringstelling beëindigd;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige geneeskundige verklaring opgemaakt te Breda, gedagtekend op 17 augustus 1975 en ondertekend door Dr. A. J. M. Karthaus, arts, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van genoemde geneeskundige, dat hij op 17 augustus 1975 bij Wenmer Regales, als letsel heeft waargenomen een steekwond in de borstkas, steekwond rechter onderkwab van de long;

Overwegende, dat het door de raadsman gedaan beroep op noodweer moet worden verworpen, aangezien – gesteld, dat er hier sprake zou zijn van een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding van eigen lijf – er andere op zichzelf geoorloofde verdedigingsmiddelen ter beschikking van beklaagde stonden, dan het grijpen naar een mes en het daarmee in het wilde weg toebrengen van steken, welke reactie, ook al zou deze zijn ontstaan uit een heftige gemoedsbeweging, niet meer als een noodzakelijke verdediging kan worden beschouwd;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemde geneeskundige verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde primair is ten laste

gelegd met zijn schuld daaraan, te weten,

„dat hij op 17 augustus 1975 in de gemeente Nieuw-Ginniken, opzette-
„lijk zwaar lichamelijk letsel heeft toegebracht aan W. Regales, hebbende
„hij toen aldaar opzettelijk tijdens een gevecht genoemde Regales met een
„mes naar en in diens lichaam gestoken waar hij hem maar kon raken,
„tengevolge waarvan genoemde Regales onder meer een steekwond, waar-
„door een zijner longen werd geperforeerd, bekwam”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„*zware mishandeling*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 302, eerste lid, van het Wetboek
van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen be-
klaagde primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewe-
zen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om-
standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden ophef-
fen of uitsluiten;

Overwegende, dat – nu ten aanzien van het primair telastegelegde ver-
oordeling zal volgen – een onderzoek naar het subsidiair telastegelegde
achterwege moet blijven;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming
acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder
het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde bij vonnis van de rechtbank Rotterdam
d.d. 25 november 1976, terzake van „*zware mishandeling*” is veroordeeld
tot een gevangenisstraf voor de tijd van *zeven maanden*, met aftrek van
voorlopig arrest met ter beschikking stelling van de regering voorwaarde-
lijk met een proeftijd van *twee jaar* en met bijzondere voorwaarde, dat
veroordeelde zich zal stellen onder toezicht van de Algemene Reclasse-
ringsvereniging, welke straf de krijgsraad in rekening brengt;

Overwegende, dat de beklaagde voorlopig arrest heeft ondergaan van
17 augustus 1975 tot 19 augustus 1975;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening
van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Straf-
recht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 maanden
(met aftrek van de tijd, door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uit-
spraak in arrest doorgebracht, te weten van 17 tot 19 augustus 1975) voor-
waardelijk, met een proeftijd van 2 jaar; voorts: verbeurdverklaring van
het inbeslaggenomen stanley-mes en teruggave aan beklaagde van een
pantalon, een zgn. T-shirt, een slipje en een paar sokken – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 17 mei 1977

President: Mr J. A. L. Brada; *Leden:* Majoor Ch. P. J. van Toren en majoor W. J. de Jong.

Beklaagde had, terwijl hij verkeerde onder kennelijke drankinvloed, als bestuurder van een rijwiel, daarmede over de openbare weg gereden en was juist van zijn rijwiel gevallen, toen hij door verbalisanten werd aangehouden.

De verbalisanten gelastten hem verder te voet te gaan over het voetpad. Enige tijd later zagen verbalisanten hem wederom als bestuurder op het rijwiel gezeten.

Beklaagde werd vervolgd en veroordeeld wegens:

- *overtreding van artikel 26 (1) W.V.W.;*
- *openbare dronkenschap.*

Twee geldboeten, van f 75 en van f 25.

(W.Sr. art. 453; W.V.W. art. 26 (1))

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G.L.A., geboren 29 oktober 1953, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 8 augustus 1976 in de gemeente Oss, als „bestuurder van een voertuig, (fiets), daarmede rijdende over de Euterpe-„laan, dit voertuig heeft bestuurd, terwijl hij verkeerde onder zodanige „invloed van een stof, waarvan hij wist of redelijkerwijze moest weten, dat „het gebruik daarvan – al dan niet in combinatie met het gebruik van een „andere stof – de rijvaardigheid kon verminderen, dat hij niet tot behoer-„lijk besturen in staat moest worden geacht,

„2. dat hij op of omstreeks 8 augustus 1976 in de gemeente Oss, zich in „kenlijke staat van dronkenschap heeft bevonden op de openbare weg, ter „hoogte van de kruising Vierhoekstraat en de Hertogin Johannasingel”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 8 augustus 1976 te circa 02.00 uur heb ik in de gemeente Oss als bestuurder van een fiets daarmee gereden over de Euterpe laan na tevoren nogal wat pils te hebben gedronken. Ik weet dat het gebruik van dergelijke drank de rijvaardigheid kan verminderen. Ik dacht toen dat ik mijn fiets nog wel goed kon besturen, maar achteraf gezien neem ik wel aan dat ik daartoe niet meer in staat was. Op dezelfde datum, een half uurtje eerder bevond ik mij in de gemeente Oss op de openbare weg ter hoogte van de

kruising Vierhoekstraat en de Hertogin Johannasingel. Ik was met mijn fiets op weg naar huis en daar gevallen. Ik neem wel aan dat die val veroorzaakt was door mijn drankgebruik;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 8 augustus 1976, omstreeks 01.30 uur, surveilleerden wij over de Hertogin Johannasingel te Oss. Wij zagen, dat een man ter hoogte van de kruising Vierhoekstraat en de Hertogin Johannasingel met een fiets op de grond lag. Wij zijn toen uit het dienstmotorvoertuig gestapt en naar de man, die gevallen was, gelopen. Toen wij bedoelde man aanspraken hoorden wij, dat hij met een dubbele tong sprak en wij roken, dat zijn adem sterk riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Wij zagen toen de man was opgestaan, dat deze man stond te wankelen en regelmatig zijn benen moest verzetten om niet op de grond te vallen. Wij zagen dat deze man zich in kennelijke staat van dronkenschap op de openbare weg bevond. Op dat moment werd onze assistentie verzocht bij café Kerkzicht, alwaar zich moeilijkheden zouden voordoen. Wij hebben toen bedoelde man gesommeerd om over het trottoir te lopen, waaraan hij zou voldoen. Omstreeks 02.00 uur die dag reden wij over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Euterpelaan, te Oss. Wij zagen over het aldaar gelegen fietspad een fietser rijden. Wij zagen dat deze fietser dezelfde man was, als die wij omstreeks 01.30 uur, op de Hertogin Johannasingel gesommeerd hadden verder te lopen. Hij bevond zich toen ongeveer 1000 meter van de plaats, waar wij hem de eerste keer aantreffen. Wij hebben toen onmiddellijk het dienstvoertuig gekeerd en zijn bedoelde fietser naderen. Wij zagen toen dat de fietser al slingerend harder ging fietsen. Toen wij de parallelweg van de Euterpelaan opreden, zagen wij dat bedoelde fietser ongeveer 25 meter voor ons met zijn fiets op het wegdek viel. Wij zijn vervolgens uit het dienstvoertuig gestapt en hebben toen deze man aangesproken. Wij roken, dat de adem van deze man sterk riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Wij zagen, dat zijn ogen sterk bloeddorlopen waren. Toen wij deze man naar het dienstvoertuig brachten, zagen wij, dat hij onvast ter been was. Hij had een wankelende gang. Hij was kennelijk dronken;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„1. dat hij op 8 augustus 1976 in de gemeente Oss, als bestuurder van „een voertuig, (fiets), daarmee rijdende over de Euterpelaan, dit voertuig „heeft bestuurd, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van een stof, „waarvan hij wist of redelijkerwijze moest weten, dat het gebruik daarvan – al dan niet in combinatie met het gebruik van een andere stof – de rij-

„vaardigheid kon verminderen, dat hij niet tot behoorlijk besturen in staat „moest worden geacht,

„2. dat hij op 8 augustus 1976 in de gemeente Oss, zich in kenlijke staat „van dronkenschap heeft bevonden op de openbare weg, ter hoogte van „de kruising Vierhoekstraat en de Hertogin Johannasingel”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „handelen in strijd met artikel 26, eerste lid van de Wegenverkeers- „wet”;

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet.

2. „zich in kenlijken staat van dronkenschap op den openbare weg bevin- „den”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 453, eerste lid van de Wegen- verkeerswet,

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be- klaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aan- genomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of om- standigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden ophef- fen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straffen in overeenstem- ming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling wegens 1: tot betaling van een geldboete van f 75, bij gebreke van betaling en verhaal, te vervangen door hechtenis voor de tijd van 3 dagen en, wegens 2: tot betaling van een geldboete van f 25, bij gebreke van betaling en verhaal, te vervangen door hechtenis voor de tijd van 1 dag – Red.].

NASCHRIFT

De gedragingen van beklaagde leidden tot een merkwaardige samenloop. Aangenomen moet worden dat, zolang beklaagde zijn rijwiel bereed, hij zich, in strafrechtelijke zin, alleen aan overtreding van artikel 26 (1) W.V.W. (en niet tevens aan openbare dronkenschap) schuldig maakte. Toch werd be- klaagde tevens openbare dronkenschap ten laste gelegd, waarvoor hij ook werd veroordeeld.

Uit de tenlastelegging, met name uit de plaats van de gepleegde openbare dronkenschap, valt af te leiden dat het zich in gevallen toestand op straat be- vinden (dus niet meer in de toestand van bestuurder van het rijwiel) beslis- send was voor de afzonderlijke vervolging terzake van dit delict, Een val dus, die de man f 25 extra kostte.

Bovendien valt op dat de tenlastelegging chiastisch opgesteld is: sub 1. het besturen van een rijwiel onder drankinvloed en sub 2. het daaraan voor- afgaande liggen op de openbare weg in kennelijke staat van dronkenschap.

De strafrechtelijke waardering van ongevallen is voor de niet-jurist lang niet altijd doorzichtig!

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 26 mei 1977

President: Mr K. P. Doedens; *Leden:* Kapitein mr J. A. de Koning en kapitein mr J. C. F. Knapp.

Als eigenaar gezeten in een auto, welke door een ander werd bestuurd, welke andere met die auto een aanrijding met schade veroorzaakte, het stuur overgenomen en met de auto weggereden zonder dat de identiteit van de bestuurder en die van de auto behoorlijk konden worden vastgesteld.

f 200 Geldboete en voorwaardelijke ontzegging rijbevoegdheid.

(W.V.W. art. 30)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen G.J.R., geboren 1 december 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 18 september 1976 te Hengelo (O.), als bestuurder van een motorrijtuig, na een ongeval, ontstaan op het parkeerterrein aan de B. P. Hofstedestraat, als gevolg van botsing, aanrijding of overrijding met dat motorrijtuig, is doorgereden of weggereden voordat de identiteit van degene die tijdens dat ongeval dat motorrijtuig bestuurde, alsmede de identiteit van dat motorrijtuig behoorlijk is kunnen worden vastgesteld, zulks terwijl bij die botsing, aan- of overrijding schade was toegebracht aan een personenauto, althans enig goed, toebehorende aan een ander of anderen, dan een inzittende van het door hem, beklaagde, bestuurde motorrijtuig”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zakelijk heeft verklaard:

Op 18 september 1976 reed mijn vriendin in mijn auto, merk Capri, type 2300, voorzien van het kenteken . . . - . . . , vanaf de B. P. Hofstedestraat te Hengelo (O.) het aldaar gelegen parkeerterrein op. Ik zat naast haar op de passagiersplaats. Mijn vriendin probeerde tussen 2 aldaar geparkeerde auto's onze auto te parkeren. Zij is toen met de rechtervoorzijde, ter hoogte van de rechter koplamp, tegen de linkervoorzijde van een Allegro aangereeden. Hierna ben ik uitgestapt en heb de Capri naar achteren gedrukt.

Ik zag dat de linkervoorzijde van de Allegro, ter hoogte van de koplamp, beschadigd was. Ik heb toen de Capri naar achteren geduwd en mijn vriendin verteld dat er niets aan de hand was. Zij is uitgestapt en op mijn plaats gaan zitten. Hierna ben ik zelf achter het stuur van de Capri gaan zitten en ben zonder aan iemand mijn identiteit bekend te maken en zonder dat de identiteit van de auto behoorlijk is kunnen worden vastgesteld weggereden. Ik had van niemand recht of toestemming schade toe te brengen aan de andere auto, die noch aan mij noch aan de mede-inzittende toebehoorde;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig afschrift van het ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Gerharda Carlina Jozefina te Pas:

Op 18 september 1976 reed ik als bestuurster van het vierwielig motorvoertuig, personenauto, voorzien van het kenteken ..-...-, merk Ford Capri, vanaf de B. P. Hofstedestraat te Hengelo (O.) het aldaar gelegen parkeerterrein op. De auto, die ik bestuurde, behoort in eigendom toe aan G. J. R. Mijn vriend is militair en zat als passagier naast mij. Ik wilde de auto parkeren, raakte met de rechtervoorzijde van de auto, ter hoogte van de rechter koplamp, een rechts van mij geparkeerd staande personenauto. Ik was zo zenuwachtig dat ik niet meer terug kon rijden. R. stapte uit en drukte de auto terug. Hierop liep hij naar mij toe en vertelde dat er niets aan de hand was. Ik moest de bestuurdersplaats verlaten, want R. wilde verder rijden. Ik stapte uit en zag dat de auto, waar ik tegenaan gereden had, ter hoogte van de linker koplamp een deuk vertoonde. Hierna reed R. weg. Wij hebben aan niemand onze identiteit bekend gemaakt;

als verklaring van Jan Turkstra:

Op 18 september 1976 parkeerde ik een auto op het parkeerterrein aan de B. P. Hofstedestraat te Hengelo (O.). Deze auto een Austin-Allegro, donkerrood van kleur, voorzien van het kenteken 88-JV-28, is eigendom van mijn oom. Toen ik deze auto daar parkeerde, was deze geheel onbeschadigd. Later op die dag kwam ik weer bij de auto en zag, dat achter de ruitenwisser een kaartje was bevestigd. Hierop stond dat de auto aangeleden was door een personenauto, voorzien van het kenteken ...-...-. Daarop bekeek ik de door mij bestuurde auto en zag dat de linkervoorzijde, ter hoogte van de koplamp, behoorlijk beschadigd was. Hierna ben ik met de auto naar het bureau van politie te Hengelo (O.) gereden om aangifte van deze beschadiging, c.q. aanrijding te doen. Ik schat de schade aan de auto op ongeveer f 500;

als verklaring van Hendrik Vaandering:

Op 18 september 1976, bevond ik mij op het parkeerterrein gelegen aan de B. P. Hofstedestraat te Hengelo (O.). Daar zag ik, dat een rode Ford Capri, voorzien van het kenteken ..-...-.. vanaf de B. P. Hofstedestraat het parkeerterrein opreed. Vlak vooraan op het parkeerterrein reed deze auto tegen een andere personenauto, merk Austin Allegro, donkerrood

van kleur en voorzien van het kenteken 88-JV-28 aan. Ik zag, dat een vrouw deze auto voorzien van het kenteken bestuurde. Naast de bestuurster zat een man. Ik zag dat deze uitstapte en de aangerichte schade bekeek. Hierop drukte de man de Ford Capri terug en ik hoorde dat de man tegen de vrouw zei, dat er niets aan de hand was. Ik zag dat de Ford Capri wegreed zonder dat de identiteit van de bestuurder of van de auto behoorlijk konden worden vastgesteld. Ik kon nog net het kenteken van de Ford Capri opnemen. Ik ging hierop naar de aangereden auto en toen ik zag, dat de schade behoorlijk groot was, heb ik een briefje met gegevens achter de ruitenwisser van de Austin Allegro gedaan. Hierop ben ik naar het bureau van politie te Hengelo (O.) gegaan;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemd afschrift proces-verbaal slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten;

„dat hij op 18 september 1976 te Hengelo (O.), als bestuurder van een „motorrijtuig, na een ongeval, ontstaan op het parkeerterrein aan de „B. P. Hofstedestraat, als gevolg van botsing, aanrijding of overrijding „met dat motorrijtuig, is weggereden voordat de identiteit van degene die „tijdens dat ongeval dat motorrijtuig bestuurde, alsmede de identiteit van „dat motorrijtuig behoorlijk is kunnen worden vastgesteld, zulks terwijl „bij die botsing, aan- of overrijding schade was toegebracht aan een per- „sonenauto, toebehorende aan een ander of anderen, dan een inzittende „van het door hem, beklaagde, bestuurde motorrijtuig”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„handelen in strijd met artikel 30, eerste lid, aanhef en onder a van de „Wegenverkeerswet”;

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van het bewezenverklaarde en gekwalificeerde feit termen aanwezig acht aan de beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen, echter voorwaardelijk;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;
Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aange-

nomen en gekwalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar.

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van *f* 200, bij gebreke van betaling en verhaal, te vervangen door hechtenis voor de tijd van 8 dagen en, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar: ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 3 maanden – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 12 juli 1977¹⁾

President: Prof. jhr mr Th. W. van den Bosch; *Leden:* Majoor W. J. de Jong en majoor J. Kroon;
Raadsman: Kapitein M. van Galen.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, waarna de beklaagde, aangehouden en in arrest gesteld, uitbrak en wederom opzettelijk ongeoorloofd afwezig bleef.

2 Maanden militaire detentie waarvan 1 maand voorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 97)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P.V.S., geboren 11 maart 1955, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd, na voeging van de afzonderlijk tegen hem aangebrachte zaken, W.L. nr. 1965/I/77/1 en W.L. nr. 1964/I/77/2:

„1. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op „of omstreeks 6 juni 1977 na een hem verleend verlof of bewegingsvrijheid „en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel te Steenwijk, „althans in Nederland, is teruggekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk „dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en ge- „bleven, totdat hij op of omstreeks 9 juni 1977 te of nabij Groningen is „aangehouden;

„2. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet op „of omstreeks 9 juni 1977, zijn te Havelte, althans in Nederland gelegen „onderdeel heeft verlaten en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met zijn

¹⁾ Deze zaak is uitermate snel behandeld: op 27 juni werd beklaagde (voor de tweede maal) aangehouden; reeds op 12 juli werd hij berecht (*Red.*).

„schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij „op of omstreeks 27 juni 1977 te of nabij Groningen is aangehouden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Sinds 5 januari 1977 ben ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst bij de Koninklijke Landmacht, ingedeeld bij de A-compagnie van 47e Pantser Infanterie Bataljon, gelegerd in de Johannes Postkazerne te Havelte, gemeente Steenwijk.

Op 6 juni 1977 ben ik, na ziek thuis te zijn geweest, niet naar mijn genoemd onderdeel in Steenwijk teruggekeerd, hoewel ik daartoe een reisopdracht van een militaire controle-arts had gekregen en sindsdien ben ik daarvan willens en wetens ongeoorloofd afwezig geweest en gebleven totdat ik op 9 juni 1977 in Groningen werd aangehouden. Ik werd naar de brigade overgebracht en later naar Havelte vervoerd waar ik voorlopig arrest kreeg aangezegd en in een cel in het wachtgebouw werd opgesloten.

Ik heb diezelfde dag nog, 9 juni 1977, dat onderdeel verlaten en sindsdien ben ik daarvan willens en wetens ongeoorloofd afwezig geweest en gebleven, totdat ik op 27 juni 1977 wederom in Groningen door de marechaussee werd aangehouden;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, opgemaakt te Steenwijk op 10 juni 1977 en ondertekend door commandant A-compagnie 47e Pantser Infanterie Bataljon onder meer inhoudt, dat beklaagde van 6 juni 1977 tot 9 juni 1977 ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest van zijn onderdeel, A-compagnie 47e Pantser Infanterie Bataljon gelegerd te Steenwijk; dat hij op 9 juni 1977 is aangehouden door de Koninklijke Marechaussee te Groningen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Charles Louis Brantz, 1e luitenant:

Ik ben commandant van de A-compagnie 47e Pantser Infanterie Bataljon, welk is gelegerd te Steenwijk. Op 31 mei 1977 heeft de soldaat S. zich ziek thuis gemeld. Op 6 juni 1977 is de soldaat S. door de luitenant-arts Veenstra onderzocht. Deze heeft aan S. een reisopdracht uitgereikt, inhoudende dat hij zich op 6 juni 1977 bij zijn militair onderdeel diende te melden. Aan deze opdracht heeft S. niet voldaan. In verband hiermede heb ik op 8 juni 1977 de Koninklijke Marechaussee verzocht betrokkene aan te houden;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 9 juni 1977 hebben wij S. aangehouden. Op 9 juni 1977 heeft de brigadecommandant van de brigade der Koninklijke Marechaussee Groningen telefonisch contact gehad met dokter Hofsteenge te Groningen. Deze deelde mede, dat S. inderdaad op 9 juni 1977 bij hem op bezoek was

geweest. Hij achtte betrokkene wel tot reizen in staat. Op 9 juni 1977 is aangehouden overgegeven aan een patrouille van zijn onderdeel;

Overwegende, dat eerdergenoemde Justitiële Verklaring d.d. 28 juni 1977 tevens inhoudt, dat beklaagde van 9 juni tot 27 juni 1977 ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest van zijn onderdeel, A-compagnie 47e Pantser Infanterie Bataljon gelegerd te Havelte; dat hij is aangehouden op 27 juni 1977 door de Koninklijke Marechaussee te Groningen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 27 juni 1977 hebben wij ons begeven naar Groningen en aldaar troffen wij de ons bekende S. Op 27 juni 1977 hebben wij S. aangehouden;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig rapport, opgemaakt en op 9 juni 1977 gedagtekend en ondertekend door R. W. Vrieze, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van rapporteur:

dat bij een routinecontrole, in aanwezigheid van de wachtcommandant, bleek dat de in voorlopig arrest, te ondergaan als streng arrest, zijnde soldaat S., uit cel 7, waarin hij was opgesloten, door het rechterbovenraampje uit te drukken, ontsnapt te zijn;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft en genoemd rapport slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder 1 en 2 telkens primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, op 6 juni 1977 na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel te Steenwijk is teruggekeerd en daarvan „sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, tot „dat hij op 9 juni 1977 te Groningen is aangehouden:

„2. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, op 9 juni 1977, zijn te Havelte, althans in „Nederland gelegen onderdeel heeft verlaten en daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 27 juni „1977 te Groningen is aangehouden”;

Overwegende, dat – nu het onder 1 en 2 telkens primair telastegelegde bewezen is verklaard – een onderzoek naar onder 1 en 2 telkens subsidiair tenlastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, tenminste één dag „en niet langer dan dertig dagen durende”, meermalen gepleegd,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 aanhef en onder 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen be-

klaagde onder 1 en 2 telkens primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde zich sedert 26 juni 1977 in voorlopig arrest bevindt;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot 2 maanden militaire detentie, met aftrek van het voorarrest vanaf 27 juni 1977, waarvan 1 maand voorwaardelijk; proeftijd 1 jaar – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 12 juli 1977

President: Prof. Jhr mr Th. W. van den Bosch, *Leden:* Majoor W. J. de Jong en majoor J. Kroon;

Raadsman: Kapitein M. van Galen.

Beklaagde was sedert 24 november 1976 ziek thuis. Op 1 december 1976 oordeelde de controlerende arts dat de ziekte nog 4 dagen zou duren en gaf beklaagde opdracht op maandag 6 december 1976 naar zijn onderdeel terug te keren. Op 6 december 1976 voelde beklaagde zich nog niet in staat om te reizen en liet daarvan door zijn echtgenote mededeling doen aan zijn onderdeel.

KRIJGSRAAD: *vrijspraak omdat een militair die door ziekte niet tot reizen in staat is, van rechtswege ziekteverlof geniet.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie *sententie achter het vonnis*): *veroordeling tot 3 weken militaire detentie omdat beklaagde, toen hij op 16 december 1976 door de controlerende geneesheer naar zijn onderdeel werd gestuurd, antwoordde nog niet tot reizen in staat te zijn daar hij nog wat griepelig was: dezelfde woorden die hij bezigde voor zijn toestand op 6 december 1976.*

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen M. B., geboren 25 augustus 1948, res. korp., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als korporaal, technisch specialist, in werkelijke „dienst was bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin „der wet, op of omstreeks 6 december 1976 na een hem verleend verlof of „bewegingsvrijheid en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn onder- „deel te Assen, althans in Nederland, is teruggekeerd en daarvan sinds- „dien opzettelijk dan wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig „is geweest en gebleven, totdat hij op of omstreeks 16 december 1976 bij „zijn onderdeel is teruggekeerd”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde ten processe ter verdediging naar voren heeft gebracht, dat hij op 6 december 1976 door ziekte niet tot reizen in staat was en dat hij daarvan telefonisch aan zijn onderdeel melding heeft laten maken;

Overwegende, dat de militair die door ziekte niet tot reizen in staat is, van rechtswege ziekteverlof geniet tot hij weer tot reizen in staat is; dat bedoeld verlof slechts dan geacht kan worden, nimmer te hebben bestaan, wanneer blijkt dat de betreffende militair op de betreffende data wèl tot reizen in staat was;

Overwegende, dat beklagde eerst op 16 december 1976 door een controlerend geneesheer is bezocht;

Overwegende, dat beklagde weliswaar op 6 december 1976 niet aan al zijn verplichtingen dienaangaande heeft voldaan, namelijk geen ziektemeldingskaart heeft ingezonden aan zijn onderdeel en niet zelf geneeskundige bijstand heeft gevraagd, doch dat dit verzuim slechts een krijgstuchtelijk vergrijp kan opleveren;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem tenlastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

[Volgt: vrijspraak – *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 28 september 1977

President: Mr Fikkert (wnd.); *Leden:* Generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht mr de Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv.) en mr Berkhout (plv.);

Raadsman: Kapitein H. L. van den Broek.

(*Zie het vonnis hiervóór*)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende de beklaagde zal veroordelen terzake van het subsidiair tenlastegelegde tot een gevangenisstraf voor de tijd van drie weken, met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzegging van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde is ten laste gelegd:

[zie vonnis – Red.].

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard;

Op 1 december 1976 is er, terwijl ik in werkelijke dienst was als reserve-korporaal TS bij de Koninklijke Landmacht en sinds 24 november 1976 wegens griep ziek thuis gebleven was, een militaire controlearts bij mij thuis geweest. Deze zei toen tegen mij iets in de geest van het maar aan te zien tot maandag, dat wil zeggen tot 6 december 1976. Ik ben op 6 december 1976 niet naar mijn onderdeel teruggekeerd. Ik was nog wat griepigerig. Ik heb toen niet mij daarvoor onder behandeling van de huisarts gesteld. Mijn vrouw heeft die dag naar mijn onderdeel gebeld dat ik nog steeds ziek thuis was. Op 16 december 1976 kwam toen weer die controlerend arts. Ik was nog steeds wat griepigerig. De controlerend arts achtte mij echter tot reizen in staat, hoewel ik zei dat ik mij niet tot terugkeren in staat voelde. Ik ben toen naar mijn onderdeel teruggegaan.

Overwegende, dat voormelde justitiële verklaring voorts zakelijk inhoudt als verklaring van J. Terpstra, kapitein commandant van de C-compagnie 43e Pantserinfanteriebataljon:

dat de reserve-korporaal van 6 december 1976 tot 16 december 1976 ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest van zijn onderdeel, de C-compagnie van het 43 Pantserinfanteriebataljon te Assen en dat hij zich op 16 december 1976 persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat een controleformulier nr. 4 van de Geneeskundige Dienst KL opgemaakt en ondertekend door de controle-arts A. H. L. Masman, zakelijk weergegeven onder meer inhoudt als verklaring van voormelde controlerend-arts, dat hij op 1 december 1976 op aanvraag van de betrokken commandant een ziektecontrole heeft uitgevoerd bij B., verblijvende op het adres H . . . weg 34 te K . . .; dat hij de vermoedelijke ziekteduur van betrokkene nog drie dagen schatte; dat hij aan betrokkene een reisopdracht heeft uitgereikt om terug te keren naar zijn onderdeel op 6 december 1976*);

*) 6 december 1976 viel op een maandag (Red.).

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen – genoemde justitiële verklaring en genoemd controleformulier slechts gebezigd in verband met de inhoud van de overige bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde primair is tenlastegelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij, terwijl hij als korporaal, technisch specialist, in werkelijke „dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op 6 december 1976 na ziek „thuis te zijn geweest, niet naar zijn onderdeel te Assen is teruggekeerd en „daarvan sindsdien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op 16 december 1976 bij zijn onderdeel is teruggekeerd”;

Overwegende, daarbij dat het Hof – mede op grond van de omstandigheid dat de controlerend-arts beklaagde wel tot reizen in staat achtte toen hij bij zijn controle op 16 december 1976 beklaagde aantrof in een toestand welke beklaagde als „wat grieperig” aanduidt – van oordeel is dat beklaagde ook op 6 december 1976, ondanks zijn eveneens door hem als „nog wat grieperig” aangeduide gezondheidstoestand op die datum, tot reizen in staat was, zodat hij derhalve ook de verplichting had om ingevolge de hem verstrekte reisopdracht op 6 december 1976 naar zijn onderdeel terug te keren;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend bewezen is hetgeen aan beklaagde primair meer of anders is tenlastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat nu het primair tenlastegelegde is bewezen verklaard, een onderzoek naar het subsidiair tenlastegelegde achterwege behoort te blijven;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder dit werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot 3 weken militaire detentie – Red.].

NASCHRIFT

De visie van de Krijgsraad (vrijspraak) en die van het Hoog Militair Gerechtshof (3 weken militaire detentie, onvoorwaardelijk) staan als zwart-wit tegenover elkaar.

Beklaagde heeft voor de Krijgsraad gezegd dat hij zich op 6 december 1976

nog niet tot reizen in staat achtte. Weliswaar heeft beklaagde toen niet de voorgeschreven formaliteiten in acht genomen, maar dat doet aan de ziekte niet af; dat is een verzuim dat niet strafbaar is gesteld en dus slechts een krijgstuuchtelijk vergrijp kan opleveren.

Bewezen is de ziekte van beklaagde op 6 december 1976 niet, maar de Krijgsraad twijfelt en laat de twijfel in het voordeel van de beklaagde uitval- len, hetgeen in het strafrecht een goed gebruik is. Daarbij zegt de Krijgsraad dat hij, die door ziekte niet tot reizen in staat is, van rechtswege (dat wil zeggen: krachtens algemeen verbindend voorschrift) ziekteverlof geniet. De Krijgsraad noemt dat voorschrift echter niet.

Het Hoog Militair Gerechtshof stelt zich beduidend kritischer op ten aan- zien van beklaagdes mededeling dat hij op 6 december 1976 nog niet tot rei- zen in staat was. Uit het feit dat beklaagde voor zijn toestand op 6 decem- ber dezelfde omschrijving bezigde als voor zijn toestand op 16 december 1976, toen controlerende arts hem wèl tot reizen in staat achtte, concludeert het Hof dat hij op 6 december 1976 ook wel tot reizen in staat geweest zal zijn. Daaruit volgt dan het opzet ten aanzien van de ongeoorloofde afwezigheid en de veroordeling tot 3 weken militaire detentie.

Ofschoon ik graag wil erkennen dat deze gevolgtrekking verleidelijk is, meen ik toch dat zij voor bewijs op onvoldoende gronden berust. Zij berust namelijk op de niet-medische diagnose (van de beklaagde zelf), een niet- medische beschrijving daarvan en een niet-medische waardering van een en en ander. Het bewijs zou m.i. sterker hebben gestaan, als het Hof omtrent zijn waardering van een en ander de visie van een medicus had gevraagd.

W. H. V.

**Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage**

Vonnis van 7 september 1971

President: Mr A. Berkhout (plv.); *Leden:* A. E. J. Buss, Kapitein ter zee en mr G. L. Coolen, kapitein-luitenant ter zee van administratie.

Raadsman: Kapitein-luitenant ter zee A. E. Kempees.

Mishandeling door, met priem, een ander meerdere malen in het lichaam te steken.

Beroep op overmacht toegewezen: beklaagde niet strafbaar: vrijspraak.

(W.M.Sr. art. 76, 117, 121, 143; W.Sr. art. 40, 41, 42, 300)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die Krijgsraad, eiser, tegen G. J. H., geboren 19 november 1932, majoor-geschutmaker, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 1 juli 1977, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 1 januari 1977 te Den Helder opzettelijk ge-
„welddadig een manspersoon, J. genaamd, met een priem meerdere malen
„in het lichaam heeft gestoken tengevolge waarvan genoemde J. een steek-
„wond in de linkerwang en twee steekwonden in de linkerborst bekam
„althans tengevolge waarvan genoemde J. pijn heeft ondervonden”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1. G. J. H., oud 44 jaar, als *beklaagde*:

Op 1 januari 1977 bevond ik mij thuis in mijn woning aan de . . . 15 te Den Helder. Ik bevond mij in de deuropening toen de sergeanten J. en L. plotseling voor mij stonden. Er ontstond een discussie. Ik wilde mijn voordeur sluiten en de discussie uit de weg gaan, maar J. greep mij vast en wilde mij naar buiten trekken, maar ik heb weerstand geboden. Ik was er niet op bedacht, maar plotseling duwde J. mij mijn hal in, waardoor ik met mijn rug tegen de muur kwam. J. hield zijn beide handen om mijn nek. Ik voelde mij bedreigd. Het moet een automatische beweging geweest zijn, dat ik een priem uit mijn zak haalde om mij te verdedigen. Ik heb steeds geprobeerd J. uit mijn hal te duwen. J. is in zijn linkerwang gestoken en twee keer in zijn borst of in zijn zij en dat moet wel door mijn priem gebeurd zijn, die ik in mijn hand had. Het was uitsluitend mijn bedoeling om mij te verdedigen wanneer ik zou worden afgetuigd, zoals dat ook op Luilak is gebeurd.

2. J., als *getuige*:

Ik woon aan de . . . 17 in Den Helder, naast de familie H. Op 1 januari 1977 tegen 02.00 uur kwam mijn dochter thuis, die vertelde door H. uitgescholden te zijn. Ik maakte mij kwaad en besloot om naar H. toe te gaan om hem uitleg te vragen. Toen ik bij de voordeur van H. aankwam, stond hij daar al in de deuropening. Tijdens een discussie werd ik zo ziedend dat ik maar één gedachte had en dat was om H. wat te doen. Wat ik hem precies wilde aandoen weet ik niet, maar in ieder geval wilde ik hem slaan en hem naar buiten trekken. Toen is er een vechtpartij ontstaan. De vechtpartij is opgehouden omdat mijn collega L., die bij mij op bezoek was, er tussen kwam en mij naar huis heeft gebracht. Pas thuis bemerkte ik dat ik een wond had in mijn linkerwang en voelde ik pijn in mijn linkerzij en borst. Ook thuis heb ik pas ontdekt dat de verwonding aan mijn linkerwang een steekwond was en dat de pijn in mijn linkerzij en mijn linkerborst werd veroorzaakt door steekwonden.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P. 25/77 van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, gesloten op 17 januari 1977 en opgemaakt door T. S. Janse, 1e verbalisant en M. Brandsema, 2e verbalisant, respectievelijk wachtmeester en marechaussee der 1e-klas-

se-opsporingsambtenaar, zakelijk onder meer inhoudt:

als op 4 januari 1977 aan verbalisanten afgelegde verklaring van A. A.

Wip:

Op 1 januari 1977 omstreeks 02.00 uur bevond ik mij in de . . . te Den Helder. Ik stond voor het huis van de familie H. Ik keek naar binnen in de hal en zag dat de heer J. met het hoofd tegen de buik van de heer H. stond. H. stond tegen de muur van de hal. Ik zag dat de heer H. steekbewegingen maakte naar de heer J. Ik zag in één der handen van meneer H. een ijzeren voorwerp.

Overwegende, dat een ten processe aanwezige geneeskundige verklaring, opgemaakt te Den Helder op 4 januari 1977 en ondertekend door H. Feilzer, arts, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van genoemde geneeskundige, dat hij op 1 januari 1977 bij J. als letsel heeft waargenomen:

1. steekwondje in de linkerwang
- 2 steekwonden in de linkerborst

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat het feit werd gepleegd op 1 januari 1977;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„*Mishandeling*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300, eerste lid Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat de raadsman namens beklaagde heeft aangevoerd dat beklaagde heeft gehandeld uit noodweer teneinde een directe aanval op zijn lijf door J. te keren;

Overwegende, dat de Krijgsraad de raadsman hierin kan volgen, nu bij het onderzoek ter terechtzitting aannemelijk is geworden dat de verdediging van beklaagde tegen een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding van J. noodzakelijk was;

Overwegende, dat beklaagde deshalve deswege niet strafbaar is, zodat hij behoort te worden vrijgesproken van hetgeen hem is ten laste gelegd;

RECHTDOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart beklaagde niet strafbaar en spreekt hem derhalve vrij.

NASCHRIFT

Het komt niet zo vaak voor dat, ingeval van mishandeling, een beroep op noodweer door de Rechter gehonoreerd wordt.

In het onderhavige geval ligt de problematiek rondom de gerechtvaardigheid van het optreden van de verdachte bovendien nog gecompliceerder dan op het eerste gezicht lijkt. Beklaagde was namelijk majoor-geschutmaker; hij werd aangerand door sergeant J. Daardoor maakte sergeant J. zich

schuldig aan feitelijke insubordinatie en zulks, naar mijn mening, onder de verlichtende omstandigheid van artikel 121 W.M.Sr. (aanvangende met de woorden: „Indien een der in de artikelen 117-120 no. 1 omschreven misdrijven buiten dienst wordt gepleegd . . .”). Voorts staat vast, dat beklaagde van het plegen van dat misdrijf getuige was. Artikel 143 W.M.Sr. legde hem dan ook de rechtsplicht op „de door het belang van de zaak gevorderde „maatregelen van geweld naar vermogen aan te wenden”.

Ik ga hier niet verder in op de problematiek van de door het belang van de zaak gevorderde maatregelen van geweld naar vermogen, maar volsta met te zeggen dat de meerdere, getuige zijnde van een door mindere gepleegd misdrijf, op straffe van zelf een misdrijf te plegen verplicht is, om althans iets tegen die mindere te ondernemen, o.m. afhankelijk van de omstandigheden en de onmiddellijk ter beschikking staande middelen.

Zo bezien is de straffeloosheid van beklaagde niet alleen op noodweer, maar ook op wettelijk voorschrift (of zelfs op overmacht) te baseren.

W. H. V.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage

23 juni 1975
(MAW 1974/66)

Voorzitter: Mr W. Faber; *Leden:* Mr E. J. Hoogenraad en mr A. A. H. Minkenhof; *Militaire leden:* Generaal-majoor KLu b.d. W. J. Kramer en generaal-majoor Art. b.d. H. J. van der Meer.

(Reglement militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht artikel 68 en 69.)

Verzoek van een hoofdbestuurslid der korporaalsvereniging om een dag buitengewoon verlof afgewezen.

Beroep op het a.g. is ontvankelijk doch ongegrond. Art. 68, lid 1 onder e RMAKL is i.c. niet van toepassing. De ministeriële beschikking van 14-9-1973 was verweerder nog niet bekend ten tijde van het nemen van het bestreden besluit en eerst bij circulaire van 18 oktober 1973 is o.m. aan klager een aantal verlofdagen toegekend, zodat klager voor de voor 17 oktober 1973 aangevraagde verlofdag geen beroep kon doen op genoemde ministeriële beschikking.

UITSpraak

inzake A., wonende te S., West Duitsland, klager, tegen de
Commandant van de 41e Herstelcompagnie te Seedorf, (West Duitsland),
verweerder.

I. *Feiten, welke het Gerecht als vaststaande aanneemt*

1. Klager, korporaal der 1e klasse bij de Koninklijke Landmacht, tevens lid van het hoofdbestuur van de Landelijke Korporaalsvereniging, heeft op 15 oktober 1973, aan verweerder buitengewoon verlof gevraagd voor een bespreking Langemannshof.

2. Op dit verzoek is bij de bestreden beslissing door verweerder afwijzend beslist door het stellen van de aantekening „afgewezen” op het door klager ingediende verzoek. Noch klager noch verweerder was in staat een afschrift van dit besluit dan wel het besluit zelve te produceren.

II. *Bewijsmiddelen*

De gedingstukken zomede het verhandelde ter openbare terechtzitting van 23 juni 1975, waarvan met name:

a) de Beschikking van de Minister van Defensie van 14 september 1973, voor zover te dezen van belang luidende als volgt:

„Overwegende, dat in het kader van de verruiming van faciliteiten te

„verlenen aan organisaties van burgerlijk overheidspersoneel de ten be-
 „hoeve van verenigingen van militaire ambtenaren bestaande faciliteiten
 „dienen te worden aangepast;

„dat het gewenst is de bestaande aanspraken op buitengewoon verlof
 „voor verenigingswerk, voor zover deze niet reeds basis vinden in het
 „Reglement rechtstoestand militairen zeemacht dan wel in het Reglement
 „voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en der Ko-
 „ninklijke Luchtmacht, samen te vatten in onderstaande regeling;

„dat zulks eveneens gewenst is met betrekking tot het aantal militairen,
 „dat ten behoeve van verenigingswerk is vrijgesteld van het verrichten van
 „militaire dienst;

„Gelet op artikel 43, eerste lid en artikel 98 van het Reglement rechts-
 „toestand militairen zeemacht, alsmede op artikel 69, eerste lid en artikel
 „105 van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke
 „Landmacht en der Koninklijke Luchtmacht.

„Besluit:

„ten behoeve van onderstaande verenigingen van militaire ambtenaren,
 „waarvan de vertegenwoordigers zijn toegelaten tot het georganiseerd
 „overleg, gelden te rekenen van 1 januari 1973 de volgende faciliteiten:

„1. *Vrijstelling van het verrichten van dienst*

„b. (5). de Landelijke Korporaals Vereniging.

„2. *Buitengewoon verlof*

„b. Beschikbaarstelling van 280 dagen buitengewoon verlof per kalen-
 „derjaar voor het verrichten van verenigingswerk ten behoeve van de niet-
 „vrijgestelde leden van het hoofdbestuur van elk der onder 1b genoemde
 „verenigingen die op uitnodiging van het hoofdbestuur zitting hebben ge-
 „nomen in door dit hoofdbestuur ingestelde werkgroepen ter voorberei-
 „ding van het in de commissies voor georganiseerd overleg uit te brengen
 „advies van de vereniging”.

b) de brief van de Minister van Defensie van 18 oktober 1973, voor zo-
 ver te dezen van belang luidende als volgt:

„Hierbij deel ik u mede, dat aan de hieronder genoemde militairen, die
 „deel uitmaken van het hoofdbestuur van de Landelijke korporaals-ver-
 „eniging, voor het jaar 1973 tot het aantal werkdagen als achter hun
 „naam vermeld, buitengewoon verlof, als bedoeld in de ministeriële be-
 „schikking van 14 september 1973, centrale afdeling militaire personeels-
 „zaken nr. 290.329/H, kan worden verleend.

„de reserve-korporaal der 1ste klasse A., vijftien dagen,

„Ik verzoek een ieder voor zover het hem betreft belanghebbende met
 „het vorenstaande in kennis te doen stellen en voorts ter zake het vereiste
 „te verrichten c.q. te doen verrichten”.

c. de bijlage, behorende bij de brief van 10 mei 1974 van verweerder
 aan het Gerecht, antwoord gevende op enige door de fungerend Voor-
 zitter van het Gerecht gestelde vragen, en daaruit in het bijzonder:

„ad. 2 Vraag (d.d. 16-10-'73) Waarop is het verzoek gebaseerd. (Het „verzoek hield in: bespreking Langemannshof).

„Antwoord: (aanzetend) RMAKL art. 68 pt. e.

„Toen dit na controle niet juist bleek te zijn stelde Kpl. I. A. dat er een „nieuwe regeling zou komen welke reeds in een vergevorderde staat van „voorbereiding was.

„Vraag (d.d. 16-10-'73) Waar, wanneer en met wie vindt de bespreking plaats.

„Antwoord: In kazerne Langemannshof te 09.30 uur met één of twee „collega's.

„Na afwijzen van het verzoek bleek dat er alsnog pogingen werden ge- „daan het verzoek ingewilligd te krijgen, omdat het een belangrijke ver- „gadering zou betreffen. Om deze reden heb ik voor het morgenappèl op „17-10-'74 wederom een aantal vragen gesteld aan Kpl. I. A. Een en ander „om mij ervan te overtuigen of er mogelijk een misverstand bestond.

„Vraag: (d.d. 17-10-'73 te 07.40 uur) Met wie zijn bijeenkomsten ge- „organiseerd, op welke dagen en tijden.

„Antwoord: Afdelingen LKV te Langemannshof en Hohne op 17-10- „'73. Langemannshof 09.30 uur. Hohne later 's middags.

„Vraag: Waar vinden de bijeenkomsten plaats.

„Antwoord: In korporaalscantines.

„Vraag: Welke commandanten zijn ingelicht.

„Antwoord: C-41 Herstelcompagnie. (Inderdaad bleken noch de ka- „zerne-commandant, noch de beheerder van de korporaalscantine van de „in hun ressort geplande bijeenkomst op de hoogte te zijn).

„Vraag: Hoeveel deelnemers.

„Antwoord: Het kunnen er twee zijn of tien”.

III. Gronden:

1. Ontvankelijkheid

Door verweerder is bij contra-memorie de vraag opgeworpen of het Gerecht wel bevoegd is van de onderhavige zaak kennis te nemen en of klager niet overeenkomstig artikel 9 van het Reglement op de Krijgstucht langs de hiërarchieke weg beklag had behoren te doen. Met de gemachtigde van klager is het Gerecht van oordeel, dat, daargelaten of voor klager ook de weg van het beklag had opengestaan, beroep tegen de aangevallen beslissing bij het Gerecht kon worden ingesteld. Het gaat in deze zaak om een beslissing inzake verlof, waaromtrent de voorschriften zijn opgenomen in het op artikel 12 der Militaire Ambtenarenwet 1931 gebaseerde Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en der Koninklijke Luchtmacht (RAMKL). Blijkens artikel 3 der Militaire Ambtenarenwet 1931 kan bij het Gerecht geen beroep worden ingesteld, behoudens een hier niet terzake doende uitzondering, tegen beslissingen ingevolge de bij of krachtens de Wet op de Krijgstucht gegeven

regelen. Van zodanige regelen is in casu geen sprake. Ook overigens is het Gerecht niet gebleken van omstandigheden op grond waarvan klager in zijn beroep niet zou kunnen worden ontvangen.

2. Gegrondheid

Klager heeft zich bij het aanvragen van buitengewoon verlof onder meer beroepen op artikel 68, eerste lid, onder e, van het RAMKL. Terecht heeft verweerder beslist dat op die grond het gevraagde verlof niet kon worden verleend, aangezien er geen sprake was van het bijwonen van een bestuursvergadering of algemene vergadering van de Landelijke Korporaalsvereniging. Klager voert voorts aan, dat het gevraagde verlof hem had behoren te worden verleend op grond van de onder de bewijsmiddelen aangehaalde ministeriële beschikking van 13 (*Lees: 14*) september 1973. Vast staat, dat verweerder op het ogenblik van de beslissing van die beschikking nog niet op de hoogte was. Klager droeg daarvan wel kennis uit hoofde van zijn functie van hoofdbestuurder van genoemde vereniging. Naar het oordeel van het Gerecht bevat de ministeriële beschikking evenwel niet anders dan een principebesluit, dat nog diende te worden gevolgd door het toekennen van een bepaald aantal verlofdagen aan de verschillende bestuurders van de onderscheidene verenigingen. Eerst dan is er sprake van het verlenen van buitengewoon verlof van lange duur, waartoe gelet op het aan de ministeriële beschikking ten grondslag liggende artikel 69 van het RAMKL, uitsluitend de minister bevoegd was. Eerst bij circulaire van 18 oktober 1973, onder de bewijsmiddelen gedeeltelijk aangehaald, heeft de minister klager voor 1973 ten behoeve van het verenigingswerk een bepaald aantal dagen verlof van lange duur toegekend. Aangezien de betreden beslissing betrekking had op een 17 oktober 1973 te genieten verlofdag en derhalve moest worden genomen voor dat klager de extra verlofdagen waren toegekend, doet klager, gelet op het vorenstaande tevergeefs een beroep op de meeraangehaalde ministeriële beschikking.

Thans dient het Gerecht nog na te gaan, of verweerder klagers verzoek om een dag buitengewoon verlof op 17 oktober 1973 eveneens terecht heeft afgewezen op grond van artikel 68, tweede lid van het RAMKL. Hierbij stelt het Gerecht voorop, dat het gaat om een discretionaire bevoegdheid, zodat het Gerecht de bestreden beslissing in beginsel dient te eerbiedigen, tenzij er sprake zou zijn van strijd met enig algemeen rechtsbeginsel dan wel enig beginsel van behoorlijk bestuur. Naar het oordeel van het Gerecht is van zodanige strijd in het onderhavige geval geen sprake. Mede gelet op de Beschikking van de Minister van Defensie van 8 maart 1962 (landmachtorder 21/34), deel B, behoorde verweerder zich op de hoogte te stellen van de reden van het door klager gevraagde buitengewoon verlof. Uit hetgeen onder de bewijsmiddelen, onder c), is weergegeven blijkt, dat klager zich over die reden dusdanig vaag heeft uitgelaten, dat verweerder zich geen voldoende gefundeerd oordeel heeft kunnen vormen om een

gunstige beslissing op het verzoek te kunnen nemen. De gemachtigde van klager heeft ter openbare terechtzitting verklaard, dat klager een en ander opzettelijk vaag heeft gehouden. Het Gerecht vermag niet in te zien, dat klager hiervoor een voldoende dwingende reden had. In ieder geval ziet het Gerecht, gelet op hetgeen hiervoor is overwogen, zodanige reden niet in het bestaan van de ministeriële beschikking van 13 (*lees: 14*) september 1973, welke beschikking inderdaad een verruiming van het beleid ten aanzien van het verlenen van buitengewoon verlof in het vooruitzicht stelt. Omdat door omstandigheden, die gelet op hetgeen de gemachtigde van klager daarover ter openbare terechtzitting heeft medegedeeld klager niet zijn te verwijten, het verlof door klager op het laatste ogenblik werd aangevraagd, had meer medewerking van de zijde van klager juist voor de hand gelegen. Ook ter openbare terechtzitting is die vaagheid mede door de afwezigheid van klager niet opgeheven. Weliswaar heeft de gemachtigde van klager het Gerecht ter openbare terechtzitting laten weten, dat klager niet is verschenen opdat hij dan geen verlofdag behoefde aan te vragen, maar klager was opgeroepen en had derhalve ingevolge artikel 30 der Ambtenarenwet 1929 de plicht om te verschijnen, terwijl zijn niet voldoen aan die verplichting ingevolge artikel 13 der Militaire Ambtenarenwet 1931 een strafbaar feit oplevert. Hoe dit verder ook zij, naar het oordeel van het Gerecht kan niet worden gezegd, dat verweerder onder de gegeven omstandigheden in redelijkheid niet tot de bestreden beslissing heeft kunnen komen. Zo er al voldoende grond had bestaan om het verzoek van klager in te willigen, is het aan klager zelf te wijten, dat dit verlof desondanks niet is verleend. Het beroep dient derhalve ongegrond te worden verklaard.

IV. *Dictum*

Verklaart het beroep ongegrond.

Centrale Raad van Beroep

24 september 1976
(MAW 1975/B 14)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper;

Leden: Mr W. G. Kloos en jhr mr C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

(*zie de uitspraak hiervoor*)

De c.r. neemt de gronden van de bestreden uitspraak over. Ook al zou de onderwerpelijke bijeenkomst het karakter dragen van een vergadering als bedoeld in art. 68 lid 1 onder e RMAKL, dan zou zulks voor dit geding niet

van doorslaggevende betekenis zijn, nu eiser dit niet tegenover zijn commandant verklaard heeft.

De aanspraak op verlof van eiser ontstond niet reeds door de ministeriële beschikking van 14 september 1973, maar eerst door de op grond van art. 69 RMAKL genomen beschikking van 18 oktober 1973.

UITSPRAAK

in het geding tussen: A., wonende te F., eiser, en de *Commandant van de 41e Herstelcompagnie te Seedorf*, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Eiser heeft hoger beroep ingesteld tegen de tussen partijen onder dagtekening 23 juni 1975 door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage gegeven uitspraak, naar welke aantekening te dezen wordt verwezen. Eiser heeft gevorderd die uitspraak te vernietigen en de aangevallen weigering nietig te verklaren, met gedektverklaring en met vergoeding aan eiser van f 1000,—.

Gedaagde heeft van contra-memorie gediend.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 3 september 1976, waar voor eiser is opgetreden mr. W. H. Vermeer, advocaat te Amsterdam. Eiser zelf is, hoewel ambtshalve opgeroepen, zonder enig bericht weggebleven. Als gedaagde is verschenen, daartoe ambtshalve opgeroepen, W. A. Voogt, majoor der Koninklijke Landmacht, ten tijde als hier van belang commandant der genoemde compagnie.

II. Motivering

De Raad verenigt zich met, en neemt mitsdien over, de gronden waarop de aangevallen uitspraak blijkens haar aantekening steunt.

Naar aanleiding van het in hoger beroep aangevoerde wil de Raad opmerken:

a. Zo al juist zou zijn de namens eiser naar voren gebrachte stelling, dat de onderhavige bijeenkomst te Langemannshof het karakter droeg van een vergadering als bedoeld in artikel 68 lid 1 onder e van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en der Koninklijke Luchtmacht, dan nog zou zulks voor de beslissing van het onderhavige geding niet van doorslaggevende betekenis zijn. Immers, de Raad neemt op grond van de mededelingen van majoor Voogt voornoemd aan, dat eiser dit niet tegenover hem, zijn commandant, heeft verklaard. Deze mededelingen van majoor Voogt zijn door de Raad aanvaard zowel wegens innerlijke waarschijnlijkheid ervan — een verlof tot het bijwonen van een (andere) vergadering, welke behoorde tot die, bedoeld in evenvermelde bepaling, is door de commandant ter zelfder tijd als hier aan de orde aan eiser wél verleend —, als bij gebrek aan tegenspraak door eiser zelf, die, als vermeld, ter terechtzitting niet is verschenen.

Opmerking verdient dat eiser ook ter terechtzitting in eerste aanleg, hoewel opgeroepen, niet is verschenen, eveneens zonder enig voorafgaand bericht. In het gehele procesdossier bevindt zich overigens geen van eiser zelf afkomstig stuk. Gelet op deze omstandigheden ziet de Raad geen aanleiding beslissende waarde te hechten aan de verklaringen van feitelijke aard, welke eiser naar voren heeft doen brengen.

b) De Raad onderschrijft niet de stelling van eisers gemachtigde dat eiser reeds op grond van de ministeriële beschikking van 14 september 1973 aanspraak op verlof, als daarin bedoeld, zou hebben kunnen doen gelden.

Het moge juist zijn dat in die beschikking aan eisers belangenvereniging een zodanig aantal verlofdagen ter beschikking zijn gesteld dat eiser daarvan redelijkerwijs althans enige ter beschikking zou krijgen; het moge evenzeer juist zijn dat de verdeling van die dagen onder de betrokken bestuursleden plaats vond op voorstel van het bestuur der vereniging en geheel overeenkomstig dat voorstel; desalniettemin kon, gelet op artikel 69 van genoemd reglement, slechts de Minister van Defensie (of een daartoe door hem gemachtigde autoriteit) aan met name genoemde personen, waaronder eiser, het onderhavige verlof formeel toekennen, hetgeen – eerst – geschied is bij de beschikking van 18 oktober 1973.

Gelet op het voorgaande, moet worden beslist als volgt.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

NASCHRIFT

Zowel het a.g. als de c.r. oordelen het onderwerpelijke ontvankelijk. Terecht naar mijn oordeel. De situatie is hier een geheel andere dan die, vervat in de uitspraak van de c.r. d.d. 14-11-1950, M.A.W. 1950/B 9, a.r.b. 1951, 207, naar het geding om een wraking door de minister, op grond van art. 110 lid 5 RMAKL, van een door een vereniging als lid van het G.O. aangewezen militair. De c.r. achtte het betreffende besluit er een, dat niet t.a.v. de militair als ambtenaar was genomen.

Het valt te betreuren, dat door de betrokkene in deze zaak niet (tevens) beklag ingevolge art. 9 van het Reglement betreffende de Krijgstucht is ingesteld. Dit beklag zou dan betrekking dienen te hebben gehad op een krenkende behandeling bestaande in het afwijzen van het verzoek om verlof. Men vergelijk hierbij M.R.T. 1974, blz.291, daar, naar ik aanneem met betrekking tot dezelfde onderofficier, een beklagzaak is behandeld m.b.t. een hem gegeven berisping.

Voor een beklagzaak m.b.t. het geweigerde verlof waren er wel enkele interessante aspecten. Mr VERMEER noemt er een aantal in het beroepschrift.

Ik vermeld hiervan: de korporaal had bij het gesprek met zijn commandant de ministeriële beschikking van 14 september 1973 bij zich en wilde deze tonen, doch de commandant wenste daarop niet in te gaan, evenmin als hij wilde ingaan op de terzake ontvangen aanwijzingen van de commandant van het eerste legerkorps. De korporaal heeft voorts aan zijn commandant medegedeeld, dat hem, korporaal, reeds bekend was, dat hem op grond van voren genoemde beschikking 15 dagen waren toegekend. M.b.t. de in het onderhavige geding aanwezige rechtsvragen kan worden opgemerkt, dat formeel de onderwerpelijke uitspraken wel juist kunnen worden geacht.

De onderwerpelijke bijeenkomst betrof een afdelingsvergadering, welke de betrokkene als hoofdbestuurslid wilde bijwonen. De tekst van art. 68 lid 1 onder 1 RMAKL, doet inderdaad slechts denken aan bestuursvergaderingen der landelijke vereniging en niet aan die van afdelingen dier vereniging.

De ministeriële beschikking van 14 september 1973 is o.m. gebaseerd op art. 69 RMAKL, en de uitvoering daarvan vond plaats één dag na de bijeenkomst waarvoor verlof was gevraagd. Gezien de bestaande praktijk, waarbij de minister een voorstel over de verdeling der verlofdagen van de belangenvereniging ontvangt en dit voorstel overneemt, mag de vraag gesteld worden, of bij afweging der in aanmerking komende belangen een minder formele opstelling niet de voorkeur had verdiend.

Het is wel duidelijk, dat het in de gesprekken van de betrokkene met zijn commandant niet heeft „geklikt”. (Vgl. ook M.R.T. 1974, blz. 291).

Voor de rechter heeft kennelijk bij zijn benadering van de zaak mede gewogen het tot 2 keer toe niet verschijnen van klager ter terechtzitting, hoewel hij was opgeroepen.

Mr VERMEER deelt mij terzake mede, dat het niet-verschijnen ter terechtzitting van het a.g. het gevolg is geweest van de omstandigheid, dat de betrokkene kort tevoren de militaire dienst had verlaten en een positie in het bedrijfsleven had aanvaard waarin hij toen wegens de seizoendrukte moeilijk kon worden gemist.

Het niet-verschijnen ter terechtzitting van de c.r. vond zijn oorzaak in, eerst na de zitting gebleken, trieste familieomstandigheden van de betrokkene, waardoor hij zozeer „van de kaart” was, dat hij zelfs geen brieven meer opende.

Het is de vraag of, als dit alles bekend zou zijn geweest, niet een andere uitspraak zou zijn gevolgd.

E. H. N.

TUCHTRECHTSpraak

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 26 oktober 1977

President: Jhr mr Van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht mr De Groot, generaal-majoor b.d. Lagerwerff (plv.).

Beklag van een sergeant der eerste klasse ongegrond verklaard. Wijzigingen in de strafreden niet ten gunste van de klager.

(W.K. art. 37, 67, 68)

Gelezen een verzoek, ingediend op 26 juli 1977, waarbij de sergeant der eerste klasse A., nr. . . ., destijds ingedeeld bij de Pantserondersteuningscompagnie van 12 Pantserinfanteriebataljon Garderegiment Jagers, sedert . . . ingedeeld bij . . ., 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag, door hem ingediend bij de Commandant van 12 Pantserinfanteriebataljon Garderegiment Jagers over de straf van „Berisping, mondeling ten uitvoer gelegd”. hem door zijn compagniescommandant opgelegd wegens:

„Onvoldoende inzet getoond ten opzichte van zijn taak als waarnemend csm, hetgeen onder andere bleek uit het feit dat hij naliet:

- „a) een gewondenverzorger voor het schieten in het ASK aan te vragen,
- „b) onvoldoende controle uitgeoefend op de mutaties betreffende personeel dat aangewezen werd voor een wachtdienst,
- „c) een verzoek lesprogramma's te corrigeren en te verzenden uit te voeren.

„Bij de bepaling van de strafmaat is rekening gehouden met het feit, dat:

- „a) betrokkene v.w.b. het genoemde onder de punten a en b in het verleden herhaaldelijk diende te worden gecorrigeerd,
- „b bij de uitreiking van het formulier „vertrouwensman” op negatieve wijze de opmerking maakte „O, dat hebt u al eens meer geprobeerd,”,
- „c) hij gezien zijn huidige rang een taak verricht waarvoor hij niet de vereiste opleiding heeft genoten”,

bij welke beschikking – op 21 juli 1977 genomen en op dezelfde datum aan klager uitgereikt – de opgelegde straf werd gehandhaafd en de omschrijving van de strafreden zo werd gewijzigd dat deze kwam te luiden:

„Na reeds enige malen onderhouden te zijn over de taakuitvoering als waarnemend compagnies sergeant-majoor nagelaten voldoende controle uit te oefenen op de uitvoering van diverse orders, hetgeen o.a. bleek uit:

„a) Het niet aanvragen van een gewondenverzorger voor het schieten „in het ASK;

„b) Het niet controleren van de mutaties betreffende personeel dat „aangewezen werd voor de wachtdienst waardoor de uitvoering van de „wachtdienst in gevaar dreigde te komen;

„c) Het niet corrigeren en verzenden van lesprogramma's, waardoor „deze programma's bij zijn afwezigheid door de plv. CC geregeld moesten „worden.

„Bij de bepaling van de strafmaat is rekening gehouden dat:

– „betrokkene een taak verricht waarvoor hij niet de vereiste opleiding „heeft genoten;

– „betrokkene bij de uitreiking van het formulier „vertrouwensman” „een opmerking meende te moeten maken van „O, dat hebt u al eens meer „„geprobeerd””;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak het Hof tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan die, vervat in de beschikking waarvan beklag, behoudens

a. ten aanzien van de omschrijving van de strafreden, aangezien het Hof termen aanwezig acht in punt c te doen vervallen de woorden „corri- „geren en”, nu niet voldoende vast is komen te staan dat de genoemde lesprogramma's door klager niet gecorrigeerd waren;

b. ten aanzien van de onder de strafreden opgenomen overwegingen betreffende de bepaling van de strafmaat, welke overwegingen dienen te vervallen nu naar 's-Hofs oordeel de opgelegde straf door de feiten is gerechtvaardigd ook zonder dat met genoemde overwegingen rekening wordt gehouden, terwijl die overwegingen niet bepalend voor de strafmaat geacht worden.

Overwegende dat bovengenoemde wijzigingen niet strekken ten gunste van klager;

Overwegende dat het beklag mitsdien als ongegrond moet worden aangemerkt;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag:

Verklaart het beklag ongegrond;

Handhaaft de aan klager opgelegde straf;

Wijzigt de omschrijving van de strafreden zoals boven aangegeven, strekkende deze wijziging niet ten gunste van klager;

Doet vervallen de onder de straf en strafreden opgenomen overwegingen, in aanmerking genomen bij de bepaling van de strafmaat;

Bepaalt dat klagers straflijst overeenkomstig zal worden gewijzigd;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitge-

reikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

De beklagmeerdere heeft in deze zaak de straf gehandhaafd en de omschrijving der strafreden verbeterd en verduidelijkt. Het Hoog Militair Gerechtshof heeft vervolgens de strafreden tot de essentie teruggebracht.

De wijzigingen door het Hof in de strafreden aangebracht zijn van zodanige aard, dat ze naar het oordeel van het Hof niet strekken ten gunste van klager. Het beklag wordt dan ook ongegrond verklaard. Aandacht verdient dat ongegrondverklaring van een beklag met wijziging der strafreden uitsluitend mogelijk is als niet op essentiële punten van de strafreden wordt gewijzigd én vaststaat dat de wijzigingen niet in het voordeel van de beklagde strekken. Het Hof huldigt ten aanzien van dit laatste kennelijk geen enge opvatting.

Strafoplegger en beklagmeerdere houden bij de bepaling van de strafmaat rekening met een aantal factoren. De omstandigheid dat de gestrafte een functie vervulde, waarvoor hij niet was opgeleid en het feit dat hij reeds eerder was gewaarschuwd zullen echter ook hebben bijgedragen aan de bepaling van het antwoord op de vraag of er wel of niet een krijgstuuchtelijke correctie nodig was en niet uitsluitend aan de bepaling van de strafmaat. De toevoeging onder een strafreden „bij bepaling van de straf is rekening gehouden „met . . .” verdient in deze gevallen de voorkeur¹⁾. Gelet op de overwegingen van het Hof zou in dit geval ook deze aanvulling op de strafreden zijn verwijderd.

C.

¹⁾ Zie Vs. 27-1, 4e druk, punt 44; (KLu: Vs. 02-1150-003 punt 44).

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Rapportage vertrouwensman en geldboete

Door de Minister van Defensie worden rapportages betreffende de toepassing van het instituut vertrouwensman en de geldboete aangeboden aan de Vaste Commissie voor Defensie.

Deze rapportages geven een overzicht van het gebruik van het instituut vertrouwensman en van de geldboete bij de 3 krijgsmachtdelen en de Koninklijke Marechaussee.

In de hier opgenomen rapportage staan ter vergelijking naast elkaar de rapportage van de eerste en tweede halfjaren van 1975 en 1976. Tenslotte wordt een overzicht gegeven van de in het eerste en tweede halfjaar 1976 en het tweede halfjaar 1975 betaalde geldboeten.

Personalia

Luitenant-kolonel mr. E. L. Gonsalves is op 3 september 1977 benoemd tot lid van het „Institut International de Droit Humanitaire” te San Remo. Hij zal deel gaan uitmaken van de wetenschappelijke „Commission des instructions militaires”.

BOEKAANKONDIGINGEN

Wij ontvingen:

„Ons Strafrecht” deel 4, het formele strafrecht, door prof. mr. J. M. van Bemmelen. Uitgave H. D. Tjeenk Willink, Alphen aan den Rijn, 1977 (5e druk).

„De toekomst van de rechtshulp”, Bundel ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Nederlandse Orde van Advocaten, W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle 1977. In deze bundel zijn opgenomen bijdragen van G. J. Wiarda, H. Beekhuis, F. K. van der Burg, W. E. Haak, J. J. van Wessem en C. J. van Zeben.

I. KONINKLIJKE MARINE

	Tweede halfjaar 1976	Eerste halfjaar 1976	Tweede halfjaar 1975	Eerste halfjaar 1975
1. Aantal tuchtprocessen	3 663	4 682	4 199	5 322
2. Afgedaan zonder straf	916 (25%)	1 050 (22%)	899 (21%)	1 288 (24%)
3. Opgelegde straffen:	2 747	3 632	3 300	4 034
a. berisping	354 (13%)	497 (14%)	455 (14%)	492 (12%)
b. strafdienst	690 (25%)	975 (27%)	835 (25%)	1 215 (30%)
c. verplichting ex 3.3 WK	39 (1%)	54 (1%)	36 (1%)	72 (2%)
d. geldboete	758 (28%)	933 (26%)	851 (26%)	882 (22%)
e. licht arrest	339 (12%)	437 (12%)	355 (11%)	503 (13%)
f. licht arrest + strafdienst	462 (17%)	608 (17%)	609 (18%)	702 (17%)
g. verzuwaard arrest	105 (4%)	128 (3%)	159 (5%)	168 (4%)
4. Gebruik van het instituut vertrouwensman	33 (0,8%)	50 (1,0%)	35 (0,8%)	38 (0,7%)
5. Toegevoegde vertrouwenslieden	-	-	1	-
6. In de functie van vertrouwensman traden op:				
a. officieren	17	26	19	20
b. onderofficieren	16	20	14	12
c. niet gegradueerden	-	3	1	6
d. geestelijke verzorgers	-	-	-	-
e. burgers	-	1	-	-
7. Uittstel tuchtproces:	8	5	9	8
a. om vertrouwensman te kiezen	5	4	6	5
b. voor nader beraad	3	1	3	3
c. om beide redenen	-	-	-	-
8. Geresitueerde reiskosten vertrouwensman	-	-	-	-

9. Vertrouwensman niet toegelaten wegens:				
a. zijn van medegerapporteerde	-	-	-	-
b. verstoring van de orde	-	-	-	-
c. dringende dienstverplichting	-	-	-	-
10. Toepassing art. 50 WK				
a. met vertrouwensman	-	-	-	-
b. zonder vertrouwensman	-	-	-	-
11. Beklagzaken				
	10	11	11	14
a. met vertrouwensman	1	2	-	2
b. zonder vertrouwensman	9	9	11	12
12. Afdoening door andere tot straffen bevoegde meerdere dan die in wiens handen het rapport is gesteld i.v.m. procedureregels				
	-	-	-	2

II. KONINKLIJKE LANDMACHT

	Tweede halfjaar 1976	Eerste halfjaar 1976	Tweede halfjaar 1975	Eerste halfjaar 1975
1. Aantal tuchtprocessen	15 865	15 738	15 015	15 264
2. Afgedaan zonder straf	2 242 (14%)	2 127 (14%)	2 146 (13%)	2 016 (13%)
3. Opgelegde straffen:	13 623	13 611	12 869	13 248
a. berisping	890 (7%)	1)	1)	823 (6%)
b. strafdienst	984 (7%)	1)	1)	843 (6%)
c. verplichting ex 3.3 WK	685 (5%)	1)	1)	635 (5%)
d. geldboete	7 457 (55%)	7 442 (55%)	6.775 (53%)	7 335 (55%)
e. licht arrest	2 473 (18%)	1)	1)	2 566 (20%)
f. licht arrest + strafdienst	126 (1%)	1)	1)	—
g. verzwaard arrest	1 008 (7%)	1)	1)	1 046 (8%)
4. Gebruik van het instituut vertrouwensman	1 514 (10%)	1 648 (11%)	1 589 (11%)	1 774 (12%)
5. Toegevoegde vertrouwenslieden	68	97	64	94
6. In de functie van vertrouwensman traden op:				
a. officieren	240 (16%)	280 (17%)	177 (11%)	200 (11%)
b. onderofficieren	367 (24%)	319 (19%)	406 (26%)	436 (25%)
c. niet gegradueerden	861 (57%)	1 001 (61%)	971 (61%)	1 093 (62%)
d. geestelijke verzorgers	39 (2,6%)	44 (2,7%)	33 (2,1%)	40 (2,3%)
e. burgers	7 (0,4%)	4 (0,2%)	2 (0,1%)	5 (0,3%)
7. Uitzstel tuchtproces:	347	283	223	245
a. om vertrouwensman te kiezen	198	167	130	149
b. voor nader beraad	125	99	85	86
c. om beide redenen	24	17	8	10
8. Geresitueerde reiskosten vertrouwensman	6	—	1	1

9. Vertrouwensman niet toegelaten wegens:					
a. zijn van medegerapporteerde	6	14	9	20	
b. verstoring van de orde	2	6	3	1	
c. dringende dienstverplichting	-	4	3	3	
10. Toepassing art. 50 WK					
a. met vertrouwensman	11	13	15	15	
b. zonder vertrouwensman	63	15	30	33	
11. Beklagzaken					
a. met vertrouwensman	55	68	59	55	
b. zonder vertrouwensman	74	87	71	95	
12. Afdoeing door andere tot straffen bevoegde meerdere dan die in wiens handen het rapport is gesteld i.v.m. procedureregels					
	1	6	2	16	

1) Onbekend; zie beantwoording kamervragen leden Kombrink en De Vries. Aanhangsel van Handelingen Tweede Kamer, zitting 1976-1977, blz. 1429-1430. (Opgenomen in M.R.T. LXX (1977) blz. 246).

III. KONINKLIJKE LUCHTMACHT

	Tweede halfjaar 1976	Eerste halfjaar 1976	Tweede halfjaar 1975	Eerste halfjaar 1975
1. Aantal tuchtprocessen	515	461	504	614
2. Afgedaan zonder straf	99 (19%)	75 (16%)	88 (17%)	91 (15%)
3. Opgelegde straffen:	416	386	416	523
a. berisping	25 (6%)	6 (1,6%)	30 (7%)	34 (7%)
b. strafdienst				
c. verplichting ex 3.3 WK	—	—	—	—
d. geldboete	219 (52%)	239 (62%)	259 (63%)	308 (59%)
e. licht arrest	115 (28%)	93 (24%)	84 (20%)	107 (20%)
f. licht arrest + strafdienst	—	—	—	—
g. verzwaard arrest	57 (14%)	48 (12,4%)	43 (10%)	74 (14%)
4. Gebruik van het instituut vertrouwensman	98 (19%)	108 (23%)	106 (21%)	173 (28%)
5. Toegevoegde vertrouwenslieden	6	8	15	30
6. In de functie van vertrouwensman traden op:				
a. officieren ¹⁾	7	3	3	6
b. onderofficieren ¹⁾	—	1	1	—
c. niet gegradueerden ¹⁾				
d. geestelijke verzorgers				
e. burgers				
7. Uitzstel tuchtproces:	7	12	7	4
a. om vertrouwensman te kiezen	—	6	5	1
b. voor nader beraad	6	3	2	3
c. om beide redenen	1	3	—	—
8. Geresitueerde reiskosten vertrouwensman	—	—	—	—

9. Vertrouwensman niet toegelaten wegens:				
a. zijn van mede gerapporteerde	-	-	-	-
b. verstoring van de orde	-	-	-	-
c. dringende dienstverplichting	-	-	-	-
10. Toepassing art. 50 WK				
a. met vertrouwensman	-	-	-	1
b. zonder vertrouwensman	-	-	-	1
11. Beklagzaken				
a. met vertrouwensman	-	-	1	5
b. zonder vertrouwensman	-	-	2)	2)
12. Afdoening door andere tot straffen bevoegde meerderes dan die in wiens handen het rapport is gesteld i.v.m. procedureregels				
	-	-	-	-
1) a. functionele meerdere				
b. niet-funct. meerdere	64	50	64	97
c. van gelijke rang	19	39	32	67
d. van lagere rang	8	13	5	3
2) Onbekend	-	2	1	-

IV. KONINKLIJKE MARECHAUSSEE

	Tweede halfjaar 1976	Eerste halfjaar 1976	Tweede halfjaar 1975	Eerste halfjaar 1975
1. Aantal tuchtprocessen	41	42	27	39
2. Afgedaan zonder straf	3	10	2	4
3. Opgelegde straffen:	38	32	25	35
a. berisping				
b. strafdienst	1	1	6	4
c. verplichting ex 3.3 WK				
d. geldboete	27	22	12	20
e. licht arrest				
f. licht arrest + strafdienst	10	9	7	11
g. verzwaard arrest				
4. Gebruik van het instituut vertrouwensman	5	5	5	12
5. Toegevoegde vertrouwenslieden	-	-	1	3
6. In de functie van vertrouwensman traden op:				
a. officieren	1	2	-	-
b. onderofficieren	4	2	3	10
c. niet gegradeerden	-	-	1	1
d. geestelijke verzorgers	-	1	1	1
e. burgers	-	-	-	-
7. Uitstel tuchtproces:				
a. om vertrouwensman te kiezen	-	-	1	2
b. voor nader beraad	-	-	1	2
c. om beide redenen	-	-	-	-
8. Gerestitueerde reiskosten vertrouwensman	-	-	-	1

9. Vertrouwensman niet toegelaten wegens:			
a. zijn van medeërapporteerde	-	-	-
b. verstoring van de orde	-	-	-
c. dringende dienstverplichting	-	-	-
10. Toepassing art. 50 WK			
a. met vertrouwensman	-	-	-
b. zonder vertrouwensman	-	-	-
11. Beklagzaken			
a. met vertrouwensman	-	1	2
b. zonder vertrouwensman	-	-	2
12. Afdoening door andere tot straffen bevoegde			
meerdere dan die in wiens handen het rapport is	-	-	-
gesteld i.v.m. procedurerels	-	-	1

V. NADERE GEGEVENS OVER DE KRIJGSTUCHTELIJKE GELDBOETE

	Tweede halfjaar 1976	Eerste halfjaar 1976	Tweede halfjaar 1975
<i>In totaal is aan krijgstuchtelijke geldboeten betaald:</i>			
Koninklijke marine	f 13.846,51	f 17.322,50	f 13.926,—
Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht gezamenlijk	f 182.199,74	f 171.971,61	f 183.286,78
<i>De gemiddelde geldboeten bedroegen bij:</i>			
Koninklijke marine	f 18,27	f 18,03	f 16,36
Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht gezamenlijk	f 23,88	f 22,22	f 26,06

Tuchtrechtspraak

Beklag van een sergeant der eerste klasse ongegrond verklaard. Wijziging in de strafreden niet ten gunste van de klager. (W.K. art. 37, 67, 68). Naschrift C. . .	52
---	----

Opmerkingen en mededelingen

Rapportage vertrouwensman en geldboete	55
Personalia	55
Boekaankondigingen	55

De directeur van de Staatsuitgeverij verzoekt ons mede te delen dat als gevolg van de prijsstijging van het papier en de stijging van de zet-, druk- en portokosten het noodzakelijk is de abonnementsprijs van het Militair Rechtelijk Tijdschrift met ingang van 1 januari 1978 te verhogen tot f 23,—. De prijs van de losse afleveringen zal dan f 4,25 bedragen.

Deze prijsverhoging komt neer op $\pm 5\%$, het door het Ministerie van Economische Zaken toegestane maximum.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. *Th. J. Clarenbeek*, Majoor van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. *S. van der Ploeg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *Th. C. van Gelder*, Kapitein ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, Lunteren.

Telefoon: 085-435041, tst. 282,

08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. *E. H. Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*;

Mr. *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1977 f 23,—. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1977 verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,25.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 30,— per pagina tot een maximum van f 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plan-tijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXI
februari 1978

Aflevering

2

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr E. L. Gonsalves</i> ; De oorlogsrechtelijke bescherming van BB-eenheden	65
---	----

Strafrechtspraak

Verduistering van een raketwerper en een incomplete mitrailleur door een sergeant der mariniers. Krijgstuchtelijke afdoening. (W.K. art. 58 W.Sr. art. 44 en art. 322) Naschrift W.H.V.	73
Poging tot doodslag, subsidiair mishandeling, door een vrouw de keel dicht te knijpen. (W.Sr. 300)	76
Als marinier der eerste klasse, geplaatst bij de marinierskazerne Suffisant te Curaçao 2 maal ongeoorloofd afwezig geweest. Het eerste feit wel, het tweede feit niet bewezen verklaard. (W.M.Sr. art. 97 en 99(5)). Naschrift W.H.V.	78
Verduistering van een geldsbedrag, dat beklaagde en een aantal andere militairen had bijeengebracht voor het bekostigen van feestelijkheden. Rekening gehouden met een door de krijgsraad eerder opgelegde straf. (W.Sr. art. 63 en art. 321) Naschrift W.H.V.	82
Diefstal van 3 portemonnaies met inhoud, gepleegd door een dienstplichtig soldaat, uit kleding van medesoldaten, die in de kleedkamer van het sportgebouw hing. (W.Sr. art. 63 en 310) Naschrift W.H.V.	85
Besturen van een auto onder invloed van een stof. Dagvaarding nietig verklaard wegens onvoldoende feitelijke omschrijving. (R.Z. art. 112a; W.V.W. art. 26)	88
Verzoek tot opheffing van het voorlopig arrest, waarin beklaagde verkeerde, door de Krijgsraad toegestaan. (R.L.Lu. art. 34)	91

Tuchtrechtspraak

Een dienstplichtige heeft twee affiches op zijn legeringskamer hangen, zulks in strijd met een vaste kazerneorder. Hij wordt krijgstuchtelijk gestraft. Beklagmeerdere handhaaft opgelegde straf, legt straf op terzake van onredelijk beklag. Tweede beklagmeerdere handhaaft de straf, opgelegd wegens onredelijk beklag. Het Hoog Militair Gerechtshof doet in beide zaken de strafoplegging teniet. In de eerste zaak was gebleken dat van de overtreden kazerneorder de stricte naleving niet was gevorderd. In de tweede zaak wordt overwogen dat niets klager belette zijn standpunt, dat de kazerneorder niet verenigbaar was met een hogere regeling, bij zijn verdediging tegen een hem telastegelegde krijgstuchtelijk vergrijp, bestaande uit overtreding van die kazerneorder, bij de strafoplegger en de beklagmeerdere naar voren te brengen en op toetsing aan te dringen, nu hij zulks als een wezenlijk punt van zijn verdediging beschouwde. (W.K. art. 61 e.v., 67; R.b.d.K. art. 30) Naschrift C.	93
--	----

BIJDRAGEN

De oorlogsrechtelijke bescherming van BB-eenheden

door

MR E. L. GONSALVES

luitenant-kolonel van de militair juridische dienst

Eén van de kwesties, die in 1949 tijdens de Diplomatieke Conferentie, ter vaststelling van de vier Conventies van Genève, niet de aandacht verkreeg, waarop overigens op grond van het belang der zaak wel aanspraak mocht worden gemaakt, was de oorlogsrechtelijke bescherming van BB-eenheden. Er zou kunnen worden gesteld, dat de diensten van de „lucht-„bescherming” eerst een tiental jaren bestonden en hun activiteiten hadden ontplooid, en zodoende te jong en nog niet voldoende bekend zouden zijn. Toch hadden de diensten van de luchtbescherming in de jaren van de Tweede Wereldoorlog overal op alle oorlogstonelen met zeer veel inzet en onder opoffering van materieel en in zeer veel gevallen ook van eigen leven hun reddende en humanitaire taak verricht. Wat dit betreft kon van het bestaan van deze diensten in 1949 reeds, parafraserend op „kort maar „hevig”, gesteld worden „jong maar reeds intensieve activiteit”. Het is – nú althans – onbegrijpelijk, dat in 1949 de kans niet werd gegrepen om toen reeds de oorlogsrechtelijke bescherming van deze eenheden te aanvaarden en in de Conventies van Genève op te nemen.

Want waar gaat het om? Het humanitaire oorlogsrecht beoogt bescherming te verlenen aan diegenen, die lijden en in nood verkeren. Van oudsher, 1864, is dit de bescherming van gewonden en zieken geweest. En daarvan afgeleid, want immers vereist voor de verzorging en behandeling van deze gewonden en zieken, de humanitairrechtelijke bescherming van militair geneeskundig personeel: militaire artsen en verplegend en verzorgend personeel en van militaire geestelijke verzorgers. Daarna volgde de bescherming van schipbreukelingen en daarvan afgeleid van hospitaalschepen en (kust)reddingboten. Later volgde uiteraard ook de humanitairrechtelijke bescherming van krijgsgevangenen. En tot slot, in 1949, de bescherming van burgers als zodanig.

Wat men toen, in 1949, naliet te overwegen, althans in ieder geval onvoldoende heeft overwogen, is het feit, dat met name het verlenen van bescherming aan de burgerbevolking ook zou moeten leiden tot het toekennen van een daarvan afgeleide, immers voor die bescherming vereiste, humanitairrechtelijke bescherming van civiele artsen en civiel geneeskundig personeel, maar uiteraard – waren de gedelegeerden in 1949 reeds de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog vergeten? – ook een humanitairrechtelijke bescherming voor brandweer en BB-eenheden.

Maar mocht men in 1949 er niet toe hebben kunnen komen om aan brandweer en BB-eenheden een oorlogsrechtelijke bescherming toe te kennen, in de tijd daarna was men dit belangrijke punt bepaald niet vergeten.

Niet onbegrijpelijk werd vooral vanuit de kringen van de nationale BB-organisaties zelf steeds luider om erkenning en om de aanvaarding van een internationale en volkenrechtelijke bescherming geroepen. In dit verband mag bepaald de naam van Dr. ERIK SCHULTZ worden genoemd, die als Directeur-generaal van de Deense organisatie voor Civiele Verdediging op dit terrein baanbrekend en verdienstelijk werk heeft verricht.

Het wekte dan ook weinig verwondering, dat, toen in 1971 de herziening van het humanitaire oorlogsrecht ter hand werd genomen, ook aan het punt van de oorlogsrechtelijke bescherming van de BB-eenheden aandacht zou worden besteed. De overtuiging, dat ook aan BB-eenheden bescherming diende te worden verleend, had gelukkig inmiddels bij een groot aantal deskundigen over de gehele wereld ingang gevonden. En het was niet daaraan te wijten, maar veeleer aan het feit, dat organisatorisch het geheel nog weinig overzichtelijk was, dat op de Eerste Conferentie van Regeringsdeskundigen te Genève van 1971 aan dit punt nog geen aandacht kon worden besteed.

Dit leidde er echter wel toe, dat aan de Tweede Conferentie van Regeringsdeskundigen van 1972 een aantal eerste ontwerpvoorstellen kon worden voorgelegd. Er kwam toen, in 1972, ter bespreking van die voorstellen een speciale subcommissie BB-eenheden bijeen. Dat het onderwerp nog pril was, bleek toen echter uit de enigszins bloedarmoedige bemanning van deze subcommissie. De resultaten van deze eerste bespreking vielen wel als enigszins magertjes en verward aan te merken. Met name over de principiële punten, waar het bij de toekenning van een volkenrechtelijke bescherming om zou moeten gaan, was nog nauwelijks enige discussie van de grond gekomen. Toch was het resultaat voldoende om mee verder te gaan en om het in de Ontwerp-Protocollen, welke aan de Diplomatieke Conferentie van 1974 zouden worden voorgelegd, op te nemen. Verdere en bredere bestudering kon toen plaatsvinden, maar tot een vroegtijdige behandeling op de Diplomatieke Conferentie kwam het om redenen, die reeds eerder in een artikel over deze conferentie werden uiteengezet, toch nog niet.

Eerst op de Derde zitting van de Diplomatieke Conferentie ter herziening van het humanitaire oorlogsrecht, in 1976, kon aan de artikelen van de Ontwerp-Protocollen, welke op de bescherming van BB-eenheden betrekking hadden, aandacht worden geschonken. Bij die eerste behandeling ter conferentie van de ontwerp-artikelen, maar ook bij de onderlinge besprekingen en het overleg op regeringsniveau bleek al snel, dat de problemen bij de behandeling van deze materie zich bij de volgende onderwerpen zouden voordoen: een omschrijving, wat de taken van de BB-een-

heden zijn; het al dan niet (licht) gewapend zijn van civiele BB-eenheden; het internationale onderscheidende teken voor de BB-eenheden en *last but not least* de al of niet toekenning van humanitairrechtelijke bescherming aan militaire eenheden, welke bij de BB zijn ingedeeld en daar hun taak verrichten.

Wanneer we nu een nadere blik op de tekst van de betreffende artikelen van het Aanvullende Protocol I¹⁾ werpen, dan kan over de verschillende artikelen het navolgende worden opgemerkt:

In de eerste plaats is het bij het toekennen van een humanitairrechtelijke bescherming aan een organisatie van groot belang vast te leggen wat de taak van die organisatie dan moet zijn en waar de begrenzing moet liggen aan het optreden van die organisatie; een begrenzing, bij overschrijden waarvan uiteraard de verleende bescherming zou komen te vervallen. Het lijkt wellicht een eenvoudige opgave om op te sommen, wat tot de taken van een BB-organisatie behoort, maar gezien de grote verschillen in taakstelling, structuur en inzichten tussen de nationale BB-organisaties, was de beschrijving van de taken van de BB veel moeilijker dan het oorspronkelijk leek. In het bijzonder ook, doordat zich bij deze opsomming van taken de vraag voordeed of ook enige meer controversiële taken al dan niet moesten worden opgenomen, en daarnaast nog, doordat er een beslissing moest worden genomen ten aanzien van het strijdpunt of een beschrijving van BB-taken een algemene definitie moest zijn gevolgd door een limitatieve, restrictieve opsomming dan wel een algemene definitie gevolgd door een niet-limitatieve, enumeratieve vermelding van BB-taken. Waar het hier namelijk om gaat is de vraag of *de* BB-taken als zodanig nu *alle* bekend zijn of dat er nog rekening mee moet worden gehouden, dat er in de toekomst – b.v. naar aanleiding van een nieuw ontworpen wapen of wapensysteem of ten gevolge van een veranderende maatschappijopbouw of organisatie – nog andere, nieuwe taken tot het pakket van diensten van de BB zouden moeten worden gerekend. Dat er hier werkelijk een probleem bestond bleek uit het feit, dat bij de discussies de vraag naar voren kwam of het stafelement in de BB-organisatie en de verbindingsdienstorganen van de BB wel geacht moesten worden tot de eigenlijke BB-taakvervulling te behoren. Daarbij kwam als een meer specifiek Nederlands vraagstuk ook het feit, dat noodherstel van onmisbare openbare diensten (water, gas, elektriciteit, etc.) wel genoemd werd, maar het evenzeer onmisbare noodherstel van dammen, dijken, sluizen en gemalen daar buiten zou vallen.

Hier kwam reeds het probleem aan de orde of onder de taken van een BB-organisatie ook gerekend diende te worden het assisteren in de handhaving van de openbare orde in een rampgebied. Niet dat dit een taak

1) Zie hiervoor M.R.T. LXX (1977) pag. 527 e.v.

moet zijn, die ook in Nederland door de BB verricht zou dienen te worden, maar in minder ontwikkelde landen, waar organen ter handhaving van de openbare orde in tijd van nood toch al zwaar zijn belast, kunnen de eenheden van de BB in rampgebieden als een soort hulppolitie optreden en met name aan de plegers van een van de meest afgrijpselijke misdrijven – plunderen ten koste van de slachtoffers van een natuurramp of van oorlogsgeweld – een halt toeroepen.

Nadat al deze overwegingen binnen de speciale commissie van de Diplomatieke Conferentie, waar in het onderwerp van de bescherming van de BB-eenheden werd besproken, aan de orde waren geweest, was het uiteindelijk resultaat de formulering van de BB-taken, zoals zij nu in artikel 61 van Protocol I zijn opgenomen. Een resultaat, waarover de deskundigen niet ontevreden waren. Want wat is het geval? In de algemene definitie in de eerste zin van het eerste lid wordt weliswaar verwezen naar de onderstaand volgende opsomming, maar wordt ook in algemene termen het doel van de BB-taak geformuleerd en wel de bescherming van de burgerbevolking tegen de gevaren van vijandelijkheden en natuurrampen en de hulp aan de burgerbevolking om zich van de directe gevolgen van vijandelijkheden en rampen te herstellen en ook het voorzien in de voorwaarden, noodzakelijk voor de overleving van de burgerbevolking. Daarna volgt de opsomming van BB-taken, maar deze wordt – onder meer op instigatie van de Nederlandse gedelegeerde – afgesloten met een clausule „aanvullende activiteiten welke nodig zijn om de eerdergenoemde taken „uit te voeren waaronder inbegrepen (maar evenwel niet beperkt tot) de „planning en organisatie”. Op deze wijze werd het al te restrictieve van een beperkte opsomming vermeden, terwijl evenzeer aan de tegenstanders van een al te uitgebreide lijst werd tegemoetgekomen door aan te geven in welke richting bij het uitbreiden van de taakstelling werd gedacht.

In de opsomming zelf komen een aantal taakelementen voor, die vanzelf spreken: alarmering, evacuatie, redding, brandweer, etc. Discussie bestond er ten aanzien van het taakelement: het belast zijn met verduisteringsmaatregelen. Is dit een taak van de BB, die wellicht liever een stad in licht ziet baden, waardoor duidelijker wordt, dat de burgerbevolking aldaar geen militair doel is, of is dit een taak voor de civiele en/of militaire overheid, die 's nachts aan vijandelijke vliegers geen bakens of herkenningspunten wil aanbieden.

Uit de opsomming blijkt ook, dat door het opnemen onder punt (k), dat het in noodgevallen assisteren in het herstel en in het handhaven van de openbare orde in rampgebieden tot één van de BB-taken gerekend mag worden. Ook hier werden de bestaande bezwaren in het belang van de ontwikkelingslanden opzij gezet. Een afgeleide vraag was evenwel of BB-eenheden ter uitvoering van deze taak dan ook (licht) gewapend mochten zijn? Dit is uiteraard ook in positieve zin beslist, omdat het toekennen van de taak zonder het toekennen van de middelen ter uitvoering niet wel

mogelijk is. In artikel 63, derde lid – artikel 63 zelf handelt over het optreden van BB-diensten in bezet gebied – wordt dan ook over het ontwapenen van BB-personeel gesproken, terwijl in artikel 65, derde lid, is opgenomen, dat de bescherming niet eindigt, wanneer het BB-personeel licht bewapend is. Om aan te geven wat onder lichte individuele bewapening dient te worden begrepen is met name voor gevechtzones aanbevolen om daar alleen vuistvuurwapens als pistolen en revolvers in de uitrusting van BB-personeel te doen opnemen.

Het geheel overziende, kan worden opgemerkt, dat artikel 61 van Protocol I zeker geen kort en overzichtelijk artikel is geworden, maar dat binnen de eisen van volledigheid, duidelijkheid en brede internationale politieke aanvaardbaarheid een alleszins hanteerbare omschrijving is verkregen.

Naast de problemen rond de omschrijving van de BB-taken en het afgeleide probleem van de al dan niet bewapening van het civiele BB-personeel bestonden er uiteraard meer problemen. Meerdere kleinere kwesties werden na kortere of langere tijd opgelost. Triest én lachwekkend waren de problemen, die ontstonden naar aanleiding van het vaststellen van een internationaal onderscheidend embleem en kenteken van de diensten van de BB. Tijdig waren er voorstellen ingediend, maar bovenal had men nu – in tegenstelling tot 1864, 1929 en 1949 – eerst een beproeving van de zichtbaarheid, contrastwerking etc. van een aantal voorgestelde beschermende emblemen ter hand genomen. Gebaseerd op de reeds lang bekende goede zichtbaarheid van de oranje kleur en de contrastwerking met blauw, werd officieel voorgesteld om als bescherming verlenend embleem van de BB-diensten een oranje veld met daarop een blauwe driehoek te aanvaarden. Met duidelijke argumenten werd dit voorstel voorgedragen en het ondervond weinig tegenstand. Tot het moment in 1976, dat er binnen de speciale subcommissie over beslist moest worden, aangezien op die dag door de Internationale BB-Organisatie – een betrekkelijk kleine internationale organisatie, waarbij vrijwel alleen een aantal minder ontwikkelde landen is aangesloten – een tegenvoorstel werd ingediend:

Geel en rood, de internationaal bekende kleuren van brandweerwagens. Dat dit voorstel ontijdig laat werd ingediend was één minpunt, helemaal negatief werd het voorstel, toen bleek dat het embleem met twee schuine, evenwijdige, rode banen op een geel veld reeds als nagenoeg hetzelfde teken (rood op een wit veld) ter markering van hospitalisatie- en veiligheidsgebieden in de Vierde Conventie van Genève was opgenomen. Leek het of een dergelijke misgreep reeds voldoende was, toch bleek de tegenstand van een aantal staten juist de minder ontwikkelde landen te prikkelen om door te gaan met „hun” embleem voor BB-diensten. Bij de uiteindelijke stemmingen in de slotzitting van de Diplomatieke Conferentie

in 1977 werd weliswaar met een zeer kleine meerderheid als bescherming verlenend embleem de blauwe driehoek op het oranje veld aanvaard, te vrezzen valt, dat een of meer landen in Afrika en Azië wellicht toch het door hun voorgestane embleem van schuine rode banen op een geel veld zullen gaan voeren.

Een laatste kwestie, welke de speciale subcommissie BB-eenheden heel wat hoofdbrekens heeft gekost, is het vraagstuk geweest van de al dan niet toekenning van een zekere bescherming van militaire eenheden, die binnen een BB-organisatie een BB-taak uitvoeren.

Een groot aantal landen in de wereld, met name in Oost-Europa en in de minder ontwikkelde landen van Afrika en Azië, beschikken in hun BB-organisatie over militaire eenheden. Ook Nederland kent zijn Korps Mobiele Colonnas. Mobiele Colonnas zijn de militaire eenheden, waarbij dienstplichtigen op grond van de Dienstplichtwet hun militaire dienstplicht vervullen en voor herhalingsoefeningen en in geval van mobilisatie opkomen, maar ook militaire eenheden, welke exclusief ter beschikking staan van de Nationale Commandant BB en welke eenheden alleen taken binnen de Nederlandse BB-organisatie uitvoeren.

Het Korps Mobiele Colonnas is dan ook, uitgezonderd officieren en enkele onderofficieren, niet bewapend en voert ook geen lichte of zwaardere bewapening met zich mee.

Juist voor die landen, die de slagkracht van hun BB-organisatie geheel dan wel voor een groot deel in militaire eenheden vinden, is het uiteraard een eis van de eerste orde om naast de bescherming van het civiele BB-personeel ook een bescherming voor het militaire BB-personeel te verkrijgen. Voor de andere landen gold evenwel, dat zij het niet gewenst achten om, afgezien van de militaire geneeskundige diensten, aan *militaire* eenheden, welke immers opgeleid zijn om het gewapend gevecht te voeren, humanitairrechtelijke bescherming te verlenen. Een naar het scheen onoverbrugbare tegenstelling, die het bereiken van een algehele overeenstemming ten aanzien van het onderwerp bescherming van BB-eenheden in de weg leek te staan. Zoals zo dikwijls werd het probleem aan weer een speciale subcommissie toegeschoven, waarvan de schrijver, wellicht omdat de Nederlandse delegatie een niet onredelijk tussenvoorstel had ingediend, als voorzitter werd aangewezen. Dit Nederlandse tussenvoorstel was gebaseerd op de overwegingen, dat aan de vervulling van een humanitaire taak ook een humanitairrechtelijke bescherming moest worden gekoppeld en dat naar analogie met het militaire geneeskundige personeel ook aan non-combattante militaire eenheden, die bij en in de BB-organisatie een humanitaire taak verrichten, een bescherming moet worden toegekend. Dit uiteraard onder aanvaarding van een aantal waarborgen, die misbruik van de beschermende status zouden moeten uitsluiten.

Uitgaande dan ook van dit Nederlandse tussenvoorstel werden een aantal ontwerpen aan de speciale subcommissie voorgelegd, waarbij gewerkt werd in de richting van het aanvaarden van de verlening van bescherming aan militaire BB-eenheden maar onder een aantal strikte voorwaarden.

Zij het op het laatste ogenblik, werd op basis hiervan een compromis bereikt en aanvaard, hetgeen nu in artikel 67 van Aanvullend Protocol I is neergelegd. In het eerste lid van dat artikel wordt dan ook de bescherming verleend, aan militaire BB-eenheden, maar onder de voorwaarden, dat het personeel van die eenheden bij uitsluiting alleen BB-taken mag verrichten en eenmaal ingedeeld bij militaire BB-eenheden tijdens de duur van het lopende conflict niet meer naar andere militaire eenheden mag worden overgeplaatst of teruggeplaatst en ook niet met de uitvoering van andere dan alleen BB-taken mag worden belast. Dit militaire BB-personeel – immers veelal gekleed in militaire uniform – moet zeer duidelijk onderscheidbaar zijn ten opzichte van andere militairen en wel door het zeer opzichtig, dat wil eigenlijk zeggen levensgroot, dragen van het beschermende onderscheidende embleem.

Dat, gelijk als bij het civiele BB-personeel, verder alleen lichte bewapening mag worden gevoerd spreekt ook vanzelf, evenals de eis, dat men niet rechtstreeks aan de vijandelijkheden deelneemt of voor de vijand schadelijke handelingen verricht. Op aandringen van de Arabische landen, welke op dit punt duidelijk gevoelig waren, werd tot slot de eis opgenomen, dat de bedoelde militaire BB-eenheden niet op bezet gebied mogen optreden.

In het tweede lid van artikel 67 werd uitdrukkelijk gesteld, dat dit militaire BB-personeel – zulks in tegenstelling tot militair geneeskundig personeel, dat slechts zolang voor de medische verzorging van de medegevangenen nodig is, als krijgsgevangene wordt aangehouden – wel krijgsgevangen mag worden gemaakt en gehouden. Dit echter onder de aanbeveling en aansporing om hen, ten behoeve van de burgerbevolking in een bezet gebied, wel voor de vervulling van BB-taken in te zetten.

Een laatste bepaling betreffende de regels van het buitrecht ten aanzien van het militaire BB-materieel – met de uitzondering dat het materieel evenwel alleen ter uitvoering van een BB-taak mag worden gebruikt – besluit dit artikel, dat een regeling bevat van een moeilijke materie. Hierin is echter duidelijk een proeve van nieuw recht neergelegd en het is een interessante zaak om te zien hoe in de toekomst de bescherming van deze *semi*-combattante militaire BB-eenheden in de praktijk verder zal worden uitgewerkt.

Mocht er in de Aanvullende Protocollen op meerdere plaatsen sprake zijn van nieuw recht en een nieuw ontworpen en verleende humanitair-rechtelijke bescherming, dan is dat zeker heel duidelijk het geval met de

bescherming, die in de artikelen 61 tot en met 67 van Aanvullend Protocol I aan de civiele én militaire eenheden van de BB is toegekend. De belangrijke en humanitaire taak, die door de BB wordt verricht, vraagt om een aandachtige kennisneming van deze bepalingen en evenzeer om een strikte nakoming van deze regels ten tijde van een gewapend conflict.

STRAFRECHTSPRAAK

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 5 januari 1977

President: Mr A. Berkhout (plv.); *Leden:* L. J. H. Willinge, kapitein ter zee en H. van Bemmelen, luitenant ter zee van administratie der eerste klasse;

Raadsman: Majoor der mariniers A. H. P. Knoppien.

Verduistering van een raketwerper en een incomplete mitrailleur door een sergeant der mariniers, chef van de wapenkamer.

De krijgsraad handelt de zaak krijgstuuchtelijk af als ware hij commanderende officier en straftbeklaagde met de krijgstuuchtelijke straf van berisping.

(W.K. art. 58; W.Sr. art. 44 en art. 322)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen C. A., geboren 7 augustus 1941, sergeant der mariniers, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 21 december 1976 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks de maanden juli of augustus 1975 te Doorn, „met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen „een raketwerper, merk Bazooka, voorzien van het nummer 159977 en „een incomplete mitrailleur, merk Browning, kaliber punt 30, voorzien „van het nummer 294495, alles toebehorende aan de Staat der Neder- „landen, althans aan anderen of aan een ander dan aan hem, beklaagde;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij dienende als sergeant der mariniers bij de zeemacht in of om- „streeks de maanden juli of augustus 1975 bij de van Braam Houckgeest- „kazerne te Doorn, toen hij aldaar in zijn functie van chef-wapenkamer „het beheer voerde over de in de wapenkamer van die kazerne aanwezige „wapens, opzettelijk wederrechtelijk zich heeft toegeëigend een raketwer- „per, merk Bazooka, voorzien van het nummer 159977 en een incomplete „mitrailleur, merk Browning, kaliber punt 30, voorzien van het nummer „294495, alles toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan „anderen of een ander dan aan hem, beklaagde, welke goederen hij uit „hoofde van zijn voormelde functie, in ieder geval anders dan door mis- „drijf, onder zich had”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde primair ten laste gelegde;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde primair is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde subsidiair ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

C. A., oud 35 jaar, als *beklaagde*:

Ik diende in de maanden juli en augustus 1975 als sergeant der mariniers bij de Van Braam Houckgeestkazerne te Doorn. Ik bekleedde daar de functie van chef wapenkamer en voerde als zodanig het beheer over de in die wapenkamer aanwezige wapens. Tijdens een reorganisatie trof ik twee wapens aan die niet in het wapenregister van de Van Braam Houckgeestkazerne stonden vermeld en die ook niet meer bij het Korps Mariniers werden gebruikt. Het waren een raketwerper, merk Browning, voorzien van het nummer 159977 en een incomplete mitrailleur punt 30, voorzien van het nummer 294495. Op een gegeven ogenblik, in juli of augustus 1975, tijdens mijn werkzaamheden in de wapenkamer van de Van Braam Houckgeestkazerne te Doorn, kwam sergeant der mariniers G. B. langs. Hij zag de genoemde wapens en toonde er interesse voor. Ik heb tegen B. gezegd dat hij die wapens wel mee mocht nemen voor zijn verzameling, omdat ik ze anders zou vernietigen. Ik had van niemand toestemming deze wapens, die mij niet in eigendom toebehoorden, weg te geven.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. P. 61/1976 van de Koninklijke Marechaussee, brigade 's-Gravenhage, gesloten op 25 mei 1976 en opgemaakt door P. den Hartog, verbalisant, marechaussee der le klasse-opsporingsambtenaar, zakelijk onder meer inhoudt:

als op 17 mei 1976 aan verbalisant afgelegde verklaring van *H. J. Vos-selman*:

Van 1 mei 1974 tot en met december 1975 was ik Bewapeningsofficier van de Van Braam Houckgeestkazerne te Doorn. In die functie had ik het beheer over alle wapens die zich in de wapenkamer van genoemde kazerne bevonden. Als chef wapenkamer trad toen op de sergeant der mariniers C. A. Voor zover mij bekend behoorden alle wapens die zich in die wapenkamer bevonden toe aan de Staat der Nederlanden. Ik heb niemand, ook niet de sergeant C. A., toestemming gegeven om wapens of andere voorwerpen uit die wapenkamer weg te geven en/of zich toe te eigenen.

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde subsidiair is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden „of omstreeks”;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„Verduistering, begaan door een ambtenaar, die daarbij gebruik heeft ge-
„maakt van de gelegenheid hem door zijn ambt geschonken”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 322 juncto artikel 44 Wetboek
van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten
of omstandigheden welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad bevindt dat het bewezen verklaarde en
gekwalficeerde feit een in artikel 2, sub 2e van de Wet op de Krijgstucht
omschreven vergrijp opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan
worden afgedaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad bijzondere aanleiding aanwezig acht
de zaak verder te behandelen als ware hij de Commanderende Officier;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf de juiste acht, in
aanmerking genomen de omstandigheden waaronder het vergrijp werd
begaan en het doorgaand gedrag van de dader;

RECHTDOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het de beklaagde primair ten laste gelegde niet wettig en over-
tuigend bewezen en spreekt hem terzake vrij;

Verklaart het de beklaagde subsidiair ten laste gelegde in dier voege als
hoger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig en deswege strafbaar;

Bevindt dat het bewezen verklaarde en gekwalficeerde feit een in artikel
2, sub. 2e van de Wet op de Krijgstuchtelijke omschreven vergrijp op-
leverende, buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan;

Legt de beklaagde terzake een krijgstuchtelijke straf op van een BE-
RISPING.

NASCHRIFT

*De grens tussen strafrecht en tuchtrecht staat in de belangstelling: over-
wogen wordt immers die grens zò strak te trekken dat de oneigenlijke krijgs-
tuchtelijke vergrijpen (strafbare feiten, welke voor krijgstuchtelijke afdoe-
ning in aanmerking komen) in den vervolge door de strafrechter zullen
worden behandeld.*

*De vraag, of de militair hiermede gediend is, heeft vele facetten. Persoon-
lijk meen ik dat die vraag ontkennend moet worden beantwoord. Het voor-
liggende geval is daarvoor een goed voorbeeld: onder de gegeven omstandig-
heden komt de beklaagde er, terzake van „verduistering, gepleegd door een
„ambtenaar” enz. met een (krijgstuchtelijke) berisping van af.*

*Wat betreft het dictum van het vonnis valt het op dat daarin de strafreden
niet is vermeld. Weliswaar kan de lezer, als „goed verstaander” de straf-
rechtelijke kwalificatie daarvoor in de plaats stellen, maar afgezien van het
feit dat die voor een krijgstuchtelijk vergrijp wel erg zwaarwichtig klinkt,
meen ik dat een omschrijving van de (krijgstuchtelijke) strafreden in het*

dictum, waar de Krijgsraad als Commanderende Officier optreedt, niet mag ontbreken.

W. H. V.

**Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage**

Vonnis van 19 januari 1977

President: Mr A. Berkhout; *Leden:* M. J. Wolters, luitenant-kolonel der mariniers en Mr S. W. P. C. Braunius, kapitein-luitenant ter zee van administratie;

Raadsman: Mr N. A. M. Schipper.

Tenlaste gelegd poging tot doodslag, subsidiair mishandeling, door een vrouw de keel dicht te knijpen.

Het subsidiaire bewezen verklaard; veroordeling tot 6 weken gevangenisstraf voorwaardelijk en f 250,— boete.

(W.Sr. art. 300)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen R.A., geboren 20 oktober 1957, marinier van de verbindingdienst der 2e klasse, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 7 december 1976 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 2 augustus 1976 te Amsterdam ter uitvoering „van zijn voornemen en van het misdrijf om opzettelijk een vrouws- „persoon, H. Langevoort genaamd, van het leven te beroven, opzettelijk „deze vrouw met zijn beide handen bij haar keel heeft vastgegrepen en „vervolgens met de duimen zijner handen op het strottenhoofd van ge- „noemd slachtoffer heeft gedrukt op zodanige wijze dat zij in ademnood „kwam te verkeren, zijnde de verdere uitvoering van vorengenoemd door „hem voorgenomen misdrijf niet voltooid alleen tengevolge van de van „zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat hij, beklagde, door één en/of „meerdere personen werd gestoord, althans door één of meer van zijn „wil onafhankelijke omstandigheden;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 2 augustus 1976 te Amsterdam een vrouws- „persoon, H. Langevoort genaamd, heeft mishandeld door die persoon

„opzettelijk zodanig te slaan en/of vast te grijpen dat genoemd slachtoffer als gevolg van dit geweld pijn heeft ondervonden”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde primair ten laste gelegde:

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde primair is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde subsidiair ten laste gelegde:

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

R.A., oud 19 jaar, als *beklaagde*:

Op 2 augustus 1976 heb ik te Amsterdam een juffrouw met gebalde vuist een klap in haar gezicht gegeven. Daarna greep ik haar bij haar keel vast met beide handen en heb ik met mijn duimen op het strottenhoofd van die juffrouw geduwd.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal . . ., zakelijk onder meer inhoudt:

1. als op 3 augustus 1976 aan 1e verbalisant afgelegde verklaring en gedane aangifte van *Harmina Langevoort*:

Op 2 augustus 1976 ging ik met een man naar mijn kamer te Amsterdam. De man gaf mij plotseling een harde klap in mijn gezicht met een van zijn handen, opzettelijk uiteraard. Onmiddellijk hierop greep hij mij om mijn hals met beide handen en drukte met zijn duimen mijn keel dicht.

Ik heb mij onder doktersbehandeling gesteld en ik heb nog steeds erge keelpijn en een pijnlijke hals.

2. als *relaas van verrichtingen en bevindingen van verbalisanten*:

Op 6 augustus 1976 hebben wij, verbalisanten, aangeefster geconfronteerd met verdachte, althans de vermoedelijke verdachte A., na welke confrontatie zij verklaarde: „De man die u mij thans toont herken ik „positief als de man tegen wie ik aangifte heb gedaan”.

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde subsidiair is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij op 2 augustus 1976 te Amsterdam een vrouwspersoon, H. Langevoort genaamd, heeft mishandeld door die persoon opzettelijk zodanig „te slaan en vast te grijpen, dat genoemd slachtoffer als gevolg van dit „geweld pijn heeft ondervonden”;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„*Mishandeling*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 300, eerste lid, Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van

feiten of omstandigheden welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en mede gelet op de persoon des daders, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklaagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld en mede gelet op het op 23 november 1976 door Dr. Mr. F. M. Havermans, psychiater te 's-Gravenhage, over beklaagde opgemaakt rapport betreffende de geestvermogens van beklaagde, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen moeten worden opgelegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen de gevangenisstraf voor de tijd van zes weken voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

[Volgt: veroordeling tot 6 weken gevangenisstraf, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en geldboete f 250, —, subs. 10 dagen hechtenis — *Red.*].

**Permanente Krijgsraad voor de Zeemacht Nederland
te 's-Gravenhage**

Vonnis van 9 maart 1977

President: Mr A. Berkhout; *Leden:* L. J. Kortenoever, kolonel der mariniers en F. J. van Strien, kapitein-luitenant ter zee;

Raadsman: luitenant ter zee van vakdiensten der 2e klasse OC G. Bruinsma.

Als marinier der eerste klasse, geplaatst bij de marinierskazerne Suffisant te Curaçao opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest van 2 tot 11 augustus en van 23 augustus tot 27 september 1976.

Het eerste feit wel; het tweede niet bewezen verklaard.

5 Weken militaire detentie voorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 97 en 99(5))

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen J.H., geboren 26 mei 1956, marinier der eerste klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 15 februari 1977 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„I. dat hij te Curaçao (N.A.) dienende als marinier der eerste klasse „bij de marinierskazerne Suffisant, aldaar op of omstreeks 2 augustus „1976 te ongeveer 07.00 uur niet van passagieren of anderszins is terug-

„gekeerd en sedertdien opzettelijk dan wel met zijn schuld daaraan „voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven totdat hij zich op „11 augustus 1976 omstreeks 16.00 uur bij de marinierskazerne Suffisant „heeft teruggemeld;

„2. dat hij te Curaçao (N.A.) dienende als marinier der eerste klasse „bij de marinierskazerne Suffisant, aldaar op of omstreeks 23 augustus „1976 te ongeveer 07.00 uur niet van passagieren of anderszins is terug- „gekeerd en sedertdien opzettelijk, dan wel met zijn schuld daaraan, „voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven totdat hij zich op „17 september 1976 te ongeveer 16.10 uur bij de vreemdelingendienst op „het vliegveld te Curaçao heeft teruggemeld;”

Gezien: . . . enz.;

Gezien de schriftuur van de eiser door de Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot: bewezenverklaring van het de beklagde ten laste gelegde, alsmede zijn schuld eraan; kwalificatie daarvan als:

„*opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede tenminste één dag, doch niet langer dan dertig dagen durende, tweemaal gepleegd*”

en veroordeling deswege tot: een militaire detentie voor de tijd van: *vijf weken*, waarvan *twee weken* voorwaardelijk met een proeftijd van *een jaar* met aftrek van voorarrest;

Gelet: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde onder 1. ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

J.H., oud 20 jaar, als *beklaagde*:

Op 31 juli 1976 diende ik bij de marinierskazerne Suffisant te Curaçao in de Nederlandse Antillen. Die dag ben ik zonder toestemming per vliegtuig naar Venezuela gegaan om het weekend door te brengen bij een kennis. Ik had op 2 augustus 1976 om 07.00 uur op mijn kazerne terug moeten keren, maar omdat ik mijn terugreis niet geregeld had, ben ik ongeoorloofd afwezig gebleven tot 11 augustus 1976, de dag waarop ik mij heb teruggemeld op de marinierskazerne Suffisant te Curaçao.

Overwegende, dat een zich in het procesdossier van beklagde bevindend bescheid, zijnde een uittreksel uit het scheepsjournaal van de marinierskazerne Suffisant te Curaçao, opgemaakt en ondertekend door N. de Waard, kolonel der mariniers, zakelijk onder meer inhoudt:

maandag 2 augustus 1976

0700 mankerend marinier der eerste klasse J.H.

woensdag 11 augustus 1976

1658 marinier der eerste klasse J.H. ongeoorloofd afwezig sedert 2 augustus 1976 ten 0700 uur, teruggekeerd in de kazerne.

Overwegende, dat de Krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde onder 1. is ten laste gelegd, met dien

verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij te Curaçao (N.A.), dienende als marinier der eerste klasse bij „de marinierskazerne Suffisant, aldaar op 2 augustus 1976 te ongeveer „07.00 uur niet van passagieren is teruggekeerd en sedertdien opzettelijk „voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij zich op „11 augustus 1976 omstreeks 16.00 uur, bij de marinierskazerne Suffisant „heeft teruggemeld;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„*opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede tenminste één „dag en niet langer dan dertig dagen durende*”

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en sub 1° Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat uit de in het procesdossier aanwezige bescheiden blijkt dat beklagde van 11 augustus 1976 tot 12 augustus 1976 en van 17 september 1976 tot 22 september 1976 voorlopig arrest heeft ondergaan;

Overwegende, dat de Krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en mede gelet op de persoon des daders, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld en mede gelet op het op 1 februari 1977 door Dr. H. Havinga, zenuwarts te Voorburg, over beklagde opgemaakt rapport betreffende de geestvermogens van beklagde, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen een gedeelte van de militaire detentie voor de tijd van *vijf weken*, groot *twee weken*, voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Overwegende, ten aanzien van het beklagde onder 2. ten laste gelegde;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde onder 2. is ten laste gelegd, weshalve hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het de beklagde onder 2. ten laste gelegde *niet* wettig en overtuigend bewezen en spreekt hem terzake vrij;

Verklaart het de beklagde onder 1. ten laste gelegde in dier voege als hoger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Kwalificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hoger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot: een militaire detentie voor de tijd van *vijf weken* met bepaling, dat de tijd, door de veroordeelde voor de tenuitvoerlegging dezer uitspraak op 11 augustus 1976 en v/m 17 september t/m 21 september 1976 in voorarrest doorgebracht, geheel in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van deze straf.

Beveelt, dat een gedeelte dezer straf, groot: *twee weken* niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij later anders mocht worden gelast op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd van *een jaar* heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of gedurende die proeftijd zich op andere wijze heeft misdragen,

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen.

NASCHRIFT

(1) Het valt op dat de Krijgsraad, in het vonnis, eerst het sub 1) ten laste gelegde feit geheel afwerkt (bewezenverklaring, kwalificatie en strafoverweging) om vervolgens het sub 2) vermelde feit niet-bewezen te verklaren.

Dit is niet geheel logisch want bij samenloop van misdrijven waarop gelijksoortige hoofdstraffen zijn gesteld, wordt één straf opgelegd (W.Sr. artikel 57). Men kan dus pas over de straf op het eerste feit oordelen, wanneer men weet dat het tweede feit niet-bewezen is; dat weet men echter eerst nádat terzake overwogen is.

(2) Het sub 2) ten laste gelegde feit is niet-bewezen verklaard. Naar gewoonte wordt niet vermeld, waarom dat feit niet-bewezen is. Wij vernemen dat ter terechtzitting is gebleken dat beklaagde (wederom) naar Venezuela is gegaan en dat hij niet tijdig terug kon zijn omdat hij (wederom) geen passage verkreeg. Vervolgens is hij in Venezuela in de gevangenis beland, waaruit hij tenslotte via de Nederlandse Ambassade is vrijgekomen. De ambassade verzorgde zijn terugkeer naar Curaçao.

De tenlastelegging liet – m.i. ten onrechte – de Krijgsraad geen vrijheid, zelf te bepalen wanneer hij de ongeoorloofde afwezigheid beëindigd zou willen achten; zij „dicteerde” het tijdstip van terugmelding bij de Krijgsraad het moment, waarop beklaagde door de Venezolaanse autoriteiten opgepakt en in gevangenschap gebracht werd, of op het moment waarop hij wederom ter beschikking van de Nederlandse autoriteiten kwam (bevrijding door Nederlands ambassade-personeel), dan zou de tenlastelegging voor veroordeling geen ruimte bieden en dan zou vrijspraak moeten volgen.

In de jurisprudentie zijn gevallen als hier beschreven bekend:

Bij vonnis van 22 oktober 1941 ¹⁾ oordeelde de Zeekrijgsraad in het Verenigde Britse Koninkrijk a/b van het Marine-depotschip „Oranje-„Nassau” dat een ongeoorloofde afwezigheid eindigde op het moment waarop de schuldige zich meldde bij de politie te Liverpool, ofschoon hij wegens

¹⁾ M.R.T. XXXIX, blz. 297.

een hem door de Britse rechter opgelegde gevangenisstraf eerst maanden later aan boord van zijn schip terugkeerde.

Bij vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 13 februari 1947 (bevestigd bij sententie van het H.M.G. van 24 april 1947²) werd een ongeoorloofde afwezigheid beëindigd geacht bij zijn arrestatie door de Belgische politie te Brussel.

Men zie voor de problemen rond „plaats en tijd van aanvang en einde van „ongeoorloofde afwezigheid” mijn opstel onder die titel in M.R.T. XL, blz. 587 e.v. Bij het probleem van de plaats van einde der ongeoorloofde afwezigheid speelt artikel 106 W.M.Sr. een rol: onder afwezigheid wordt verstaan het afwezig zijn van de plaats of plaatsen waar de militair zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen behoort te bevinden. Het begrip „behoort” dient niet al te eng te worden opgevat. Wanneer een schepeling zijn schip achterzeilt en, bij wege van administratieve maatregel, in de rol van een walinrichting wordt geplaatst, zal men m.i. moeten aannemen dat hij rechtstreeks is teruggekeerd als hij zich aanmeldt bij het schip dat hij achterzeilde³).

(3) Tenslotte valt op dat beklagde zich in beide gevallen van de Nederlandse Antillen naar het buitenland, immers naar Venezuela, had verwijderd zodat de strafverzwarende omstandigheid van artikel 99 (5) W.M.Sr toepasselijk was. De fiscaal heeft dit niet tenlaste gelegd, zodat de krijgsraad dit ook niet in zijn kwalificatie tot uitdrukking kon brengen.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 20 juli 1977

President: Mr P. E. Kloots; Leden: Luitenant-kolonel W. J. Esseveld en luitenant-kolonel J. A. P. Laguette.

Verduistering van een geldsbedrag dat beklagde en een aantal andere militairen hadden bijeengebracht voor het bekostigen van feestelijkheden. Rekening gehouden met een eerder door de krijgsraad opgelegde straf. 1 Maand gevangenisstraf voorwaardelijk en f 200 geldboete.

(W.Sr. art. 63 en art. 321)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen K. J., geboren 3 augustus 1955, beklagde.

²) M.R.T. XL, blz. 622.

³) Een aanmerkelijk radicaler opvatting omtrent plaats en tijd van terugkeer hanteerde de in noot ¹) genoemde Zeekrijgsraad in zijn vonnis van 24 juni 1944: niet gepubliceerd, maar besproken in M.R.T. XXXIX, blz. 74/75.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij in of omstreeks het tijdvak van 1 maart 1976 tot 8 januari 1977 „in de legerplaats Seedorf, Kreis Bremervörde, in elk geval in de Bondsrepubliek Duitsland, opzettelijk een geldbedrag van DM. 1.066,50 of „daaromtrent, in elk geval een aanzienlijk geldbedrag, geheel of ten dele „toebehorende aan anderen of een ander dan hem, beklagde, welk geldbedrag hij beheerde ten behoeve van de deelnemers aan de „lichtingspot” „van de lichting 1975-6 en welk geldbedrag hij in elk geval anders dan „door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris, onder meer zakelijk heeft verklaard:

In het tijdvak van 1 maart 1976 tot 8 januari 1977 was ik in de legerplaats Seedorf Kreis Bremervörde in de Bondsrepubliek Duitsland belast met het beheren van een geldbedrag ten behoeve van de deelnemers aan de lichtingspot van de Lichting 1975-6; ik had het geldbedrag als beheerder onder mij en in genoemde periode heb ik mij daar toen dat bedrag, DM. 1066,50, dat toebehoorde aan alle jongens van mijn lichtingsploeg waartoe ik ook zelf behoorde, mij opzettelijk zonder recht of toestemming toegeëigend door er autoreparaties van te betalen. Oorspronkelijk behoorden tien man van onze compagnie tot die lichting en we hadden de afspraak dat wij per man per maand 15 DM. zouden inleggen om te zijner tijd een afscheidsfeest te kunnen vieren. Begin januari 1977 hadden het volle bedrag, 180 DM. betaald, mijn collega's Van Munster, Raadt, Hid-dink, Verbakel en ikzelf; Menken had DM. 135 betaald, Van de Heuvel 150 DM., Castrop en Knöps ieder 165 DM.

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Harm Jan van Munster:

Sedert 1 maart 1976 betaal ik DM. 15, – per maand aan de lichtingspot van de lichting 75-6. Ik heb nu totaal DM. 180, – betaald. Deze gelden zijn bestemd voor lichtingsfeestjes en voor ons afscheidsfeest. In de lichtingspot moet nu een bedrag van DM. 1066,50 aanwezig zijn. De lichtingspot wordt namens de lichting 75-6 bestaande uit 9 personen beheerd door de dienstplichtig soldaat J. Hij heeft de gelden namens ons, onder zich. Ik heb niemand het recht of toestemming gegeven geld uit de lichtingspot weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Herman Hubertus Mencke:

Sedert 1 maart 1976 betaal ik DM. 15, – per maand aan de lichtingspot van de lichting 75-6. Ik heb nu totaal DM. 135, – betaald. Deze gelden zijn bestemd voor lichtingsfeestjes en voor ons afscheidsfeest. In de

lichtingspot moet nu een bedrag van DM. 1.066,50 aanwezig zijn. De lichtingspot wordt namens de lichting 75-6 bestaande uit 9 personen beheerd door de dienstplichtig soldaat J. Hij heeft de gelden namens ons onder zich. Ik heb niemand het recht of toestemming gegeven geld uit de lichtingspot weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Hendrik de Raadt:

Sedert 1 maart 1976 betaal ik DM. 15,— per maand aan de lichtingspot van de lichting 75-6. Ik heb nu totaal DM. 180,— betaald. Deze gelden zijn bestemd voor lichtingsfeestjes en voor ons afscheidsfeest. In de lichtingspot moet nu een bedrag van DM. 1066,50 aanwezig zijn. De lichtingspot wordt namens de lichting 75-6 bestaande uit 9 personen beheerd door de dienstplichtig soldaat J. Hij heeft de gelden namens ons, onder zich. Ik heb niemand het recht of toestemming gegeven geld uit de lichtingspot weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten

„dat hij in het tijdvak van 1 maart 1976 tot 8 januari 1977 in de legerplaats Seedorf, Kreis Bremervörde opzettelijk een geldbedrag van „DM. 1.066.50 of daaromtrent ten dele toebehorende aan anderen dan „hem, beklagde, welk geldbedrag hij beheerde ten behoeve van de deel„nemers aan de „lichtingspot” van de lichting 1975-6 en welk geldbedrag „hij in elk geval anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk „zich heeft toegeëigend”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „verduistering”;

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 321 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde bij vonnis van de Mobiele Krijgsraad Buitenland Landmacht zitting-houdende te Seedorf dd. 5 oktober 1976, terzake van mishandeling is veroordeeld tot: een gevangenisstraf voor de tijd van twee weken voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar en een geldboete van eenhonderd gulden, subs. vier dagen hechtenis onvoorwaar-

delijk met bijzondere voorwaarde: toezicht A.R.V. en ontslag uit de militaire dienst voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar, welke straf de krijgsraad in rekening brengt;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14 a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 200, bij gebreke van betaling en verhaal, te vervangen door hechtenis voor de tijd van 10 dagen en 1 maand gevangenisstraf voorwaardelijk, proeftijd 1 jaar – Red.].

NASCHRIFT

Artikel 63 Wetboek van Strafrecht schrijft voor dat, als iemand na veroordeling tot straf (in casu 5 oktober 1976) opnieuw wordt schuldig verklaard aan een strafbaar feit vóór die veroordeling gepleegd (in casu het tijdvak van 1 maart 1976 tot 8 januari 1977) de vroegere straf in rekening wordt gebracht met toepassing van de bepalingen betreffende de samenloop.

Een geheel zuivere toepassing van artikel 63 is dit derhalve niet omdat, blijkens de bewezenverklaring, het latere feit is gepleegd op een niet nader gepreciseerd tijdstip, liggende in een tijdvak dat zich uitstrekt van 7 maanden vóór tot 3 maanden na de eerdere veroordeling. Als men uit de bewijsmiddelen en de bewezenverklaring terecht mag afleiden dat beklaagde het volledige bedrag van f 1.066,50 inééns zich heeft toegeëigend, terwijl anderzijds vaststaat dat de contribuanten op 1 maart 1976 begonnen te contribueren met DM 15 per maand, dan kan het ingelegde bedrag niet vóór 5 oktober 1976 DM 1.066,50 hebben bereikt. Dan zou de verduistering hebben plaats gevonden ná de vorige veroordeling.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 27 juli 1977

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel H. A. Baaij en kapitein mr H. W. Bezemer;

Raadsman: Mr P. M. A. J. Verheggen.

Diefstal van een drietal portemonnaies met inhoud, gepleegd door een dpl. soldaat, uit kleding van medesoldaten die in de kleedkamer van het sportgebouw hing.

2 Weken gevangenisstraf.

(W.Sr. art. 63 en 310)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R.M.S., geboren 27 februari 1956, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op 11 januari 1977 te Nijmegen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen, drie portemonnaie's, inhoudende geldbedragen van $\pm f$ 90,—, $\pm f$ 41,— en $\pm f$ 13,50 of daaromtrent, toebehorende aan respectievelijk de soldaten A. de Jager, J. Langendam en H. J. A. van Gool, althans telkens aan een of meer anderen dan aan hem, beklagde”;

Overwegende, dat in de telastelegging kennelijk tengevolge van een schrijffout/typefout staat vermeld: „portemonnaie's”, welke fout de krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen: „portemonnaies”, door welke verbetering de beklagde in zijn verdediging niet wordt geschaad;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 11 januari 1977 bevond ik mij met mijn klasgenoten, onder wie de dienstplichtige soldaten A. de Jager, L. Langendam en H. J. A. van Gool, in een van de kleedkamers van het sportgebouw op het terrein van de Prins Hendrikkazerne te Nijmegen. Toen mijn klasgenoten naar de sportzaal waren vertrokken heb ik bij het onderzoeken van een gevechtsbroek, en gemerkt hebbend dat zich daarin een portemonnaie bevond, die portemonnaie, een zo genaamd knijpertje, weggenomen. Vervolgens heb ik uit een ander gevechtspak ook een portemonnaie, ook een zo genaamd knijpertje, weggenomen. Tenslotte heb ik nog uit een andere gevechtsbroek ook nog een portemonnaie weggenomen. Ik heb die drie portemonnaies bij mij gestoken en ik heb de portemonnaies geledigd. Ik kwam toen op een totaal bedrag van ongeveer f 144,50. Wanneer voormelde soldaten de Jager, Langendam en van Gool verklaren dat in hun onderscheiden portemonnaies, die ik heb weggenomen, zich respectievelijk bevonden plusminus f 90,—, plusminus f 41,— en plusminus f 13,50, dan neem ik aan dat dit wel juist zal zijn. Ik had van niemand recht of toestemming, mij deze portemonnaies toe te eigenen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van Alle de Jager:

Op 11 januari 1977 had ik sportles in de sportzaal van de Prins Hendrikkazerne te Nijmegen. Mijn gevechtspak heb ik in een van de kleedkamers van het sportgebouw gehangen. Mijn portemonnaie heb ik in mijn gevechtsbroek laten zitten. Na afloop van de sportles bemerkte ik dat mijn portemonnaie er niet meer in zat. De inhoud ervan is ongeveer f 90,— à f 100,—. De portemonnaie met inhoud behoort mij in eigendom toe. Ik heb niemand het recht en de toestemming gegeven de portemonnaie weg te nemen en zich toe te eigenen;

als verklaring van Jan Langendam:

Op 11 januari 1977 had ik sportles in de sportzaal van de Prins Hendrik-kazerne te Nijmegen. Mijn gevechtspak heb ik in een van de kleedkamers van de sportzaal uitgetrokken. Na de sportles deed ik mijn gevechtspak weer aan. Op een gegeven moment bemerkte ik dat mijn portemonnaie niet meer in mijn gevechtspak zat. De inhoud van de portemonnaie, een zogenaamd knijpertje is ongeveer f 45, —. Het knijpertje met inhoud behoort mij in eigendom toe. Ik heb niemand het recht en de toestemming gegeven het knijpertje weg te nemen en zich toe te eigenen;

als verklaring van Henricus Johanna Arthur van Gool:

Op 11 januari 1977 ben ik gaan sporten in de sportzaal van de Prins Hendrik-kazerne te Nijmegen. In één van de kleedkamers van de sportzaal heb ik mij verkleed in sporttenu. Hierna ben ik gaan sporten. Nadat ik terugkwam in de kleedkamer constateerde ik onmiddellijk dat er iemand aan mijn gevechtsskleding moest hebben gezeten. Ik zag dat de knoop van de zak waarin ik mijn portemonnaie, knijpertje, had gedaan los was. Ik bemerkte dat het knijpertje eruit was. In het knijpertje zat een bedrag van ongeveer f 13, —. Het knijpertje met inhoud behoort mij in eigendom toe. Ik heb niemand het recht en de toestemming gegeven mijn knijpertje met inhoud weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — elk bewijs slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 11 januari 1977 te Nijmegen met het oogmerk van weder„rechtelijke toeëigening heeft weggenomen, drie portemonnaies, inhoudende geldbedragen van \pm f 90, —, \pm f 41, — en \pm f 13,50 toebehorende „aan respectievelijk de soldaten A. de Jager, J. Langendam en H. J. A. „van Gool”;

Overwegende dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „diefstal”, *meermalen gepleegd*,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht,

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde bij vonnis van de politierechter te

Maastricht, d.d. 27 december 1976, terzake van artikel 30 van de Wegenverkeerswet is veroordeeld tot een geldboete van *tweehonderdvijftig gulden*, subsidiair *tien dagen* hechtenis en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van *drie maanden*, en dat de beklaagde bij vonnis van de politierechter te Maastricht d.d. 25 april 1977, terzake van artikel 302 van het Wetboek van Strafrecht is veroordeeld tot *negen weken* gevangenisstraf waarvan *zes weken* voorwaardelijk met een proeftijd van *drie jaar*, en met aftrek van voorlopig arrest, welke straffen de krijgsraad in rekening brengt;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken – Red.].

NASCHRIFT

De onderwerpelijke diefstal uit de kleedkamer is een variant van de in de militaire samenleving nog steeds als ernstig aangemerkte diefstal op de chambree, waardoor het vertrouwen, dat militairen verplicht zijn in elkander te stellen op grond van de gezamenlijke legering, wordt geschonden.

In casu is ten aanzien van twee voorafgaande veroordelingen artikel 63 Wetboek van Strafrecht toegepast, met betrekking tot de eerste nochtans ten onrechte. Zie het naschrift onder het vonnis tegen K.J., blz. 82 hiervoor.

W.H.V.

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 3 augustus 1977

President: Mr H. Donker; *Leden:* Mr Th. C. van Gelder, kapitein ter zee van administratie en A. M. Harthoorn, luitenant-kolonel der mariniers;

Raadsman: J. G. A. Degenhart.

Tenlaste gelegd: primair het besturen van een auto terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van een stof waarvan hij wist dat het gebruik daarvan zijn rijvaardigheid kon verminderen, dat hij niet tot behoorlijk besturen in staat moest worden geacht: nietig verklaring van de dagvaarding wegens onvoldoende feitelijke omschrijving.

Subsidiair een auto besturen terwijl zijn bloed 2,3⁰/100 alcohol bleek te bevatten: veroordeling tot 2 weken gevangenisstraf waarvan 1 week voorwaardelijk en 1 jaar ontzegging rijbevoegdheid.

(R.Z. art. 112a; W.V.W. art. 26)

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen F.J.S., geboren 2 oktober 1952, korporaal, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 4 april 1977 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 19 juni 1976 te Volendam in de gemeente „Edam-Volendam als bestuurder van een voertuig, n.l. een vierwielig „motorrijtuig, personenauto, daarmee rijdende over de voor het open- „baar verkeer openstaande weg, de Herculeslaan, dit voertuig heeft „bestuurd, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van een stof, „waarvan hij wist of redelijkerwijze moet weten dat het gebruik daarvan „– al dan niet in combinatie met het gebruik van een andere stof – de „rijvaardigheid kon verminderen, dat hij niet tot behoorlijk besturen in „staat moest worden geacht;

„of, zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 19 juni 1976 te Volendam in de gemeente „Edam-Volendam als bestuurder van een voertuig, n.l. een vierwielig „motorrijtuig, personenauto, daarmee rijdende over de voor het open- „baar verkeer openstaande weg, de Herculeslaan, dit voertuig heeft be- „stuurd na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcohol- „gehalte van zijn bloed bij een onderzoek 2,30⁰/₀₀ bleek te zijn, in elk „geval hoger dan een halve milligram alcohol per milliliter bloed”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde primair ten laste gelegde;

Overwegende, dat in deze tenlastelegging staat vermeld dat beklaagde „verkeerde onder zodanige invloed van een stof, waarvan hij wist, of „redelijkerwijze moest weten, dat het gebruik daarvan – al dan niet in „combinatie met het gebruik van een andere stof – de rijvaardigheid kon „verminderen, dat hij niet tot behoorlijk besturen in staat moest worden „geacht”;

Overwegende, dat in bovengenoemde tenlastelegging met name niet voldoende is omschreven onder invloed van welke stof beklaagde zou verkeren;

Overwegende, dat de tenlastelegging aldus niet behelst een voldoende feitelijke omschrijving van het beklaagde ten laste gelegde als ingevolge artikel 112a van de Rechtspleging bij de Zeemacht op straffe van nietigheid is vereist;

Overwegende, dat op grond hiervan de dagvaarding voor wat betreft het primair ten laste gelegde dient te worden nietig verklaard;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde subsidiair ten laste gelegde;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard *F.J.S.*, oud 24 jaar, als *beklaagde*:

Op 19 juni 1976 heb ik als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig

gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Herculeslaan te Volendam in de gemeente Edam-Volendam. Tevoren had ik alcoholhoudende drank gedronken.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. M. 1135/76 van de Rijkspolitie Volendam, gesloten op 29 juni 1976 en opgemaakt door P. Hamstra, verbalisant, wachtmeester der 1e klasse, zakelijk onder meer inhoudt

als relaas van verrichtingen en bevindingen van verbalisant:

Op zaterdag 19 juni om 02.45 uur, zag ik, verbalisant, dat een persoon als bestuurder optrad van een voertuig, personenauto, op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Herculeslaan te Volendam in de gemeente Edam-Volendam. Ter controle op de naleving van de bepalingen gesteld bij of krachtens de Wegenverkeerswet stelde ik, verbalisant, een onderzoek in. Verdacht es adem riekte sterk naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Ik, verbalisant, heb op de voorgeschreven wijze de ademtest met een daartoe aangewezen ademtestbuisje met een 0,5⁰/₀₀-merkstreep afgenomen. Ik, verbalisant, zag dat de verkleuring van de kristallen in het ademtestbuisje tot voorbij de merkstreep reikte. De bestuurder gaf mij, verbalisant, daarnaar gevraagd op te zijn F.J.S., geboren 2 oktober 1952 te Amsterdam. Vervolgens heb ik, verbalisant, op de voorgeschreven wijze de ademtest met een daartoe aangewezen ademtestbuisje met een 0,8⁰/₀₀-merkstreep afgenomen. Ik, verbalisant, zag dat de verkleuring van de kristallen in het ademtestbuisje tot voorbij de merkstreep reikte. Op zaterdag 19 juni 1976, om 03.55 uur, heeft de arts Reurink te Edam in aanwezigheid van mij, verbalisant, de verdachte bloed afgenomen. Ik, verbalisant, heb mij er van vergewist dat het bloed, overeenkomstig het bepaalde in de Bloedproefbeschikking (Besluit Minister van Justitie van 21 oktober 1974, Ned. Stcrt. 1974, 208), gewaarmerkt, verpakt en voorzien van een identiteitszegel, op maandag 21 juni 1976 is gezonden naar het Gerechtelijk Laboratorium te Rijswijk.

Overwegende, dat een ambtsedig rapport no. 32624, opgemaakt op 25 juni 1976 door drs. A. J. Steenstra, scheikundige bij het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk, zakelijk onder meer inhoudt:

De bepaling van het alcoholgehalte in het bloed van J.J.S. te Amsterdam, geschiedde door twee onafhankelijk van elkaar werkende analisten volgens de A.D.H. methode. Het resultaat van de analyse bedroeg, na aftrek van de voorgeschreven correctie, 2,30 milligram alcohol per milliliter bloed;

Overwegende, dat de krijgsraad door de inhoud van voorgeschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde subsidiair is ten laste gelegd, met dien verstande dat het feit werd gepleegd op 19 juni 1976;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalifi-

ceerd als

„handelen in strijd met artikel 26, tweede lid Wegenverkeerswet”;
 strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder dit is begaan, mede gelet op de persoon des daders, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklaagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf en bijkomende straf moeten worden opgelegd;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen een gedeelte van de gevangenisstraf voor de tijd van twee weken, groot een week, voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

[Volgt nietigverklaring van de dagvaarding voor zover het betreft het primair ten laste gelegde; veroordeling tot 2 weken gevangenisstraf (waarvan 1 week voorwaardelijk met een proeftijd van 1 jaar) en 1 jaar ontzegging van de bevoegdheid, motorrijtuigen te besturen — *Red.*]

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Beschikking van 29 november 1977

President: Mr J. A. L. Brada; *Leden:* Majoor N. G. W. M. Pols en Majoor C. F. A. H. Ruiter;

Beklaagde had zich op 25 september 1977 schuldig gemaakt aan opzettelijke ongehoorzaamheid en feitelijke insubordinatie, meermalen gepleegd.

Bij beschikking van 21 november 1977 werd beklaagde naar de Krijgsraad verwezen en in voorlopig arrest gesteld.

Het verzoek van beklaagde tot opheffing van het arrest wordt toegevoegd.

(R.L.Lu. art. 34)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

Gezien de beschikking tot verwijzing d.d. 21 november 1977 van de zaak van L.G.B., geboren 9 december 1952, beklaagde van overtreding van artikel 114 en artikel 117, meermalen gepleegd, van het Wetboek van Militair Strafrecht,

bij welke beschikking tot verwijzing tevens werd bepaald, dat beklaagde in voorlopig arrest zal worden gesteld;

Gezien het verzoek van beklaagde van 24 november 1977 tot opheffing van het voorlopig arrest, waarin hij op 24 november 1977 werd gesteld;

Gehoord de beklaagde;

Gehoord de Auditeur-Militair bij deze krijgsraad;

Gezien de overige in de zaak aanwezige stukken;

Overwegende, dat de commanderende officier onmiddellijk na het plegen van de feiten op 25 september 1977 geen aanleiding heeft gezien beklaagde in voorlopig arrest te stellen;

Overwegende voorts, dat beklaagde inmiddels bij een ander onderdeel is geplaatst;

Overwegende, dat om deze redenen handhaving van het voorlopig arrest niet geboden lijkt;

Gelet op de artikelen 7, 14, 31 en 34 van de Rechtspleging Land- en Luchtmacht en artikel 79 van het Wetboek van Strafvordering;

BESLISSENDE

Wijst het verzoek tot opheffing van het voorlopig arrest toe en gelast de invrijheidstelling van beklaagde.

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant 109 Afdeling Veldartillerie

Beschikking van 3 mei 1977

Een dienstplichtige heeft op zijn legeringskamer twee affiches aan de wand hangen, zulks in strijd met een vaste kazerneorder. Hij wordt door zijn batterijcommandant terzake krijgstuchtelijk gestraft.

BEKLAGMEERDERE: *Opgelegde straf gehandhaafd onder andere omdat de kazernecommandant aan hem, beklagmeerdere en klager had medegedeeld dat het verbod van toepassing was op elke publicatie met een boodschap over de krijgsmacht. Strafoplegging terzake van onredelijk beklag, doordat klager alleen de strekking en doelmatigheid van de overtreden order ter sprake bracht. Gestrafte beklaagt zich over deze tweede straf.*

BEKLAGMEERDERE (IN TWEDE ZAAK): *Opgelegde straf wegens onredelijk beklag gehandhaafd, daar het onredelijk is bij de afdelingscommandant te klagen over strekking en doelmatigheid van kazerneorders.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (IN EERSTE ZAAK): *Strafoplegging teniet gedaan daar is gebleken dat van de overtreden kazerneorder de stricte naleving niet is gevorderd.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (IN TWEDE ZAAK): *Strafoplegging teniet gedaan, daar niets de klager belette zijn standpunt, dat de kazerneorder niet verenigbaar was met een hogere regeling, bij zijn verdediging tegen een hem telaste gelegd krijgstuchtelijk vergrijp, bestaande uit overtreding van die kazerneorder, bij de strafoplegger en de beklagmeerdere naar voren te brengen en op toetsing aan te dringen, nu hij zulks als een wezenlijk punt van zijn verdediging beschouwde.*

(W.K. art. 61 ev, 67; R.b.d.K. art. 30)

De luitenant-kolonel STÖVER B. E., C-109 Afdeling Veldartillerie.

Gezien het beklagschrift van de dienstplichtig soldaat P., rnr 54. . . , ingedeeld bij de staf, staf- en verzorgingsbatterij van de 109 Afdeling Veldartillerie houdende de op 18 april 1977 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van een geldboete ten bedrage van f 25, (vijf en twintig gulden) met de strafreden:

„In strijd met het gestelde in de kazerneorders, affiches opgehangen „op zijn legeringskamer in stede van op de daartoe aangewezen publica- „tor”; hem opgelegd door de kapitein STEVENS H. G. C-staf, staf- en verzorgingsbatterij van de 109 Afdeling Veldartillerie en hem op 12 april 1977 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat de klager heeft verklaard dat de bedoelde affiches

van hem waren en hij deze op de legeringskamer heeft opgehangen terwijl hij bekend was met de Vaste Order Johannes Postkazerne welke stelt: „Binnen het kazernecomplex is het niet toegestaan geschriften, bekend- „makingen, affiches, pamfletten etc. op te hangen of aan te slaan anders „dan op de daartoe aangewezen publicators”;

Dat het hem bekend is dat er in de Vaste Order niet wordt gesproken over een bepaald soort affiche maar dat in de Vaste Order Johannes Postkazerne wordt gesproken over het ophangen c.q. aanslaan van geschriften etc.

Dat de kazernecommandant, de kolonel Annevelink in een gesprek gezegd zou hebben dat alleen de zogenaamde IHV-affiche niet op de kamers zou mogen worden opgehangen;

Dat hij in het blad „Twintig” van 5 april 1977 het standpunt van de Minister van Defensie heeft gelezen met betrekking tot affiches en pamfletten handelende over de krijgsmacht en kennis heeft genomen van de mening van de minister dat dergelijke affiches thuis horen op de publicator maar dat hij van mening is dat de minister in deze ingaat tegen de „Regeling grondrechten voor militairen”;

Dat hij tevoren niet is gewaarschuwd voor het ophangen van affiches op de de legeringskamer en dat sommige affiches mogen blijven hangen en andere affiches worden verwijderd;

Overwegende dat de kazernecommandant van de Johannes Postkazerne te Steenwijk vóór de datum van strafoplegging in een gesprek met klager en voorts de kanonnières K., H. en R. en in tegenwoordigheid van ondergetekende, beklagmeerdere, zijn standpunt ten aanzien van betrekkelijke kazerneorder handhaafde en dat verduidelijkte door te zeggen dat het verbod van toepassing was op elke publicatie met een boodschap over de krijgsmacht;

In een eerder, door klager mede ondertekend zogenaamd „Collectief „beklag” d.d. 1 april 1977 o.a. wordt gesteld: „Herhaaldelijk werden en „worden op ons onderdeel affiches welke boven de bedden hangen ver- „wijderd door of op bevel van het kader. Het gaat hierbij vooral om het „zogenaamd huurcontractaffiche van de VVDM”; Voorts dat op de dienstverrichtingen van klager vrijwel geen aanmerkingen zijn; hij zijn werk naar behoren doet, terwijl hij daarentegen nu in zijn argumentatie als klager en daarvoor als vertrouwensman in enkele beklagzaken de ernst of het bestaan van het krijgstuchtelijk vergrijp afhankelijk stelt van zijn oordeel omtrent de strekking en doelmatigheid van de gegeven opdracht, bevel c.q. order; Van het daaraan moeten voldoen te goeder trouw en naar beste weten en kunnen is in zijn opvatting geen sprake;

Overwegend dat de redenering de commandant mag niet straffen omdat er niet gewaarschuwd is; in een aantal gevallen is er niet gestraft, dus is het door het kader toegestaan; het beroep op de Regeling grondrechten voor militairen, houdende het recht hun mening schriftelijk te uiten en

schriftelijk te verspreiden niet terzake zijn; d.w.z. niets te maken hebben met de opgelegde straf of het feit waarvoor gestraft werd. Door klager worden via het beklagrecht zaken aan de orde gesteld bij zijn commandant en zijn hiërarchieke chefs in plaats van via de aangewezen weg van het gesprek, verzoekschrift danwel overlegorgaan;

Op grond van het voorgaande wordt geconcludeerd dat het bestrafte feit gepleegd is zoals ook door klager wordt toegegeven, dat het feit in strijd is met de krijgstucht terwijl klager erkent in strijd met een verbod gehandeld te hebben, dat het feit van voldoende ernstige aard is hetgeen blijkt uit het optreden terzake, het kenbaar maken van zijn mening door de kazernecommandant persoonlijk aan klager, dat de omschrijving van de strafreden het gepleegde feit juist weergeeft en de soort en de zwaarte van de opgelegde straf passend moeten worden geacht.

Handhaaft de opgelegde straf;

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voort afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 23 november 1977

(Zie beschikking op beklag hiervoor)

President: Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, Generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht Mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verzoek d.d. 8 mei 1977 waarbij de dienstplichtig soldaat P. rnr. 54 . . . , ingedeeld bij 109 Afdeling Veldartillerie, Staf, staf- en verzorgingsbatterij, gelegerd in de Johannes Postkazerne te Havelte thans met groot verlof en wonende te L., S . . . straat 30, 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van een beschikking op het beklag, door hem ingediend bij de commandant van genoemde Afdeling over de straf van „Geldboete ten bedrage van f 25,— (vijftwintig gulden)”, hem door zijn batterijcommandant opgelegd wegens:

„In strijd met het gestelde in de kazerneorders, affiches opgehangen op „zijn legeringskamer in stede van op de daartoe aangewezen publicator”, bij welke beschikking – op 3 mei 1977 genomen en op dezelfde dag aan klager uitgereikt – de strafoplegging werd gehandhaafd;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden:

Gehoord de klager, bijgestaan door diens vertrouwensman de dienstplichtig soldaat J. C. Tomson;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;
Overwegende, dat een kazerne-order van de Johannes Post Kazerne te Steenwijk onder 1 sub c inhoudt:

„Binnen het kazernecomplex is het niet toegestaan geschriften, be-
„kendemakingen, affiches, pamfletten etc. op te hangen of aan te slaan
„anders dan op de daartoe aangewezen publicators, welke in alle lege-
„ringsgebouwen en cantines zijn aangebracht en welke speciaal zijn
„gemerkt met het opschrift „PUBLICATOR””;

Overwegende, dat klager heeft verklaard, dat hij in het begin van april 1977 binnen het voormelde kazernecomplex twee affiches – te weten één met de tekst „stomp niet af, stomp terug” en één met betrekking tot de onwenselijkheid van een vrijwilligersleger – heeft opgehangen anders dan op de daartoe aangewezen publicators met het opschrift „PUBLICATOR”, hebbende hij die affiches namelijk opgehangen op zijn legeringskamer in de Johannes Post Kazerne;

Overwegende, dat is gebleken, dat van de voormelde bepaling der kazerneorder – welke met betrekking tot de schrifturen, waarop deze betrekking heeft, geen beperkingen bevat en welke dan ook niet anders kan worden geïnterpreteerd dan te doelen op alle geschriften, bekendmakingen, affiches, pamfletten etc. – geen strikte naleving is gevorderd;

Overwegende, dat namelijk ten processe is komen vast te staan, dat zich op de legeringskamer van klager een zogenaamde plaklat bevond en dat het ophangen of aanslaan daarop van bepaalde geschriften werd toegelaten;

Overwegende, dat klager onder deze omstandigheden redelijkerwijs heeft kunnen menen dat het ophangen op die plaklat van beide door hem genoemde affiches ook zou worden toegelaten en dat te dien aanzien naleving van voormelde bepaling der kazerneorder niet zou worden verlangd;

Overwegende, dat in het licht van het vorenoverwogene het ophangen door klager van beide affiches op zijn legeringskamer niet als een krijgstuchtelijk vergrijp kan worden aangemerkt, zodat de beschikking waarvan beklag niet in stand kan blijven en moet worden beslist als volgt;

Krachtens 's Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag:

Vernietigt de beschikking waarvan beklag;

Doet de strafoplegging teniet;

Bepaalt dat de opgelegde straf en de omschrijving van de strafreden in klagers straflijst onleesbaar zullen worden gemaakt;

Verstaat dat het door klager ten onrechte geleden nadeel zoveel mogelijk zal worden hersteld;

Bepaalt, dat een afschrift van 's Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en aan de Minister van Defensie.

Commandant 101 Veldartilleriegroep

Beschikking van 3 juni 1977¹⁾)

De kolonel DE VRIES, B. J. Commandant 101 Veldartilleriegroep;

Gezien het beklagschrift van dpl. soldaat P. registratienummer 54 . . . , 109 Afdeling Veldartillerie, houdende de op de 12e mei 1977 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van een geldboete ten bedrage van f 25, – (vijf en twintig gulden) met de strafreden:

„Een onredelijk beklag over een krijgstuuchtelijke strafoplegging ingediend door, bij herhaling, alleen de strekking en de doelmatigheid van de overtreden kazerne order ter sprake te brengen in plaats van zijn „zienswijze t.a.v. het bestrafte feit en de afdoening daarvan”;

hem opgelegd door luitenant-kolonel STÖVER, B. E., Commandant 109 Afdeling Veldartillerie en hem op 7 mei 1977 ter kennis is gebracht;

Gehoord de klager, bijgestaan door vertrouwensman de dpl. soldaat TOMSON, J. C., en de strafoplegger.

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat de klager heeft verklaard

- dat een „BVD”-affiche en een affiche „STOMP, etc.” reeds geruime tijd op zijn kamer door hem waren opgehangen;
- dat voor begin april 1977 bij de inspecties door zijn batterijcommandant en toegevoegd kader alsmede door zijn afdelingscommandant geen op- en/of aanmerking is gemaakt met betrekking tot genoemde affiches;
- dat hem bekend was, dat in vaste order Johannes Postkazerne vermeld staat:

„Binnen het kazernecomplex is het niet toegestaan geschriften, bekendmakingen, affiches, pamfletten, etc. op te hangen of aan te slaan anders dan op de daartoe aangewezen publicators”;

- dat het hem wil voorkomen, dat het beleid binnen 109 Afdva omtrent het ophangen van affiches op de kamer onlangs werd aangescherpt;
- dat dit aanscherpen geschiedde zonder voorafgaande waarschuwing;
- dat het juist is, dat in het schriftelijk gedane beklag d.d. 1 april 1977, gericht aan de kazernecommandant van de Johannes Postkazerne en dat door hem is mede ondertekend, staat vermeld:

„Herhaaldelijk werden en worden op ons onderdeel affiesjes, die boven de bedden hingen, verwijderd door of op bevel van het kader. Het gaat hierbij vooral om het zgn. huurkontraktaffiesje van de VVDM”;

- dat hij formeel gesteld, ingevolge de hem bekende vaste order

¹⁾ Deze beschikking is genomen naar aanleiding van een beklag over een straf terzake van onredelijk beklag (Zie de beschikking op beklag van C-109 Afdva hiervoor gepubliceerd op blz. 93).

Johannes Postkazerne geen affiches op zijn kamer mag ophangen;

- dat andere kamergenoten ook affiches (zoals aankondiging TT-races, stickers „Blij dat ik rij”) op hun gemeenschappelijke kamer ophangen en daarmee hun visie op bepaalde maatschappelijke problemen kenbaar maken;

- dat o.a. aan hem in een gesprek op 12 april 1977 naar aanleiding van het eerder genoemd beklag d.d. 1 april 1977, gericht aan de kazernecommandant van de Johannes Postkazerne en in aanwezigheid van zijn afdelingscommandant door deze kazernecommandant is duidelijk gemaakt dat in de hierboven aangehaalde vaste order omtrent affiches, bedoeld worden affiches, die, zoals deze autoriteit het uitdrukte, een boodschap over de krijgsmacht bevatten;

- dat een wijziging van het betreffende onderwerp in de vaste order Johannes Postkazerne via het overleg in overlegorganen of georganiseerd overleg een lange procedure vergt;

- dat bij de behandeling van zijn beklag door zijn afdelingscommandant naar aanleiding van de aan hem opgelegde straf van zijn batterijcommandant op 14 april 1977 het niet alleen ging om de strekking en doelmatigheid van het gestelde in de hierboven aangehaalde vaste order Johannes Postkazerne, doch ook om de rechtmatigheid om bedoelde affiches op zijn kamer op te hangen;

Overwegende, dat de strafoplegger heeft verklaard

- dat de batterijcommandant van klager hem heeft verzekerd, dat tijdens zijn inspecties meerdere malen door hem en zijn kader affiches van de kamers zijn verwijderd;

- dat hij meerdere malen tijdens inspecties (frekwentie $\pm 1 \times$ per maand) affiches van de kamers heeft doen verwijderen;

- dat niet altijd kan worden vastgesteld van wie de opgehangen affiches zijn en door wie deze zijn opgehangen;

- dat hij het uitgesloten acht, dat hierdoor een en dezelfde affiche een lange tijd op de kamer heeft gehangen;

- dat klager tijdens het onderzoek naar aanleiding van het beklag van klager over de strafmaat en strafreden van de straf, klager opgelegd door zijn batterijcommandant op 14 april 1977, hem heeft gezegd, zich niet bezwaard te voelen omtrent de strafmaat en strafreden, doch dat klager het niet eens is met het gestelde in de vaste order van Johannes Postkazerne, welke hem verbiedt om affiches op zijn kamer op te hangen;

- dat de kazernecommandant van de Johannes Postkazerne tijdens een gesprek op 12 april 1977 in zijn aanwezigheid aan o.a. klager had duidelijk gemaakt dat het gestelde in de vaste order van Johannes Postkazerne t.w.:

„Binnen het kazernecomplex is het niet toegestaan geschriften, bekend-
„makingen, affiches, pamfletten, etc. op te hangen of aan te slaan anders
„dan op de daartoe aangewezen publicators”, eveneens van toepassing

was voor de affiches, die klager op zijn kamer had opgehangen en welke op een dag, gelegen tussen 1 en 7 april 1977 door en/of vanwege de commandant van klager waren verwijderd;

- dat hij tijdens het in de vorige alinea aangehaald gesprek de aanwezigen, waaronder klager, heeft geraden om een wijziging van het gestelde in de vaste order Johannes Postkazerne m.b.t. het ophangen van affiches op de legeringskamers te bewerkstelligen via de overlegorganen en/of het georganiseerd overleg;

Overwegende

- dat klagers stelling dat zijn affiches een langere tijd op zijn legeringskamer hebben gehangen niet aannemelijk is, gezien de verklaring van de strafoplegger alsmede gezien de inhoud van het door klager mede ondertekend aan de kazernecommandant gerichte beklag d.d. 1 april 1977;
- dat hierdoor de enige redelijke grond voor het doen van beklag wegvalt;

Overwegende

- dat niet iedere plaat, die als versiering van de kamer wordt opgehangen kan worden aangemerkt als een geschrift waarin sprake is van vrije meningsuiting;

- dat het bovenstaande klager in ieder geval duidelijk moest zijn na het gesprek met zijn kazernecommandant in aanwezigheid van zijn afdelingscommandant;

Overwegende

- dat klager weet dat regelingen, zoals die betreffende vrije meningsuiting uitsluitend via de geëigende overlegorganen gewijzigd kunnen worden;

- dat klager eveneens weet dat commandanten bestaande regelingen moeten eerbiedigen en orders moeten uitvoeren;

- dat het onredelijk is om bij zijn afdelingscommandant te klagen over strekking en doelmatigheid van kazerneorders;

- dat onder de „strekking” van een kazerneorder betreffende het ophangen en aanslaan van geschriften, etc., zijnde een regel die het recht van vrije meningsuiting beperkt, in dit geval zeker ook de rechtmatigheid daarvan begrepen is;

Overwegende

- dat klager tegen beter weten in zich bij zijn afdelingscommandant in feite beklaagd heeft over de inhoud van een order, die niet van die commandant afkomstig was;

- dat zulks in strijd is met de krijgstucht;

- dat het een ernstig feit is, omdat klager alle uitleg ten spijt hardnekkig zijn standpunt handhaafde;

- dat de omschrijving van de strafreden het bestrafte feit duidelijk en voldoende weergeeft;

- dat de soort en zwaarte van de opgelegde straf passend zijn;

Beschikkende op het beklag:

Handhaaft de strafoplegging.

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 23 november 1977

(Zie de beschikking op beklag hiervoor)¹⁾

President: Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, Generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht Mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verzoek d.d. 14 juni 1977, waarbij de dienstplichtig soldaat P., rnr. 54 . . . , ingedeeld bij 109 Afdeling Veldartillerie, Staf, staf- en verzorgingsbatterij, gelegerd in de Johannes Postkazerne te Havelte, thans met groot verlof en wonende te L., S . . . straat 30, 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van een beschikking op het beklag, door hem ingediend bij de Commandant 101 Veldartilleriegroep over de straf van geldboete ten bedrage van f 25,— (vijf en twintig gulden), hem door zijn afdelingscommandant opgelegd wegens:

„Een onredelijk beklag over een krijgstuchtelijke strafoplegging ingediend door, bij herhaling, alleen de strekking en de doelmatigheid van de overtreden kazerneorder ter sprake te brengen in plaats van zijn zienswijze ten aanzien van het bestrafte feit en de afdoening daarvan”, bij welke beschikking – op 3 juni 1977 genomen en op 9 juni 1977 aan klager uitgereikt – de strafoplegging werd gehandhaafd;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager, bijgestaan door diens vertrouwensman de dienstplichtig soldaat J. C. Tomson;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat klager heeft verklaard het beklag tegen de krijgstuchtelijke bestraffing te hebben ingediend omdat de door hem overtreden kazerneorder zijns inziens in strijd was met de aanwijzing nr. 3 van de „Voorlopige algemene aanwijzingen inzake de uitoefening van bepaalde „grondrechten van militairen” zoals opgenomen in La0 nr. 75016, „codenr. 51.16/25 en derhalve niet rechtmatig;

¹⁾ Zie eveneens de beschikking op beklag van C-109 Afdva en de beslissing van het HMG resp. opgenomen op blz. 93 en blz. 97 hiervoor.

Overwegende, dat de beklagmeerdere blijkens de beschikking op het beklag onder meer heeft overwogen dat het onredelijk van klager is bij zijn afdelingscommandant te klagen over de strekking, waaronder ook begrepen de rechtmatigheid en de doelmatigheid van kazerne-orders en voorts dat klager tegen beter weten in zich in feite bij die commandant heeft beklaagd over de inhoud van een order, die niet van die commandant afkomstig is, hetwelk door de beklagmeerdere in strijd met de krijgstucht is geoordeeld;

Overwegende, dat het Hof dit oordeel onjuist acht, daar niets de klager belette zijn standpunt, dat de kazerne-order niet verenigbaar was met een hogere regeling, bij zijn verdediging tegen een hem telastegelegd krijgstuchtelijk vergrijp, bestaande in overtreding van die kazerneorder, bij de strafoplegger en de beklagmeerdere naar voren te brengen en op toetsing van die kazerneorder aan de hogere regeling aan te dringen, nu hij zulks als een wezenlijk punt van zijn verdediging beschouwde;

Overwegende, dat het door klager ingediende beklag dan ook niet onredelijk was;

Overwegende, dat derhalve het beklag gegrond is en de beschikking, waarvan beklag, moet worden vernietigd;

Krachtens 's Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Vernietigt de beschikking, waarvan beklag;

Doet de strafoplegging teniet;

Bepaalt dat de opgelegde straf en de omschrijving van de strafreden in klagers straflijst onleesbaar zullen worden gemaakt;

Verstaat dat het door klager ten onrechte geleden nadeel zoveel mogelijk zal worden hersteld;

Bepaalt, dat een afschrift van 's Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

Evenals in een eerder gepubliceerde beklagzaak¹⁾ gaat het in de aanvang van deze tuchtzaak om de aanwijzing nr. 3 van de La0 75016, code 51.16/25 „Uitoefening van grondrechten door militairen”.

De batterijcommandant straft wegens overtreding van een kazerneorder, waarin de kazernecommandant regelen geeft ten aanzien van het ophangen en aanslaan van affiches ed. De tekst van de kazerneorder lijkt geenszins in strijd met de aanwijzing van de Minister. De verduidelijking van het in de kazerneorder gegeven verbod, door de kazernecommandant mondeling gegeven in een gesprek met de afdelingscommandant (bklagmeerdere) en de – toen nog niet – gestrafte lijkt niet overeenstemming met de aanwijzing.

¹⁾ M.R.T. LXX (1977) blz. 474.

De term „affiches die een boodschap over de krijgsmacht bevatten”, geeft een onderscheiding op grond van de inhoud van het geschrift, terwijl aanwijzing nr. 3 „regelen en beperken” slechts toestaat anders dan op grond van de inhoud. Het Hoog Militair Gerechtshof verwerpt in de derde overweging van de beslissing over de eerste zaak de interpretatie van de kazernecommandant omdat deze interpretatie niet uit de bepaling van de order is af te leiden.

Klager voert bij de beklagmeerdere twee hier van belang zijnde verweren: 1e dat ten aanzien van de opgehangen affiches niet één lijn wordt gevolgd; sommige moeten worden verwijderd, andere mogen blijven hangen en 2e dat hij niet is gewaarschuwd dat hij zijn affiches moest verwijderen. Het tweede verweer is, naar uit de beslissing van het HMG blijkt: Ik mocht de betreffende affiches er eerst kennelijk wel hebben hangen, er was zelfs een „plak-„lat” voor aanwezig, en toen dat daar hebben hangen van mijn affiches op een gegeven ogenblik niet meer was toegestaan (om welke reden dan ook) ben ik gestraft omdat mijn affiches daar hingen; ik ben niet op het gewijzigde beleid geattendeerd. Het HMG gaat op dit verweer in en stelt vast dat als van de order generlei affiches e.d. op te hangen in de praktijk de strikte handhaving niet wordt gevorderd een militair, die de norm overtreden heeft (of nog steeds overtreedt, zoals in het onderhavige geval) niet mag worden gestraft als hij uit de omstandigheden heeft kunnen afleiden dat de order in de praktijk niet wordt gehandhaafd. Het HMG geeft hier geen regel; uit de beslissing kan echter worden afgeleid dat het Hof van oordeel is dat, als men van een order, waarvan de handhaving achterwege is gebleven de strikte naleving wil gaan vorderen, een waarschuwing zal moeten worden gegeven. Dan zal naar ik meen ook gelegenheid moeten worden geboden de situatie aan de order aan te passen, alvorens kan worden overgegaan tot bestraffing van de – eerder getolereerde – overtredingen.

Doordat het HMG de interpretatie van de order door de kazernecommandant verwerpt met verwijzing naar de duidelijke woorden van de order ontgaat ons het antwoord van het Hof op de vraag of het tolereren van sommige affiches en het verwijderen van affiches met een boodschap voor de krijgsmacht verenigbaar is met het gestelde in de aanwijzing nr. 3. Voor mijn opvatting hieromtrent zie hiervoren.

De beklagmeerdere wordt bij de behandeling van de zaak geconfronteerd met een klager, die bij hem aandringt op toetsing van de strekking en de doelmatigheid van de kazerneorder. Deze meerdere, die van oordeel moet zijn geweest dat het verrichten van de gevraagde toetsing hem verboden is en dat door hem alles was gedaan wat in zijn vermogen lag²⁾, acht het beklag behalve ongegrond bovendien onredelijk en legt klager daarvoor

²⁾ Zie de verklaring van strafoplegger in de beschikking op het beklag over de door hem opgelegde straf.

straf op. De tweede beklagmeerdere – de commandant van de eerste – is, naar uit de beschikking op het beklag blijkt, van oordeel

*„dat het onredelijk is om bij zijn afdelingscommandant te klagen over strek-
„king en doelmatigheid van kazerneorders”*

en komt tot handhaving van de straf, opgelegd wegens onredelijk beklag.

Het HMG denkt echter anders over deze materie: Niets belette klager in dit geval de beklagmeerdere te vragen de door hem overtreden regeling te toetsen aan hogere regelingen. Het HMG doet géén uitspraak over de vraag of toetsing van regelingen door strafopleggers en beklagmeerdere is toegestaan. Die vraag was ook niet aan de orde. Het oordeel werd gevraagd over de vraag of het vragen om toetsing in dit geval onredelijk was.

Uit de uitspraak kan echter worden afgeleid dat het Hof niet afwijzend staat tegen het verrichten van toetsingen door beklagmeerdere. Ik kan me moeilijk voorstellen dat het Hof het niet onredelijk zou vinden dat klager op toetsing aandringt en dat het vervolgens, indien een beklagmeerdere de toetsing daadwerkelijk zou verrichten, een beslissing zou nemen, waaruit blijkt dat toetsen door beklagmeerdere niet is toegestaan. Verdere jurisprudentie zal op dit punt meer klaarheid kunnen brengen.

Artikel 30 van het R.b.d.K. waarschuwt in het derde lid de militair voor het indienen van een onredelijk beklag. Ook zonder het bestaan van artikel 30, derde lid, zou het indienen van een onredelijk beklag een krijgstuchtelijk vergrijp kunnen zijn, zoals blijkt uit de definitie van het krijgstuchtelijk vergrijp gegeven in artikel 2, aanhef en onder 1° van de Wet op de Krijgstucht. Of een beklag onredelijk is wordt vastgesteld door degene, die het beklag behandelt. Gaat deze over tot strafopleggen, kan zijn oordeel worden getoetst door zijn commandant en door het HMG. In de hier besproken beslissing heeft het Hof twee criteria gebruikt:

1. Is er iets dat klager belet zijn standpunt over een bepaalde zaak aan de beklagmeerdere voor te leggen?

2. Is het naar voren gebrachte naar het oordeel van klager een wezenlijk punt van zijn verdediging?

Het eerste criterium geeft in feite alleen een beperking voor het oneigenlijk gebruik van het beklagrecht (bijv. het indienen van beklagen om overlast te veroorzaken). Het tweede criterium is essentieel. Een beklag kan niet onredelijk zijn als het door klager aangevoerde naar diens mening – en niet naar die van de beklagmeerdere – een wezenlijk punt van zijn verdediging betreft. Klagers kunnen alleen nog worden gestraft wegens „onredelijk beklag” indien ze het beklagrecht gebruiken als middel tot obstructie³⁾. De gestrafte, die van zijn rechtsmiddelen gebruik maakt met

³⁾ In de strafreden zal dan beter kunnen worden aangegeven dat klager in beklag is gegaan teneinde obstructie te plegen dan dat de woorden „onredelijk beklag” zouden moeten worden gebruikt.

geen andere bedoeling de hem opgelegde straf aan het oordeel van de beklagmeerdere te onderwerpen, kan niet meer de kans lopen daarvoor gestraft te worden.

Ik wil nog opmerken dat de HMG in de tweede zaak ook om andere redenen dan de in de beslissing vermelde tot vernietiging van de straf wegens onredelijk beklag had kunnen komen: men kan immers geen strafoplegging wegens onredelijk beklag handhaven als de straf waarover de militair zich beklaagde wordt teniet gedaan.

Tenslotte wil ik nog opmerken dat uit deze beslissingen van het Hoog Militair Gerechtshof niet de conclusie mag worden getrokken dat nu alle affiches e.d. mogen worden opgehangen zonder dat de kans op bestraffing bestaat. Elke militair blijft verantwoordelijk voor zijn daden. Speciaal betreffende de affiche „Stomp niet af, stomp terug” moge er op worden gewezen dat bij vonnis van 7 november 1972 (door het HMG bevestigd op 14 februari 1973⁴) een militair is veroordeeld wegens overtreding van artikel 147, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht omdat de affiche werd geacht te zijn een „geschrift of afbeelding, waarin de krijgs-„tucht wordt ondermijnd”.

C.

4) Beide uitspraken niet gepubliceerd.

MILITAIR RECHTELIJKE VERENIGING

Het Bestuur van de Militair Rechtelijke Vereniging maakt, met betrekking tot de door die vereniging uitgeschreven prijsvraag bekend, dat de Commissie ter beoordeling van de inzendingen op de studie-prijsvraag unaniem van oordeel is, dat geen der drie inzendingen voor bekroning in aanmerking kan worden gebracht.

Het onderwerp van de prijsvraag luidde:

„Een kritische beschouwing over de uitoefening van het recht van vrije meningsuiting voor de leden van de Nederlandse krijgsmacht”.

Ter motivering van dit oordeel vermeldde de Commissie onder meer: Verlangd zou mogen worden:

- een kritische bespreking van en positie kiezen ten aanzien van de vraag of de verhoudingen in de militaire dienst identiek zijn aan die in een bedrijf of andere organisaties zodat de regels omtrent het gedrag van dezelfde aard zijn of kunnen zijn, danwel of de krijgsmacht, als bijzonder orgaan van de staat, een speciaal eigen karakter heeft, zodat daarin afwijkende regels zouden moeten gelden met betrekking tot de uitoefening van het recht van vrije meningsuiting;

- een kritische beschouwing over de spanningsverhoudingen die door een zodanige bijzondere relatie binnen de krijgsmacht opgeroepen worden in verband met de uitoefening van het recht van vrije meningsuiting, zulks mede ter verduidelijking van de bevoegdheden en plichten van de commandanten en de ondergeschikten.

In de studie mag niet ontbreken een bespreking van de uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg in de „Five Soldiers Case”, waarin een deel van de vermelde problematiek in verband met de Nederlandse krijgsmacht aan de orde is.

Geen der inzendingen voldoet bij toetsing aan de gestelde normen en derhalve komen zij niet voor bekroning in aanmerking.

De Commissie voegt hieraan nog de volgende opmerking toe:

Mogelijk in de hand gewerkt door het ontbreken van nadere richtlijnen bij de opdracht met betrekking tot de behandeling van het ruime onderwerp van de studie-prijsvraag, is voormeld resultaat betreurenswaardig, aangezien naar het oordeel van de commissie er stellig behoefte bestaat aan een stuk met betrekking tot het onderwerp van de studie-prijsvraag ter verduidelijking van de bevoegdheden en plichten van de commandanten en de ondergeschikten, waaraan met name de commandanten houvast hebben.

Tot zover de mededeling van de Militair Rechtelijke Vereniging.

Wij hopen dat het bovenstaande mag leiden tot aansporing aan de daarvoor in aanmerking komende lezers van ons Tijdschrift – waaronder met name ook zij die, anoniem gebleven, hun inzending niet voor bekroning in

aanmerking zagen komen – om dit onderwerp niet los te laten doch te trachten bij te dragen aan een nadere verduidelijking van de aan de orde gestelde problemen.

Red.

Op 18 november 1977 hield de Militair Rechtelijke Vereniging te 's-Gravenhage een vergadering, waar onder andere een inleiding werd gehouden door dr mr L. J. Bouchez, lector aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Deze inleiding wordt hieronder gepubliceerd.

Recente ontwikkelingen inzake het recht van de zee en het gebruik van de zee voor militaire doeleinden

door

Dr Mr L. J. BOUCHEZ
Lector Volkenrecht Rijksuniversiteit Utrecht

1. INLEIDING

Bij de ontwikkelingen van het recht van de zee, waartoe de eerste aanzet in 1967 in de Verenigde Naties werd gegeven, spelen met name economische en militaire belangen een rol van betekenis.¹⁾ Zonder ook maar iets te willen afdoen aan het belang van andere onderwerpen die tijdens de Derde Zeerechtsconferentie aan de orde worden gesteld, zoals de bescherming van het mariene milieu en het rechtsregiem van het wetenschappelijk onderzoek van de zee, kunnen de verdeling van de natuurlijke rijkdommen respectievelijk van de opbrengsten daarvan en de vrijheid van scheepvaart worden aangemerkt als de twee hoofdthema's.

De verdeling van de natuurlijke rijkdommen is primair een economische aangelegenheid. De vrijheid van scheepvaart is evenwel van gemengd karakter: een economisch vraagstuk gezien de nauwe samenhang die bestaat tussen deze vrijheid, het transport over zee en de wereldhandel²⁾; een militair vraagstuk voorzover deze vrijheid essentieel is voor marine eenheden die op verre afstand van het moederland plegen te opereren (hierna aangeduid als „*blue water navies*”³⁾).

1) Resolutie 2340 (XXII) d.d. 18 december 1967 van de Algemene Vergadering van de V.N.

2) Ongeveer 80% van de wereldhandel wordt over zee vervoerd, zie Shipbuilding and Transport Review International 1972, No. 7, p. 13.

3) Zie M.W. Janis, Sea power and the law of the sea, Toronto 1976, p. xiii: „Some navies can operate far from their own shores. These 'blue water' navies have larger ships, which can sustain continued operations in distant waters, and they carry with them sufficient force to do without protection from their coasts.”

Gelet op het feit dat de vrijheid van scheepvaart voor oorlogsschepen, met name de onbelemmerde doorvaart door zeestraten, één van de hete hangijzers is van de Derde Zeerechtsconferentie,⁴⁾ wordt in deze bijdrage onderscheid gemaakt tussen de vrije scheepvaart voor oorlogsschepen en het gebruik van de zee voor andere militaire doeleinden. Met het oog op de vrijheid van scheepvaart voor oorlogsschepen verdienen uit juridisch oogpunt de volgende vraagstukken de aandacht: de doorvaart van oorlogsschepen door de territoriale zee in het algemeen en de doorvaart door de territoriale zee in zeestraten in het bijzonder, alsmede de doorvaart door de wateren van archipelstaten en de exclusieve economische zone. Vervolgens zal kort worden ingegaan op het gebruik voor andere militaire doeleinden van delen van de zee die op enigerlei wijze onder de rechtsmacht van de kuststaat ressorteren en de internationale zeebodem.

Alvorens over te gaan tot de behandeling van de hierboven aangestipte onderwerpen, is het voor een beter begrip van de gebeurtenissen tijdens de nog niet beëindigde Derde Zeerechtsconferentie van belang de huidige situatie te vergelijken met de omstandigheden waaronder de eerste Codificatieconferentie inzake het recht van de zee in 1958 in Genève werd gehouden.

2. DE CODIFICATIE VAN HET RECHT VAN DE ZEE

Uit een vergelijking tussen de Codificatieconferentie van 1958 en de derde Codificatieconferentie kunnen met betrekking tot de medespelers de volgende gevolgtrekkingen worden gemaakt: (1) de samenstelling van de statengemeenschap is aanzienlijk uitgebreid; en (2) de rol van de nieuwe Staten bij de ontwikkeling van het internationale recht is sterk in betekenis toegenomen. Weliswaar heeft het decolonisatieproces zich kort na de Tweede Wereldoorlog ingezet en namen reeds een aantal voormalige koloniën als onafhankelijke Staten deel aan de Geneefse Conferentie van 1958, maar de voornaamste rol met betrekking tot de codificatie werd gespeeld door de gevestigde Staten. Het huidige beeld is totaal veranderd, doordat niet alleen het aantal nieuwe Staten aanzienlijk is toegenomen maar ook omdat deze Staten al dan niet in samenwerking met de Latijns-Amerikaanse Staten terzake van een aantal belangrijke onderdelen van het recht van de zee een gemeenschappelijk standpunt innemen. Dit heeft ertoe geleid dat de huidige pogingen te komen tot een nieuwe codificatie van het recht van de zee in toenemende mate wordt beheerst door de tegenstelling tussen de economisch en technologisch meer ontwikkelde landen en de ontwikkelingslanden. Deze tegenstelling is de voornaamste oorzaak waarom het tot dusver tijdens de Derde Zeerechtsconferentie

4) L. J. Bouchez, Herwaardering van het recht van de zee, in *Nederlands Juristenblad* 1974, p. 755.

onmogelijk is gebleken een voor de onderscheidene belangengroepen aanvaardbare *modus vivendi* te vinden. Eén van de moeilijkste breekpunten is het rechtsregiem voor de internationale zeebodem.

Voorts verdient het de aandacht dat de voorbereiding van de nieuwe codificatie in tegenstelling tot de voorbereiding van de Geneefse Conferentie van 1958 niet werd toevertrouwd aan een commissie van onpartijdige deskundigen – de International Law Commission – doch aan het Seabed Committee bestaande uit vertegenwoordigers van staten. De eerstgenoemde benadering bood het voordeel dat de Codificatieconferentie van 1958 een discussiebasis voorhanden had in de vorm van 73 ontwerp-artikelen⁵⁾. Dit was niet het geval tijdens de eerste vergaderingen van de Derde Zeerechtsconferentie die in 1974 en 1975 in Caracas respectievelijk Genève werden gehouden. Aan deze vergaderingen werd daarentegen een aantal alternatieve voorstellen inzake de verschillende onderdelen van het recht van de zee voorgelegd. Teneinde aan de hiermede samenhangende praktische bezwaren tegemoet te komen besloot de Geneefse Conferentie op 18 april 1975 de voorzitters van de drie voornaamste commissies te verzoeken een „single negotiating text” op te stellen terzake van de onderwerpen die binnen het mandaat van de commissie vielen. Blijkens de toelichting van de voorzitter van de conferentie diende bij het opstellen van deze tekst rekening te worden gehouden met de formele en informele discussies tot dusverre gevoerd en was het primaire doel deze teksten te beschouwen als basis voor de onderhandelingen, zonder dat de delegaties hieraan op enigerlei wijze gebonden zouden zijn. De aldus op 7 mei 1975 opgestelde Informal Single Negotiating Text⁶⁾ werd vervolgens tweemaal herzien, n.l. op 6 mei 1976, aangeduid als de Revised Single Negotiating Text⁷⁾, en op 15 juli 1977, aangeduid als de Informal Composite Negotiating Text (ICNT)⁸⁾.

De tijdens de Derde Zeerechtsconferentie gevolgde benadering met betrekking tot de voorbereiding van de codificatie van het recht van de

5) Report of the International Law Commission covering the work of its eighth session 23 April-4 July 1956, GAOR: eleventh session, supplement No. 9 (A/3159), New York 1956.

6) A/CONF. 62/WP. 8.

7) A/CONF. 62/WP. 8/Rev. 1.

8) A/CONF. 62/WP. 10. Dit document bestaat uit de volgende delen: I. Use of terms; II. Territorial Sea and Contiguous Zone; III. Straits used for international navigation; IV. Archipelagic States; V. Exclusive Economic Zone; VI. Continental Shelf; VII. High Seas; VIII. Régime of Islands; IX. Enclosed or semi-enclosed seas; X. Right of access of land-locked States to and from the sea and freedom of transit; XI. The Area (de internationale zeebodem); XII. Protection and preservation of the marine environment; XIII. Marine scientific research; XIV. Development and transfer of marine technology; XV. Settlement of disputes; XVI. Final Clauses.

zee heeft geleid tot een confrontatie van de onderscheidene belangen op intergouvernamenteel niveau in het voorbereidingsstadium. Achteraf is het gerechtvaardigd te stellen dat het aanbeveling zou hebben verdiend de voorbereidingen te delegeren aan de International Law Commission, opdat bij het eerste overleg op intergouvernamenteel niveau een goed doorwrocht discussiestuk voor de conferentie beschikbaar geweest zou zijn.

3. DE VRIJHEID VAN SCHEEPVAART TEN BEHOEVE VAN OORLOGSSCHEPEN

3.1. *De vrijheid van scheepvaart op volle zee*

Ingevolge de preambule en art. 2 van het Geneefse Verdrag inzake de Volle Zee van 1958 moet de vrijheid van scheepvaart op volle zee worden beschouwd als één van de gevestigde beginselen van het internationale recht. Dit betekent dat schepen van alle Staten, ook van niet aan zee gelegen Staten, het recht hebben de volle zee vrijelijk te gebruiken, mits bij de uitoefening van dit recht de belangen van andere Staten bij de uitoefening van de vrijheden van de zee op redelijke wijze in aanmerking worden genomen (de *reasonable regard test*). Hetzelfde geldt eveneens voor de vrijheid van overvliegen van de volle zee. Genoemde vrijheden kunnen gelijkelijk worden uitgeoefend door koopvaardij schepen en oorlogsschepen, burgerluchtvaartuigen en oorlogsluchtvaartuigen. Dit is eveneens het uitgangspunt neergelegd in art. 87 van de ICNT.

In het hierna volgende zal worden nagegaan of, en zo ja, in welke mate zich een discrepantie voordoet tussen koopvaardij schepen en oorlogsschepen met betrekking tot het recht van doorvaart door de territoriale zee, zeestraten en de exclusieve economische zone. Hierbij zal tevens aandacht worden besteed aan de positie van militaire luchtvaartuigen.

3.2. *Het recht van doorvaart door de territoriale zee*

De territoriale zee valt onder de soevereiniteit van de kuststaat, met dien verstande dat het recht van onschuldige doorvaart moet worden gerespecteerd. Ingevolge art. 14, lid 4 van het Geneefse Verdrag inzake de Territoriale Zee is doorvaart onschuldig zolang deze geen gevaar oplevert voor de vrede, de goede orde of veiligheid van de kuststaat. Ingevolge bovengenoemd verdrag komt ook aan oorlogsschepen het recht van onschuldige doorvaart toe, zij het dat onderzeeboten verplicht zijn aan de oppervlakte te varen en hun vlag te tonen. In art. 24 van het in 1956 door de International Law Commission opgestelde ontwerp wordt o.m. bepaald: „The coastal State may make the passage of warships, through the territorial sea subject to previous authorization or notification.” Deze bepaling is niet opgenomen in het Geneefse Verdrag inzake de Territoriale Zee. In de praktijk wordt de doorvaart van oorlogsschepen door de territoriale zee door een aantal Staten, met name de Staten van

het Oostblok, afhankelijk gesteld van een voorafgaande machtiging⁹⁾). Overigens zullen de meeste kuststaten zonder grote risico's vreemde oorlogsschepen uit hun territoriale zee kunnen weren door het invoeren van omslachtige machtigingsprocedures, aangezien zij zelf niet over een marine beschikken die nabij de kusten van andere Staten opereert. Bovendien is krachtens art. 16, lid 3 van de Geneefse Conventie de kuststaat bevoegd het recht van onschuldige doorvaart, zonder vlagdiscriminatie, tijdelijk op te schorten, indien deze opschorting essentieel is voor de bescherming van zijn veiligheid. Het behoeft geen betoog dat het hier gaat om een uiterst vage clause die vele aanknopingspunten biedt voor het „tijdelijk” opschorten van de onschuldige doorvaart op grond van „veiligheidsoverwegingen”. In art. 16, lid 4 is echter de opschorting van het recht van onschuldige doorvaart in internationale zeestraten uitdrukkelijk uitgesloten. Hierin is n.l. het volgende bepaald: „There shall be „no suspension of the innocent passage of foreign ships through straits „which are used for international navigation between one part of the „high seas and another part of the high seas or the territorial sea of „another state”. Uit het voorgaande is duidelijk dat onder het geldende recht de doorvaart van oorlogsschepen door de territoriale zee betrekkelijk gemakkelijk door de kuststaten kan worden belemmerd. Dit is in mindere mate het geval in zeestraten.

Voor de breedte van de territoriale zee werd noch in 1958 noch tijdens de speciaal met het oog hierop in 1960 gehouden Tweede Zeerechtsconferentie een internationaal aanvaardbare oplossing gevonden¹⁰⁾. De huidige ontwerptekst gaat uit van een maximum limiet van 12 zeemijlen¹¹⁾, waarover, mede gelet op de andere rechten die ten behoeve van de kuststaten zijn voorgesteld¹²⁾, vrijwel algemeen overeenstemming bestaat. De voorgestelde bepalingen vervat in de artt. 17 tot en met 32 van de ICNT corresponderen voor wat de hoofdzaken betreft met de regels terzake van het recht van onschuldige doorvaart vastgelegd in het Geneefse Verdrag inzake de Territoriale Zee. De nieuwe tekst is echter in een aantal opzichten meer in detail uitgewerkt. Het recht van onschuldige doorvaart door oorlogsschepen blijft echter even kwetsieus als te voren. Derhalve zullen oorlogsschepen geen aanspraak kunnen

9) E. D. Brown, Arms control in hydrospace: legal aspects, Ocean series 301, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington D.C. 1971, pp. 19-20.

10) Second U.N. Conference on the law of the Sea. Official Records, Geneva 17 March-26 April 1960; J. P. A. François, La deuxième conférence sur le droit de la mer, in Netherlands International Law Review, vol. VII, 1960, p. 249.

11) Art. 3 ICNT.

12) In dit verband zij met name gedacht aan het voorstel van een exclusieve economische zone, zich uitstrekkend tot 200 zeemijl vanaf de basislijn van de territoriale zee, waarvan de economische exploitatie, met uitzondering van de scheepvaart binnen deze zone, wordt voorbehouden aan de kuststaat.

maken op een doorvaartgarantie binnen de 12-mijlslimiet. Dit behoeft als zodanig de marine van de grote mogendheden nauwelijks te veront-rusten, zolang de doorvaart door de internationale zeestraten door in-voering van de 12-mijlslimiet niet op het spel wordt gezet.

3.3. *Het recht van doorvaart door internationale zeestraten*

Bij toepassing van de 12-mijlslimiet zullen een groot aantal zeestraten van essentieel belang voor de internationale zeescheepvaart, die voordien ten dele ressorteerden onder de vrijheid van de volle zee, onder het rechts-regiem van de territoriale zee vallen. Hiertoe behoren o.a. vitale ver-keersaders als de zeestraten van Gibraltar, Dover, Hormuz, Bab el Man-deb en Malacca.¹³⁾ De fundamentele vraag is of in zeestraten, waarvan de breedte op bepaalde plaatsen gelijk is aan of kleiner dan 24 zeemijlen, aan schepen van andere dan de betrokken kuststaten het recht van on-schuldige doorvaart toekomt of dat onder bepaalde voorwaarden vrije doorvaart zal worden gegarandeerd. In het eerste geval is het gebruik van vitale verkeersaders door vreemde schepen in beginsel afhankelijk van de interpretatie en toepassing door de kuststaten van het vaag om-schreven begrip onschuldige doorvaart. In het tweede geval wordt de vrij-heid van scheepvaart als uitgangspunt genomen, slechts beperkt door een aantal voorwaarden ter bescherming van de belangen van de kuststaat. Er bestaat derhalve een duidelijk accentverschil tussen beide benaderin-gen, waaraan vergaande praktische gevolgen zijn verbonden.

Reeds tijdens de voorbereidingen van de Derde Zeerechtsconferentie hebben de V.S. en de Sovjet-Unie er geen twijfel over laten bestaan dat vrije doorvaart door internationale zeestraten *conditio sine qua non* is voor hun medewerking aan het tot standkomen van een nieuwe codificatie van het recht van de zee¹⁴⁾. Juridisch is deze zienswijze alleszins ver-dedigbaar, aangezien vrije doorvaart door internationale zeestraten het rechtstreeks gevolg is van de vrijheid van scheepvaart, één van de tra-ditionele vrijheden van de volle zee. Economisch is de vrije doorvaart door internationale zeestraten essentieel voor de wereldhandel en dien-tengevolge in het belang van alle staten, de industrielanden zowel als de ontwikkelingslanden. Zulks geldt a fortiori voor de zeevarende mogend-heden¹⁵⁾. Uit militair oogpunt is het voor de hand liggend dat de landen,

13) U.S. Department of State, Office of the Geographer, World Straits affected by a 12-mile territorial sea (chart. 1971).

14) U.N. Doc. A/AC. 138/SC. II/SR. 70, p. 11 (1973), U.N. Doc. A/AC. 138/SC. II/L. 4, art. 11 (1971), U.N. Doc. A/AC. 138/SC. II/L. 7 (1972).

15) L. J. Bouchez, Ocean navigation: international law aspects in Report of the Fifty-sixth Conference of the International Law Association held at New Delhi, 1976, pp. 348 e.v.

die beschikken over *blue water nayies*, zich onverkort op het standpunt stellen dat vrije scheepvaart door internationale zeestraten moet worden gerespecteerd en gegarandeerd.

Gezien het bovenstaande mag het geen verwondering wekken dat deel III van de ICNT, bestaan deuit 13 artikelen, gewijd is aan „straits used „for international navigation”. Het gegarandeerde recht van doorvaart wordt aangeduid als „transit passage”. In art. 38, lid 2 wordt transit passage als volgt omschreven: „Transit passage is the exercise in accordance with this Part of the freedom of navigation and overflight „solely for the purpose of continuous and expeditious transit of the „strait between one area of the high seas or an exclusive economic zone „and another area of the high seas or an exclusive economic zone. „However, the requirement of continuous and expeditious transit does „not preclude passage through the strait for the purpose of entering, „leaving or returning from a State bordering the strait, subject to the „conditions of entry to that State”.

De significante verschillen tussen *innocent passage* en *transit passage* zijn: (1) in het eerste geval is de doorvaart uiteindelijk afhankelijk van de waardering van het begrip „innocent” door de kuststaat, in het tweede geval is er een doorvaartgarantie voor vreemde schepen, mits een aantal voorwaarden wordt in achtgenomen; hierdoor wordt met name de doorvaart van oorlogsschepen een recht dat niet is gebonden aan voorafgaande notificatie en/of machtiging; (2) *innocent passage* ziet alleen op de scheepvaart, terwijl *transit passage* bovendien omvat de vrijheid van overvliegen door vreemde luchtvaartuigen, militaire luchtvaartuigen hieronder begrepen; (3) onderzeeboten behoeven tijdens *transit passage* niet, zoals in het geval van *innocent passage*, aan de oppervlakte te varen en hun vlag te tonen; (4) het recht van *innocent passage* kan, behalve in internationale zeestraten, op grond van veiligheidsoverwegingen worden opgeschort, terwijl zulks is verboden terzake van het recht van *transit passage*.¹⁶⁾

Bij de uitoefening van het recht van *transit passage* dienen schepen en luchtvaartuigen te voldoen aan de volgende voorwaarden: de doorvaart en overvlucht moeten zonder vertraging plaats vinden; er mag geen bedreiging met of gebruik van geweld plaats vinden tegen de soevereiniteit, territoriale integriteit en politieke onafhankelijkheid van de kuststaten en de beginselen van internationaal recht vervat in het Handvest der V.N. mogen niet op enigerlei andere wijze worden geschonden; tijdens *transit passage* mogen geen activiteiten worden verricht die niet samenhangen met de normale wijze van „continuous and expeditious transit”, tenzij noodzakelijk op grond van force majeure of noodsituaties¹⁷⁾. Voor

¹⁶⁾ Art. 44 ICNT.

¹⁷⁾ Art. 39, lid 1 ICNT.

schepen geldt bovendien dat de internationale voorschriften, procedures en praktijk inzake de veiligheid ter zee, ter voorkoming van aanvaringen alsmede ter voorkoming en beperking van de vervuiling en de controle hierop in acht genomen moeten worden; dat geen zeeonderzoek tijdens *transit passage* mag plaats vinden zonder voorafgaande machtiging van de kuststaten; dat door de kuststaten met het oog op de verkeersveiligheid aangewezen vaarroutes en voorgeschreven „traffic separation schemes” moeten worden gerespecteerd, mits deze voldoen aan de algemeen aanvaarde internationale regelingen en vooroverleg dienaangaande heeft plaats gevonden met de bevoegde internationale organisatie¹⁸⁾.

Luchtvaartuigen dienen de door de ICAO met betrekking tot de burgerluchtvaart vastgelegde voorschriften na te leven; staatsluchtvaartuigen moeten zich eveneens aan deze veiligheidsvoorschriften houden en mogen bovendien de veiligheid van de scheepvaart niet in gevaar brengen. Bovendien moeten luchtvaartuigen zich bedienen van de door de bevoegde autoriteiten aangegeven radiofrequenties¹⁹⁾. De kuststaten hebben voorts het recht wetten en regelingen op te stellen betreffende: de veiligheid van de scheepvaart, de preventie en beperking van de vervuiling alsmede de controle hierop, overeenkomstig internationale regelingen dienaangaande; het aan boord nemen respectievelijk van boord zetten van personen, goederen en valuta in strijd met de immigratie, sanitaire, douane en fiscale voorschriften. Deze voorschriften mogen geen discriminatoir effect hebben ten aanzien van buitenlandse schepen onderling en geenszins leiden tot het ontzeggen, belemmeren of frustreren van het recht van *transit passage*²⁰⁾.

Delen III en IV van de ICNT bieden thans het volgende beeld terzake van het rechtsregiem van internationale zeestraten:

1. *Vrijheid van scheepvaart* eigen aan het rechtsregiem van de volle zee en de exclusieve economische zone geldt in zeestraten die worden gebruikt voor de internationale scheepvaart, mits de breedte groter is dan 24 mijl en een scheepvaartroute „of similar convenience with respect to navigational and hydrographical characteristics” door de volle zee of exclusieve economische zone in de zeestraat voorhanden is. In deze situatie kunnen vreemde schepen slechts aanspraak maken op het recht van onschuldige doorvaart binnen de territoriale zee in genoemde zeestraten.
2. Het recht van *transit passage* is van toepassing op zeestraten die worden gebruikt voor de internationale scheepvaart tussen een deel van de volle zee of een exclusieve economische zone en een ander deel van de volle zee of exclusieve economische zone, indien de breedte niet groter is

¹⁸⁾ Art. 39, lid 2, art. 40 en art. 41 ICNT. Het lijkt geen twijfel dat met de bevoegde internationale organisatie de IMCO wordt bedoeld.

¹⁹⁾ Art. 39, lid 3.

²⁰⁾ Art. 42 ICNT.

dan 24 mijl. Het recht van *transit passage* geldt ook voor zeestraten, waarvan de breedte groter is dan 24 mijl, mits een scheepvaartroute „of similar convenience with respect to navigational and hydrographical „characteristics” door de volle zee of exclusieve economische zone in de zeestraat niet voorhanden is.

3. Het recht van *innocent passage* geldt voor zeestraten die worden gebruikt voor de internationale scheepvaart tussen een deel van de volle zee of exclusieve economische zone en een ander deel van de volle zee of een exclusieve economische zone, indien de zeestraat zich uitstrekt tussen een Staat en een tot deze Staat behorend eiland en „a high seas „route or route in an exclusive economic zone of similar convenience „with respect to navigational and hydrographical characteristics” zee- waarts van het eiland bestaat. Het recht van onschuldige doorvaart geldt eveneens voor zeestraten tussen volle zee of een exclusieve economische zone en de territoriale zee van een vreemde Staat²¹). Dit recht mag in genoemde zeestraten in tegenstelling tot de territoriale zee in het algemeen nimmer worden opgeschort.²²)

4. Het nieuwe rechtsregiem voor internationale zeestraten als boven samengevat zal evenwel niet in de plaats treden van internationale regelingen getroffen met betrekking tot specifieke zeestraten²³), zoals het verdrag van Montreux van 20 juli 1936 betreffende de doorvaart door de Bosporus en Dardanellen²⁴).

5. Het recht van *archipelagic sea lanes passage* is het gevolg van het feit dat in de nieuwe codificatie wordt voorgesteld dat archipelstaten het recht hebben de territoriale zee te berekenen vanaf rechte basislijnen die de buitenste eilanden met elkaar verbinden. De aldus ingesloten wateren, aangeduid als archipelwateren, vallen onder de soevereiniteit van de archipelstaat mits het recht van doorvaart en overvlucht door vreemde schepen respectievelijk luchtvaartuigen wordt gerespecteerd. Dit recht van *archipelagic sea lanes passage*, dat correspondeert met het recht van *transit passage* en voor dezelfde doeleinden in het leven werd geroepen, wordt in art. 53, lid 3 als volgt omschreven: „Archipelagic sea lanes „passage is the exercise in accordance with the present Convention of the „rights of navigation and overflight in the normal mode solely for the pur- „pose of continuous, expeditious and unobstructed transit between one part „of the high seas or an exclusive economic zone and another part of the high seas or an exclusive economic zone”. De voor de doorvaart

21) In dit verband zij gewezen op de communicatie van Israël en Jordanië met de Rode Zee via de Golf van Aquaba en de Straat van Tiran. Zie hieromtrent R. Lapidoth, *Les détroits en droit international*, Parijs 1972, pp. 61-74 van L. J. Bouchez, *The regime of bays in international law* – Leiden 1964, pp. 143-151.

22) Artt. 36, 37, 38, lid 1 en 45 ICNT.

23) Art. 35 (c) ICNT.

24) Lapidoth, *op. cit.*, pp. 75-94.

respectievelijk overvlucht te gebruiken routes zullen samenvallen met de normale routes die voor deze doeleinden werden gebruikt. Buiten deze routes kunnen vreemde schepen in de archipelwateren slechts aanspraak maken op het recht van onschuldige doorvaart, met uitsluiting van die wateren die ingevolge de algemene regels van het recht van de zee onder de binnenwateren vallen. Dit recht mag op grond van veiligheidsoverwegingen tijdelijk worden opgeschort. Vreemde luchtvaartuigen mogen de archipelwateren slechts overvliegen overeenkomstig het recht van *archipelagic sea lanes passage*²⁵⁾

3.4. *De vrijheid van scheepvaart in de exclusieve economische zone.*

De invoering van de exclusieve economische zone ten behoeve van de kuststaat, tijdens de voorbereidende besprekingen voorafgaand aan de Derde Zeerechtsconferentie reeds in verschillende varianten voorgesteld²⁶⁾, leidt tot een aanzienlijke uitbreiding van de jurisdictie van de kuststaat over aangrenzende delen van de zee. Ingevolge art. 57 van de ICNT strekt de exclusieve economische zone zich uit tot 200 mijl vanaf de basislijn van waaraf de territoriale zee wordt gemeten. In deze zone heeft de kuststaat de volgende rechten: soevereine rechten met het oog op de exploratie, exploitatie, in standhouding en het beheer van zowel de levende als de niet-levende rijkdommen van de zeebodem, ondergrond ervan en waterkolom, alsmede met betrekking tot de andere vormen van economische exploratie en exploitatie van de zone²⁷⁾; exclusieve rechtsmacht terzake van de bouw en het gebruik van kunstmatige eilanden alsmede met betrekking tot het verrichten van wetenschappelijk onderzoek²⁸⁾; rechtsmacht met betrekking tot de bescherming van het mariene milieu, waaronder begrepen controle en bestrijding van vervuiling²⁹⁾.

Daar staat echter tegenover dat de kuststaat in zijn exclusieve economische zone de uitoefening van een aantal rechten door derden moet respecteren. Art. 58, lid 1 van de ICNT bepaalt hieromtrent het volgende: „In the exclusive economic zone, all States, whether coastal or land-locked, enjoy, subject to the relevant provisions of the present Convention, the freedoms referred to in article 87 of navigation and overflight and of the laying of submarine cables and pipelines, and other internationally lawful uses of the sea related to these freedoms such as those associated with the operation of ships, aircraft and submarine

²⁵⁾ Artt. 52 en 53 ICNT.

²⁶⁾ De “National Ocean Space” vervat in het voorstel van Malta, d.d. 23 augustus 1971, U.N. Doc. A/AC. 138/53, en “Patrimonial Sea” in de Declaratie van Santo Domingo opgesteld door de Caraïbische Zee Staten op 7 juni 1972, U.N. Doc. A/AC 138/80.

²⁷⁾ Art. 56, lid 1 (a) ICNT.

²⁸⁾ Art. 60 en de artt. 247 tot en met art. 250 ICNT.

²⁹⁾ Art. 221 ICNT.

„cables and pipelines, and compatible with the other provisions of the „present Convention”. Het tweede lid voegt hieraan toe dat de regels inzake de volle zee, met uitzondering van die welke betrekking hebben op het beheer en de instandhouding van de levende rijkdommen, eveneens gelden voor de exclusieve economische zone, voorzover niet onverenigbaar met het rechtsregiem van deze zone. Het derde lid bepaalt voorts dat Staten, bij de uitoefening van hun rechten in de exclusieve economische zone van een andere Staat, de rechten en verplichtingen van laatstgenoemde in acht zullen nemen. Als slotstuk van deze algemene regels inzake rechten van derden in de exclusieve economische zone is met name art. 59 van ICNT van belang dat handelt over situaties waarin het verdrag geen uitsluitel geeft over de toedeling van rechten aan de kuststaat en derde Staten in de exclusieve economische zone. Indien zich dienaangaande een geschil voordoet, zal dat dienen te worden opgelost „on the basis of equity and in the light of all the relevant circumstances, „taking into account the respective importance of the interests involved „to the parties as well as to the international community as a whole”.

Uit het bovenstaande samenstel van bepalingen kunnen de volgende conclusies worden getrokken: (1) de exclusieve economische zone maakt geen deel uit van de volle zee, doch een belangrijk aantal bepalingen inzake het rechtsregiem van de volle zee worden van toepassing verklaard op deze zone; (2) schepen en luchtvaartuigen van alle Staten hebben het recht van vrije doorvaart door respectievelijk overvlucht over de exclusieve economische zone, ongeacht of het gaat om koopvaardij schepen dan wel oorlogsschepen, burgerluchtvaartuigen dan wel militaire luchtvaartuigen; (3) het is kwestieus of vreemde oorlogsschepen en militaire luchtvaartuigen vlootmanoeuvres mogen houden in de exclusieve economische zone op dezelfde wijze zoals dat in de praktijk geoorloofd is op volle zee. Hieromtrent bevat de ICNT geen voorschriften. Mocht hieromtrent een geschil ontstaan dan lijdt het geen twijfel dat de Staat die zich op het standpunt stelt dat zulke manoeuvres in de exclusieve economische zone niet toelaatbaar zijn de meeste kansen op succes heeft. Ter adstructie hiervan zij gewezen op de hierboven vermelde basis waarop het geschil ingevolge art. 59 van de ICNT zal dienen te worden beslecht. Het staat n.l. wel vast dat het belang van de kuststaat bij het niet houden van de vlootmanoeuvres in zijn exclusieve economische zone vrijwel altijd zal prevaleren boven het belang van de Staat die het tegendeel verdedigt.

3.5. *Evaluatie*

In verband met de hierboven geschetste ontwikkeling rijst de vraag in hoeverre de vrijheid van scheepvaart en luchtvaart voor militaire aanlegenheden in voldoende mate is gewaarborgd om geen belemmering te vormen voor het tot standkomen van een nieuwe codificatie van het recht van de zee.

Voor het beantwoorden van deze vraag is het allereerst noodzakelijk een onderscheid te maken tussen Staten die beschikken over een vloot die is toegerust en bestemd in ver van het moederland verwijderde wateren te opereren („*blue water navies*”) en Staten wier vloot geëigend en bestemd is nabij de nationale kust primair zijn activiteiten te verrichten. De taak van de marine is in het laatste geval voornamelijk beperkt tot verdediging van het nationale territorium. In het eerste geval zijn de doelstellingen veel ruimer en kunnen deze met vice-admiraal TURNER, in 1974 president van het Amerikaanse Naval War College in Newport, als volgt worden samengevat: *strategic deterrence, sea control, projection of power ashore en naval presence*.³⁰⁾ De doeleinden van *strategic deterrence* worden dan voor de Amerikaanse marine als volgt uitgewerkt: „to deter „all-out attack on the United States or its allies; to face any potential „aggressor contemplating less than all-out attack with unacceptable risk; „to maintain a stable political environment within which the threat of „aggression or coercion against the United States or its allies is minimized.” Dezelfde opsomming kan worden gegeven voor de *blue water navies* van andere Staten.

Bovengenoemde doeleinden worden nagestreefd door middel van door kernenergie aangedreven onderzeeboten bewapend met intercontinentale raketten waarvan de reikwijdte in de nabije toekomst zelfs 6000 mijl kan bedragen³¹⁾. *Sea control* is vooral gericht op het open houden van de vitale verkeersaders. *Projection of power ashore* ziet op het verrichten van militaire operaties vanuit zee op het land. *Naval presence*, tenslotte, heeft betrekking op het zich manifesteren van de marine waar zulks gewenst is op grond van politieke overwegingen.

De groep van Staten die over een *blue water navy* beschikken is in feite beperkt tot de V.S., de Sovjet-Unie, Groot-Brittannië en Frankrijk. De Volksrepubliek China behoort niet hiertoe en heeft het recht van vrije doorvaart van oorlogsschepen door internationale zeestraten zelfs duidelijk aangevochten. De Chinese gedelegeerde zei op 23 juli 1974 in Caracas o.m.: „The ideas of „all ships” and „free passage” as advocated by the „Super-powers were designed to enable their warships and nuclear submarines to cross the oceans of the world in implementation of their „expansionist policies and their strategy of world hegemony”.³²⁾

Gezien de wereldomvattende activiteiten van hun marine bestaat er

³⁰⁾ S. Turner, Missions of the U.S. navy, in Naval War College Review 1974, p. 5.

³¹⁾ De reikwijdte van de verschillende Amerikaanse intercontinentale raketten is: Polaris A-3 en Poseidon C-3: 2500 mijl; Trident operatief in 1980: 6000 mijl; ongeveer vergelijkbare gegevens gelden voor de Russische, Britse en Franse intercontinentale raketten; zie Janis, *op. cit.*, pp. 1-2, pp. 23-24, pp. 40 en 54.

³²⁾ Third United Nations Conference on the Law of the Sea. Official Records, vol. II, New York 1975, p. 134.

geen twijfel over het grote belang dat zowel door de V.S. als de Sovjet-Unie wordt toegekend aan de vrije doorvaart door internationale zeestraten en de exclusieve economische zone.³³⁾ Voor de Sovjet-Unie geldt zulks a fortiori omdat alleen de Noordelijke vloot, gestationeerd in Moermansk, een ijsvrije verbinding met de volle zee heeft zonder de noodzaak zeestraten te passeren, terwijl de Oostzeevloot, de Zwartezeevloot en de Stille Oceaanvloot door internationale zeestraten moeten varen om de oceanen te bereiken. Weliswaar is de V.S. in vergelijking met de Sovjet-Unie op grond van zijn geografische ligging in dit opzicht in het voordeel, maar daar staat echter tegenover de grotere kwetsbaarheid van de verbindingen over zee tussen de V.S. en zijn Europese en Aziatische bondgenoten.³⁴⁾

Er zijn twee parallel lopende belangen die hebben geleid tot het vastleggen van de vrijheid van scheepvaart door en van overvliegen over internationale zeestraten en de exclusieve economische zone, t.w.: de grote betekenis die door vele Staten met het oog op de wereldhandel wordt toegekend aan met name de vrijheid van scheepvaart en het feit dat genoemde vrijheden noodzakelijk zijn voor het effectief opereren van *blue water navies*. De thans in de ICNT voorgestelde regelingen lijken de belangen van de *blue water navies* zodanig te waarborgen, dat althans van de zijde van de Staten die over een dergelijke vloot beschikken geen ernstige bezwaren zijn te verwachten. Het is echter niet ondenkbaar dat in de toekomst de rechten van de kuststaten, met name in de exclusieve economische zone, zich verder zullen uitbreiden ten nadele van de vrijheden die thans worden voorgesteld ten behoeve van vreemde oorlogsschepen en militaire vliegtuigen. In dit verband zij gewezen op het feit dat zulks verdedigbaar is op grond van de veiligheid van de kuststaten in het algemeen en dat het belang van *blue water navies* uiteindelijk beperkt is tot slechts enkele Staten. De Sovjet-Unie en de V.S. zullen zich echter voorlopig tegen zodanige uitbreiding met klem verzetten.

4. HET GEBRUIK VAN DE ZEEBODEM VOOR MILITAIRE DOELEINDEN

4.1. *De betekenis van de zeebodem voor militaire doeleinden*

Alvorens in te gaan op het rechtsregiem inzake het gebruik van de zeebodem voor militaire doeleinden is het van belang kort stil te staan bij de betekenis van dit gebied voor genoemde doeleinden. Het belang hiervan kan nauwelijks worden overschat, aangezien de zeebodem zich bij uitstek leent voor het verbergen van wapens. Zulks is te meer van belang nu het tegenwoordig mogelijk is het aardoppervlak te controleren door middel van verkenningssatellieten. Hierdoor wordt het localiseren van raketinstallaties en andere strategische installaties van potentiële tegenstanders aanzienlijk vergemakkelijkt. De onder het zeeoppervlak plaatsvindende activiteiten kunnen daarentegen in mindere mate uit de lucht worden

waargenomen. Het rapport van het Secretariaat van de V.N. inzake militaire vormen van gebruik zegt hieromtrent onder meer: „The ocean „is, for most practical purposes, opaque. Satellite surveillance has become „a reasonably effective means for recurrent observation of land-based „activities. It is comparatively less effective for following or checking „ocean sub-surface developments. At present there seems to exist a „general appreciation that the concealment counter-measures are often „more effective than the detection possibilities, and that this situation „may prevail for some time to come.”³⁵⁾

Het is derhalve verlokkelijk de zeebodem te gebruiken voor het plaatsen van defensieve zowel als offensieve militaire installaties en apparatuur alsmede voor het opslaan van strategische wapens. Zo kunnen bijv. wapens op de zeebodem nabij het gebied van een potentiële tegenstander worden geplaatst. De hieraan verbonden voordelen zijn: de wapens zijn moeilijker te localiseren en uit te schakelen, de afstand tot het gebied waarop de wapens zijn gericht wordt kleiner, de accuratesse groter en de tijd van de tegenstander om tegenacties te nemen wordt verkort. Het plaatsen van defensieve wapens op de oceaانبodem op grote afstand van het te verdedigen gebied, gericht op het onderscheppen van vijandelijke raketten, biedt het voordeel dat in een vroegtijdiger stadium tot tegenactie kan worden overgegaan. Voorts is het denkbaar dat op de zeebodem bases worden gebouwd voor door kernenergie aangedreven onderzeeërs, waardoor de tijdsduur gedurende welke zij onder water kunnen verblijven kan worden verlengd. Tenslotte biedt de oceaانبodem ook een veelheid van mogelijkheden voor het gebruik van conventionele wapens en hiermee samenhangende aangelegenheden, zoals o.a.: het plaatsen van wapens ter bestrijding van schepen, onderzeeërs hieronder begrepen; de bouw van onderzeese werkplaatsen en opslagplaatsen; het aanleggen van detectie- en communicatiesystemen; het plaatsen van mijnen gericht tegen onderzeeërs; en het bouwen van bemande marine stations.³⁶⁾

Gelet op het bovenstaande rijst de vraag of, en zo ja, in welke mate internationaal maatregelen zijn genomen ter voorkoming van een wapenwedloop tussen Oost en West op de zeebodem. Hierbij verdienen twee

³³⁾ Met betrekking tot de verbazingwekkend snelle opbouw van de Sovjet zeemacht in nauwelijks twee decades zie o.a. M. D. Shulman, *The Soviet turn to the sea*, in *Uses of the Seas* edited by E. A. Gullion, Englewood Cliffs 1968, pp. 138-183.

³⁴⁾ De betekenis van de Britse en Franse marine zal hier buiten beschouwing worden gelaten, gezien de in vergelijking met de V.S. en Sovjet Unie beperktere omvang. Zie hierover Janis, *op. cit.*, pp. 39-62.

³⁵⁾ Report of the U.N. Secretary-general, *Military uses of the sea-bed*, A/AC. 135/28, pp. 3-4.

³⁶⁾ E. Luard, *The control of the sea-bed. A new international issue*, London 1974, pp. 49-56.

documenten in het bijzonder de aandacht, t.w.: het Verdrag inzake het verbod van het gebruik van kernwapens en andere massavernietigingswapens op de zeebodem en ondergrond daarvan, getekend op 11 februari 1971³⁷⁾ en in werking getreden op 18 mei 1972, en de ICNT van 15 mei 1977.

4.2. *De regeling van het gebruik van de zeebodem voor militaire doeleinden*

4.2.1. De internationale zeebodem

Vanaf de allereerste debatten in 1967 over het nieuwe rechtsregiem voor de internationale zeebodem is bij herhaling gewezen op de noodzaak dit gebied uitsluitend te gebruiken voor vreedzame doeleinden.³⁸⁾ De Sovjet-Unie stelde formeel op 18 maart 1969 een ontwerpverdrag voor in het Eighteen-Nations Committee on Disarmament waarin de demilitarisatie van de gehele zeebodem buiten een kustzone van 12 mijl was vervat.³⁹⁾ Hierdoor zou de oprichting op de zeebodem van militaire bases, installaties, fortificaties en andere objecten van militaire aard, zoals detectieapparatuur voor het opsporen van onderzeeboten categorisch worden verboden. De V.S. achtte dit voorstel echter onaanvaardbaar op grond van de dreiging uitgaande van de in snel tempo gegroeide Sovjetvloot van onderzeeërs en de hiermee samenhangende noodzaak waarschuwingsapparatuur en afweermiddelen op de zeebodem te plaatsen. De V.S. stelde daarentegen op 22 mei 1969 voor de demilitarisatie van de zeebodem buiten een 3 mijls kustzone te beperken tot een verbod voor het plaatsen van kernwapens en andere massavernietigingsmiddelen.⁴⁰⁾ Op 7 oktober 1969 werd door de Sovjet Unie en de V.S. samen een ontwerp⁴¹⁾ ingediend dat na enige herzieningen heeft geleid tot het verdrag dat op 11 februari 1971 werd getekend.

Dit verdrag sluit het meest aan bij het reeds eerder genoemde Amerikaanse voorstel. In art. I van het Verdrag wordt dan ook gerefereerd aan het verbod van het plaatsen op de zeebodem en ondergrond van „any „nuclear weapons or any other types of weapons of mass destruction as „well as structures, launching installations or any other facilities specifically designed for storing testing or using such weapons”. Hier staat echter tegenover dat in de preambule duidelijk tot uitdrukking wordt

37) International Legal Materials 1971, pp. 146-150.

38) De discussie over het rechtsregiem van de internationale zeebodem werd ingeleid door U.N. Res. 2340 (XXII), d.d. 18 december 1967 onder het hoofd: “Examination of the question of the reservation exclusively for peaceful purposes of the sea-bed and the ocean floor, and the subsoil thereof, underlying the high seas beyond the limits of present national jurisdiction, and the use of their resources in the interest of mankind.”

39) International Legal Materials 1969, pp. 659-660.

40) International Legal Materials 1969, pp. 667-670.

41) International Legal Materials 1970, pp. 392-395.

gebracht dat het verdrag dient te worden gezien als een stap op weg naar het uitsluiten van de zeebodem en ondergrond van de bewapeningswedloop. De Staten, partij bij dit verdrag, hebben het recht de activiteiten van elkaar aan het verdrag te toetsen, mits dit niet leidt tot het verstoren van genoemde activiteiten. Mochten niettemin twijfels blijven bestaan dan voorziet het verdrag in een procedure van consultatie tussen de betrokken Staten die kan worden uitgebreid tot de andere partijen bij het verdrag. Indien ondanks bovengenoemde procedures ernstige twijfels omtrent de naleving van het verdrag door een verdragspartij blijft bestaan, zal iedere andere partij de zaak kunnen voorleggen aan de Veiligheidsraad.

Afgezien nog van het ingewikkelde systeem van consultatie en coöperatie met betrekking tot de controle op de naleving van het verdrag zijn er ook enige andere kritische opmerkingen bij art. I van dit verdrag te maken. Allereerst is het niet geheel en al duidelijk wat onder massavernietigingswapens moet worden verstaan. Zo rijst de vraag of hieronder naast kernwapens, bacteriologische, chemische en stralingswapens ook ressorteren, bijv. het gebruik van mijnen met het potentieel karakter van massavernietigingsmiddel, lasers en middelen die zijn gericht op veranderingen van het klimaat. Evenmin is het duidelijk uit de hierboven uit art. I aangehaalde tekst of alleen die installaties en apparatuur zijn verboden die uitsluitend voor bijv. het lanceren van kernwapens kunnen worden gebruikt, of dat hieronder eveneens zijn begrepen installaties die met het oog op zowel conventionele als kernwapens kunnen worden aangewend. Art. I bevat voorts de volgende zinsnede „the States under-„take not to emplant or emplace on the sea-bed etc. . . .” Betekent dit dat in het water zwevende mijnen en wapentuig dat zich over de zeebodem kan voortbewegen, zelfs indien deze het karakter van massavernietigingsmiddel hebben, niet onder het verdragsverbod vallen? Bestaat er in de termen van art. I van het verdrag verschil tussen een op de zeebodem geplaatste mijn, een aan de zeebodem verankerde mijn en over de zeebodem kruipende mijnen?⁴²⁾

Het Verdrag van 1971 heeft in elk geval geen betrekking op het stationeren van onderzeeërs op de zeebodem en treft evenmin „anti-submarine „warfare devices”, terwijl de installatie en het gebruik van conventionele wapens op de zeebodem volledig buiten het verdrag valt.⁴³⁾ Belangrijke positieve aspecten van het verdrag zijn: het is een eerste aanzet tot demilitarisatie van de zeebodem; het beoogt een verdere uitbreiding van de wapenwedloop met massavernietigingswapens op de zeebodem te voorkomen; het is een eerste vereiste voor de ontwikkeling van internationale

42) D. P. O'Connell, *The influence of law on sea power*, Manchester 1975, pp. 156-157.

43) Brown, *op. cit.*, p. 96.

samenwerking terzake van het vreedzaam gebruik van de zeebodem; het is een verdere uitbouw van de reeds bestaande verdragen betreffende de beperking van het gebruik van kernwapens.⁴⁴⁾

In art. 1 sub (1) van de ICNT wordt de internationale zeebodem – aangeduid als „Area” – omschreven als „the sea-bed and ocean floor „and subsoil thereof beyond the limits of national jurisdiction”. Dit betekent dat de internationale zeebodem zich uitstrekt vanaf de buitengrens van het volkenrechtelijke continentale plat, dat ingevolge art. 76 zich uitstrekt tot 200 mijl vanaf de basislijn van waaraf de territoriale zee wordt gemeten of tot de buitengrens van de „continental margin”.⁴⁵⁾ Eén van de beginselen van toepassing op het gebruik van de internationale zeebodem, ontleend aan de resolutie van de Algemene Vergadering van de V.N., op 17 december 1970 aanvaard met 108 stemmen bij 14 onthoudingen,⁴⁶⁾ is thans opgenomen als art. 141 en luidt als volgt: „The Area shall be open to use exclusively for peaceful purposes by all „States, whether coastal or land-locked, without discrimination and „without prejudice to the other provisions of this Part of the present „Convention”.

Met betrekking tot de betekenis van art. 141 van de ICNT verdienen tenminste drie interpretaties de aandacht, t.w.: (1) deze bepaling bevat een categorisch verbod de internationale zeebodem voor militaire doeleinden te gebruiken; (2) de tekst bevat geen categorisch verbod, maar laat marine-activiteiten toe die een „passief defensief karakter” hebben, zoals het gebruik van de zeebodem voor het plaatsen van detectie apparatuur; en (3) genoemde bepaling brengt niet terstond een verdere demilitarisatie van de internationale zeebodem met zich dan werd overeengekomen in 1971, maar duidt wel op de noodzaak de begonnen demilitarisatie verder uit te bouwen.

Het eerste alternatief is alleen al op grond van praktische overwegingen niet haalbaar, zolang het gebruik van de wateren boven de internationale zeebodem niet in een internationale regeling inzake demilitarisatie van de zeebodem worden betrokken. Immers het onbeperkte gebruik van onder-

44) Het betreft: het Verdrag inzake het Zuidpoolgebied van 21 december 1959; het Verdrag inzake het verbod van proefnemingen met kernwapens in de dampkring, de kosmische ruimte en onder water van 10 september 1963; het Verdrag inzake de exploitatie en het gebruik van de kosmische ruimte van 27 januari 1967; het Verdrag betreffende de denuclearisatie van Latijns Amerika van 14 februari 1967; en het Non-proliferatie Verdrag van 1 juli 1968.

45) De „continental margin” wordt als volgt gedefinieerd: “The ocean floor that is between the shoreline and the abyssal ocean floor, including various provinces”; zie M. Gary, R. M. Cafée en L. L. Wolf, Glossary of geology, American Geological Institute, Washington D.C. 1972.

46) U.N. Res. 2749 (XXV) Declaration of principles governing the sea-bed and the ocean floor, and the subsoil thereof, beyond the limits of national jurisdiction.

zeeërs zal automatisch detectie- en verdedigingssystemen oproepen, waarvoor de zeebodem in vele gevallen de meest geëigende plaats is. Het tweede alternatief lijkt dan ook beter verdedigbaar, zolang althans geen internationale afspraken over ingrijpende beperkingen van het gebruik van onderzeeboten worden gemaakt. De derde interpretatie is het meest voor de hand liggend, aangezien het ondenkbaar is dat een complexe materie als de totale demilitarisatie van de internationale zeebodem zou kunnen worden geregeld door formulering van een algemeen beginsel. Hiervoor zijn specifieke regelingen inzake de verboden activiteiten alsmede betreffende het toezicht op de tenuitvoerlegging daarvan vereist. Indien echter op basis van art. 141 van de ICNT wordt besloten tot verdergaande demilitarisatie van de internationale zeebodem, rijst de vraag of deze demilitarisatie niet tevens dient te worden uitgebreid tot het continentale plat. Ook het Verdrag inzake het verbod van kernwapens van 1971 maakt dienaangaande geen onderscheid. Hierop zal hierna nog nader worden ingegaan.

4.2.2. De zeebodem onder de jurisdictie van de kuststaat

De zeebodem en ondergrond ressorterend onder de jurisdictie van de kuststaat kan worden verdeeld in drie categorieën: de zeebodem van de maritieme binnenwateren, de zeebodem van de territoriale zee en het continentale plat. De eerst twee gebieden alsmede de ondergrond daarvan vallen onder de soevereiniteit van de kuststaat. Deze is dan ook vrij deze gebieden voor militaire doeleinden te gebruiken op dezelfde wijze waarop dit geoorloofd is voor zijn staatsgebied in het algemeen. Bovendien moet de kuststaat bij het gebruik van de zeebodem en ondergrond van de territoriale zee de volgende rechten respecteren: het recht op onschuldige doorvaart, het recht op *transit passage* en het recht op *archipelagic sea lanes passage*.⁴⁷⁾

De kuststaat heeft over het continentale plat exclusieve rechten inzake de exploratie daarvan en de exploitatie van de natuurlijke rijkdommen. Bovendien is toestemming van de kuststaat vereist met betrekking tot het wetenschappelijk onderzoek van het continentale plat. De exclusieve rechten van de kuststaat over het continentale plat worden ingevolge art. 80 jo art. 60 van ICNT uitgebreid tot de constructie, het beheer en het gebruik van kunstmatige eilanden, installaties en andere constructies opgericht op het continentale plat. De jurisdictie van de kuststaat over kunstmatige eilanden op zijn continentale plat geldt zonder enige beperking.⁴⁸⁾ De exclusieve rechten terzake van installaties en andere construc-

⁴⁷⁾ Zie hieromtrent de paragrafen 3.2 en 3.3. *supra*.

⁴⁸⁾ Zie o.a. N. Papadakis, *The international legal regime of artificial islands*, Leiden 1977 en L. J. Bouchez, G. Jeanicke en R. Y. Jennings, *Feasibility study on the development of industrial islands in the North Sea*, deel 4 *International law aspects*, Papenrecht 1974.

ties worden als volgt nader gekwalificeerd: „installations and structures „for economic purposes” en „installations and structures which may „interfere with the exercise of the rights of the coastal state in the „exclusive economic zone and continental shelf”.”⁴⁹⁾ Belangwekkend is voorts dat tijdens de Geneefse Zeerechtsconferentie van 1958 door Bulgarije en India voorstellen werden ingediend om de bouw van militaire bases op het continentale plat door zowel de kuststaat als derde Staten te verbieden. Deze voorstellen werden evenwel verworpen.⁵⁰⁾

Op grond van het bovenstaande kan met betrekking tot het militaire gebruik van het continentale plat het volgende worden gesteld: (1) het Verdrag inzake het verbod van kernwapens en andere massavernietigingswapens van 1971 geldt eveneens voor het continentale plat; (2) er bestaat geen verbod voor andere vormen van militair gebruik van het continentale plat; (3) de kuststaat heeft geen exclusieve rechten terzake van het militaire gebruik van het continentale plat; en (4) andere Staten dan de kuststaat kunnen in beginsel het continentale plat van laatstgenoemde voor militaire doeleinden gebruiken, met dien verstande dat de kuststaat hiertegen gemakkelijk kan opkomen met een beroep op het feit dat deze militaire activiteiten, zeker wanneer het gaat om het plaatsen van installaties, zijn exclusieve economische rechten aantasten.

4.3. *Evaluatie*

Het lijkt geen twijfel dat de bodem en ondergrond van de zee van groot belang kunnen zijn zowel met betrekking tot het gebruik van strategische en conventionele wapens als met het oog op de aanleg van detectiesystemen. Eén van de uit militair oogpunt belangrijkste voordelen is dat activiteiten op de zeebodem en in de ondergrond in het algemeen niet gemakkelijk zullen worden ontdekt. De vraag is echter of dit voordeel op lange termijn onverkort blijft gelden. Het is alleszins waarschijnlijk dat de technieken gericht op de opsporing van activiteiten op de zeebodem en ondergrond daarvan in de toekomst verder zullen worden vervolmaakt. Bovendien zal, zodra met de mijnbouw in de internationale zeebodem zal worden begonnen, de bedrijvigheid op bepaalde delen van de oceaانبodem toenemen, waardoor de kansen van ontdekking van wapen- en detectiesystemen zullen stijgen. Hierbij zij niet alleen gedacht aan de mijnbouwwerkzaamheden zelf maar ook aan het hierop uit te oefenen toezicht.⁵¹⁾

Het Verdrag inzake het verbod van het plaatsen van kernwapens en

49) Art. 60, lid 1 ICNT.

50) U.N. Conference on the law of the sea. Official Records, deel VI Fourth Committee, Geneva 24 February-27 April 1958, pp. 137 en 141.

51) Zie art. 139 ICNT.

andere massavernietigingswapens op de zeebodem en ondergrond daarvan (1971) moet worden gezien als een uitbouw van het aantal reeds bestaande verdragen gericht tegen het gebruik van kernwapens.⁵²⁾ Verdere demilitarisatie van de zeebodem, zonder hierin het gebruik van onderzeeboten toegerust met kernwapens te betrekken, is nauwelijks te verwachten. Voorts is het niet gemakkelijk aan te geven volgens welke lijnen een geleidelijke demilitarisatie van de zeebodem zich zou moeten ontwikkelen.

Mocht tot verdere of totale demilitarisatie van de internationale zeebodem worden overgegaan dan rijst de vraag of hierin het continentale plat moet worden betrokken. Hier doet zich in de praktijk de keuze voor tussen twee mogelijkheden: het continentale plat deelt in dit opzicht in het regiem van de internationale zeebodem, zoals in het Verdrag van 1971, of het continentale plat wordt gereserveerd voor het militaire gebruik door de kuststaat. Beide oplossingen zullen een bijdrage tot internationale ontspanning kunnen leveren, aangezien de mogelijkheden voor fricties zullen worden gereduceerd. Aan de tweede oplossing is evenwel het niet onbelangrijke risico verbonden, dat kuststaten ook er toe zullen neigen vreemde oorlogsschepen te weren uit de exclusieve economische zone. Dit laatste zou dramatische gevolgen hebben voor de mobiliteit van de *blue water navies* en als zodanig kunnen leiden tot ernstige internationale spanningen.

⁵²⁾ Zie nt. 44.

BOEKBESPREKING

JHR MR TH. W. VAN DEN BOSCH. *Beschouwingen over het militaire dienstbevel*. Inaugurele rede, Amsterdam 1976.

door

DR J. R. STELLINGA

Er is alle aanleiding om, zij het door allerlei omstandigheden eerst thans, aandacht te schenken aan de opgemelde rede, die de heer VAN DEN BOSCH uitsprak bij het aanvaarden van het ambt van bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam.

De spreker schetste terecht eerst de achtergronden van zijn onderwerp: de ontwikkeling van de oorlog, de uitbanning van de oorlog, het humanitaire oorlogsrecht.

De oorlog is er helaas altijd geweest. Röling heeft reeds opgemerkt, dat zolang de geschiedenis van de mensheid is opgetekend, dat een geschiedenis geweest is van strijd en oorlog. Er is een traditie van oorlog; wij zijn aan de oorlog gewend („Over oorlog en vrede” 1967 blz. 11). Ondanks al de somberheid, die hieruit spreekt, is het toch een goed ding, dat er bij de oorlog, en bij het militaire bedrijf in het algemeen, nog van *recht* sprake kan zijn. Dat dit recht niet altijd in acht genomen wordt, doet aan de betekenis van dat recht niet af.

Als leek op het gebied van het militaire recht waag ik mij er niet aan sprekers betoog als geheel te beoordelen. Wel zou ik enkele kanttekeningen willen maken bij de passage, waarin de spreker het terrein van het administratiefrecht betreedt (blz. 22).

Nu moet dan vooraf opgemerkt worden, dat de omvang van het administratiefrecht een uitermate lastig onderwerp is, dat veel pennen in beweging heeft gebracht en bijna tot evenveel opvattingen ter zake heeft geleid! Wellicht mag ik mijn eigen opvatting hier naar voren brengen, voor de verklaring en motivering van deze opvatting overigens verwijzend naar mijn „Grondtrekken” van het Nederlands Administratiefrecht” W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle, 2e druk (1973) blz. 1-7. Het administratiefrecht zie ik als het recht, dat regels geeft voor het handelen van overheidsorganen ter uitoefening van de vier functies: bestuur, politie wetgeving en rechtspraak, alsmede voor het optreden van de burgers ter uitoefening van hun staatsrechtelijke bevoegdheden en ter nakoming van hun staatsrechtelijke verplichtingen.

Het zal duidelijk zijn, wat deze opvatting voor het militair recht medebrengt: het recht, dat het optreden van de militaire autoriteiten en dat van de dienstplichtigen beheerst, *maakt deel uit van het administratiefrecht*. Dit betekent in het geheel niet, dat men in de praktijk allerlei met elkaar samenhangende regels niet zou mogen beschouwen als afzonder-

lijke eenheden: belastingrecht, sociaal verzekeringsrecht, arbeidsrecht, verkeersrecht, onderwijsrecht, en ook militair recht. Zulke groeperingen mogen er echter niet aan in de weg staan, dat algemene leerstukken, die in de verschillende onderdelen aan de orde komen, wetenschappelijk behandeld worden.

Wanneer VAN DEN BOSCH het bevel gaat vergelijken met de beschikking, zegt hij het terrein van het administratiefrecht te betreden (blz. 22). Nu is het echter niet zo, dat het bevel een onderwerp is van het militaire recht en de beschikking van het administratiefrecht. De spreker verwees naar de definitie van A. M. DONNER, in het Algemeen Ned. Bestuursrecht, 4e druk, blz. 251.¹⁾ Even verder (blz. 253) vermeldt DONNER echter met instemming de onderscheidingen, die VAN DER POT bij de beschikkingen toepast en dan treft men onder 1 aan: „beschikkingen, welke een ver-„plichting om iets te doen of te laten (voeg hierbij: of iets dulden) schep-„pen, kortweg aangeduid als bevelen”. Terecht stelt Donner dan, dat deze categorie en de vier andere, door VAN DER POT aangegeven categorieën niet eng moeten worden geïnterpreteerd. Er volgt dan een gehele reeks van bevelen (blz. 253–254).

Voorts blijkt ook, dat bevelen in de administratiefrechtelijke literatuur telkens behandeld worden, en zulks niet als buitennissige figuren. Behalve de reeds genoemde plaats in DONNER's Bestuursrecht kan ook blz. 269 vermeld worden. Men zie verder VEGTING, Administratiefrecht deel I, blz. 62, 63, 319, 322, 418 en 420; mijn eigen administratiefrechtboek, 2e druk, blz. 155 en 175, etc.

Uit een en ander blijkt, dat het „bevel” een algemene, zij het ook rijk gevariëerde figuur in het administratiefrecht is. Het zou wellicht verhelderend kunnen zijn, wanneer het militaire dienstbevel eens in dat algemene kader werd gezien. Hopelijk vindt VAN DEN BOSCH daartoe nog eens gelegenheid.

Op een bepaald punt kan ik het met de spreker niet eens zijn, te weten wanneer het gaat om een bevel in strijd met een voorschrift. Hij vindt, dat er dan een belangenafweging moet plaats vinden: gaan de belangen, die met het voorschrift gediend worden vóór, of die welke de bevelgever met het geven van het bevel op het oog heeft. Het meerwaardig belang moet worden gediend. Er wordt dan verwezen naar het administratiefrecht, waar ook belangenafweging plaats heeft, als aan een beschikking gebreken kleven.

'k Zou willen onderscheiden tussen het *normale afwegen* en een *abnormaal* afwegen. Het eerste doet zich voor, als een wetgever, hoog of laag, een regeling geeft. Er komt dan allerlei afweging aan de orde. Het alge-

1) Abusievelijk meende hij, dat daar SIMONS aan het woord was, die echter alleen het VIIe Hoofdstuk „Het beheer der openbare geldmiddelen” (blz. 185—220), voor zijn rekening nam.

meen belang tegen dat van private personen of instellingen; het belang van de ene groep tegen dat van een andere groep.

Belangenafweging kan ook plaatshebben door bestuurders. Een voorbeeld levert de beslissing over de aanvraag om een Hinderwetvergunning. Er is dan het belang van de aanvrager en dat van de omwonenden, die hinder van de voorgenomen inrichting duchten. Dit zou hoogstens abnormaal afwegen kunnen zijn.

'k Noem dit normaal afwegen, omdat de betreffende overheidsinstanties, wetgevende of besturende, daartoe de bevoegdheid hebben gekregen. Geheel anders staat het met degene, die meent een bevel niet te moeten uitvoeren, omdat het in strijd is met een voorschrift. Tot zulk een oordeel is deze niet bevoegd. Ik acht het bedenkelijk, als Van den Bosch hier de mogelijkheid van belangenafweging aanneemt. Het niet opvolgen van een bevel zal in een geval als hierbedoeld alleen mogen plaatshebben, als de nood geacht kan worden daartoe te dwingen. Dit zou hoogstens abnormaal afwegen kunnen zijn.

De redenaar achte de bovenstaande opmerkingen als even zoveel blijken van belangstelling voor zijn oratie, die ik met genoegen las.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Bij beschikking van de Chef Landmachtstaf van 4 januari 1978 is het brevet voor meer uitgebreide kennis van het militaire recht toegekend aan:

- de Kapitein van Militair Juridische Dienst Mr E. G. Smedema,
 - de reserve-Tweede Luitenant van de Militair Juridische Dienst Mr F. F. Langemeijer.
-

Militair Rechtelijke Vereniging

Uitslag Studieprijsvraag	105
<i>Dr Mr L. L. Bouchez</i> ; Recente ontwikkelingen inzake het recht van de zee en het gebruik van de zee voor militaire doeleinden.	106

Boekbespreking

<i>Dr J. R. Stellinga</i> ; Bespreking van Jhr Mr Th. W. van den Bosch, Beschouwingen over het militaire dienstbevel.	126
---	-----

Opmerkingen en mededelingen

Toekenning Militair Juridisch Brevet	128
--	-----

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. *Th. J. Clarenbeek*, Majoor van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. *S. van der Ploeg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *Th. C. van Gelder*, Kapitein ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, Lunteren.
Telefoon: 085-435041, tst. 282,
08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. *E. H. Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*;

Mr. *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1977 f 23,—. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1977 verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,25.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 30,— per pagina tot een maximum van f 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXI
maart 1978

Aflevering

3

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Dr C. H. F. Simons; Algehele herziening van het militair strafprocesrecht</i> . . .	129
--	-----

Strafrechtspraak

Beklaagde had, bij duisternis met gedimde lichten, met een snelheid van 70 km/u rijdende op een smalle weg, bij het passeren van een tegenligger een voor hem uit rijdend rijwiel te laat opgemerkt, ten gevolge waarvan hij dat rijwiel en de bestuurster heeft aangereiden, zijnde die bestuurster aan het bekomen letsel overleden. Bovendien bevatte het bloed van beklagde 1,36 ⁰ / ₀₀ alcohol. Beklaagde was doorgereiden voordat zijn identiteit kon worden vastgesteld. (W.V.W. art. 26, 30, 36; R.V.V. art. 49)	143
Principiële dienstweigering (W.M.Sr. art. 114; Verdrag van Rome art. 9(1)) . . .	153
Beklaagde, verantwoordelijk chauffeur van een militaire auto, had een handvol suiker in de benzinevulpijp gedaan. Onbruikbaar maken van eens anders goed, subsidiair het nalaten van een mededeling, waartoe hij van ambtswege verplicht was, althans, waarvan de verzwijging het belang van de dienst kon schaden. (W.Sr. art. 350; W.M.Sr. art. 132)	158
Drie verkeersdelicten te Aruba gepleegd door een Nederlands-Antilliaans zeemiliciën-marinier: Doorrijden na een aanrijding, de veiligheid op de weg in gevaar brengen, rijden zonder (Antilliaans) rijbewijs. (W.M.Sr. art. 165 en 167; W.V.W. art. 30) Naschrift W.H.V.	163

Tuchtrechtspraak

Is het Hoofd Personeelszaken van een Opleidingscentrum bevoegd een klag te behandelen over een straf opgelegd door een commandant van een opleidingscompagnie van dat Opleidingscentrum? (W.K. art. 61) Naschrift C. . . .	168
Een dienstplichtige maakt opzettelijk geen gebruik van de mogelijkheid nachtpermissie aan te vragen en keert te laat in de kazerne terug. Het HMG beslist nà het in werking treden van de gewijzigde regeling avond- en nachtpermissie. Toepasbaarheid van het beginsel van artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht in het tuchtrecht. (W.K. art. 61 e.v., 67; W.v.S. art. 1(2)). Naschrift C.	170
Klager acht zich onbillijk behandeld door zijn compagniescommandant omdat deze hem geen ontheffing van de beperking van de nachtpermissie heeft verleend. Klager heeft echter niet om ontheffing verzocht. Uitvoerige motivering. (R.b.d.K. art. 9(4)). Naschrift C.	175

Administratieve rechtspraak

Voor officier der Koninklijke Marine, geplaatst bij het Ministerie van Defensie, bestaat geen aanspraak op vergoeding van de niet-genoten verstrekking van gratis koffie en thee. Beroep op gelijkheidsbeginsel verworpen. (V.V.K.M. 47 en 130)	180
---	-----

BIJDRAGEN**Algehele herziening van het militair strafprocesrecht**

door

DR C. H. F. SIMONS
kapitein-luitenant ter zee (A) b.d.

Als meest geëigende weg om tot verdere modernisering van het militair strafprocesrecht te komen, was in het voorlopig verslag van de bijzondere commissie uit de Tweede Kamer over de ontwerpen, welke hadden geleid tot de Rijkswetten van 4 juli 1963¹⁾ reeds aangedrongen op het opstellen van „vraagpunten”, in het voetspoor van de gevolgde procedure bij de wijzigingen van het Burgerlijk Wetboek. De beginselen van de modernisering zouden daarin kunnen worden neergelegd, als ook de vraag of het nodig en gewenst is, en zo ja in hoever, dat een militair van de normale strafrechter wordt afgetrokken. In haar Memorie van Antwoord verklaarde de regering zich daartoe bereid en kreeg de commissie DOORNBOS²⁾, die reeds met de voorbereiding van een wetsontwerp met betrekking tot een algehele herziening was belast, opdracht bedoelde vraagpunten op te stellen. Behalve het op gang brengen van een gedachtenwisseling daarover tussen regering en parlement, zou „aan wetenschap en praktijk de „mogelijkheid (moeten) worden verschaft tot het leveren van een bijdrage „tot de meningsvorming ten aanzien van dit onderwerp aan de hand van „een reeks concreet geformuleerde en onderling samenhangende alter„natieven”.³⁾ Bij brief d.d. 16 augustus 1966 werd aan de gedane toezegging uitvoering gegeven en een nota bevattende een reeks vraagpunten door de toenmalige bewindslieden van justitie en defensie aan de Tweede Kamer aangeboden. De vijf vraagpunten luiden als volgt:

1. In hoeverre moet een afzonderlijke militaire rechter worden gehandhaafd?
 2. Hoever moet de absolute competentie van de militaire rechter zich uitstrekken?
 3. Hoe moet de organisatie van de krijgswetenschappen zijn?
 4. Welke rechtsmiddelen moeten er in de militaire strafrechtspleging zijn?
 5. Hoe dient het Hoog Militair Gerechtshof te zijn samengesteld?
- Het is niet de bedoeling thans een volledig overzicht te geven van de

1) MRT LXX p. 372.

2) Een commissie onder voorzitterschap van de toenmalige president HMG Mr J. W. U. Doornbos.

3) Nota voor een nieuw militair strafprocesrecht; kamerstukken zitting 1965-1966, 8706 no. 2 p. 2.

sedert 1966 plaatsgevonden hebbende handelingen betreffende deze nota tussen de elkander opvolgende bewindslieden en parlementen. Die handelingen zijn trouwens nog lang niet afgesloten, daar de openbare behandeling door de Tweede Kamer van de opgestelde en in te dienen wetsontwerpen nog moet plaats hebben. De ontwerpen zijn deze maand (oktober 1977) aan de CGOM⁴) aangeboden, om „de belangenverenigingen in een „vroeg stadium bij de beleidsvoornemens te kunnen betrekken”. Daarna moet de Raad van State daarover nog advies uitbrengen.

Geen volledig overzicht dus, maar wel een chronologisch overzicht van de voornaamste plaats gevonden hebbende ontwikkelingen met betrekking tot enkele vraagpunten en wel de hierboven genoemde nummers 1, 3 en 5. Ten aanzien van vraagpunt 1 ging de toenmalige regering er in haar nota van 16 augustus '66 van uit, dat een afzonderlijke militaire rechter in oorlogstijd noodzakelijk is, zodat alleen voorwerp van discussie kon zijn het bestaan van de militaire rechter onder andere omstandigheden dan oorlogstijd. Uit de drie mogelijkheden: a. uitsluitend in oorlogstijd; b. in oorlogstijd en bovendien in vreedstijd buiten het grondgebied van het Koninkrijk; c. zowel in oorlogstijd als in vreedstijd, koos de regering het gestelde sub c. Daarbij werd de overtuiging uitgesproken, dat het mogelijk moest zijn „de militaire rechter en het militaire straf„procesrecht een zodanige vorm te geven, dat enerzijds rekening wordt „gehouden met de specifieke eisen van het militaire apparaat, doch ander„zijds in hoge mate wordt aangesloten bij datgene wat t.a.v. de algemene „strafrechtelijke rechtsbedeling geldt . . .”.

Vraagpunt 3 betreffende de organisatie van de krijgswet viel uiteen in 6 paragrafen: inleiding, algemene beschouwingen, president en leden van de krijgswet, de met vervolging belaste organen, de secretarie, de relatie krijgswet-krijgswetdeel. De samenstelling van de krijgswet zou — volgens het voorstel van de regering — blijven zoals in 1963 was vastgesteld, dus een president met twee leden. De president zou echter voortaan — ook in oorlogstijd — steeds een burger rechtsgeleerde moeten zijn. Naast ervaring in de zittende magistratuur, zou „rekening worden ge„houden met de mate, waarin gegadigden over militaire ervaring beschik„ken”. Nieuw was ook dat de leden verdeeld zouden worden in een vast lid en een wisselend lid, waarbij als vast lid gedacht werd „een onafzetbaar „en onafhankelijk magistraat die uit de militaire juristen van de krijgs„macht moet worden benoemd”. Het vast lid zou door de president als officier-commissaris moeten worden aangewezen. Op overeenkomstige wijze als sedert 1921 bij de rechtbanken is geschied, zou er een enkelvoudige kamer van de krijgswet komen. Aan die „militaire politierech„ter” zouden ter berechting zaken kunnen worden gegeven, die bij de ge-

4) Centrale commissie georganiseerd overleg militairen.

wone justitie door de kantonrechter en door de politierechter worden afgedaan. Als bezwaar werd gezien, dat bij rechtspraak door een enkelvoudige kamer van de krijgsraad „het evenwicht tussen deskundigheid „met betrekking tot de militaire gemeenschap en ervaring in strafrecht- „spraak, dat door de gevarieerde samenstelling van de volledige krijgsraad wordt gewaarborgd, niet volledig tot zijn recht zal komen”. Gemeend werd echter dat althans de mogelijkheid tot instelling van een militaire politierechter over te gaan in het nieuwe militaire strafprocesrecht moest worden geopend en dat van een dergelijke mogelijkheid voornamelijk gebruik zou worden gemaakt in oorlogstijd, dan wel indien eenheden van de krijgsmacht buiten het grondgebied van het Koninkrijk zouden zijn gelegerd en berechting door een volledige krijgsraad moeilijkheden zou opleveren.

De opsporing en vervolging van strafbare feiten en de positie daarin van de openbare aanklager, zouden belangrijke principiële wijzigingen ondergaan. Zo zouden de openbare aanklagers onder de bevelen van de advocaat-fiscaal een zelfstandige opsporings- en vervolgingsbevoegdheid krijgen. Zij zouden geen militaire status meer mogen hebben. Om voor benoeming in aanmerking te komen, zou worden geëist „voldoende ervaring „. . . enerzijds als beroeps- of reserve-officier in de militaire dienst, ander- „zijds bij het burgerlijke openbare ministerie”. Ondanks zijn onafhankelijkheid van de militaire hiërarchie, zou de openbare aanklager — alvorens een beslissing te nemen over het aanhangig maken van een zaak ter terechtzitting c.q. seponeren daarvan — in overleg moeten treden met de commandant, wiens bevoegdheid om in eerste aanleg een beslissing te nemen omtrent de krijgstuuchtelijke afdoening onaangetast zou blijven, echter met dien verstande dat deze daartoe niet zou overgaan wanneer de openbare aanklager hem zou hebben bericht, dat hij tot vervolging wenste over te gaan en daarom een zodanige afdoening niet opportuun achtte. De zaak zou ter terechtzitting aanhangig worden gemaakt indien hetzij de commandant, hetzij de openbare aanklager dat zou wensen. Tenslotte was wat dit onderdeel betreft nieuw het voorstel van de regering om — behoudens uitzonderingen — aan belanghebbenden het recht te geven beklag bij het Hoog Militair Gerechtshof te doen over niet-vervolging van een door een militair gepleegd strafbaar feit, dat tot de bevoegdheid van de militaire rechter behoort, overeenkomstig artikel 12 Wetboek van strafvordering voor de burgerlijke justitie.

Met betrekking tot de vraag of en zo ja welke relatie zou moeten bestaan tussen een krijgsraad en een krijgsmachtdeel viel de voorlopige keuze op algemene krijgsraden, die echter in hun samenstelling een bijzondere binding met bepaalde krijgsmacht delen zouden moeten hebben, uitsluitend tot uitdrukking komend door de aanwijzing van het wisselende lid, naar gelang van het krijgsmachtdeel waartoe verdachte zou behoren. Daardoor zou „de inbreng van specifieke militaire kennis, waaronder

„begrepen die van het betrokken deel van de krijgsmacht, voldoende „(zijn) verzekerd”.

Vraagpunt 5 — hoe dient het Hoog Militair Gerechtshof te zijn samengesteld — werd door de regering als volgt beantwoord: bij voorkeur uit een president en 4 raadsheren, van wie de president en 1 raadsheer uit de zittende magistratuur afkomstig moeten zijn en de overigen uit de kring van hoge officieren, onderscheidenlijk afkomstig uit de zeemacht, de landmacht of de luchtmacht. President en raadsheren zouden allen de status van voor het leven benoemde onafhankelijke rechters hebben. In bijzondere — door de president aan te wijzen — zaken, bij voorbeeld zaken met een bijzonder juridische problematiek, zou het hof rechtspreken met een burgerraadsheer méér. In zo'n geval zou bij staking van stemmen de stem van de president beslissend zijn.

In de Memorie van Antwoord van 16 december 1970 van de hand van de inmiddels nieuw opgetreden ministers van justitie en van defensie wordt allereerst uitvoerig ingegaan op de in het Voorlopig Verslag⁵⁾ voorkomende opmerkingen betreffende de overgelegde vraagpunten en de daarop door de vorige ministers gegeven voorlopige antwoorden. Aansluitend daarop laten de nieuwe ministers hun eigen voorlopige antwoorden volgen.⁶⁾ In het algemeen konden de laatsten zich met de door hun ambtsvoorgangers gegeven voorlopige antwoorden verenigen, met name t.a.v. vraagpunt 1, de handhaving van de militaire rechter in vredes- en in oorlogstijd. Echter bleek ten aanzien van vraagpunt 3 hun voorkeur uit te gaan naar een samenstelling van krijgsraden waarin het burgerlijk element zou overheersen. Zij dachten dit te kunnen bereiken „door naast „de president eveneens een onafhankelijk en onafzetbaar magistraat, op „nader aan te geven wijze verbonden met de gewone rechterlijke macht” te laten optreden. Dit hield tevens in, dat het voorstel om het vaste lid door de president „als officier-commissaris” te doen aanwijzen, moest worden gewijzigd in „als rechter-commissaris”. Wat het instituut van de militaire politierechter betrof, was de keuze van de nieuwe bewindslieden weliswaar „gelijkluidend”, doch werd tevens opgemerkt, dat voor die functie het militaire lid van de krijgsraad niet in aanmerking kon komen en dat die functie moest worden uitgeoefend door de president of door het vaste lid.

Betreffende het vijfde en laatste vraagpunt werd niet overgenomen het voorstel om in bijzondere zaken het Hoog Militair Gerechtshof met een extra raadsheer te laten rechtspreken „aangezien bezwaarlijk onderscheid „(kan) worden gemaakt tussen delicten naar gelang zij al dan niet een „militair aspect vertonen. Ook kan niet op voorhand worden uitgemaakt, „of een bepaalde zaak al dan niet aanleiding zal geven tot juridische pro-

5) Kamerstukken 8706 no. 4.

6) Kamerstukken 8706 no. 5

„blemen of gecompliceerde vragen van straftoemeting”. In plaats daarvan werd door de nieuwe bewindslieden ten aanzien van de samenstelling van het hof wel behoefte gevoeld aan „versterking van het rechtsgeleerde „element”. Dientengevolge werd de oorspronkelijk voorgestelde samenstelling van president, 1 rechtsgeleerde raadsheer en 3 hoge officieren, gewijzigd in: president, 2 rechtsgeleerde raadsheren en 2 hoge officieren. Van de laatsten zou dan steeds één afkomstig moeten zijn uit het krijgsmachtdeel waartoe verdachte zou behoren. Hierbij werd het volgende argument aangevoerd: „de krijgsraden zullen een meerderheid van rechtsgeleerden moeten krijgen en dan zou het ongerijmd zijn om een beroepscollege met een minderheid van rechtsgeleerden te laten rechtspreken”.

Als bijlage bij deze Memorie van Antwoord was een verslag van mr H. H. A. de Graaff gevoegd, waaruit o.m. blijkt, dat in enkele Europese landen (de Bondsrepubliek Duitsland, Oostenrijk, Zweden, Noorwegen en Denemarken) weliswaar een stelsel is aanvaard, waarbij de militair als verdachte in een strafzaak door de burgerlijke rechter wordt berecht, omdat de militaire rechter in beginsel uitsluitend in oorlogstijd bestaat, maar dat overigens in geen van deze landen de militair als zodanig op gelijke wijze wordt behandeld als een medeburgerverdachte. Voorts bestaan er b.v. in Duitsland en Denemarken uitzonderingen op het beginsel, met name m.b.t. eenheden van de krijgsmacht die buiten de landsgrenzen zijn gestationeerd en/of aan boord van oorlogsschepen die zich buitengaats bevinden. In Zweden is — althans was — zulks niet het geval, waardoor indertijd moeilijkheden konden ontstaan bij de V.N.-strijdkrachten in de Gaza-strook, waaronder zich ook Zweedse troepen bevonden, die „blijkbaar kwalijke gevolgen voor de discipline, óók bij de „andere V.N.-contingenten (hebben) gehad”.⁷⁾

In het op de M.v.A. volgend Eindverslag van de bijzondere commissie d.d. 21 december 1971, betuigden o.m. verschillende leden hun instemming met de verlegging van het zwaartepunt van het militaire naar het burgerlijke element. Enigen van hen gaven als hun voorlopig standpunt weer dat hun gedachten uitgingen in de richting van algehele opheffing van de afzonderlijke militaire rechtspraak, met overheveling van deze taak naar de gewone rechter.⁸⁾ Voorts stelde de commissie aan de Kamer voor de laatst geformuleerde voorlopige antwoorden van de bewindslieden in behandeling te nemen alsof deze antwoorden de artikelen van een door de regering ingediend wetsontwerp waren, waarop derhalve de normale regelen betreffende amendering en wijziging bij nota van toepassing zouden zijn. De zelfde procedure was indertijd in acht genomen met betrekking tot de vraagpunten inzake het nieuwe Burgerlijk Wetboek.

⁷⁾ Kamerstukken 8706 no. 6 p. 19.

⁸⁾ Kamerstukken 8706 no. 7.

Voorts werd door de commissie aan de regering in overweging gegeven om haar voorlopige antwoorden op de vraagpunten alsnog op te nemen in een „lijst van . . . voorgestelde conclusies”. Aangezien de betrokken ministers inmiddels wederom door anderen waren vervangen, zou dit tot voordeel hebben dat dan de openbare beraadslaging zou gaan over conclusies die waren voorgesteld door de fungerende bewindslieden in plaats van over voorlopige antwoorden, afkomstig van hun ambtsvoorgangers.

In de op 29 mei 1972 door de fungerende ministers ingezonden nota naar aanleiding van het hierboven vermelde eindverslag, verklaarden deze de voorlopige antwoorden van hun onmiddellijke ambtsvoorgangers op de vraagpunten, behoudens een enkele correctie, te onderschrijven. De nota was overeenkomstig het voorstel van de bijzondere commissie vergezeld van een lijst van door de bewindslieden voorgestelde conclusies.⁹⁾

In de periode 12 tot 21 juni d.a.v. werden door leden van de Tweede Kamer een 18-tal amendementen ingediend¹⁰⁾, waarvan de meest ingrijpende afkomstig waren van de heren Stemerding c.s. en de Gaay Fortman. Een van de amendementen van eerstgenoemden hield het voorstel in het instituut van de afzonderlijke militaire rechter af te schaffen, daar handhaving ervan niet noodzakelijk was. De rechtspraak over militairen diende te worden overgeheveld naar de gewone rechter. In de Toelichting werd o.m. het volgende opgemerkt: „De gelijkheid van rechtsbedeling en „de berechting door een rechterlijke macht met als belangrijkste kenmerken onafhankelijkheid en onpartijdigheid vormen te zamen een van de „belangrijkste rechtsgoederen, die de burger bezit. Het bestaan van een „afzonderlijke militaire rechter betekent dat er van dit rechtsgoed node „loos iets is prijsgegeven. Overheveling van de rechtspraak over militairen „naar de gewone rechter kan worden verwerkelijkt door bij enkele burgerlijke gerechten militaire kamers in te stellen. Het is niet noodzakelijk „dat een tot de krijgsmacht behorend lid mede zitting heeft in genoemde „militaire kamers.”¹¹⁾

Bij andere amendementen van genoemde groep werd, zowel t.a.v. vraagpunt 3, „Organisatie van de krijgswaarden (militaire rechtbanken)”, als van vraagpunt 5, „Samenstelling van het (Hoog) Militair Gerechtshof” voorgesteld de militaire leden te schrappen, aangezien „De deskundige „inbreng die het wisselend lid geacht wordt te hebben binnen de krijgswaarden „raad . . . ook (kan) worden verkregen door gebruik te maken van een „getuige-deskundige”, terwijl hetzelfde werd opgemerkt m.b.t. de raadsheeren, afkomstig uit de kring van hoge officieren binnen het HMG.¹²⁾

Het amendement de Gaay Fortman hield het voorstel in de militaire

9) Kamerstukken 8706 nos. 8 en 9.

10) Kamerstukken 8706 nos. 10 t.e.m. 27.

11) Kamerstukken 8706 no. 10.

12) Kamerstukken 8706 nos. 14 en 15.

strafrechtspraak onder te brengen bij militaire strafkamers bij de commune gerechten, met als toelichting: „Deze stap in de richting van een „volledige integratie tussen de militaire en commune strafrechtspraak is „de meest vergaande die mogelijk is zolang Nederland gebonden is aan „het NAVO-statusverdrag. Dit verdrag gaat immers uit van jurisdictie „door militaire autoriteiten. Als er in Nederland geen militaire rechter „zou zijn, dan zou daarvan het gevolg zijn dat Nederlandse militairen die „in het buitenland in NAVO-verband optreden, bij verdenking van straf- „bare feiten door buitenlandse rechters zouden moeten worden be- „recht.”¹³⁾

Van soortgelijke strekking was het amendement van de heer Geelkerken c.s., dat voorstelde de conclusie onder vraagpunt 1 als volgt te lezen: „Rechters gespecialiseerd in militaire zaken — met een overwegend „burgerlijk element in de samenstelling der gerechten — die zoveel „mogelijk in commune gerechten geïntegreerd zijn als militaire straf- „kamers van deze gerechten, verdienen de voorkeur.”¹⁴⁾

Andere amendementen strekten tot vervanging onder vraagpunt 3 van het woord „officieren” door „militairen”, waardoor dus de mogelijkheid zou worden geopend om militairen beneden de rang van officier tot wisselend lid van de krijgsraad en tot secretaris c.q. substituut-secretaris te benoemen.¹⁵⁾

In de periode 14 tot 22 juni vond in de Tweede Kamer de behandeling van bovenvermelde conclusies en de daarop ingediende amendementen plaats. Uitvloeisel daarvan was een „lijst van conclusies betreffende de „vraagpunten zoals aangenomen door de Tweede Kamer der Staten- „Generaal”.¹⁶⁾

Ten aanzien van vraagpunt 1 was aangenomen het amendement Geelkerken c.s., zoals hierboven weergegeven. T.a.v. vraagpunt 3 was de conclusie van de regering aangenomen, echter met vervanging van het woord „officieren” door „militairen”. T.a.v. vraagpunt 5 was — met een kleine aanvulling — de conclusie van de regering eveneens aangenomen. Het voor het voortbestaan van de militaire strafrechtspraak belangrijkste feit was uiteraard de verwerping door de Kamer van het amendement Stemerding c.s.

Daarmede was aan een periode van voorbereiding een einde gekomen en kreeg een werkgroep, waarin vertegenwoordigers van de departementen van justitie en van defensie zitting hadden genomen, opdracht de betreffende wetsontwerpen op te stellen. Wetsontwerpen, omdat behalve het militaire

¹³⁾ Kamerstukken 8706 no. 17.

¹⁴⁾ Kamerstukken 8706 no. 24.

¹⁵⁾ Kamerstukken 8706 nos. 20 en 22.

¹⁶⁾ Kamerstukken 8706 no. 28.

strafprocesrecht tegelijkertijd herzien zullen worden het materiële militaire strafrecht en het formele en materiële militaire tuchtrecht. Wanneer de werkgroep de wetsontwerpen gereed heeft, zal een commissie van advies deze in behandeling nemen om eventueel in de ontworpen wetsteksten wijzigingen voor te stellen. In deze adviescommissie hebben vertegenwoordigers van de militaire bevelhebbers zitting genomen. Hoewel na de parlementaire voorbehandeling in juni 1972 over de verdere voortgang van de herzieningsarbeid zo goed als niets in de openbaarheid is gekomen, is bekend dat de betreffende ontwerpen gereed zijn en momenteel (oktober 1977) ter vertrouwelijke kennisneming zijn aangeboden aan de CGOM (centrale commissie georganiseerd overleg militairen). Dit is geschied „om de belangenverenigingen in een vroeg stadium bij de be-,leidsvoornemens te kunnen betrekken”. Bekend geworden is ook, dat na juni 1972 in de toen aanvaarde opzet verschillende wijzigingen zijn aangebracht. Dit behoeft geen verwondering te baren, indien men in het oog houdt dat kort daarop verkiezingen hebben plaatsgevonden, met als gevolg belangrijke politieke verschuivingen in regering en parlement.

Voor wat betreft het strafprocesrecht schijnt het zo te zijn, dat behalve de zee krijgsraad nu ook het Hoog Militair Gerechtshof moet verdwijnen, waarvoor conform het in juni 1972 aangenomen amendement Geelkerken c.s. in de plaats zullen komen: „rechters gespecialiseerd in militaire zaken — met een overwegend burgerlijk element in de samenstelling der ge-,rechten — die zoveel mogelijk in commune gerechten geïntegreerd zijn „als militaire strafdakamers van deze gerechten.” Verder zullen worden afgeschafte Rechtsplegingen en de Provisionele Instructie voor het HMG. Ervoor in de plaats komen het commune Wetboek van strafvordering voor „normale” gevallen en een aanvullende wet, geldend voor de drie krijgsmachtonderdelen, met betrekking tot van de normale omstandigheden afwijkende gevallen, b.v. oorlogstijd. Een en ander zal uiteraard alleen plaatsvinden indien het parlement daaraan zijn goedkeuring zal hechten. Vóór de wetsontwerpen in de Tweede Kamer zullen worden gebracht, zal ook nog de Raad van State daarover advies dienen uit te brengen. Aangezien na de eventuele goedkeuring door het parlement het maken van bijzondere uitvoeringsmaatregelen noodzakelijk zal zijn, zal inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving zeker niet in de naaste toekomst kunnen plaatsvinden.

SAMENVATTING VAN DE GESCHIEDENIS VAN DE MILITAIRE RECHTSPLEGING SEDERT DE TOTSTANDKOMING VAN WETGEVING 1814¹⁷⁾

Ondanks vele pogingen tot herziening, kwamen tot 1912 geen ingrijpen-

¹⁷⁾ Zie ook MRT LXX afl. 7, „Wijzigingen in de militaire wetgeving van 1814 in het „bijzonder met betrekking tot de rechtspleging bij de zeemacht”.

de wijzigingen in de militaire rechtspleging tot stand. Wel vonden meerdere partiële herzieningen plaats: in 1854 (gedeeltelijke afschaffing van lijfstraffen); 1858 (militaire leden HMG van 6 teruggebracht tot 4); 1870 (afschaffing doodstraf, behoudens uitzonderingen); 1879 (algehele afschaffing lijfstraffen); 1886 (herziening straffenstelsel bij invoering nieuw wetboek van strafrecht); 1887 (verzachting in desertie-bepalingen voor vreedestijd).

In 1912 werden de bestaande krijgsraden — bij een vloot, eskader of minder smaldeel en aan boord van een schip zich alleen buitengaats bevindend — meer permanent gemaakt en werd bovendien een nieuw soort krijgsraad ingevoerd: de krijgsraad binnen het rijk in Europa. Deze kwam in de plaats van de vlootkrijgsraden in de directies van de marine. De samenstelling van de nieuwe krijgsraad was: een rechtsgeleerde, niet-militaire president voor het leven benoemd en 4 in plaats van 6 leden-officieren. Voorts een rechtsgeleerde fiscaal (burger of militair) en een secretaris uit het korps officieren van administratie. De krijgsraden bij een vloot enz. en die aan boord van een schip zich alleen buitengaats bevindend, bleven als tevoren geheel uit officieren bestaan, met dien verstande, dat de aantallen leden respectievelijk van 6 tot 4 en van 4 tot 2 werden teruggebracht. Tenslotte was er voortaan bij elke krijgsraad, in plaats van twee, één officier-commissaris, die daarin geen zitting meer mocht hebben. De procesgang bij de door hem te voeren informatiën (gerechtelijk vooronderzoek) onderging de minste wijzigingen en bleef volledig inquisitoir van vorm. Daarentegen vonden de meeste veranderingen plaats in de procesgang voor de „volle” krijgsraad (onderzoek ter terechtzitting), die gematigd accusatoir van vorm werd. De verdediging, die in de praktijk reeds geruime tijd bestond, werd nu in de wet verankerd. Het beginsel van de openbaarheid van rechtspraak werd erkend en bij de krijgsraad binnen het rijk in Europa doorgevoerd. Het appèlrecht werd uitgebreid tot alle vonnissen binnengaats geweest. De proceskosten kwamen voortaan ten laste van de staat.

Na 1912 vonden verdere partiële wijzigingen plaats: 1923 (aantal niet-militaire leden HMG teruggebracht van 3 tot 2); 1924 (approbatie van vonnissen afgeschaft en in verband daarmee het recht van hoger beroep aan de fiscaals toegekend).

De wijzigingen in 1963 betroffen o.m.: een nieuwe indeling van de krijgsraden in permanente en niet-permanente colleges; opnieuw vermindering van het aantal leden van 4 tot 2, het vervallen van de bijzondere bepalingen in de Rechtspleging Zeemacht betreffende krijgsraden aan boord van schepen zich alleen buitengaats bevindend; afschaffing van de schriftuur van eis; uitbreiding van de mogelijkheid van hoger beroep; beperking van de rechtspraak in eerste aanleg voor het Hoog Militair Gerechtshof door ook voor vlag- en hoofdofficieren rechtspraak in twee instanties mogelijk te maken en in verband daarmee in voorkomende

gevallen militaire leden en raden van dit Hof als leden van een krijgsraad te doen optreden.

In 1966 werd door de ministers van justitie en van defensie aan de Tweede Kamer een nota bevattende vijf vraagpunten m.b.t. de algehele herziening van het militaire strafprocesrecht toegezonden, overeenkomstig de gevolgde procedure bij de herziening van het Burgerlijk Wetboek. De daarvoor in aanmerking komende punten waren in een aantal onderdelen gesplitst, waarbij voor zover nodig alternatieven waren gesteld. In haar Memorie van Toelichting had de regering daaruit reeds een keuze gedaan. De voornaamste punten daaruit waren: handhaving van de militaire rechtspraak in oorlogs- en in vreedetijd; de president van de krijgsraad zou voortaan — ook in oorlogstijd — een burger rechtsgeleerde moeten zijn; van de twee militaire leden zou voortaan één als een onafzetbaar en onafhankelijk magistraat uit de militaire juristen van de krijgsmacht moeten worden benoemd; alleen dit zogenaamde „vaste lid” zou door de president als officier-commissaris moeten worden aangewezen; de mogelijkheid tot instelling van een militaire politierechter werd geopend; de openbare aanklagers zouden geen militaire status meer mogen hebben en onder de bevelen van de advocaat-fiscaal een zelfstandige opsporings- en vervolgingsbevoegdheid krijgen; het HMG zou voortaan zijn samengesteld uit een president en 4 raadsheren, van wie de president en 1 raadsheer uit de zittende magistratuur afkomstig moesten zijn en de overige raadsheren uit de kring van hoge officieren van de 3 krijgsmacht-onderdelen; president en raadsheren zouden allen de status van voor het leven benoemde onafhankelijke rechters hebben.

In de Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag verklaarden de inmiddels nieuw opgetreden ministers van justitie en van defensie zich met de door hun ambtsvoorgangers gegeven voorlopige antwoorden te kunnen verenigen, maar tevens voorstanders te zijn van versterking van het burgerlijk element in de militaire rechtspraak, zodanig dat dit element daarin zou overheersen. Dit betekende o.m.: als vast lid van de krijgsraad geen militaire jurist maar een burger uit de gewone rechterlijke macht; alleen dit vaste lid door de president aan te wijzen als „rechter-commissaris”, als politierechter alleen de president of het vaste lid aan te wijzen; het HMG samen te stellen uit de president, 2 rechtsgeleerde raadsheren en 2 hoge officieren. Aangezien de betrokken ministers inmiddels wederom door anderen waren vervangen, werd in het Eindverslag aan deze bewindslieden in overweging gegeven hun voorlopige antwoorden op de vraagpunten in de vorm van een „lijst van . . . voorgestelde conclusies” ter openbare beraadslaging aan de Kamer over te leggen. In deze lijst d.d. 29 mei 1972 verklaarden de toen fungerende ministers de voorlopige antwoorden van hun onmiddellijke ambtsvoorgangers te onderschrijven. Daarop volgde de indiening door leden van de Kamer van een 18-tal amendementen, waaronder een tot afschaffing van de militaire recht-

spraak en overheveling daarvan naar de gewone rechter. Bij de openbare behandeling in juni 1972 werd dit amendement verworpen. Aangenomen werd het amendement waarin m.b.t. vraagpunt 1 werd uitgesproken, dat voorkeur verdienden „rechters gespecialiseerd in militaire zaken — met „een overwegend burgerlijk element — . . . zoveel mogelijk geïntegreerd „in commune gerechten als militaire strafkamers . . .” T.a.v. vraagpunt 3 werd door vervanging van „officieren” in „militairen” de mogelijkheid geopend om militairen beneden de rang van officier tot wisselend lid of tot secretaris c.q. substituut-secretaris te benoemen. M.b.t. vraagpunt 5 werd het regeringsvoorstel aangenomen de samenstelling van het HMG te doen zijn: president, 2 rechtsgeleerde raadsheren en 2 hoge officieren.

Hierna werd een werkgroep belast met de opstelling van de wetsontwerpen en werd een commissie van advies benoemd met de bevoegdheid in de ontworpen wetsteksten eventuele wijzigingen voor te stellen. Wijzigingen zijn kennelijk sedertdien aangebracht. Gebleken is, dat behalve de zeerijksraad, ook het HMG op de nominatie staat te verdwijnen, terwijl afgeschaft zullen worden de Rechtspleging zeemacht en de Provisionele instructie voor het HMG. Indien deze plannen door het parlement zullen zijn aangenomen, zullen voor de afgeschafte wetgeving in de plaats komen het commune Wetboek van strafvordering en een aanvullende wet voor noodgevallen, b.v. oorlogstijd.

BEOORDELING VAN DE TOT STAND GEBRACHTE EN VOORGENOMEN WIJZIGINGEN

De militaire maatschappij verschilt in doelstelling en in de daarmee samenhangende organisatie van de algemene maatschappij, maar maakt daarvan tevens een onderdeel uit. Men kan zeggen, dat laatstgenoemde voor de eerste de enige bestaansgrond vormt. Het is juist en bovendien in het belang van de leden van de militaire samenleving zelf te achten, dat de gedragsregels met betrekking tot die samenleving *zoveel mogelijk* bij de voor de algemene samenleving geldende regels aansluiten. Dit houdt in, dat wanneer die aansluiting niet of niet ten volle mogelijk is, doordat de krijgsmacht belemmerd zou worden in het verrichten van de haar door het politiek gezag opgelegde taak, een compromis-regeling noodzakelijk is. Het woord *compromis* heeft voor sommigen een minder prettige, onfrisse klank, omdat zij er iets van zwakte of onduidelijkheid in menen te bespeuren, zulks in tegenstelling tot de door hen voorgestane principiële vasthoudendheid en helderheid. Als schakel tussen hetgeen wenselijk en dat wat menselijkerwijs mogelijk is, ligt echter het compromis steeds ten grondslag aan beslissingen op alle terreinen van de menselijke samenleving. Zonder haar voortdurende toepassing zou geen omgang met de medemens, geen overeenkomst, geen wetgeving, geen rechtspraak, geen politiek, geen diplomatie enz. mogelijk zijn. Zij vormt een van de meest

essentiële voorwaarden voor het bestaan en voortbestaan van een democratie.

De vraag hoever een compromis kan en moet gaan, is een kwestie van afweging van de tegengestelde belangen. Op die vraag is geen eenvormig, voor alle gevallen passend antwoord te geven. Als criterium zou gesteld kunnen worden, dat door een compromis aan het wezen, de kern van die belangen geen afbreuk wordt gedaan en zij als zodanig herkenbaar blijven. Aan de hand van dit criterium moet de in de militaire strafrechtspleging tot dusver plaatsgevonden hebbende wijzigingen over het algemeen positief worden beoordeeld. Slechts éénmaal, in 1963, is op aandrang van de bijzondere commissie uit de Tweede Kamer aan een principiële beslissing de voorkeur gegeven boven de berusting in een redelijk compromis. Het gevolg is geweest, dat een uit praktisch oogpunt goede en eenvoudige regeling is vervangen door een duidelijk gekunsteld aandoende constructie. Want als zodanig mag toch wel een regeling worden betiteld, tengevolge waarvan leden of raden van het HMG in bepaalde gevallen als leden van een lager rechtscollege kunnen worden aangewezen. Het principe van rechtspraak in twee instanties had dan wel gezegevierd, maar aan de duidelijkheid was het niet ten goede gekomen. Het argument dat ervoor wordt aangevoerd, namelijk dat berechtigen van hoge officieren slechts sporadisch voorkomen, zou evenzeer bruikbaar zijn geweest voor een beslissing de zaak te laten zoals zij was, of anders het oorspronkelijk regeringsvoorstel te volgen, dat alleen vlag- en opperofficieren van berechting in twee instanties wilde blijven uitsluiten. Bovendien bestaan ook in het commune strafprocesrecht uitzonderingen op de algemene regel van rechtspraak in twee instanties, met name ten aanzien van de berechting door de Hoge Raad van ambtsmisdrijven en -overtredingen begaan door hoge ambtenaren en van bepaalde scheepvaartmisdrijven. Het is dan ook moeilijk in te zien waarom dit beginsel in het militaire strafprocesrecht zo consequent moest worden doorgevoerd.

De wijzigingen in de militaire rechtspleging met een duidelijk compromissoir karakter — waaronder bijvoorbeeld te rekenen valt de introductie in 1912 van de rechtsgeleerde burgerpresident en de rechtsgeleerde fiscaal bij de zeerijksraad binnen het rijk in Europa — hebben de militaire rechtspleging niet in de kern aangetast en haar als zodanig herkenbaar gelaten. De militaire samenleving heeft zich daaraan zonder moeilijkheden aangepast.

Hoewel het nog te vroeg is om een definitieve waardering uit te spreken over de thans in behandeling zijnde herziening, kan hetgeen daarover tot dusver bekend is geworden, bezwaarlijk in de zelfde positieve zin worden beoordeeld. Na alles wat zich tijdens de parlementaire voorbehandeling heeft afgespeeld en in de kamerstukken 8706 is medegedeeld, heeft het weinig zin daarop hier uitvoerig terug te komen. Enkele punten verdienen niettemin de bijzondere aandacht:

1. Evenals in 1912 de regering de goede diensten van de militaire fiscaals erkende¹⁸⁾, is er ook nu door voorstanders van afschaffing van de afzonderlijke militaire rechter in vredetijd geenszins betoogd, dat het huidige militair-rechterlijke instituut zou hebben gefaald.¹⁹⁾ Waarom dan — kan men zich afvragen — moet dit goed werkend instituut aan het gelijkheids-principe worden opgeofferd en plaatsmaken voor een instituut waarvan nog helemaal niet vaststaat dat het zijn nieuw op te dragen taak naar behoren kan uitvoeren? Is het wel te verantwoorden om in deze tijden van een wankele „vrede door angst” experimenten met onzekere uitkomst te gaan beginnen? Is de commune rechter niet juist het instituut dat vaak aan kritiek onderhevig is en is geweest, waarbij het woord „klassejustitie” wel eens pleegt te vallen?²⁰⁾

2. Nauw hierbij aansluitend is de herhaaldelijk uitgesproken voorkeur van bewindslieden om in de militair-rechterlijke organisatie „het burgerlijk element” te laten overheersen. Reeds 65 jaar geleden heeft Riem zich afgevraagd wat toch die geheimzinnige bekoring uitgaande van een burgerambtenaar was.²¹⁾ Waarom zou — indien nog enige vorm van militaire rechtspleging zou worden behouden — een militair en zeker een militair jurist moeten worden gediscrimineerd t.o.v. een burger jurist? Bij gemis aan een redelijke motivering, lijkt de uitgesproken voorkeur eerder door emotionele motieven te zijn ingegeven.

3. Uit de parlementaire voorbehandeling blijkt, dat sommige leden de krijgsmacht zien als een „bedrijf” of een „werkgemeenschap”, waarvan de leden min of meer gelijk zijn te stellen met b.v. zeelieden, spoorweg-employés en politieambtenaren, „in wier milieu ook een eigen sfeer „heerst”.²²⁾ Na de recente trein- en vliegtuigkapingen enz. door extremisten moet het toch voor een ieder duidelijk zijn geworden, dat het bij hen die ons tegen die uitwassen moeten beschermen om wat meer gaat dan het bestaan van een „sfeer” en dat daaraan alleen een eind kan worden gemaakt door perfect getrainde militaire of paramilitaire eenheden, waarin een hoge mate van discipline heerst, welke men in een bedrijf of werkgemeenschap uiteraard niet zal aantreffen.

4. Om uit te vinden hoe de militaire justitiabelen zelf denken over de vraag of het instituut van de afzonderlijke rechtspraak een voor- of nadeel

18) Als voren bijl. 2, Brochure van de Officier van Administratie 2e klasse H. Riem, p. 377.

19) Kamerstukken 8706 no. 4 p. 4.

20) Een emotioneel-gekleurde blik achter de schermen van de commune rechtspraak geeft ons het merkwaardige boek „Gevangene 1113 onthult”, waarin de schrijver o.m. wijst op „gevaarlijke tekortkomingen in de rechtspraak, de vaak slordig werkende „pro-deo-verdediging, het mallotig gratiegedoe” enz.

21) MRT LXX p. 379, bijl. 2.

22) Kamerstukken 8706 no. 4 p. 7.

is voor de terechtstaande militair, is de inspraakprocedure van belang, die momenteel met de militaire belangenverenigingen in de CGOM plaatsvindt. Terecht wordt aan de mening van de justitiabelen veel belang gehecht, maar jammer dat aanbieding van de betreffende stukken aan de CGOM is geschied „ter vertrouwelijke kennisneming” en een verzoek om declassificatie door de regering is niet ingewilligd. Dit en eerdere ervaringen op ander gebied (b.v. onderwijs) met inspraak opgedaan, geven weinig voedsel aan de verwachtingen die men daaraan zou kunnen stellen.

5. In de Memorie van Antwoord heeft — zoals in de aanvang van dit artikel reeds werd vermeld — de regering o.m. gezegd, dat de opgestelde vraagpunten mede moesten dienen om aan wetenschap en praktijk de mogelijkheid te verschaffen tot het leveren van een bijdrage tot de meningsvorming. Wat de wetenschap betreft, hebben zowel de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak als de Nederlandse Orde van Advocaten zich in rapporten over de opgestelde vraagpunten uitgesproken.²³⁾ De conclusies daaruit komen erop neer, dat de afzonderlijke militaire rechtspraak dient te worden gehandhaafd, dat niet gebleken is van enig bezwaar tegen bestendiging van de bestaande toestand en dat het in plaats van het militair-justitieel apparaat af te schaffen zinvoller zou zijn aan te sturen op vervolmaking daarvan. En wat de praktijk betreft, hebben „mensen uit de praktijk” verklaard het te betreuren, dat overleg met hen niet of nauwelijks heeft plaatsgevonden.²⁴⁾

Naar onze mening zullen bij de vraag wat er met de militaire justitie moet gebeuren vooral de stemmen van de praktijk en van de militaire justitiabelen gewicht in de schaal moeten leggen. De stem van de laatsten zal niet alleen van de besturen van de belangenverenigingen afkomstig moeten zijn maar van alle lagen in de militaire samenleving en zo mogelijk ook van hen die daarvan deel hebben uitgemaakt. Het gevaar, dat de discipline in de krijgsmacht en de motivatie van haar leden door afschaffing of tevergaande inperking van de militaire justitie nadelig zal worden beïnvloed is groot. Niet geheel ondenkbaar is, dat bij eventuele verslechtering van discipline en motivatie de krijgsmacht in uiterste geval zou kunnen afglijden naar wat de Engelsen een „armed mob” noemen, gevaarlijk voor de rechtsveiligheid en onbruikbaar voor het doel waarvoor men haar onderhoudt.

Moge aan allen, die bij de herzieningsarbeid zijn of nog zullen worden betrokken, het belang dat wij allen hebben bij een zo goed mogelijk functionerende krijgsmacht voortdurend voor ogen staan en moge bij de komende parlementaire behandeling van de wetsontwerpen niet aan een partijpolitiek standpunt maar aan een gematigde opstelling de voorkeur worden gegeven.

²³⁾ De rapporten zijn gepubliceerd in MRT LXI afl. 4.

²⁴⁾ Zie „Alle Hens” april 1977, p. 13.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 27 april 1977

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-kolonel P. Rueck en majoor N. G. W. M. Pols;

Raadsman: Mr. K. P. T. G. Flos, advocaat te Breda.

Beklaagde had, bij duisternis met gedimde lichten, met een snelheid van 70 km/u rijdende op een smalle weg, bij het passeren van een tegenligger een voor hem uit rijdend rijwiel te laat opgemerkt, ten gevolge waarvan hij dat rijwiel en de bestuurster heeft aangereden, zijnde die bestuurster aan het bekomen letsel overleden. Bovendien bevatte het bloed van beklagde 1,36⁰/₁₀₀ alcohol. Beklaagde was doorgereden voordat zijn identiteit kon worden vastgesteld.

KRIJGSRAAD:

(1) *overtreding artikel 49(2) R.V.V.: niet in staat geweest zijn voertuig tot stilstand te brengen binnen de afstand waarin hij de weg kon overzien;*

(2) *overtreding artikel 26(2) W.V.W.: een auto besturen terwijl het alcohol-gehalte van zijn bloed hoger was dan 0,5⁰/₁₀₀.*

(3) *overtreding van artikel 30 (1)(a) W.V.W.: doorrijden na een aanrijding.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie sententie achter het vonnis):

(1) *aanrijding, de dood ten gevolge hebbende, waarbij de schuldigde verkeerde in de toestand bedoeld in artikel 26(2) W.V.W.;*

(2) *overtreding van artikel 30 W.V.W.*

Veroordeling tot 2 maanden gevangenisstraf en ontzegging rijbevoegdheid voor de tijd van 1½ jaar.

(W.V.W. art. 26, 30, 36; R.V.V. art. 49)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen P.F.M. geboren 2 mei 1955, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 7 juni 1976 in of nabij de gemeente Vessem „c.a., als bestuurder van een motorrijtuig (personenauto), daarmede „roekeloos, althans hoogst onvoorzichtig en/of hoogst onoplettend, in „elk geval onvoorzichtig en/of onoplettend, heeft gereden over de voor „het openbaar verkeer openstaande weg, Merenweg, welke roekeloosheid, „althans onvoorzichtigheid en/of onoplettendheid hieruit heeft of hebben „bestaan, dat hij op genoemde weg, op een recht stuk daarvan rijdend,

„in het donker, met een snelheid van 70 km per uur of daaromtrent,
 „zulks terwijl deze weg, waarvan de rijbaan (ongeveer) 5 meter breed was,
 „niet verlicht werd door openbare verlichting en hij, beklaagde, met zijn
 „auto gedimd licht voerde en terwijl over genoemde weg een tegenligger,
 „personenauto, eveneens gedimd licht voerende, naderde, een rijwiel,
 „hetwelk werd bestuurd door Francisca Josepha Maria Negggers, die
 „aldaar reed aan de rechterzijde van dezelfde weghelft en in dezelfde
 „richting als hij, beklaagde, en welk rijwiel was voorzien van helder rood
 „weerkaatsende reflector in het lichtdoorlatend gedeelte van het achter-
 „licht en van pedalen, voorzien van gele reflectoren, niet eerder heeft
 „waargenomen of opgemerkt dan toen hij dit rijwiel reeds tot op zeer
 „korte afstand was genaderd en aldus en onder bovengenoemde om-
 „standigheden niet meer in staat is geweest zijn voertuig, ter vermijding
 „van een botsing, aan- of overrijding, met genoemd rijwiel, bestuurd
 „door F. J. M. Negggers, voldoende af te remmen, tot stilstand te brengen
 „of anderszins te ontwijken, waardoor, althans mede waardoor, een
 „botsing, aan- of overrijding ontstond met dit door hem, beklaagde,
 „bestuurde motorrijtuig en het door genoemde Negggers bestuurde rijwiel
 „en waardoor het aan zijn, beklaagdes, schuld te wijten is geweest dat
 „bij gelegenheid van deze botsing, aan- of overrijding genoemde Negggers
 „werd gedood of zodanig ernstig hoofdletsel opliep, dat zij daaraan op
 „7 juni 1976 is overleden, zijnde de dood door deze botsing, aan- of
 „overrijding veroorzaakt, terwijl hij, beklaagde, ten tijde van dit ongeval
 „verkeerde onder zodanige invloed van een stof, waarvan hij wist of
 „redelijkerwijze moest weten, dat het gebruik daarvan – al dan niet in
 „combinatie met het gebruik van een andere stof – de rijvaardigheid kon
 „verminderen, dat hij niet tot behoorlijk besturen in staat moest worden
 „geacht, dan wel ten tijde van het ongeval zijn voertuig heeft bestuurd,
 „na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcohol-
 „gehalte van zijn bloed bij een onderzoek 1,36⁰/₀₀ bleek te zijn, in elk
 „hoger dan een halve milligram alcohol per milliliter bloed;

„althans, indien terzake van het vorenstaande geen veroordeling mocht
 „of zou kunnen volgen,

„dat hij op of omstreeks 7 juni 1976 in of nabij de gemeente Vessem
 „c.a., als bestuurder van een voertuig (personenauto), daarmee rijdende
 „over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Merenweg,

„a. niet in staat is geweest zijn voertuig tot stilstand te brengen,
 „binnen de afstand waarover hij de weg kon overzien en waarover deze
 „vrij was, althans niet zijn snelheid zodanig heeft geregeld, dat geen
 „gevaar of hinder voor andere op die weg aanwezige weggebruikers kon
 „ontstaan, immers heeft hij niet kunnen verhinderen dat hij toen aldaar,
 „rijdende als voornoemd met een snelheid van ongeveer 70 km per uur,
 „in het donker over een onverlicht weggedeelte en gedimde verlichting
 „voerend, tegen een voor hem uit, op dezelfde weghelft en in dezelfde

„richting als hij, beklaagde, rijdende wielrijdster is gebotst of aangereden;

„b. dit voertuig heeft bestuurd, terwijl hij verkeerde onder zodanige „invloed van een stof, waarvan hij wist of redelijkerwijze moest weten, „dat het gebruik daarvan – al dan niet in combinatie met het gebruik „van een andere stof – de rijvaardigheid kon verminderen, dat hij niet „tot behoorlijk besturen in staat moest worden geacht; dan wel dit „voertuig heeft bestuurd, na zodanig gebruik van alcoholhoudende „drank, dat het alcoholgehalte van zijn bloed bij een onderzoek 1,36⁰/₁₀₀ „bleek te zijn, in elk geval hoger dan een halve milligram alcohol per „milliliter bloed;

„2. dat hij op of omstreeks 7 juni 1976 in of nabij de gemeente Vessem „c.a., als bestuurder van een motorrijtuig na een ongeval, ontstaan op „de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Merenweg, als gevolg „van botsing, aanrijding of overrijding met dat motorrijtuig, is door- „gereden of weggereden, voordat de identiteit van degene die tijdens dat „ongeval dat motorrijtuig bestuurde, alsmede de identiteit van dat motor- „rijtuig behoorlijk is kunnen worden vastgesteld, zulks terwijl bij die „botsing aan- of overrijding een mens, genaamd Francisca Josepha „Maria Neggens, was gedood of gekwetst, dan wel (en) schade was „toegebracht aan een fiets, althans enig goed, toebehorende aan een „ander of anderen, dan een inzittende van het door hem, beklaagde, „bestuurde motorrijtuig”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem onder 1-primair en onder 1-subsidiar onder b-primair telastegelegde feiten heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 7 juni 1976 heb ik in de gemeente Vessum, als bestuurder van mijn personenauto met als kenteken 03-76-GD, met daarin naast mij als passagier mijn vriend Karel E., daarmee over de Merenweg gereden. Het was donker, er brandde geen straatverlichting en ik voerde gedimd groot licht. Mijn snelheid bedroeg ongeveer 70 km per uur. In de loop van de voorgaande avond had ik tien glazen bier gedronken. Ik zag voor mij, op een afstand van acht à tien meter, twee fietsers opdoemen, die voor mij uitreden in dezelfde richting als waarin ik reed. Ze reden naast elkaar op de rechterzijde van de weghelft waarop ik reed. Ik merkte dat ik één of beide fietsers aanreed. Ik had op dat moment niet geremd. Na dit ongeval ben ik daar toen niet gestopt, maar doorgereden. Ik wist, dat ik bij dit ongeval iemand had geraakt en ik begreep dat ik op zijn minst één fiets had beschadigd. Ik ben daar toen doorgereden, voordat men behoorlijk had kunnen vaststellen dat mijn auto bij dat ongeval betrokken was en dat ik die auto ten tijde van het ongeval bestuurde.

Ik ben verder gereden naar Eindhoven. Ik ben naar huis gegaan. Ik heb daar nog vieux gedronken; naar ik meen een hoeveelheid gelijk aan twee borrelglazen. Later is de politie gekomen, op het politiebureau heb ik in een buisje geblazen, mij is gevraagd of ik bezwaar had tegen een bloedproef. Ik had geen bezwaar en een arts heeft mij bloed afgenomen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig procesverbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten.

Op 7 juni 1976 werd ons medegedeeld, dat er een aanrijding had plaatsgevonden op de weg van Vessem naar Wintelre. Wij begaven ons ter plaatse. Wij zagen een damesfiets liggen, die zwaar beschadigd was. Wij zagen een meisje in de berm liggen. Er vervoegde zich een meisje, genaamd Mieke Leermakers bij ons, die verklaarde, dat zij met haar vriendin Franka Neggens op de fiets van Vessem naar Wintelre fietste. Plots had zij een klap gehoord en zag zij een auto voorbijrijden. De auto was doorgereden in de richting Wintelre. Zij verklaarde, dat zij op de weg een stuk glas van een ruit had gevonden met daarachter Deel III van een kenteken. Op dit deel III stond het kenteken 03-76-GD. Het kenteken bleek afgegeven te zijn aan: P.F.M., wonende te Eindhoven. Van deze persoon is door ons de aanhouding verzocht;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig procesverbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 7 juni 1976 werden wij gezonden naar de . . . straat te Eindhoven in verband met het mogelijk aantreffen van een auto, voorzien van het kenteken 03-76-GD, die betrokken was geweest bij een dodelijke aanrijding en waarvan de bestuurder was doorgereden. Wij troffen op de Craslaan te Eindhoven voornoemde auto aan. Ik, Visschers, zag dat de auto aan de rechtervoorzijde beschadigd was. Op . . . straat 00 werd op ons bellen opengedaan. Wij zagen aldaar een jongeman waarvan wij konstateerden dat zijn ogen bloeddorlopen waren en dat zijn adem riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Verdachte/bestuurder is door ons, Visschers en Ghijsen, op 7 juni 1976, omstreeks 01.50 uur, in zijn woning, . . . straat 00 te Eindhoven terzake overtreding van artikel 30 en 36 van de Wegenverkeerswet aangehouden en overgebracht naar het Hoofdbureau van Politie te Eindhoven. Aan het bureau gaf verdachte op te zijn genaamd: F.P.M., geboren te Eindhoven op 2 mei 1955, dienstplichtig militair, wonende te Eindhoven, . . . straat 00. Door Martinus Johannes Eijkemans, brigadier van Gemeentepolitie te Eindhoven, is een 0,8 blaastest atgenomen doch deze was negatief. Daar verdachte militair is zal deze worden overgegeven aan de Koninklijke Marechaussee te Eindhoven;

Overwegende, dat een formulier „Gegevens ten behoeve van de bepaling van alcohol in bloed”, ingevuld en door de aanvrager van het onderzoek te Eindhoven op 7 juni 1976 ondertekend, onder meer inhoudt: „Aanvrager van het onderzoek: Brigade Koninklijke Marechaussee

„Welschap te Eindhoven, plakzegelnummer: 070737, naam en woonplaats „bloedgever: F.P.M. te Eindhoven, datum en uur van aanhouding: „7 juni, 01.00 uur”;

Overwegende, dat een op de keerzijde van voormeld formulier voorkomend rapport d.d. 11 juni 1976 betreffende alcoholbepaling in het bloed, naar waarheid op afgelegde ambtseed als gerechtelijk deskundige opgemaakt en ondertekend door drs. A. J. Steenstra, als scheikundige verbonden aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk, inhoudt als verklaring van genoemde deskundige: „De bepaling van het alcoholgehalte in het bloed van P.F.M., geschiedde „door twee onafhankelijk van elkaar werkende analisten volgens de „A.D.H. methode. Het resultaat van de analyse bedroeg, na aftrek van „de voorgeschreven correctie 1,36 mg alcohol per ml bloed”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder 1-subsidiair onder a-primair, onder 1-subsidiair onder b-subsidiair, en onder 2 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij op 7 juni 1976 in de gemeente Vessem c.a., als bestuurder „van een voertuig (personenauto), daarmede rijdende over de voor het „openbaar verkeer openstaande weg, Merenweg,

„a. niet in staat is geweest zijn voertuig tot stilstand te brengen, „binnen de afstand waarover hij de weg kon overzien en waarover deze „vrij was, immers heeft hij niet kunnen verhinderen dat hij toen aldaar, „rijdend als voornoemd met een snelheid van ongeveer 70 km per uur, „in het donker over een onverlicht weggedeelte en gedimde verlichting „voerend, tegen een voor hem uit, op dezelfde weghelft en in dezelfde „richting als hij, beklaagde, rijdende wielrijdster is gebotst,

„b. dit voertuig heeft bestuurd, na zodanig gebruik van alcohol- „houdende drank, dat het alcoholgehalte van zijn bloed bij een onder- „zoek hoger dan een halve milligram alcohol per milliliter bloed bleek „te zijn;

„2. dat hij op 7 juni 1976 in de gemeente Vessem c.a., als bestuurder „van een motorrijtuig na een ongeval, ontstaan op de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, Merenweg, als gevolg van botsing met dat „motorrijtuig is doorgereden, voordat de identiteit van degene die tijdens „dat ongeval dat motorrijtuig bestuurde, alsmede de identiteit van dat „motorrijtuig behoorlijk is kunnen worden vastgesteld, zulks terwijl bij „die botsing een mens, genaamd Francisca Josepha Maria Neggens, was gedood;

Overwegende, dat – nu het onder 1-subsidiair, onder a-primair telastegelegde bewezen is verklaard – een onderzoek naar het onder 1-subsidiair,

onder a-subsidiair telastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „*overtreding van de gedragsregel, vastgesteld bij artikel 49, tweede lid, van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens*”, strafbaar gesteld bij artikel 139, eerste lid, van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens,

2. „*handelen in strijd met artikel 26, tweede lid, van de Wegenverkeerswet*”,

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet,

3. „*handelen in strijd met artikel 30, eerste lid, aanhef en onder a, van de Wegenverkeerswet*”,

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid, van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen beklagde onder 1-subsidiair onder a-primair, onder 1-subsidiair onder b-subsidiair en onder 2 meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen en uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de onder 1b en 2 bewezen verklaarde en onder 2 en 3 gekwalificeerde feiten termen aanwezig acht aan de beklagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen;

Overwegende, dat op 7 juni 1976 het rijbewijs van de beklagde ingevolge het bepaalde in artikel 27, eerste lid, van de Wegenverkeerswet is ingevorderd;

Overwegende, dat de krijgsraad van oordeel is, dat de tijd gedurende welk het rijbewijs van de beklagde vóór het tijdstip waarop dit vonnis voor wat betreft bedoelde ontzegging voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden aldus ingehouden is geweest, op de duur van die ontzegging in mindering moet worden gebracht;

[Volgt: veroordeling terzake van 1. tot betaling van een geldboete van f250,—, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 10 dagen en terzake van 2. en 3. tot een gevangenisstraf voor de tijd van 1 maand, met ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 jaar, met aftrek van de tijd gedurende welke het rijbewijs van de beklagde ingevolge artikel 27 van de Wegenverkeerswet ingehouden is geweest, te weten vanaf 7 juni 1976 — Red.]

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 26 oktober 1977

President: Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht mr De Groot, generaal-majoor b.d. Lagerwerff (plv.);

Raadsman: Mr K. P. T. G. Flos, advocaat te Breda.

(zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende de beklaagde zal veroordelen terzake van het onder 1 primair en het onder 2 tenlastegelegde tot een gevangenisstraf voor de tijd van vier maanden en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van twee jaren met aftrek;

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met het vonnis, waarvan beroep, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat bij inleidende dagvaarding aan beklaagde is telastegelegd: . . . [*Zie het vonnis — Red.*];

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe, zakelijk weergegeven, onder meer heeft verklaard:

Op 7 juni 1976 te ongeveer 00.10 uur heb ik in de gemeente Vessem als bestuurder van een personenauto, voorzien van het kenteken 03-76-GD met daarin naast mij als passagier gezeten Karel E., daarmede gereden over de mij bekende Merenweg. Ik reed daar op een recht stuk van die weg in het donker, met een snelheid van ongeveer 70 kilometer per uur; de weg werd niet verlicht door openbare verlichting. Ik voerde met mijn auto gedimd groot licht. Uit tegengestelde richting naderde een auto, die eveneens gedimd licht voerde. Ik zag toen vóór mij op een afstand van 8 à 10 meter twee fietsende personen opdoemen, die vóór mij uitreden en dezelfde richting als waarin ik reed. Ze reden naast elkaar op de rechterzijde van de weghelft waarop ik reed. Ik ben het stuur van mijn auto naar links gaan draaien maar ik merkte dat ik één of beide fietsers aanreed. Ik had op dat moment niet geremd.

Vóór ik bedoelde rit aanving had ik in de loop van de voorgaande uren 10 glazen bier gedronken.

Na dit ongeval ben ik daar toen niet gestopt maar doorgereden, hoewel ik wist dat ik bij dat ongeval iemand had geraakt; ik reed door voordat men behoorlijk had kunnen vaststellen dat mijn auto bij dat

ongeval was betrokken en dat ik die auto ten tijde van dat ongeval bestuurde.

Bij de aanrijding was de voorruit van mijn auto versplinterd. Ik ben verder gereden en naar huis gegaan.

Later is daar de politie gekomen en ik heb op het politiebureau in een buisje geblazen. Mij is gevraagd of ik bezwaar had tegen een bloedproef; ik had geen bezwaar en een arts heeft mij bloed afgenomen;

Post alia:

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, . . ., onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 7 juni 1976 werd door ons op verzoek van de groepscommandant van de Rijkspolitie te Eersel assistentie verleend bij een verkeersongeval waarbij de bestuurster van een fiets van achter was aangereden door de bestuurder van een personenauto. De fietster werd zodanig gewond dat zij overleed. De fiets werd door ons voor technisch onderzoek veilig gesteld.

Bij dit onderzoek bleek ons het volgende:

In het lichtdoorlatende gedeelte van het achterlicht van de fiets was een naar achter helder rood weerkaatsende reflektor gemonteerd, welke goed zichtbaar was voor het achteropkomend verkeer als de reflektor beschenen werd. In de pedalen van de betrokken fiets waren gele reflectoren aangebracht. In elk pedaal zaten aan de vóór- en achterzijde reflectoren. Ook deze reflectoren waren, indien beschenen, goed zichtbaar voor het overige verkeer. Het verkeersongeval vond plaats te Vessem op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Merenweg, ter plaatse een rechte weg en gelegen buiten de bebouwde kom van Vessem. De weg had ter plaatse geen openbare straatverlichting en was op geen andere wijze verlicht. De weg was niet voorzien van een fiets- of voetpad. De rijbaan was ongeveer 5 meter breed;

Overwegende, dat een verslag als bedoeld in artikel 29 t der Wet op de lijkbezorging d.d. 8 juni 1976, opgemaakt en ondertekend door H. Berkhout, lijkschouwer der gemeente Vessem zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van de declarant:

dat hij persoonlijk heeft geschouwd het lijk van Francisca Josepha Maria Neggers, geboren op 19 maart 1957 te Vessem, wonende te Vessem en overleden op 7 juni 1976; dat hij er niet van overtuigd is dat de dood tengevolge van een natuurlijke oorzaak is ingetreden en als bijzonderheden dat de aard van de verwondingen waren schedelbasisfractuur en fracturen schedelkap;

Overwegende, dat een uittreksel uit een overlijdensakte d.d. 8 juni 1976 ondertekend en afgegeven door de ambtenaar van de burgerlijke stand der gemeente Vessem, Wintelre en Knegsel, zakelijk weergegeven onder meer inhoudt dat op 7 juni 1976 in genoemde gemeente is overleden Francisca Josepha Maria Neggers;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde onder 1 primair en onder 2 is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij op 7 juni 1976 in de gemeente Vessem c.a., als bestuurder „van een motorrijtuig (personenauto), daarmede onvoorzichtig en on„oplettend, heeft gereden over de voor het openbaar verkeer openstaande „weg, Merenweg, welke onvoorzichtigheid en onoplettendheid hieruit „hebben bestaan, dat hij op genoemde weg, op een recht stuk daarvan „rijdend, in het donker, met een snelheid van 70 km per uur of daar„omtrent, zulks terwijl deze weg, waarvan de rijbaan (ongeveer) 5 meter „breed was, niet verlicht werd door openbare verlichting en hij, beklagde, „met zijn auto gedimd licht voerde en terwijl over genoemde weg een „tegenligger, personenauto, eveneens gedimd licht voerende, naderde, „een rijwiel, hetwelk werd bestuurd door Francisca Josepha Maria „Neggers, die aldaar reed aan de rechterzijde van dezelfde weghelft en „in dezelfde richting als hij, beklagde, en welk rijwiel was voorzien van „helder rood weerkaatsende reflector in het lichtdoorlatend gedeelte van „het achterlicht en van pedalen, voorzien van gele reflectoren niet eerder „heeft waargenomen of opgemerkt dan toen hij dit rijwiel reeds tot op „zeer korte afstand was genaderd en aldus en onder bovengenoemde „omstandigheden niet meer in staat is geweest zijn voertuig, ter ver„mijding van een aanrijding, met genoemd rijwiel, bestuurd door F. J. M. „Neggers, voldoende af te remmen, tot stilstand te brengen of anderszins „te ontwijken, waardoor een aanrijding ontstond met dit door hem, „beklaagde bestuurde motorrijtuig en het door genoemde Neggers „bestuurde rijwiel en waardoor het aan zijn, beklagdes, schuld te wijten „is geweest dat bij gelegenheid van deze aanrijding genoemde Neggers „werd gedood of zodanig ernstig hoofdletsel opliep, dat zij daaraan op „7 juni 1976 is overleden zijnde de dood door deze aanrijding veroor„zaakt, terwijl hij ten tijde van het ongeval zijn voertuig heeft bestuurd, „na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank dat het alcoholgehalte „van zijn bloed bij een onderzoek 1,36⁰/₀₀ bleek te zijn;

„2. dat hij op 7 juni 1976 in de gemeente Vessem c.a. als bestuurder „van een motorrijtuig na een ongeval, ontstaan op de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, Merenweg, als gevolg van aanrijding met dat „motorrijtuig, is doorgereden, voordat de identiteit van degene die „tijdens dat ongeval dat motorrijtuig bestuurde, alsmede de identiteit „van dat motorrijtuig behoorlijk is kunnen worden vastgesteld, zulks „terwijl bij die aanrijding een mens, genaamd Francisca Josepha Maria „Neggers, was gedood”;

Overwegende dat, nu het onder 1 primair tenlastegelegde bewezen is verklaard, een onderzoek naar het onder 1 subsidiair tenlastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat de aldus bewezenverklaarde feiten moeten worden gekwalificeerd als:

1. *„Aan zijn schuld bij gelegenheid van een aanrijding met een door de „schuldige bestuurd motorrijtuig de dood van een ander te wijten zijn, „terwijl de dood door de aanrijding is veroorzaakt, waarbij de schuldige verkeerde in de in artikel 26, tweede lid van de Wegenverkeerswet bedoelde „toestand”*,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 36, eerste en derde lid van de Wegenverkeerswet;

2. *„Handelen in strijd met artikel 30, eerste lid aanhef en onder a van de „Wegenverkeerswet”*,

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat het Hof niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde onder 1 primair en onder 2 meer of anders is tenlastegelegd zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden hoofd- en bijkomende straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden, waaronder zij werden begaan;

Overwegende, dat het Hof op grond van de onder 1 primair en onder 2 bewezenverklaarde en onder 1 en 2 gekwalificeerde strafbare feiten termen aanwezig acht aan beklaagde de bevoegdheid te ontzeggen motorrijtuigen te besturen voor na te melden tijd;

Overwegende, dat het aan beklaagde afgegeven rijbewijs op 7 juni 1976 is ingevorderd ingevolge het bepaalde in artikel 27 van de Wegenverkeerswet en sindsdien ingehouden is geweest;

Overwegende, dat het Hof van oordeel is dat de tijd, gedurende welke het rijbewijs van beklaagde aldus voor het tijdstip waarop de bijkomende straf voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, ingehouden is geweest, op de duur van die bijkomende straf geheel in mindering zal worden gebracht.

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 2 maanden en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 jaar en 6 maanden, met aftrek van de tijd gedurende welke het rijbewijs van de veroordeelde ingevolge artikel 27 van de Wegenverkeerswet ingehouden is geweest, te weten sedert 7 juni 1976. — *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 6 juli 1977

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-Kolonel P. Rueck en
Majoor F. M. A. de Laat;
Raadsman: Mr M. P. H. Winters.

Principiële dienstweigering.

KRIJGSRAAD: *veroordeling tot gevangenisstraf van 1 jaar en 7 maanden met ontslag uit de militaire dienst (zonder ontzetting). Naar het oordeel van de Krijgsraad dient tussen de duur van de militaire, dan wel de vervangende, dienstverplichting en de door de rechter op te leggen gevangenisstraf een duidelijk verband te bestaan.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie *sententie achter het vonnis*): *bevestiging van het vonnis met overneming van de gronden en met verbetering daarvan wegens het door beklagde gedane beroep op straffeloosheid:*

(1) *omdat hem als lid van de Stichting Verbindingsgroep 2000-3000 vrijstelling had behoren te zijn verleend van militaire dienst;*

(2) *omdat hij op grond van gewetensbezwaren noch militaire noch vervangende dienst kan vervullen;*

(3) *omdat hij door het vervullen van militaire dienst beknot zou worden in zijn recht zijn godsdienst of overtuiging te belijden (artikel 18 U.V. van de Rechten van de Mens),*

welke beroepen het Hof verwerpt:

(1) *omdat de bevoegdheid tot vrijstelling van militaire dienst wegens het bekladen van een geestelijk of godsdienstig-menslievend ambt berust bij de Minister en in beroep bij de Kroon en niet bij de strafrechter;*

(2) *omdat gewetensbezwaren tegen het gebruik maken van de in de „Wet Gewetensbezwaren” vervatte regeling (en het vervullen van vervangende dienst) niet kan worden erkend;*

(3) *omdat de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens doelt op „het onderhouden van de geboden en voorschriften” in de zin van het verrichten van handelingen die uitdrukking geven aan het belijden van een godsdienst of overtuiging.*

(W.M.Sr. art. 114; Verdrag van Rome art. 9(1))

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R.E., geboren 18 mei 1954, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

„Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op 28 februari 1977, zijnde de dag van zijn, beklagdes, op-,
„komst in werkelijke dienst te Breda, terwijl hij als dienstplichtig soldaat

„in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, in elk geval als „militair in de zin der wet, nadat zijn meerdere, eerste-luitenant L. Sikking, hem, beklaagde, de opdracht had gegeven om zich te laten registreren, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten aan dit dienstbevel te gehoorzamen en voorts te kennen heeft gegeven elke opdracht „in het verband van de militaire dienst niet te zullen uitvoeren”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 28 februari 1977 heb ik mij vervoegd bij de C-Specialistenbatterij van het Artillerie Opleidingscentrum te Breda. Ik kreeg daar toen van een persoon met de naam SIKKING, die gekleed was in militair uniform, die opdracht mij te laten registreren. Ik heb geweigerd daaraan te voldoen en ik heb tevens gezegd, dat ik geen enkele militaire opdracht in het verband van de militaire dienst zou uitvoeren;

Overwegende, dat Ludgerus Sikking, 52 jaar, eerste-luitenant, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede heeft bevestigd:

Op 28 februari 1977 was ik aanwezig in de kantine van de Chassé-kazerne te Breda. Door een adjudant werd ik attent gemaakt op een jongeman die later R. E. bleek te heten; de adjudant zei mij, dat E. niet geregistreerd wilde worden. Ik heb toen tegen E. gezegd: „Kom door de registratie”. Zijn antwoord was, dat hij aan geen bevelen gehoor wilde geven. Ik heb toen tegen hem gezegd, dat hij onder de krijgstucht stond, waarna ik hem weer het bevel gaf zich te laten registreren. Wederom weigerde hij aan mijn bevel te voldoen; hij herhaalde dat hij zich gemeld had, daarmee aan zijn verplichting had voldaan en dat hij verder met de militaire dienst niets te maken wilde hebben;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 28 februari 1977, zijnde de dag van zijn, beklaagdes, opkomst in werkelijke dienst te Breda, terwijl hij als dienstplichtig soldaat „in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, nadat zijn „meerdere, eerste-luitenant L. Sikking, hem, beklaagde, de opdracht „had gegeven om zich te laten registreren, heeft geweigerd en voorts te „kennen heeft gegeven elke opdracht in het verband van de militaire „dienst niet te zullen uitvoeren”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*opzettelijke ongehoorzaamheid*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is

aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, ten aanzien van de straf dat de krijgsraad op grond van het hierboven bewezen en gekwalificeerde feit beklagde ongeschikt acht in de militaire stand te blijven, doch niet zodanig, dat hij van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen behoort te worden ontzet;

Overwegende, dat nu ontslag uit de militaire dienst zal volgen op grond van hierboven bewezenverklaarde dienstweigering, de krijgsraad van oordeel is dat tussen de duur van de militaire, dan wel de vervangende dienstverplichting en de door de rechter op te leggen gevangenisstraf een duidelijk verband dient te bestaan;

Overwegende, dat dit verband door de wetgever is gelegd in artikel 55, derde lid van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst, volgens welke bepaling het de rechter slechts is toegestaan ontslag van de vervangende dienst te verlenen bij oplegging van de bijkomende straf van plaatsing in een Rijkswerkinrichting, voor wat de termijn betreft tenminste gelijk aan de duur van de gewone vervangende dienst;

Overwegende, dat de militaire rechter dit beginsel steeds heeft toegepast door aan principiële dienstweigeraars, naast een onvoorwaardelijk ontslag uit de militaire dienst, een aan de duur van de te vervullen dienstplicht gerelateerde onvoorwaardelijke gevangenisstraf op te leggen;

Overwegende, dat de krijgsraad derhalve na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat beklagde zich sedert 28 februari 1977 in voorlopig arrest bevindt;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 1 jaar en 7 maanden met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, te weten vanaf 28 februari 1977; en ontslag uit de militaire dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen. — *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 23 november 1977

President: Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv.);

Raadsmans: Mr M. P. H. Winter.

(zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan die des eersten rechters, met dien verstande, dat het Hof — met herstel van na te melden vergissing — de in de bewezenverklaring voorkomende woorden „heeft geweigerd” leest als „heeft geweigerd aan dit dienstbevel te gehoorzamen”, nu mede in het licht van de inhoud van de gebezigde bewijsmiddelen moet worden aangenomen dat kennelijk abusievelijk de woorden „aan dit „dienstbevel te gehoorzamen” zijn uitgevallen achter de woorden „heeft „geweigerd” in de bewezenverklaring;

Overwegende, dat beklagde in hoger beroep de strafbaarheid van het feit en van hem, beklagde, heeft bestreden met een betoog, dat in het kort hierop neerkomt:

1. dat hem als lid van de Stichting Verbindingsgroep 2000-3000 op grond van de artikelen 15 lid 1 in aanhef en onder c en 18 van de Dienstplichtwet vrijstelling had behoren te zijn verleend van militaire dienst als gewoon dienstplichtige;

2. dat hij op grond van gewetensbezwaren geen militaire dienst kan vervullen en evenmin vervangende dienst, als bedoeld in de Wet gewetensbezwaren militaire dienst, kan vervullen, weshalve hij een beroep op genoemde Wet achterwege heeft gelaten;

3. dat hij door het vervullen van militaire dienst of vervangende dienst wordt beknot in het hem bij artikel 18 van de Universele Verklaring van de rechten van de mens toegekende recht, voorzover dit de vrijheid omvat zijn godsdienst of overtuiging te belijden door het onderhouden van de geboden en voorschriften, zulks in verband met artikel 8 van de statuten van voornoemde Stichting, voorzover inhoudende, dat iedere werker in de verbindingsgroep 2000-3000 er naar zal streven niet te doden of te laten doden;

Overwegende omtrent het onder 1 vermelde verweer:

dat ingevolge het bepaalde in de artikelen 15 lid 2 en 20 lid 1 van de Dienstplichtwet omtrent het verlenen van vrijstelling van militaire dienst als gewoon dienstplichtige wegens het bekleden van een geestelijk of een godsdienstig-menslievend ambt of opleiding tot zodanig ambt wordt beslist door de Minister van Defensie en in beroep door de Kroon;

dat, waar aan de administratieve macht in hoogste ressort het oordeel omtrent het verlenen van vorenbedoelde vrijstelling is opgedragen, een oordeel daarover aan de strafrechter niet toekomt;

dat zulks medebrengt, dat die rechter evenmin kan oordelen over de vraag of de door beklagde gevraagde doch hem eerst door de Minister van Defensie en later door de Kroon geweigerde vrijstelling, hem al dan

niet terecht is geweigerd;

dat derhalve dit verweer geen doel treft;

Overwegende omtrent het onder 2 vermelde verweer:

dat gewetensbezwaren tegen het vervullen van militaire dienst door de rechter niet kunnen worden aanvaard, omdat — nu de wetgever in de Wet gewetensbezwaren militaire dienst de mogelijkheid heeft geopend tot toetsing van zodanige bezwaren en ingeval van erkenning daarvan tot vrijstelling van de krijgsdienst — moet worden aangenomen dat de wetgever in de gevallen, waarin, om welke reden dan ook, die bezwaren niet zijn erkend en geen vrijstelling van krijgsdienst is verleend, ondanks gewetensbezwaren onvoorwaardelijke naleving vordert van de voorschriften, welke de verplichting tot het vervullen van militaire dienst opleggen;

dat de wetgever door het vaststellen van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst en het opnemen daarin van voorschreven mogelijkheid mede te kennen heeft gegeven, dat gewetensbezwaren tegen het gebruik maken van de in die Wet vervatte regeling en het op grond van die Wet vervullen van vervangende dienst, evenmin kunnen worden erkend;

dat daarom ook dit verweer moet worden verworpen;

Overwegende omtrent het onder 3 vermelde verweer:

dat ook dit faalt, omdat met de zowel in artikel 18 van de Universele Verklaring van de rechten van de mens als in artikel 9 lid 1 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden gebezigde woorden „het onderhouden van de geboden „en voorschriften (in de Engelse tekst: „observance” en in de Franse tekst: „l’accomplissement des rites”) wordt gedoeld op het verrichten van die handelingen — zoals bijvoorbeeld de bediening van de Sacramenten —, die naar hun aard in enigerlei vorm uitdrukking geven aan het beleiden van een godsdienst of overtuiging, maar de betekenis dier woorden niet zover kan worden uitgestrekt, dat daardoor de verplichting tot het vervullen van militaire dienst of vervangende dienst in de zin van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst zou kunnen worden opgeheven;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen, in het vonnis, waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis waarvan is geappelleerd met overneming der gronden en met verbetering als eerder vermeld.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 12 juli 1977

President: Prof. Jhr Mr. Th. W. van den Bosch; *Leden:* Majoor W. J. de Jong en Majoor J. Kroon;
Raadsman: Kapitein M. van Galen.

Beklaagde, verantwoordelijk chauffeur van een militaire auto, had een handvol suiker in de benzinevulpijp gedaan.

Primair ten laste gelegd onbruikbaar maken van een aan een ander toebehorend goed (door de Krijgsraad niet bewezen verklaard omdat beklagde voor de Officier-Commissaris zijn aanvankelijke bekentenis had ingetrokken; veroordeling in hoger beroep omdat beklagde voor die intrekking geen aannemelijke grond heeft aangevoerd).

Subsidiair ten laste gelegd het nalaten van een mededeling waartoe hij van ambtswege verplicht was althans waarvan de verzwijging het belang van de dienst kon schaden (door de Krijgsraad niet bewezen geacht: in hoger beroep niet aan de orde gekomen).

Veroordeling tot 4 weken gevangenisstraf waarvan 2 weken voorwaardelijk.

(W.Sr. art. 350; W.M.Sr. art. 132)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen A. P. H., geboren 10 november 1955, dpl. fuselier, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig fuselier in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 19 „november 1976 te Schalkhaar, gemeente Diepenveen, opzettelijk en „wederrechtelijk heeft onbruikbaar gemaakt of beschadigd het militaire „motorvoertuig, kenteken KL-85-90, toebehorende aan de Staat der „Nederlanden, door toen aldaar willens en wetens en zonder daartoe „gerechtigd te zijn een hoeveelheid suiker in de linkerbenzinetank van „genoemd voertuig te gooien, waardoor dat voertuig ongeveer een week „voor reparatie — schoonmaak benzineleidingen en carburateur — bui- „ten gebruik is geweest,

„althans, indien terzake van het voorgaande geen veroordeling mocht „of zou kunnen volgen,

„dat hij als dienstplichtig fuselier in werkelijke dienst bij de Koninklijke „Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 19 „althans op of omstreeks 25 november 1976 te Schalkhaar, althans in „Nederland, willens en wetens heeft nagelaten aan zijn commandant, in „elk geval aan de bevoegde overheid, mede te delen, dat hij, beklagde,

„bij het, na terugkeer van een oefening, aftanken van het militaire voertuig, waarvan hij de aangewezen chauffeur was, had gezien, dat zich in de hals van de linkerbenzinetank van zijn voertuig een witte korrelachtige substantie bevond, zulks terwijl hij die mededeling van ambtswege — als vaste chauffeur van dat voertuig — had moeten doen, althans waarvan de verzwijging het belang van de dienst kon schaden”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklagde het hem tenlastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 28 september 1977

President: Mr Fikkert (wnd); *Leden:* generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht Mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv.), Mr Berkhout (plv.);

Raadsman: Kapitein H. R. van den Broek.

(zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw rechtdoende de beklagde zal veroordelen terzake van het primair tenlastegelegde tot een gevangenisstraf voor de tijd van een maand;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen, zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklagde is ten laste gelegd: . . . enz., zie vonnis (*Red.*);

Overwegende . . . enz.;

Overwegende dat een ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk weergegeven onder meer inhoudt:

1. als relaas van verrichtingen en bevindingen van eerste en tweede verbalisant:

Op maandag 22 november 1976 omstreeks 15.45 uur deelde sergeant 1e klas A. Puister, behorende tot de Stafstafverzorgingscompagnie van het 13 Pantserinfanteriebataljon G.F.P.I., gelegerd in de Westerbergkazerne te Schalkhaar telefonisch mede dat hij tijdens een gehouden controle op militaire voertuigen in een vulopening van een benzinetank van één der militaire voertuigen suiker had aangetroffen. Naar aanleiding hiervan hebben wij ons begeven naar genoemde kazerne en aldaar bij

onderzoek het volgende gezien en waargenomen :

Op een parkeerplaats in de Westenbergkazerne te Schalkhaar, gemeente Diepenveen, stond het militaire motorvoertuig, merk DAF, type YA 328, gekentekend KL-85-90, geparkeerd. Aan weerszijden van het voertuig zijn tussen de cabine en de laadbak vulopeningen aanwezig voor de twee benzinetanks, welke aan het voertuig zijn. De vulopeningen zijn afgesloten met een dop; in de vulopeningen zijn langwerpige ronde koperen gaasfilters geplaatst, welke zijn vastgeschroefd in de vulopening. In de rand van de vulopening van de linker benzinetank lagen op suiker gelijkende witte korrels. In het filter van deze tank lag naar schatting één eetlepel van deze korrels. De linker benzinetank was geheel gevuld met benzine. De bij het voertuig aanwezige sergeant 1e klasse A. Puister deelde ons mede dat dit militair voertuig op 19 november 1976 een rit had gemaakt van Duitsland naar Schalkhaar. Het voertuig was tijdens die rit bestuurd door fuselier H., behorende tot de Stafstafverzorgingscompagnie van het 13 Pantserinfanteriebataljon. Door de fuselier H. waren geen meldingen gedaan van bepaalde storingen aan het voertuig. H. was tot 24 november 1976 met verlof thuis.

Van de aangetroffen suikerdelen zijn monsters genomen, welke voor nader onderzoek zijn gezonden aan het Gerechtelijk Laboratorium te Rijswijk (ZH). Het door het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie opgemaakte rapport nr. 25618/76/IV d.d. 9 december 1976 is als bijlage bij het proces-verbaal gevoegd.

2. als op 24 en 26 november 1976 afgelegde verklaring van de dienstplichtig soldaat A.P.H. :

Op vrijdag 19 november 1976 vertrok ik als bestuurder van het militaire motorvoertuig, merk DAF, type YA 328, gekentekend KL-85-90, uit Ostenholz (BRD) met bestemming Schalkhaar. De C-compagnie van 13 Pantserinfanteriebataljon, waarbij ik gedetacheerd was, was 4 weken gelegerd geweest in Duitsland in het kader van een oefening. Naast mij in de DAF zat de sergeant-fourier te Brücke. Deze had twee dozen losse suiker bij zich in de laadbak. Wij kwamen te omstreeks 15.30 uur die dag in de Westenbergkazerne te Schalkhaar aan. De sergeant is toen uitgestapt. Wij stonden nog in colonneverband opgesteld voor de BOS-pomp om af te tanken. Toen mijn voertuig ter hoogte van het gebouw van de Stafstafverzorgingscompagnie stond opgesteld, ben ik uitgestapt en naar de administratie van mijn compagnie gegaan om geld te halen.

Aldaar kwam ik een fuselier van mijn kamer tegen, die mij vertelde dat ik op de aanstaande maandag mee moest op de oefening „Slagvaardig” die op die maandag begon. Nadat ik vervolgens met mijn voertuig naar de benzinepomp was gereden, ben ik uitgestapt en heb ik de linker- en rechter tankdoppen van de benzinetanks afgenomen. Vervolgens ben ik achter het voertuig langs gelopen en heb ik een hand vol suiker uit de doos welke nog in de laadbak van mijn voertuig stond, genomen en de suiker

vervolgens in de vulopening van de linker benzinetank van mijn voertuig gegooid. Ik deed dat in een opwelling van woede omdat ik gehoord had dat ik op de aanstaande maandag weer op oefening moest terwijl ik vakantieverlof had. Ik wilde hiermee bereiken dat ik dan niet behoefde te rijden. Ik zou dan op die maandag hebben gemeld dat ik suiker in de benzinetank had aangetroffen. Nadat ik de suiker in de benzinetank had gegooid heb ik afgetankt.

3. als op 30 november 1976 afgelegde nadere verklaring van de soldaat A.P.H., onder meer:

Ik had de opzet om door het gooien van de handvol suiker in de vulopening van de linkerbenzinetank, te bereiken dat ik niet mee behoefde op de oefening „Slagvaardig” en aldus onder die oefening uit te komen. Ik had de opzet om te bereiken wanneer ik op oefening had gemoeten, dat mijn voertuig op maandag 22 november 1976 tijdelijk voor reparatie of onderhoudswerkzaamheden buiten gebruik zou worden gesteld. Ik kon dan in ieder geval 's avonds naar huis. Als ik geen dienst heb ga ik elke avond naar huis. Ik dacht dat door suiker in de benzine te gooien de benzine in een stroperige massa zou veranderen. Ik dacht dat de benzine in de linker tank van mijn voertuig door de suiker onbruikbaar was geworden. Ik dacht dat de suiker in de benzine zou oplossen en bij eventueel gebruik schade zou veroorzaken aan de motor. Ik nam aan dat, doordat er suiker in de linkertank van mijn voertuig zat, mijn voertuig tijdelijk buiten gebruik zou worden gesteld hetgeen mijn bedoeling was. Ik weet dat bedoeld voertuig in eigendom toebehoort aan de Staat der Nederlanden. Ik heb van niemand recht of toestemming gekregen om een handvol suiker in de vulopening van de benzinetank te deponeren.

4. als relaas van verrichtingen en bevindingen van eerste en derde verbalisant;

Op 7 december 1976 hebben wij verdachte H. nogmaals gehoord, waarbij hij verklaarde bij zijn eerder afgelegde verklaring van 30 november 1976 te blijven volharden.

5. als verklaring van Karel Edouard Wilten, kapitein:

Ik ben commandant van de Stafstafverzorgingscompagnie van het 13 Pantserinfanteriebataljon. De bij mijn compagnie ingedeelde fuselier H. is van 25 oktober 1976 t/m 19 november 1976 gedetacheerd geweest bij de C-compagnie van het bataljon. Voorts was het militaire motorvoertuig, DAF YA 328, gekentekend KL-85-90, compagniesnummer Staf 42, dat in eigendom toebehoort aan de Staat der Nederlanden en waarvoor hij als compagniescommandant verantwoordelijk is, aan de C-compagnie uitgeleend. Fuselier H. was chauffeur op dit voertuig. Ik heb aan niemand recht of toestemming gegeven om suiker in de linker benzinetank van dit voertuig te deponeren. Tengevolge van de suiker in de linker benzinetank van dit voertuig is het voertuig een week voor reparatie en onderhoudswerkzaamheden buiten gebruik geweest. De benzineleidingen en de

carbureteur zijn schoongemaakt.

6. als relaas van verrichtingen en bevindingen van derde verbalisant:
op 29 november 1976 heb ik telefonisch contact opgenomen met Ir R. Breek, scheikundig-ingenieur aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk, betreffende de reactie van suiker in benzine en de eventuele gevolgen daarvan voor de motor. Ir Breek deelde mij mede: dat suiker in benzine niet oplost, dat als de suiker niet uit de benzine gefiltreerd wordt verstopping en vervolgens motorstoring kan optreden en dat de suikerdeeltjes die in de verbrandingsruimte van de motor terecht komen koolafzetting tot gevolg hebben aan bepaalde motoronderdelen;

Overwegende, dat een rapport nr. 25618/76/IV, d.d. 9 december 1976 bijlage bij voormeld proces-verbaal, opgemaakt op afgelegde algemene eed als vast gerechtelijk deskundige verbonden aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie en ondertekend door Ir R. Breek, scheikundig-ingenieur, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van voornoemde deskundige:

Op 24 november 1976 ontving ik van de Koninklijke Marechaussee te Schalkhaar een benzinefilter van een militair voertuig alsmede een monster van de witte stof aangetroffen in de benzinetankhals van dit voertuig. In een onderzoekaanvraag van 23 november 1976 verzocht de brigadecommandant de beide monsters te onderzoeken. Uit een infrarood analyse bleek dat de witte stof in het benzinefilter en de witte stof aangetroffen in de benzinetankhals van het voertuig saccharose oftewel gewone suiker was.

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van de vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde primair is tenlastegelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig fuselier in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 19 november 1976 te Schalkhaar, gemeente Diepenveen, opzettelijk en wederrechtelijk heeft onbruikbaar gemaakt het „militaire motorvoertuig, kenteken KL-85-90, toebehorende aan de „Staat der Nederlanden, door toen aldaar willens en wetens en zonder „daartoe gerechtigd te zijn een hoeveelheid suiker in de linkerbenzinetank „van genoemd voertuig te gooien, waardoor dat voertuig ongeveer een „week voor reparatie — schoonmaak benzineleidingen en carbureteur — „buiten gebruik is geweest”;

Overwegende daarbij dat beklagde weliswaar in zijn verklaring afgelegd voor de Officier-Commissaris zijn verklaringen d.d. 26 november 1976, 30 november 1976 en 7 december 1976 afgelegd voor de Koninklijke Marechaussee en opgenomen in het terzake opgemaakte proces-verbaal, in welke verklaringen hij heeft erkend de suiker zelf in de vulopening van de benzinetank te hebben gegooid, heeft herroepen en bij deze herroeping ook ter terechtzitting in hoger beroep is blijven volharden, doch daarvoor

geen aannemelijke grond heeft aangevoerd, weshalve het Hof aan die herroeping voorbijgaat;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
„Opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort onbruikbaar maken”.

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 350 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend bewezen is hetgeen aan beklaagde primair meer of anders is tenlastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende dat nu het primair tenlastegelegde bewezen is verklaard en te dier zake veroordeling zal volgen, een onderzoek naar het hem subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven,

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht een gedeelte van na te melden gevangenisstraf voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

[Volgt: veroordeling van beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar — *Red.*].

**Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht
te 's-Gravenhage**

Vonnis van 3 augustus 1977

President: Mr H. Donker; *Leden:* Mr Th. C. van Gelder, kapitein ter zee van administratie en A. M. Harthoorn, luitenant-kolonel der mariniers;

Raadsman: Drs K. M. Meulmeester, luitenant ter zee van speciale diensten der eerste klasse.

3 Verkeersdelicten, te Aruba gepleegd door een Nederlands-Antilliaans zeemiliciën-marinier:

- (1) doorrijden na een aanrijding; toepassing art. 30 W.V.W.;
 - (2) de veiligheid op de weg in gevaar brengen; artikel 165 W.M.Sr.;
 - (3) rijden zonder (Antilliaans) rijbewijs; artikel 167 W.M.Sr.
- 3 Geldboeten: f 75, f 25 en f 20.*

(W.M.Sr. art. 165 en art. 167; W.V.W. art. 30)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT
TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen R.H., geboren 28 januari 1955, Nederlands-antilliaans zeemiliciën-marinier der derde klasse, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding d.d. 17 mei 1977 aan de voet van welk stuk zoals ter terechtzitting gewijzigd door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„1. dat hij, dienende als Nederlands-Antilliaans zeemiliciën-marinier „der derde klasse bij de Zeemacht, te Aruba op of omstreeks 3 juni 1975 „te ongeveer 20.10 uur als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, „personenauto, na een ongeval, ontstaan als gevolg van een botsing, aan „of overrijding met dat motorrijtuig op de voor het openbaar verkeer „openstaande weg, de Nassaustraat waarbij schade werd toegebracht aan „een ander vierwielig motorrijtuig, personenauto, toebehorende aan een „of meer anderen dan aan hem, beklaagde, zijnde die ander of anderen „niet-inzittende(n) van dat door hem, beklaagde, bestuurde motorrijtuig, „is doorgereden of weggereden vóórdát de identiteit van dat motorrijtuig „en van degene die tijdens dat ongeval het motorrijtuig bestuurde be- „hoorlijk was kunnen worden vastgesteld;

„2. dat hij, dienende als Nederlands-Antilliaans zeemiliciën-marinier „der derde klasse bij de Zeemacht, te Aruba op of omstreeks 3 juni 1975 „te ongeveer 20.10 uur als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, „personenauto, daarmee rijdende over de voor het openbaar verkeer „openstaande weg, de Nassaustraat onvoorzichtiglijk is op- of aangereden „tegen, althans onvoldoende afstand heeft bewaard tot, althans niet heeft „voorkomen dat het door hem bestuurde voertuig is op- of aangereden, „althans aangeleden tegen een zich op die weg voor hem bevindend „ander vierwielig motorrijtuig door welke gedraging van hem, beklaagde, „de veiligheid op de weg in gevaar werd gebracht, althans redelijker- „wijze was aan te nemen in gevaar kon worden gebracht;

„3. dat hij, dienende als Nederlands-Antilliaans zeemiliciën-marinier „der derde klasse bij de Zeemacht, te Aruba op of omstreeks 3 juni 1975 „te ongeveer 20.10 uur als gebruiker van de voor het openbaar verkeer „openstaande weg, de Nassaustraat de door of vanwege het bevoegd „gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels niet in acht heeft „genomen, hebbende hij als toen aldaar als bestuurder van een vierwielig „motorrijtuig, personenauto, daarmee gereden over voornoemde straat, „terwijl hij niet bij zich had een te zijnen name gesteld door of vanwege „de Gezaghebber afgegeven geldig rijbewijs voor het besturen van een „motorrijtuig van de aard als door hem bestuurd (zoals bedoeld in „artikel 93 lid 1 van de Wegenverkeersverordening Aruba)”;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard:

R.H., oud 22 jaar, als beklagde:

Op 3 juni 1975 was ik op Aruba en ik diende als zeemiliciën-marinier bij de marinierskazerne Savaneta. Ik reed als bestuurder in mijn Volkswagen over de Nassaustraat in Oranjestad. In mijn auto zat ook mijn vriend Keller. Voor mij reed een Mazda. Al rijdend in die Nassaustraat wees mijn vriend Keller mij op iemand die wij beiden kenden. Daardoor werd ik afgeleid en toen ik weer voor mij keek zag ik dat die Mazda was gestopt. Ik heb natuurlijk meteen geremd maar ik botste toch met mijn voorkant tegen de achterkant van die Mazda. Ik weet dat als je een aanrijding maakt dat je dan moet stoppen. Ik ben doorgereden naar Savaneta zonder te stoppen. Die dag had ik mijn rijbewijs nog niet gehaald.

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. 4934/1975 van het Korps Politie Nederlandse Antillen, eiland Aruba, gesloten op 15 januari 1976 en opgemaakt door G. B. Ras, verbalisant, agent der eerste klasse, zakelijk onder meer inhoudt:

1e als relaas van verrichtingen en bevindingen van verbalisant:

Op 3 juni 1975, omstreeks 20.10 uur, vond op de voor het openbaar rij- of ander verkeer openstaande weg de Nassaustraat op Aruba een verkeersongeval plaats. De bestuurder van een personenauto, gekentekend A-7558, genaamd R.H., geboren te Bonaire op 28 januari 1955 botste tegen de achterzijde van een andere personenauto, bestuurd door Reuben Raymundo van Ommeren. Na de aanrijding reed de bestuurder van eerstgenoemde personenauto weg zonder dat zijn identiteit behoorlijk kon worden vastgesteld. Bij een door mij, verbalisant, ingesteld onderzoek werd de bestuurder bij de marinierskazerne aangetroffen. Bij een controle bij de politieadministratie Bonaire afdeling rijbewijzen en politieadministratie alhier, afdeling rijbewijzen bleek dat aan verdachte R.H. nimmer een rijbewijs noch op Aruba noch op Bonaire was afgegeven. Door de botsing ontstond schade aan beide voertuigen;

2e als aan verbalisant afgelegde verklaring van R. R. van Ommeren:

Heden, 3 juni 1975 te omstreeks 20.10 uur, reed ik als bestuurder van de A-13829 over de Nassaustraat in oostelijke richting. Ik voerde dimverlichting op mijn auto. Ik stopte daar de voor mij rijdende auto was gestopt. Plotseling voelde ik dat mijn auto aan de achterzijde werd aangereiden. Na de aanrijding reed de andere auto weg;

Overwegende, dat artikel 93, eerste lid van de Wegenverkeersverordening Aruba luidt:

„Behoudens het bepaalde in dit hoofdstuk is het de bestuurder verboden „met een motorrijtuig over een weg te rijden, tenzij hij bij zich heeft een „te zijnen name gesteld, door of vanwege de Gezaghebber afgegeven „geldig rijbewijs voor het besturen van een motorrijtuig van de aard als „door hem bestuurd, ingericht volgens het bij deze eilandsverordening „behorende model”.

Overwegende, dat de kriegsraad door de inhoud van voorschreven

bewijsmiddelen, wordende elk dezer slechts gebezigd ten bewijze van het feit waarop het bijzonderlijk betrekking heeft, wettig en overtuigend bewezen acht, telkens met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde onder 1., 2. en 3. is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„1. dat hij te Aruba op 3 juni 1975 te ongeveer 20.10 uur als bestuurder „van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, na een ongeval, ontstaan „als gevolg van een botsing met dat motorrijtuig op de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, de Nassaustraat waarbij schade werd toege- „bracht aan een ander vierwielig motorrijtuig, personenauto, toebeho- „rende aan een ander dan aan hem, beklagde, zijnde die ander niet- „inzittende van dat door hem, beklagde bestuurde motorrijtuig, is door- „gereden vóórdat de identiteit van dat motorrijtuig en van degene die „tijdens dat ongeval het motorrijtuig bestuurde behoorlijk was kunnen „worden vastgesteld;

„2. dat hij, dienende als Nederlands-Antilliaans zeemiliciën-marinier „der derde klasse bij de Zeemacht, te Aruba op 3 juni 1975 te ongeveer „20.10 uur als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personenauto, „daarmede rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, „de Nassaustraat niet heeft voorkomen dat het door hem bestuurde voer- „tuig is aangereden, tegen een zich op die weg voor hem bevindend „ander vierwielig motorrijtuig door welke gedraging van hem, beklagde, „de veiligheid op de weg in gevaar werd gebracht;

„3. dat hij, dienende als Nederlands-Antilliaans zeemiliciën-marinier „der derde klasse bij de Zeemacht, te Aruba op 3 juni 1975 te ongeveer „20.10 uur als gebruiker van de voor het openbaar verkeer openstaande „weg, de Nassaustraat de door of vanwege het bevoegd gezag met be- „trekking tot het verkeer gegeven regels niet in acht heeft genomen, „hebbende hij alstoen aldaar als bestuurder van een vierwielig motorrij- „tuig, personenauto, daarmede gereden over voornoemde straat, terwijl „hij niet bij zich had een te zijnen name gesteld door of vanwege de „Gezaghebber afgegeven geldig rijbewijs voor het besturen van een mo- „torrijtuig van de aard als door hem bestuurd (zoals bedoeld in artikel 93 „lid 1 van de Wegenverkeersverordening Aruba)”;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd respectievelijk als:

1. „handelen in strijd met artikel 30, eerste lid Wegenverkeerswet”, strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid Wegenverkeerswet;

2. „als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon zich op een voor „het openbaar verkeer openstaande weg zodanig gedragen, dat de veiligheid „op de weg in gevaar wordt gebracht”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 165 Wetboek van Militair Strafrecht;

3. „als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon als gebruiker

„van een voor het openbaar verkeer openstaande weg de namens het bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels en aanwijzingen niet „in acht nemen”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 167 Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden, welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder deze zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders, in aanmerking genomen dat beklagde blijkens het hem betreffende uittreksel uit het algemeen documentatieregister van de afdeling van de justitiële documentatiedienst te Curaçao, d.d. 5 oktober 1976, reeds eerder terzake van misdrijf en overtreding werd veroordeeld, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen moeten worden opgelegd;

[Volgt: veroordeling tot 3 geldboeten, resp. f 75 (subs. 3 dagen hechtenis), f 25 (subs. 1 dag hechtenis) en f 20 (subs. 1 dag hechtenis) — *Red.*].

NASCHRIFT

Drie verkeersdelicten, te Aruba gepleegd door een Nederlands-Antilliaans militair.

Ten aanzien van het eerste (door- of wegrijden na een ongeval voordat de identiteit behoorlijk is kunnen worden vastgesteld) is de Nederlandse Wegenverkeerswet toegepast. Terecht naar mijn mening, zo al omdat artikel 30 W.V.W. het element „weg” (waarbij gedacht zou kunnen worden aan „Nederlandse weg”) niet inhoudt.

*Ten aanzien van de beide andere delicten zal (impliciet) zijn overwogen dat daarop geen strafbepaling uit het Nederlandse recht past; dat immers is een (negatief) element van de artikelen 165 en 167 W.M.Sr., want mede daarvoor zijn de genoemde ontsnappingsbepalingen van het militaire strafwetboek, speciaal die van artikel 167, gecreëerd. Sedert 1 november 1974 (de datum van inwerkingtreding van de wijzigingswet van 23 mei 1973) is echter de magische werking van het begrip „weg” en de territoriale beperking van de Wegenverkeerswet aanmerkelijk verzwakt, omdat bij die wet het element „weg” uit artikel 26 W.V.W. is geschrapt, zulks met de bedoeling, het rijden onder drankinvloed, óók als het in het buitenland is gepleegd (via artikel 5 W. Sr.) onder dat artikel te laten vallen. Zie o.a. Mr. A. G. BOSCH in *Verkeersrecht 1974*, blz. 169/170.*

W.H.V.

TUCHTRECHTSPRAAK

Hoofd Personeelszaken Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst

Beschikking van 22 augustus 1977

Is het Hoofd Personeelszaken van een Opleidingscentrum bevoegd een beklag te behandelen over een straf opgelegd door een commandant van een opleidingscompagnie van dat Opleidingscentrum?

(W.K. art. 61)

De luitenant-kolonel Poolmans Simons, G. J. H., Hoofd Personeelszaken OCMGD;

Gezien het beklagschrift van dienstplichtig soldaat C.M., registratienummer 54. . . ., ingedeeld bij de B-compagnie OCMGD, houdende de op 14 augustus 1977 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van geldboete van f 20,— (twintig gulden) met de strafreden: „Na „verlofweekeinde ongeveer 2 (twee) uur te laat bij zijn onderdeel terug„gekeerd”, hem opgelegd door kapitein Kruijmer, L., Commandant B-compagnie OCMGD en hem op 9 augustus 1977 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en de strafoplegger alsmede als getuige enz.;

Beschikkende op het beklag: Handhaaft de strafoplegging.

Bepaalt, enz.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 23 november 1977

(Zie beschikking op beklag hiervoor)

President: Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht Mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verzoek, ingediend op 1 september 1977, waarbij de dienstplichtig soldaat C.M., rnr. 54. . . ., destijds ingedeeld bij de B-Compagnie van het Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst, thans ingedeeld bij het Geneeskundig Detachement van de B-kazerne te A., 'sHofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van een beschikking op het beklag, door hem ingediend bij het Hoofd Personeelszaken van genoemd Opleidingscentrum over de straf van geldboete van f 20,— (twintig gulden),

hem opgelegd door de commandant van genoemde compagnie wegens: „na verlofweekeinde ongeveer 2 (twee uur) te laat bij zijn onderdeel „teruggekeerd”

bij welke beschikking — op 22 augustus 1977 genomen en op dezelfde datum aan klager uitgereikt — de strafoplegging werd gehandhaafd;

Overwegende, dat op het eerderbedoelde verzoek tot eindbeslissing een aantekening is gesteld door de commandant van genoemde compagnie dat het verzoek beschouwd moet worden als te zijn ingediend op 26 augustus 1977;

Overwegende, dat is komen vast te staan dat beklagde op 26 augustus 1977 dit verzoek heeft ingediend doch dit ter correctie heeft teruggekregen, waarna het door hem verbeterd is ingediend op 1 september 1977, weshalve het Hof van oordeel is dat klager zijn verzoek tijdig heeft gedaan;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager, bijgestaan door zijn vertrouwensman, de dienstplichtig vaandrig mr L. P. den Hollander;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, . . . enz.;

Overwegende, dat klagers vertrouwensman heeft aangevoerd dat het Hoofd van de Afdeling Personeelszaken van bovengenoemd Opleidingscentrum niet bevoegd was het door klager ingediende beklag te behandelen omdat deze militair niet voldoet aan de eisen, in artikel 61 van de Wet op de Krijgstucht gesteld;

Overwegende, dat in bedoeld artikel, voorzover hier van belang, als beklagmeerdere wordt aangeduid: „de tot straffen bevoegde meerdere, „onder wiens rechtstreeks bevel de strafoplegger is gesteld”;

— dat blijkens de organisatietabel van het Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst het Hoofd van de Afdeling Personeelszaken de tot de Afdeling Opleidingszaken behorende compagnieën onder administratief bevel heeft;

— dat, daargelaten of genoemd Afdelingshoofd de meeste gereede functionaris is voor de behandeling van een beklag, ingediend door een tot een opleidingscompagnie behorende militair tegen een door de commandant van zijn compagnie verrichte strafoplegging, niet gezegd kan worden dat de commandant van een opleidingscompagnie niet onder rechtstreeks bevel van het Hoofd van de Afdeling Personeelszaken van genoemd Opleidingscentrum is gesteld;

— dat dit verweer derhalve faalt;

Overwegende, . . . enz.;

Bepaalt, enz. . . .

NASCHRIFT

Bij een reorganisatie van de Opleidingseenheden van de Koninklijke

Landmacht zijn de Opleidingscentra op een wat van de gebruikelijke militaire organisatievorm afwijkende wijze gestructureerd, (zg. POL-structuur). Onder de commandant van het Opleidingscentrum bevinden zich 3 ondercommandanten, uitgerust met de functioneel duidelijke, maar ten aanzien van hun commandofunctie ongelukkige namen van Hoofd Personeelszaken, Hoofd Opleidingszaken en Hoofd Logistieke zaken. Zij zijn tevens staf-officier van de commandant van het Opleidingscentrum. Ieder van deze ondercommandanten heeft bevelsbevoegdheid in zijn afdeling en functionele bevelsbevoegdheid binnen het gehele opleidingscentrum.

Blijkens de organisatietabel heeft het Hoofd Opleidingszaken de opleidingscompagnieën onder bevel en heeft het Hoofd Personeelszaken dezelfde compagnieën onder administratief bevel. In de praktijk is men voor straf- en tuchtzaken als bevelslijn vanaf de opleidingscompagnieën de administratieve lijn gaan volgen, het Hoofd Personeelszaken treedt op als beklagmeerdere. Gelet op artikel 61 van de Wet op de Krijgstucht is dit een minder voor de hand liggende handelwijze. De meerdere onder wiens rechtstreeks bevel de commandant van een opleidingscompagnie is gesteld, lijkt immers het Hoofd Opleidingszaken te zijn. In de beslissing van het HMG meen ik te mogen lezen dat het Hof de mening is toegedaan dat het Hoofd Personeelszaken niet de meest gereede functionaris is voor behandeling van een beklag over een door een commandant van een opleidingscompagnie opgelegde krijgstuhtelijke straf. Nu het Hof echter heeft geaccepteerd dat de administratieve bevelslijn wordt gevolgd, lijkt weinig meer het voortzetten van deze in de praktijk gegroeide handelwijze te beletten. Een fraaie procedure is het echter niet.

Tenslotte moge nog worden gewezen op de overweging, die het Hof wijdt aan de datum van indiening van het verzoek. Als een militair een verzoek indient, dat enige correctie behoeft, is er geen reden op het „nieuwe” verzoek een andere datum van indiening te doen voorkomen dan de oorspronkelijke datum. Het is materieel immers hetzelfde verzoek!

C.

**Hoofd Personeelszaken Opleidingscentrum
Militair Geneeskundige Dienst**

Beslissing van 27 juni 1977

Een dienstplichtige maakt opzettelijk geen gebruik van de mogelijkheid nachtpermissie aan te vragen en keert te laat in de kazerne terug. Bestrafing en beklag volgen. De straf wordt gehandhaafd. De Eindbeslissing van het HMG wordt ingeroepen. Het Hof beslist na het in werking treden van de gewijzigde regeling avond- en nachtpermissie. Toepasbaarheid van het

beginsel van artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht in het tuchtrecht.

(W.K. art. 61 e.v., 67; W.v.S. art. 1(2))

De luitenant-kolonel Poolman Simons, G. J. H., Hoofd Personeelszaken OCMGD;

Gezien het bek'agschrift van dienstplichtig soldaat E., registratienummer 57. . . ., ingedeeld bij de C-compagnie OCMGD, houdende de op 20 juni 1977 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van geldboete van f 15,— (vijftien gulden) met de strafreden: „Zonder toestemming ongeveer een uur en een kwartier na het avondappèl in de „kazerne teruggekeerd”, hem opgelegd door Kapitein A. R. Eskes, Commandant C-compagnie OCMGD en hem op 15 juni 1977 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en de strafoplegger;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende, dat de klager heeft verklaard:

— op 14 juni 1977 te hebben deelgenomen aan een bijeenkomst te Harderwijk, ten einde o.a. te demonstreren tegen de bestaande „nacht-„permissie-regeling”,

— van tevoren redenen te hebben gehad aan te nemen niet op het avondappèl van 23.00 uur aanwezig te kunnen zijn,

— de hem geboden gelegenheid zich op te geven voor nachtpermissie, bewust niet te hebben gebruikt,

— in overleg met andere militairen van zijn compagnie te hebben gehandeld,

— de consequenties hiervan tevoren door hem zijn overwogen,

— het hem ten laste gelegde feit te hebben begaan,

— zijn bezwaren zich richten tegen de krijgstuuchtelijke afdoening van een gepleegd feit, dat in strijd is met een bepaling uit een dienstvoorschrift, die hij afgeschafte wenst te zien,

— dat zijn bezwaar zich niet richt tegen de toegepaste straf(maat);

Overwegende, dat de strafoplegger heeft verklaard:

— dat de regeling nachtpermissie, zoals omschreven in VS 2-1500 (RIDKL) Hdst XXV bij de militairen van zijn compagnie duidelijk bekend is,

— dat op grond van art. 136 van genoemd voorschrift het avondappèl gedurende de eerste twee maanden van de opleiding door hem op 23.00 uur is gesteld,

— dat d.m.v. een verzoekenlijst nachtpermissie (Lfmr 15612) iedere man van deze compagnie in de gelegenheid is geweest zich op de bewuste avond voor nachtpermissie op te geven,

— dat klager bewust geen gebruik heeft gemaakt van deze mogelijkheid,

— dat klager zich bewust was met deze handelwijze — bij te laat terugkeren in de kazerne — een krijgstuuchtelijk vergrijp te plegen waarop een (tucht)straf zou (kunnen) volgen,

— dat zijn handelwijze voortspuit uit een door de VVDM opgezette actie tot o.a. wijziging van de nachtpermissie-regeling,

— zich niet geroepen te voelen de naleving van de bepaling(en) uit het RIDKL te negeren,

— dat klager het hem ten laste gelegde feit heeft gepleegd;

Overwegende dat:

het bestrafte feit is gepleegd

— het feit strijdig is met de krijgstuuch

— de omschrijving van de strafreden het feit juist weergeeft

— de soort en de zwaarte van de opgelegde straf in overeenstemming is met het bestrafte feit;

Beschikkende op het beklag: Handhaaft de strafoplegging.

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Commandant Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 23 november 1977

(Zie beschikking op beklag hiervoor)

President: Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht Mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verzoek ingediend 1 juli 1977 waarbij de dienstplichtig soldaat E., nr. 57. . . ., op voormelde datum ingedeeld bij de C-Compagnie van het Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst, gelegerd in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort, thans ingedeeld bij 103 Geneeskundig Bataljon te Ermelo, 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van een beschikking op het beklag, door hem ingediend bij het Hoofd Personeelszaken van genoemd Opleidingscentrum over de straf van geldboete van f 15,— (vijftien gulden), hem door zijn compagniescommandant opgelegd wegens: „Zonder toestemming ongeveer een „uur en een kwartier na het avondappèl in de kazerne teruggekeerd”,

bij welke beschikking — op 27 juni 1977 genomen en op 29 juni 1977 aan klager uitgereikt — de opgelegde straf en de omschrijving van de strafreden werden gehandhaafd;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat klager tijdens de behandeling van zijn zaak op 9 november 1977 zakelijk weergegeven, heeft verklaard het bestrafte feit te hebben begaan omdat zijns inziens de toen van kracht zijnde regeling betreffende het verkrijgen van nachtpermissie verouderd was en naar verwachting binnen afzienbare tijd zou worden gewijzigd;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak het Hof tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan die, vervat in de beschikking waarvan beklag, zodat de beschikking dient te worden bevestigd;

Overwegende, dat het feit, of de terzake geldende regeling verouderd was niet ter beoordeling van het Hof is en, zo deze regeling verouderd zou zijn, dit niet medebrengt dat een bestaande regeling in afwachting van een mogelijke wijziging niet zou behoren te worden nagekomen;

Overwegende, dat bij beschikking van de Minister van Defensie d.d. 21 oktober 1977, Centrale Afdeling Personeelszaken, nr. 381-836/ 12 0 het Reglement op de Inwendige Dienst bij de Koninklijke Landmacht terzake onder meer zodanig is gewijzigd dat in de kazerne gehuisveste militairen, behoudens uitzonderingen, ook de nacht geheel of gedeeltelijk buiten de kazerne mogen doorbrengen zonder dat hiertoe vooraf de toestemming van de commandant is vereist;

Overwegende, dat bij brief van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten, afdeling Personeel, nr. 11.860/G genoemde wijzigingen met ingang van 14 november 1977 van kracht zijn verklaard;

Overwegende, dat, daargelaten de vraag of in het militaire tuchtrecht het beginsel van artikel 1, lid 2 van het Wetboek van Strafrecht zou behoren te worden toegepast, namelijk dat bij verandering in de wetgeving na het tijdstip waarop het feit begaan is, de voor de verdachte gunstigste bepalingen worden toegepast, in het onderhavige geval van een zodanige verandering geen sprake is aangezien de gewijzigde regeling eveneens beperkingen kent ten aanzien van de bewegingsvrijheid waaraan militairen kunnen worden onderworpen, welke beperkingen in het arrest van 8 juni 1976 in de zaak van Engel en anderen door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens geoorloofd werden geacht;

Overwegende, dat genoemde wijzigingen van de regeling niet een gevolg zijn van het inzicht dat de tot 14 november 1977 geldende regeling niet langer toelaatbaar zou zijn maar van de omstandigheid, dat de uitvoering van de taakstelling van de Koninklijke Landmacht — mede gezien in het licht van de veranderde opvattingen over de vrijheid van de militair buiten de diensturen — ook gewaarborgd wordt geacht met de minder vergaande beperkingen van de huidige regeling;

Krachtens 's Hof's Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Bevestigt de beschikking, waarvan beklag met overneming der gronden. Bepaalt, dat een afschrift van 's Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

Het feitelijk gebeuren in deze zaak — een VVDM-actie tegen de oude avond- en nachtpermissieregeling — is hoogstens nog van belang voor de geschiedschrijving van de VVDM. Dat is echter niet de reden van de publicatie.

Klager overtrad opzettelijk de oude avond- en nachtpermissieregeling. Hij deed dat in de maand juni 1977. De nieuwe regeling avond- en nachtpermissie werd van kracht op 14 november 1977. Het Hof deed in deze zaak uitspraak op 23 november, toen de nieuwe regeling een paar dagen van kracht was.

In het strafrecht is voorzien in de situatie dat een wettelijke bepaling wordt gewijzigd tussen het ogenblik dat iemand die bepaling heeft overtreden en het ogenblik dat de berechting van dat feit plaats vindt. Artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht bepaalt:

„Bij verandering in de wetgeving na het tijdstip waarop het feit begaan is, worden de voor den verdachte gunstigste bepalingen toegepast.”

In het militair tuchtrecht ontbreekt een dergelijke bepaling. In het strafrecht is door interpretatie van het hierboven geciteerde artikel door de Hoge Raad de vaste uitleg van de bepaling geworden dat slechts sprake is van verandering van wetgeving als de strafwet wijzigt en die wijziging berust op een veranderd inzicht omtrent de strafbaarheid van het feit. Niet elke wijziging betekent „verandering in de wetgeving”¹⁾, telkenmale als er een wijziging in de strafwet wordt aangebracht dient de rechter zich af te vragen of artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht van toepassing is. De onderhavige zaak is echter een tuchtzaak en géén strafzaak. Dat het beginsel van artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht hier van toepassing zou zijn is geenszins zeker, er is geen bepaling in het tuchtrecht aan te wijzen, die het beginsel van toepassing verklaart.

Het Hof laat in het midden of het beginsel van artikel 1, tweede lid, WvS misschien analoog in het tuchtrecht zou kunnen gelden, het hoeft die vraag ook niet te beantwoorden daar — zo eventueel dat beginsel in het tuchtrecht toepassing zou moeten vinden — in déze zaak geen zodanige verandering van de „wetgeving” aanwezig is, dat toepassing van het beginsel tot een voor klager gunstig resultaat zou kunnen leiden. Het Hof beschouwt de wijziging van de regeling avond- en nachtpermissie als een wijziging van de

1) Zie hieromtrent bij voorbeeld het commentaar op artikel 1 in Noyon-Langemeijer-Remmelink, Het Wetboek van Strafrecht, losbladige uitgave, Arnhem 1972.

in de bewegingsvrijheid van militairen geldende beperkingen. Het strafbare karakter van het overtreden van de oude beperking is niet weggenomen door het uitkomen van de nieuwe regeling. In de Ministeriële beschikking staat in de considerans uitdrukkelijk dat de regelen ten aanzien van de huisvesting in de kazerne blijven gehandhaafd: Kazernering van militairen blijft het principe.

Tenslotte kan nog worden opgemerkt dat de strafoplegger en de beklagmeerdere met het probleem van de toepasbaarheid van het beginsel van artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht in het tuchtrecht niet konden worden geconfronteerd, daar toen zij de zaak behandelden de oude regeling avond- en nachtpermissie nog van kracht was.

Het Hof werd met de vraag omtrent de toepasbaarheid van dat beginsel geconfronteerd omdat artikel 1, tweede lid, WvS — naar blijkt uit de jurisprudentie in strafzaken — ook moet worden toegepast indien de wijziging in werking is getreden nadat eerdere behandelingen van de zaak hebben plaatsgevonden.

C.

Commandant 11 Verbindingsbataljon

Beschikking van 25 november 1977

Klager acht zich onbillijk behandeld door zijn Compagniescommandant omdat deze hem geen ontheffing van de beperking van de nachtpermissie heeft verleend. Klager heeft echter niet om ontheffing verzocht. Uitvoerige motivering.

(R.b.d.K. art. 9(4))

De luitenant-kolonel R. Bijlsma, Commandant 11 Verbindingsbataljon;

Gezien het beklagschrift van dienstplichtig soldaat P.B., registratienummer 54. . . ., van 130 Rayonverbindingscompagnie houdende de wens zich te beklagen over een vermeende onbillijke behandeling door zijn compagniescommandant en hem op 17 november 1977 ter kennis gebracht;

Overwegende, dat klager heeft verklaard:

dat zijn compagniescommandant, de kapitein Dijkers, op maandag 14 november 1977, meedeelde dat i.v.m. de oefening „STEUNZOOI” welke op 17 en 18 november 1977 gehouden zou worden er geen „nachtpermissie” verleend zou worden voor de nacht van 16 op 17 november 1977 omdat eenieder voldoende uitgerust de oefening moest aanvangen;

dat hij gewoonlijk woensdags na de dienst naar zijn ouders in Haarlem gaat, aldaar overnacht en de volgende (donderdag)-ochtend voor aanvang van de dienst terugkeert naar de kazerne, teneinde de week zgn „te breken”;

dat hij het plan had ook de nacht van 16 op 17 november thuis door te brengen;

dat er voor hem geen bijzondere omstandigheden waren waarom hij de avond en nacht van 16 op 17 november thuis wilde wezen anders dan dat hij het prettig vond om dan thuis te zijn;

dat hij thuis in zijn eigen bed beter slaapt dan in de kazerne en indien hij de nacht van 16 op 17 november thuis zou doorbrengen voldoende uitgerust zou zijn voor de oefening „STEUNZOOI”;

dat hij overigens — omdat de oefening „STEUNZOOI” eerst donderdag 17 november te 15.30 uur zou aanvangen en er op die dag geen inspannende werkzaamheden voorafgaande aan de oefening waren gepland — geen verband ziet tussen de oefening en de nachtrust in de nacht daaraan voorafgaande;

dat hij zich ten opzichte van de buiten de kazerne gehuisveste militairen, de zgn „thuislappers”, welke elke avond naar huis gaan, gediscrimineerd voelt omdat uitgerekend net die ene keer (op woensdag) dat hij naar huis wil, hem die kans wordt ontnomen, hetgeen hij niet reëel vindt;

dat — hoewel hij toegeeft dat het niet merkwaardig laat bekend is gesteld — het prettiger geweest was indien de bekendstelling van de beperking vóór het weekend had plaatsgevonden omdat afspraken veelal in het weekend tot stand komen;

dat hij woensdag 16 november 1977 de CC gevraagd heeft of hij bij zijn standpunt bleef m.b.t. de „nachtpermissie” voor 16 op 17 november, hetgeen de CC bevestigend beantwoordde;

dat hij geen verzoek heeft gericht aan de CC om hem te ontheffen van de beperking ten aanzien van verblijf in de nacht van 16 op 17 november 1977 in de kazerne;

Overwegende dat kapitein G. A. M. C. Dijkers, Commandant-130 Rayonverbindingscompagnie heeft verklaard:

dat hij ingevolge een opdracht van Commandant 1e Legerkorps (zie Vaste Aanwijzingen Opleiding en Vorming 1e Legerkorps — deel I A) gehouden is met zijn compagnie één keer per tien maanden deel te nemen aan een fysieke inzetbaarheidstest, de zgn. oefening „STEUNZOOI”, waarin in een periode van 20 uur eenieder van de compagnie diverse vaardigheidsproeven moet afleggen, aan de hand waarvan het niveau van lichamelijke oefening en mentale hardheid van de eenheid wordt gemeten;

dat het gelet op het doel en de aard van de oefening, de gevraagde fysieke inspanning, een vereiste is dat iedere deelnemer in een optimale fysieke conditie aan de start van de oefening verschijnt;

dat in de periode van de oefening te weten van 17 november 15.30 uur tot 18 november ± 12.00 uur de deelnemer slechts één korte rustperiode van vier uren wordt gegund;

dat hij het om deze redenen noodzakelijk vond de nachtrust van de deelnemers aan deze oefening in de nacht voorafgaande aan de oefening

zo veel mogelijk veilig te stellen;

dat het niet verlenen van nachtpermissie voor de nacht van 16 op 17 november daartoe zou bijdragen, onder meer doordat dit voorkomt het reizen over grote afstand en voorkomt het verstoren van de rust in het legeringsgebouw tussen het avondappèl en de reveille en de nachtrust beter gecontroleerd kan worden;

dat hij daarom op 14 november 1977 aan Commandant-11 Verbindingsbataljon heeft verzocht om vanwege de oefening „STEUNZOOl” die binnen de kazerne gehuisveste militairen van de compagnie de beperking op te leggen de nacht van 16 op 17 november (00.00 uur tot de reveille) binnen de kazerne te verblijven, teneinde zoveel mogelijk rust voor de deelnemers te waarborgen, waarop Commandant-11 Verbindingsbataljon de eerder omschreven beperking heeft opgelegd;

dat hij onmiddellijk op het eerstvolgende appèl op maandag 14 november 1977 deze beperking heeft bekendgesteld;

dat hij de indruk had en nog heeft dat er in de compagnie begrip was voor het opleggen van deze beperking, hetgeen onder meer afgeleid moge worden uit het feit dat slechts één man van de gehele compagnie onthef-fing van deze beperking heeft gevraagd, hetwelk hem om redenen door betrokkene aangevoerd is verleend;

dat klager op woensdag 16 november 1977 hem „in de wandelgangen” aanschoot en vroeg of hij bleef bij zijn standpunt ten aanzien van de „nachtpermissie” voor de nacht van 16 op 17 november, waarop hij (CC) bevestigend heeft geantwoord;

dat klager hem noch schriftelijk noch mondeling heeft verzocht hem te ontheffen van de opgelegde beperking m.b.t. het verblijf in de nacht van 16 op 17 november;

Overwegende, dat:

het beklag van klager de facto zijnde een beklag tegen een order welke aan de compagnie en daarom aan hem, maar niet aan hem persoonlijk, is gegeven derhalve als niet ontvankelijk dient te worden beschouwd;

het tot de verplichtingen van de compagniescommandant behoort zorg te dragen dat de compagnie geoefend wordt en lichamelijk fit is alvorens de fysieke inzetbaarheidstest wordt afgelegd;

het verzekeren van voldoende nachtrust voor de aanvang van deze test moet worden aangemerkt als terzake doende en bijdragend aan een zo goed als mogelijke lichamelijke gesteldheid;

het stellen van beperkende regels ten aanzien van verblijf buiten de kazerne een van de mogelijkheden is om het in voorgaande overweging gestelde te bereiken;

beklagmeerdere op grond van hem middels vaste order verleende delegatie op voorstel van de compagniescommandant heeft bepaald dat bedoelde beperking van het verblijf buiten de kazerne werd opgelegd en dat deze derhalve bevoegd werd bepaald;

dienstplichtig personeel, dat verplicht in de kazerne is gehuisvest, wanneer het de nacht niet in de kazerne doorbrengt vaak over grote tot zeer grote afstanden reist en gezien de daarmee verbonden reisduur slechts een beperkte nachtrust geniet;

personeel dat normaliter de nacht bij het gezin doorbrengt danwel om andere redenen is vrijgesteld van de verplichting in de kazerne te worden gehuisvest over een zodanige afstand reist dat de voorgaande overweging niet van toepassing is voor dit personeel;

het tenuitvoer leggen van maatregelen als bedoeld in de vervangende tekst van hoofdstuk XXV van VS 2 - 1500 zoals vastgesteld bij de ministeriële beschikking van 21 oktober 1977 nr 381.836/12 0 art. 318, ten vierde, niet als discriminerend kan worden aangemerkt;

het bekend stellen van de beperking 48 uur voordat deze ingaat als tijdig dient te worden aangemerkt en de personen voor wie de beperking geldt voldoende gelegenheid biedt zonodig in de persoonlijke sfeer maatregelen danwel te doen nemen danwel te verzoeken van deze beperking te worden vrijgesteld;

door klager geen argumenten zijn aangevoerd waaruit het tegendeel zou blijken en door hem ook geen verzoek terzake is ingediend;

door klager niet aannemelijk is gemaakt dat hij onbillijk is behandeld;

Beschikkende:

Verklaart het beklag als beklag over een ontvangen order niet ontvankelijk en verklaart dat er geen sprake is geweest van een onbillijke behandeling en dat het beklag derhalve ongegrond is.

NASCHRIFT

Dit beklag is ingediend op 17 november 1977, drie dagen nadat de nieuwe bepalingen betreffende avond- en nachtpermissie werden ingevoerd.

Klager heeft, naar blijkt uit de beschikking op beklag, geen formeel verzoek ingediend om van de beperking van de nachtpermissie te worden vrijgesteld. Tóch beklagt hij zich over de hem opgelegde beperking. De klager had door de beklagmeerdere zeer kort terecht kunnen zijn geweest: U hebt geen verzoek ingediend om ontheffing, u kunt zich niet beklagen omdat u onbillijk bent behandeld doordat uw CC u geen ontheffing verleende.

De beklagmeerdere geeft klager echter het volle pond door zijn beschikking op het beklag schriftelijk te geven en uitvoerig te motiveren.

Nu klager geen verzoek heeft ingediend om van de beperking van de nachtpermissie ontheven te worden, zou het beklag ook kunnen worden opgevat als beklag over een de gehele compagnie verbindende regeling. Klager heeft dit kennelijk niet zo bedoeld. Uit de beschikking op beklag blijkt duidelijk dat hij uitsluitend voor zichzelf opkomt en geenszins de regeling of de beperking op zich wil aantasten. Zou hij dat laatste wél

hebben bedoeld zou zijn beklag niet-ontvankelijk zijn geweest.¹⁾ De beklagmeerdere zag deze mogelijkheid ook en in zijn eerste overweging snijdt hij klager — voorzover deze bedoeling er toch nog mocht zijn geweest — terzake de pas af. Deze overweging kan mijns inziens worden beschouwd als te zijn gegeven „ten overvloede”; dat zij aan de overige overwegingen vooraf gaat, doet aan dat karakter niet af.

De order, die de nachtpermissie beperkte, is echter in feite afkomstig van de beklagmeerdere, de Compagniescommandant was slechts de spreekbuis. Had de overweging „ten overvloede” nu niet moeten zijn gemaakt door de Commandant van de beklagmeerdere? Het resultaat zou er overigens niet anders door zijn geweest.

C.

¹⁾ Zie MRT LXX (1977) blz. 480, beschikking van de Nationaal Territoriaal Commandant met mijn naschrift.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

28 oktober 1977
(M.A.W. 1976/B.26)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; *Leden:* Mr W. G. Kloos en Jhr Mr C. C. van Lidth de Jeude.

(V.V.K.M. 47 en 130)

Voor officier der Koninklijke Marine, geplaatst bij het Ministerie van Defensie, bestaat geen aanspraak op vergoeding van de niet-genoten verstrekking van gratis koffie en thee. Beroep op gelijkheidsbeginsel verworpen.

UITSpraak

in het geding tussen:

T., wonende te R, eiser, en
de Minister van Defensie, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Bij schrijven van 12 januari 1976 heeft eiser gedaagde herinnerd aan een door hem omstreeks eind januari 1975 gedaan verzoek om een vergoeding terzake van de niet genoten verstrekking van gratis koffie en thee gedurende zijn tewerkstelling bij het Ministerie van Defensie te 's-Gravenhage van 1969 tot 12 januari 1975.

Bij schrijven van 23 maart 1976 is eiser kennis gegeven van het volgende te zijnen aanzien genomen besluit:

„In antwoord op uw brief van 12 januari 1976 deel ik u het volgende „mede.

„Een officier belast met de administratieve dienst bij een eenheid der „zeemacht verstrekt, volgens regels vermeld in het voorschrift voeding „zeemacht (VVKM 47), voeding aan militairen die behoren tot de be- „manning van die eenheid. In afwijking hiervan wordt door de officier „belast met de administratieve dienst bij de marinekazerne Den Haag „geen voeding verstrekt aan militairen, opgenomen in de rol van deze „kazerne.

„De voeding van in Den Haag geplaatste militairen der zeemacht „wordt, voorzover zij in aanmerking komen voor verstrekking van voe- „ding van rijkswege, verzorgd door de Koninklijke landmacht.

„Het is uit praktische overwegingen ondoenlijk koffie en thee voor de „maaltijden op te voeren naar alle over Den Haag verspreide afdelingen „van het ministerie van defensie.

„Ter compensatie hiervan wordt sedert enige jaren aan alle ongehuwde

„militairen, die zijn geplaatst aan boord en die hebben verzocht in aanmerking te komen voor een lunchpakket, 1/4 liter melk meegegeven.

„In het voorschrift inwendige dienst zeemacht (VVKM 130) staan de „tijdstippen vermeld waarop gelegenheid wordt gegeven voor koffie- en „theedrinken. Noch in dit voorschrift, noch in VVKM 47 wordt aan- „gegeven of hier sprake is van gratis verstrekking.

„Bij de Koninklijke marine zijn de rantsoenen koffie en thee gekoppeld „aan de maaltijden. Door bij de verstrekking t.b.v. de maaltijden op deze „rantsoenen te bezuinigen en deze verkregen bezuinigingen beschikbaar „te stellen voor koffie- en theedrinken, bestaat bij de Koninklijke marine „reeds jarenlang de mogelijkheid tot het verstrekken van gratis koffie en „thee gedurende de tijdstippen van koffie- en theedrinken.

Ondanks het feit dat het dagrantsoen koffie bij de Koninklijke land- „macht gelijk is aan dat bij de Koninklijke marine, kent men bij eerst „genoemd krijgsmachtdeel een dergelijk systeem van bezuiniging niet.

„Koffie en thee zijn buiten de maaltijden slechts tegen betaling verkrijg- „baar in de diverse kantines.

„Gelet op hetgeen hier boven is gesteld kan ik uw verzoek om vergoe- „ding van door u betaalde kosten voor koffie en thee gedurende de tijd dat „u was geplaatst bij het ministerie van defensie niet inwilligen.”.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bij uitspraak van 23 augustus 1976 het door eiser tegen dat besluit ingestelde beroep ongegrond verklaard.

Van die uitspraak is eiser op de daartoe bij beroepschrift aangevoerde gronden in hoger beroep gekomen bij deze Raad.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van de Raad van 7 oktober 1977, waar eiser niet is verschenen en waar voor gedaagde is opgetreden C. W. M. Breed, luitenant ter zee van administratie der eerste klasse, wonende te Zoetermeer.

II. *Motivering*

De Raad stelt in de eerste plaats vast dat hem niet is gebleken van enig algemeen verbindend voorschrift, op grond waarvan gedaagde verplicht zou zijn geweest aan eiser tijdens de koffie- en theepauzes gratis koffie en thee te verstrekken.

Voor wat betreft het in plaats van koffie en thee verstrekken van een kwart liter melk voor de lunchpauzes aan hen, die — zoals eiser — te werk zijn gesteld bij het Ministerie van Defensie te 's-Gravenhage, constateert de Raad dat hier sprake was van een jarenlang beleid van de zijde van gedaagde. Eiser heeft hierin kennelijk zeer geruime tijd berust, althans geen gebruik gemaakt van de voor hem reeds veel eerder openstaande mogelijkheid om ter zake (desgewenst) beroep in te stellen. Deze omstandigheid dient naar 's Raads oordeel overigens ook ten aanzien van de andere pauzes mede in aanmerking te worden genomen

bij de beantwoording van de vraag of gedaagde in redelijkheid tot het in het bestreden besluit vervatte standpunt kon komen.

Eiser heeft zich ter zake van zijn verzoek met name beroepen op het beginsel dat gelijke gevallen gelijk moeten worden behandeld. Dit beroep kan de Raad niet onderschrijven nu de feitelijke situatie, waarin eiser verkeerde, juist niet gelijk was aan die van de gevallen, waarop eiser zich beroept.

Een en ander brengt mede dat gedaagde naar 's Raads oordeel in redelijkheid tot het thans bestreden besluit kon komen en dat de aangevallen uitspraak derhalve moet worden bevestigd.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak. —

BOEKBESPREKING

Herziening van arresten en vonnissen, door Jhr Mr R. E. P. de Ranitz.
H. D. Tjeenk Willink, Alphen aan den Rijn 1977.

door

Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch

In W.3006 komt een bespreking voor van het proefschrift van A. C. WALLER, „Revisie in strafzaken”, A'dam, 1868. De resencent schreef: „Men heeft het middel (van revisie) toegestaan omdat men begreep het „niet geheel te mogen weigeren; maar men heeft het gedaan blijkbaar „met tegenzin, hetzij dan omdat men zich niet wist los te maken van het „denkbeeld van de onfeilbaarheid van het rechterlijk gewijsde, hetzij om „een andere reden; in ieder geval, men heeft het beperkt tot eenige zeer „weinige, bijna nooit voorkomende en nog minder bewijsbare gevallen „en daardoor gezorgd dat het zoo weinig mogelijk toegepast en zelfs „ingeroepen kon worden”.

De herzieningregeling van het Wetboek van strafvordering van 1838 verschilde nauwelijks van die in de Franse wetgeving. In drie gevallen was herziening mogelijk: 1) Indien twee of meer beklaagden bij onderscheidene uitspraken als daders van hetzelfde misdrijf zijn veroordeeld en die uitspraken niet zijn overeen te brengen. 2) Indien na een veroordeling wegens doodslag, het slachtoffer nog in leven blijkt te zijn. 3) Indien na een veroordeling getuigen à charge, ter zake van valse getuigenis, in rechten worden betrokken. Er schijnen dan ook vrijwel geen rechterlijke beslissingen door de toepassing van de herziening te zijn getroffen. De partiële wijziging van het W.v.Sv. in 1886 bracht daarin geen wijziging. Daarvoor was een zaak Hogerhuis nodig. Zij gaf de stoot tot de indiening van een initiatief wetsontwerp, dat tot de wet van 14 juli 1899, Stbl. 159 heeft geleid.

De gebroeders Hogerhuis waren op 17 juni 1896 door de rechtbank te Leeuwarden schuldig verklaard aan poging tot diefstal met braak en inklimming en geweldpleging — twee van hen bovendien aan gequalificeerde doodslag — en veroordeeld tot respectievelijk 12, 11 en 6 jaar gevangenisstraf. In hoger beroep werd het vonnis t.a.v. de opgelegde gevangenisstraffen bevestigd en het cassatieberoep werd verworpen. Er ontstond veel rumoer omtrent deze veroordeling aan de juistheid waarvan ernstig werd getwijfeld en er werd zelfs een landelijk comité tot invrijheidstelling van de gebroeders Hogerhuis opgericht. Niemand minder dan TROELSTRA trok zich de zaak aan en trachtte revisie te verkrijgen op grond van het hierboven onder 3) genoemde geval. Hij had daartoe een aanklacht wegens meened tegen een van de getuigen bij de officier van justitie

te Leeuwarden ingediend, maar deze weigerde een vervolging in te stellen, zodat die getuige niet in rechten werd betrokken en het arrest tegen de gebroeders Hogerhuis niet door middel van revisie kon worden aangetast. Op een openbare vergadering van bovengenoemd landelijk comité beschuldigde TROELSTRA de officier van justitie zich in zijn beschikking waarbij het instellen van een vervolging tegen de getuige geweigerd werd, schuldig te hebben gemaakt aan opzettelijke onwaarheid, teneinde op die wijze de publieke opinie aan zijn zijde te krijgen. Hij werd vervolgd wegens smaad, een ambtenaar aangedaan terzake de rechtmatige uitoefening van zijn bediening en door de rechtbank te 's-Gravenhage schuldig bevonden, maar ontslagen van alle rechtsvervolging omdat hij klaarblijkelijk gehandeld had in het algemeen belang en dus de bijzondere rechtvaardigingsgrond van art. 261, lid 3, W.v.Sr. op hem van toepassing was. Het Hof achtte die bijzondere rechtvaardigingsgrond niet aanwezig en veroordeelde hem tot een maand gevangenisstraf. Het cassatieberoep werd verworpen (12 februari 1900). De H.R. overwoog dat, wil er van toepassing van art. 261, lid 3, sprake zijn, er een onmiddellijk verband moet bestaan tussen het telastegelegde feit en de ernstig gemeente noodzakelijkheid bij schrijver of spreker om de feiten openlijk bekend te maken. Troelstra heeft de opgelegde gevangenisstraf ondergaan. Inmiddels had het initiatief wetsontwerp het staatsblad bereikt en werd op grond van de inmiddels in werking getreden bepalingen nogmaals getracht herziening te verkrijgen maar tevergeefs. Op 14 april 1900 wees de H.R. de aanvraag tot revisie af, omdat die niet voldeed aan de in de wet gestelde eisen. Maar desalniettemin moet de regeling als bevredigend worden beschouwd; het stelsel der casuïstiek werd verlaten en vervangen door algemene formuleringen, die een ruimere toepassing mogelijk maken. Dat blijkt ook wel uit de cijfers. In de periode van 1899—1926 werden 1940 verzoeken tot herziening ingediend, waarvan er 57 (2,94%) werden ingewilligd, 166 (8,55%) werden afgewezen en 1717 niet ontvankelijk werden verklaard. Van de 57 gevallen waarin het verzoek werd ingewilligd, eindigden er 34 met vrijspraak, in 18 gevallen werd de veroordeling gehandhaafd en in 5 gevallen werd de aangevallen beslissing gewijzigd.

De in het huidige W.v.Sv. gegeven regeling voor de herziening verschilt in materiële zin nauwelijks van die van 1899, met dien verstande dat nu een geldelijke tegemoetkoming (inmiddels een schadevergoeding) kan worden toegekend indien na vernietiging van het gewijsde geen straf wordt opgelegd. Er is toen ook nog overwogen of het wenselijk was de herziening ook ten nadele van de verdachte toe te laten, maar daartegen waren toch te veel bezwaren.

Op het ogenblik is herziening mogelijk in twee gevallen (art. 457 W.v.Sv.): bij een conflict van rechtspraak, bewezenverklaringen in vonnissen, die niet zijn overeen te brengen, en het zich voordoen van een novum, een omstandigheid die, ware zij bekend geweest tijdens het onder-

zoek, vermoedelijk tot een andere beslissing zou hebben geleid.

Men is tevreden met de bestaande regeling en er blijft weinig te wensen over. Op zichzelf niet zo'n boeiend onderwerp om een proefschrift over te schrijven maar de schrijver, die daarop op 9 maart 1977 te Leiden promoveerde, was daartoe enigszins gedetermineerd omdat hij als wetenschappelijk medewerker bij de afdeling straf- en strafprocesrecht van de RU te Leiden zijn aandeel wilde leveren in het opus magnum van die afdeling: *DUISTERWINKEL-MELAI*, het commentaar op het Wetboek van strafvordering. Een proefschrift over een onderwerp als dit moet m.i. op een systematische wijze een zo volledig mogelijk beeld geven van de betrokken materie. Schrijver doet dat op niet onverdienstelijke wijze maar ik heb toch wel een aantal opmerkingen, die echter niet afdoen aan de positieve waardering, die ik in het algemeen voor het proefschrift heb.

Het valt op dat de wetteksten in de verschillende fasen moeilijk te vinden zijn, soms staan zij in de tekst, soms zijn zij in noten verborgen. Er worden slechts in beperkte mate statistische gegevens verstrekt. Op pagina 15 worden gegevens vermeld over de periode 1899—1926, overgenomen uit een artikel van de *GAAY-FORTMAN* in het tijdschrift voor strafrecht, maar b.v. niet hoeveel van de ingewilligde verzoeken tot vrijspraak hebben geleid. Schrijver heeft wel een onderzoek ingesteld naar alle beslissingen van de H.R. in de periode 1899—1974 n.a.v. aanvragen tot herziening gegeven, maar alleen in hoeverre de aanvraag door tussenkomst van een advocaat was geschied. Van die gelegenheid had ook gebruik gemaakt kunnen worden om gegevens te verzamelen over de toepassing van de herziening in de periode 1926—1974. De inhoudsopgave is erg summier, bij een aantal hoofdstukken ontbreekt een onderverdeling. Zo is b.v. paragraaf 2.2 van hoofdstuk IIIA, dat over uitspraken van militaire rechters handelt, niet vermeld. Verder mis ik een register van de genomen beslissingen. Over hetgeen vermeld is over militaire strafzaken kom ik hieronder terug. Ook had ik gaarne gezien, maar dat is geheel een persoonlijke voorkeur, dat de zaak Hogerhuis op een wat levendiger wijze was beschreven. Zij leent zich daar uitstekend voor. Over haar zijn de emoties hoog opgelaaid en het zou geen kwaad hebben gekund, dit stukje justitiële folklore weer eens op te rakelen. Bij de huidige generatie zal het nauwelijks bekend zijn. Ik kan de verleiding niet weerstaan er iets over mede te delen. Men kan er uit leren dat ook toen reeds de justitie, de gevestigde maatschappij en de pers aan heftige kritiek bloot stonden:

„O, in-gemeene bourgeois pers, wat zijt gij spoedig gerust, waar de eer „van rechters, uwe klassegenooten op het spel staat. Hemel en aard hebt „gij bewogen in de zaak Dreyfus . . . Waarom dan ook hier niet op rechts- „herstel aangedrongen? Is dan de majesteit van het recht alleen uw majes- „teit, waar hem onttroning dreigt in het buitenland? Moet een minstens „even gruwelijk vonnis, door rechters-in-de-buurt geveld, worden ge- „doodverfd met de solidaire beslissing van 'n half dozijn afgeleefde grijs-

„aards (het gerechtshof oordeelde toen met 6 raadsheren)? Hoe hebt ge „tranen laten vloeien door uw regels waar ge schreeft over de zwaar be- „proefde vrouw van den martelaar van het Duivelseiland! Bestaat dan „voor u de nog zwaarder beproefde ruim zeventigjarige moeder der „Hogerhuizen niet, zwaarder beproefd, omdat zij niet alleen haar kinde- „ren doch tevens haar kostwinners beweent? . . . Ge weet dit alles . . . „en toch wilt ge ons geruststellen, ons doen rusten ver van de poort der „gevangenis, waarin drie mannen onschuldig worden gemarteld? Uw „giftige adem herinnert er ons aan, dat er nog meer te doen is dan te „werken aan de invrijheidsstelling der Hogerhuizen”.¹⁾

TROELSTRA heeft er zich bitter over beklagd dat hij buiten de behande- ling van de revisiewet is gehouden: „zelfs bij het behandelen in de afde- „lingen negeerde men mijn aandeel in deze zaak, men dacht er niet aan „mij tot rapporteur te benoemen. Er moest iets gecreërd worden uitslui- „tend ter ere van de burgerlijke partijen”.²⁾

Ook was het voor hem een bittere teleurstelling dat de Hogerhuizen hem in het revisieproces niet als advocaat wilden hebben: „Inderdaad „had het stoken en wroeten mijner politieke tegenstanders, die niets zoo- „zeer vreesden dan dat de Hogerhuizen door mijn toedoen vrij zouden „komen, zijn werk gedaan. Van Domela Nieuwenhuis en de anarchisten „af tot Middelkoop en zijn radicale vrienden toe, was het hoogste streven „te voorkomen, dat ik in deze zaak met de overwinning zou gaan strij- „ken . . . Toen het ogenblik gekomen was mijn doel — ik werkte niet „voor de Hogerhuizen maar voor het recht — te bereiken, gooiden die- „genen die beweerden aan de zijde van het recht te staan, mij roet in het „eten. Een zedelijke mishandeling, die mij diep gegriefd heeft.”³⁾ Bij TROELSTRA hadden zich langzamerhand t.a.v. de Hogerhuis-zaak mono- polistische gevoelens ontwikkeld, maar de houding van de familieleden van de Hogerhuizen, een andere advocaat dan TROELSTRA te willen heb- ben, is zeer wel verdedigbaar.⁴⁾

Schrijver vergelijkt de Nederlandse herzieningsregeling met de Franse en de Belgische. Naar zijn oordeel is de eerstgenoemde voller tot bloei gekomen. De procedure tot en in herziening verschilde niet wezenlijk, maar wel is er aanzienlijk verschil in de gronden tot herziening. De Neder- landse herzieningsregeling heeft zich — gezien haar afkomst — op voor- spoedige wijze ontwikkeld. Schrijver waardeert de algemene beginselen die aan haar ten grondslag liggen, maar heeft de volgende kritische op- merkingen:

1) Uit: De revisie verworpen, brochure, A'dam 1900.

2) J. Troelstra, Gedenkschriften (II), A'dam 1928, p. 204.

3) t.a.p. p. 212.

4) Zie hieromtrent: V. D. Hannema, de Hogerhuiszaak, ac. proefschrift, Drachten 1964.

1. Herziening moet ook in het militaire strafprocesrecht worden ingevoerd;
2. De aanvraag tot herziening zou slechts door een advocaat mogen worden ingediend;
3. Schadevergoeding moet ook kunnen worden toegekend voor een ten onrechte ondergane maatregel.

Gezien het kader van dit tijdschrift wil ik uitvoerig ingaan op het vraagstuk van de herziening in het militaire strafrecht.

Schrijver heeft het behandeld in paragraaf 2.2 van hoofdstuk III A: Uitspraken van militaire rechters (p. 55 t/m 61).

DE BOSCH-KEMPER was (in 1840) van oordeel dat artikel 409 aanhef en onder 1o van het W.v.Sv. van 1838 ook van toepassing was wanneer één van de uitspraken, waarbij twee of meer beklagden als daders van hetzelfde misdrijf waren veroordeeld, door een militaire rechter was gegeven. Hij had daarvoor het volgende argument: „De tegenstrijdigheid der arresten is toch ook, in dat geval, een bewijs van onschuld, en de mogelijkheid, dat het vonnis van den burgerlijken regter behoort vernietigd te worden, „schijnt mij eene genoegzame reden, om het verzoek tot herziening te „wettigen”.⁵⁾ Schrijver beaamt deze opvatting, m.i. ten onrechte. Het W.v.Sv. regelt de procedure, die gevoerd moet worden voor de gewone gerechten genoemd in de wet R.O. Wordt in dat wetboek gesproken van „arresten” of „vonnissen” dan kan dat alleen maar betrekking hebben op uitspraken van een der rechterlijke colleges waarop dat wetboek betrekking heeft. Aldus ook het requisitoir van de P.G. bij de HR naar aanleiding van een aanvraag om herziening van een sententie van het H.M.G. Hij voerde ook nog als argument aan dat art. 375 (nu 457) W.v.Sv. alleen spreekt van arresten en vonnissen, terwijl de uitspraken van de hoogste militaire rechter de naam van sententie dragen.⁶⁾ Voor de militaire gerechten is er een geheel afzonderlijke rechtspleging. Heeft een van de gewone gerechten bemoeienis met uitspraken van de militaire rechter (één van de bijzondere colleges bedoeld in artikel 1 R.O.) dan wordt dat uitdrukkelijk vermeld, zoals bij jurisdictie geschillen (art. 88, 40 R.O.). Een wetsontwerp van 1862 tot wijziging van het W.v.Sv. ging er niet van uit dat herziening van uitspraken van de militaire rechter mogelijk was, maar wilde die mogelijkheid invoeren. Het bereikte echter het staatsblad niet.

Bij het initiatief-ontwerp van 1899 werd dit punt ter sprake gebracht maar de voorstellers wezen in hun M.v.A. herziening van militaire uitspraken af met het bekende argument dat de militaire strafrechtspleging zo verouderd is, dat het onmogelijk zou zijn op een bepaald punt in de verouderde wetgeving in te grijpen. Dit argument werd door de regering

⁵⁾ J. de Bosch Kemper, Wetboek van Strafvordering, deel III, (A'dam, 1840), p. 150.

⁶⁾ H.R. 20-06-1921, MRT, deel XVII, p. 59.

overgenomen, toen bij de herziening van het militaire strafprocesrecht aangedrongen werd op de invoering daarin van het buitengewone rechtsmiddel van herziening: „Ook na hernieuwde overweging kunnen de „ondergetekenden niet anders mededelen, dan dat zij bij hun aanvaankelijke voornemen om zelfs niet de revisieprocedure in het militaire strafgeding in te voeren, moeten blijven volharden. Reeds eene oppervlakkige „beschouwing van de regeling dezer procedure in het burgerlijke strafproces doet zien, dat hare overplaatsing niet zonder ingrijpende wijziging „zou kunnen geschieden”.⁷⁾ Later deed dat argument nog eens opgeld bij de invoering van de voorwaardelijke veroordeling in 1915. Ook daar werden om die reden militaire uitspraken uitgesloten, maar wel kwam er drie jaar later een afzonderlijke wet die toen de invoering van de v.v. ook in het militaire recht bewerkstelligde, een werkwijze die SIMONS reeds in 1899 had voorgesteld ten aanzien van de revisie.

De commissie die ons huidige wetboek van strafvordering heeft ontworpen had een ander argument tegen herziening in het militaire strafproces: „Niet wenschelijk is het ook voorgekomen, de bepalingen van de „herziening ook op de uitspraken van den militairen rechter toepasselijk „te verklaren, omdat dan de burgerlijke rechter zou hebben te oordeelen „ook over zoogenaamde militaire delicten, waaraan de berechting uitsluitend aan den militairen rechter is opgedragen, en men veelal van „oordeel is, dat hiervoor kennis van specifiek militaire toestanden worden „vereischt, welke den burgerlijke rechter ontbreekt”.⁸⁾

Ik ben het met schrijver eens dat dat argument niet overtuigend is, maar hij beroept zich om dat aan te tonen ten onrechte op art. 81 I.M.S.T. dat bepaalt dat de militaire rechter bij voorkeur geen kennis neemt van de *commune* strafbare feiten begaan door militairen in deelneming met niet militairen. Militaire delicten zijn van die regeling uitdrukkelijk uitgesloten.

Voor W.O. II trok het niet bestaan van herziening van militaire strafzaken verschillende malen de aandacht van de Staten-Generaal. Bij de openbare beraadslagingen in de Tweede Kamer betreffende de justitiebegroting voor 1937 bracht de heer WENDELAAR de zaak opnieuw ter sprake, naar aanleiding van een verzoekschrift van een gepensioneerd Indisch militair, die destijds was veroordeeld, maar in welke zaak nieuwe omstandigheden waren opgekomen, die tot een nieuwe behandeling

7) Bijlagen Handelingen 1904/05, 25, 1.

8) Ontwerp voor de staatscommissie voor de herziening van het W.v.Sv. ('s-Gravenhage, 1913/deel II, p. 356. Evenzo het ontwerp voor het W.v.Sv. (Bijlagen handelingen II, 13/14, 286, nr. 3, p. 213. De afwijzing ging gepaard met de opmerking, dat, mocht een grond van herziening aanwezig zijn t.a.v. een door de militaire rechter gegeven gewijsde, nog altijd gratie kon worden verleend. Dit lijkt mij een onvoldoende rechtsherstel, mocht zich inderdaad een geval voordoen dan zou de tot standkoming van een wettelijke regeling moeten worden bevorderd.

zouden kunnen leiden, indien herziening mogelijk zou zijn. Hij zeide verder:

„Dat is een lacune in onze wetgeving . . . ons geacht medelid de heer „VAN DIJK (heeft) in 1900 die lacune reeds geconstateerd . . . Later is er „een opmerking gemaakt in het Voorlopig Verslag van de Eerste Kamer „over de justitiebegroting van 1927; de toenmalige Minister DONNER „antwoordde dat hij een afzonderlijk ter hand neming van de revisie zou „overwegen.

„Op 12 januari 1928 (een jaar later) was blijkens een mededeling van „dien bewindsman . . . die overweging reeds begonnen; volgens de schrif- „telijke behandeling van het ontwerp die justitiebegroting voor 1929 „koesterde de Minister de hoop, dat een desbetreffend ontwerp de Staten- „Generaal binnenkort zou bereiken. Een paar jaar later leerde 's ministers „bescheid . . . dat een voorontwerp tot invoering van de mogelijkheid van „herziening van door den militairen rechter gewezen sententies en von- „nissen onlangs in gemeenschappelijk overleg gereed was gekomen, maar „dat er nog over van gedachten werd gewisseld met den Minister van „Koloniën!

„Wij leven op het oogenblik in 1936, maar de spoedige aankondiging „van wetsontwerpen hebben blijkbaar nog niet tot iets tastbaars geleid”.⁹⁾

Minister VAN SCHAİK wist niets beters te doen dan het antwoord schuldig te blijven.¹⁰⁾ Hij deed zelfs geen toezegging nader te zullen informeren. De Indische militair moest zich er mede vergenoegen dat de Kamer ten aanzien van zijn verzoekschrift over ging tot de orde van de dag.

Uit de jurisprudentie zijn er een tweetal gevallen bekend waarin een aanvraag om herziening van een door de militaire rechter gegeven uitspraak door de H.R. niet ontvankelijk werd verklaard.¹¹⁾ Dat het niet bestaan van herziening in militaire strafzaken voor een militair wel zeer nadelig zou kunnen zijn blijkt uit een uitspraak van de centrale raad van beroep van 29 januari 1969.¹²⁾ Een adjudant van de rijkspolitie was m.i.v. 1 april 1957 wegens ongeschiktheid eervol ontslagen. Het ontslag werd onder meer verleend nadat betrokkene, wegens valsheid in geschrifte, met betrekking tot door hem ingediende reis-declaraties, tot een geldboete was veroordeeld. Bij 's raads uitspraak van 13 mei 1958 werd het ontslagbesluit gehandhaafd. Nadat betrokkene in een herzieningsprocedure was vrijgesproken vernietigde de raad zijn uitspraak van 13 mei 1958 en verklaarde het ontslag-besluit nietig. Was betrokkene militair geweest

⁹⁾ Handelingen II 1936/1937, p. 460, MRT deel XXXII, p. 456.

¹⁰⁾ T.a.p. p. 512.

¹¹⁾ H.R. 20-6-'21, MRT, deel XVII, p. 59; H.R. 13 mei 1952, MRT, deel XLV, p. 396; zie ook H.R. 2-11-'48, N.J. 1949, 102, Een militair die door de burgerrechter i.p.v. door de militaire rechter was veroordeeld, vroeg op grond daarvan herziening aan welke aanvraag door de H.R. niet ontvankelijk werd verklaard.

¹²⁾ MRT 1970, p. 304.

dan had geen herziening van het strafvonnis kunnen plaats hebben en was het zeer twijfelachtig geweest of de centrale raad tot vernietiging van zijn eigen uitspraak had kunnen komen.

Van hetgeen ik hier vermeld heb over herziening in militaire strafzaken is lang niet alles terug te vinden in het proefschrift. Schrijver geeft aan het einde van de paragraaf over militaire strafzaken wel nog een aantal beschouwingen over de noodzakelijkheid van het invoeren van de mogelijkheid van herziening in militaire strafzaken maar het verbaast mij dat hij noch de concrete oplossing geeft, die de wetgever voor ogen staat en die is neergelegd in de nota militair strafprocesrecht noch de pogingen vermeldt van Mrs DE GAAY FORTMAN en JURGENS om reeds nu de herziening in het militaire strafprocesrecht in te voeren, als voorschot op de komende algehele herziening van dat procesrecht. De nota wordt wel genoemd en de heer DE GAAY FORTMAN aangehaald, maar nergens blijkt er uit dat hij een initiatief wetsontwerp heeft ingediend. Op het punt van herziening met betrekking tot militaire strafzaken voldoet het proefschrift niet aan de eisen die ik hiervoor heb gesteld.

Tot slot wil ik hier in het kort de nieuwste geschiedenis van de invoering van de herziening en het militaire strafprocesrecht vermelden.

In de lijst van conclusies betreffende het militaire strafprocesrecht zoals aangenomen door de Tweede Kamer der Staten-Generaal¹³⁾ is omtrent de herziening het volgende vermeld:

Conclusie IV, punt 5

a. Het bijzondere rechtsmiddel van herziening zal in het militaire strafproces op dezelfde voet worden ingevoerd als in het W.v.Sv. De beslissing over aanvragen om herziening van een vonnis van de militaire rechter komt derhalve in handen van de H.R.

b. In geval van conflict van rechtspraak tussen een burgerlijke en een militaire rechter zullen de zaken worden verwezen naar een burgerlijk gerechtshof. In geval van conflict van rechtspraak tussen militaire rechters zullen de zaken worden verwezen naar het H.M.G.

c. In geval van een novum zal de zaak worden verwezen naar het H.M.G.

Op 21 juni 1972 diende de heer DE GAAY FORTMAN een voorstel van Rijkswet in tot invoering van de rechtsmiddelen van cassatie, cassatie in het belang der wet en herziening in het militaire strafprocesrecht.¹⁴⁾ Het ging om de cassatie,¹⁵⁾ maar de herziening werd als bijwagen aangehaakt.

¹³⁾ Bijlagen handelingen II, 71/72, nr. 8706, nr. 28.

¹⁴⁾ Bijlagen handelingen II, 72/72, 11884 (R862).

¹⁵⁾ Zie hieromtrent mijn „Cassatie in militaire strafzaken”, MRT 1977, p. 1; E. Jurgens, Dedain voor een initiatief wet? NJB, 1977, p. 148; mijn „Dedain voor een initiatief wet, NJB, 1977, p. 437 en B. de Gaay Fortman, De trage gang van een initiatief wet, NJB 1977, p. 932.

Zij wordt niet besproken in de algemene beschouwingen van de M.v.T., maar alleen in de artikelsgewijze toelichting. Het wetsontwerp strandde echter op 20 november 1973 in de Eerste Kamer op de (vermeende) klip van de grondwet.

Op 26 februari 1975 diende de heer JURGENS weer een voorstel van Rijkswet in tot invoering van de rechtsmiddelen van cassatie, cassatie in het belang der wet en herziening in het militair-strafprocesrecht.¹⁶⁾

Aan de bezwaren van de Eerste Kamer was tegemoet gekomen en het ontwerp doorliep vlot de parlementaire behandeling. Toen het echter niet in het staatsblad verscheen en naar de reden werd geïnformeerd,¹⁷⁾ bleek het muurvast te zitten op de klip van het statuut, omdat er een bepaling omtrent de inwerkingtreding aan ontbrak, zoals voorgeschreven in art. 22, tweede lid van het statuut en ook omdat de regering zich nog over de aanvaardbaarheid van het aangenomen wetsontwerp wilde beraden. Nu volgt een stuk „geschiedenis” dat zich heeft afgespeeld nadat schrijver zijn proefschrift had verdedigd.

Op 18 maart 1977 diende de heer DE GAAY FORTMAN een voorstel van Rijkswet in tot wijziging van de in de vorige alinea genoemde rijkswet,¹⁸⁾ die tot doel had het aan die wet klevende gebrek op te heffen en tevens nog een andere wijziging aanbracht. Dat wetsontwerp heeft inmiddels ook de parlementaire behandeling achter de rug. Het is nu wachten op de dingen die komen gaan.

¹⁶⁾ Bijlagen handelingen II, 74/75, 13331 (R979);

¹⁷⁾ Aanhangsel van de handelingen II, 75 (76, nr. 1209);

¹⁸⁾ Bijlagen handelingen II 76/77, 14412 (R1065).

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN**Parkeren op militaire terreinen**

In „Ons Wapen”, tweemaandelijks tijdschrift voor de Koninklijke Marechaussee, 24e jaargang, komt op blz. 101 e.v. een artikel voor van de hand van de Kapitein der Koninklijke Marechaussee K. J. C. LEUPE, verkeersdeskundige van genoemd Wapen.

Schrijver wijst erop dat vervolging van overtreding van parkeerbepalingen, geldend voor militaire terreinen, slechts met succes kan geschieden als het terzake door de opsporingsambtenaren opgemaakte proces-verbaal voldoende aanknopingspunten biedt.

Na vooropgesteld te hebben dat de Verkeersregeling Militaire Terreinen ervan uitgaat dat parkeren op voor het (militaire) verkeer openstaande wegen verboden is buiten de daartoe aangeduide parkeerplaatsen — anders dan het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens, dat uitgaat van de gedachte: parkeren is toegestaan, tenzij het is verboden — geeft hij een klare en duidelijke uiteenzetting van de voorwaarden, waarop de verbalisant moet letten als hij meent een parkeer-overtreding te constateren, en dus ook: waarop de automobilist moet letten als hij op een voor het militaire verkeer openstaande weg zijn auto wil achterlaten.

W.H.V.

Boekbespreking

<i>Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch; Bespreking van Herziening van arresten en vonnissen door Jhr Mr R. E. P. de Ranitz, H. D. Tjeenk Willink, Alphen aan den Rijn, 1977</i>	183
---	-----

Opmerkingen en mededelingen

Parkeren op militaire terreinen	192
---	-----

GEDENKBOEK

KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE

1828 – 1978

Op 24 november 1978 bestaat de Koninklijke Militaire Academie te Breda 150 jaar.

Ter gelegenheid van dit jubileum zal in mei 1978 door de Staatsuitgeverij te 's-Gravenhage een Gedenkboek worden uitgegeven, dat werd samengesteld door de heer H. J. Wolf, die als bibliothecaris sinds 1950 aan de KMA is verbonden.

(Oud)-cadetten, (oud)-docenten, officieren, onderofficieren en al diegenen die ooit enige binding met de KMA hebben gehad, kunnen dit boek verkrijgen tegen een speciale voorintekenprijs van f 32,50 (inclusief porto), die geldig is tot 30 april 1978, uitsluitend door storting van dit bedrag op postrekeningnummer 1102035 t.n.v. Korpsadministrateur Breda, onder vermelding van „KMA Gedenkboek 1828 – 1978”. Gezien de beperkte oplage worden bestellingen afgewerkt in volgorde van binnenkomst. Een herdruk wordt niet vervaardigd.

Bijdragen die worden overgeschreven nadat het Gedenkboek is uitverkocht zullen worden teruggestort.

Omvang: 304 bladzijden	Formaat: 18,5 × 26 cm
Omslag: Linnen band	125 foto's

N.B. Alle overige belangstellenden kunnen het Gedenkboek bestellen bij de Staatsuitgeverij, Antwoordnr. 125 – 2500 VB, 's-Gravenhage en bij de Boekhandel tegen een nog nader te bepalen prijs.

STUURGROEP 150 JAAR KMA

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. *Th. J. Clarenbeek*, Majoor van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. *S. van der Ploeg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *Th. C. van Gelder*, Kapitein ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, 6741 BE Lunteren.

Telefoon: 085-435041, tst. 282,

08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. *E. H. Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*;

Mr. *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1977 f 23,—. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1977 verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,25.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 30,— per pagina tot een maximum van f 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXI
april 1978

Aflevering

4

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Strafrechtspraak

- Als bootsman, belast met de functie van voedingsofficier aan boord van een onderzeeboot, een aantal blikken met levensmiddelen zich toegeëigend, verduistering in persoonlijke dienstbetrekking. (W.Sr. art. 321 en art. 322). . . 193
- Als bestuurder van een auto aan een wachtmeester van de Koninklijke Marechaussee, die inzage van zijn rijbewijs vorderde, een vervalst rijbewijs getoond: gebruik maken van een vervalst geschrift. (W.Sr. art. 225) 195
- Aangehouden op verdenking van overtreding van artikel 26 W.V.W., geweigerd zich aan een bloedonderzoek te onderwerpen. Overwegingen omtrent de strafbaarheid van het feit. Vrijspraak. (W.V.W. art. 26, 33a). Naschrift W.H.V. 198

Administratieve rechtspraak

- Met toepassing van artikel 13, eerste lid, en 14 RMAKL/KLu wordt een officier in het belang van de dienst geschorst door de waarnemend commandant van een brigade, welk besluit door de Minister van Defensie wordt goedgekeurd. Beroep verworpen. Het a.g. had de Minister als verweerder moeten aanmerken. (Ambtenarenwet 1929 art. 24, (1) en (3); RMAKL/KLu art. 13 (1) en 14) Naschrift E.H.N. 205
- Kapitein der mariniers, gestationeerd in de Nederlandse Antillen, vergezeld van zijn gezin, ontving naast zijn bezoldiging de regionale toelage volgens schaal 45. Tijdens verblijf voor een cursus in de Verenigde Staten wordt de regionale toelage volgens schaal 44 verleend (VS.- zelf voorzien in voeding en huisvesting). Geen aanspraak op gelijktijdige verstrekking van de regionale toelage Ned. Antillen. Geen schending van het gelijkheidsbeginsel. (V.V.K.M. 13) 209
- Het beroep moet aangemerkt worden als te zijn gericht tegen een besluit van de minister geen voorstel inzake bevordering van eiser aan de Koningin te doen. Door een dergelijk besluit wordt eiser niet rechtstreeks in zijn belang getroffen. (Ambtenarenwet 1929, art. 24) Naschrift E.H.N. 212

Tuchtrechtspraak

- Mr. J. E. Blankhart; Jurisprudentieoverzicht betreffende gepubliceerde beslissingen in beklagzaken. 219

Boekaankondiging

- Rechten van de mens in mondiaal en europees perspectief. 256

STRAFRECHTSPRAAK

Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht te 's-Gravenhage

Vonnis van 16 februari 1977

President: Mr Berkhout (plv.); *Leden:* Mr Th. C. van Gelder, kapitein-luitenant ter zee van administratie en Drs J. C. Gmelich Meijling, luitenant ter zee der eerste klasse;

Raadsman: luitenant ter zee van administratie der eerste klasse J. G. A. Degenhart.

Als bootsman, belast met de functie van voedingsofficier aan boord van een onderzeeboot, een aantal blikken met levensmiddelen zich toegeëigend: verduistering in persoonlijke dienstbetrekking.

Veroordeling tot 4 weken gevangenisstraf voorwaardelijk.

(W.Sr. art. 321 en art. 322)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLAND VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE

in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen F.W.H., geboren 5 april 1937, bootsman, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding dd. 21 januari 1977 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Den Helder, althans in of nabij Nederland, op één of meer „tijdstippen in de periode van december 1975 tot augustus 1976, opzettelijk een hoeveelheid levensmiddelen, onder meer 18 potten jam, 16 „blikken peren op sap en 12 blikken perziken op sap, al welke levensmiddelen toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, althans aan „anderen of aan een ander dan aan hem, beklaagde, en welke levensmiddelen hij in zijn functie van voedingsofficier aan boord van Hr. Ms. „Potvis, derhalve uit hoofde van zijn persoonlijke dienstbetrekking, althans anders dan door misdrijf, onder zich had, zich wederrechtelijk „heeft toegeëigend”;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard: F.W.H., oud 39 jaar, als beklaagde:

Op verschillende tijdstippen in de periode van december 1975 tot augustus 1976, heb ik te Den Helder, verschillende hoeveelheden levensmiddelen, onder meer 18 potten jam, 16 blikken peren op sap en 12 blikken perziken op sap weggenomen en mee naar huis genomen. Ik

had daartoe van niemand toestemming gekregen. Deze levensmiddelen, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, had ik in mijn functie van voedingsofficier van Hr. Ms. Potvis onder mijn berusting;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, brigade Den Helder, . . ., zakelijk onder meer inhoudt:

1. als relaas van verrichtingen en bevindingen van verbalisanten:

Naar aanleiding van melding van verduistering van levensmiddelen, hebben wij een onderzoek ingesteld en troffen wij op 10 augustus 1976 te Den Helder aan F.W.H., geboren te Amsterdam op 5 april 1937. Vervolgens hebben wij, verbalisanten, met toestemming van de verdachte een onderzoek ingesteld in zijn woning, zijnde perceel . . . te Den Helder. Tijdens dit onderzoek hebben wij op 10 augustus 1976, ten huize van verdachte F.W.H. onder meer inbeslaggenomen: 18 potten à 450 gram Huishoudjam kersen „Goudzon”, 16 blikken à 800 gram Peren op sap „Mon Jardin”, 12 blikken à 850 gram Perziken op sap „Caning Factory”.

2. als op 16 augustus 1976 aan 1e verbalisant afgelegde verklaring van Donald Weekenstroom:

Ik ben oudste officier van Hr. Ms. Potvis te Den Helder. Als zodanig vertegenwoordig ik de Staat der Nederlanden. De goederen, welke u mij nu toont (ik, 1e verbalisant, toon getuige D. Weekenstroom, het door ons op 10 augustus 1976 inbeslaggenomene), zijn soortgelijk aan die welke aan boord van Hr. Ms. Potvis gebruikt worden. Namens de Staat der Nederlanden kan ik u verklaren dat deze goederen geheel in eigendom toebehoren aan de Staat der Nederlanden. Verder kan ik u verklaren dat aan niemand het recht of toestemming is verleend zich deze goederen toe te eigenen.

Overwegende, dat de krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„dat hij te Den Helder op tijdstippen in de periode van december 1975 „tot augustus 1976, opzettelijk een hoeveelheid levensmiddelen, onder „meer 18 potten jam, 16 blikken peren op sap en 12 blikken perziken „op sap, al welke levensmiddelen toebehoorden aan de Staat der Nederlanden, en welke levensmiddelen hij in zijn functie van voedingsofficier „aan boord van Hr. Ms. Potvis, derhalve uit hoofde van zijn persoonlijke dienstbetrekking onder zich had, zich wederrechtelijk heeft toe„eigend”;

Overwegende, dat het bewezenverklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

„verduistering, gepleegd door hem die het goed uit hoofde van zijn persoonlijke dienstbetrekking onder zich heeft”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 321 jo. 322 Wetboek van

Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden, welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder dit is begaan, mede gelet op de persoon des daders, in aanmerking genomen dat niet gebleken is dat beklaagde eerder terzake van misdrijf of overtreding werd veroordeeld, en mede gelet op het op 4 januari 1977 door dr. H. Havinga, zenuwarts te Voorburg over beklaagde opgemaakt rapport betreffende de geestvermogens van beklaagde, van oordeel is, dat hieronder genoemde straf moet worden opgelegd;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht te bevelen de gevangenisstraf voor de tijd van *vier maanden*, voorwaardelijk niet ten uitvoer te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

[Volgt: veroordeling tot 4 weken gevangenisstraf, voorwaardelijk; proeftijd 1 jaar — *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 13 juli 1977

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel J. van den Eijkel en luitenant-kolonel P. Rueck.

Als bestuurder van een auto, aan een wachtmeester van de Koninklijke Marechaussee, die inzage van zijn rijbewijs vorderde, een vervalst rijbewijs getoond: gebruik maken van een vervalst geschrift.

2 Weken gevangenisstraf.

(W.Sr. art. 225)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen O. D., geboren 30 juni 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: na wijziging van het telastegelegde ter terechtzitting:

„dat hij op of omstreeks 11 juli 1976 te 2149 Seedorf, Kreis Bremer-, vörde, in de Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Landmacht, „als bestuurder van een personenauto, toen een wachtmeester van de „Koninklijke Marechaussee, op patrouille zijnde, onder meer ter controle van aan het verkeer deelnemende militairen, van hem inzage van

„zijn rijbewijs vorderde, aan voornoemde wachtmeester opzettelijk heeft overhandigd, derhalve opzettelijk heeft gebruik gemaakt van een vals of vervalst rijbewijs, zijnde een geschrift waaruit enig recht kon ontstaan of hetwelk diende om tot bewijs van enig feit te dienen, zijnde op bedoeld rijbewijs opzettelijk valselijk een aantal oorspronkelijke gegevens, onder welke de naam van degene aan wie het aanvankelijk was afgegeven verwijderd en opzettelijk valselijk daarop vermeld de naam van hem, beklagde, als ware dit rijbewijs aan hem afgegeven, uit welk gebruik enig nadeel kon ontstaan”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard :

Op 11 juli 1976 werd ik als bestuurder van een personenauto te Seedorf, Kreis Bremervörde, in de Bondsrepubliek Duitsland, staande gehouden door een wachtmeester van de Koninklijke Marechaussee, die naar ik zag aan het verkeer deelnemende militairen stond te controleren. De wachtmeester vorderde van mij inzage van mijn rijbewijs. Ik heb hem toen rijbewijs nummer 37235 overhandigd. Ik wist, dat op dat rijbewijs opzettelijk valselijk een aantal oorspronkelijke gegevens waren verwijderd onder welke de naam van degene aan wie het rijbewijs aanvankelijk door het bevoegd gezag was afgegeven en dat daarop opzettelijk valselijk mijn naam was vermeld. Het was mijn bedoeling door overgave van dat rijbewijs nummer 37235 aan die wachtmeester, bij die wachtmeester de schijn te wekken, dat het door het bevoegd gezag aan mij was afgegeven. Ik was op 11 juli 1976 als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisant :

Op 11 juli 1976 bevond ik mij op patrouille te 2149 Seedorf, Bondsrepubliek Duitsland. Ik zag een personenauto naderen. Ik gaf de bestuurder van vorenbedoelde personenauto een stopteken, waaraan deze voldeed. Vervolgens vorderde ik van de bestuurder inzage van zijn rijbewijs. Hierna overhandigde de bestuurder, die mij desgevraagd opgaf te zijn: O. D., geboren te Curaçao, 30 juni 1954, dienstplichtige in werkelijke dienst, mij een Nederlands rijbewijs, nummer 37235, ten name van D. Ik zag, dat dit rijbewijs was voorzien van een goedgeijkende foto van verdachte D. Ik zag, dat rechts onder deze foto een gedeelte voorkwam van het stempel van de Commissaris van de Koningin in Limburg. Ik zag, dat dit stempel niet doorliep op de foto. Verder zag ik, dat op het rijbewijs diverse verbleekte plekken voorkwamen. Na telefonische informatie bij de Provinciale Griffie van de Commissaris der Koningin in de provincie Limburg te Maastricht, bleek mij, dat het Nederlandse rijbewijs, nummer 37235 op 14 juni 1972 door genoemde Commissaris der Koningin was afgegeven aan Ida Maria Schepers. Verder werd mij medegedeeld door genoemde dienst, dat verdachte D. niet in het bezit was van enig

rijbewijs. Op 12 juli 1976 heb ik inbeslaggenomen het reeds onder mij genomen Nederlandse rijbewijs, nummer 37235. Het inbeslaggenomen Nederlandse rijbewijs zal worden onderzocht door het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk;

Overwegende, dat zich bij de processtukken bevindt een rapport op algemene eed als vast gerechtelijk deskundige opgemaakt en op 6 augustus 1976 ondertekend door drs. L. J. Bijl als scheikundige verbonden aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk, houdende als verklaring van genoemde deskundige:

Op 19 juli 1976 ontving ik van de Koninklijke Marechaussee een door haar op 12 juli 1976 inbeslaggenomen rijbewijs, nummer 37235. Het rijbewijs vertoont witgekleurde gedeelten. Ter plaatse van die witte gedeelten is kennelijk een bleekmiddel toegepast. Daarbij moeten eerdere ingevulde gegevens op het rijbewijs zijn verwijderd, met name ter plaatse van de vakjes: „Naam, voornamen, plaats en datum van geboorte, adres en „te”. De bevestiging van de pasfoto is zodanig dat aangenomen moet worden dat deze niet de oorspronkelijke is. Door de thans aanwezige tekst is een andere tekst zichtbaar;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten,

„dat hij op 11 juli 1976 te 2149 Seedorf, Kreis Bremervörde, in de „Bondsrepubliek Duitsland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, als bestuurder van „een personenauto, toen een wachtmeester van de Koninklijke Marechaussee, op patrouille zijnde, onder meer ter controle van aan het verkeer deelnemende militairen van hem inzage van zijn rijbewijs vorderde, „aan voornoemde wachtmeester opzettelijk overhandigd, derhalve opzettelijk heeft gebruik gemaakt van een vervalst rijbewijs, zijnde een geschrift, hetwelk diende om tot bewijs van enig feit te dienen, zijnde op „bedoeld rijbewijs opzettelijk valselyk een aantal oorspronkelijke gegevens, onder welke de naam van degene aan wie het aanvankelijk was „afgegeven verwijderd en opzettelijk valselyk daarop vermeld de naam „van hem, beklaagde, als ware dit rijbewijs aan hem afgegeven, uit welk „gebruik enig nadeel kon ontstaan”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als: „*opzettelijk gebruik maken van een vervalst geschrift, zijnde een geschrift, dat bestemd is om tot bewijs van enig feit te dienen, als ware het „echt en onvervalst, terwijl uit dat gebruik enig nadeel kan ontstaan”*,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 225, tweede lid, juncto eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht het inbeslaggenomen rijbewijs, nummer 37235, aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende daarbij, dat dit rijbewijs met betrekking tot welke het feit is begaan van zodanige aard is, dat het ongecontroleerde bezit ervan in strijd is met het algemeen belang;

[Volgt: veroordeling tot 2 weken gevangenisstraf; voorts: onttrokken verklaring aan het verkeer van het inbeslaggenomen rijbewijs, nummer 37235, afgegeven door de Commissaris van de Koningin in de provincie Limburg — Red.].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 14 september 1977

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel M. W. A. Weers en majoor

Mr J. H. B. Hemler;

Raadsman: Mr R. Ph. Elzas.

„Aangehouden op verdenking van overtreding van artikel 26 W.V.W., geweigerd zich aan een bloedonderzoek te onderwerpen.

Beklaagde had medegedeeld dat hij zich niet geheel prettig voelde; dat hij een asthmatische bronchitis had en dat deze op dat moment behoorlijk over was.

KRIJGSRAAD: *handelen in strijd met artikel 33a W.V.W. en veroordeling tot 2 weken gevangenisstraf en ontzegging rijbevoegdheid gedurende 9 maanden.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: *(zie sententie achter het vonnis): schuldigverklaring aan het ten laste gelegde feit doch vrijspraak aangezien het tenlastegelegde niet een strafbaar feit oplevert.*

Een weigering om het bevel zich aan een bloedonderzoek te onderwerpen is slechts dan strafbaar indien een arts heeft beslist dat de aangevoerde redenen niet aannemelijk zijn, tenzij die aangevoerde redenen zo onaannemelijk zijn dat ook een ander dan een arts daarover een oordeel kan hebben.

(W.V.W. art. 26, 33a)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen J.T.J.,

geboren 21 juli 1938, kapitein, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 19 maart 1977 te Heeze, als bestuurder van „een voertuig (personenauto), nadat hij, ervan verdacht te hebben ge„handeld in strijd met artikel 26 van de Wegenverkeerswet, desgevraagd, „geen toestemming had verleend tot het verrichten van een onderzoek, „als bedoeld in het tweede lid van dat artikel en hem deswege daarop „door de opperwachtmeester der Rijkspolitie H. J. Ch. Nagelmaeker, „zijnde hulpofficier van justitie, een daartoe door de Minister van Justi„tie aangewezen politie-ambtenaar, was bevolen zich aan een bloed„onderzoek te onderwerpen, aan dit bevel geen gevolg heeft gegeven en „zijn medewerking niet heeft verleend”;

Overwegende, dat in de tenlastelegging kennelijk tengevolge van een typfout staat vermeld: „hulpofficier van justitie, een daartoe”, welke fout de krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen: „hulpofficier van justitie/een daartoe”, door welke verbetering de beklaagde in zijn verdediging niet wordt geschaad;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zakelijk onder meer heeft verklaard:

Ik heb op 19 maart 1977 als bestuurder van mijn auto te Heeze gereden, nadat ik alcoholhoudende drank had genuttigd. Aldaar is mij tweemaal de ademtest afgenomen. Vervolgens werd mij verzocht medewerking te verlenen aan een bloedproef. Dat heb ik geweigerd. Daarna werd mij door een opperwachtmeester van de Rijkspolitie bevolen mij te onderwerpen aan een bloedproef. Dat heb ik eveneens geweigerd. Aan dat bevel heb ik danook geen gevolg gegeven.

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 19 maart zagen wij, 1e en 2e verbalisant, dat een persoon als bestuurder optrad van een voertuig op voor het openbaar verkeer openstaande wegen te Heeze. Ter controle op de naleving van de bepalingen gesteld bij of krachtens de Wegenverkeerswet stelden wij een onderzoek in. De adem van die bestuurder riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank. Hij sprak met een dubbele tong. Zijn ogen stonden waterig en waren bloeddorlopen. Ik, 1e verbalisant heb, nadat ik had geconstateerd dat zijn adem rook naar alcoholhoudende drank, van deze bestuurder gevorderd mee te werken aan een ademtest. Hij verleende hieraan zijn medewerking. Ik heb op de voorgeschreven wijze de ademtest met een daartoe aangewezen ademtestbuisje met een 0,5⁰/₀₀-merkstreep afgenomen. Wij, 1e en 2e verbalisant, zagen dat de verkleuring van de kristallen in het ademtestbuisje tot voorbij de merkstreep reikte. De bestuurder gaf mij, 1e verbalisant, op te zijn: J.T.J., geboren

op 21 juli 1938 te Tilburg, wonende te Heeze, kapitein luchtmacht. Wij, verbalisanten, hebben de bestuurder verzocht mee te gaan naar het postbureau der rijkspolitie te Heeze, teneinde daar een nader onderzoek in te stellen. Aan dit verzoek voldeed de bestuurder. Aan dit bureau heb ik, 1e verbalisant, de verdachte gevorderd mee te werken aan een 2e ademtest. Hij verleende hieraan zijn medewerking. Vervolgens heb ik op de voorgeschreven wijze de ademtest met een daartoe aangewezen ademtestbuisje met een 0,8⁰/₀₀-merkstreep afgenomen. Wij, 1e en 2e verbalisant, zagen dat de verkleuring van de kristallen in het ademtestbuisje tot voorbij de merkstreep reikte. Ik, 1e verbalisant, heb de verdachte gevraagd of hij toestemming gaf tot het verrichten van een bloedproef. Hij verleende geen toestemming. Op 19 maart 1977 heb ik, 3e verbalisant, de verdachte bevolen zich te onderwerpen aan een bloedonderzoek, als bedoeld in artikel 26, 2e lid van de Wegenverkeerswet, waarbij hem is medegedeeld dat een weigering een misdrijf betekent. De verdachte gaf geen gevolg aan dit bevel en weigerde zich te onderwerpen aan dit onderzoek hetgeen mij bleek uit zijn verklaring, dat hij zich niet prettig voelde en daarom een bloedproef weigerde;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten :

„dat hij op 19 maart 1977 te Heeze, als bestuurder van een voertuig „(personenauto), nadat hij, ervan verdacht te hebben gehandeld in strijd „met artikel 26 van de Wegenverkeerswet, desgevraagd, geen toestemming had verleend tot het verrichten van een onderzoek, als bedoeld in „het tweede lid van dat artikel en hem deswege daarop door de opper- „wachtmeester der Rijkspolitie H. J. Ch. Nagelmaeker, zijnde een daar- „toe door de Minister van Justitie aangewezen politie-ambtenaar, was „bevolen zich aan een bloedonderzoek te onderwerpen, aan dit bevel „geen gevolg heeft gegeven en zijn medewerking niet heeft verleend”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als :
 „handelen in strijd met artikel 33a, derde lid, junctis artikel 33a, eerste „en tweede lid van de Wegenverkeerswet”;

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van het bewezenverklaarde

en gekwalificeerde feit termen aanwezig acht aan de beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 9 maanden – *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 7 december 1977

President: Prof. Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht Mr De Groot, Mr Berkhout (plv.), brigade-generaal b.d. Mr Dr Kasten (plv.);
Raadsmans: Mr R. Ph. Elzas.

(Zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen behalve ten aanzien van de opgelegde straf en te dien aanzien opnieuw rechtdoende de beklaagde zal veroordelen tot gevangenisstraf voor de tijd van twee weken voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar, betaling van een geldboete van f 1000, – subsidiair dertig dagen hechtenis en ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 9 maanden;

Overwegende dat het Hof zich met het vonnis, waarvan hoger beroep, niet kan verenigen zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd: . . . enz., (*zie het vonnis – Red.*);

Overwegende, dat in de tenlastelegging kennelijk tengevolge van een typfout staat vermeld: „hulpofficier van justitie, een daartoe”, welke fout het Hof ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen: „hulpofficier van justitie/een daartoe”, door welke verbetering de beklaagde in zijn verdediging niet wordt geschaad;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het Hof uit het vonnis, waarvan hoger beroep, overneemt de overwegingen, inhoudende de als bewijsmiddelen gebezigde:

a. verklaring van beklaagde

b. relaas van verbalisanten, zoals in het vonnis, zakelijk weergegeven, overgenomen uit proces-verbaal nr M 223/M65 d.d. 15 april 1977 van de groep Budel der rijkspolitie;

Overwegende dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklagde is telastegelegd, met zijn schuld daaraan, te weten: . . . enz.; (*zie het vonnis — Red.*);

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:
 „handelen in strijd met artikel 33a, derde lid, junctis artikel 33a, eerste „en tweede lid van de Wegenverkeerswet”,
 strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende ten aanzien van de strafbaarheid van het bewezen verklaarde feit:

dat de raadsman heeft betoogd dat beklagde dient te worden ontslagen van alle rechtsvervolging (bedoeld is: dient te worden vrijgesproken) omdat door verbalisanten gehandeld zou zijn in strijd met het bepaalde in artikel 8 van het besluit van 9 oktober 1974 Staatsblad 596; dat artikel 8 van bovengenoemd besluit hier niet van toepassing is omdat dat betrekking heeft op het geval dat aan beklagde bevolen wordt zich aan een vervangend onderzoek te onderwerpen;

dat echter de vraag zich voordoet wie moet beslissen of aannemelijk is dat afname van bloed bij een beklagde om bijzondere geneeskundige redenen onwenselijk is; dat daaromtrent in de wet geen bepaling voorkomt maar dat de memorie van toelichting op het wetsontwerp dat geleid heeft tot de wet van 26 oktober 1973, waarbij artikel 33a in de Wegenverkeerswet is ingevoegd, stelt: „De beoordeling van de vraag of „van zulke (geneeskundige) redenen in een concreet geval sprake is, ligt „in eerste instantie bij de arts, die met de bloedafname is belast”;

dat artikel 8 lid 2 van bovengenoemd besluit de mogelijkheid om een verdachte te bevelen zich aan een vervangend onderzoek te onderwerpen alleen toelaat in die gevallen dat het naar het oordeel van een arts aannemelijk is dat afname van bloed van die verdachte om bijzondere geneeskundige redenen onwenselijk is, waaruit kan worden opgemaakt dat ook de besluitwetgever veronderstelt dat ook bij toepassing van artikel 33a lid 4, een arts wordt ingeschakeld;

dat daarom in alle gevallen, waarin een verdachte zich beroept op bijzondere geneeskundige redenen om geen gevolg te geven aan het bevel zich aan een bloedonderzoek te onderwerpen, een weigering om dat bevel op te volgen slechts dan strafbaar is, indien een arts heeft beslist dat de aangevoerde redenen niet aannemelijk zijn, tenzij die aangevoerde redenen zo onaannemelijk zijn, dat ook een ander dan een arts daarover een oordeel kan hebben;

dat beklagde aan verbalisanten heeft verklaard:

„Ik weiger de bloedproef, want ik voel mij op dit moment niet geheel

„prettig. Ik heb nl. een astmatische bronchitis en deze is op dit moment „behoorlijk over”;

welke verklaring, hoewel niet geheel duidelijk, in casu moet worden opgevat als een beroep dat bloedafname om bijzondere geneeskundige redenen onwenselijk is;

dat, nu de aangevoerde redenen niet getoetst zijn op hun aannemelijkheid en niet *luce clarius* is dat de aangevoerde redenen onaannemelijk zijn, het niet opvolgen van het bevel niet een strafbaar feit oplevert;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gekwalificeerde feit;

Verklaart dit feit niet te zijn een strafbaar feit;

Spreekt mitsdien beklaagde vrij.

NASCHRIFT

(1) Artikel 33a W.V.W. schrijft voor dat hij, die ervan verdacht wordt een voertuig te hebben bestuurd terwijl hij onder drankinvloed verkeerde, verplicht is zich te onderwerpen aan een bloedonderzoek (gewoonlijk: door middel van vena-punctie). Het 4e lid van dat artikel ontheft de verdachte van die verplichting, indien „aannemelijk is, dat afname van bloed „bij hem om bijzondere geneeskundige redenen onwenselijk is”.

Er mag op gewezen worden dat „onwenselijk” veel eerder aanwezig is dan „nadelig” of „bezwaarlijk”. De wetgever is dus wel voorzichtig geweest met deze inbreuk op het beginsel, dat in het algemeen een verdachte niet behoeft mede te werken aan zijn eigen veroordeling.

De Hoge Raad heeft recentelijk nog eens uitgemaakt (arrest van 15 februari 1977, N.J. 1977/557) dat door deze bepaling „geen inbreuk wordt „gemaakt, op het Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van „de mens en de fundamentele vrijheden, immers de in voormelde artikelen „33a, derde lid, en 35 vervatte regeling niet in strijd is met enige bepaling van dat Verdrag en met name niet met het bepaalde in artikel 6, „tweede lid, van dat Verdrag, omdat de in voormeld artikel 33a, lid 3, be„doelde verplichtingen niet van dien aard zijn, dat de regeling van die bepaling zou moeten worden gezegd te berusten op een door artikel 6, tweede „lid, van het Verdrag verboden veronderstelling van schuld”.

(2) In het door het Hoog Militair Gerechtshof berechte geval had beklagde reeds onmiddellijk, bij het ontvangen van de opdracht, een beroep gedaan op de medische onwenselijkheid. Het Hof oordeelde dat — tenzij zodanig beroep door een ieder als onaanneemlijk zou kunnen worden verworpen — het aangevoerde bezwaar door een arts zal dienen te worden onderzocht en beoordeeld. Waar de grens van deze marginale toetsing, welke

aan de bewuste politieman is opgedragen, zal liggen, zal de praktijk moeten uitmaken. Overigens zal een verkeerde toetsing ten nadele van de verdachte niet licht plaats vinden want de politieman, die voornemens is het beroep als kennelijk onaanneemlijk te verwerpen, zal dat in dier voege kunnen doen dat hij de verdachte aanzegt, zich aan de bloedproef te onderwerpen, tenzij de met de bloedafneming belaste arts zijn bezwaren alsnog zou aanvaarden.

In het door de Hoge Raad berechte geval had de verdachte zich in eerste instantie niet op een medische onwenselijkheid beroepen. Tegenover de verbalisant had hij verklaard: „Ik weiger, mij te onderwerpen aan een „bloedonderzoek, ik ben toch fout”. Eerst ter zitting van de Politierechter had hij zich erop beroepen dat hij tijdens zijn militaire diensttijd veel last had ondervonden als hem bloed werd afgenomen. De Politierechter en het Hof hadden dit beroep verworpen wegens innerlijke onverenigbaarheid; de Hoge Raad casseerde het arrest van het Hof, omdat geen beslissing was gegeven op het beroep van de verdachte op het gestelde in artikel 33a(4) W.V.W.

Aangenomen mag dus worden dat een verdachte, zelfs als hij niet op het voor de hand liggende tijdstip (de opdracht om het bloedonderzoek te ondergaan) zich op de medische onwenselijkheid daarvan heeft beroepen, dat alsnog ten processe zal mogen doen en dat de door hem aangevoerde bezwaren dan alsnog zullen moeten worden onderzocht: eventueel met de marginale toetsing, zoals hoger vermeld.

(3) In de conclusie van de Advocaat-Generaal REMMELINK bij voormeld arrest van de Hoge Raad wordt nog overwogen dat een gehonoreerd beroep op artikel 33a(4) kan leiden tot een vrijspraak (wanneer de tenlastelegging het woord „verplicht” bevat, welk element dan niet-bewezen zou zijn) of tot ontslag van rechtsvervolging.

Ofschoon het militaire proces dit onderscheid niet kent en beide gevallen leiden tot een vrijspraak, heeft het H.M.G. in zijn sententie toch duidelijk aangegeven dat in casu sprake was van een vrijspraak, omdat de beklaagde zou moeten worden ontslagen van rechtsvervolging, geheel volgens de indicatie van de A.G. bij hogervermeld arrest.

W.H.V.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

28 oktober 1977
(MAW 1977/B 3)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; *Leden:* Mr W. G. Kloos en Jhr Mr C. C. van Lidth de Jeude.

Met toepassing van de artt. 13, 1e lid en 14 RMAKL/KLu wordt een officier in het belang van de dienst geschorst door de waarnemend commandant ener brigade, welk besluit door de Minister van Defensie wordt goedgekeurd.

Beroep ongegrond verklaard. Het a.g. had de minister als verweerder moeten aanmerken.

(Ambtenarenwet 1929 art. 24, (1) en (3), 107;
RMAKL/KLu art. 13 (1) en 14)

UITSPRAAK

in het geding tussen: W. wonende te G, eiser, en de *Commandant 41e Pantserbrigade te Seedorf (B.R.D.)*, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Op 14 januari 1976 is ten aanzien van eiser het volgende besluit genomen:

„De Kolonel der Limburgse Jagers, H. G. Prins, waarnemend Commandant 41 Pantserbrigade;

„Overwegende dat, op grond van de uit een onderzoek gebleken feiten, het dienstbelang en het belang van de krijgstucht bepaaldelijk vorderen, dat de kapitein der Artillerie W., ingedeeld bij 41 Afdeling Veldartillerie in de uitoefening van zijn dienstbetrekking wordt geschorst;

„Gelet op de artikelen 13, eerste lid en 14 RMAKL/KLU;
„Schorst onder voorbehoud van de nadere goedkeuring door de Minister van Defensie, W. voornoemd in de uitoefening van zijn dienstbetrekking”.

Bij brief van 12 februari 1976 heeft de Minister van Defensie aan gedaagde het volgende bericht:

„Aangezien uit het door de Koninklijke marechaussee, brigade Seedorf uitgebrachte rapport dd 1 januari 1976, nr. 1/76 blijkt, dat het dienstbelang en het belang van de krijgstucht zulks bepaaldelijk vorderen, hecht ik mijn goedkeuring aan de door U op 14 januari 1976 aan de kapitein der artillerie W. opgelegde schorsing in de uitoefening van zijn dienstbetrekking.”.

Eiser heeft terzake beroep ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht bij uitspraak van 13 december 1976 dat beroep ongegrond verklaarde. Tegen deze uitspraak heeft eiser hoger beroep ingesteld bij de Raad.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 7 oktober 1977, waar eiser in persoon is verschenen en waar voor gedaagde is opgetreden Mr R. M. R. van der Heide, kolonel van de Militair juridische dienst, wonende te 's-Gravenhage.

II. *Motivering*

A. Besluit waartegen het beroep is gericht; partijstelling

Zowel in eerste aanleg als in hoger beroep is door eiser uitdrukkelijk aangegeven dat zijn beroep niet is gericht tegen gedaagdes besluit van 14 januari 1976, maar tegen het besluit van de Minister van Defensie, neergelegd in diens vorenaangeduide brief van 12 februari 1976.

De Raad acht deze standpuntbepaling van eiser juist, gelet op de omstandigheid dat het besluit van gedaagde onder voorbehoud werd genomen, zodat eiser daardoor nog niet kon worden geacht rechtstreeks in zijn belang te zijn getroffen als bedoeld in artikel 24 van de Ambtenarenwet 1929; zodanig rechtstreeks in-zijn-belang-getroffen-zijn ontstond eerst door het genoemde besluit van de Minister van Defensie.

De Raad tekent hierbij aan dat hij evenals de eerste rechter, en wel op de daartoe in de aantekening der aangevallen uitspraak vermelde gronden, aanvaardt dat gedaagde bevoegd was zijn besluit van 14 januari 1976 te nemen.

Het voorgaande brengt echter met zich mee dat door de eerste rechter niet gedaagde, maar de Minister van Defensie als verweerder had moeten zijn aangemerkt.

De Raad, die op grond van artikel 107 der Ambtenarenwet 1929 niet de vrijheid bezit de partijstelling te wijzigen, is evenwel van mening dat er geen reden is de aangevallen uitspraak op de onderhavige grond nietig te verklaren en de zaak naar de eerste rechter terug te wijzen. Immers, ook uit hetgeen gedaagdes gemachtigde ter 's Raads terechtzitting heeft verklaard is duidelijk gebleken dat de meergenoemde minister niet in zijn processuele belangen is geschaad.

B. De hoofdzaak

Het onderhavige schorsingsbesluit, en mitsdien ook het bestreden goedkeuringsbesluit, steunen op artikel 13 lid 1 van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en der Koninklijke Luchtmacht. Door die bepaling wordt een discretionaire bevoegdheid tot schorsing gegeven, zodat — gelijk ook de eerste rechter vaststelde — aan de rechter slechts een beperkte toetsingsbevoegdheid toekomt. Beslissend is of gezegd moet worden dat het betrokken orgaan bij afweging

van alle betrokken belangen in redelijkheid niet tot zijn standpunt heeft kunnen geraken dan wel anderszins in strijd heeft gehandeld met enig algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

Ook de Raad beantwoordt die vraag ontkennend reeds op deze grond dat zich ten tijde van het goedkeuringsbesluit onmiskenbaar voordeed de in de onderhavige bepaling „in het bijzonder” vermelde omstandigheid, te weten dat eiser werd „verdacht zich te hebben schuldig gemaakt aan gedragingen, handelingen of tekortkomingen, welke aan „leiding kunnen geven tot ontslag uit de dienst”.

Eiser heeft aangevoerd dat het feit dat zodanig ontslag ook is gevolgd niet als argument voor de juistheid van de schorsing zou mogen worden gebruikt. De Raad kan echter niet inzien waarom dit feit niet zou mogen gelden als een duidelijke aanwijzing-achteraf, dat het bestreden besluit, waaraan reeds ten tijde van zijn totstandkoming voldoende motieven ten grondslag lagen, in redelijkheid kon worden genomen.

Ten aanzien van de motivering van het goedkeuringsbesluit is ook de Raad van oordeel dat in de beknoptheid en onbepaaldheid daarvan onvoldoende reden kan worden gevonden dat besluit niet te handhaven, nu het voor eiser zeer duidelijk kon zijn welke de direct aanwijsbare redenen daarvoor waren. Daarbij laat de Raad in het midden of eiser terecht meent dat aan de besluitvorming ook andere, in zijn ogen minder oirbare, motieven ten grondslag hebben gelegen. Immers, naar hiervoor is aangegeven, kan het bestreden besluit reeds op de daar weergegeven grond de onderhavige beperkte toetsing doorstaan.

De aangevallen uitspraak, welke ook voor het overige inhoudelijk juist moet worden genoemd, dient op grond van het voorgaande te worden bevestigd.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

NASCHRIFT

Met de redenering van de c.r., gegeven onder B (De hoofdzaak) heb ik geen enkele moeite. Het gaat hier inderdaad om een besluit, berustende op een discretionaire bevoegdheid, zodat de ambtenarenrechter slechts een beperkte toetsing toekomt. Interessant, doch niet nieuw, is de overweging dat wetenschap achteraf gehanteerd kan worden bij de beoordeling van de vraag of het bestreden besluit voor nietigverklaring in aanmerking komt. I.c. was deze wetenschap achteraf niet nodig; de c.r. laat uitkomen dat ten tijde van het nemen van het schorsingsbesluit daaraan voldoende motieven ten grondslag lagen.

Wil dit een en ander zeggen dat als achteraf zou blijken dat er geen reden

voor ontslag was, alleen daaruit zou volgen dat er ook geen reden tot schorsing is geweest? Dit gaat stellig niet op; het gaat er immers om of redelijkerwijze tot de schorsing kon worden besloten en dit hangt uiteraard van de omstandigheden ten tijde van de schorsing af.

Meer moeite heb ik met de uitspraak van de c.r. met betrekking tot de partijstelling.

Volgens artikel 24, lid 3, van de Ambtenarenwet 1929 is verweerder het orgaan tegen welks besluit beroep is ingesteld. De c.r. redeneert nu aldus: de commandant was bevoegd zijn besluit tot schorsing te nemen. De officier richtte zijn beroep tegen het besluit van de minister; door het besluit van de commandant, genomen onder voorbehoud van de ministeriële goedkeuring was eiser „nog” niet rechtstreeks in zijn belang getroffen; dus de minister had als verweerder moeten zijn aangemerkt.

Deze redenering begrijp ik niet. Genoemd artikel 14 maakt de commandant bevoegd het schorsingsbesluit te nemen, ook naar het oordeel van de c.r. Hieruit volgt, dat ingevolge artikel 24, lid 3, der Ambtenarenwet 1929 deze commandant als verweerder moet worden aangemerkt. De omstandigheid dat het besluit van de commandant onderhevig is aan goedkeuring van de minister doet daaraan niet af. De goedkeuring maakt het besluit „perfect” en eerst met de dag der goedkeuring begint de beroepstermijn te lopen. Vergelijk hier b.v. art. 102 gemeentewet m.b.t. het ontslag van de gemeentesecretaris, onderhevig aan goedkeuring door g.s., maar hier is, terecht, altijd aangenomen, dat de gemeenteraad verweerder is en niet het college van g.s. (zie b.v. c.r. 18-3-1937, a.w. 1936/B 42, a.r.b. 1937, 409; 8-7-1943, a.w. 1943/B 19, a.r.b. 1943, 832). Een vergelijkbare figuur treffen wij aan bij c.r. 27-2-1956, a.w. 1955/B 42, a.r.b. 1956, 732, waarbij het ging om een door b. & w. genomen ontslagbesluit „op een andere grond” (vgl. art. 99 a.r.a.r.) nadat conform het ambtenarenreglement de raad bepaald had, dat de ambtenaar ontslagen kon worden op een bij het raadsbesluit omschreven grond. De c.r. achtte hier de ambtenaar eerst rechtstreeks in zijn belang getroffen door het besluit van b. & w.

Gelijk reeds gezegd, de in de hier afgedrukte uitspraak door de c.r. gevolgde redenering is voor mij onbegrijpelijk. Het RMAKL/KLu geeft aan de commandant een zelfstandige bevoegdheid. Hij schorst zelfstandig, zij het dan dat zijn besluit goedkeuring behoeft. De omstandigheid dat art. 14 inhoudt, dat de minister hem ook last kan geven tot schorsing over te gaan doet hieraan niet af.

Volgens de uitspraak van de c.r. dd 8-11-1957, a.w. 1957/ B 17, a.r.b. 1958, 234 is een dergelijke lastgeving niet bepalend voor de vraag wie als verweerder moet worden aangemerkt. In deze uitspraak ging het om een verplaatsing van een politieambtenaar, terzake waarvan de algemeen verbindende voorschriften het navolgende inhielden: „Verplaatsingen binnen „het gewest worden door de gewestelijk commandant bevolen . . . Deze „verplaatsingen geschieden op last van de algemeen inspecteur van rijks-

„politie op voordracht van de gewestelijke commandanten.”

De c.r. oordeelde hier dat de gewestelijk commandant als verweerder moest worden aangemerkt.

Een andere vraag is uiteraard of i.c., nu de officier uitdrukkelijk alleen beroep wenste in te stellen tegen het besluit van de minister hierin geen grond voor niet-ontvankelijkverklaring moest zijn gelegen. Nu de besluiten inzake schorsing en goedkeuring zo nauw samenhangen, lijkt mij dit niet aangewezen, tenminste indien tijdig van het goedkeuringsbesluit beroep is ingesteld (vgl. a.r.b. 1950, 572).

E.H.N.

Centrale Raad van Beroep

28 oktober 1977
(MAW 1976/B 25)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; Leden: Mr W. G. Kloos en Jhr Mr C. C. van Lidth de Jeude.

Kapitein der mariniers, gestationeerd in de Nederlandse Antillen, vergezeld van zijn gezin, ontving naast zijn bezoldiging de regionale toelage volgens schaal 45. Betrokkene werd voor een half jaar aangewezen voor het volgen van een cursus in de Verenigde Staten. Eisers gezin vergezeld hem naar de V.S., doch zonder goedkeuring van de minister. Tijdens het verblijf aldaar werd de regionale toelage volgens schaal 44 verleend (V.S. — zelf voorzien in voeding en huisvesting).

Geen aanspraak op gelijktijdige verstrekking van de regionale toelage Ned. Antillen. Geen schending van het gelijkheidsbeginsel.

(V.V.K.M. 13)

UITSpraak

in het geding tussen: J., wonende te D., eiser, en de Minister van Defensie, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Onder dagtekening 1 augustus 1974 werd eiser, te dien tijde kapitein der mariniers, door tussenkomst van de commandant van de Marinierskazerne Suffisant te Curaçao in kennis gesteld van het volgende antwoord van gedaagde op een door hem (eiser) ingediend verzoek:

„Verzoeker werd met mijn brief van 8 januari jl. nr. P 12801/73, uitvoerig ingelicht dat volgens de bestaande voorschriften, zolang er wegens stationering in de Verenigde Staten van Amerika, aanspraak bestaat op een regionale toelage voor dat land, niet gelijktijd aanspraak

„kan bestaan op een regionale toelage wegens stationering in de Nederlandse Antillen.

„Er bestaat geen aanleiding op deze beslissing terug te komen.

„Indien verzoeker meent — hetgeen uit de door hem genoemde feiten en omstandigheden, alsmede uit de door hem gevolgde gedragslijn, te weten het zich voor eigen rekening doen vergezellen van zijn gezin naar de Verenigde Staten van Amerika, onvoldoende blijkt — dat hij met de regionale bezoldiging bij stationering in de Verenigde Staten van Amerika zonder gezin aldaar, onvoldoende bezoldigd werd om te voorzien in de kosten van levensonderhoud van zijn gezin in de Nederlandse Antillen en van hemzelf in de Verenigde Staten, dient hij zulks gestaafd met bewijsstukken aan te tonen.”.

Tegen het hierin vervatte besluit om eiser over de periode, gedurende welke hij in de Verenigde Staten was gestationeerd, niet tevens in het genot te laten van de zogenaamde regionale toelage (verhoogd met kindertoelage) wegens stationering in de Nederlandse Antillen heeft eiser beroep ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage. Dat gerecht heeft dit beroep bij uitspraak van 23 augustus 1976 ongegrond verklaard.

Eiser is van die uitspraak op de in het aanvullend beroepschrift vermelde gronden in hoger beroep gekomen. Namens gedaagde is van contra-memorieding gediend.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 7 oktober 1977, waar voor eiser is opgetreden Mr A. P. Vriens, kapitein ter zee van administratie b.d., wonende te Anna Paulowna, en voor gedaagde Mr H. M. J. Janssen, luitenant ter zee van administratie der eerste klasse, wonende te Waddinxveen.

II. *Motivering*

In dit geding zijn relevant de volgende feiten, zoals vermeld in de namens gedaagde in eerste aanleg ingediende contra-memorieding :

„Eiser werd op 15 januari 1971 in de Nederlandse Antillen gestationeerd. Zijn gezin (echtgenote en drie kinderen) vergezelden hem met goedkeuring van de Minister van Defensie.

„Voor een militair die buiten Nederland verblijft, wordt de bezoldiging overeenkomstig artikel 5 van het Besluit herziening bezoldiging militairen zeemacht 1954 (VVKM 13, tweede afdeling) door de Minister van Defensie vastgesteld. Zulks is geschied in de hiervoor in punt 1 genoemde Voorschriften.

„Aan eiser werd m.i.v. 15 januari 1971 toegekend :

„a. de bezoldiging volgens de schaal behorende bij het Besluit herziening bezoldiging militairen zeemacht 1954, die geldt bij plaatsing in Nederland, de zgn. Nederlandse bezoldiging, alsmede

„b. de regionale toelage volgens de regionale toelageschaal nr. 45,

„die geldt bij plaatsing in de Nederlandse Antillen met gezin, aldaar, „vermeerderd met

„c. de verhoging van de regionale toelage Nederlandse Antillen, be- „doeld in punt 230 van de eerdergenoemde Voorschriften en aangeduid „als de regionale kindertoelage.

„Eiser werd in de periode van 22 januari 1973 tot 12 juli 1973 aan- „gewezen voor een cursus bij de Amphibious Warfare School te „Quantico in de Verenigde Staten.

„Omdat deze cursus langer duurde dan 30 dagen werd eiser voor de „duur van de cursus beschouwd in de Verenigde Staten te zijn gesta- „tionieerd. Eisers gezin vergezelde hem, doch zonder de goedkeuring in „de zin van Circ. Z. 2140a van de Minister van Defensie.

„Aan eiser werd gedurende zijn stationering in de Verenigde Staten „de regionale toelage volgens de regionale toelageschaal nr. 44 (Ver- „enigde Staten, zelf voorzien in voeding en huisvesting) toegekend. Uit- „gegaan werd van de fictie dat eisers gezin niet in de Verenigde Staten „verbleef.”.

Tussen partijen is niet of niet langer in geschil de ook voor de Raad vaststaande omstandigheid dat de hier van belang zijnde „Voorschriften „bezoldiging zeemacht buiten Nederland” niet voorzien in de situatie, waarin eiser zich met zijn gezin gedurende de periode van zijn stationering vanuit de Nederlandse Antillen in de Verenigde Staten bevond en dat eiser aan deze voorschriften met name geen aanspraak kan ontlenen op behoud van de regionale toelage volgens schaal 45.

Van de zijde van eiser is met nadruk gesteld dat gedaagde door te besluiten als vorenvermeld in strijd is gekomen met algemene rechtsbeginselen dan wel algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

Dienaangaande overweegt de Raad het volgende :

Eisers stelling dat gedaagdes beleid terzake, zoals dat zou blijken uit een tweetal door hem met name genoemde gevallen, bij hem een verwachting heeft opgewekt, welke behoorde te worden gehonoreerd, kan de Raad niet onderschrijven. In de eerste plaats is hier van belang de eerdervermelde omstandigheid dat het betrokken algemeen verbindend voorschrift geen enkel aanknopingspunt biedt voor eisers wens tot behoud van de regionale toelage volgens schaal 45 naast de toelage volgens schaal 44. In een dergelijke situatie zal eerst dan kunnen worden gesproken van een opgewekte verwachting, die behoort te worden gehonoreerd, indien deze is gebaseerd op een consistent beleid van het administratief orgaan in gevallen, die (geheel) gelijk zijn aan dat van de betrokkene.

Naar 's Raads oordeel kan hier niet worden gesproken van een zodanig beleid en evenmin van gevallen, die geheel gelijk waren aan dat van eiser. In die andere gevallen heeft gedaagde namelijk de betrokkenen in het genot gelaten van de toelage volgens schaal 45 en hun daarnaast

een toelage volgens schaal 50 („Plaatsing aan boord”) toegekend, welke laatste toelage lager is dan de door eiser genoten toelage volgens schaal 44 („Plaatsing aan de wal”).

Op deze gevallen kan eiser zich dan ook niet als zijnde gelijk aan zijn situatie beroepen en evenmin kon hij daaraan een in dit geding relevante verwachting ontlenuen dat gedaagde hem met behoud van de toelage naar schaal 45 de (hoge) toelage naar schaal 44 zou toekennen. Daarbij laat de Raad overigens nog in het midden of eiser ten tijde van zijn stationering in de Verenigde Staten in feite enige verwachting aan de door hem genoemde gevallen heeft ontleend. Het tijdstip waarop in dit geding deze gevallen door hem naar voren zijn gebracht kan daarover zeker twijfel doen rijzen.

De Raad erkent dat gedaagde in de door eiser aangeduide gevallen met betrekking tot het handhaven en verlenen van regionale toelagen besluiten heeft genomen, die niet strookten met het betrokken voorschrift, maar anderzijds constateert hij dat aan eiser de hoogste toelage wegens stationering in de Verenigde Staten is toegekend, terwijl deze toelage niet strookte met althans de feitelijke situatie, waarin hij en zijn gezin tijdens de stationering in de Verenigde Staten verkeerden.

Aan eiser moet tenslotte worden toegegeven dat gedaagdes besluitvorming in het onderhavige geval en de motivering of verdediging daarvan niet steeds als zorgvuldig kunnen worden aangemerkt, maar deze omstandigheid kan zeker niet leiden tot een beslissing in de door eiser gewenste zin. Dit laatste geldt evenzeer voor hetgeen overigens van de zijde van eiser is aangevoerd.

Gelet op het vorenoverwogene dient de aangevallen uitspraak te worden bevestigd.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

Centrale Raad van Beroep

30 september 1977
(MAW 1977/B 2)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; *Leden:* Mr W. G. Kloos en Jhr Mr C. C. van Lidth de Jeude.

Het beroep moet aangemerkt worden als te zijn gericht tegen een besluit van de minister geen voorstel inzake bevordering van eiser aan de Koningin te doen.

Door een dergelijk besluit wordt eiser niet rechtstreeks in zijn belang getroffen.

(Ambtenarenwet 1929, art. 24)

UITSpraak

in het geding tussen P., wonende te R., eiser, en *de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Eiser is op 1 april 1972 bevorderd tot luitenant-kolonel der mariniers, tegelijk met zijn rang- en anciënniteitgenoot N. Deze laatste werd op 1 januari 1976 bevorderd tot kolonel der mariniers. Eiser, van oordeel dat, gelet op artikel 9 van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, een besluit aanwezig moest zijn hem niet te bevorderen, stelde daartegen beroep in bij het ambtenarengerecht te 's-Gravenhage. In de daarvoor ingeleide procedure heeft de Minister van Defensie gemeld, dat hij geen voorstel, eiser betreffende, aan de Koningin had gedaan, gezien het beleid om bij voordrachten tot bevordering geen rang- en anciënniteitgenoten, die na een betrokkene op de desbetreffende ranglijst van officieren stonden, mede in beschouwing te nemen.

Het genoemde ambtenarengerecht heeft een stilzwijgend besluit van de Kroon tot niet-bevordering van eiser aanwezig geacht en het daartegen gerichte beroep van eiser bij uitspraak van 13 december 1977 ongegrond verklaard. Eiser heeft hoger beroep doen instellen bij de Raad, waarbij onder meer is aangevoerd:

„dat hij, tegen het vermeende (stilzwijgend) besluit hem per 1 januari 1976 niet te bevorderen, bij het Ambtenarengerecht in beroep is gekomen;

„dat door de vertegenwoordiger van de Kroon in zijn contra-memorandum is gesteld dat klager door de Minister niet voor bevordering aan de Kroon is voorgedragen en de Kroon derhalve ten aanzien van het al dan niet bevorderen van klager per 1 januari 1976 in het geheel geen beslissing heeft genomen.

„dat het Ambtenarengerecht er, naar klagers mening ten onrechte, vanuit gaat dat er wel degelijk sprake is van een besluit van de Kroon om klager niet te bevorderen, welk besluit geacht moet worden stilzwijgend te zijn genomen in het Koninklijk Besluit van 12 november 1975, nr 46, waarbij in overeenstemming met de voordracht van de Minister, enigen van klagers rang- en anciënniteitgenoten wel werden bevorderd.

„dat klager deze redenering van het Ambtenarengerecht niet vermag te volgen. Immers de vertegenwoordiger van de Minister verklaart uitdrukkelijk dat uitsluitend door de Minister van Defensie een be-

„sluit is genomen en wel om klager niet voor bevordering voor te dragen;

„dat Hare Majesteit de Koningin — gelet op de bevordering van klagers rang- en anciënniteitsgenoten per 1 januari 1976 — krachtens het gestelde in artikel 5 lid 4 en artikel 9 van de Wet bevordering en ontslag Beroepsofficieren (BOB) klager tezamen met zijn wel bevorderde rang- en anciënniteitsgenoten voor bevordering in beschouwing had had behoren te nemen;

„dat Hare Majesteit de Koningin evenwel niet in staat is gesteld om klager voor bevordering in beschouwing te nemen, eenvoudigweg omdat de Minister van Defensie als politiek verantwoordelijke „component” van de Kroon klager in het geheel niet heeft voorgedragen (niet voor wél-bevorderen en niet voor niet-bevorderen);

„dat toch niet kan en mag worden aangenomen, dat Hare Majesteit een officier in beschouwing kan nemen indien t.o.v. Haar in het geheel niet over die officier wordt gesproken;

„dat mitsdien het oordeel van het Ambtenarengerecht als zou Hare Majesteit t.a.v. klager een (stilzwijgend) besluit hebben genomen naar klagers mening behoort te worden verworpen;

„dat Hare Majesteit slechts dan een officier in beschouwing kan nemen voor bevordering en vervolgens t.a.v. die officier een besluit kan nemen, indien zij beschikt over de terzake benodigde informatie;

„dat die informatie Haar op grond van het in artikel 9 Wet BOB gestelde dient te worden verstrekt door de Minister als deel van de Kroon;

„dat indien bij de procedure voor de Ambtenarenrechter blijkt, dat de Minister bovenstaande informatie wel heeft verstrekt, er alle reden is om in een geval als het onderhavige aan te nemen hetgeen het Ambtenarengerecht doet, te weten een impliciet stilzwijgend besluit van de Kroon om klager niet te bevorderen. Blijkt echter, dat de Minister heeft nagelaten bovenstaande informatie te verstrekken en bovendien verklaart t.a.v. de betrokken officier het besluit te hebben genomen om deze niet voor bevordering voor te dragen, het beroep van klager geacht moet worden gericht te zijn tegen: zowel het niet verstrekken van informatie aan Hare Majesteit als, tegen het besluit om betrokkene niet voor bevordering voor te dragen;

„dat naar vaste jurisprudentie van Uw Raad tegen zulk een besluit geen beroep op grond van de Ambtenarenwet 1929 kan worden ingesteld, omdat klager door een zodanig besluit niet rechtstreeks wordt getroffen in zijn belang als bedoeld in artikel 24 eerste lid, dezer wet;

„dat de opvatting van Uw Raad klager om twee redenen onwenselijk voorkomt;

„dat in de eerste plaats op grond van GW artikel 68 militaire officieren bevorderd worden door de Koning. Dit „prerogatief” van de Kroon dient uiteraard o.g.v. GW artikel 55 gedekt te worden door de terzake

„verantwoordelijke Minister van Defensie. Dit brengt mee dat waar „enige wet de Kroon een taak oplegt, dit tevens verplichtingen met zich „brengt voor de Minister als deel van de Kroon. Blijft de Minister in een „concreet geval in gebreke dan maakt hij het de Kroon onmogelijk in „dat geval een besluit te nemen. Daarin is het belang van klager ge- „gen. Door het nalaten van de Minister kan de Kroon over hem geen „besluit nemen, noch om hem te bevorderen noch om hem niet te be- „vorderen. Zodoende wordt hij rechtstreeks in zijn belangen getroffen; „dat in de tweede plaats de opvatting van Uw Raad tot een onbevre- „digende en betreuenswaardige toestand leidt. Immers herhaalde malen „en ook in deze zaak (zie produktie 2) wordt van de zijde van de Minis- „ter in een geval als het onderhavige gepleit vóór die niet-ontvankelijk- „heid, waar juist de Minister zelf, als de verantwoordelijke „compo- „nent” van de Kroon, naliet datgene te doen wat hij op grond van „artikel 9 Wet BOB moest doen. Afgezien van het feit dat klager zulks „– eufemistisch uitgedrukt – erg onelegant vindt, blijkt de Minister „zich bij een „niet-ontvankelijkverklaring” door Uw Raad geenzins „verplicht te achten om alsnog te doen wat hij in eerste instantie had „nagelaten. Klager wordt zodoende na een langdurige procedure ver- „plicht middels een rekest aan Hare Majesteit alsnog een voor beroep „vatbare beslissing te vragen, waarna opnieuw een dure en tijdrovende „procedure moet worden begonnen, welke veelal het uiterste van klager „vergt;

„dat klager van mening is, dat het belang van de justitiabelen door „een dergelijke gang van zaken niet wordt gediend.”.

De Minister van Defensie heeft de Raad medegedeeld dat hij alsnog heeft besloten bij de Koningin een voorstel tot voorbijgaan van eiser voor bevordering tot kolonel in te dienen. Dat voorstel, gedagtekend 24 februari 1977, alsmede het 5 maart 1977 gedateerde kabinetsrescript waarbij de Koningin machtiging verleende overeenkomstig dat voorstel te handelen, en de brief van 17 maart 1977 waarbij een en ander aan eiser werd medegedeeld, zijn door gedaagde in afschrift overgelegd.

Eiser heeft te dier zake geen beroep ingesteld.

Het onderhavige geding is behandeld ter terechtzitting van 9 september 1977, waar eiser in persoon is verschenen en waar voor de Minister van Defensie is opgetreden Mr G. L. Coolen, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te Rotterdam.

II. *Motivering*

Naar 's Raads oordeel heeft de eerste rechter ten onrechte een stilzwijgend besluit van de Kroon tot niet-bevordering van eiser in het bevorderingsbesluit van N. opgesloten geacht. Gelijk eiser in zijn beroepschrift met juistheid heeft gesteld, heeft de Kroon toen met betrekking tot eiser geen besluit genomen, omdat de Minister van Defensie uit-

drukkelijk geen voordracht te zijnen aanzien heeft gedaan, daarbij handelend overeenkomstig zijn vast beleid bij de toepassing van artikel 9 van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren; een beleid overigens, dat hij nadien, naar 's Raads oordeel terecht, heeft gewijzigd, zoals vanwege de Minister ter 's Raads terechtzitting is verklaard en trouwens ook blijkt uit 's Ministers latere voordracht aan de Koningin, als vermeld.

Aangaande de vraag, waartegen het onderhavige beroep dan geacht moet worden gericht te zijn, overweegt de Raad, mede gelet op het beroepschrift, dat, nu hangende de procedure in eerste aanleg bleek dat er geen besluit van de Kroon, als voormeld, aanwezig was, en eiser zich duidelijk op het standpunt stelde dat zodanig besluit door toedoen van de Minister ten onrechte niet was tot stand gekomen, moet worden aangenomen dat het beroep zich richtte tegen het besluit van de Minister, geen voorstel betreffende eiser aan de Koningin te doen.

Dit brengt mede dat door de eerste rechter ten onrechte Hare Majesteit de Koningin als verweerster is aangemerkt, en dat als verweerder had moeten worden aangewezen de Minister van Defensie. De Raad, die ingevolge artikel 107, lid 2 der Ambtenarenwet 1929 in de partij-aanduiding in hoger beroep geen verandering mag brengen, acht echter de Minister van Defensie door een en ander niet in zijn processuele belangen geschaad, ook gelet op artikel 26, lid 1 der Ambtenarenwet 1929.

Het evenbedoelde beroep moet naar 's Raads oordeel niet-ontvankelijk worden verklaard. Dit volgt reeds uit de constatering dat eiser bij dit beroep geen enkel belang meer heeft, nu de Minister een voorstel heeft gedaan en de Kroon een besluit heeft genomen, als voormeld. De Raad wil echter niet verzuimen op te merken dat hij, ondanks eisers bij zijn beroepschrift opgeworpen, hiervoor vermelde, bezwaren, meent te moeten blijven bij zijn vaste en reeds eerder uitvoerig gemotiveerde opvatting dat een ministeriële weigering als de onderhavige niet bij de ambtenarenrechter kan worden aangevochten, daar niet gezegd kan worden dat de belanghebbende er rechtstreeks door in zijn belang wordt getroffen, als bedoeld in artikel 24, lid 1 der Ambtenarenwet 1929. Zulk een getroffen-zijn ontstaat eerst door het besluit tot niet-bevordering van het ter zake bevoegde gezag, de Kroon. De Raad wenst er op te wijzen dat juist een geval als het onderhavige illustratief kan worden geacht voor de verwarring welke bij een andere dan 's Raads benadering kan ontstaan. Immers, eiser heeft — vanuit zijn standpunt wellicht consequent — geen beroep tegen het niet-bevorderingsbesluit van de Kroon ingesteld; de vraag rijst echter wat, indien eisers opvatting juist ware, de aard en de werking van dat laatste besluit zouden moeten worden geacht, en welk effect een procedure als de onderhavige zou kunnen hebben.

Ten slotte acht de Raad het juist eiser — zij het ten overvloede — te doen blijken dat hij het oordeel van de eerste rechter met betrekking

tot de hoofdzaak deelt, en wel op de door die rechter in zijn uitspraak neergelegde gronden. Ook naar 's Raads oordeel zou de beperkte toetsing, welke de rechter met betrekking tot de bevoegdheid tot bevordering bij keuze door de Kroon toekomt, niet hebben kunnen leiden tot het oordeel dat eisers onderhavige niet-bevordering op grond van artikel 58 der Ambtenarenwet 1929 onhoudbaar zou moeten worden geacht.

Het voorgaande leidt tot de volgende conclusie:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt de aangevallen uitspraak;

Verklaart het beroep van eiser alsnog niet-ontvankelijk.

NASCHRIFT

Wederom de kwestie van de ontvankelijkheid van het beroep tegen een besluit van de minister inzake de bevordering, of niet-bevordering, van een officier. Veel nieuws brengt deze uitspraak niet na hetgeen omtrent deze materie in M.R.T. 1977, blz. 98 e.v. gepubliceerd is.

Enigermate nieuw, hoewel niet opzienbarend, is de overweging, dat het a.g. ten onrechte heeft aangenomen, dat i.c. een stilzwijgend besluit van de Kroon inzake niet-bevordering zou moeten worden geacht opgesloten te liggen in het besluit tot bevordering van een ander. Uitdrukkelijk overweegt de c.r. nog eens, dat zijn visie, afwijkende van die van het a.g., de voorkeur verdient, omdat processuele verwarring kan ontstaan bij de door het a.g. gevolgde redenering.

Publicatie van de bovenstaande uitspraak geeft mij tevens de gelegenheid te reageren, zij het beknopt, op de beschouwing van mr H. J. M. Gerlings in het M.R.T. 1977, 433 e.v.

Ik moet helaas constateren, dat de heer Gerlings mijn annotatie, gepubliceerd in M.R.T. 1977, 103 e.v. wel bijzonder slecht heeft gelezen. Een tweetal voorbeelden moge dit illustreren. Op bl. 440 schrijft G.: „Nuwer „beweert dus” (onder punt 4 op blz. 105) „dat de C.R.v.B. er van zou zijn „uitgegaan, dat het Ambtenarengerecht van oordeel zou zijn geweest dat „het ministeriële besluit nietig moest worden verklaard „gepaard gaande „„aan een veroordeling” (van de Minister om) „een voorstel tot bevordering „„ring aan de Kroon te doen.” Deze opvatting is allerminst te lezen in „wat van de uitspraak van het Ambtenarengerecht in de uitspraak van de „C.R.v.B. te vinden is.” Tot zover de heer G.

Om zijn formulering over te nemen: Deze (door G. aan mij toegeschreven) opvatting is allerminst te lezen in punt 4 op bl. 105. Wat staat daar namelijk, nadat in punt 3 is gesteld: het besluit treft de betrokkene eventueel wel in zijn belang, maar niet rechtstreeks in zijn belang?

„4. bij een andere opvatting — conform het a.g. dus — zou dit bezwaar

„ontstaan, dat bij nietigverklaring van het bestreden besluit (van de minister) gepaard gaande met een veroordeling bij de Kroon een voordracht tot bevordering in te dienen, aan de Kroon, die geen partij in het geding was, feitelijk geen vrijheid tot zelfstandige besluitvorming zou worden gelaten;”.

Nauwkeurige lezing van hetgeen er staat — mede gezien de context — zou de heer G. behoed kunnen hebben voor deze misser.

Een tweede voorbeeld: op bl. 442 schrijft G.: „Op blz. 105 heeft N. geschreven dat „het toch ietwat vreemd aandoet, dat een ambtenaar, die met zijn beroep in wezen gelijk krijgt, niet-ontvankelijk in zijn beroep verklaard wordt.” Dit begrijp ik niet. etc.”

De aangehaalde passage uit mijn betoog wordt voorafgegaan door een beschouwing over de vroegere jurisprudentie van de c.r. met betrekking tot besluiten, die door daartoe onbevoegde organen waren genomen. In die oude jurisprudentie placht de c.r. de in beroep komende ambtenaar niet-ontvankelijk te verklaren, omdat hij door het onbevoegdlijk genomen besluit niet rechtstreeks in zijn belang zou zijn getroffen. In de latere jurisprudentie is deze opvatting, gelukkig, verlaten en worden dergelijke besluiten nietig verklaard. En dan komt de door G. gewraakte passage: „De latere opvatting van de c.r.v.b. is stellig meer bevredigend. Vooreerst al, omdat het toch ietwat vreemd aandoet, dat . . .”

Ik zou zo denken, dat het voor iedere lezer duidelijk kon zijn, dat hier een beschrijving werd gegeven van een wijziging in de jurisprudentie, welke wijziging door mij bevredigend geoordeeld werd, o.a. omdat het toch ietwat vreemd aandoet etc. Als G. dan letterlijk schrijft: „Waarom zou de Ambtenarenrechter het moeilijk maken als het ook eenvoudig kan? De ambtenaar die in beroep komt tegen een door een onbevoegd orgaan genomen ontslagbesluit kan toch in dat beroep worden ontvangen en dan kan toch worden vastgesteld, dat het besluit ten onrechte is genomen en dus moet worden vernietigd.”

Precies, en zo is ook de latere jurisprudentie van de c.r. en, om met G. te spreken, tot de 50er jaren deed de ambtenarenrechter „moeilijk”.

Ik kan zo nog wel enige bladzijden doorgaan, maar acht deze twee voorbeelden voldoende. Het is namelijk erg moeilijk discussiëren met iemand, die ten strijde trekt tegen dingen, die niet gezegd en geschreven zijn. De heer G. is een vlijtig auteur, maar zijn hier besproken bijdrage wekt toch wel de indruk haastwerk geweest te zijn, het resultaat van een wel zeer vluchtige lezing van hetgeen anderen schreven. Het lijkt mij niet voldoende om hier en daar één zin te lezen en daaraan betogen te verbinden, die bij lezing van die zin in de context stellig achterwege gebleven zouden zijn. Mag ik ten slotte de heer G. daarom aanbevelen nog eens rustig te willen nalezen, hetgeen ik in mijn annotatie geschreven heb.

E. H. N.

TUCHTRECHTSPRAAK

Jurisprudentie-overzicht

betreffende gepubliceerde beslissingen in beklagzaken

samengesteld door

MR J. E. BLANKHART

INLEIDING

Dit overzicht is tot stand gekomen in het kader van de voorbereiding van een proefschrift met betrekking tot de rechtsmiddelen in het militaire tuchtrecht.

Terwijl het aanvankelijk in de bedoeling heeft gelegen om het betreffende overzicht als bijlage bij dit proefschrift te voegen, werd de samensteller daarvan er op geattendeerd dat het wellicht aanbeveling zou verdienen het overzicht in kwestie reeds eerder — en wel afzonderlijk — te doen verschijnen. Hoewel dit namelijk ook onder de nieuwe, thans in voorbereiding zijnde, wetgeving zijn belang zal behouden, is het toch vooral van praktisch nut zolang de wetgeving van 1903 nog van kracht zal zijn. Het is voornamelijk om deze reden, dat werd besloten het overzicht ook reeds in een eerder stadium in het Militair Rechtelijk Tijdschrift te doen publiceren.

In het overzicht werd verwerkt de met betrekking tot het onderwerp in kwestie gepubliceerde jurisprudentie van en met 1903 tot en met 1977. Sedert mei 1903 tot juli 1905 verscheen deze jurisprudentie onder de naam „Militaire Jurisprudentie”, vanaf die datum werd deze opgenomen in het sedertdien verschenen — en, met een onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, nog immer verschijnende — Militair Rechtelijk Tijdschrift.

TOELICHTING

Ten gerieve van de gebruikers, lijkt het zinvol een toelichting te geven met betrekking tot de wijze waarop het hierna volgende jurisprudentie-overzicht is ingedeeld en derhalve kan worden gehanteerd.

Uit een oogpunt van overzichtelijkheid en teneinde te voorkomen dat het alfabetisch trefwoorden-register (opgenomen in onderdeel 3) onnodig lang zou worden, werd daarin niet vermeld van welk college of welke autoriteit de betreffende beslissingen afkomstig zijn op of welk soort beklag deze betrekking hebben. Om dezelfde redenen werden daarbij niet de data der beslissingen opgenomen.

Onderdeel 3 bevat derhalve het totaal aantal (gepubliceerde) beslissingen in beklagzaken, ongeacht de herkomst daarvan en de beklag-

soort welke deze betreffen. In onderdeel 1 werd een overzicht opgenomen van die beslissingen welke niet van het H.M.G. afkomstig zijn, terwijl in onderdeel 2 een overzicht is gegeven van de beslissingen welke niet (uitsluitend) een beklag terzake van straf en/of strafreden betreffen. Met andere woorden, voorzover een beslissing niet wordt genoemd in onderdeel 1 en/of 2, betreft deze een beslissing van het H.M.G. met betrekking tot een beklag terzake van straf en/of strafreden. De onderdelen 1 en 2 zijn derhalve in zekere zin als „hulpoverzichten” ten opzichte van het alfabetisch trefwoordenregister van onderdeel 3 te beschouwen. Eveneens teneinde de lengte daarvan te beperken, werden in dit register geen kruisverwijzingen opgenomen, zodat elke beslissing slechts eenmaal is vermeld. Hoewel zulks helaas een zekere beperking in de volledigheid — en daarmee de bruikbaarheid — van het register betekent, heeft de samensteller hiervan gemeend dit offer met het oog op de totale omvang van het overzicht toch te moeten brengen.

De gebezigde weergave der vindplaatsen dient zo te worden gelezen, dat vóór de breukstreep de jaargang van het M.R.T. is vermeld waarin de betreffende beslissing werd gepubliceerd, terwijl daarachter de bladzijde van die jaargang werd genoemd waarop de beslissing in kwestie kan worden aangetroffen.

Tot slot dient volledigheidshalve nog te worden aangetekend, dat — wederom — de omvang van het register ertoe noopte elk der vermelde beslissingen in een kernachtige omschrijving zo kort mogelijk weer te geven en wel op zodanige wijze dat de karakteristiek van de betreffende beslissing zo goed mogelijk werd aangestipt en behouden. Begrijpelijkerwijs vormt zulks in zeker opzicht een arbitraire beslissing en houdt dit eveneens het gevaar in dat één of meer aspecten van de beslissing in kwestie verloren dreigen te gaan. Zulks temeer omdat er uiteraard beslissingen zijn die niet slechts één onderwerp bestrijken. Gepoogd werd steeds het — naar het oordeel van de samensteller — meest essentiële onderwerp van de beslissingen tot uitdrukking te brengen en daarbij tevens (in totaliteit gezien) een zo ruim mogelijk scala aan trefwoorden te bewerkstelligen.

Niet bij wijze van verontschuldiging vooraf ten opzichte van mogelijke tegenwerpingen op dit punt, doch ter nadere verklaring van de — noodzakelijkerwijs — gekozen handelwijze, werd het dienstig geoordeeld het vorenstaande nader onder de aandacht te brengen. Aangezien er met betrekking tot het behandelde onderwerp — voorzover mij bekend — geen (althans geen officiële) jurisprudentie-overzichten voorhanden zijn, werd op deze wijze gepoogd in een leemte op dat punt te voorzien, ongeacht de gebreken welke daaraan ongewild kunnen kleven.

ONDERDEEL I

OVERZICHT VAN NIET DOOR HET H.M.G. GENOMEN BESLISSINGEN
(IN VOLGORDE VAN PUBLICATIE)

- 1907/ 75 Krijgsraad in het 3e militaire arrondissement, standplaats
Arnhem
- 1908/173 Krijgsraad in het 1e militaire arrondissement
1908/177 Krijgsraad in het 3e militaire arrondissement
1908/414 Krijgsraad in het 3e militaire arrondissement
1908/587 Krijgsraad in het 3e militaire arrondissement
- 1912/141 Krijgsraad in het 3e militaire arrondissement
- 1916/390 Zeekrijgsraad te Willemsoord
- 1917/485 Krijgsraad in het 3e militaire arrondissement, standplaats
's-Hertogenbosch
1917/492 Krijgsraad te 's-Gravenhage
- 1920/280 Zeekrijgsraad te Willemsoord
1920/459 Zeekrijgsraad te Soerabaja
- 1922/262 Krijgsraad in het 2e militaire arrondissement, standplaats
Arnhem
- 1927/272 Commandant der zeemacht in Nederlands Indië
- 1928/480 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1928/514 Commandant der zeemacht in Nederlands Indië
1928/594 Commandant der zeemacht in Nederlands Indië
- 1929/173 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1929/259 Commandant der marine te Willemsoord
1929/271 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1929/273 Commandant der marine te Soerabaja
1929/330 Commandant van het eskader in Nederlands Indië
1929/330 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
- 1930/ 52 Commandant der marine te Soerabaja
1930/ 57 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1930/ 63 Commandant van het eskader in Nederlands Indië
1930/ 66 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië

- 1930/168 Vice-admiraal J. H. O. Graaf van den Bosch
 1930/171 Commandant der marine te Soerabaja
 1930/283 Commandant der marine te Willemsoord
 1930/380 Commandant der marine te Soerabaja
 1930/479 Commandant der marine te Soerabaja
 1930/482 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
 1930/485 Commandant der zeemacht in Nederlands Indië
 1930/523 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
 1930/527 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
 1930/540 Commandant der marine te Willemsoord
 1930/543 Commandant der marine te Soerabaja
 1930/547 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
- 1931/ 59 Krijgsraad in Suriname
 1931/ 76 Commandant der marine te Soerabaja
 1931/ 82 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1931/178 Krijgsraad in Suriname
 1931/182 Commandant der marine te Soerabaja
 1931/369 Krijgsraad in het militair arrondissement Curaçao
- 1932/ 92 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1930/302 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1932/404 Commandant der marine te Willemsoord
- 1933/128 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1933/148 Gep. vice-admiraal A. F. Gooszen
 1933/270 Commandant der zeemacht in Nederlands-Indië
 1933/274 Commandant der artillerie-brigade
 1933/399 Krijgsraad te Tjimahi
 1933/402 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1933/592 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
- 1934/ 61 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1934/ 66 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1934/ 69 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1934/146 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1934/152 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1934/280 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
 1934/414 Krijgsraad te Tjimahi
 1934/419 Krijgsraad te Tjimahi
 1934/574 Commandant der marine te Willemsoord
 1934/611 Krijgsraad te Tjimahi
 1934/616 Krijgsraad te Tjimahi
 1934/626 Commandant der marine te Willemsoord

- 1935/ 73 Krijgsraad te Tjimahi
1935/ 77 Krijgsraad te Tjimahi
1935/ 90 Commandant der marine te Willemsoord
1935/174 Krijgsraad te Tjimahi
1935/312 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
1935/321 Krijgsraad te Tjimahi
1935/325 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
1935/420 Krijgsraad te Tjimahi
1935/424 Krijgsraad te Tjimahi
1935/427 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
1935/502 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
1935/604 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
1935/618 Krijgsraad te Tjimahi
1935/620 Krijgsraad te Tjimahi
1935/622 Commandant der marine te Willemsoord
1935/628 Commandant der Regimentsschool
- 1936/ 85 Krijgsraad te Tjimahi
1936/ 89 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1936/ 91 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1936/ 92 Krijgsraad te Tjimahi
1936/ 97 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1936/194 Krijgsraad te Tjimahi
1936/270 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1936/304 Krijgsraad te Tjimahi
1936/310 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1936/312 Krijgsraad te Tjimahi
1936/316 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1936/386 Krijgsraad te Tjimahi
1936/389 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië
1936/401 Krijgsraad te Tjimahi
1936/404 Wnd. commandant van het Korps Politietroepen
1936/616 Krijgsraad te Tjimahi
- 1937/ 47 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
1937/ 72 Commandant van de Infanterie-brigade
1937/199 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
1937/206 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
1937/488 Commandant der zeemacht in Nederlands-Indië
1937/491 Commandant van de regimentsschool van het 21e regiment infanterie
1937/494 Inspecteur der cavalerie
1937/498 Commandant van de regimentsschool van het 7e regiment infanterie

- 1937/711 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
- 1938/ 32 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
- 1938/ 43 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/ 45 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/ 49 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/131 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/134 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/137 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/141 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/145 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/149 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/218 Commandant van de 2e afdeling Politietroepen
- 1938/221 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/224 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/231 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/316 Commandant van het 1e bataljon van het 7e regiment infanterie
- 1938/321 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/327 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/330 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/332 Commandant der marine te Willemsoord
- 1938/556 Commandant der marine te Willemsoord
- 1939/ 96 Commandant der marine te Willemsoord
- 1939/191 Commandant der marine te Willemsoord
- 1939/195 Commandant der marine te Willemsoord
- 1939/199 Commandant der marine te Willemsoord
- 1939/202 Commandant der marine te Willemsoord
- 1939/207 Commandant der marine te Willemsoord
- 1939/285 Krijgsraad te Tjimahi
- 1939/302 Krijgsraad te Tjimahi
- 1939/439 Krijgsraad te Tjimahi
- 1939/444 Krijgsraad te Tjimahi
- 1939/448 Krijgsraad te Tjimahi
- 1939/451 Krijgsraad te Tjimahi
- 1939/457 Krijgsraad te Tjimahi
- 1939/464 Commandant der marine te Willemsoord
- 1939/467 Commandant der marine te Willemsoord
- 1939/594 Commandant der marine te Willemsoord
- 1939/597 Commandant van het eskader in Nederlands-Indië
- 1940/ 64 Commandant der marine te Willemsoord
- 1940/ 66 Commandant der marine te Willemsoord

- 1940/158 Commandant der marine te Willemsoord
 1940/163 Commandant der marine te Willemsoord
 1940/167 Commandant der marine te Willemsoord
 1940/169 Commandant der marine te Willemsoord
 1940/174 Commandant der marine te Willemsoord
 1940/176 Commandant der marine te Willemsoord
 1940/250 Commandant der Ite divisie
 1940/252 Commandant der Ite divisie
 1940/314 Commandant der marine te Willemsoord
 1940/371 Commandant der marine te Willemsoord
- 1947/ 86 Inspecteur der Nederlandse troepen in Groot-Brittannië en Noord-Ierland
 1947/ 88 Commandant van de Koninklijke Nederlandse Brigade „Prinses Irene”
 1947/ 96 Commandant der Nederlandse troepen in Engeland
 1947/ 99 Commandant der Nederlandse troepen in Engeland
 1947/102 Commandant der Nederlandse troepen in Engeland
- 1948/445 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
- 1949/385 Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië
- 1950/611 Commandant der zeemacht in Nederland
 1950/765 Commandant der zeemacht in Nederland
- 1951/ 40 Commandant der zeemacht in Nederland
 1951/ 43 Commandant van de Nederlandse rayons in Indonesië
- 1952/340 Commandant van het korps mariniers
 1952/342 Commandant van het korps mariniers
 1952/395 Minister van oorlog
- 1955/568 Commandant van het 1e Legerkorps
- 1956/ 53 Commandant van het korps mariniers
 1956/262 Chef van de Luchtmachtstaf
 1956/338 Chef van de Generale staf
- 1958/185 Commandant der zeemacht in Nederland
 1958/307 Commandant van het kaderbataljon van de school Technische dienst
 1958/674 Commandant van de 42e Gevechtsgroep

- 1959/127 Territoriaal commandant Noord Brabant
 1959/130 Territoriaal commandant Noord-Brabant
 1959/197 Territoriaal commandant Limburg
 1959/395 Commandant territoriale luchtdoelartillerie
 1959/474 Chef van de Generale staf, tvs. Bevelhebber der landstrijd-
 krachten
- 1960/529 Commandant van de Voorcompagnie van het 11e Technische
 Dienst Bataljon
- 1961/263 Commandant van het Commando Luchtverdediging
- 1962/553 Territoriale bevelhebber Zuid
- 1964/462 Commandant van de 4e divisie
- 1965/ 31 Wnd. commandant depot infanterie
 1965/183 Commandant depot Koninklijke marechaussee
 1965/706 Commandant 1e divisie Koninklijke marechaussee
- 1966/ 97 Commandant van het 47e Pantser-infanterie bataljon
 1966/362 Territoriaal Commandant
 1966/494 Commandant van de 43e Pantserbrigade
- 1967/ 42 Commandant der zeemacht in Nederland
 1967/ 45 Commandant der zeemacht in Nederland
 1967/106 Commandant der zeemacht in Nederland
 1967/172 Commandant der zeemacht in Nederland
 1967/174 Commandant van het 41e Verbindingsbataljon
 1967/176 Commandant der zeemacht in Nederland
 1967/556 Commandant van het . . . commando
 1967/597 Commandant AFDVA
 1967/599 Commandant van het 1e legerkorps
- 1968/ 46 Commandant van de groep geleide wapens W-Duitsland
 1968/ 50 Commandant van de 4e divisie
 1968/ 51 Commandant van het 1e Legerkorps artillerie
 1968/106 Commandant commando luchtmachtopleidingen
 1968/114 Commandant van het korps mariniers
 1968/241 Commandant van de 47e Pantser-infanterie-brigade
 1968/358 Commandant van de 13e Pantser-infanterie-brigade treinen-
 bataljon
- 1968/366 Inspecteur van de Verbindingsdienst
 1968/425 Commandant van het 41e Verbindingsbataljon

- 1968/428 Commandant achtergebied 1e legerkorps
 1968/484 Commandant van het 12e Pantser-infanterie-bataljon Garde Jagers
 1968/487 Commandant van de 11e Pantser-infanterie-brigade
 1968/491 Wnd. commandant 102 veldartilleriegroep
 1968/601 Commandant van de 4e divisie
 1969/ 30 Commandant van het korps mariniers
 1969/ 32 Commandant van het 41e Pantser-infanterie-bataljon stoottroepen
 1969/ 36 Commandant van de 4e divisie
 1969/ 39 Commandant van het 101 technische dienst bataljon
 1969/109 Commandant van het korps mariniers
 1969/138 Commandant van de 1e divisie „7 december”
 1970/ 42 Commandant van het 103 Geneeskundig bataljon
 1970/ 45 Commandant van het 103 Geneeskundig bataljon
 1970/ 47 Commandant van het 103 Geneeskundig bataljon
 1970/107 Wnd. commandant 43e Pantser-brigade
 1970/108 Wnd. commandant van de 1e divisie „7 december”
 1970/165 Commandant van het 16e Pantser-infanterie-bataljon
 1970/238 Wnd. commandant van het 103 Geneeskundig bataljon
 1970/493 Provinciaal militair-, tvs. Garnizoenscommandant Maas-tricht
 1971/107 Commandant der Legerkorpsartillerie
 1971/172 Commandant van het 101-marechaussee-bataljon
 1971/175 Commandant van het 101 marechaussee-bataljon
 1971/235 Commandant van de 4e divisie
 1972/484 Commandant van de 44e afdeling veldartillerie
 1973/100 Commandant van de 5e groep geleide wapens
 1973/490 Commandant van de 13e Pantser-infanterie brigade
 1973/493 Commandant van het 541 verbindingsbataljon
 1974/291 Commandant van het 1e legerkorps
 1975/ 40 Commandant van het 1e legerkorps
 1975/112 Commandant van de 5e groep geleide wapens
 1975/117 Commandant der zeemacht in Nederland
 1975/163 Hoofd personeelszaken verbindingdienst
 1976/555 Mr A. Berkhout, autoriteit in de zin van artikel 9 (4) RK
 1976/613 Commandant van de 101 artillerie meetafdeling
 1977/480 Nationaal Territoriaal Commandant
-

ONDERDEEL 2

OVERZICHT VAN BESLISSINGEN, NIET (UITSLUITEND) BETREFFENDE
BEKLAG T.Z.V. STRAF/STRAFREDEN (IN VOLGORDE VAN PUBLIKATIE)

1. 1938/141 Beklag inzake vermeend krenkende/onbillijke behandeling,
Commandant der marine te Willemsoord
 2. 1938/149 Beklag inzake vermeend krenkende/onbillijke behandeling,
Commandant der marine te Willemsoord
 3. 1952/395 Beklag door strafoplegger over tenietdoening straf,
Minister van oorlog
 4. 1956/ 53 Beklag t.z.v. straf/strafreden + inzake vermeende krenkende/onbillijke behandeling (in één beschikking behandeld),
Commandant van het Korps Mariniers
 5. 1956/338 Beklag inzake vermeend krenkende/onbillijke behandeling,
Chef van de Generale Staf
 6. 1967/599 Beslissing ex artikel 50 WK,
Commandant van het eerste Legerkorps
 7. 1968/114 Beklag inzake vermeend krenkende/onbillijke behandeling,
Commandant van het Korps Mariniers
 8. 1968/428 Beslissing ex artikel 50 WK,
Commandant van het achtergebied Eerste Legerkorps
 9. 1969/109 Beklag t.z.v. straf/strafreden + inzake vermeend krenkende/onbillijke behandeling (in één beschikking behandeld),
Commandant van het Korps Mariniers
 10. 1975/ 40 Beklag inzake vermeend krenkende/onbillijke behandeling,
Commandant van het Eerste Legerkorps
 11. 1976/555 Beklag inzake vermeend krenkende/onbillijke behandeling
Mr A. Berkhout (als autoriteit in de zin van artikel 9 lid 4 RK).
 12. 1977/480 Beklag tegen een (kazerne)-order,
Nationaal Territoriaal Commandant
-

ONDERDEEL 3

ALFABETISCH TREFWOORDENREGISTER
VAN GEPUBLICEEERDE JURISPRUDENTIE

A

Aangifte	
(doen van onjuiste)	1935/174
Aanmatigend gedrag	
(bij gehouden onderzoek)	1930/479
Aansprakelijkheid	
(krijgstuchtelijke – van bestuurders van verenigingen)	
	1922/392, 1922/521
(ontbreken van)	1914/113
Achteloosheid	
(bij uitvoeren opdracht)	1921/350
Administratieve terugstelling	
(beklag tegen – niet-ontvankelijk)	1952/538
(bij – geen verplichting tot horen betrokkene)	1956/338
Afmeermanoeuvre	
(strafbaarheid van verkeerde)	1932/281
Afstand	
(van beklag)	1955/359
Afwezigheid	
(ongoorloofde)	1915/168, 1933/116, 1936/404
Alcoholgebruik	
(en tuchtrecht)	1973/100
Ambtshalve tenietdoening	
(van strafoplegging wegens onbevoegdheid strafoplegger)	
	1958/724, 1959/484
Ambtshalve vernietiging	
(van beschikking wegens onregelmatige procedure)	1956/627, 1958/310, 1958/454
Angst	
(geen reden tot dienstweigering)	1916/581
Arrestant	
(onjuist handelen m.b.t.)	1934/133
Arts	
(positie van – als medisch adviseur)	1968/601
Auditeur-militair	
(en klachtprocedure)	1909/371
Avondappel	
(als gestrafte mankeren bij)	1929/256

B

Bedreiging	
(met indienen verzoekschrift aan minister)	1924/447
Beklag	
(beslissing omtrent omvang van)	1938/320
(bij – straf/strafreden als één geheel te beschouwen)	1933/455
(door strafoplegger en gestrafte)	1908/ 95
(goede trouw bij)	1908/ 45
(indienen van – tegen beter weten in)	1938/ 49
(lichtvaardig)	1909/314
(niet-ontvankelijkheid van)	1938/149
(ontvankelijkheid van en grenzen bij)	1919/211
(over beslissing beklagmeerdere)	1955/129
(overijlde afstand van)	1934/626
(zonder redelijke grond)	1938/316
Beklagbeschikking	
(motivering in)	1965/ 31, 1969/100
Beklagmeerdere	
(aanwijzing van)	1925/ 77
(bevoegdheid als – niet overdraagbaar)	1961/395
(onbevoegdheid van)	1961/165, 1961/394
(onjuist gebruik bevoegdheid van)	1958/307
(onjuist handelen door)	1959/391
Beklagprocedure	
(onregelmatige toepassing van)	1958/728
Beklagrecht	
(misbruik van)	1952/340
Beklagtermijn	
(overschrijden van)	1905/ 26, 1911/429
Beklagzaak	
(door strafomschrijving begrensd)	1966/164
Bekwaamheid	
(tekortschieten in – op zichzelf niet strijdig met krijgstucht)	1955/355
Belastingbetaling	
(en krijgstucht)	1938/145
Belediging	
(in beklagschriftuur)	1910/ 64
(mondelling – van meerdere)	1929/330
(niet voor krijgstuchtelijke afdoening vatbare)	1932/273
Beleid	
(strafbaarheid van onjuist)	1957/276, 1958/725, 1965/270

Beleidsfouten	
(kennisgeving omtrent — niet immer strijdig met krijgstucht)	1959/474
Belemmering	
(van onderzoek door politie)	1935/625
Benzine	
(onvoorzichtigheid met)	1936/194
Berekening	
(verkeerde salaris — geen grond voor bestraffing)	1936/401
Bescheidenheid	
(geen rechtvaardigingsgrond)	1908/520
Beschuldiging	
(inbrengen van onware)	1910/178, 1911/423, 1914/118
(collega strijdig met krijgstucht)	1921/346
Beslissing	
(in casu niet strafwaardig)	1962/331
Besmetting	
(onjuist handelen bij gevaar voor)	1917/267
Bestrafing	
(onvoldoende gronden tot)	1909/403
(onvoldoende onderzoek bij)	1935/150
(plaatsing in buitenland en)	1972/287
Betrouwbaarheid	
(betonen van gebrek aan)	1938/321
(in functie)	1909/ 55
Bevel	
(niet opvolgen — verklaarbaar, doch niet excusabel)	1939/457
(overtreden — in algemeen belang)	1911/ 66
(reageren op)	1911/ 62
Bevestiging	
(van beklagbeschikking)	1958/312, 1976/614
Bevoegdheid	
(begrenzing der — tot wijziging straf/strafreden)	1927/513
(relatieve — krijgsraden m.b.t. klachtzaken)	1922/ 69
(tot behandeling beklag)	1909/239
(tot inroepen eindbeslissing H.M.G.)	1924/ 99
(tot kennisneming van klacht)	1921/339
(tot krijgstuchtelijke bestraffing)	1921/572
(tot wijzigen straf/strafreden na beklag)	1926/299
(van rechtscolleges)	1915/187
Bewering	
(onjuiste — verworpen)	1939/174
Bewoordingen	
(ontoelaatbaarheid van gebezigde)	1955/571

Bewijsvoering

(in het tuchtproces) 1911/421, 1929/137, 1933/592
 1937/373, 1937/611, 1938/330
 1939/448, 1950/783, 1967/106
 1968/358

Bezwaarschrift

(gegronde grieven in – niet immer strijdig met krijgstucht) 1959/242

Bier

(onder invloed van) 1932/148

Billijkheid

(en krijgstuchtelijke bestraffing) 1957/ 66

Brochures

(verspreiding van) 1911/435

Bij herhaling

(juist gebruik van uitdrukking – in strafomschrijving) 1919/594

Bijstand

(regeling – in tuchtzaken) 1971/235

(ter zitting) 1970/350

Buitenmodel kleding

(verantwoordelijkheid voor dragen van) 1938/141

C**Causaliteit**

(in het tuchtrecht) 1937/199, 1938/ 45, 1957/342

Collectieve dienstweigerings

(deelnemen aan) 1934/ 69, 1934/280

Commanderende officieren

(begrip) 1916/487

Commando

(eigenmachtige overdracht van – gerechtvaardigd) 1957/272

(interpretatie van begrip) 1912/275

Compensatie

(van ten onrechte geleden nadeel) 1970/238

Controle

(bij ziekmelding) 1915/416

(onvoldoende – door compagniescommandant) 1947/ 99

(onvoldoende – op uitvoering order) 1936/ 92, 1959/630

(onvoldoende – op uitoefening wachtfuncties) 1936/270

Controlerend arts

(bezoek – verhinderd) 1962/469

Consignes

(beroep op onjuistheid van) 1920/448

Correctie

(gevoeligheid van) 1962/553

Cumulatie

(van krijgstuchtelijke straf en administratieve maatregel) 1922/227

D**Dagblad**

(ongeoorloofde publicatie in) 1916/483
 (onjuiste mededelingen ter publicatie in) 1917/277
 (onkrijgstuchtelijke uitingen in een) 1933/ 60, 1972/ 48
 (onvergenoegdheid tonen middels) 1916/149

Defecte klok

(onjuist beroep op) 1909/409

Demonstratie

(aansporing tot deelname aan) 1933/ 49

Denkbeelden

(verkondigen van) 1915/412

Deskundigen

(kracht van — onderzoek) 1905/ 10

Dienst

(van de officier van de wacht) 1933/453

(zich onttrekken aan de) 1929/459, 1936/ 61

Dienstbevel

(eis van duidelijkheid bij) 1929/133

(meerdere verplicht toe te zien op uitvoering van) 1967/357

(uitvoering — niet afhankelijk van oordeel ontvanger) 1931/ 82

Dienstbevelen

(strijdigheid van elkaar opvolgende) 1934/591

Dienstdoend korporaal

(insubordinatie van) 1915/410

Dienstverplichtingen

(onttrekking aan) 1933/ 57, 1958/372

(verantwoorde uitoefening van) 1969/103

Dienstverrichting

(begrip) 1960/698

Dienstweigering

(deelname aan massale) 1934/146

(geen gronden tot aannemen van) 1918/180

(niet-toerekenbaarheid van) 1911/306

(weigering arts om te opereren geen militaire) 1918/ 67

Dienstijver

(gebrek aan) 1932/ 86

Diligentie

(ten aanzien van wachtsappèls) 1969/ 30

Disciplinair vergrijp

(afbakening strafbaar feit en) 1927/ 80

Doelmatigheid	
(van opgelegde straf)	1962/555
Doorgaand gedrag	
(strafzwaarte en)	1968/491
Drank	
(misdragingen onder invloed van sterke)	1936/ 55
Dronkenschap	
(onkrijgstuchtelijk gedrag niet te verontschuldigen door)	1928/480
Dwaalspoor	
(door onjuiste mededeling politie op – brengen)	1933/238
Dubbele bestraffing	
(gevolgen van)	1917/274
(ontoelaatbaarheid van)	1916/392, 1916/583
(waarvan éénmaal beklag)	1917/176

E

Ede	
(kracht van onder – afgelegde verklaring)	1927/182, 1927/400
Eerbewijs	
(brengen aan meerdere)	1930/461
Eerbied	
(gebrek aan – in verzoekschrift)	1925/ 68
Eigendunkelijk afwijken	
(van een gegeven opdracht)	1930/240
Eigendunkelijk verlaten	
(als groepscommandant een oefening)	1933/462
Eigenmachtig optreden	
(als commandant)	1959/197
(gedeeltelijk gerechtvaardigd)	1934/602
(zonder noodzaak)	1966/ 97
Eigen verklaring	
(werking van – van klager)	1960/529
Element	
(ontbreken van feitelijke grondslag aan wezenlijk – van strafreden)	1969/107
Ernstig verzuim	
(in nakomen van dienstverplichtingen)	1933/128
Ervaring	
(gebrek aan – en opleiding grond voor straffeloosheid)	1961/626
Eten	
(handelwijze t.a.v. ondeugdelijk –, hoewel onjuist, begrijpelijk)	1959/478
(stagnatie veroorzaken bij uitgeven van)	1925/359

Excerceren

(mankeren bij) 1936/477

F**Factoren**

(begeleidende — van belang bij strafoplegging) 1969/ 39

Falen

(als onderofficier van de wacht niet gebleken) 1967/ 45

Feest

(bijwonen van — geen dienstverplichting) 1934/616

Feit

(bestrafing van het verkeerde) 1955/483

(geen ander —, doch ander aspect van zelfde) 1975/160

(nieuwe strafoplegging voor zelfde — toelaatbaar geacht) 1976/302

Feitelijke weergave

(in strafomschrijving) 1975/117

Feiten

(bij meer — één straf op te leggen) 1966/362

(bij wijziging strafreden door beklagmeerdere geheel andere — dan waarvoor bestraffing) 1961/168

(nieuwe — in strafreden na beklag) 1960/699, 1965/262, 1965/266

Financiële aangelegenheden

(m.b.t. minderen) 1934/604

Financiële verplichtingen

(nakomen van — en verzwijgingen dienaangaande) 1930/ 52

Fiscaal delict

(niet krijgstuchtelijk te behandelen) 1975/114

Formele onjuistheden

(beoordeling van — bij krijgstuchtelijke bestraffing) 1938/134

G**Gedrag**

(herhaaldelijk hinderlijk) 1940/252

(invloed van doorgaand — bij bestraffing) 1937/711, 1940/250, 1968/ 50

(ongepast) 1911/ 69, 1911/433, 1938/108

(onmillitair) 1933/148, 1938/131

(onordelijk — aan de wal) 1937/686

Gedragingen

(strafwaardigheid van) 1907/133, 1907/142

Gegevens

(verstrekken van onjuiste) 1916/152

Gegriefdheid	
(door optreden meerdere)	1914/740
Geïnterneerde militairen	
(toepassing tuchtrecht op)	1917/172
Geldboete	
(toepassing van – vóór invoering van die strafsoort)	1975/163
Gelegenheid	
(geven tot diefstal)	1909/232
Geneeskundige behandeling	
(onwil bij)	1908/173
(weigeren van)	1913/246, 1913/365
(zich, onder – zijnde, niet behoorlijk in acht genomen)	1930/455
Geneeskundige verklaring	
(onjuiste interpretatie van)	1923/ 83
Geschil	
(grens tussen civielrechtelijk en krijgstuchtelijk)	1933/402
Getuigenverklaringen	
(invloed van – in het tuchtproces)	1921/355, 1960/530
Gewoonte	
(straffeloosheid door onbekendheid met)	1910/192
Gezag	
(in discrediet brengen van het)	1968/ 46
(misbruik van)	1909/329
(op onjuiste wijze handhaven van)	1956/262
Gezondheidsinspectie	
(onttrekken aan)	1913/338
Gezondheidstoestand	
(passagieren ondanks slechte)	1939/464
Godsdienst	
(gesprekken omtrent de)	1913/346
Goede trouw	
(eigenmachtig treffen van maatregelen en)	1938/327
(handelen in strijd met verplichtingen en)	1957/335
(straffeloosheid op grond van)	1922/ 71
(uitleg van verleende toestemming en)	1957/126
(uitvoering opdracht in)	1929/233
Goede wil	
(gebrek aan)	1914/596
Grenspatrouille	
(nalatigheid als commandant van een)	1925/ 74
Groepscommandant	
(nalatigheid als)	1934/597
Groetplicht	
(onjuist handelen m.b.t.)	1958/674

(voldoening aan)	1938/231
Gronden	
(aanvulling der – in beklagbeschikking)	1965/ 35
Grondrechten	
(bevoegdheid commandant tot stellen van regels m.b.t.) .	1977/476

H

Handeling	
(ongepaste – t.a.v. een meerdere)	1913/521
Handhaving	
(van opgelegde straf)	1911/638
Herstel	
(van door klager ten onrechte geleden nadeel)	1927/272
Hinderlijk gedrag	
(tijdens dienstverrichtingen)	1937/498
Hoog Militair Gerechtshof	
(bevoegdheid – tot kennismemen van klacht)	1920/280
Horen	
(hoewel verzocht, persoonlijk – van klager niet nodig ge- oordeeld)	1939/439
(verplicht – van gestrafte)	1938/278, 1958/374, 1968/296
(verplicht – van klager niet immer met nietigheid bedreigd)	1939/285
(verplicht – van partijen)	1936/386
(uit niet – voor klager geen nadeel ontstaan)	1939/451
Houding	
(onbehoorlijke – t.o.v. een meerdere)	1929/ 19
(zich door – onvergenoegd betonen)	1935/492
Huiselijke Twisten	
(orde en rust in de kazerne verstoren door)	1925/501

I

Importantie	
(gedraging van geringe)	1968/422
Indisciplinaire houding	
(na aanmerking meerdere)	1928/463
(tegenover voorzitter examencommissie)	1930/147
Informereren	
(van collega over ambtshalve bekende maatregel)	1924/546
Initiatief	
(tot keuze niet immer strafbaar)	1939/584
Inlichtingen	
(bemoeilijking onderzoek door niet verstrekken van) . .	1932/468

Instemming

(ontbreken – van commandant vormt krijgstuchtelijk element) 1954/531

Instructies

(handelen overeenkomstig) 1962/132
 (onvolledigheid van) 1926/173
 (straffeloosheid tengevolge van gebrekkige) 1947/ 96

Intrekken

(onbetamelijkheid bij – beklag) 1913/525
 (van beklag) 1912/141, 1915/182

Inzage

(verplichte – van stukken) 1913/240

K**Kenbaarmaking**

(van wens tot beklag) 1965/191

Kerkgang

(onbehoorlijk gedrag bij) 1932/383

Klacht

(bevoegdheid tot behandeling van) 1920/459
 (lichtvaardigheid bij) 1908/ 42
 (omvang van) 1908/592
 (ongegrondheid van) 1907/281
 (over beslissing beklagmeerdere) 1976/555
 (niet ontvankelijkheid van) 1913/368, 1920/570

Klachtzaken

(toepasselijkheid bepalingen strafprocesrecht bij) 1920/465

Kritiek

(op onkrijgstuchtelijke wijze uitoefenen van) 1949/385
 (uitoefenen van – in bezwaarschrift) 1926/497
 (zonder overschrijding grenzen mil. tucht of orde geoorloofd) 1971/108

Krijgstucht

(beklag in strijd met een goede) 1930/482
 (handelen in strijd met de) 1911/635
 (het recht van petitie en) 1918/ 62, 1918/ 73
 (onderworpenheid aan de) 1917/578
 (persoonlijke verhoudingen en) 1966/499
 (toetsing aan de) 1918/366, 1967/245
 (relatie belastingdelict en) 1975/112

Krijgstuchtelijke afdoening

(grenzen voor) 1917/492

Krijgstuchtelijke bestraffing

(activiteiten ten behoeve van belangenvereniging en) . . .	1919/475
(beslissing tot afzien van – onherroepelijk)	1919/182
(bij – geen scheiding tussen plichten als militair/opsporing-sambtenaar)	1922/186
(onjuiste toepassing van)	1958/731
(ontbreken gronden tot)	1919/187
(overtuiging bij)	1918/ 86
(ter nakoming morele verplichting niet geoorloofd) . . .	1955/480
(t.z.v. strafbare feiten)	1907/ 78
(wegens onrechtmatig deelnemen aan examen)	1918/398
(wegens verhinderen van strafuitvoering)	1919/477

Krijgstuchtelijke straf

(verdubbeling i.v.m. beklag)	1903/143
(verschil tussen maatregel en)	1903/ 51, 1906/362, 1906/384
(wegens lichtvaardig beklag)	1906/447
(wegens oneerbiedig beklag)	1906/427
(wegens ongegrond beklag)	1906/367

Krijgstuchtelijk vergrijp

(begrip)	1903/ 38, 1903/ 57, 1905/ 28, 1905/111 1905/171, 1905/173, 1905/174, 1906/364 1906/377, 1906/451, 1907/378, 1907/ 75 1924/444, 1924/451
(misbruik van bevoegdheid bij)	1907/ 46
(schriftelijk bezigen van onjuiste uitlatingen kan – ople- veren)	1920/333
(vaststellen van)	1907/ 48

L**Laakbaar gedrag**

(bepalen grenzen van)	1927/265
(kennisgeving omtrent – meerdere)	1908/499

Leiderschap

(gemis aan – op zichzelf geen krijgstuchtelijk vergrijp)	1966/494
--	----------

Leiding geven

(onvoldoende – aan manschappen onder bevel)	1934/268
---	----------

Leugenachtig verweer

(krijgstuchtelijke bestraffing wegens)	1927/686
--	----------

Lichtvaardig optreden

(door rijden/doen rijden zonder rijbewijs)	1959/127
--	----------

Liegen

(bij een onderzoek)	1936/ 85
-------------------------------	----------

Lijdelijk verzet	
(begrip)	1912/393
(bij deelneming aan nachtelijke alarmoefening)	1931/ 76
Luidruchtig gedrag	
(begrip)	1915/160

M

Maatregelen	
(nemen van onvoldoende)	1930/241, 1936/ 58
(om persoonlijke redenen niet nemen van)	1918/597
(toepassing van)	1927/268
Malversaties	
(verlaging wegens)	1932/302
Mankeren	
(op appèl wachtparade)	1911/154
(voor de dienst)	1932/ 89
Medische gegevens	
(onnodig verstrekken van)	1917/285
Medische mutatie	
(misbruik van)	1931/364
Medische redenen	
(onttrekken aan de dienst wegens)	1934/611
(straffeloosheid op grond van)	1927/175
Medische verklaring	
(invloed van – op overtuiging beklaginstantie)	1935/ 77
Medisch onderzoek	
(niet voldoen aan opdracht en)	1937/491
Militair dienstbelang	
(begrip)	1967/599
Militaire groet	
(niet tijdig en slordig brengen van)	1929/325
Militaire kleding	
(onderling kopen/verkopen van)	1938/ 43
Militaire orde	
(strijdigheid met)	1967/597
Militaire status	
(vaststelling van)	1925/581
Militaire vormen	
(niet in acht nemen van)	1931/268, 1934/266
Mishandeling	
(al dan niet van eenvoudige aard)	1924/ 96
Misleiding	
(door bedrieglijke verklaring)	1931/182
(poging tot)	1930/141

Misnoegen	
(over wijze van dienen)	1937/493
Misverstand	
(over verkregen vergunning)	1913/343
Morele verplichting	
(niet nakomen van)	1965/183
Motivering	
(onjuiste – van strafsoort)	1914/290
Motorrijwiel	
(gebruik maken van dienst-)	1930/380

N

Nadeel	
(gering vormverzuim geen – voor klager)	1974/289
Nalatigheid	
(bij dienstvervulling)	1908/517
Neven-straf	
(motivering van)	1936/310
(omzichtigheid bij opleggen van)	1936/312
Niet-ontvankelijkheid	
(van beklag na eerdere afstand)	1960/ 48
(voor gedekt verklaard, wegens foutieve voorlichting)	1977/223
Nieuwsblad	
(onkrijgstuchtelijke wijze van publiceren in)	1918/372
Nonchalance	
(geen verontschuldiging voor overtreding)	1916/159

O

Oefening	
(een – in de war sturen)	1930/523
Oefenprogramma	
(zonder geldige reden afwijken van)	1926/ 63
Omstandigheden	
(in aanmerking nemen van – waaronder feit gepleegd)	1959/395, 1968/366
(irrelevante – niet in strafreden te vermelden)	1963/560, 1963/565
Onachtzaamheid	
(bij het opvolgen van orders)	1938/218
(bij niet groeten van meerdere)	1921/603
(bij uitvoeren dienstverrichting)	1929/ 17
Onbehoorlijke uitlating	
(bij gesprek met commandant)	1933/586

Onbehoorlijk gedrag	
(op de openbare weg)	1954/204
Onbevoegdheid	
(tot wijziging straf na beklag)	1922/627
Onderhoud	
(op onmilitaire wijze om – verzoeken)	1957/339
Onderzoek	
(al dan niet volledigheid van)	1917/494, 1936/ 89
(omvang van – bij klacht) 1917/487, 1919/194, 1930/485, 1935/ 73	
(verplichte medewerking aan)	1918/170
(wijze van)	1908/ 92
Ondoordacht handelen	
(beschadiging veroorzaken door)	1959/ 47
Oneerbiedigheid	
(verregaande – bij indienen beklag)	1939/467
Oneerlijkheid	
(verleiding tot)	1909/235
Ongeoorloofde afwezigheid	
(herhaling van)	1967/176
(ten dele gerechtvaardigde)	1916/586
Ongepaste houding	
(tegenover een officier)	1930/134
Ongepast gedrag	
(aanleiding geven tot)	1928/257
(ondanks krenkende bejegening)	1914/738
(tegenover de krijgsraad)	1930/151
Onjuiste procedure	
(bij klacht over meerdere)	1910/181
Onjuist handelen	
(door collega – commissielid vragen te stellen)	1959/481
Onkameraadschappelijkheid	
(als grond voor krijgstuchtelijke bestraffing)	1922/632
Onkrijgstuchtelijke houding	
(tegenover een meerdere)	1934/264
Onkrijgstuchtelijke uitlatingen	
(tegenover minderen)	1917/179
Onkrijgstuchtelijk gedrag	
(criterium voor vaststellen van)	1935/325
(door het bezigen van een verkapt dreigement)	1956/ 53
Onmilitair optreden	
(invloed van handelwijze militaire meerdere bij)	1920/446
Onrechtmatigheid	
(van handelen)	1913/350

Ontkenning	
(bij onderzoek naar strafbaar feit geoorloofd)	1934/574
(niet elke – van schuld als oneerbiedigheid aan te merken)	1936/316
(van feiten)	1911/438
Ontoerekenbaarheid	
(geen straf wegens)	1916/146, 1917/ 81
Ontvankelijkheid	
(van beklag o.g.v. „volstreckte verhindering”)	1967/102, 1967/430
(van beklag, ondanks termijnoverschrijding)	1971/174
(van klacht)	1915/418, 1970/165
Onverschilligheid	
(bij dienstvervulling)	1915/176
(voortdurende – bij beantwoording schriftelijke repetitie- vragen)	1930/137
Onwaardig gedrag	
(begrip)	1912/280
Onwaardigheid	
(om rang te bekleden)	1915/173
Onwaarheid	
(bij – spreken opzet vereist)	1930/ 57
(spreken bij onderzoek)	1909/ 42, 1924/640, 1926/ 59, 1935/490
(spreken bij verdenking van strafbaar feit niet disciplinair strafbaar)	1928/254
(spreken – strijdig met krijgstucht geacht)	1976/613
Onware beschuldiging	
(krijgstuchtelijke bestraffing wegens)	1919/480
Onware verklaring	
(gevolg van terugkomen op)	1939/202
Onwetendheid	
(bij indienen beklag)	1916/390
Onwilligheid	
(bij uitvoeren order)	1911/152
Oorlog	
(niet opvolgen order in tijd van – niet krijgstuchtelijk af te doen)	1940/169
(plichtsverzaking in tijd van)	1940/ 64
Oorlogstoestand	
(benaderen van – bij oefeningen)	1930/547
Openbaren	
(van ambtshalve bekende gegevens)	1922/ 79
Openhartigheid	
(verplichting tot – bij onderzoek)	1933/399
Opdracht	
(tot hernieuwd onderzoek door krijgsraad)	1936/ 97

(tot hernieuwd onderzoek na vormverzuim)	1936/389
Opmerking	
(misplaatste)	1940/371
(ongepaste)	1911/161
Optreden	
(minder gepast – in telefoongesprek)	1928/594
(ongepast – na ontvangen van aanmerking)	1939/597
(ongepast – tegenover een meerdere)	1910/187, 1929/273 1935/424, 1935/604
(onhandig, doch geen ontactvol)	1929/463
(ontactvol – al dan niet aanleiding tot insubordinair gedrag)	1940/ 66
(tot ontoelaatbaar gedrag aanleiding geven door ontactvol)	1926/577
Opzet	
(ontbreken – tot ongeoorloofde afwezigheid)	1977/175
Order	
(aangevoerde onbekendheid met – niet aanvaard)	1930/457
(gegrondheid van gegeven)	1917/182
(handelen ter uitvoering van)	1917/174
(niet opvolgen van een)	1940/163
(vereiste van duidelijkheid bij een)	1937/206, 1960/263
(uitvoering van – beletten)	1920/357
(uitvoering van – op goede gronden gestaakt)	1940/158
(weigering van)	1908/177
(wijze van reageren op)	1908/402
Overlast	
(bezorgen van – op zichzelf geen reden tot bestraffing)	1958/ 54
Overmacht	
(falen van beroep op)	1950/765
Overspel	
(op onjuiste gronden krijgstuuchtelijk bestraft)	1935/622
Overspannen toestand	
(invloed – op bestraffing)	1952/342
(beklag i.v.m. – ontvankelijk verklaard)	1973/490
Overtreding	
(van politie-verordening niet krijgstuuchtelijk strafbaar)	1922/ 83
Overtuiging	
(in het tuchtrecht)	1911/430, 1930/283, 1950/611, 1969/138

P

Paardenpoetsen	
(onvoldoende ijver bij)	1937/ 25
Pamflet	
(verspreiding – in strijd met krijgstuuch)	1971/107, 1975/ 39

Pardon	
(invloed van verleend – door rapporteur)	1968/425
Passagieren	
(gestraft en met medische mutatie toch gaan)	1938/ 32
Passeren	
(van meerderen zonder militaire groet)	1924/ 93
Patronen	
(afvuren van losse – op openbare weg)	1936/596
Persoon	
(van dader bij bestraffing)	1933/274
Persoonlijke belangen	
(stellen van – boven dienstverplichtingen)	1971/175
Permissie	
(onjuist verzoek om)	1929/259
(terugkeer van)	1915/171
Plichtsbesef	
(tekortschieten in)	1913/523, 1917/387
Positie	
(misbruik van)	1908/617
Post	
(slappend op – aangetroffen)	1936/ 54
Praatjes	
(verspreiden van ongunstige)	1926/571
Privé-sfeer	
(grens tussen – en tuchthandhaving)	1912/277, 1917/ 91, 1934/152
Procedure	
(klacht over gevolgte)	1970/ 41
Provoost	
(dienstverrichtingen als)	1929/135
Psychiatrisch onderzoek	
(invloed van – op strafoplegging)	1967/359
Publicatie	
(doen van onjuiste)	1911/418
(ondermijning krijgstuicht in voor verspreiding bestemde)	1972/ 39
(van geheime gegevens)	1937/488
(zonder toestemming)	1914/126, 1927/690

R

Rapport	
(onjuiste vermelding in)	1935/618
Rapporteren	
(niet – van lasterlijke aantijgingen)	1932/143
(te laat – in casu geen krijgstuichtelijk vergrijp)	1965/333
(verplichting tot)	1913/356

Rechtskracht	
(van order van blijvende aard)	1972/484
Rechtsmacht	
(begrenzing van)	1917/485
(H.M.G. van Ned.-Indië in beklagzaken)	1921/337
Rechtspositie	
(van gedetacheerd personeel)	1915/184
Reclame	
(mogelijkheid uitoefening recht van)	1903/ 35
(ongegrontheid van)	1908/483
Redelijkheid	
(bij krijgstuchtelijke bestraffing)	1959/628
(bij uitleg handelen ondergeschikte)	1929/239
Ruchtbaarheid	
(geven aan beschuldiging van meerdere)	1930/315

S

Samenloop	
(van strafbare feiten en krijgstuchtelijke vergrijpen) . . .	1922/189
Scheepstoko	
(als verkoper – hogere dan de vastgestelde prijzen bere- kenen)	1925/303
Schietbaan	
(vaststelling verplichtingen commandant van een)	1925/584
Schietoefeningen	
(onvoldoende inzicht betonen bij)	1930/540
Schriftelijk verzoek	
(ongepast handelen bij)	1931/ 19
Schildwacht	
(nalatigheid van – niet voldoende overtuigend gebleken)	1931/178
(onjuist handelen t.a.v. een)	1957/476
(positie van de)	1909/364, 1917/166
(verklaring van)	1911/640
Schuld	
(geen – van klager aan hem verweten vergrijp)	1968/484
(ontbreken van – o.g.v. aanwezigheid verouderd voor- schrift)	1958/313
Schulden	
(geen verwijtbare nalatigheid bij afdoening van)	1938/556
(en krijgstucht)	1908/581
(het maken van – en wanbetaling)	1936/472
(klacht over)	1908/587
(maken van – strijdig met krijgstucht)	1928/ 75

(militaire stand in opspraak brengen door maken van)	1934/503
(nalatigheid in afbetaling van)	1935/299
(straf ter zake van)	1911/633
Secretaris	
(functie van – en krijgstuicht)	1916/161
Signaal	
(gevolg geven aan)	1934/ 66
Slaapwandelen	
(beroep op – niet aanvaard)	1939/594
Sloepsvlag	
(onder invloed van drank afscheuren van)	1932/404
Snelheidsmeter	
(geen schuld t.g.v. onbetrouwbaarheid van)	1958/253, 1958/255
Spotlied	
(zingen van – op een meerdere)	1914/416
Sterke drank	
(misdragingen onder invloed van)	1934/ 46, 1935/628, 1938/201
(overmatig gebruik van)	1935/ 90
(overmatig gebruik van – en een mindere daartoe aanzetten)	1934/508
Strafbaar feit	
(onterecht krijgstuichtelijk bestraft)	1935/620
(verdisconteren van – in beoordeling niet steeds geoorloofd)	1968/114
(verhouding tussen – en krijgstuichtelijk vergrijp)	1936/616
Strafbaarheid	
(krijgstuichtelijke – van voorzitter vergadering)	1922/409
(ontbreken van)	1964/ 64
(van ongegrond beklag)	1920/563
(van onterecht beklag)	1913/354
Strafbevoegde meerdere	
(positie van de)	1917/ 83
Strafbevoegdheid	
(algemeen)	1916/395, 1924/211
(begrenzing van)	1919/207
(bij vaststellen van – is tijdstip van straffen bepalend)	1922/262
(door onervarenheid onjuist handelen bij uitoefening – geen krijgstuichtelijk vergrijp)	1955/131
(klacht over)	1908/528
(onjuist gebruik van – door voorwaardelijke niet-bestraffing)	1957/402
(ontbreken van)	1917/280, 1931/ 59
(overdracht van)	1913/360, 1917/269
(recht/geen plicht tot uitoefening van)	1968/ 51
(reden tot afzien van)	1917/282

(t.a.v. strafbare feiten)	1911/441
(uitoefening van)	1906/431
Straffeloosheid	
(om medische redenen)	1907/261
(o.g.v. ontbreken van schuld of onachtzaamheid)	1954/311
(op grond van ontbreken verplichting tot toezicht)	1951/ 40
(tengevolge van ontbreken strafbevoegdheid)	1954/603
(wegens bij spoedopdracht afwijken van voorschriften)	1954/460
(wegens ontbreken orders)	1915/166
Strafmaat	
(bepaling van)	1964/462
(herhaald gedrag van invloed op)	1970/493
(herhaaldelijk gestraft zijn, terecht van invloed op)	1968/174
Strafoplegger	
(door – ten onrechte straf tweemaal verzwaard wegens houding gestrafte)	1926/494
(gestraft wegens niet horen gestrafte)	1929/ 21
(onbevoegdverklaring van)	1953/619
(vermelding van beklagmeerdere als – bij beslissing op beklag)	1926/489
Strafoplegging	
(tenietdoening van – wegens gebrek aan bewijs en ont- breken krijgstuuchtelijk vergrijp)	1968/113
Strafoverwegingen	
(niet in strafreden op te nemen)	1962/199
Strafreden	
(ambtshalve wijziging van)	1908/621
(bevoegdheid tot achteraf wijzigen van)	1920/331
(feitelijke omschrijving in)	1963/358
(formulering van)	1908/ 35
(gevolgen van wijziging der)	1934/ 61
(in – geen bijzondere omstandigheden, doch slechts con- crete strafwaardige gedragingen te vermelden)	1967/172
(juiste weergave in)	1937/497
(noodzakelijke aanvulling van)	1939/195
(omschrijving – juist, doch te uitvoerig)	1940/167
(ongegronde)	1910/ 55, 1910/393
(onjuiste omschrijving in)	1909/401, 1910/189, 1935/427, 1960/410 1961/262
(geen juiste omschrijving in)	1970/108
(onzekerheid t.a.v. een deel der)	1959/ 40
(vereisten bij omschrijving van)	1917/184
(vereisten bij wijziging der)	1965/128
(vereiste van duidelijkheid der)	1908/ 36, 1934/ 43

(verwijdering overbodige vermelding uit)	1939/171
(wijziging der – door toevoeging)	1973/493
(wijziging – na beklag niet geoorloofd)	1967/ 42, 1969/345
(wijziging – niet o.g.v. andere feiten dan waarvoor be- straffing)	1968/106
(wijziging van)	1936/304
(wijziging van – o.g.v. nader gebleken feiten/omstandig- heden)	1939/104
Strafsoort	
(keuze van)	1964/465
(mentaliteit van klager aanleiding tot keuze andere) . . .	1969/ 36
Straftoemeting	
(in verhouding tot feiten)	1907/148
Strafverlichting	
(door wijziging strafreden)	1911/632
(i.v.m. ernst der tekortkomingen)	1972/283
(op grond van traagheid der procedure)	1959/ 44
(wegens goede bedoelingen)	1966/ 99
Strafverzwareing	
(bij – bedoeling der wet volgen)	1930/527
(en wijziging strafreden t.z.v. reeds opgelegde straf niet geoorloofd)	1957/542
Strafwijziging	
(na wijziging strafreden)	1971/600
(ten onrechte toegepast)	1970/107
Strafzwaarte	
(invloed van doorgaand gedrag op)	1938/332, 1958/188, 1965/706
(niet in overeenstemming met houding en gedrag van gestrafte)	1959/195
(uitvoerige motivering van)	1961/263

T

Taakopvatting	
(eigendunkelijke)	1909/368
Technische vaardigheid	
(gebrek aan – geen inbreuk op mil. tucht of orde) . . .	1971/503
Tekortkoming	
(door onnadenkendheid)	1914/592
(overeenstemming tussen straf en)	1971/177
Te laat komen	
(bij herhaling)	1930/144, 1934/500
(persoonlijke verantwoordelijkheid voor)	1963/146

Tenietsdoening

- (van straf, na niet-ontvankelijk verklaring inroepen eind-
beslissing H.M.G.) 1974/291
(van straf t.z.v. verkeersovertreding op kazerneterrein) 1968/241

Tenuue

- (aantreden in onjuist) 1933/344, 1938/137

Termen

- (geen – voor krijgstuetselijke bestraffing) 1926/491

Termijn

- (ambtshalve vernietiging van straf/strafreden, ondanks
overschrijding van) 1957/123
(bij overschrijding van – geen volstrekte verhuidering
aangenomen) 1971/172
(in acht genomen – aanvaardbaar geacht) . . 1930/168, 1933/270
(interpretatie van beklag) 1962/266
(niet-ontvankelijkheid wegens over-
schrijding van) 1929/238, 1930/ 66, 1930/171
1932/ 92, 1937/ 24
(ontvankelijkheid beklag ondanks over-
schrijding van) 1938/224, 1939/191, 1939/207
1940/176, 1968/170, 1968/537
(overschrijding van – na opnieuw ingediend beklag) . 1940/174
(overschrijding van – tengevolge van dwaling) 1914/115
(overschrijding van – voor gedekt verklaard door tus-
sentijdse wijziging strafreden) 1958/118
(verstreken – herleefd na wijziging straf) 1955/568

Toerekenbaarheid

- (van geringe tekortkomingen) 1921/240

Toerekeningsvatbaarheid

- (en tuchtproces) 1937/ 72

Toestand

- (overspannen – van klager geen volstrekte verhuidering
voor indienen beklag) 1973/490

Toestemming

- (bevoegdheid tot – niet bepalend voor degene die deze
verkrijgt) 1957/478

Toetsing

- (aan de krijgstuets) 1924/643

Toevoeging

- (aan strafreden onjuist verklaard) 1973/495

Toezicht

- (gebrek aan – op arrestanten) 1933/ 54
(onvoldoende beleid bij uitvoeren van) 1947/102
(verplichting tot) 1908/ 86

Trom	
(nalatigheid bij bespelen van grote)	1936/579
Tuchthandhaving	
(omvang en strekking van)	1968/428
Tuchtrecht	
(causaliteit in het)	1907/269
(bewijsvoering in het)	1907/ 37, 1907/138, 1907/158, 1910/175 1911/642, 1913/242, 1913/340, 1913/352 1917/ 88
Tijdelijke rang	
(en beklag)	1951/ 43
Tijdschrift	
(in bezit hebben van tuchtondermijnd)	1934/600
Tijdsverloop	
(bestrafing niet opportuun door)	1975/122

U

Uitdrukking	
(gebezigde bewoordingen geen onvergenoegde)	1929/236
Uitlatingen	
(beoordeling van gebezigde)	1934/125
(ongepaste -- tegenover een meerdere)	1910/186
(onjuiste -- tegenover een burgerbediende)	1927/178
(onkrijgstuchtelijke -- tegenover een meerdere)	1935/143
Uitlokking	
(van onbehoorlijk optreden)	1916/147
Uitspraak	
(van beklagmeerdere geen wraking beleid eerste straf- oplegger)	1952/395
Uittreksel	
(van beklagbeschikking)	1972/285
Uniformkleding	
(begrip)	1954/207
(deelnemen aan optocht in)	1925/ 69
(ten verkoop aanbieden van bladen in)	1923/ 92
(verplichting tot dragen van)	1919/579

V

Vaarplan	
(verwijtbare onbekendheid met)	1930/313
Vakantieverlof	
(bestrafing en)	1970/ 42

Verantwoordelijkheidsbesef	
(klager ten onrechte gebrek aan – verweten)	1958/451
Verdediging	
(klager in beginsel vrij in wijze van)	1958/376
Verdraaiing	
(van feiten in de strafreden)	1916/287
Verdrag van Rome	
(krijgstuchtelijke bestraffing en het)	1971/288
Vergadering	
(belediging van meerdere op een vakbonds-)	1929/333
(bij wijze van demonstratie sluiten van)	1934/419
(uiten van onterechte klachten op een openbare)	1939/302
Vergissing	
(bij indienen beklag voor gedekt verklaard)	1967/556
Vergunning	
(onjuiste informatie omtrent verkregen)	1931/265
Verhoor	
(verplicht – van gestrafte)	1916/490, 1921/456, 1964/132
Verjaring	
(van het recht tot krijgstuchtelijke bestraffing)	1967/174
Verklaring	
(gewicht – van meerdere)	1909/315
(onware – bij een onderzoek)	1935/312
(van meerdere als bewijs)	1914/123
Verlaging	
(en wijziging in korps-organisatie)	1930/ 63
(opleggen straf van)	1929/173, 1930/119
Verlof	
(zonder toestemming)	1910/183
(zonder voldoende voorkennis en maatregelen met – gaan)	1926/502
Verontreinigen	
(van de strafkamer)	1937/ 27
Verontschuldiging	
(voor ongepast optreden door onterechte beschuldiging)	1929/271
Verplichting	
(op grond van gewoonte)	1908/414, 1908/447
Verschoningsrecht/plicht	
(van beklagmeerdere)	1967/242
Vertraging	
(in afwikkeling beklag niet ten nadele van klager)	1958/185
Vertrouwen	
(op verklaringen ondergeschikte)	1963/148
Vertrouwensman	
(rol van de)	1975/ 40

Vertrouwelijkheid	
(en krijgstucht)	1916/284
Verweer	
(onaanvaardbaar)	1939/ 46
Verzet	
(tegen getroffen maatregel)	1934/414
Verzoek	
(herhalen van eerder afgewezen)	1939/444
(ongepast)	1911/ 64
(onkrijgstuchtelijke bewoordingen in)	1918/ 80
(tot doen instellen onderzoek toestand bij legeronderdeel)	1925/352
Verzoekschrift	
(bevoegdheid tot indienen van)	1914/742
(doorzetten wens tot verzenden – niet onkrijgstuchtelijk)	1919/408
(indienen van – niet strijdig met krijgstucht geacht)	1959/248
(ongepastheid in – voor gedekt verklaard)	1920/330
(onware redenen in)	1916/387
Verzuim	
(herstel van)	1909/406, 1936/ 91
(niet elk – een strafwaardige tekortkoming)	1939/ 44
(ten aanzien van ondergeschikte terecht aan krijgstucht getoetst)	1959/626
Vloeken	
(in de dienst)	1926/573
Vlootvoogd	
(klacht over door – opgelegde straf)	1924/543
Volkslied	
(geen eerbewijs bij spelen van)	1933/459
Voorhouden	
(verplicht – van stukken aan klager)	1937/ 47
Voorlopig arrest	
(in mindering brengen van)	1924/ 91, 1938/221
Voortvarendheid	
(gebrek aan – bij een oefening)	1933/458
(gebrek aan – bij uitleg van dienstbevel)	1933/342
Vormverzuim	
(beklag gegrond wegens essentieel)	1969/109
Vrije reveille	
(betekenis en strekking van)	1972/486
Vrijheidsberoving	
(in het kader van een oefening)	1930/543

W

Waakzaamheid	
(bij het vervullen van wachtsfunctie)	1936/593
(onvoldoende – als onderofficier van de wacht)	1935/502
Waardigheid	
(begrip – van de militaire stand)	1965/187
(handelen in strijd met militaire)	1935/321
(handelen in strijd met – van rang)	1937/494
Waarheid	
(verplichting tot spreken van – in mil. tuchtprocedure)	1921/471
Waarnemend commandant	
(functie van)	1916/385
Waarneming bevel	
(en strafbevoegdheid)	1920/174
Wacht	
(hebbende, de wal opgegaan)	1932/139
(niet naar behoren verrichten van)	1928/259
(overdragen van – aan slapende onderofficier)	1948/445
(zonder toestemming en zonder noodzaak verlaten van)	1931/369
Wachtcommandant	
(dienst als – niet naar behoren verrichten)	1934/139
Wapenuitrusting	
(afleggen van)	1915/163
Wateren	
(ten gevolge van overmatig drankgebruik)	1940/314
Watervliegtuigen	
(verkeerd doen starten van)	1925/491
Weekendverlof	
(en bestraffing)	1970/ 45, 1970/ 47
Weerlegging	
(van klagers verweer)	1939/ 96
Weigering	
(om afgelegde verklaring te ondertekenen)	1928/514
(psychische redenen bij)	1910/284
(tot ondertekenen proces-verbaal niet krijgstuuchtelijk straf- baar)	1954/608
(van verzoek tot intrekken klacht)	1921/254
Werkzaamheden	
(weglopen van)	1912/391
Wettige bewijsmiddelen	
(bij ontbreken van – geen grond voor krijgstuuchtelijke be- straffing)	1919/184
Wettigheid	
(van beklag)	1913/342

Wijziging

(straf en strafreden)	1968/ 49
(strafreden na indienen beklag niet toegestaan)	1929/328

Z**Zelfbeheersing**

(ook onder moeilijke omstandigheden bewaren van) . . .	1939/199
--	----------

Ziekte

(na – nodeloos laat gemeld bij de officier van gezondheid)	1926/580
(niet opvolgen order wegens)	1910/282
(voorwenden van)	1911/158, 1937/612

Ziekmelding

(gegrondheid van)	1909/362, 1911/ 71, 1935/420, 1969/ 32
(ontbreken overtuiging van gegronde)	1959/130
(onvoldoende maatregelen na)	1974/370, 1974/371

Ziek paard

(behandeling van)	1914/589
-----------------------------	----------

Ziekteverlof

(passagieren gedurende)	1947/ 86
-----------------------------------	----------

Zorg

(onvoldoende – bij verstrekken van inlichtingen) . . .	1934/136
--	----------

Zorgeloosheid

(ten aanzien van een voertuig)	1947/ 88
(verregaande – met geheime gegevens)	1917/391

Zorgverplichting

(begrip)	1909/ 45
--------------------	----------

Zorgvuldigheid

(bij hanteren van strafbevoegdheid)	1968/487
---	----------

BOEKAANKONDIGING

Wij ontvingen: Rechten van de mens in mondiaal en europees perspectief, eerste deel van de serie Ars Aequi Libri – Rechten van de mens.

Uitgave Ars Aequi Libri 1978, 229 pagina's. Prijs f 12,-.

Het boek bevat bijdragen van Prof Mr P. van Dijk, Dr Th. C. van Boven, Prof Mr C. H. F. Polak, Mr P. J. Baauw, Prof dr N. Valticos en Mr A. Alkema.

Van dit boek kan nog een nadere bespreking volgen.

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. *Th. J. Clarenbeek*, Majoor van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. *S. van der Ploeg*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *Th. C. van Gelder*, Kapitein ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, 6741 BE Lunteren.

Telefoon: 085-435041, tst. 282,
08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. *E. H. Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*;

Mr. *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1977 *f* 23,—. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1977 verkrijgbaar tegen de prijs van *f* 4,25.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van *f* 30,— per pagina tot een maximum van *f* 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXI
mei 1978

Aflevering

5

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

- Mr Ph. J. de Koning Gans; Rechtsbijstand in militaire strafzaken en de toekomst van de rechtshulp. Deel 1. 257

Strafrechtspraak

- Op een militair terrein zijn auto niet op de parkeerplaats binnen een parkeervak geparkeerd maar op een aangrenzende „appèlplaats”. Ten laste gelegd overtreding van artikel 2d van de Verkeersregeling Militaire terreinen.
H.M.G.: Vrijspraak aangezien beklagde niet artikel 2d, maar artikel 2b van de V.M.T. heeft overtreden. (W.M.Sr. art. 167; V.M.T. art. 2). Naschrift W.H.V. 274
- Verzoek tot teruggave van een (Antilliaans) rijbewijs dat door een opsporingsambtenaar van de Koninklijke Marine was ingenomen.
Uitgebreide overwegingen betreffende de bevoegdheid tot inname over te gaan. (W.M.Sr. art 4; W.V.W. art. 26, 27, 36) Naschrift W.H.V.
- Op het eiland Aruba als bestuurder van een auto daarmee gereden ofschoon hij wist dat zijn (Antilliaans) rijbewijs was ingetrokken; voorts gereden met slechts één koplamp. Veroordeling wegens overtreding van de W.V.V. van Aruba tot 2 geldboeten (Van 200 en 20 NAct) (W.M.Sr. art 5a; W. V. V. Aruba art. 22 en 109) Naschrift W.H.V. 279

Tuchtrechtspraak

- Beschikking op beklag krachtens artikel 9(4) van het Reglement betreffende de Krijgstucht.
Aangezien het R.K. geen hoger beroep kent van een beslissing op beklag wegens een vermeende krenkende of onbillijke behandeling, dient alleen te worden nagegaan of de behandeling van het beklag door de thans aangeklaagde meerdere zodanig onzorgvuldig is geweest, dat daardoor ten aanzien van klager gesproken kan worden van een krenkende c.q. onbillijke behandeling, dat pas, wanneer dat het geval zou kunnen zijn, op deze zaak waarover het beklag handelt, kan worden ingegaan (Naschrift W.H.V.) 286
- Een demonstratie tegen het bewind in Chili is geen demonstratie, die tot onderwerp heeft de verbetering van de algemeen geldende arbeidsvoorwaarden van Nederlandse militairen en daaraan mag zonder de toestemming van de PMC niet door in uniform geklede militairen worden deelgenomen. Dienstplichtige pleegt twee krijgstuchtelijke vergrijpen. Bezwaren tegen de strafsoort en -maat en tegen het feit dat met één straf voor beide feiten tesamen is gestraft, verworpen. (W.K. art. 38, 61 ev en 67) Naschrift C. 291
- Een korporaalschrijver volgt een opdracht de dagwacht te lopen niet op, omdat hij meent dat deze opdracht op onjuiste wijze tot stand is gekomen. (W.K. art. 61 ev, 65, 66, 67; R.b.d.K. art. 30) Naschrift C. 295

Administratieve rechtspraak

- Beroep tegen onvoldoende waarderingen ongegrond. Voor een onderofficier met een opleiding en ervaring als eiser moet een periode van 4 maanden voldoende worden geacht voor inwerken en eventueel orde op zaken stellen.

BIJDRAGEN**Rechtsbijstand in militaire strafzaken en de toekomst van de rechtshulp¹⁾ (Deel 1)***

door

Mr Ph. J. de Koning Gans,
Luitenant ter zee van speciale diensten der tweede klasse
oudste categorie.

INLEIDING

In 1972 werd de nota over een nieuw militair strafprocesrecht (8706) door de Tweede Kamer aanvaard. De nota heeft geleid tot het instellen van een werkgroep, onder andere belast met het ontwerpen van nieuwe structuren voor wat betreft de organisatie en samenstelling van de militair-rechtelijke organisatie.

Volgens LINDNER²⁾ dienden voor deze werkgroep twee grondregels als uitgangspunt:

I. Het militair strafprocesrecht mag in vreedstijd onder normale omstandigheden niet meer afwijken van het burger strafprocesrecht dan noodzakelijk met het oog op het specifieke van de krijgsmacht;

II. deze noodzakelijke afwijkingen zullen worden neergelegd in één wet, geldende voor alle krijgsmachtdelen.

Dit zal onder meer tot gevolg hebben dat de Rechtspleging bij de Land- en de Luchtmacht (RLLu) en de Rechtspleging bij de Zeemacht (RZ) verdwijnen en dat daarvoor in de plaats komt het Wetboek van Strafvordering (Sv), aangevuld met een mogelijk te noemen „Wet Militaire Strafvordering”.

In de nota (8706) wordt niet gesproken over de huidige bijzondere mogelijkheden op het gebied van de rechtsbijstand in militaire strafzaken. Hieruit zou men kunnen afleiden dat men een discussie op dit punt niet nodig achtte in verband met het automatisch van kracht worden van Titel III van het Wetboek van Strafvordering (de raadsman). Naar mijn oordeel is een nadere bespreking van dit onderwerp gewenst en wel omdat de vorm en mogelijkheden van de rechtsbijstand in militaire strafzaken nogal afwijken van die

* Het tweede deel van deze bijdrage zal worden geplaatst in aflevering 6 van deze jaargang. (Red.).

¹⁾ Het artikel is een bewerking van schrijvers doctoraalscriptie: Rechtsbijstand in Militaire Strafbzaken, verleden, heden en toekomst; Leiden/Amsterdam, september 1977, aangevuld met een weergave van de ontwikkelingen tot maart 1978.

²⁾ G. L. LINDNER, Nieuw Militair Straf- en Tuchtrecht, Alle Hens, uitgave van het Ministerie van Defensie, december 1976, pag. 20-21.

in burgerstrafzaken en voorts omdat sedert 1970 in ons land een discussie over de rechtshulp in het algemeen gaande is, waarvan de resultaten voor wat betreft nieuwe structuren van de rechtshulp, vooralsnog niet duidelijk uitgekristalliseerd zijn.

In deze aflevering wordt een schets gegeven van de algemene discussie rond de rechtshulp, met name waar het de rechtshulp in strafzaken betreft. Vervolgens wordt ingegaan op de ontwikkeling van de rechtsbijstand in militaire strafzaken en de neerslag daarvan in de beide Rechtsplegingen. Essentiële verschillen met het Wetboek van Stafvordering worden hierbij aangegeven. Aan de hand van een kwantitatief onderzoek wordt weergegeven in welke mate van rechtsbijstand in militaire strafzaken gebruik gemaakt wordt.* Omdat het verlenen van rechtsbijstand naar mijn oordeel gezien moet worden als het uitvoeren van een inspanningsverbintenis, kan een bespreking van dit onderwerp niet volledig zijn, indien de mening van de rechtshulpgebruiker ontbreekt. Een weergave van interviews met ex-gedetineerden is daarom opgenomen.

Het artikel wordt besloten met een samenvatting, conclusies en een tweetal aanbevelingen.

DE ALGEMENE DISCUSSIE ROND DE RECHTSHULP

Op grond van het stelsel van het Wetboek van Stafvordering kan de functie van raadsman uitsluitend worden vervuld door een advocaat (art. 37 Sv). De taken van de raadsman laten zich in dit kader als volgt samenvatten³⁾:

I. Controle op de formele en materiële competentie:

- Er naar streven dat de rechten van de verdachte volledig waar worden gemaakt;
- het toetsen van de gehanteerde middelen door een strafrechtelijke dienst aan de doeleinden die men ermee tracht na te streven;
- contact opnemen met de opsporingsambtenaar of de ambtenaar van het openbaar ministerie teneinde, indien mogelijk, een waarschuwing, een voorwaardelijk sepôt of een transactie te bewerkstelligen;
- in een vroeg stadium letten op gebrek aan bewijs en strafuitsluitingsgronden en zulks, indien aanwezig, aan de bevoegde instantie(s) kenbaar maken;

*) Dit onderzoek is opgenomen in deel 2 van deze bijdrage (*Red.*).

³⁾ Rapport van de studiegroep strafrechtspleging „Verdediging in de aanval”, uitgave van de Nederlandse Orde van Advocaten, 's-Gravenhage, januari 1972 pag. 16-35; G. DUISTERWINKEL en A. L. MELAI c.s., Het Wetboek van Stafvordering, Arnhem (bijwerking tot suppl. 20) aantekening 4 t/m 19 op artt. 37-51 Sv. en AERTS c.s., Verdediging in Strafzaken; enkele mogelijkheden van het Nederlandse strafproces, Zwolle 1972.

– afvragen of het nodig is dat bepaalde dwangmiddelen worden toegepast.

II. De verdediging voeren ter terechtzitting:

- Getuigen ondervragen zo dit relevant is;
- het houden van een pleidooi, waarin, mits ter zake, de formeel juridische verdediging gevoerd wordt met betrekking tot de dagvaarding, het bewijs, rechtvaardigingsgronden en strafuitsluitingsgronden;
- het geven van voorlichting omtrent de persoon van de verdachte;
- het geven van een advies inzake de straftoemeting en de wijze van executie.

III. Het verlenen van menselijke steun:

- Het geven van adviezen aan de verdachte welke gebaseerd zijn op de wet;
- informatie verschaffen over de stand van zaken en over de betekenis van genomen beslissingen;
- het aanvullen van het gebrek aan juridische kennis van de verdachte, opdat hetgeen verdachte naar voren wil brengen tot zijn recht komt;
- de verdachte informeren over zijn rechtspositie en daarmee verband houdende kwesties. Het kan onzekerheden wegnemen;
- het voorlichten van de verdachte over de procesgang, zodat hij daarvan enig begrip krijgt;
- zo sprake is van psychische of sociale problematiek van verdachte of diens gezin, of wanneer problemen zich voordoen op ander juridisch gebied, zoveel mogelijk doorverwijzen naar instanties of personen die competent zijn ten aanzien van het onderhavige probleem;
- periodiek contact opnemen met de cliënt, met name tijdens diens voorlopig arrest;
- ook voor en eventueel tijdens de executie van de straf contact onderhouden met de cliënt.

IV. Het onderhouden van contacten met de pers zo de zaak in de publiciteit komt.

Bij dit alles dient de raadsman geheimhouding te betrachten en zich in de uitoefening van zijn functie – binnen de grenzen van het recht en van de Erecode – uitsluitend te laten leiden door het belang van verdachte.

De opmerking van de officier van justitie J. J. ABSPOEL naar aanleiding van één van de voor bovenstaande samenvatting geraadpleegde bronnen⁴⁾ is niet zonder gevoel voor realiteit wanneer hij stelt: „dat de raadsman die zijn verdediging nauwgezet volgens „de daarin gegeven richtlijnen voert, beslist bewondering verdient.

⁴⁾ Opmerking van J. J. ABSPOEL op achterzijde van de omslag van AERTS C.S. „Verdediging in Strafzaken”, Zwolle, 1972.

„Of hij voor het geval zijn cliënt een niet betalende is, deze be-
 „wondering zal oogsten van het kantoor waaraan hij verbonden
 „is of kritiek zal moeten verduren wegens de vele tijd die hij aan
 „de zaak spendeert, blijft de vraag. Het is een feit, dat speciaal
 „tijdens het gerechtelijk vooronderzoek en tijdens de behandeling
 „van de vordering tot gevangenhouding de raadslieden te vaak ver-
 „stek laten gaan, maar de erbarmelijk slechte vergoeding die het
 „Rijk hen toekent werkt dit natuurlijk wel in de hand. Actie op
 „dit punt lijkt mij blijvend geboden.”

Met deze woorden geeft ABSPOEL treffend de kern van de in 1970 op gang gekomen discussie weer. In juni 1970 verscheen het speciale nummer van het juridisch studentenblad *Ars Aequi* met de titel: „De balie, een leemte in de rechtshulp?” Voor wat betreft de taak van de advocatuur op het gebied van het strafrecht maakten de schrijvers de balie het verwijt dat advocaten zich niet hadden aangepast aan de veranderingen die zich hadden voltrokken in de strafrechtspleging. Hierdoor beperkten advocaten zich meestal tot het voeren van een formeel juridische verdediging ten processe. Een veel gehoorde klacht was, dat advocaten zich te laat met de zaak bemoeiden, waardoor zij, uitzonderingen daargelaten, faalden in hun taakvervulling als vertrouwenslieden van verdachten⁵).

Als oorzaken van dit tekortschieten werden genoemd:

- De meeste strafzaken zijn toevoegingen. In verhouding tot andere zaken is de honorering van deze zaken niet erg lucratief;
- de wet bevat een aantal onvolkomenheden voor wat betreft de bevoegdheden van de raadsman in het eerste stadium, zoals het niet aanwezig mogen zijn bij politieverhoren en de ambtshalve inschakeling na de inverzekeringstelling;
- er is slechts één dossier, wat tussen alle instanties moet rouleren;
- de meeste advocaten in Nederland zijn georiënteerd op het civielrecht. Vanuit deze achtergrond concentreren zij zich te eenzijdig op de formeel juridische aspecten van het strafproces;
- de meeste advocaten hebben voor strafzaken weinig tijd en ambitie, zodat zij deze zaken veelal overlaten aan de overigens enthousiaste, doch minder ervaren junioren⁶).

Een aantal van deze oorzaken had binnen de balie inmiddels de aandacht gekregen. Op het najaarscongres van de „Jonge Balie”, een vereniging voor jonge advocaten, in 1969, was gepleit voor een regeling waardoor het mogelijk zou worden om advocaten toe te voegen aan in verzekering gestelde verdachten. Het pleidooi vormde de aanzet tot een experiment dat in oktober 1970 in Amsterdam

⁵) De balie, een leemte in de rechtshulp? *Ars Aequi*, juni 1970, pag. 65.

⁶) De balie, een leemte in de rechtshulp? t.a.p. pag. 66-67.

van start ging. Door tussenkomst van het Juridisch Consultatie Bureau konden advocaten worden toegevoegd aan verdachten op het politiebureau, indien zij in verzekering gesteld waren. Ook de Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten had niet stilgezeten en reageerde direkt op de geuite kritiek. In 1969 was besloten om de positie van de advocaat in de strafprocedure anno 1970 in studie te nemen, hetgeen leidde tot het rapport van de studiegroep strafrechtspleging, getiteld: „De verdediging in de aanval”, (januari 1972). In mei verscheen een organisatieverkenning onder de titel: „Toestand en toekomst van de Nederlandse balie” en, in december van hetzelfde jaar publiceerde de studiec commissie rechtsbijstand aan on- en minvermogenenden het rapport „De kosteloze rechtsbijstand „in Nederland”.

Het woord was nu aan de wetgever. Bij de Tweede Kamer was het wetsontwerp inzake de preventieve hechtenis ingediend. Dit ontwerp leende zich voor amendementen waar het de automatische toevoeging van een advocaat betrof aan de in verzekering gestelde verdachten. Aldus trad op 1 januari 1974 de regeling van de piketadvocaat (art. 40 Sv) in werking. Het vormde het sluitstuk op het experiment met het Juridisch Consultatie Bureau. Nauw samenhangend met deze wetswijziging van het Wetboek van Strafvordering is de arrondissementsgewijze opzet van de huidige Bureaus voor Consultatie. Naast de taak om rechtshulpgerechtigden een advocaat toe te wijzen wordt met deze bureaus getracht te komen tot een uitbreiding van de eerstelijns hulp, waaronder verstaan wordt: Het geven van voorlichting en eenvoudige adviezen en, zo mogelijk direkte assistentie verlenen bij het oplossen van eenvoudige rechtsproblemen⁷⁾. Een derde concreet resultaat kwam tot stand na overleg tussen het ministerie van justitie en de Nederlandse Orde van Advocaten. Op 17 februari 1975 werd, ter realisering van de denkbeelden van het rapport „De verdediging in de aanval” de Stichting Strafrechtpraktijk opgericht. Deze stichting beoogt door een gerichte opleiding voor de strafrechtpraktijk een kader te scheppen voor jonge advocaten, die daarna blijvend voor deze praktijk behouden zouden kunnen blijven. Tevens zou daarmee een standaard worden geschapen voor een behoorlijke uitoefening van de strafrechtpraktijk⁸⁾.

Afgezien van de problematiek rond de financiering van de rechts-

⁷⁾ W. TAEKEMA, Nieuwe ontwikkelingen in de rechtshulp, Advocatenblad, 1976, no. 6, pag. 306-311 en Tweemaal rechtshulp in Nederland, momentopname en toekomstmuziek, Advocatenblad 1977, no. 6, pag. 301-325.

⁸⁾ P. J. W. DE BRAUW, F. MOUT EN H. KUIJPERS, De stichting Strafrechtpraktijk, Advocatenblad 1975, no. 5, pag. 258-263.

hulp, waarop de Nederlandse Orde in mei 1975 nogmaals de aandacht vestigde met het rapport „Van kosteloze rechtsbijstand naar gefinancierde rechtshulp”, meen ik dat in 5 jaar tijd een wil en bereidheid tot verandering tot een aantal positieve resultaten geleid heeft. De progressieven onder de rechtshelpers, met name zij die zich verenigd hadden in de Vereniging voor Rechtshulp, wensten evenwel meer en bleven de bestaande monopoliepositie van de advocatuur bekritisseren. Doch, ook zij bleven niet van kritiek verschoond. In december 1976 verscheen het rechtssociologisch onderzoek van een drietal Nijmeegse rechtssociologen dat gericht was op de samenhangen tussen maatschappelijke ongelijkheid en juridische hulpverlening. Naast een kwalitatieve en kwantitatieve analyse van geboden rechtshulp, voegden zij een extra dimensie aan de discussie toe met hun conclusie: „De moderne samenleving begint steeds meer te lijken op een wees-,huis: er wordt voor je gezorgd, maar je krijgt geen aandacht. „Regels en rechten zijn wel geformuleerd maar worden onzorgvuldig „en met zekere verwaarlozing van belangen van rechthebbenden „uitgevoerd”. Deze conclusie was ook gericht aan het adres van de wetswinkeliers⁹⁾. De polemieken werden heviger en het ging er naar uit zien dat september 1977 een climax in zich zou hebben. De Nederlandse Orde van Advocaten vierde op 23 september haar 25-jarig bestaan met als centrale thema „De toekomst van de rechtshulp. Voor de rechtshelpers van het andere kamp vormde deze vergadering de aanleiding om een week eerder een (tweede) congres te organiseren met de titel: „Rechtshulp, een bewijs van onvermogen”. De polarisatie leek compleet. Naar aanleiding van deze congressen merkte de redacteur van het Nederlands Juristenblad, VERBURGH, op ¹⁰⁾: „de echte oplossing van onze chaotische en verouderde „rechtshulpstructuur zal van de kant van de minister van justitie „en het parlement moeten komen”. Dat men van overheidszijde een serieuze aanpak voorstaat bleek, toen op 1 januari 1978 een nieuwe Hoofdafdeling Algemene Rechtshulp op het ministerie van justitie het leven zag.

Het mag duidelijk zijn geworden dat het automatisch van kracht worden van Titel III van het Wetboek van Strafvordering de rechtsbijstand in militaire strafzaken in het roerige water van de rechtshulp in Nederland zal plaatsen. De vraag rijst derhalve of dit, gelet op de eigen ontwikkeling en het bijzondere karakter van de rechtsbijstand in militaire strafzaken, een verstandige daad zal zijn.

⁹⁾ K. SCHUYT, K. GROENENDIJK EN B. SLOOT, De weg naar het recht, Deventer, 1976, pag. 346.

¹⁰⁾ M. P. J. VERBURGH, de toekomst van de rechtshulp, NJB 15 oktober 1977, pag. 882.

DE ONTWIKKELING VAN DE RECHTSBIJSTAND IN MILITAIRE STRAFZAKEN¹¹⁾

Hoewel reeds lang voor 1814 het recht op bijstand door een raadsman bekend was in het commune strafrecht, duurde het tot 20 december 1913, eer dit recht officieel van kracht werd voor militairen tijdens processen in eerste aanleg. Wel was door een extensieve interpretatie van een bepaling van de RL en de RZ in de tweede helft van de 19e eeuw de gewoonte ingeslopen om een memorie van verdediging als bewijsstuk van de onschuld te laten dienen; het aanwezig zijn op de zitting was de opstellers van deze stukken, meestal officieren, niet toegestaan. Eerst na de indiening van het ontwerp van wet tot partiële wijziging van het militaire strafprocesrecht in 1904, waarbij voorgesteld werd om de raadsman toe te laten tot het proces, volgde een soort proefproces. In zijn Resolutie van 28 februari 1908 probeerde het Hoog Militair Gerechtshof (HMG) het vonnis van de Zeekrijgsraad aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Amsterdam, in welke zaak een raadsman tijdens de zitting aanwezig was geweest en zijn memorie van verdediging had voorgedragen. Het "equality of arms" tussen openbare aanklager en verdediger vormde de motivering van deze Resolutie. Doordat het voornamelijk officieren waren geweest die zich hadden ingespannen voor de rechtsbijstandverlening aan militairen en ook omdat rekening gehouden moest worden met de militairen overzee, dacht de wetgever primair aan officieren om de functie van raadsman te vervullen. Hierbij kwam het feit dat vermoedelijk weinig advocaten bereid zouden zijn om als zodanig op te treden, immers de rechtsbijstandverlening aan militairen diende kosteloos te geschieden en uitzicht op vergoedingen van Staatswege had men voorlopig niet. Dat was in 1906 gebleken. In 1905 was ten gevolge van een Sententie van het HMG de appèlmogelijkheid verruimd. De Praktizijns die als geadmitteerde bij het HMG in beroepzaken bijstand verleenden aan militairen vreesden hierdoor een toename van het aantal koste-

¹¹⁾ Voor deze paragraaf werd gebruik gemaakt van:

C. H. F. SIMONS, *Marinejustitie*, Diss. Utrecht 1974.

H. H. A. DE GRAAFF, *Een terugblik over anderhalve eeuw Militair strafprocesrecht*, MRT 1965, pag. 233ev.

Resolutie van het HMG van 21 maart 1905, MRT I, pag. 45. MRT II pag. 74-76.

MRT III pag. 2, pag. 6 en pag. 419-420.

Th. C. VAN GELDER, *De Raadsman in de beide militaire rechtsplegingen*, MRT LXV pag. 386-387.

Th. W. VAN DEN BOSCH, *Militair Strafprocesrecht*. MRT LXVII pag. 482.

J. P. VAN ROSSUM JR., *Het wetsontwerp tot wijziging van de Rechtspleging bij de Zeemacht*, Diss. Leiden 1912.

A. F. STEFFEN, *De partiële wijziging van de militaire straf- en tuchtwetgeving bij de rijkswetten van 4 juli 1963*.

loze rechtsbijstandverleningen. Omdat zulks een derving van inkomen impliceerde, verzochten zij een vergoeding van het Rijk voor de verrichte werkzaamheden ten behoeve van militairen. Dit verzoek werd bij de behandeling van de Rijksbegroting voor het jaar 1906 afgewezen. Hierop namen de Praktizijns (advocaten) collectief ontslag als geadmittleerde bij het HMG.

Tijdens de parlementaire behandeling waarbij de invoering van de raadsman aan de orde kwam, werden ook bezwaren aangevoerd tegen de officier-raadsman. Men noemde het gemis aan deskundigheid, het gemis van de volkomen onafhankelijkheid van de advocaat en het staan in een hiërarchieke verhouding tot de beklagde, wat de officier-raadsman zou verhinderen het vertrouwen van de cliënt te winnen. In de RL en RZ werd uiteindelijk een compromis opgenomen, hetgeen inhield dat een officier alleen dan zal worden toegevoegd indien een advocaat niet beschikbaar is, tenzij de beklagde de wens te kennen geeft dat hem een officier als raadsman wordt toegevoegd. (Art. 116 RL/114 RZ oud; art. 23 RLLu en 19 RZ thans.).

De Rechtsplegingen leiden als wetten in formele zin een eigen bestaan. De wijzigingen in het Wetboek van Strafvordering zijn niet gelijktijdig of in het geheel niet doorgevoerd in het militaire strafprocesrecht. In de vrij ingrijpende voorstellen tot partiële wijziging van de militaire straf- en tuchtwetgeving van 1958 werd niet gerept over de positie en bevoegdheden van de raadsman. Eerst in het Voorlopig Verslag van de bijzondere Kamercommissie werd sterk aangedrongen op een herziening van dit onderwerp. Het heeft tot gevolg gehad dat de positie van de raadsman verbeterde en dat de gevallen waarin een raadsman wordt toegevoegd uitgebreid werden. Deze wijzigingen traden in 1965 in werking. De meest recente activiteit van de wetgever is in de inleiding van dit artikel reeds genoemd. Dat de raadsman in de nota (8706) niet ter sprake is gekomen behoeft, uitgaande van de historie, vooralsnog geen reden tot ongerustheid te zijn.

DE GEKOZEN EN TOEGEVOEGDE RAADSMAN; OVEREENKOMSTEN EN VERSCHILLEN TUSSEN RECHTSPLEGING EN WETBOEK VAN STRAFVORDERING.

Art. 28 Sv. geeft de verdachte de bevoegdheid om zich door één of meer gekozen of toegevoegde raadsliden te doen bijstaan. De wetgever heeft zich hierbij op het standpunt gesteld dat men niemand tegen zijn wil rechtskundige bijstand moet opdringen¹²⁾. De Rechtsplegingen verschillen op dit punt niet van het W.v.Sv. De vraag rijst evenwel of een militaire beklagde zich door meer

¹²⁾ G. DUISTERWINKEL en A. L. MELAI, aantekening 1 op art. 28 Sv.

dan één toegevoegde raadsman kan laten bijstaan. In art. 22 RLLU/18 RZ wordt immers gesproken over *een* raadsman. Naar mijn oordeel verzet de Rechtspleging zich niet tegen de situatie waarbij een beklagde, die reeds een raadsman toegevoegd heeft gekregen, andermaal verzoekt om de toevoeging van een raadsman. Dit kan met name wenselijk zijn in gevallen waar naast de nodige juridische deskundigheid specifieke militaire aspecten bij de verdediging van belang zijn.

Volgens artikel 37 Sv. worden slechts als raadslieden toegelaten de advocaten die binnen het rijk de praktijk uitoefenen. Dit betekent dat slechts zij die de hoedanigheid van meester in de rechten bezitten danwel de graad van doctor in de rechtsgeleerdheid of rechtswetenschap, daarvoor in Nederland in aanmerking komen. In de Nederlandse Antillen geldt een afwijkende regeling. De advocaten zijn allen als zodanig beëdigd (art. 3 A.W.) en zijn aan een tuchtrecht onderworpen (art. 26 en 46 ev. A.W.). De advocatuur behoort zijn beroep in volledige vrijheid en onafhankelijkheid uit te oefenen, als dus de H.R. (22 februari 1957, NJ. 1957 no. 212), de advocatuur is niet verenigbaar met een dienstbetrekking die ondergeschiktheid meebrengt van dien aard, dat de vrijheid en onafhankelijkheid in de uitoefening van het beroep in gevaar wordt gebracht. Daar waar in de Rechtsplegingen de advocaat genoemd wordt of de raadsman die als zodanig in de Nederlandse Antillen mag optreden, bestaan geen verschillen. Verschillen bestaan wel waar het de officier betreft die als raadsman mag optreden. Hij is in de meeste gevallen geen jurist; hij is in dienst van een organisatie die gekenmerkt wordt door hiërarchieke verhoudingen. De officier-raadsman is meestal de ondergeschikte van de militaire leden van de krijgsraad en soms zelfs van de fiscaal of auditeur-militair; de beklagde is meestal de ondergeschikte van zijn raadsman. Hij valt weliswaar onder een tuchtrecht, doch dit heeft een andere oriëntatie dan het tuchtrecht van advocaten. Vraagt men zich af hoe groot die verschillen zijn en of die verschillen een goede rechtshulp in de weg staan, dan ontkomt men niet aan een nadere analyse. Veel advocaten zijn georiënteerd op de civiele praktijk en om die reden doorkneet in de leerstukken van het burgerlijk recht. Genoemd werd reeds dat in veel strafzaken de junioren van de advocatenkantoren optreden. Heeft men tijdens zijn studie het strafrecht niet in uitgebreide vorm bestudeerd, dan steunt men, naast een hoeveelheid ervaring, op de kennis verkregen door middel van een inleiding en een (summier) doctoraal tentamen. Dat men deze gemiddelde kennis binnen de balie als gering ervaart mag blijken uit de eerder genoemde doelstellingen van de Stichting Strafrechtpraktijk. In de officiersopleiding behoort het straf- en strafprocesrecht tot de verplichte vakken. Naast

de algemene leerstukken komt hierbij het militaire straf- en strafprocesrecht aan de orde¹³). Hoewel niet het niveau van een (summer) doctoraal tentamen wordt bereikt, kan men de gemiddelde officier toch ook niet als leek op dit gebied kwalificeren. Bedenkt men voorts dat in de praktijk blijkt dat officieren een zaak veelal doorverwijzen naar een in het straf- en strafprocesrecht gespecialiseerde advocaat met de nodige praktijkervaring wanneer zij specifieke juridische problemen aanwezig achten, dan moet geconcludeerd worden dat het bestaande verschil in juridische kennis een goede rechtshulp niet in de weg hoeft te staan. Bovendien is juridische kennis alleen niet zaligmakend.

In veel zaken wordt door de verdachte een bekentenis afgelegd of liggen de bewijzen op tafel. Voor dat geval vinden *DUISTERWINKEL EN MELAI*¹⁴) dat het van belang is om bij het pleidooi een strafbaar feit in de context van het leven van de verdachte te plaatsen. Dit betekent dat men zich omstandig moet verdiepen in de persoon van de dader. Dat kost tijd en tijd is geld; tenminste bij de balie. Op dit punt slaat de balans door in het voordeel van de officier-raadsman. Zijn inkomen is gegarandeerd en hij is vrijgesteld van dienstverrichtingen zo de rechtsbijstandverlening dat vordert. Hij kan derhalve alle tijd spenderen aan de zaak. Daarbij komt dat hij door bekendheid met de militaire organisatie, zich via de juiste kanalen kan laten voorlichten over de wijze waarop de beklagde functioneert in werk- en sociale omgeving.

Wat de onafhankelijkheid betreft is zonder meer duidelijk dat een verschil aanwezig is tussen advocaten en officieren-raadslieden wanneer men onafhankelijkheid uitlegt in de arbeidsrechtelijke zin. De vraag is echter of het verschil in stand blijft wanneer men onafhankelijkheid uitlegt als het zonder enige beperking naar voren kunnen brengen van hetgeen men in het belang van de verdachte noodzakelijk acht. Onafhankelijkheid manifesteert zich naar mijn oordeel in dit kader afhankelijk van de rol die de raadsman wenst te spelen in het proces en waarbij vele factoren op het gebied van de intermenselijke relaties van invloed zijn, zoals de relatie rechter-raadsman, openbaar ministerie-raadsman, verdachte-raadsman en omgeving-raadsman.

Wat de overige verschillen betreft kan worden opgemerkt dat ook officieren beëdigd zijn en daarbij gezworen of beloofd hebben dat zij de wetten zullen gehoorzamen en zich zullen onderwerpen aan de krijgstuicht. Hierdoor valt de officier, ook in de uitoefening van zijn functie als raadsman, in een controlerend systeem. Een beklagde die

¹³) Men raadplege bijvoorbeeld het dictaat strafrecht en strafprocesrecht, samengesteld door Th. C. VAN GELDER, Koninklijk Instituut voor de Marine, 1973.

¹⁴) G. DUISTERWINKEL en A. L. MELAI, aant. 17 op art. 37-51 Sv.

meent dat zijn belangen op onbehoorlijke of onbillijke wijze zijn gediend kan zich over die behandeling beklagen bij de militaire meerdere van zijn raadsman. Daarnaast geldt dat een officier, die in de uitoefening van zijn functie als raadsman over de schreef van het toelaatbare gaat, het risico loopt daarvan de wrange vruchten te plukken in de vorm van een aantekening in zijn beoordelingsstaat.

Concluderend mag gesteld worden dat tussen art. 37 Sv. en de Rechtspleging verschil bestaat doordat ook officieren als raadsman in het militaire strafproces mogen optreden. Als waarborg voor een goede rechtshulpverlening worden eisen gesteld aan de persoon van de rechtshulpverlener. Formeel gezien voldoet de officier-raadsman niet aan de eisen die aan een advocaat gesteld worden. Materieel gezien blijkt niet dat deze tekortkomingen een goede rechtshulpverlening a priori in de weg zullen staan.

Art. 38 Sv en de artikelen 21 RLLu/17 RZ behandelen de gekozen raadsman. Doordat de Rechtsplegingen zelfs verwijzen naar het Wetboek van Strafvordering, bestaan er geen verschillen. Art. 39 Sv. betreft de mededeling der keuze aan het openbaar ministerie en de griffie door de gekozen raadsman. De Rechtspleging kent deze verplichting niet. In de uitvoeringsbepalingen der Zeemacht (VVKM 142) komt e.e.a. wel tot uiting. De kennisgeving van een keuze van een raadsman geschiedt hier door de commandant van de verdachte. Deze deelt de vlootvoogd en de president van de krijgsraad de naam van de raadsman mee. (VVKM 142 punt 7224.).

Artikel 40 Sv. is hiervoor reeds besproken. De rechtsplegingen kennen de ambtshalve toevoeging van een raadsman aan een in verzekering gestelde verdachte niet. Wellicht kan in deze lacune voor de duur van de behandeling van het nieuwe militaire strafprocesrecht voorzien worden, door bij commandanten aan te dringen op een analoge handelwijze. Binnen de speelruimte van art. 24 RLLu/20 RZ bestaat mijns inziens de mogelijkheid hiertoe, indien een verdachte een raadsman „gekozen” heeft. Opgemerkt wordt nog dat de ambtshalve toevoeging uitsluitend voor de duur van de inverzekeringstelling is. Na deze periode vindt toevoeging plaats overeenkomstig art. 41 of 42 Sv. Er zijn drie soorten toevoegingen te onderscheiden:

- a. de verplichte ambtshalve toevoeging door de rechter (art. 41)
- b. de verplichte toevoeging op verzoek van de verdachte door de rechter (art. 42 lid 1 en 2 Sv.)
- c. de facultatieve toevoeging op verzoek door de raad van rechtsbijstand (art. 42 lid 3 Sv.). Voorwaarde hierbij is dat de verdachte niet redelijkerwijs in staat is, de kosten van een gekozen raadsman te dragen.

Hier blijken nogal wat verschillen te bestaan tussen het commune en militaire strafprocesrecht. Afgezien van de rechtsbijstand aan

militaire minderjarigen, kent de Rechtspleging geen ambtshalve toevoeging. Evenmin is het voor militairen noodzakelijk om de gang naar de afdeling sociale zaken van de gemeente te maken teneinde in het bezit te komen van het „bewijs van onvermogen”. Deze noodzakelijke maar omslachtige procedure wordt de militair bespaard. Bovendien geldt voor deze toevoegingen niet het oordeel van de raad voor de rechtsbijstand of voldoende grond voor een toevoeging aanwezig is. Denkt een militair behoefte te hebben aan een raadsman, dan krijgt hij er één toegevoegd, ongeacht of zijn zaak een misdrijf of een overtreding betreft. Aan toevoegingen zijn nimmer kosten verbonden voor de verdachte. Of in de praktijk misbruik van deze toch vergaande faciliteiten gemaakt wordt, zal blijken bij de bespreking van het kwantitatieve onderzoek.

Artikel 44 Sv. waakt er voor dat de verdachte zo spoedig mogelijk wordt ingelicht omtrent zijn bevoegdheid om de toevoeging van een raadsman te verzoeken. Het geschiedt in het geval van een gerechtelijk vooronderzoek door de rechter-commissaris; in het geval van aantekening van hoger beroep of beroep in cassatie door de griffier en voorts bij de betekening van een aantal met name genoemde stukken. De zorg voor een militaire verdachte is in dit kader, naar mijn oordeel, beter:

Aan de verdachte of beklaagde die geen raadsman gekozen heeft, wordt op zijn verzoek een raadsman toegevoegd (art. 22 RLLu/18 RZ) indien:

- hij zich langer dan 14 dagen in voorlopig arrest bevindt;
- hij zich in voorlopig arrest bevindt en naar de militaire rechter is verwezen;
- in zijn zaak door de officier-commissaris informatiën worden gehouden;
- zijn zaak ter terechtzitting aanhangig is gemaakt.

Het tweede lid van deze artikelen bepaalt dat aan een verdachte of beklaagde die in één van deze vier omstandigheden verkeert, onverwijld moet worden medegedeeld dat hij om de toevoeging van een raadsman kan verzoeken. Een nadere uitwerking van deze mededelingsverplichting is in de voorschriften opgenomen. Voor de Koninklijke Landmacht bepaalt artikel 38 sub a (2) van het Voorschrift 27-1:

„Zodra de verdachte of beklaagde bevoegd is om de toevoeging van een raadsman te verzoeken, draagt de commanderende officier „zorg, dat hij daarvan onverwijld op de hoogte wordt gesteld”. Bij de Koninklijke Marine is de uitwerking van art. 18 RZ opgenomen in het Voorschrift Justitiële Zaken (VVKM 142) in de punten 7231, 7232 en 7233. Deze instructies vermelden niet expliciet dat de commandant in alle vier van de bovengenoemde gevallen zorg draagt

voor het doen van de mededeling. Problemen voor de toevoeging levert het in ieder geval niet op. Op het zgn. rapport ex. art. 8 RZ, waarbij de rapportage van de commandant aan de verwijzingsautoriteit plaatsvindt, is voorgedrukt:

„Op grond van artikel 18 RZ verzoekt betrokkene toevoeging van: „een burger advocaat/een marineofficier, bij voorkeur . . .”

Deze kennisgeving moet steeds worden ingevuld, indien wordt aangenomen dat de betrokken militair zal worden verwezen¹⁵). Het ligt voor de hand dat men een verdachte wijst op de rechtsbijstandsmogelijkheden, alvorens de kennisgeving in te vullen. In een later stadium delen andere autoriteiten de beklagde eveneens mee dat hij de toevoeging van een raadsman kan verzoeken. Zowel de beschikking tot verwijzing, als de dagvaarding bevatten deze mededeling in voorgedrukte vorm. Geconcludeerd mag worden dat de militaire administratie zeer actief is in het naar de man brengen van de raadsman en dat in de genoemde regelingen enige garanties zijn ingebouwd teneinde te voorkomen dat een beklagde, door onwetendheid zijnerzijds, rechtsbijstand zal moeten ontberen.

De vervanging van de toegevoegde raadsman is in art. 45 Sv. geregeld in twee gevallen:

- a. ambtshalve vervanging in geval van verhindering of ontstentenis;
- b. facultatieve vervanging van de toegevoegde raadsman op verzoek van deze of van de verdachte.

Daarnaast kan de verdachte te allen tijde zelf door een gekozen raadsman in de vervanging voorzien. De Rechtsplegingen regelen de vervanging van een toegevoegde raadsman door een gekozen raadsman expliciet. De vervanging van de toegevoegde raadsman door een andere toegevoegde raadsman is niet geregeld. Er is hierboven al opgemerkt dat het systeem van de Rechtspleging zich niet verzet tegen een tweede of derde verzoek tot toevoeging van een raadsman.

De artikelen 46 Sv. (waarneming door een andere advocaat in een ander arrondissement), 47 Sv. (kennisgeving van de toevoeging), 48 Sv. (beloning en vergoeding van kosten) en 49 Sv. (verhaal van beloning en vergoeding) zijn minder relevant voor een vergelijking. In het militaire strafprocesrecht spelen arrondissementen geen rol meer; de toevoeging geschiedt door of door tussenkomst van de president van de krijgsraad en de vergoeding van kosten is op grond van artikel 3 van het K.B. van 18 juni 1965 (Stb. 243), houdende de regeling van de toelage aan toegevoegde raadslieden (uitsluitend de advocaten) in militaire strafzaken, gelijk getrokken met de toelageregeling in burger strafzaken.

¹⁵) Beschikking Commandant Zeemacht in Nederland nr. 524944/521239 d.d. 11 december 1975.

ENIGE BIJZONDERHEDEN BETREFFENDE DE TOEVOEGING VAN EEN ADVOCAAAT IN MILITAIRE STRAFZAKEN

Bij de permanente krijgswaarden wordt een lijst bijgehouden van advocaten die zich beschikbaar hebben gesteld om toegevoegd te worden als raadsman. Bij de krijgswaad te Arnhem staan \pm 150 advocaten, verspreid over het gehele land, ingeschreven; bij de zee-krijgswaad te 's-Gravenhage zijn dit \pm 75 advocaten, waarvan \pm 70 kantoor houden binnen het arrondissement 's-Gravenhage.

Formeel gesproken kan de verzoeker geen invloed uitoefenen op de toevoeging. In werkelijkheid ligt de zaak veelal anders. Door tussenkomst van commandanten, door bemiddeling van officieren werkzaam in de personeelszorg, op advies van belangenverenigingen waar de verdachte lid van is of door een aanbeveling van een collega, kan een contact met een bepaalde advocaat tot stand zijn gekomen, mogelijk zelfs al vlak na het politieverhoor. Verzoekt men de toevoeging van die bepaalde advocaat, dan zal dat verzoek vrijwel altijd gehonoreerd worden omdat een bijzondere vertrouwensrelatie tussen de raadsman en de verdachte reeds bestaat¹⁶). Staat de advocaat niet ingeschreven op het tableau van de krijgswaad, dan volgt deze inschrijving automatisch. Heeft een verdachte of beklagde geen uitgesproken voorkeur, dan geschiedt de toevoeging volgens het criterium van de evenredige verdeling over de ingeschreven advocaten. Om de verdediging voor de krijgswaad te Arnhem financieel aantrekkelijk te maken voor advocaten van buiten het arrondissement, wordt bij de toevoeging rekening gehouden met de geografische positie van de beklagde en de advocaat; ook wordt diezelfde advocaat, indien mogelijk, toegevoegd aan meerdere beklagden uit zijn regio. De zaken worden dan op één zitting behandeld.

ENIGE BIJZONDERHEDEN BETREFFENDE DE TOEVOEGING VAN EEN OFFICIER-RAADSMAN IN MILITAIRE STRAFZAKEN BIJ DE KONINKLIJKE LAND- EN LUCHT-MACHT.

Bij de Land- en Luchtmacht kent men sinds 1946 het Bureau Militaire Strafzaken (B.M.S.). Dit bureau ressorteert onder de Hoofdafdeling Sociale Zaken van het ministerie van defensie. Het bureau bestaat uit drie ervaren troepenofficieren (twee K.L.; één KLu) en heeft als taakomschrijving:

– het bijstaan als raadsman van militairen, voor krijgswaarden en HMG, indien dat om sociale of sociaal-medische redenen geïndiceerd is;

¹⁶) Een criterium dat gehanteerd wordt door de president van de Arr. Krijgswaad te Arnhem, naast het criterium van de evenredige verdeling. Eigen interview met de president op 15 september 1976.

– het optreden als intermediair tussen de krijgsraden en de Stichting maatschappelijk begeleiding militairen.

Het bureau heeft ruime bekendheid binnen de Land- en Luchtmacht, hetgeen tot gevolg heeft dat het merendeel van de toevoegingen van officieren-raadslieden voor B.M.S.-rekening komt. In het kader van de voorlichting omtrent de mogelijkheid om toevoeging van een raadsman te verzoeken, reikt de officier-commissaris te Arnhem een stencil uit aan beklagden die zonder raadsman voor verhoor verschijnen. Op dit stencil, waar de rechtsbijstandmogelijkheden in genoemd worden, komt het B.M.S. als rechtshulpinstantie duidelijk naar voren. Ook door de V.V.D.M. wordt de toevoeging van een B.M.S.-raadsman gepropageerd. In het voorlichtingsboekje: „De recht, ten van de dienstplichtige maat” steekt deze vorm van rechtshulp positief af ten opzichte van de mogelijkheid „gratis advocaat”. Wordt bij het B.M.S. het telefoonnummer vermeld; over de gratis advocaat wordt opgemerkt: „Overigens zijn de ervaringen met deze advocaten „niet altijd even gunstig”¹⁷⁾.

Voor de rechtsbijstandverlening aan militairen die in Duitsland voor de mobiele krijgsraad terecht moeten staan, voorziet het B.M.S. in een duidelijke behoefte. Door de vastgestelde hoogte van toelagen en kostenvergoedingen is het voor advocaten uit bedrijfs-economische overwegingen niet aantrekkelijk om naar Duitsland te reizen teneinde aldaar zaken te bepleiten. Het is om deze reden dat door tussenkomst van de plaatselijke sociale dienst een B.M.S.-raadsman wordt ingeschakeld. Ook in Duitsland adviseert de V.V.D.M. haar leden een B.M.S.-raadsman te nemen. (De V.V.D.M. is hiermee overigens de enige belangenvereniging welke adviseert inzake strafzaken. Wel bijvereren de andere belangenverenigingen zich op het gebied van de administratiefrechtelijke en civielrechtelijke adviezen.). Het eerste persoonlijke contact tussen de B.M.S.-raadslieden en de beklagden vindt in Duitsland eerst enige dagen voor de zitting plaats.

ENIGE BIJZONDERHEDEN BETREFFENDE DE TOEVOEGING VAN EEN OFFICIER-RAADSMAN IN MILITAIRE STRAFZAKEN BIJ DE ZEEMACHT.

Het destijds naast elkaar bestaan van een Minister van Oorlog en een

¹⁷⁾ De rechten van de dienstplichtige maat, uitgave VVDM, 10e druk, maart 1976, pag. 36.

Als mogelijkheden worden genoemd:

- 1) militaire verdediger van het B.M.S. met de toevoeging dat deze bijstand al aangevraagd kan worden voordat de verwijzingsbeschikking is ontvangen;
- 2) verdediging door een militair (officier);
- 3) gratis (burger) advocaat; aanvragen d.m.v. een briefje aan de president met het verzoek om toevoeging van een advocaat. Volgt opmerking over minder gunstige ervaringen.
- 4) een zelf gekozen burgeradvocaat; moet je zelf betalen.

Minister van Marine zal de vermoedelijke oorzaak zijn van het feit dat de Koninklijke Marine niet participeert in het bureau militaire strafzaken. De toevoeging van officieren volgens de wens van de president van de zee krijgsraad heeft daardoor een meer individueel, regionaal karakter. Getracht wordt een officier toe te voegen die bij voorkeur op het zelfde schip of bij dezelfde kazerne dient, danwel bekend is met het onderdeel waar de beklagde deel van uitmaakt.

Teneinde de toevoeging van een officier-raadsman te vergemakkelijken, doet de vlootvoogd zich ieder jaar de namen opgeven van officieren, die bereid zijn zich bij voorkomende gelegenheid, een toevoeging als raadsman te laten welgevalen, zo bepaalt VVKM 142 punt 7217. Volgens de jaaropgave van 1976 hadden 68 officieren zich hiertoe bereid verklaard. Hieronder bevonden zich 9 juristen en 12 officieren van de administratieve dienst. Deze laatsten hebben in uitgebreidere vorm kennis genomen van het (militaire) straf- en strafprocesrecht, omdat zij benoemd kunnen worden tot secretaris of officier-commissaris bij de zee krijgsraad. Expliciet wordt in punt 7213 van VVKM 142 vermeld dat een officier-raadsman vrijstelling geniet van die diensten, waardoor hij zou worden belemmerd in de juiste vervulling van de verplichtingen die op hem, als raadsman, rusten. In punt 7215 blijkt dat dit dezelfde verplichtingen zijn die op een advocaat rusten. (Zie hiervoor de samenvatting van de taken van de advocaat, opgenomen in het begin van dit artikel.) Op grond van de vrijstelling van diensten is het raadzaam om voor de opgave aan de vlootvoogd de consequenties van de functie van raadsman met de commandant te bespreken.

CONCLUSIE

De toevoeging van een advocaat komt in de praktijk veelal neer op het honoreren van bepaalde wensen van de beklagde. Men zou daarom kunnen zeggen dat min of meer sprake is van een gekozen raadsman; de kosten komen evenwel in zijn totaliteit voor rekening van het Rijk. Hetzelfde kan gezegd worden van de toevoeging van de officier-raadsman, echter met het verschil dat de officier alleen zijn reis- en verblijfkosten kan declareren. Wordt geen voorkeur kenbaar gemaakt, dan zal een willekeurige advocaat worden toegevoegd. Zo deze niet beschikbaar is, hetgeen zich bij de mobiele krijgswaarden kan voordoen, dan zal veelal de toevoeging van een B.M.S.-raadsman plaatsvinden of van een officier die zich hiertoe beschikbaar heeft gesteld. De vraag dringt zich op of het wel of niet zinvol is om een ervaren officier der Koninklijke Marine te detacheren bij het bureau militaire strafzaken. Ik meen dat de huidige situatie daar niet toe noodzaakt. (Zie in dit verband ook het relatief geringe aantal zaken bij de zee krijgsraad ten opzichte van de arrondissementskrijgsraad te

Arnhem in het deel betreffende het kwantitatieve onderzoek.) Mocht een integratie van het militaire- en burgerstrafprocesrecht te zijner tijd gerealiseerd worden en blijft de officier-raadsman gehandhaafd, dan lijkt het mij zeker aanbevelenswaardig om de bezetting van het B.M.S. nader onder de loupe te nemen.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 27 september 1977

President: Mr J. A. L. Brada; *Leden:* Luitenant-kolonel W. G. Soomer en kapitein Mr A. F. T. Snelders;
Raadsman: Ritmeester van Woerden.

Op een militair terrein (Bernhardkazerne te Amersfoort) zijn auto niet op de parkeerplaats binnen een parkeervak geparkeerd maar op een aangrenzende „appèlplaats”.

Ten laste gelegd overtreding van artikel 2 d van de Verkeersregeling Militaire Terreinen.

KRIJGSRAAD: *veroordeling terzake van overtreding van artikel 167 W.M.Sr.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (*zie sententie achter het vonnis*): *vrijspraak aangezien beklagde niet artikel 2 d maar artikel 2 b V.M.T. overtrad.*

(W.M.Sr. art. 167; Verkeersregeling Militaire Terreinen artikel 2)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen C. J. M., geboren 6 mei 1951, wachtmeester I, beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:
„dat hij op of omstreeks 1 april 1977 in de gemeente Amersfoort „althans in Nederland, terwijl hij als beroepsmilitair in werkelijke „dienst was, in elk geval als militair in de zin der wet, in strijd met „het bepaalde in artikel 2 sub d van de „Verkeersregeling militaire „„terreinen”, op de voor het militair verkeer openstaande weg, „de appèlplaats gelegen aan de westzijde van gebouw U op het „terrein van de Bernhardkazerne, als bestuurder van een motor- „voertuig, personenauto, geen gevolg heeft gegeven aan een ver- „keersteken als bedoeld in het Reglement verkeersregels en verkeers- „tekens, immers ter plaatse waar op het wegdek parkeervakken „waren aangegeven dit voertuig buiten een zodanig vak heeft gepar- „keerd als bedoeld in artikel 86 van het Reglement verkeersregels en „verkeerstekens”;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zakelijk onder meer heeft verklaard:

Ik erken het mij ten laste gelegde. Ik heb op 1 april 1977 op het terrein

van de Bernhardkazerne te Amersfoort mijn auto geparkeerd buiten een parkeervak;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisant:

Op 1 april zag ik, dat op de voor het militair verkeer openstaande rijbaan, gelegen aan de westzijde van gebouw U op het terrein van de Bernhardkazerne te Amersfoort, een vierwielige personenauto, merk Volkswagen, gekentekend 50-FN-76, buiten de aldaar aangebrachte parkeervakken geparkeerd stond. Ik zag dat deze wagen op de appèlplaats stond. Ik heb een kennisgeving van overtreding, tevens ontbieding van de bestuurder, aan dit voertuig bevestigd. Op 1 april 1977 verscheen voor mij een persoon die opgaf te zijn genaamd: C. J. M., geboren te Breda, 6 mei 1951, beroepsmilitair, wonende te Amersfoort, in werkelijke dienst, wachtmeester der 1e klasse, registratienummer . . ., ingedeeld bij het Opleidings Eskadron Verkenning van het Opleidings Centrum der Cavalerie. De commandant van de Bernhardkazerne te Amersfoort heeft bepaald, dat de bepalingen van de Wegenverkeerswetgeving op het terrein van de Bernhardkazerne te Amersfoort van overeenkomstige toepassing zijn en dat parkeren buiten de aangebrachte parkeerplaatsen verboden is;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten;

„dat hij op 1 april 1977 in Nederland, terwijl hij als beroepsmilitair „in werkelijke dienst was, in strijd met het bepaalde in artikel 2 sub d „van de „Verkeersregeling militaire terreinen”, op de voor het militair „verkeer openstaande weg, de appèlplaats gelegen aan de westzijde „van gebouw U op het terrein van de Bernhardkazerne, als bestuurder „van een motorvoertuig, personenauto, geen gevolg heeft gegeven „aan een verkeersteken als bedoeld in het Reglement verkeersregels „en verkeerstekens, immers ter plaatse waar op het wegdek „parkeervakken waren aangegeven dit voertuig buiten een zodanig „vak heeft geparkeerd als bedoeld in artikel 86 van het Reglement „verkeersregels en verkeerstekens”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon als gebruiker van een voor het militair verkeer openstaande weg de door „het bevoegd gezag met betrekking tot het verkeer gegeven regels „en aanwijzingen niet in acht nemen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 167 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen

beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 15, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 1 dag – *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 21 december 1977

President: Prof. Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, generaal-majoor Van der Pol, schout-bij-nacht Mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Slikke (plv.);
Raadsman: Mr G. L. Maaldrink, advocaat te 's-Gravenhage.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen, behalve ten aanzien der opgelegde straf, en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, beklaagde zal veroordelen tot betaling van een geldboete van f 30, met bepaling, dat die geldboete bij gebreke van betaling of verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van één dag;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis, waarvan hoger beroep, niet kan verenigen zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat het Hof uit het beroepen vonnis overneemt:
de tenlastelegging;

de overweging, inhoudende de weergave van de Verklaring Werkelijke Dienst;

Overwegende, dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat het tenlastegelegde feit door beklaagde is gepleegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende daaromtrent dat bij het onderzoek is komen vast te staan dat beklaagde zijn personenauto heeft geparkeerd buiten een daartoe aangeduide parkeerplaats, derhalve in strijd met artikel 2 sub b

van de Verkeersregeling militaire terreinen; – dat blijkens de omschrijving van het feit in de tenlastelegging bedoeld is geweest ten laste te leggen overtreding van artikel 2 sub d van genoemde Regeling; [Volgt: vrijspraak – Red.].

NASCHRIFT

Wederom (zie de aanhef van het naschrift op blz. 17 hiervoor) een schijnbaar eenvoudige parkeerovertreiding.*

De Auditeur-Militair had die overtreding gebaseerd op artikel 2 sub d van de „Verkeersregeling Militaire Terreinen’’; het H.M.G. oordeelde dat, nu beklaagde zijn auto geparkeerd had buiten de daartoe aangewezen parkeerplaats, hij daardoor in strijd was gekomen met artikel 2 sub b van genoemde regeling, zodat hij van de ten laste gelegde overtreding van artikel 2 sub d moest worden vrijgesproken.

Het bewuste artikel 2 luidt:

Artikel 2

Met betrekking tot het verkeer op de voor het militair verkeer openstaande wegen gelden de volgende regels:

- a. door het ter plaatse bevoegde gezag wordt een maximum-snelheid aangegeven voor het betreffende militaire terrein, waarbij voor bepaalde wegen of wegedeelten of voor bepaalde voertuigen een afwijkende maximum-snelheid kan worden vastgesteld;
- b. het parkeren van voertuigen is verboden buiten de daartoe aangeduide parkeerplaatsen;
- c. op luchtvaartterreinen wordt onder alle omstandigheden vrije doorgang verleend aan getrokken of zich op eigen kracht voortbewegende vliegtuigen;
- d. voor het overige zijn de bepalingen van de wegenverkeerswetgeving van overeenkomstige toepassing, voor zover terzake door het ter plaatse bevoegde gezag geen afwijkende bepalingen zijn gesteld en met inachtneming van het gestelde in artikel 6 van deze beschikking.

terwijl het op het parkeren van voertuigen betrekking hebbende gedeelte van artikel 6 luidt:

Artikel 6

Met betrekking tot verkeerstekens gelden de volgende bepalingen:

- a. . . .
- b. . . .
- c. op een onderbord geplaatst onder het verkeersteken dat een parkeerplaats aanduidt, kan worden aangegeven dat die parkeerplaats uitsluitend bestemd is voor militaire voertuigen;
- d. het algemene parkeerverbod buiten de parkeerplaatsen behoeft niet met het daarvoor bestemde verkeerstekens te worden aangeduid.

Van de raadsman in appèl vernemen wij dat het H.M.G., door deze uitspraak, niet is toegekomen aan verderstreckende verweren, welke,

* Zie ook blz. 311 hierachter (Red.).

kort samengevat, op het volgende neerkwamen:

Beklaagde was in het bezit van een parkeervergunning (parkeervignet), welke hem was verstrekt overeenkomstig het bepaalde in artikel 3 sub a van hoofdstuk VIII van de Vaste Order Kazernecomplex Cavalerie, luidende:

3. Parkeervergunningen

a. Algemeen

Parkeervergunningen worden slechts verstrekt door of namens de Kazernecommandant. De C-Kazernecommando is belast met de uitvoering.

Parkeervergunningen worden op naam uitgereikt aan al het militair- en burgerpersoneel, tewerkgesteld op het kazernecomplex Cavalerie.

Bij deze parkeervergunning wordt eveneens een parkeervignet en houder uitgereikt, dat recht geeft op één parkeerplaats (zie bijlage 1).

Toen beklaagde, tijdig, bij het voor hem aangewezen parkeerterrein (parkeerzone F) aankwam, bleken alle parkeervakken bezet, waarvan enige door een bouwkeet en bouw materiaal. Beklaagde parkeerde zijn auto vervolgens buiten het parkeerterrein in het midden van het plein binnen de rand van de zgn. appèlplaats aan de westzijde van gebouw U.

De raadsman voerde aan dat de parkeervergunning moet worden gezien als een ontheffing in de zin van artikel 4 van de „Verkeersregeling Militaire Terreinen”, luidende:

Artikel 4

Het ter plaatse bevoegde gezag kan ten aanzien van bepaalde voertuigen een permanente dan wel tijdelijke ontheffing verlenen van het in artikel 2, letter b, bedoelde parkeerverbod, al dan niet voor een bepaald gedeelte van het militair terrein.

waardoor beklaagde gerechtigd was ook buiten de hem aangewezen parkeervakken te parkeren, en voorts, dat de bewuste appèlplaats geen „weg” was in de zin van de genoemde Verkeersregeling, als omschreven in artikel 1 sub b., luidende:

Artikel 1

In deze beschikking wordt verstaan onder:

a. . . .

b. *Een voor het militair verkeer openstaande weg:*

– alle op enig onder beheer van het ministerie van defensie staand terrein gelegen wegen of paden voor zover dit niet voor het openbaar rij- of ander verkeer openstaat (hierna te noemen militair terrein); de in de wegen of paden liggende bruggen en duikers maken daarvan deel uit; de tot de wegen behorende paden en berm en of zijanten maken deel van de weg uit;

– alle overige op enig militair terrein gelegen door het ter plaatse bevoegde gezag als zodanig aangewezen terreingedeelten;

Wat ook van deze verderstrekkende verweren zij: duidelijk is wel dat de verkeersregeling op militaire terreinen met voetangels en klemmen

bezaaid ligt. Zelfs de met zoveel zorg geredigeerde bepalingen en voorschriften blijken (nog) niet opgewassen tegen het door de parkeernood gescherpte vernuft. De parkeernood die in grote steden zelfs leidt tot een soort parkeerterreur.

W. H. V.

Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen

Beschikking (art. 27 W.V.W.) van 22 november 1977

President: Mr H. J. van Heijningen; *Leden:* G. J. van Doorn, kapitein-luitenant ter zee van administratie en D. Groot, majoor der mariniers.

Verzoekschrift tot teruggave van een (Antilliaans) rijbewijs dat door een opsporingsambtenaar van de Koninklijke Marine, Commando Mariniers Nederlandse Antillen, was ingenomen.

De Krijgsraad overweegt allereerst of de invordering op legitieme wijze heeft plaats gevonden; hij beantwoordt die vraag bevestigend omdat de aan verzoeker verweten gedragingen, welke tot de invordering leidden, passen bij de materiële delictomschrijvingen vervat in artikel 26 c.q. 36 (2) en (3) W.V.W. Weliswaar zijn deze gedragingen eveneens met straf bedreigd door de Wegen Verkeers Verordening Curaçao (welke geen invordering van een rijbewijs kent) doch in casu moet krachtens art. 4 W.M.Sr. de Nederlandse strafwet worden toegepast omdat de artikelen 26 en 36 W.V.W. niet uitsluitend ogen op feiten die binnen het Rijk in Europa zijn gepleegd.

De Krijgsraad overweegt nog dat invordering van een rijbewijs niet alleen toegelaten is bij een vermoeden van overtreding van art. 26 W.V.W. maar ook in geval van het overtreeden van art. 36 (2) en (3), omdat niet aan te nemen is dat invordering wel kan geschieden bij „rijden onder invloed” maar niet indien zodanig rijden ernstig lichamelijk letsel ten gevolge heeft.

De Krijgsraad is van oordeel dat geen termen aanwezig zijn het verzoek in te willigen gelet op de ernst van de aan de invordering ten grondslag liggende feiten en uit de stukken voortvloeiende indruk dat verzoeker zich met een zekere frequentie te buiten gaat aan misbruik van alcoholhoudende dranken.

(W.M.Sr. art. 4; W.V.W. art. 26, 27, 36)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD IN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

Gezien een door A. R., elektromonteur der eerste klasse, gelegerd op

de marinebasis Parera op Curaçao, bij de Krijgsraad ingediend verzoekschrift d.d. 7 november 1977 hiertoe strekkende dat het van verzoeker op 4 augustus 1977 door een opsporingsambtenaar van de Koninklijke Marine, Commando Mariniers Nederlandse Antillen, afdeling marinepatrouilles in de Nederlandse Antillen ingenomen rijbewijs aan hem zal worden teruggegeven;

Gehoord verzoeker ter zitting van de Krijgsraad, bijgestaan door zijn raadsman, alsmede de Fiscaal, hebbende laatstgenoemde geconcludeerd tot afwijzing van het verzoek;

Overwegende, dat uit de stukken en het verhoor ter terechtzitting van de Krijgsraad genoegzaam is komen vast te staan dat bedoeld rijbewijs is ingenomen zulks terzake van vermoed wangedrag zijdens verzoeker gepleegd op Curaçao, Nederlandse Antillen, als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig, zijnde hij te dier zake ter terechtzitting van de Krijgsraad gedagvaard, waarbij hem onder meer wordt tenlaste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 4 augustus 1977 op het eiland Curaçao, „Nederlandse Antillen, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, „personenauto, daarmede rijdende over de voor het openbaar verkeer „openstaande weg „de weg naar Bullenbaai” ter hoogte van Juliana- „dorp, komende van Michielsbaai en rijdende in de richting „van Willemstad, de voor hem rechts van de rijbaan gelegen berm „is opgereden, vervolgens die berm over enige afstand heeft gevolgd „en tenslotte vanaf die berm de – voor beklagde gezien – „linker rijbaan van die weg is opgereden en is aangeboden tegen een „hem over die rijbaan tegemoetkomend motorrijtuig, personenauto, „merk Renault 6 TL, met aan deze in ernstige mate onvoorzichtige „en/of onoplettende wijze van rijden van beklagde, en mitsdien aan „zijn min of meer grove schuld te wijten gevolg dat de bestuurder „van voornoemde personenauto, merk Renault, P. J. G. Hendriks „en zijn mede-inzittende, J. B. M. Kool zwaar lichamelijk letsel „hebben bekomen onder meer vele bloeduitstortingen, bovenbeen- „breuk links, verlamming na een kneuzing van de grote beenzenuw, „breuk van fisis van de linker bovenarm, gecompliceerde breuk van „de onderkaak, breuk van de oogkassen en een breuk van „het neusbeen (Kool), bovenbeenbreuken, juist boven het kniege- „wricht en open breuk van linker bovenbeen, open breuk van linker „onderarm en vele kneuzingen en wonden (Hendriks), alsmede enig „ander letsel waaruit langdurige verhindering in de uitoefening van hun „ambts- of beroepsbezigheden is ontstaan, terwijl hij verkeerde „onder zodanige invloed van een stof, waarvan hij wist of redelijker- „wijze moest vermoeden, dat het gebruik daarvan – al dan „niet in combinatie met het gebruik van een andere stof – de rijbaar- „digheid kon verminderen, dat hij niet tot behoorlijk besturen in

„staat moest worden geacht;

„en zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 4 augustus 1977 op het eiland Curaçao, „Nederlandse Antillen, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, „personenauto, daarmee rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg „de weg naar Bullenbaai”, dit voertuig „heeft bestuurd, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van „een stof, waarvan hij wist of redelijkerwijze moest weten, dat het „gebruik daarvan – al dan niet in combinatie met het gebruik van een „andere stof – de rijvaardigheid kon verminderen, dat hij niet tot be hoorlijk besturen in staat moest worden geacht;

„en zo het vorenstaande niet tot zijn veroordeling mocht leiden:

„dat hij op of omstreeks 4 augustus 1977 op het eiland Curaçao, „Nederlandse Antillen, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, „personenauto, daarmee rijdende over de voor het verkeer openstaande weg, „de weg naar Bullenbaai” ter hoogte van Julianadorp, „op onvoorzichtige wijze is op- of aangereden tegen, althans onvol doende afstand heeft bewaard tot, althans niet heeft voorkomen „dat het door hem, beklagde, bestuurde voertuig is op- of aangere den althans aangeleden tegen een hem op de linkerrijbaan tegemoet „rijdend motorrijtuig, personenauto, merk Renault 6 TL, door welke „gedraging van hem, verdachte, de veiligheid op de weg aldaar in ge vaar werd gebracht, althans, naar redelijkerwijze was aan te nemen, in gevaar kon worden gebracht”;

Overwegende, dat allereerst moet worden onderzocht of de invordering van verzoekers rijbewijs op legitieme wijze heeft plaats gevonden, nu blijktens de inhoud van het terzake opgemaakte proces-verbaal, waaraan de steller van de dagvaarding zich blijkbaar heeft geconformeerd, is uitgegaan van de toepasselijkheid van strafbepalingen als vervat in de Nederlandse Wegenverkeerswet (artikel 26 en 36 lid 2 en 3 met name) alhoewel het wangedrag van verzoeker buiten het Koninkrijk in Europa, immers binnen het territorium van de Nederlandse Antillen en wel op Curaçao vermoed wordt te zijn gepleegd;

Overwegende, te dien aanzien dat de aan verzoeker verweten gedragingen inderdaad passen binnen de materiële delictsomschrijvingen als vervat in artikel 26 c.q. artikel 36 lid 2 en 3 van de Nederlandse Wegenverkeerswet doch evenzeer zijn onder te brengen in met straf bedreigde verbodsbepalingen van de Wegenverkeersverordening Curaçao;

Overwegende, dat laatstgenoemde verordening zelf geen invordering van een rijbewijs kent doch een daarmee in verband staande landsverordening (P.B. 1932 nr. 46 zoals nadien gewijzigd en onder meer inhoudende regeling van de ontzegging van de rijbevoegdheid

motorrijtuigen te besturen) voorziet in de intrekking van het rijbewijs door de Gezaghebber van het betrokken Eilandgebied ingeval van vermoedelijk gepleegde ernstige verkeersdelicten, welke intrekking geldt totdat de rechter op de vervolging terzake zal hebben beslist, behoudens het geval dat de Officier van Justitie kennisgeving van niet vervolging doet;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is dat in casu de Nederlandse Wegenverkeerswet dient te worden toegepast, nu artikel 4 WVMS daartoe noopt en niet is aan te nemen dat de bepalingen van artikel 36 lid 2 en 3 alsmede van artikel 26 van de Wegenverkeerswet slechts ogen op feiten, die binnen het Koninkrijk in Europa zijn, althans vermoed worden te zijn gepleegd;

Overwegende, toch dat artikel 4 WVMS slechts dan toepassing mist, indien het gaat om Nederlandse wetsbepalingen, welke zien op gedragingen (in Nederland), hetgeen onder meer het geval is met een aantal (andere) bepalingen van de Nederlandse Wegenverkeerswet en de bepalingen van de WAM (de laatste uitgebreid tot België en Luxemburg) – maar de artikelen 36 en 26, die niet gewagen van wegen, niet tot die bepalingen behoren;

Overwegende, dat derhalve moet worden geconstateerd dat verzoekers rijbewijs door de daartoe bevoegde autoriteit is ingenomen en derhalve verzoeker in zijn verzoek de bevoegde rechterlijke instantie heeft geadieerd;

Overwegende, in dit verband nog dat de Krijgsraad van oordeel is dat door een opsporingsambtenaar ook tot invordering van een rijbewijs ingeval van vermoed overtreden van artikel 36 lid 2 j.o. 3 WWV kan overgaan, immers er toch niet vanuit kan worden gegaan dat die bevoegdheid wel bestaat ingeval vermoed „rijden onder invloed” en niet indien het rijden met een motorvoertuig onder zodanige omstandigheden plaats vindt terwijl daarnaevens ernstig lichamenlijk letsel aan een of meer anderen is toegebracht;

Overwegende, tenslotte dat de Krijgsraad van oordeel is dat geen termen aanwezig zijn het gedane verzoek in te willigen, nu een ernstig vermoeden jegens verzoeker van het plegen van het strafbare feit als bedoeld in artikel 36 lid 2 en 3, casu quo artikel 26 WWV uit de stukken valt te putten, verzoeker op geen enkele wijze aannemelijk heeft gemaakt waarom hij een te respecteren belang heeft bij onmiddellijke teruggave van zijn rijbewijs, waarbij nog komt dat uit de stukken de indruk bestaat dat verzoeker zich met een zekere frequentie te buiten gaat aan misbruik van alcoholhoudende dranken;

Overwegende, dat derhalve beslist moet worden als volgt.

Beschikkende: Wijst het verzoek af.

Permanente Krijgsraad in de Nederlandse Antillen

Vonnis van 22 november 1977

President: Mr H. J. van Heijningen; *Leden:* G. J. van Doorn, kapitein-luitenant ter zee van administratie en D. Groot, majoor der mariniers;

Raadsman: LTZA 1, P.B. van den Clooster baron Sloet tot Everlo.

Op het eiland Aruba als bestuurder van een auto daarmede gereden ofschoon hij wist dat zijn (Antilliaans) rijbewijs was ingetrokken; voorts gereden met slechts één koplamp.

Veroordeeld wegens overtreding van de W.V.V. van Aruba tot 2 geldboeten (van 200 en van 20 NAcrt).

(W.M.Sr. art. 5a; W.V.V. Aruba art. 22 en 109)

DE PERMANENTE KRIJGSRAAD IN DE NEDERLANDSE ANTILLEN
in de zaak van de Fiscaal bij die krijgsraad, eiser, tegen S. T., geboren te Aruba, sergeant der mariniers ZMNA, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Gezien de dagvaarding, d.d. 14 november 1977 door de Fiscaal uitgebracht, waarin aan beklaagde wordt ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 24 april 1977 op het eiland Aruba, „Nederlandse Antillen, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, „personenauto, daarmede heeft gereden over de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, de Isaac Wagenmakerstraat te San Nico- „laas, ofschoon hij wist dat hem bij beschikking van de gezaghebber „van het eiland Aruba van 3 november 1976, nr. PHP 752, hem uit- „gereikt op 9 november 1976, zijn rijbewijs was ingetrokken;

„2. dat hij op of omstreeks 24 april 1977, op het eiland Aruba, „Nederlandse Antillen, te omstreeks 02.00 uur, zijnde een tijdstip „gedurende de nacht, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, „gekentekend A-11627, daarmede heeft gereden over de voor het „openbaar verkeer openstaande weg, de Isaac Wagenmakerstraat „te San Nicolaas, terwijl dit motorrijtuig niet voorzien was van min- „stens twee aan weerszijden daarvan aangebrachte lantaarns, „die voorwaarts een helder wit of helder geel licht uitstraalden;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, ten aanzien van het beklaagde sub 1 en sub 2 ten laste gelegde;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal no. 3760/77 van het Korps Politie Nederlandse Antillen, eiland Aruba, afdeling Geüniformeerde Dienst Brigade Sint Nicolaas, opgemaakt op 8 juli 1977 door

A. E. A. Albus, aspirant-agent, zakelijk weergegeven onder meer inhoudt:

1. als relaas van waarnemingen en bevindingen van verbalisant:

Op zondag 24 april 1977, omstreeks 02.00 uur, zag ik, dat een mij onbekende man optrad als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, gekentekend A-11627, en daarmee reed over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Isaac Wagenmakerstraat te Sint Nicolaas op Aruba, zonder dat het motorrijtuig was voorzien van twee aan weerszijden van het motorrijtuig aangebrachte lantaarns, welke voorwaarts een helder wit licht of een helder geel licht uitstraalden. Bedoeld motorrijtuig was aan de linkerzijde niet voorzien van een dergelijke lantaarn. Ik heb het bestuurde motorrijtuig doen stilhouden en vroeg aan de bestuurder zijn rijbewijs. Hij kon hieraan niet voldoen. Naar zijn naam gevraagd gaf hij op te zijn: S. T., geboren op Aruba op 29 december 1951. Bij beschikking van de Gezaghebber nummer PHP 752 d.d. 3 november 1976 werd zijn rijbewijs ingetrokken. Op 9 november 1976 werd deze beschikking in persoon aan T. uitgereikt;

2. als verklaring van beklagde:

Ik weet dat mijn rijbewijs is ingetrokken en dat ik geen motorrijtuig mag besturen. Ik wist niet de de auto maar één koplamp heeft;

Overwegende, dat de krijgsraad door de inhoud van voorschreven bewijsmiddelen – waarbij elk bewijsmiddel ook in zijn onderdelen slechts wordt gebezigd ten aanzien van het feit waarop het bijzonderlijk betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen beklagde sub 1 en 2 is ten laste gelegd, met dien verstande dat als bewezen wordt aangenomen:

„1. dat hij op 24 april 1977 op het eiland Aruba, Nederlandse „Antillen, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, personen- „auto, daarmee heeft gereden over de voor het openbaar verkeer „openstaande weg, de Isaac Wagenmakerstraat te San Nicolaas, „ofschoon hij wist dat hem bij beschikking van de gezaghebber van „het eiland Aruba van 3 november 197, nr. PHP 752, hem uitge- „reikt op 9 november 1976, zijn rijbewijs was ingetrokken”.

„2. dat hij op 24 april 1977 op het eiland Aruba, Nederlandse „Antillen, omstreeks 02.00 uur, zijnde een tijdstip gedurende de nacht, „als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, gekentekend A-11627, „daarmede heeft gereden over de voor het openbaar verkeer open- „staande weg, de Isaac Wagenmakerstraat te San Nicolaas, terwijl „dit motorrijtuig niet voorzien was van minstens twee aan weerszijden „daarvan aangebrachte lantaarns, die voorwaarts een helder wit of „helder geel licht uitstraalden”.

Overwegende, dat het bewezen verklaarde dient te worden gekwalificeerd als:

sub 1 het misdrijf van:

„Handelen in strijd met artikel 109 van de Wegenverkeersverordening Aruba”

sub 2 de overtreding van:

„Handelen in strijd met artikel 22 lid 4 van de Wegenverkeersverordening Aruba”,

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van feiten of omstandigheden welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad, gelet op de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder dit is begaan, van oordeel is, dat hieronder genoemde straffen moeten worden opgelegd;

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 200 (NACrt), subs. 8 dagen hechtenis en een geldboete van f 20 (NACrt), subs. 1 dag hechtenis – Red.].

NASCHRIFT

Art. 5a W.M.Sr. bepaalt dat op feiten, door aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen begaan in of met betrekking tot Suriname of de Nederlandse Antillen, het aldaar geldende strafrecht toepasselijk is indien de Nederlandse strafwet tegen zodanige feiten geen straf bedreigt. De krijgsraad is kennelijk van oordeel dat het rijden zonder een door het bevoegde gezag afgegeven rijbewijs, gepleegd in Aruba, niet strafbaar is volgens de Nederlandse (Verkeers) Strafwet. Ik meen dat deze opvatting juist is.

De krijgsraad zal dezelfde gedachtengang hebben gevolgd voor wat betreft het rijden met slechts één in plaats van twee koplampen. Aan de juistheid van deze beslissing kan men twijfelen, nu door het „1 november-wetje” (wet van 23 mei 1973 Staatsblad 282) de axiomatische territoriale begrenzing van de verkeerswetgeving is aangetast.

Art. 5a W.M.Sr. ziet m.i. echter slechts op de strafbepaling en niet op de tenuitvoerlegging van de straf; die dient te geschieden naar de bepalingen van de Nederlandse (Militaire) Strafwet. Steun voor die gedachte kan gevonden worden in het 2e lid van artikel 5a. Ik meen dan ook dat het minder juist is dat de krijgsraad geldboeten heeft opgelegd, uitgedrukt in Ant. crt: een straf die het Nederlandse strafrecht niet kent.

W. H. V.

TUCHTRECHTSPRAAK

Beschikking op beklag

van 16 januari 1978

krachtens artikel 9 (4) van het Reglement
betreffende de Krijgstucht.

Klacht wegens vermeende krenkende of onbillijke behandeling, ondervonden van de zijde van de Kwartiermeester-Generaal, daarin gelegen dat deze de behandeling van een klacht wegens vermeende krenkende of onbillijke behandeling van de zijde van de plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal onjuist zou hebben verricht.

De President van het H.M.G. is door de Minister van Defensie op grond van artikel 9 (4) R.K. aangewezen als autoriteit, belast met de behandeling van en de beslissing over dit beklag.

Aangezien het R.K. geen hoger beroep kent van een beslissing op beklag wegens vermeende krenkende of onbillijke behandeling, dient alleen te worden nagegaan of de behandeling van dat beklag door de thans aangeklaagde meerdere zodanig onzorgvuldig is geweest, dat daardoor ten aanzien van klager gesproken kan worden van een krenkende, c.q. onbillijke behandeling en dat pas, wanneer dat het geval zou kunnen zijn, op de zaak waarover het beklag handelt, kan worden ingegaan.

Bevonden, dat de thans aangeklaagde meerdere zich op zeer zorgvuldige wijze van zijn taak als beklagmeerdere heeft gekweten, zodat van een krenkende, c.q. onbillijke behandeling van klager geen sprake is.

Ten overvloede wordt overwogen dat weliswaar de thans aangeklaagde meerdere op formele gronden het beklag ongegrond heeft verklaard, maar dat in ruime mate aan klager tegemoetgekomen is zodat het thans ingediende beklag veeleer als onredelijk kan worden beschouwd.

Prof. Jhr Mr Th. W. VAN DEN BOSCH, President van het Hoog Militair Gerechtshof te 's-Gravenhage, door de Staatssecretaris van Defensie bij beschikking d.d. 24 oktober 1977 nr. 23.07.02.028/42 Directie Juridische Zaken, Afdeling Wetgeving en Publiekrecht, aangewezen als autoriteit in de zin van artikel 9, vierde lid van het Reglement betreffende de Krijgstucht voor de behandeling van en de beslissing over een beklag, ingediend door de luitenant-kolonel G. W.;

Gezien het beklagschrift van G. W., luitenant-kolonel Koninklijke Landmacht, zowel destijds als thans commandant van . . . te . . . ,

houdende de onder dagtekening van 17 december 1975 kenbaar gemaakte wens zich te beklagen over een vermeende krenkende of onbillijke behandeling, door hem ondervonden van de zijde van de (voormalige) Kwartiermeester-Generaal Koninklijke Landmacht, thans luitenant-generaal b.d. ir. T. A. van Zanten;

Gehoord de klager en als getuige de luitenant-generaal b.d. ir. T. A. van Zanten voornoemd;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat klager bij zijn verhoor op 28 november 1977, zakelijk weergegeven, onder meer heeft verklaard:

- dat hij van mening is dat de behandeling van zijn beklag terzake van een vermeende krenkende of onbillijke behandeling, door hem ondervonden van de zijde van de Plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal, de generaal-majoor T. Meines, door de luitenant-generaal ir. T. A. van Zanten onjuist is geschied;

- dat hij zijn inziens door de generaal-majoor Meines daadwerkelijk ontheven was van zijn functie in de periode waarin deze handelde als waarnemend Kwartiermeester-Generaal, aangezien de luitenant-generaal van Zanten zelf met verlof afwezig was;

- dat daarom de luitenant-generaal van Zanten het door klager ingediende beklag had moeten doorzenden aan de Minister van Defensie en het beklag niet had moeten behandelen omdat het zich richtte tegen een gedraging van de waarnemend Kwartiermeester-Generaal;

- dat hij het krenkend en onbillijk acht dat de luitenant-generaal van Zanten de door de generaal-majoor Meines geschapen toestand heeft laten voortbestaan;

Overwegende dat de getuige bij zijn verhoor op 28 november 1977, zakelijk weergegeven, onder meer heeft verklaard:

- dat het beklag, door klager ingediend op 8 augustus 1975 en aangevuld op 28 augustus 1975, aan hem in zijn functie van Kwartiermeester-Generaal gericht was en inhield dat klager zich krenkend of onbillijk behandeld achtte door de Plaatsvervangend Kwartiermeester-generaal, de generaal-majoor T. Meines;

- dat hij, na bespreking van de zaak met generaal-majoor Meines en na een onderhoud met klager, van welk onderhoud door hem een samenvatting is gemaakt, de beslissing nam zoals neergelegd in zijn beklagbeschikking d.d. 7 oktober 1975;

- dat hij in deze beschikking heeft gesteld dat geen ontheffing van klager uit zijn functie in de eigenlijke zin van het woord had plaatsgehad omdat door de Opperofficier Personeel Koninklijke Landmacht geen beschikking terzake was genomen;

- dat hij het beklag dan ook ongegrond heeft verklaard;

- dat op grond van enige punten in de brief van de Plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal d.d. 7 augustus 1975, gericht aan klager, de

onjuiste interpretatie mogelijk was dat van een dergelijke ontheffing wel sprake was geweest;

- dat hij daarom in de beklagbeschikking heeft gesteld dat die interpretatie onjuist was;

- dat hij daarin ook heeft vermeld dat hij de door de Plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal genomen maatregel, waarbij deze klager ter beschikking had gesteld van de Opperofficier Personeel, had doen intrekken;

- dat hij reeds op 29 augustus 1975 aan klager de opdracht had gegeven per 1 september 1975 zijn werkzaamheden als commandant van . . . te hervatten, omdat klager inmiddels had voldaan aan de opdracht om een rapport op te maken en in te leveren;

- dat de generaal-majoor Meines duidelijk had gehandeld in zijn functie van Plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal en dus in zijn bevoegdheid van operationele logistieke commandant van klager en niet in zijn functie van waarnemend Kwartiermeester-Generaal;

- dat hij daarom, zijnde de tot straffen bevoegde meerdere onder wiens rechtstreeks bevel de generaal-majoor Meines stond tegen wie het beklag was gericht, de behandeling van het beklag ter hand heeft genomen en daarop heeft beslist;

- dat hij klager niet gehoord heeft op diens tweede beklag d.d. 14 oktober 1975 en de beslissing heeft genomen zoals vervat in zijn brief d.d. 11 december 1975 omdat het nieuwe beklag geen nieuwe elementen toevoegde aan zijn overwegingen die hem er toe hadden geleid klager op te dragen het commando te hervatten;

Overwegende dat klager, blijkens zijn aan de Kwartiermeester-Generaal gerichte beklagen d.d. 8 augustus 1975, 28 augustus 1975 en 14 oktober 1975, zich krenkend of onbillijk behandeld acht door de Plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal, de generaal-majoor T. Meines omdat hij door deze van zijn functie werd ontheven;

Overwegende dat een brief van de Plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal, door deze in voormelde hoedanigheid ondertekend, d.d. 7 augustus 1975 onder meer inhoudt:

- punt 10: „U dient zich op 7 augustus te 10.00 uur te melden „bij OOP/KL (Hoofd Afdeling ICPB). In de tijdelijke commando-„voering over . . . zal door mij worden voorzien”;

- punt 11: „Ten behoeve van de uitvoering van uw in punt 8 be-„doelde opdracht bent u – gedurende de termijn van uitvoering –„volledig gerechtigd inzage te nemen van de door u ten behoeve van„dat onderzoek nodig geachte bescheiden, welke zich bevinden„bij . . . In datzelfde kader heeft u vrije toegang tot alle gebouwen„en terreinen van . . . Tijdens uw – eventuele – aanwezigheid bij . . .„dient u zich te onthouden van:

- „- enige inmenging m.b.t. de commandovoering van deze eenheid;

„- gesprekken met personeel van . . . m.b.t. de aanleiding, aard „en inhoud van de aan u gegeven opdracht”;

Overwegende dat een „Interne Mededeling 75/1” van de Dienst Kwartiermeester-Generaal, Afdeling Logistieke Installaties d.d. 7 augustus 1975 en getekend door het Hoofd van genoemde afdeling inhoudt:

„De Luitenant-kolonel G. W. is door Plv. KMG met ingang „van heden belast met een bijzondere opdracht. Tot nader order „zal het commando over . . . worden waargenomen door de „Majoor J. J.”;

Overwegende dat de maatregel, door de Plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal genomen en vermeld in zijn aan klager gerichte brief d.d. 7 augustus 1975 onder de punten 10 en 11, geacht moet worden te zijn genomen in diens voormelde hoedanigheid en derhalve als operationele logistieke commandant van klager;

dat derhalve de Kwartiermeester-Generaal, luitenant-generaal ir. T. A. van Zanten bevoegd was het tegen de genoemde maatregel ingediende beklag te ontvangen en te behandelen;

Overwegende dat het beklag gericht is tegen de luitenant-generaal van Zanten in zijn hoedanigheid van beklagmeerdere in de zin van artikel 9, lid 4 van het Reglement betreffende de krijgstucht;

- dat voormeld voorschrift geen hoger beroep kent tegen de beslissing van zodanige beklagmeerdere;

- dat op grond daarvan alleen dient te worden nagegaan of de behandeling van het beklag door de beklagmeerdere zodanig onzorgvuldig is geweest dat van een krenkende c.q. onbillijke behandeling ten aanzien van klager kan worden gesproken en dat pas, wanneer dat het geval zou kunnen zijn, op de zaak waarover het beklag handelt kan worden ingegaan;

Overwegende dat uit het gehouden onderzoek is gebleken:

1. dat klager door de beklagmeerdere is gehoord van welk onderhoud door de beklagmeerdere een verslag is gemaakt;

2. dat de beklagmeerdere een commissie van onderzoek heeft ingesteld met als taak te toetsen of klager had voldaan aan een hem door de Plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal gegeven opdracht;

dat hij een onderhoud heeft gehad met de Dienstcommissie van klagers militaire onderdeel en met de plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal;

3. dat weliswaar klager niet nader is gehoord op zijn nader beklag van 14 oktober 1975, maar dat daardoor niet in strijd is gehandeld met enig voorschrift en dat een nader verhoor ook overbodig was omdat dat nadere beklag geen nieuwe feiten en omstandigheden bevatte die nader zouden moeten worden onderzocht;

Overwegende dat uit het bovenstaande volgt dat de luitenant-

generaal van Zanten zich op zeer zorgvuldige wijze van zijn taak als beklagmeerdere heeft gekwet en dat van een krenkende c.q. onbillijke behandeling dan ook geen sprake is;

Overwegende dat er dan ook geen aanleiding bestaat op de zaak, waarvoor het beklag handelt, in te gaan;

Overwegende ten overvloede:

– dat de beklagmeerdere weliswaar op formele gronden het beklag ongegrond heeft verklaard, aangezien de ontheffing uit de functie toenmaals was voorbehouden aan de Opperofficier Personeel Koninklijke Landmacht, maar de tegen klager genomen maatregel heeft doen intrekken en heeft erkend dat de formulering van de aan klager gezonden brief van de plaatsvervangend Kwartiermeester-Generaal van 7 augustus 1975 in relatie met de genoemde interne mededeling ruimte laat voor de onjuiste interpretatie van klager en alzo in zo ruime mate aan klager tegemoet is gekomen dat het gedane beklag – in aanmerking genomen dat het verweer dat de beklagmeerdere onbevoegd zou zijn pas is opgeworpen toen hij door mij werd gehoord – als onredelijk zou kunnen worden beschouwd;

Overwegende dat bij het onderzoek van de klacht ook overigens niet is komen vast te staan dat klager door de Kwartiermeester-Generaal krenkend of onbillijk zou zijn bejegend;

BESCHIKKENDE OP HET BEKLAG:

Verklaart dit ongegrond.

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden toegezonden aan de luitenant-generaal b.d. ir. T. A. van Zanten, aan klager en aan de heer Staatssecretaris van Defensie.

NASCHRIFT

Deze beschikking op beklag vertoont overeenkomsten met die, welke is afgedrukt in M.R.T. LXIX blz. 555: ook hier een hoofdofficier die zich krenkend of onbillijk behandeld acht door een beklagmeerdere, d.w.z. omdat hij geen vrede heeft met de wijze waarop deze een beklag wegens vermeende krenkende of onbillijke behandeling heeft behandeld (en vermoedelijk mede of zelfs in de eerste plaats omdat hij geen vrede heeft met de door die beklagmeerdere gegeven uitspraak).

Aangezien het R.K. echter geen hoger beroep van een dergelijk beklag kent, dient de inhoud van de beklagbeschikking buiten bespreking te worden gelaten en dient het beklag zich te beperken tot de wijze, waarop die beklagmeerdere zich van zijn taak heeft gekwet. Dat leidt tot de noodzaak van zorgvuldige en daardoor wel eens wat gewrongen redactie van de klacht; het noopt de aangewezen autoriteit tot het uitvoeren van een soort eierendans, waarbij het aspect van

hoger beroep niet mag worden geraakt. Aan de andere kant betreft het tuchtrecht, waarbij een al te formele opstelling kan leiden tot een te „steriele” en daardoor onbevredigende uitspraak. Wellicht daarom eindigen beide beschikkingen op beklag (die van M.R.T. LXIX, blz. 555 en de bovenstaande) met (een) overweging(en) ten overvloede.

De klager, die zich (materieel) bezwaard gevoelde omdat de beklagmeerdere de door de (toen aangeklaagde) meerdere in het leven geroepen toestand had laten voortbestaan, moest zich van zijn materiële belang afkeren en zijn formele belang aanvoeren, te weten dat de (thans aangeklaagde) meerdere het beklag niet aan zich had mogen trekken |behouden, doch het had behoren door te zenden aan de Minister van Defensie.

De door de Minister aangewezen beklag-autoriteit heeft eerst deze grond voor het beklag verworpen. Vervolgens onderzocht hij de wijze, waarop de (thans aangeklaagde) meerdere het beklag had behandeld; hij bevond dat dit op zeer zorgvuldige wijze had plaatsgevonden.

Daarmede was, volgens de beklag-autoriteit, de grond aan het beklag ontvallen; slechts ten overvloede ging hij nog even in op de materiële inhoud van de beklagbeschikking. Daarbij constateerde hij, dat de (thans aangeklaagde) meerdere het beklag op formele gronden ongegrond had verklaard.

Toch is het de vraag of dit laatste ten rechte een onderzoek „ten overvloede” is geweest. Ik zou mij kunnen indenken dat een beklagmeerdere bij de behandeling van het beklag alle – door wet en algemene beginselen van procesrecht gevorderde – processuele vormen in acht neemt, maar niettemin een uitspraak doet welke kant noch wal raakt en waardoor de klager zeer wezenlijk onbillijk behandeld wordt. Ik meen dan ook dat een (globaal) onderzoek naar de vraag, of de uitspraak gedragen kan worden door de gebleken feiten, mede behoort tot de taak van de beklagmeerdere (beklag-autoriteit).

W.H.V.

Commandant 41 Pantserinfanteriebataljon Stoottroepen

Beschikking van 14 november 1977

Een demonstratie tegen het bewind in Chili is geen demonstratie, die tot onderwerp heeft de verbetering van de algemeen geldende arbeidsvoorwaarden van Nederlandse militairen en daaraan mag zonder de toestemming van de PMC niet door in uniform geklede militairen worden deelgenomen.

Dienstplichtige pleegt twee krijgstuchtelijke vergrijpen. Bezwaren

tegen de strafsoort en -maat en tegen het feit dat met één straf voor beide feiten tesamen is gestraft, verworpen.

(W.K. art. 38, 61 ev en 67)

De Luitenant-Kolonel, J. J. J. M. M. Vos, Commandant van 41 Pantserinfanteriebataljon Stoottroepen,

Gezien het beklagschrift van dpl. sld. Ch., rnr 55 . . . , laatstelijk ingedeeld bij Bcie van 41 Pantserinfanteriebataljon Stoottroepen en thans met klein-verlof in afwachting van groot verlof, houdende de op 31 oktober 1977 kenbaar gemaakte wens zich te beklagen over de straf van 4 (vier) dagen licht arrest met de strafreden;

„1. De ziektemeldingsprocedure onjuist uitgevoerd door zich „ongeveer een half uur te laat ziek thuis te melden bij zijn onderdeel.

„2. Zonder toestemming van betrokken Provinciale Militaire „Commandant, in de hem van rijkswege verstrekte militaire „uitgaans-uniform deelgenomen aan een buiten de kazerne gehouden „betoging, welke niet tot onderwerp had de verbetering van „de voor militairen algemeen geldende arbeidsvoorwaarden, met „inbegrip woon- en werkomstandigheden.

„- Bij de bepaling van de straf is t.a.v. pt 1 in aanmerking ge- „nomen dat betrokkene reeds herhaalde malen erop gewezen „is meldingsprocedures juist uit te voeren.

„- Bij de bepaling van de straf is in aanmerking genomen dat „een deel van de straftermijn valt in het klein-verlof.

„- Bij bepaling van de straf is in aanmerking genomen dat een „geheel weekend met volledige bewegingsvrijheid binnen de straf- „termijn valt”.

hem opgelegd door kapitein W. J. M. de Kruiff, Commandant Bcie 41 Pantserinfanteriebataljon en hem op 27 oktober 1977 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager bijgestaan door vertrouwensman dpl. sld. F. E. M. de Koning, ingedeeld bij 177 Ziekenauto Compagnie en gehoord de strafoplegger;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat de klager heeft verklaard:

Mijn melding betreffende het ziek thuis blijven heeft te laat plaatsgevonden. Ik dacht dat e.e.a. niet zo nauwkeurig aan tijd gebonden was, omdat ik in mijn functie als sld. schrijver bij de administratie van de Bcie vaker meegemaakt heb dat dergelijke meldingen later dan het voorgeschreven tijdstip binnenkwamen. Bij mijn weten is hieraan zelden enige aandacht besteed door de compagniescommandant. Ik vind dat ik aan de gehouden Chilidemonstratie in uniform gekleed mocht deelnemen omdat de in Chili

heersende verwerpelijke leef- en werkomstandigheden ook een deel van de militairen aldaar getroffen hebben en nog dagelijks treffen. Uit solidariteit speciaal met deze groep van de Chileense bevolking heb ik in uniform deelgenomen aan deze demonstratie. In dit opzicht wil ik nog wijzen op een solidariteitsbijeenkomst van een deel van het personeel van de Koninklijke Marine welke in het recente verleden, hier in Nederland, plaatsvond en waarbij ook uniformkleding werd gedragen.

De opgelegde straf acht ik te zwaar. In dit verband wil ik wijzen op de volgende punten:

- de geruime tijd welke er ligt tussen de datum waarop de demonstratie plaatsvond en de datum van de krijgstuchtelijke afdoening;
- het feit dat ik een belangrijk deel van de opgelegde straf heb moeten ondergaan tijdens de klein-verlof periode;
- het grote verschil dat er bestaat in strafsoort en strafmaat tussen de mij opgelegde straf en de straf van berisping welke bij mijn weten is opgelegd aan de piloten van de Neptune vliegtuigen welke in het verleden demonstratieve vluchten hebben uitgevoerd boven het Haagse Binnenhof.

Overwegende dat de vertrouwensman heeft verklaard:

Ik vind het onjuist en kinderachtig dat er een krijgstuchtelijke straf is opgelegd voor het feit dat de ziek-thuis-melding te laat heeft plaatsgevonden. Ook acht ik het onjuist dat niet is aangegeven welk deel van de straf betrekking heeft op de onjuiste ziektemeldingsprocedure en welk deel op het in uniform gekleed deelnemen aan de Childemonstratie. Met de verklaring van de dpl. sld. Ch. stem ik in en ik heb er verder niets aan toe te voegen.

Overwegende dat de strafoplegger heeft verklaard:

De dpl. sld. Ch. is herhaalde malen erop gewezen de voorgeschreven ziektemeldingsprocedure correct uit te voeren. Tevens droeg hij of heeft hij kennis kunnen dragen van de inhoud van de voorlopige aanwijzingen uitoefening grondrechten, aangezien de tekst hiervan permanent is aangebracht op het publikatiebord van de compagnie.

Overwegende:

- dat beide bestrafte feiten zijn gepleegd,
- dat het onjuist uitvoeren van de ziektemeldingsprocedure gezien ook de ervaringen van de strafoplegger met betrokkene op dit gebied (zie afschrift straflijst) als laakbaar en strijdig met de krijgstucht moeten worden aangemerkt.

- dat in de voorlopige aanwijzingen uitoefening grondrechten van de Chef van de Generale Staf/Bevelhebber der Landstrijdkrachten, d.d. 7 augustus 1975 nr. 75.6402/3/D in Aanwijzing nr. 5 is bepaald:

„Militairen die in Nederland buiten de kazerne een betoging willen

„houden in burgerkleding hebben daarvoor geen toestemming „nodig van militaire zijde. Voor het dragen van de uniform daar- „bij is toestemming nodig van de betrokken provinciale militaire „commandant behalve in het geval dat de betoging tot onderwerp „heeft verbetering van de voor militairen algemeen geldende „arbeidsvoorwaarden, met inbegrip van hun woon- en werkom- „standigheden.”;

- dat de in bovenvermelde Aanwijzing nr. 5 genoemde toestemming van de Provinciaal Militair Commandant om in uniform gekleed deel te nemen aan onderhavige demonstraties niet is verleend (zie Rapport Kon. Marechaussee, Brigade Amsterdam, nr. R. 93/1977 d.d. 7 oktober 1977).

- dat het door klager aangevoerde gevoel van solidariteit met speciaal de Chileense militairen niet tot gevolg heeft dat de onderhavige betoging tot onderwerp kreeg de verbetering van de voor Nederlandse militairen algemeen geldende arbeidsvoorwaarden, met inbegrip van hun woon- en werkomstandigheden zoals aangegeven in eerdergenoemde Aanwijzing nr. 5,

- dat het in uniform gekleed deelnemen aan deze demonstratie als ernstig laakbaar en strijdig met de krijgstucht moet worden aangemerkt,

- dat de omschrijving van de strafreden in overeenstemming is met de gepleegde feiten,

- dat de krijgstuchtelijke afdoening door de strafoplegger niet eerder heeft kunnen plaatsvinden omdat: het rapport van de KMar eerst op 20 oktober werd aangeboden door tussenkomst van NTC, klager in de periode 20/10/77 t/m 25/10/77 afwezig was i.v.m. ziekte en buitengewoon verlof, klager veel tijd heeft besteed aan het vinden van een vertrouwensman.

- dat door de strafoplegger bij de bepaling van de straf er rekening mee gehouden is dat een deel van de straftermijn valt in de klein-verlofperiode van de klager.

- dat de strafoplegger bij de bepaling van de strafsoort en de strafmaat op een correcte wijze in beschouwing heeft genomen:

- de ernst van de vergrijpen, de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, de persoon van de dader en diens doorgaand gedrag,

- dat de strafoplegger bij de bepaling van de strafsoort en strafmaat niet gehouden is zich te conformeren aan mogelijk elders opgelegde krijgstuchtelijke straffen in ogenschijnlijk vergelijkbare situaties (demonstratieve vlucht Neptunes vliegtuigen).

- dat het juist is dat beide feiten zijn samengevoegd en zijn bestraft met één krijgstuchtelijke straf.

- dat de soort en de zwaarte van de straf gezien de ernstige laakbare feiten en mede gelet op het minder goede doorgaand gedrag van

betrokkene als juist moeten worden aangemerkt.

BESCHIKKENDE OP BEKLAG: Handhaaft de strafoplegging.

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden verzonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 15 februari 1978

(Zie beschikking op beklag hiervoor)

President: Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht mr De Groot, generaal b.d. Bosch (plv), brigade-generaal b.d. mr dr Kasten (plv).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gelezen een verklaring d.d. 20 november 1977, waarbij de dpl. soldaat Ch., rnr. 55..., ingedeeld bij B Compagnie van 41 Pantserinfanteriebataljon (Stoottroepen) te Ermelo, thans met klein verlof, 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij de commandant van voornoemd bataljon over de straf van vier dagen licht arrest, hem opgelegd door zijn compagniescommandant wegens: *(zie beschikking op beklag)*.

bij welke beschikking – op 14 november 1977 genomen en op 17 november 1977 aan klager uitgereikt – de strafoplegging waarvan beklag werd gehandhaafd;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat behandeling van deze zaak het Hof tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan die, vervat in de beschikking waarvan beklag, zodat de beschikking dient te worden bevestigd en het beklag als ongegrond moet worden aangemerkt;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Bevestigt de beschikking waarvan beklag;

Bepaalt dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

De in deze beschikking op beklag genoemde Aanwijzing nr 5 is

dezelfde Aanwijzing nr 5 voorkomende in de Landmachtorder nr 75016 code 51.16/25 opgenomen Ministeriële kennisgeving „Uit-„oefening van grondrechten door militairen”.

Het door de vertrouwensman naar voren gebrachte bezwaar, dat niet is aangegeven welk deel van de straf voor welk feit is opgelegd, is door de beklagmeerdere terecht verworpen (zie art. 38 W.K.).

C.

Commandant der zeemacht Nederland

Beschikking van 29 november 1977

Een korporaal-schrijver volgt een opdracht de dagwacht te lopen niet op, omdat hij meent dat deze opdracht op onjuiste wijze is tot stand gekomen.

(W.K. art. 61 ev, 65, 66, 67; R.b.d.K. art. 30)

DE COMMANDANT DER ZEEMACHT IN NEDERLAND

Gelezen de verklaring van korporaal-schrijver K. d.d. 25 augustus 1977, houdende de wens zich te beklagen over de hem op 22 augustus 1977 door de commandant van Hr. Ms. Holland, kapitein-luitenant ter zee Jhr. J. W. J. E. ALTING VON GEUSAU opgelegde straf van: „Vier dagen verzwaard arrest”, terzake van: „nadat hem 's-middags „was aangezegd dat hij, wegens een verandering in de wachtregeling, „ook de volgende ochtend de dagwacht moest lopen, dit opzettelijk „niet uitgevoerd”;

Gehoord de strafoplegger, middels diens memorie van strafoplegging; de klager, door middel van een daartoe benoemde commissie van huishoudelijk onderzoek, alsmede – ter schriftelijke voortzetting van het onderzoek als bedoeld in artikel 65 van de Wet op de krijgstuicht – door middel van brief CZM nr. PV/1753/26993 d.d. 7 september 1977;

Gezien de verdere verhoren en informatiën te dezen verzameld;

Overwegende vooraf, dat het beklag werd ingediend op 25 augustus 1977, derhalve binnen de daarvoor gestelde termijn, zodat het voor behandeling in aanmerking komt;

dat klager te dezen niet werd bijgestaan door een vertrouwensman;

dat de feiten en omstandigheden rond het betreffende voorval voldoende werden belicht in de processen-verbaal van huishoudelijk onderzoek d.d. 16 juni 1977, nr. 17/HOLL/'77 en d.d. 29 augustus 1977, nr. 20/HOLL/'77, zodat deze, bij partijen immers genoegzaam bekend, thans niet wederom in extenso behoeven te worden weergegeven;

Overwegende vervolgens met betrekking tot de resultaten van het terzake gehouden onderzoek:

dat klager tegenover de commissie van huishoudelijk onderzoek onder meer heeft verklaard:

dat zijn gevoel voor militaire rechtsorde hem zei dat het aanwijzen van een korporaal om in burger gezag uit te oefenen in een Lions-club¹⁾ om de door klager nader genoemde redenen geen recht van bestaan had;

dat het niet opvolgen van de order om de dagwacht te lopen het gevolg was van klagers twijfel omtrent de oprechtheid van die order (die hij op dat moment als een strafmaatregel voelde) en zijn rechtsgevoel op grond waarvan hij op de steun van zijn militaire meerdere (in casu zijn commandant) meende te kunnen rekenen in verband met het zijns inziens onzorgvuldig handelen van de officier van de wacht;

dat uit de resultaten van het onderzoek is gebleken dat klager de betreffende order bewust niet heeft opgevolgd en dat hij zich de eventuele consequenties daarvan heeft gerealiseerd en deze ten volle heeft aanvaard;

Overwegende verder, dat de strafoplegger in diens memorie van strafoplegging onder meer heeft te kennen gegeven:

dat klager naar zijn oordeel terecht werd gerapporteerd wegens het niet uitvoeren van de opdracht om de dagwacht te lopen, dat hij voor dit feit is gestraft en dat derhalve ook alleen dit feit in de omschrijving der strafreden staat vermeld;

dat omstandigheden die tot het niet opvolgen der order hebben geleid niet in de strafreden behoren te staan, doch dat deze bij het bepalen der strafmaat een rol dienen te spelen;

dat het doorgaand gedrag van klager wel degelijk een – positieve – rol heeft gespeeld bij het bepalen der strafmaat;

dat het feit dat klager overduidelijk – als het ware in alle rust en kalmte persisteerde bij zijn weigering, daarentegen strafverzwarend heeft gewerkt, hetgeen in de strafomschrijving door gebruik van het woord „opzettelijk” tot uiting werd gebracht;

dat bij dit alles ook invloed is uitgegaan van het feit dat klager, aan wiens bezwaren rond het vervullen van de betreffende functie in de Lionsclub toch immers tegemoet werd gekomen, niettemin opzettelijk heeft geweigerd aan de daarbij gevonden oplossing mede te werken, hetgeen zonder meer laakbaar is te achten;

dat de door alle betrokkenen in het kader van het huishoudelijk onderzoek afgelegde verklaringen een gelijkkluidende toedracht van de relevante gebeurtenissen inhouden en dat deze – gezien de bekendheid over en weer daarvan – thans niet wederom behoeven te worden herhaald;

¹⁾ Een kantine voor ongegradueerden. (Red.).

Overwegende in conclusie:

dat, zonder daarop thans wederom in extenso in te gaan, van de kwestie rond het toezicht houden in de Lionsclub moet worden gezegd dat enerzijds wel kan worden begrepen dat klager daar – van zijn kant bezien – bepaalde bedenkingen tegen had (hoewel een zekere mate van overgevoeligheid van klager daar bepaald niet vreemd aan was), doch dat anderzijds moet worden overwogen dat de regeling in kwestie nu eenmaal nodig was en dat daarvoor een korporaal moest worden aangewezen, waarvoor aanvankelijk de keuze op klager was gevallen;

dat klagers aanwijzing voor de functie in kwestie in een later stadium werd ingetrokken, doch dat klager toen – zij het om andere redenen – niet aan de ter oplossing van de omstreden aangelegenheid getroffen maatregel wilde medewerken;

dat van de aangelegenheid rond de Lionsclub als zodanig niet met zoveel woorden in de strafreden gewag werd gemaakt, zodat deze thans geen nadere bespreking behoeft, behalve dat het oordeel van de strafoplegger dat alles wat daarmee samenhangt uitsluitend bij de strafmaat dient in acht te worden genomen, moet worden onderschreven;

dat vervolgens dient te worden overwogen dat klager in tweeërlei verband het „gevoel voor militaire rechtsorde” en het „rechtsgevoel” ter sprake heeft gebracht, doch dat zulks tot de opmerking moet leiden dat hij daaraan in feite een zeer persoonlijk gerichte betekenis heeft toegekend, door deze slechts voor zover zijn persoon en belangen betreft te benadrukken;

dat vorengenoemde begrippen, welke in zekere zin wel terecht zijn aangevoerd, echter van een aanzienlijk ruimere en meer algemene aard en strekking zijn;

dat het namelijk bevreemding moet wekken, dat klagers „gevoeligheid” daarvoor bij hem niet (tevens) heeft geleid tot de gedachte dat juist de „militaire orde” en het „rechtsgevoel” er toe zouden hebben dienen te leiden dat hij – klager – meer bereidwillig en begripvoller aan de getroffen regelingen zou hebben medegewerkt en dat hij – indien hij zich niet met die regelingen dan wel de motieven daartoe zou hebben kunnen verenigen – meer dan thans is gebleken – de daarvoor aangewezen middelen zou hebben benut om zijn bezwaren dienaangaande kenbaar te maken;

dat het opzettelijk weigeren van de hem gegeven opdracht evenwel bepaaldelijk niet tot die middelen geacht moet worden te behoren, doch dat klager tegen de opdracht als zodanig, dan wel terzake van een vermeend onbillijke behandeling, achteraf een beklag had kunnen indienen;

dat hij juist door zijn nu gebezigde handelwijze het door hem ten tonele gevoerde „gevoel voor militaire orde” en „rechtsgevoel”

geweld heeft aangedaan, hetgeen een militair van klagers rang en anciënniteit toch verondersteld mag worden te beseffen;

dat klager immers opzettelijk heeft geweigerd de opdracht in kwestie uit te voeren en in die houding – ook na op de mogelijke consequenties daarvan te zijn geweest – heeft volhard, hetgeen een handelwijze vormt die in het algemeen gesproken, doch ook in het bijzonder door de van klagers zijde aangevoerde bezwaren, geen rechtvaardiging kan vinden;

dat dienaangaande derhalve moet worden gesteld, dat klager, ook al zou hij voor wat betreft de motieven tot zijn weigering het gelijk aan zijn zijde hebben (hetgeen overigens niet het geval is), bewust heeft gekozen voor een handelwijze welke – naar het oordeel van hem, commandant der zeemacht in Nederland – terecht tot een krijgstuchtelijk bestraffing aanleiding heeft gegeven;

Overwegende tot slot:

a. met betrekking tot de omschrijving der strafreden:

dat deze de feiten weergeeft zoals deze zich hebben voorgedaan, zodat er geen aanleiding bestaat hierin een wijziging aan te brengen;

b. met betrekking tot de strafoplegging:

dat uit het onderzoek is gebleken, dat de strafoplegger bij het bepalen der krijgstuchtelijke straf alle daarbij aan de orde zijnde factoren – waaronder de ernst van het vergrijp in kwestie en de persoon van de dader – heeft betrokken, zodat in redelijkheid tot de opgelegde straf kon worden besloten;

Gelet op de artikelen 61, 62, 65 en 66 van de Wet op de Krijgstucht;

BESCHIKKENDE OP HET BEKLAG:

Bevindt dat er geen termen aanwezig zijn om wijziging te brengen in de opgelegde straf en/of de daarbij behorende strafreden; Handhaaft de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden; geeft hiervan kennis aan:

1. de strafoplegger, kapitein-luitenant ter zee Jhr. J. W. J. E. Alting von Geusau
2. de commandant van de marinekazerne Amsterdam en door diens tussenkomst aan
3. klager.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 1 maart 1978

(Zie beschikking op beklag hiervoor)

President: Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Cox (plv), schout-bij-nacht mr Grippeling (plv).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gelezen een verzoek d.d. 13 december 1977 waarin de Korporaalschrijver K., marinenummer 2 . . . , dienende a/b van Hr. Ms. „Holland” 's-Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag, door hem ingediend bij de Commandant der Zee-macht in Nederland over de straf van vier dagen verzwaard arrest, hem opgelegd door de commandant van Hr. Ms. „Holland” wegens: „nadat hem 's middags was aangezegd dat hij, wegens een verandering in de wachtregeling, ook de volgende ochtend de dagwacht moest lopen, dit opzettelijk niet uitgevoerd”, bij welke beschikking – op 29 november 1977 genomen en op 8 december 1977 aan beklagde uitgereikt – de strafoplegging werd gehandhaafd;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de advocaat-fiscaal voor de krijgsmacht;

Overwegende, dat klager een verweer heeft gevoerd dat, in het kort weergegeven, hierop neerkomt: „Ik had bezwaar tegen mijn aanwijzing „om als toezichthouder op te treden in de buiten de marinebasis Rosyth, „Engeland, gelegen (maar wel tot die basis behorende) cantine voor „ongegradueerden, genoemd Lionsclub, onder meer omdat ik

„– die dienst zou moeten verrichten in burgerkostuum, hetgeen m.i. „in strijd is met de bestaande tenuevoorschriften en bovendien een „eventueel optreden bij ongeregeligheden in de cantine zou bemoei- „lijken;

„– mijzelf niet de meest aangewezen persoon voor die dienst achtte „gezien mijn leeftijd, de aard van de ontspanningsactiviteiten in die „cantine, de aanwezigheid van een patrouille aan boord die bij „moeilijkheden zou kunnen ingrijpen en mijn andere taken aan boord;

„Nadat aan mijn bezwaren was tegemoetgekomen door de aanwij- „zing van een andere korporaal voor die toezichthoudende dienst „werd mij later medegedeeld dat ik de volgende ochtend de dagwacht „moest lopen in plaats van die andere korporaal. Ik heb die dagwacht „niet gelopen omdat ik het gevoel had dat ik „werd gezocht” omdat „men mij een dwarsligger vond wegens mijn bezwaren tegen de dienst „in de genoemde Lionsclub”;

Overwegende dat, wat er zij van klagers indruk dat hij „werd ge- „zocht”, klager op de aanzegging de dagwacht te lopen onjuist heeft gereageerd door te weigeren dat dienstbevel uit te voeren en die dag- wacht niet te lopen;

– dat hem immers de weg openstond na de uitvoering van de opdracht zijn beklag over de gegeven order of het gegeven bevel over een vermeende krenkende of onbillijke behandeling te doen;

– dat het niet uitvoeren van de gegeven opdracht in strijd is met de militaire tucht en orde;

Overwegende, dat de behandeling dezer dagen het Hof overigens tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan tot die, vervat in de beschikking waarvan beklag behoudens dat de omschrijving der strafreden dient te worden gewijzigd, zodat deze komt te luiden zoals nader aan te geven;

Krachtens 's-Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Handhaaft de opgelegde straf;

Wijzigd de omschrijving der strafreden zodat deze komt te luiden: „Nadat hem was aangezegd dat hij, wegens een verandering in de „wachtregeling, de dagwacht moest lopen, opzettelijk nagelaten deze „opdracht uit te voeren”;

Bepaalt dat klagers conduiteboekje overeenkomstig zal worden gewijzigd;

Bevestigt voor het overige de beschikking waarvan beklag met aanvulling als bovenvermeld;

Bepaalt, dat een afschrift van 's-Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de advocaat-fiscaal voor de krijgsmacht en aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

Opvallend is dat de CZM zich beperkt tot een marginale toetsing: De strafreden behoeft geen wijziging en de strafoplegger heeft in redelijkheid tot de opgelegde straf kunnen besluiten. De WK eist in artikel 65 echter dat de zaak in haar geheel wordt onderzocht. De beklagmeerdere is in zijn beslissing vrij, hij beslist ten gronde en is daarbij slechts beperkt door het in de oorspronkelijke strafreden genoemde feit en door de bepaling van artikel 66 WK, aangevende dat bij wijziging de straf niet mag worden verzwaaard. Door toepassen van marginale toetsing waar behandeling ten gronde mogelijk is, kan klager worden tekortgedaan.

Klager had zich dit alles kunnen besparen door – zoals dat behoort – de door hem bestreden opdracht de dagwacht te lopen eerst uit te voeren en zich daarna over de gegeven opdracht te beklagen.

C.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK**Centrale Raad van Beroep**

3 februari 1978

(M.A.W. 1977/B7)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; *Leden:* Mrs W. G. Kloos en Jhr C. C. van Lidth de Jeude (plv.).

Beroep tegen onvoldoende waarderingen ongegrond.

Voor een onderofficier met een opleiding en ervaring als eiser moet een periode van 4 maanden voldoende worden geacht voor inwerken en eventueel orde op zaken stellen.

Met betrekking tot het onderzoek van de commissie als bedoeld in art. 11 van het Beoordelingsvoorschrift is sprake van een omissie en van een gang van zaken, welke ernstig moet worden betreurd. Hierin evenwel geen grond voor nietigverklaring, in aanmerking genomen, dat eiser nadien in twee instanties de gelegenheid heeft gehad zijn standpunt naar voren te brengen.

(Beoordelingsvoorschrift Kader Landmacht)

UITSpraak

in het geding tussen: J., wonende te L., eiser, en *de Minister van Defensie*, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Over eiser, sergeant-majoor-materieelbeheerder van de Koninklijke Landmacht, is op 12 december 1975 een beoordeling uitgebracht ingevolge het Beoordelingsvoorschrift kader landmacht (verder te noemen: het Beoordelingsvoorschrift) betreffende het tijdvak 27 januari 1975 tot 30 november 1975, waarin hij als hoofd verkoopgroep van 630 gemengde intendance depot compagnie werkzaam was. Op de betrokken beoordelingslijst zijn de gezichtspunten 12 (leiding geven) en 15 (denken en doen) gewaardeerd met CD en gezichtspunt 16 (zelfstandigheid) met BC. Terzake is hem een kennisgeving als bedoeld in het Beoordelingsvoorschrift uitgereikt.

Eiser heeft tegen die kennisgeving beroep ingesteld bij gedaagde. Gedaagde heeft, na het gevoelen van de commissie als bedoeld in artikel 11 van het Beoordelingsvoorschrift te hebben ingewonnen, bij beschikking van 27 april 1976 het bezwaarschrift ongegrond verklaard en de genoemde waarderingen gehandhaafd.

Tegen dit besluit heeft eiser vervolgens beroep ingesteld bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht dit beroep bij uitspraak van 2 mei 1977 ongegrond heeft verklaard.

Eiser is van die uitspraak op de in het beroepschrift en aanvullend beroepschrift (met bijlagen) vermelde gronden bij de Raad in hoger beroep gekomen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 13 januari 1978, waar eiser is verschenen in persoon en waar voor gedaagde is opgetreden Mr W. de Vries, vaandrig der intendance, wonende te 's-Gravenhage. Als daartoe ambtshalve opgeroepen getuige is ter zitting gehoord J. Bruinink, majoor van de Koninklijke Landmacht, wonende te Pijnacker en als door eiser medegebrachte getuige J. W. Ridderikhoff, bestuurder van de Stichting Sociaal Fonds „Ons Belang”, wonende te Amersfoort.

II. Motivering

Eiser heeft ook in hoger beroep bezwaar gemaakt tegen de gang van zaken met betrekking tot zijn oproeping om voor eerdergenoemde commissie te verschijnen, als gevolg waarvan hij geheel onverwacht en onvoorbereid door die commissie werd gehoord. Dienaangaande merkt de Raad op dat hij in deze de door eiser geschetste gang van zaken plausibeler acht dan hetgeen daartomtrent vanwege gedaagde is aangevoerd. De Raad kan ook de namens gedaagde in de contra-memorie in eerste aanleg gebezigde formulering „een eventuele formele onjuistheid, begaan bij het oproepen van betrokkene om te verschijnen voor de Commissie” zeker niet onderschrijven. Hier is kennelijk wel degelijk sprake van een ommissie en een gang van zaken, welke ernstig moet worden betreurd. De Raad is evenwel niet tot het oordeel kunnen komen dat in deze omstandigheid voldoende grond is gelegen om het bestreden besluit uit dien hoofde nietig te verklaren, waarbij hij in aanmerking neemt dat eiser nadien nog in twee instanties ruime gelegenheid heeft gehad zijn standpunt naar voren te brengen en daarvan in feite ook gebruik heeft gemaakt.

Met name ter zitting van de Raad heeft eiser uitvoerig zijn standpunt omtrent gedaagdes besluit en de betrokken waarderingen toegelicht en daarbij vele grieven tegen onder meer de gang van zaken bij en met betrekking tot de verkoopafdelingen, waarover hij de leiding had, geuit. Op grond van zowel dit betoog van eiser als hetgeen hem overigens ter zitting en uit de gedingstukken is gebleken merkt de Raad op dat eisers commandant (tevens medebeoordelaar) in de periode dat deze het commando over de betrokken compagnie voerde – vanaf 1 mei 1975 – slechts een zeer summier contact met eiser heeft onderhouden en zich met de gang van zaken bij de onderhavige verkoopafdelingen niet of

nauwelijks heeft bemoeid. Daaraan dient te worden toegevoegd dat schriftelijke richtlijnen of instructies te dien tijde kennelijk ontbraken of onvolledig waren. Een en ander zal wellicht eisers functioneren niet ten goede zijn gekomen.

Ook de wijze waarop een ondergeschikte eisers commandant in kennis meende te moeten stellen van een door hem geconstateerd kastekort en de wijze waarop deze aangelegenheid verder werd behandeld duiden niet direct op normale verhoudingen binnen de verkoopgroep en een juiste aanpak aan de zijde van boven eiser gestelden.

Een en ander heeft de Raad evenwel niet tot de overtuiging kunnen leiden dat de onderhavige waarderungen op onvoldoende grond berusten. Het zich onder de gedingstukken bevindende rapport betreffende een ten aanzien van de verkoopafdelingen ingestelde controle heeft met name voor wat betreft de verkoopafdeling Den Haag op meerdere punten administratieve en andere onjuistheden of manco's aan het licht gebracht. Deze zijn van een zodanige aard en houden ook naar 's Raads oordeel op zodanige wijze verband met eisers wijze van functioneren als hoofd van de verkoopgroep dat zij – ook met inachtneming van het eerderoverwogene – de op de genoemde gezichtspunten toegekende waarderungen kunnen dragen.

Het door eiser in dit verband aangevoerde dat hij bij het aanvaarden van genoemde functie in januari 1975 slechts een zeer korte inwerkperiode had en zich verder maar moest redden doet aan het evenoverwogene niet af. Daarbij merkt de Raad op dat blijkens eisers verklaringen vóór 1 mei 1975 zijn toenmalige commandant juist wel frequent naar Den Haag kwam. Eiser, wiens administratief beheer en leiding geven overigens al eens eerder minder gunstig waren gewaardeerd, kan zich in zoverre dan ook niet beroepen op een veel minder frequent contact met zijn latere commandant, terwijl voor een onderofficier met een opleiding en ervaring als eiser heeft een periode van 4 maanden toch wel voldoende moet worden geacht om zich in deze functie behoorlijk in te werken en eventueel orde op zaken te stellen.

Het overigens door eiser aangevoerde heeft de Raad evenmin tot een ander oordeel kunnen leiden. De aangevallen uitspraak moet derhalve worden bevestigd.

III. Beslissing

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

NASCHRIFT

Al wordt niet geheel duidelijk, waarin de omissie en de te betreuren

gang van zaken bij de commissie precies hebben bestaan, aangenomen mag wel worden, dat de oproep om voor de commissie te verschijnen de betrokkene zó laat heeft bereikt, dat hij zich onvoldoende heeft kunnen voorbereiden en niet in staat is geweest zich van de bijstand van een raadsman te voorzien.

De c.r. betreurt dit, maar ziet in de omstandigheid, dat betrokkene zich nadien nog in twee instanties heeft kunnen verweren, voldoende aanleiding om de ernstige onregelmatigheid maar voor lief te nemen.

Een dergelijke benadering is niet ongebruikelijk in 's raads jurisprudentie; zo vinden wij een analoge situatie reeds in 's raads uitspraak van 10 juni 1952, a.r.b. 1952, 654. In deze uitspraak ging het om een bepaling, die overeenkwam met artikel 82 lid 1 a.r.a.r., inhoudende, dat alvorens een straf wordt opgelegd, de ambtenaar binnen 6 maal 24 uren de gelegenheid moet worden geboden zich te verantwoorden, desgewenst met bijstand van een raadsman. B. en w. riepen de betrokken ambtenaar op om zich op 18-8-1951 des morgens om 10 uur mondeling te komen verantwoorden en deze oproep werd hem eerst op 17-8-1951 toegezonden en bereikte de ambtenaar die dag om ongeveer 17 uur. De c.r. zegt van oordeel te zijn, dat de in de bepaling gewaarborgde rechten van de ambtenaar niet naar behoren zijn ontzien, daar hij door de oproeping op zo korte termijn niet in de gelegenheid is geweest zich van de bijstand van een raadsman te voorzien. De c.r. overweegt verder, dat hierin een grond zou zijn gelegen voor nietigverklaring van het bestreden besluit, „indien aannemelijk zou „zijn, dat eiser als gevolg daarvan in zijn belangen zou kunnen „zijn geschaad”. I. c. achtte de c.r. dit evenwel niet aanwezig „te „minder, nu eiser zich in beroep en hoger beroep wel heeft doen „bijstaan door de raadsman zijner keuze en het door deze raadsman „aangevoerde gedaagde geen reden heeft gegeven op zijn voornemen „tot het opleggen van de straf van ontslag terug te komen en noch „het Ambtenarengerecht, noch de Raad heeft kunnen overtuigen, „dat die straf niet zou mogen worden opgelegd”.

Men ziet het, een vrijwel geheel gelijke redenering als in de hier opgenomen uitspraak is gevolgd. De opvatting van de c.r. mag daarom (zie b.v. ook a.r.b. 1956, 160) als 's raads vaste jurisprudentie worden beschouwd. Toch geeft deze opvatting aanleiding tot bedenkingen. Het gaat hier m.i. namelijk om twee verschillende zaken. Enerzijds om de vraag, of de administratie, ware zij niet ernstig in verzuim geweest, tot dezelfde beslissing zou zijn gekomen. Anderzijds om de vraag, of de rechter op grond van de gedingstukken en het verhandelde te zijner terechtzitting tot de conclusie komt, dat het ingestelde beroep ongegrond is. Een andersluidend oordeel van de administratie is niet gegeven en kon ook niet gegeven worden. Het verzuim maakt het in

feite onmogelijk achteraf alsnog antwoord te geven op de vraag: zou ik, zouden wij, ons verzuim niet begaan hebbende, tot dezelfde beslissing gekomen zijn?

Als de rechter het verzuim niet zodanig ernstig oordeelt, dat nietigverklaring moet volgen, is daarmee dan automatisch hetzij impliciet, hetzij expliciet, komen vast te staan, dat er voor de administratie geen reden zou zijn geweest om zonder in gebreke te blijven van haar oorspronkelijk oordeel terug te komen? Om bij de uitspraak van 1952 te blijven, zou indien de man een beter voorbereid verweer had kunnen voeren met bijstand van zijn raadsman, de beslissing van b. en w. dezelfde geweest zijn? Een zinnig antwoord op deze vraag zal vaak niet te geven zijn. Is nu de kans zo denkbeeldig, dat b. en w. tot een andere beslissing zouden zijn gekomen? Een raadsman kan soms relevante omstandigheden aanvoeren, welke de ambtenaar zelf over het hoofd ziet, of waarvan hij het gewicht niet onderkent.

De c.r. hecht kennelijk veel waarde aan de omstandigheid, dat de administratie, eenmaal voor de rechter staande, in haar verweer geen blijk geeft op de genomen beslissing te willen terugkomen. Mij zegt dit niet zo veel. Vooreerst, het is bekend, dat de ontwikkeling in een procedure, ook al in de voorfase, veelal een wederzijdse verharding van de standpunten te zien geeft. Zou praten en nader beraad in een vroegere fase wellicht nog tot een andere oplossing hebben kunnen leiden, in het latere verloop lukt dit niet meer.

Bovendien, in het proces voor de ambtenarenrechter treedt als regel niet het administratief orgaan op, maar zijn gemachtigde. Deze gemachtigde, bij wie vaak een identificatie met de zaak, welke hij verdedigt, is waar te nemen, geeft zijn persoonlijk oordeel over hetgeen ter zitting aan nieuwe feiten en omstandigheden wordt aangevoerd. Hij verkeert in de feitelijke onmogelijkheid het oordeel van zijn principaal weer te geven of dit alsnog te vragen, althans niet zonder om aanhouding van de zaak te vragen. De neiging daartoe zal als regel niet groot zijn, evenmin als de neiging om te stellen, dat als zijn principaal dit alles geweten zou hebben, wellicht een andere beslissing zou zijn genomen. De betrokken gemachtigde heeft naar de behandeling van de zaak toegeleefd en hij wil niets liever dan van de zaak af te zijn, dan het oordeel van de rechter te vernemen.

Ik zou daarom willen pleiten voor een wat voorzichtiger benadering van de gevallen, waarin de ambtenaar in zijn processuele rechten ernstig is benadeeld. Het gaat hier toch om waarborgbepalingen en schending van de zeer belangrijke waarborg, dat alvorens besluiten genomen worden gelegenheid tot verweer moet worden geboden is een zeer ernstige zaak.

Men denke ook niet te licht over de invloed, welke een goed verweer mogelijk kán hebben. Het gaat vaak om beslissingen van een

administratief orgaan, dat het verweer zelf aanhoort, zo ook in de zaak van 1952, waar het toch om een grote gemeente, Amersfoort, ging en waar de verantwoording tegenover b. en w. zelf zou worden afgelegd. Is het nu zo ondenkbaar, dat bij een goed verweer een andere beslissing genomen zou zijn? Indien dit zo ware, zou het geven van waarborgbepalingen als de onderwerpelijke geen enkele zin hebben.

Gegeven 's raads jurisprudentie kan men zich nu ook afvragen, welke zin het vaststellen, c.q. handhaven, van dit soort waarborgen nog heeft. Niet nakoming daarvan leidt voor de administratie niet tot enige consequentie, maar, zegt de c.r., dit is heus niet zo erg, want de rechter waakt wel voor wezenlijke schending van de rechten van de ambtenaar. Maar het is, zo stel ik, allereerst de administratie, welke er voor moet zorgen, dat die rechten niet worden geschonden!

Bij de redenering van de c.r. kunnen vrijwel alle waarborgbepalingen wel achterwege blijven, want de rechter zal, met hantering van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur wel toezien, dat de administratie zich keurig gedraagt.

De vraag rijst voorts, of de rechter, gegeven zijn onderhavige jurisprudentie, nog wel ooit in gevallen als hier aan de orde, tot nietigverklaring zal (kunnen) komen.

Het merkwaardige is, dat de c.r. in zijn jurisprudentie de administratie constant voorhoudt, dat het proces van administratieve besluitvorming aan strenge eisen van zorgvuldigheid moet voldoen. Bij gebreke daarvan volgt onherroepelijk nietigverklaring (vergelijk b.v. 17-11-1971, M.R.T. 1972, 53; 10-2-1972, a.r.b. 1973, nr. 137).

Niet-horen van de betrokken ambtenaar, ook al is zulks niet in enig geschreven algemeen verbindend voorschrift opgenomen, leidde de c.r. soms tot nietigverklaring (zie b.v. 19-12-1967, a.r.b. 1968, 197). Ook werd in strijd met de zorgvuldigheid geacht de aansprakelijkstelling van een p.t.t.-ambtenaar voor een kastekort, nadat een controle buiten zijn tegenwoordigheid had plaats gevonden (23-12-1964, a.r.b. 1965, 346).

Meermalen heeft de c.r. overwogen, dat ook al is het horen van de ambtenaar niet voorgeschreven, het toch wel gewenst ware, dat het geschied was. Neemt men hiervan kennis, dan lijkt de stelling niet ongerechtvaardigd, dat er wel eens een dag kan komen, waarop de hoorverplichting als in alle gevallen voortvloeiende uit het ongeschreven recht aanwezig is. Maar ook nu de c.r. nog niet zò ver is gegaan, lijkt er een zekere tegenstrijdigheid aanwezig tussen de hier besproken uitspraak en de vele uitspraken, waarin de c.r. de administratie opdracht gegeven heeft zich nog maar eens op de zaak te beraden, dit op grond van de omstandigheid dat ten processe van nieuwe feiten en omstandigheden was gebleken, waarmede bij het nemen van het bestreden besluit geen rekening was gehouden dan wel had kunnen zijn

gehouden.

Bovendien, het zij nogmaals gezegd, het gaat in deze gevallen primair niet om het oordeel van de rechter, maar om dat van het administratief orgaan. En dat zou best eens anders hebben kunnen uitvallen dan de rechter denkt!

—————
E. H. N.

Centrale Raad van Beroep

3 februari 1978

(M.A.W. 1977/K5)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; *Leden:* Mrs W. G. Kloos en Jhr C. C. van Lidh de Jeude (plv).

Waarderingen met „goed – 7” in plaats van, zoals in vorige beoordelingen met „zeer goed – 8 en 9” berusten op een nieuwe waarderingsleidraad. Bij vergelijking met vorige beoordelingen moet daarom van gerelativeerde cijfers worden uitgegaan.

Aan elk beoordelingsbeleid kunnen bezwaren kleven, welke in een aantal gevallen niet door tussenkomst van de rechter kunnen worden opgevangen.

(V.V.K.M. 1.)

UITSpraak

in het geding tussen: *J. wonende te H., klager, en de Commandant der Zeemacht in Nederland, verweerder.*

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Over klager, sergeant-elektromonteur bij de Koninklijke Marine, is onder dagtekening 7 september 1976 een conduiterapport uitgebracht, het tijdvak 25 juni 1976 tot 30 augustus 1976 betreffende. In dat rapport zijn alle punten van beoordeling, voorkomende in de rubrieken IV, V, VI en VII, gewaardeerd met „goed – 7”. Tegen deze waarderungen heeft klager beroep ingesteld bij verweerder, die dat beroep bij besluit van 25 april 1977 ongegrond heeft verklaard.

Tegen dit besluit is klager in beroep gekomen bij de Raad.

Verweerder heeft van contra-memorie gediend. Het geding is behandeld ter terechtzitting van 13 januari 1978, waar klager in persoon is verschenen, bijgestaan door Mr A. P. Vriends, kapitein ter zee van administratie b.d., wonende te Anna Paulowna. Voor verweerder

trad op Mr J. E. Blankhart, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te Den Helder.

II. *Motivering*

Klagers grief is hierin gelegen dat hem door de onderhavige waarderungen onrecht wordt aangedaan, nu hij in het betrokken tijdvak op dezelfde wijze heeft gediend als in vorige tijdvakken (beginnend op 24 januari 1973) en de conduiterapporten over die tijdvakken op alle genoemde punten achten en negens, met als verbale aanduiding „zeer „goed” bevatten.

De Raad kan zich eisers gevoelens ter zake zeer wel indenken. Evenwel kan niet buiten beschouwing worden gelaten dat ten tijde van het onderhavige conduiterapport een nieuwe waarderingsleidraad was vastgesteld – neergelegd in punt B van bijlage 2 van het Voorschrift conduiterapporten zeemacht – welke, gelijk de Raad in een voorgaand geval reeds is gebleken, tezamen met het ter zake van beoordelingen gevoerde beleid de strekking heeft gehad waarderungen als hier aan de orde gemiddeld een punt lager dan tevoren te doen uitvallen. Hierop gelet ligt het in de rede bij de vergelijking tussen de thans aan de orde zijnde en de daaraan voorafgaande waarderungen niet van de op laatstgenoemde waarderungen betrekking hebbende absolute, doch van, met inachtneming van het evenvermelde, gerelativeerde cijfers uit te gaan. De Raad verliest hierbij niet uit het oog dat ook bij zodanige beschouwing met name het verschil tussen „goed” en „zeer goed” onverminderd blijft bestaan. Zoals hij reeds herhaaldelijk heeft betoogd, leent dit verschil zich zo weinig voor objectieve toetsing, dat althans in de regel geen aanleiding zal bestaan de ene waardering als juist en de andere als onjuist te beschouwen.

In het onderhavige geval ziet de Raad geen aanleiding een uitzondering op de genoemde regel aanwezig te achten. Uit de voorhanden zijnde gegevens blijkt in het geheel niet dat klager (door een beoordelaar en een rapporteur die niet eerder over hem hadden geoordeeld) op enig punt niet had mogen worden gekwalificeerd (in de termen der waarderingsleidraad) als „voldeed alleszins aan de aan „hem te stellen eisen”, maar had moeten worden gekwalificeerd als „vertoonde kwaliteiten, die duidelijk” (c.q. „ver”) „uitgingen „boven de aan hem te stellen eisen”.

Het wil de Raad voorkomen dat klager zich in wezen stoot aan het beoordelingssysteem zelve en aan de wijze waarop dit (thans) werkt en ook ter zake van bevorderingen – waarover dit geding niet handelt – wordt toegepast. Het behoort echter niet tot 's Raads bevoegdheid daarin veranderingen aan te brengen. Wel wenst hij enerzijds ten behoeve van verweerder op te merken dat deze zich ter zake van een

administratief beroep als het onderhavige niet in een zo weinig effectieve positie bevindt als uit sommige van zijn uitlatingen zou kunnen worden afgeleid, en anderzijds klager er op te wijzen dat aan elk beoordelings- en bevorderingsbeleid bezwaren kunnen kleven, welke in een aantal gevallen niet door tussenkomst van de rechter zullen kunnen worden opgevangen.

Gelet op het voorgaande moet worden beslist als volgt:

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN**Nogmaals: „een eenvoudige parkeerovertreiding”**

door

Mr A. M. M. Claassen

In zijn naschrift onder de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 28 september 1977 (MRT 1978 p. 16 e.v.) stelt W. H. VERMEER dat, wil de beheerder van een parkeerplaats bereiken dat men niet buiten de op het wegdek aangegeven vakken parkeert, hij niet kan volstaan met gebruikmaking van bord model 99 van bijlage II van het RVV (het bord met een P op blauwe ondergrond), doch tevens gebruik zal moeten maken van een onderbord „Uitsluitend in de vakken”. Deze opvatting van W.H.V. komt mij niet geheel overtuigend voor. Art. 83 aanhef en sub h RVV bepaalt onder meer dat behalve in de gevallen waarin het tot stilstand brengen van een voertuig verboden is, het parkeren bovendien verboden is op parkeerplaatsen aangeduid door bord 99 van bijlage II op andere wijze dan is aangegeven. Het parkeren op een dergelijke parkeerplaats is derhalve in beginsel aan voorschriften gebonden.¹⁾ Blijkens de tekst onder bord 99 van bijlage II kan de wijze waarop het parkeren dient te geschieden op een onderbord worden aangegeven. Daarmee wordt evenwel niet gezegd, dat zulks uitsluitend door gebruikmaking van een onderbord mogelijk is. Immers een parkeervak is een aanduiding op het wegdek, een verkeersteken dat een gebod inhoudt. Het gebod van art. 125 RVV, dat men, indien op het wegdek parkeervakken zijn aangegeven, ter plaatse slechts met inachtneming van die aanduiding mag parkeren houdt blijkens de toelichting geen verbod in om elders, buiten een parkeervak te parkeren. Men dient zich dan wel aan de voor parkeren geldende voorschriften te houden, derhalve ook aan art. 83 aanhef en sub h RVV. Indien de beheerder van een door bord 99 van bijlage II aangeduide parkeerplaats op het wegdek van die parkeerplaats parkeervakken aangeeft, geeft hij daarmee tevens aan de wijze waarop moet worden geparkeerd, nl. in de vakken en niet elders. Gebruikmaking van een onderbord is dan ook niet noodzakelijk. Een onderbord is een hulpmiddel en geeft een nadere uitleg van het bord waaronder het is geplaatst (zie art. 121 RVV).

In de door mij bestreden visie is hij die op een alleen door bord 99 van bijlage II aangeduide parkeerplaats volledig voorbij gaat aan het verkeersteken „parkeervak” beter af dan hij die weliswaar gevolg geeft

¹⁾ Zie ook HR 18 januari 1977 N.J. 1977, No. 523 (parkeren op een trottoir).

aan het verkeersteken doch niet op correcte wijze. Immers slechts in het laatste geval zal sprake zijn van „een eenvoudige parkeerovertreiding”. M.i. zal ook in het eerste geval sprake zijn van een parkeerovertreiding. De toevoeging „eenvoudig” lijkt mij vooralsnog minder op zijn plaats.

NASCHRIFT

Naar mijn mening is de strekking van artikel 125 RVV (door de toelichting) duidelijk deze, dat als er op een parkeerterrein vakken zijn aangebracht, parkeren op dat terrein hetzij buiten de vakken mag geschieden, hetzij binnen het met vakken getekende gedeelte; in het laatste geval echter uitsluitend met inachtneming van die vakken.

De argumenten van Mr. Claassen overtuigen mij niet:

– artikel 83, aanhef en h sluit, met de woorden „op andere wijze dan is aangegeven” aan op artikel 125 in de zin als boven aangegeven;

– de toelichting bij bord 99 van bijlage II vermeldt dat „op een onderbord kan worden aangegeven . . . de wijze waarop het parkeren dient te geschieden”. In verband met het voorgaande heeft dat o.m. betrekking op het verbod om buiten de vakken te parkeren.

– Het arrest van 18 januari 1977 (NJ 1977/523) had betrekking op het parkeren op een trottoir-gedeelte dat dienst deed, behalve als trottoir, ook als in- en uitrit van een parkeerplaats. De verdachte parkeerde op het trottoir, dus op de toegang naar het parkeerterrein; niet op het parkeerterrein zelf. De strijd ging daar in hoofdzaak over de vraag of een weggedeelte tegelijk voetstraat kon zijn en toegankelijk voor gemotoriseerd verkeer. Persoonlijk vind ik dat nauwelijks een vraag omdat binnen de bebouwde kom de garages van woningen, gelegen aan straten met trottoirs, praktisch gesproken uitsluitend via het oversteken van het trottoir kunnen (en ook mogen) worden bereikt. Men mag niet op een trottoir – en dus ook niet op een overgang over een trottoir – parkeren en dat was, als ik het goed zie, de strekking van het arrest.

W. H. V.

Met betrekking tot het onderzoek van de commissie als bedoeld in art. 11 van het Beoordelingsvoorschrift is sprake van een omissie en van een gang van zaken, welke ernstig moet worden betreurd. Hierin evenwel geen grond voor nietigverklaring, in aanmerking genomen dat eiser nadien in twee instanties de gelegenheid heeft gehad zijn standpunt naar voren te brengen. (Beoordelingsvoorschrift Kader Landmacht) Naschrift E.H.N. . . .	302
Waarderingen met „goed-7” in plaats van, zoals in vorige beoordelingen met „zeer goed-8 en 9” berusten op een nieuwe waarderingsleidraad. Bij vergelijking met vorige beoordelingen moet daarom van gerelativeerde cijfers worden uitgegaan. Aan elk beoordelingsbeleid kunnen bezwaren kleven, welke in een aantal gevallen niet door tussenkomst van de rechter kunnen worden opgevangen. (V.V.K.M. 1)	308

Opmerkingen en Mededelingen

Mr A. M. M. Claassen; Nogmaals: „een eenvoudige parkeerovertreiding”. Naschrift W.H.V.	311
---	-----

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. *Th. J. Clarenbeek*, Majoor van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. *J. O. de Lange*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *Th. C. van Gelder*, Kapitein ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, 6741 BE Lunteren.

Telefoon: 085-435041, tst. 282,

08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. *E. H. Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*;

Mr. *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1977 *f* 23,—. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1977 verkrijgbaar tegen de prijs van *f* 4,25.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van *f* 30,— per pagina tot een maximum van *f* 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXI
juni 1978

Aflevering

6

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

- Mr Ph. J. de Koning Gans*; Rechtsbijstand in militaire strafzaken en de toekomst van de rechtshulp. (Vervolg) 313
- Mr Th. J. Clarenbeek*; Samenvatting van „De Oorlogswet voor Nederland”. 326

Strafrechtspraak

- Als dpl. sld. geweigerd deel te nemen aan een oefening en in zijn ongehoorzaamheid volhard nadat hij op zijn strafbaarheid was geweest. (W.M.Sr. art. 114) Naschrift W.H.V. 336
- Als dpl kanonnier (1) Met kracht een bierflesje van korte afstand naar het hoofd van een korporaal der eerste klasse geworpen, zijnde die korporaal niet geraakt uitsluitend door het feit dat hij, in een deuropening staande, de deur voor zich dichttrok; (2) Voormelde korporaal bedreigd, zijnde hij door een aantal collega's tegengehouden zijn meerdere aan te vallen (W.M.Sr. art. 108, 116, 117, 122; W.Sr. art. 45, 285, 302, 304) Naschrift W.H.V. 338
- Na op 19 januari 1978 aan veroordeelde betekende kennisgeving van voorwaardelijke veroordeling, zich op 27 januari 1978 schuldig gemaakt aan een aantal krijgstuchtelijke vergrijpen. Op vordering van de Auditeur-Militair wordt last gegeven tot tenuitvoerlegging van de voorwaardelijk opgelegde militaire detentie. (W.Sr. art. 14e en 14g). 343

Tuchtrechtspraak

- Een militair neemt deel aan een „Chili-demonstratie”, gekleed in het binnenpak van de gevechtstenuue, met naast het baretembleem een insigne van het „Chili-comité”. Geen toestemming was verleend in uniform aan de betoging deel te nemen. (W.K. art. 61 ev, 67 R.b.d.K. art. 31) Naschrift C. 345
- Hoofdbestuur lid van de VVDM verleent door deelneming aan een actie steun aan die actie, wetende dat daaraan deelnemende militairen uitdrukkelijk het doel hadden bestaande voorschriften terzake van verlening van nachtpermissie te overtreden. Overwegingen ten aanzien van de strafbaarheid, ontbreken van overwegingen ten aanzien van de opgelegde straf. (W.K. art. 65; P.I. art. 56; R.b.d.K. art. 20) Naschrift C. 348
- Korporaal wordt gestraft omdat hij niet onmiddellijk naar zijn onderdeel terugkeerde nadat hij van de controlearts daartoe opdracht had gekregen. Na beklag wijziging van de strafreden, aantal uren ongeoorloofde afwezigheid anders berekend, daardoor „verzwaring” van de strafreden. Toevoeging van een nieuw feit in strafreden. (W.K. art. 61 ev., 66; W.M.Sr. art. 106; VS 27-4 Hoofdst. 19) Naschrift C. 353

BIJDRAGEN**Rechtsbijstand in militaire strafzaken en de toekomst van de rechtshulp
(slot)**

door

MR PH. J. DE KONING GANSLuitenant ter zee van speciale diensten der tweede klasse oudste
categorie**RECHTSBIJSTAND IN KWANTITATIEVE ZIN; EEN ROLLENONDERZOEK.**

In het vorige hoofdstuk is gebleken dat door de uitvoeringsvoorschriften met betrekking tot gekozen en toegevoegde raadslieden de nodige voorlichting wordt gegeven en administratieve handelingen worden verricht teneinde in de rechtsbijstand van militairen te voorzien. Om na te gaan in hoeverre deze maatregelen tot gevolg hebben dat ook daadwerkelijk rechtsbijstand wordt verleend, meende ik dat een kwantitatief onderzoek noodzakelijk was. Dit onderzoek werd door mij in de loop van 1976 en 1977 verricht. Hiervoor werden de rollen en bij het HMG de dossiers, van 1975 geraadpleegd. De rollen die voor iedere zitting van een rechtscollege worden bijgehouden bevatten onder andere, indien aanwezig, de naam van de raadsman die in een bepaalde zaak optreedt. Hierdoor was het mogelijk om niet alleen een kwantitatief overzicht samen te stellen van het aantal zaken met en zonder raadsman, ook kon een onderverdeling gemaakt worden naar rechtsbijstand inzake misdrijven en overtredingen. Tevens kon worden nagegaan hoe de verhouding advocaten versus officieren bij de diverse rechtscolleges ligt. Bij de rechtsbijstand door officieren kon zelfs per krijgsraad een onderscheid worden gemaakt in twee of drie categorieën. Door de gegevens van 1975 te verwerken zou een beeld gevormd kunnen worden over een recent jaar.

De vraag rees in hoeverre deze cijfers zouden verschillen in vergelijking met andere jaren. Verschillen worden immers in de hand gewerkt door vele variabele factoren, zoals: steeds weer een andere beklagde, dus steeds weer een andere rechtsbijstandbehoefte; een variabel aantal actief dienende reserve-officieren-jurist; beroepsmatige overplaatsingen van „actieve” officieren-raadslieden naar plaatsingen met minder rechtsbijstandsbehoefte, met andere woorden wisselingen tussen en verschillen in de categorieën rechtsbijstandverleners. Door ook de jaren 1973 en 1974 bij de zeekrijgsraad op gelijke wijze te ontrafelen als het jaar 1975, kon een vergelijking plaatsvinden. Tabel 1 laat zien dat inderdaad verschillen optraden over de drie jaren. Omdat deze verschillen niet verklaard kunnen worden uit het onderzoek

Tabel 1. Rechtsbijstand bij de Zeekrijgsraad

	1975		1974		1973	
	N	%	N	%	N	%
Totaal afgedane zaken:	219	—	170	—	245	—
misdrijven	164	74,9	134	78,8	173	70,6
overtredingen	55	25,1	36	21,2	72	29,4
Rechtsbijstand in misdrijven (164 = 100%)	148	90,3	127	94,8	170	98,3
overtredingen	15	27,3	5	13,9	12	16,6
Categorie rechtsbijstandverlener in misdrijven:						
advocaat	45	30,4	28	22,0	40	23,5
officier-jurist	5	3,4	5	3,9	1	0,6
res.off.-jurist	19	12,8	23	18,1	48	28,2
officier	79	53,4	71	56,0	81	47,7
	148	100,0				
Categorie rechtsbijstandverlener in overtredingen:						
advocaat	3	20,0	1	20,0	3	25,0
officier-jurist	1	6,5	—	—	—	—
res.off.-jurist	2	13,5	1	20,0	4	33,3
officier	9	60,0	3	60,0	5	42,7

lenen de cijfers zich niet voor absolute waardeoordelen. Slechts feiten kunnen worden geconstateerd en op basis van een verhoudingsgewijze benadering kunnen enige voorzichtige conclusies worden getrokken. Vanuit deze benadering blijkt dat de jaarcijfers een soort van regelmaat vertonen. Het is om deze reden dat bij de andere rechtscolleges volstaan werd met de analyse en bewerking van de cijfers van 1975. In verband met de aanzienlijk grotere hoeveelheid te behandelen zaken bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem, werd bij dit college volstaan met de gegevens van 1053 zaken over het eerste halfjaar van 1975.

RECHTSBIJSTAND BIJ DE ZEEKRIJGSRAAD IN 1973, 1974 EN 1975.

De cijfers van tabel 1 laten zien dat in meer dan 90% van alle misdrijven over de drie jaren, rechtsbijstand plaatsvond. Met een gewogen gemiddelde van 94,6% kan hier niet gesproken worden van een leemte in de rechtshulp. Wat de categorieën rechtsbijstandverleners in misdrijven betreft is de verhouding advocaat : officier = 1 : 3. Deze verhouding verschilt over de drie jaren weinig. Er blijken opmerkelijk weinig beroepsofficieren-jurist rechtsbijstand te verlenen.

Voorzover mij bekend vindt dit zijn oorzaak in het feit dat deze categorie officieren ofwel lid zijn van de krijgsraad of benoemd zijn in een functie bij de krijgsraad, ofwel elders binnen de Koninklijke Marine in een functie dienen welke geen tijd overlaat voor het verlenen van rechtsbijstand. De juist afgestudeerde reserve-officieren-jurist zijn redelijk actief als raadsman. De meeste zaken worden echter begeleid door niet verder gespecialiseerde officieren.

De cijfers rond de rechtsbijstand in overtredingen vertonen een soortgelijk beeld. De totale rechtsbijstand is hier echter minder dan bij de misdrijven. Ook blijkt de rol van de „gratis’’ advocaat in overtredingen beperkt te zijn. Over de totaal 163 afgedane overtredingen trad in 7 zaken een advocaat op, ofwel in 4,3% van de overtredingen wordt een door de Staat gefinancierde rechtshelper ter beschikking gesteld. Wanneer hierbij wordt aangetekend dat uit het rollenonderzoek bleek dat in 3 van deze zaken een vrijspraak volgde en dat uit gesprekken met diverse leden van de krijgsraad bleek dat de meesten van deze beklagden volhardden in hun onschuld, kan niet gesteld worden dat de kosteloze rechtsbijstandsmogelijkheid door advocaten inzake overtredingen een oneigenlijk gebruik van deze regeling in de hand werkt.

RECHTSBIJSTAND BIJ DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM EN DE MOBIELE KRIJGSRADEN.

In tabel 2 zijn de cijfers van de rechtsbijstand bij de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem en het totaal van de mobiele krijgsraad bij de Landmacht en de mobiele krijgsraad bij de Luchtmacht naast elkaar weergegeven. Door het op deze wijze verwerken van de gegevens is naar mijn oordeel een vergelijking mogelijk van aard en mate waarin rechtsbijstand wordt verleend aan de militairen van Land- en Luchtmacht die binnen Nederland dienen en diezelfde militairen voorzover zij in Duitsland gelegerd zijn. Een vergelijking is tevens mogelijk omdat voor beide krijgsraden dezelfde bepalingen en voorschriften van toepassing zijn en omdat vrijwel steeds dezelfde functionarissen van de Arrondissementskrijgsraad benoemd zijn in de overeenkomstige functie bij de mobiele krijgsraden. Hoewel aparte zittingen werden belegd voor de mobiele krijgsraad bij de Landmacht te Seedorf en Arnhem en voor de mobiele krijgsraad bij de Luchtmacht te Schöppingen en Arnhem, werd op grond van bovenstaande geen concreet bezwaar aanwezig geacht tegen het bij elkaar voegen van de gegevens van formeel verschillende krijgsraden.

Er blijkt een duidelijk verschil tussen de krijgsraden te bestaan op het punt van de rechtsbijstand in misdrijven door advocaten. Bij de Arrondissementskrijgsraad traden advocaten op in 46,2% van alle misdrijven met rechtsbijstand; bij de mobiele krijgsraden is dit 5,5%.

Tabel 2. Rechtsbijstand bij de Arr. krijgsraad Arnhem en de mobiele krijgsraden in 1975.

	Arr. Krr. 1e halfj.		Mob. Krr.	
	N	%	N	%
Totaal afgedane zaken:	1053	—	258	—
misdrijven	609	57,8	171	68,1
overtredingen	444	42,2	87	21,9
Rechtsbijstand in misdrijven (609 = 100%)	394	64,8	144	84,2
overtredingen	31	7,2	12	13,8
Categorie rechtsbijstand- verlener in misdrijven:	182	46,2	8	5,5
advocaat	146	37,1	97	67,4
BMS	66	16,7	39	27,1
officier	—	—	—	—
	394 = 100,0			
Categorie rechtsbijstand- verlener in overtredingen:				
advocaat	21	67,7	—	—
BMS	4	12,9	3	25,0
officier	6	19,4	9	75,0

Dit getal van 5,5% geeft overigens een geflatteerd beeld. Het bleek dat in 7 van de 8 gevallen de mobiele krijgsraad zitting had gehouden te Arnhem. Organisatorisch bleek het mogelijk om beklaagden aldaar terecht te laten staan, bijgestaan door een advocaat.

Belangrijk is de conclusie dat de rechtsbijstand bij de mobiele krijgsraden in zijn totaliteit niet wordt bepaald door het geringe aantal toegevoegde advocaten. Het blijkt zelfs dat in meer misdrijven en in meer overtredingen dan bij de Arrondissementskrijgsraad rechtsbijstand wordt verleend. Dit is voor een groot deel het gevolg van de inspanningen van de BMS-raadslieden.

Vergelijkt men de cijfers met die van de rechtsbijstand bij de zeekrijgsraad, dan kan worden geconstateerd dat advocaten vaker optreden in zaken voor het personeel van Land- en Luchtmacht. Een concrete oorzaak is hiervoor niet aan te geven.

Een tweede punt dat opvalt is dat de totale rechtshulpverlening bij de Zeemacht duidelijk hoger ligt. Ook hier kan men slechts gissen naar oorzaken. Van invloed zal echter wel zijn dat commandanten zorg dienen te dragen voor het invullen van de genoemde kennisgeving

betreffende de toegevoegde raadsman op het rapport ex art. 8 RZ.

Tenslotte blijkt ook uit de cijfers van de Arrondissementskrijgsraad dat in een gering aantal overtredingen advocaten optreden. Waar dit cijfer bij de zeekrijgsraad 4,3% bedroeg, ligt dit cijfer bij de Arrondissementskrijgsraad op 21 advocaten in 444 overtredingen, ofwel 4,8%. Ook hier kan dus moeilijk van een oneigenlijk gebruik sprake zijn.

RECHTSBIJSTAND BIJ DE PERMANENTE KRIJGSRAAD NEDERLANDSE ANTILLEN.

In 1975 kende de krijgsmacht, naast de bovengenoemde krijgsraden, de krijgsraden in de overzeese Koninkrijksdelen. Met het onafhankelijk worden van Suriname in november 1975 werd de Permanente Krijgsraad Suriname opgeheven. De Permanente Krijgsraad Nederlandse Antillen is nog steeds in functie. Bij deze laatste krijgsraad kon daarom een verzoek worden gedaan om de voor dit overzicht gewenste gegevens te verzamelen.

Tijdens 4 zittingen in 1975 werd in 14 misdrijven en in 3 overtredingen door deze krijgsraad uitspraak gedaan. Bij alle misdrijven werd rechtsbijstand verleend. In totaal werden 3 advocaten toegevoegd; 10 officieren traden op als toegevoegd raadsman en één beklagde werd bijgestaan door een toegevoegde burger die bevoegd is om als raadsman in strafzaken in de Nederlandse Antillen op te treden. (art. 19 lid 4 RZ). Bij twee van de drie overtredingen trad een officier op als raadsman.

RECHTSBIJSTAND BIJ HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Bij het rollenonderzoek naar de verleende rechtsbijstand in afgedane zaken voor het HMG rees de vraag in hoeverre verschillen optreden tussen de rechtsbijstand in eerste instantie en de rechtsbijstand in hoger beroep. Dit verschil kon niet worden bepaald uit de rolgegevens doch moest worden geput uit de dossiers. Aan de hand van de hieruit verzamelde gegevens bleek het niet alleen mogelijk om de verschillen te signaleren tussen hoger beroep en eerste aanleg, doch ook om de mutaties per categorie raadsman na te gaan. Bij dit laatste kon nog onderscheid worden gemaakt tussen de initiatiefnemer tot het instellen van het hoger beroep. De verschillen tussen hoger beroep en eerste instantie zijn uitgewerkt in tabel 3. De mutaties zijn uitgewerkt in tabel 4.

Er blijkt in hoger beroep meer behoefte te bestaan aan rechtsbijstand dan in eerste aanleg. De toename is echter niet opzienbarend. (71,1% wordt 78,3%). De toename van het aantal advocaten vindt zijn oorzaak in het feit dat beklagden zonder raadsman in eerste instantie, veelal in hoger beroep met een advocaat verschijnen. Ook bij beklagden met een officier of B.M.S.-raadsman in eerste instantie treden mutaties met

advocaten op. Dat het beeld weinig verandering ondergaat wanneer het openbaar ministerie appèl initieert, ligt voor de hand. Een beklagde zal content zijn met een vonnis dat lager uitpakte als de eis en mogelijk dit resultaat aan zijn raadsman toeschrijven.

De „andere advocaten” waren steeds uit het arrondissement 's-Gravenhage afkomstig. De lokatie van het Hoog Militair Gerechthof speelt, gelijk bij de Hoge Raad, kennelijk een rol. Vermeldenswaard is tenslotte de constatering dat 3 beklagden met een advocaat en één met een officier als raadsman in eerste aanleg, zelf een appèl aantekenden en zonder raadsman in hoger beroep verschenen.

ENIGE CIJFERS UIT HET BURGERSTRAFPROCES.

„Helaas is de rol van de raadsman in strafzaken cijfermatig slechts „bij benadering aan te geven en dan alleen nog die van de toegevoegde „raadsman. Het CBS kent niet het totale aantal strafzaken waarin een „raadsman is opgetreden.”, zo rapporteerde de commissie BOEKMAN in 1972 in het eerder genoemde rapport „De kosteloze rechtsbijstand in Nederland”.¹⁸⁾ De commissie presenteerde wel tabellen betreffende aantal strafzaken en aantallen uitbetaalde toevoegingen. Zo bleken in 1970 55.411 strafzaken door de rechtbanken in Nederland te zijn

Tabel 3. Rechtsbijstand in hoger beroep en in eerste instantie.

	hoger beroep		eerste instantie	
	N	%	N	%
Totaal aantal zaken:	115	—	115	—
misdrijven	97		97	
overtredingen	18		18	
Totaal met rechtsbijstand:	90	78,3	81	71,1
waarvan				
misdrijven (97 = 100%)	80	82,5	73	73,8
overtredingen	10	55,5	8	44,4
Categorie rechtsbijstandverlener:				
advocaat	57	63,3	42	51,9
BMS	10	11,1	14	17,3
officier	23	25,6	25	30,8
	—	—		
	90	100,0		

¹⁸⁾ De kosteloze rechtsbijstand in Nederland, uitgave van de Nederlandse Orde van Advocaten, 's-Gravenhage 1972, t.a.p. pag. 65.

Tabel 4. Mutaties categoriën rechtsbijstandverlener in hoger beroep t.o.v. eerste instantie.

	N	zelfde adv.	andere adv.	off.	BMS	geen
Beklaagde in beroep; advocaat in 1e inst.:	25	13	6	3	–	3
O.M. in beroep; advocaat in 1e inst.:	17	14	3	–	–	–
	N	zelfde advocaat	andere advocaat	off.	geen	
Beklaagde in beroep; BMS in 1e inst.:	4	1	3	–	–	
O.M. in beroep; BMS in 1e inst.:	10	8	1	–	1	
	N	zelfde advocaat	andere advocaat	off.	geen	
Beklaagde in beroep; officier in 1e inst.:	20	10	7	2	1	
O.M. in beroep; officier in 1e inst.:	5	5	–	–	–	
	N	advocaat	BMS	off.	geen	
Geen raadsman in 1e inst.;						
23 zelf in beroep;	34	10	1	3	20	
11 O.M. in beroep:						

afgedaan¹⁹⁾ en 13.209 toevoegingen door het ministerie van justitie te zijn uitbetaald. Met andere woorden: In 23,8% van de strafzaken werd in 1970 een raadsman toegevoegd.

Uit het onderzoek van SCHUYT C.S. kon ik een verhoudingsgetal berekenen betreffende de relatie toegevoegde raadsman : zelf betaalde raadsman. Het bleek ongeveer 3 : 1 te zijn.²⁰⁾ Worden – bij gebrek aan andere cijfers – de gegevens van de commissie BOEKMAN gekoppeld aan die van SCHUYT C.S., dan zou men tot de conclusie komen dat in $\pm 30\%$ van alle strafzaken bij politierechters en meervoudige strafkamers, rechtsbijstand geboden werd. Hoewel sinds 1970 het nodige is

¹⁹⁾ Aantal afgedane strafzaken in de jaren 1968 tot en met 1971, zie tabel 22, pag. 67 van het rapport van de commissie Boekman. Voor aantal uitbetaalde toevoegingen zie tabel 27 op pag. 70 van hetzelfde rapport.

²⁰⁾ Zie tabel 15 (pag. 143) en de tabellen 30 en 31 (resp. pag. 174 en 175) van het onderzoek van Schuyt c.s. „De weg naar het recht”, Deventer, 1976.

veranderd in positieve zin, verwacht ik toch niet dat dit percentage spectaculair is toegenomen, zodat vergeleken met de geboden rechtsbijstand in militaire strafzaken het verschil nogal groot is. De vraag rijst daarom in hoeverre de mogelijkheid tot een veroordeling bij verstek, de meer gecompliceerde weg naar de rechtsbijstand of zelfs het relatief geringere aantal beschikbare raadslieden (55.411 zaken en \pm 2.000 advocaten in 1970; 68 officieren en 75 advocaten voor \pm 225 zaken bij de zee krijgsmacht per jaar), verklarend zijn voor dit verschil.

DE MENING VAN DE EX-BEKLAAGDEN.

Hoewel een aanbieder van een goed of een dienst overtuigd kan zijn van de goede kwaliteit van zijn produkt, blijft het de vraag of de consument de mening van de aanbieder deelt. Het is de verdienste van SCHUYT dat hij enig inzicht in de behoefte en waardeoordelen van de rechtshulpconsument heeft gegeven. Teneinde inzicht te krijgen in de mening van diegenen die in militaire strafzaken rechtsbijstand hadden gekregen, besloot ik om in de vorm van een voorgestructureerd interview onder de gedetineerden te Nieuwersluis een onderzoek in te stellen. Eind september 1976 werd het onderzoek verricht. De gedetineerden waren niet op de hoogte van mijn komst; de leiding was slechts summier door mij ingelicht over het doel van het onderzoek; zelf was ik niet op de hoogte van het aantal gedetineerden en arrestanten. Er bleken 22 gedetineerden en 8 voorlopige arrestanten te zijn. Het is niet mogelijk om deze groep aan te duiden als a-select gekozen. Binnen de totale populatie van ex-beklaagden vallen immers ook zij die zijn vrijgesproken. Het is om deze reden dat de vragenlijst gericht was op het verzamelen van feiten en niet op het toetsen van hypothesen (zie vragenlijst).

Uit het onderzoek bleek onder andere het volgende:

Van de 22 zaken werd in 18 zaken uitspraak gedaan door de militaire rechter en in 4 zaken door de burgerrechter. In de 18 zaken voor de militaire rechter werd in 17 zaken rechtsbijstand verleend en wel 4 x door een advocaat, 8 x door het bureau militaire strafzaken en 5 x door een officier. In de vier zaken voor de burgerrechter werd geen rechtsbijstand verleend. In één zaak trad wel een piketadvocaat op; een „follow up” bleef uit. In twee andere zaken hadden de gedetineerden geen behoefte aan rechtsbijstand. Dit waren recidivisten. In 13 van de 17 zaken met rechtsbijstand werd door de gedetineerde zelf actie ondernomen om een raadsman te krijgen. 9 Van hen kregen hierbij advies of voorlichting. In 14 van de 18 zaken bij de militaire rechter werden informatiën gehouden. In 8 zaken was dat zonder raadsman. Van deze 8 zaken werd in 5 zaken door de officier-commissaris voorlichting gegeven over de rechtsbijstandsmogelijkheden of iemand in het bijzonder aanbevolen. Bij respondent 07 werd geadviseerd om een

advocaat te nemen. Het advies heeft kennelijk niet het beoogde doel bereikt (zie vragenlijst vraag 22).

Slechts 2 raadslieden (advocaten) waren willekeurig toegevoegd. In alle andere gevallen is sprake geweest van een of andere vorm van voorspraak of van een bewuste keuze bij de toevoeging. Ook al nam een raadsman tijdens de contacten alle tijd om met de beklagde te spreken; de helft van hen had liever nog meer aandacht gehad. In 2 gevallen gaf de raadsman geen voorlichting over de gang van zaken op de zitting. In 3 gevallen wekte de raadsman een later teleurstellende verwachting door een te optimistische prognose te geven omtrent de te verwachten uitspraak. 19 Gedetineerden wensten in een eventuele toekomstige strafzaak rechtsbijstand; 5 van hen zullen echter zonder de raadsman naar het verhoor door de officier-commissaris gaan. In 6 gevallen zal de raadsman een ander zijn.

SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.

De rechtsbijstand in militaire strafzaken is geënt op een deels verouderde wetgeving. Deze bepalingen behoeven een goede rechtsbijstandverlening niet in de weg te staan. Door de uitvoeringsbepalingen in de voorschriften der krijgsmachtdelen wordt de toevoeging van raadslieden van de zijde van de administratie gestimuleerd. Bij toevoegingen worden bijna altijd de wensen van beklagden gehonoreerd. Van het totaal aantal onderzochte zaken in het kader van een kwantitatief onderzoek bleek het gewogen gemiddelde van zaken met rechtsbijstand 79,9% te zijn. Rechtsbijstand is ook mogelijk in geval van overtredingen. Bij misdrijven heeft men een verschijningsplicht. De officier-raadsman speelt een hoofdrol in de rechtsbijstandverlening. Hij ontvangt voor zijn optreden als zodanig geen toelage. De voor beklagden immer kosteloze rechtsbijstand trekt daardoor geen extra wissel op de Staatskas. Zowel van de advocaat als van de officier-raadsman kunnen voor- en nadelen worden genoemd. Gemiddeld genomen is een beklagde tevreden met de persoon van de hem toegevoegde raadsman. Voor hem is de kwaliteit en de kwantiteit van de hem geboden rechtshulp belangrijk. Hij vindt het essentieel dat hij aandacht krijgt van zijn raadsman. Mede door het veelvuldig optreden van de officieren-raadslieden kan deze aandacht in militaire strafzaken in ruime mate worden geboden.

Het is naar mijn oordeel niet gewenst om bij een toekomstige wetwijziging van het militaire strafprocesrecht uitsluitend de bepalingen van Titel III van het W.v.Sv. van toepassing te verklaren. Het zou een verarming betekenen ten opzichte van de bestaande situatie, immers

– door het wegvallen van de stimulerende bemiddeling van de administratie zal de weg naar de rechtsbijstandverlener omslachtiger

ALGEMEEN	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
1 Beroeps, dienstpl. of met groot verlof?	beroeps	beroeps	gr. verl.	dpl.	dpl.	beroeps	beroeps	dpl.	gr. verl.	dpl.
2 Lid van een belangenvereniging (gewees)?	ja	ja	ja	nee	ja	ja	ja	ja	nee	nee
3 Ooit advies van die vereniging gehad omtrent rechtsbijstand?	nee	nee	ja		nee	nee	nee	nee		
4 Voor welk strafbaar feit gedetineerd?	242 Sr.	129 MSr	114 MSr	310 Sr	97 MSr	310 Sr	36 ¹ WVW	3 Op.W.	312 Sr	26 ² WVV
5 Door welke rechter veroordeeld?	Arr. Krd.	Arr. Krd.	Arr. Krd. HMG	Arr. Krd.	Arr. Krd.	Zeekrd.	Arr. Krd.	Arr. Krd.	Arr. Krd.	Burger rechter
6 Eerder bij een strafrechter geweest?	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	ja	nee
7 Zo ja, toen een raadsman gehad?									ja	
8 Thans rechtsbijstand gekregen? Van wie?	adv.	BMS	adv.	BMS	BMS	off. KM	adv.	BMS	BMS	
9 Zo niet, waarom niet?										wist niet hoe het ging.
10 Zelf actie genomen om rechtsbijstand te krijgen?	nee	ja	ja	ja	ja	nee	ja	ja	ja	nee
<i>RECHTSBIJSTAND IN EERSTE FASE VAN DE OPSPORING</i>										
11 Wie nam eerste verhoor af?	politie marech.	marech.	marech.	marech.	marech.	marech.	marech.	marech.	politie	politie
12 Mededeling van art. 29 lid 2 Sv.?	ja	ja	ja	nee	ja	weet niet meer	ja	weet niet meer	ja	nee
13 Advies omtrent of rechtsbijstand in concreto na eerste verhoor?	ja BMS	nee	nee	advies	nee	off. KM toegev.	nee	nee	nee	nee
<i>RECHTSBIJSTAND OP HET ONDERDEEL</i>										
14 Op onderdeel p-v ingezien of iets vernomen?	nee	nee	nee	ja	nee	ja	nee	nee	nee	nvt
15 Op onderdeel gewezen op rechtsbijstandmogelijkheden? Zo ja, door wie?	nvt	nee	nee	admin.	nee	nvt	nee	bij v.a. te N.Sl.	nee	nvt
<i>INFORMATIËN</i>										
16 Bij off.-comm. geweest voor verhoor?	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nvt
17 Zo ja, met of zonder raadsman?	met	zonder	met	zonder	zonder	met	zonder	zonder	zonder	
18 Door raadsman voorbereid op dit verhoor?	ja		ja			ja				
19 In deze fase tevreden over de rechtsbijstand?	ja		ja			ja				
20 Indien in de toekomst naar off.-comm. voor verhoor, dan met of zonder raadsman?	met	met	zonder	met	zonder	met	met	met	met	met
<i>RECHTSBIJSTAND DOOR OFFICIER-COMMISSARIS</i>										
21 Indien antwoord vr. 17: zonder: Heeft de off.-comm. U gewezen op rechtsbijstandmogelijkheden? Zo ja, hoe?		ja + stencil		meded. stencil	meded. stencil		nee	stencil	nee	nvt
22 Heeft de off.-comm. iemand in het bijz. aangeraden?		ja BMS		BMS	nee		adv. nemen	BMS	nee	
<i>DE RAADSMAN EN ZIJN WERKWIJZE</i>										
23 Was Uw raadsman gekozen: toegevoegd met voorkeur; een willekeurig toegev.?	orbek. toegev. na advies BMS	voork. toev.	voork. toev.	voork. toev.	voork. toev.	voork. toev.	willek. toev.	voork. toev.	voork. toev.	nvt
24 Hoeveel contact voor de terechtzitting?	4 x	1 x	veel	3 x	3 x	3 x	1 x	3 x	2 x	nvt
25 Had raadsman tijdens contacten alle tijd of weinig tijd?	weinig	weinig	alle	alle	alle	alle	slechts 10 min.	alle	weinig	

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
dpl.	gr. verl.	beroeps	beroeps	dpl.	beroeps	dpl.	beroeps	dpl.	beroeps	dpl.	dpl.
ja	ja	ja	ja	nee	ja	nee	ja	nee	ja	nee	nee
ja	nee	ja, niet in strafz.	nee		ja		ja		nee		
37 WVW	300 ² Sr	26 ² WVW	37, WVW 26 ² WVW	26 ² WVW	26 ² WVW	26 ² WVW	26 ² WVW	26 ² WVW	26 ² WVW	310 Sr	26 ² WVW
Arr. Krd.	Arr. Ktd.	Mobiele Krd.	Zeekrd.	Arr. Krd.	Mobiele Krd.	Rb. Maastr.	Mobiele Krd.	Rb. R'dam	Mobiele Krd.	Rb. Den Haag	Mobiele Krd.
ja	ja	nee	nee	nee	ja	ja	ja	ja	ja	nee	ja
ja	nee				nee	nee	nee	ja	nee		nee
BMS		off. v.h. onderdeel	off. KM	adv.	off. v.h. onderdeel		off. v.h. onderdeel		BMS		BMS
	door nie- mand jets verteld.					vond het niet nodig		verstek laten gaan		geen geld; geen flauw benul.	
ja	nee	ja	nee	ja	ja	nee	ja	nee	nee	nee	ja
politie	politie marech.	politie BRD	marech.	marech.	politie BRD	politie	politie BRD	politie	marech.	politie	politie BRD marech.
ja	ja	ja	nee	ja	nee	nee	nee	ja	ja	nee	nee
nee	nee	ja	nee	nee	nee	nee	nee	nee, wist van piket- adv.	nee	piketadv. bij ivzst.	nee
nee	ja	ja	nee	ja	nee	nvt	nee	nvt	ja	nvt	ja
nee	nee	cdt.	pers. off.	cdt.	cdt.	nvt	chef cdt.	nvt	nee	nvt	nee
ja	ja	nee	ja	ja	nee	nvt	nee	nvt	nee	nvt	ja
met	zonder		met	met							zonder
ja			ja	ja							
ja			ja	ja							
met	met	met	met	met	zonder	zonder	zonder	zonder	zonder	met	met
	nee										nee
	nee										nee
gekozen	nvt	gekozen	voork. toev.	willek. toev.	voork. toev. op advies collega's	nvt	gekozen op adv. collega's	nvt	gekozen na spon- taan aan- bod voor trz. door BMS	nvt	voork. toev.
4 x	nvt	3 x	veel	1 x	3 x	nvt	3 x telef.	nvt	1 x	nvt	1 x
alle		alle	alle	weinig	alle		weinig		weinig		weinig

ALGEMEEN	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
26 Gaf hij een prognose over de uitspraak?	ja	ja	ja	ja vrijspr.	nee	ja	ja vrijpraak	ja	nee	
27 Zo ja, klopte e.e.a. of viel het vonnis mee of tegen?	viel mee	viel mee	klopte	viel tegen		viel mee	viel tegen	klopte		
28 Bent U voorgelicht over gang van zaken op trz.?	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nee	ja	ja	
29 Was U vooraf bekend met inhoud van pleidooi?	ongeveer	nee	ja	ongeveer	ja	ongeveer	nee	ongeveer	— wilde niet langer nadenken	
30 Vond U het pleidooi: - op Uzelf gericht? - juridisch? - een standaard verh.? - (on)volledig? - nuttig?	ja nee nee voll. ja	ja nee nee voll. ja	ja ja nee voll. ja	ja ja nee voll. ja	ja nee nee voll. ja	ja ja nee voll. ja	nee ja precies onvoll. overbodig	ja nee nee voll. ja		
31 Is na vonnis met raadsman gesproken over h.b.?	ja	ja	ja	ja	ja	nee	nee	nee		
32 Na eindvonnis nog contact gehad? Waarom?	nee	nee	ja toeval	ja nodig	ja nodig	nee	nee	ja nodig		
33 Bent U (on)tevreden of oordeelt U neutraal over de geboden rechtshulp?	tevreden	tevreden	tevreden	tevreden	tevreden	tevreden	ontevr.	neutraal		
34 Stel: U moet weer voorkomen: - met of zonder raadsman? - dezelfde of andere? - advocaat of officier? - wenst U meer, minder of evenveel contact?	met andere officier evenveel	met dezelfde meer	met dezelfde evenveel	met dezelfde evenveel	met dezelfde evenveel	met dezelfde meer	met andere moet enthousiast zijn.	met andere adv. evenveel	onbekend zie echter vraag 20	met adv.
35 Heeft U suggesties voor betere rechtsbijstand?			belangen- verenig. kunnen veel nuttig werk doen indeze				Ze moeten niet 10 min. voor de zitting komen.	Voor BMS ben je teveel een nummer.		

en tijdrovender worden;

– de officier-raadsman zal verdwijnen; de voor verdachten gewenste aandacht zal dan uitsluitend van de druk bezette advocaten moeten komen;

– de rechtsbijstandverlening aan militairen in het buitenland zal drastisch teruglopen, tenzij men – met als gevolg de nodige organisatorische consequenties – de mobiele krijgswraden afschaft;

– de rechtsbijstandverlening zal worden gehonoreerd afhankelijk van aard en ernst van het strafbare feit. De behoefte, zoals in gevallen van overtredingen, gaat een ondergeschikte rol spelen;

– de wijze van rechtsbijstandverlening zal in de toekomst bepaald worden door de vruchten die de huidige discussie rond dit thema te zijner tijd zal afwerpen. Veel van die gewenste vruchten worden naar mijn oordeel nu reeds aangetroffen in de hierboven geschetste huidige situatie van de rechtsbijstandverlening in militaire strafzaken.

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
ja		ja	ja	nee	ja		nee		ja		ja
viel mee		viel tegen	viel mee		viel mee				viel mee		viel mee
ja		nee	ja	ja	ja		ja		ja		ja
ja		ja	weet niet meer	ongeveer	ja		nee		ongeveer		nee
ja nee ja voll. ja		ja ja nee voll. ja	weet niet meer	ja nee nee voll. ja	ja nee nee voll. ja		ja nee ja voll. overbodig		ja nee nee voll. ja		nee nee ja onvoll. ja
ja		nee	nee	nee	ja		nee		ja		nee
ja nodig		ja belangst. van raadsman	ja nodig	nee	ja belangstelling van raadsman		ja belangstelling van raadsman		nee		nee
tevreden		tevreden	tevreden	tevreden	tevreden		neutraal		tevreden		ontevreden
met dezelfde meer	met adv.	met dezelfde meer	met dezelfde evenveel	met dezelfde meer	met dezelfde evenveel	zonder	met andere officier meer	zonder	met andere officier meer	met advocaat meer	met andere g.m. meer
								Je verandert er toch niets aan.	wenst eerder op mogelijkheden gewezen te worden	moet beter geregeld worden; hoorde niets van piket-advocaat	Het wordt bij BMS te veel routine Je wordt als een nummer en niet als persoon behandeld.

Ik acht het daarom aanbevelenswaardig om aan het slot van dit artikel de woorden van de voormalige minister van Justitie Van Agt in herinnering te roepen, uitgesproken door hem op 10 maart 1976 tijdens de aanbieding aan hem van het rapport: „Van kosteloze rechtsbijstand „naar gefinancierde rechtshulp”.²¹⁾

„De huidige rechtshulp heeft naast een aantal lacunes en gebreken, „niet te verwaarlozen goede kanten, die niet verloren mogen gaan”.

Mogelijk kan het goede van de rechtsbijstandverlening in militaire strafzaken opgenomen worden in de in ontwerp zijnde „Wet Militair-„strafprocesrecht”, en wellicht zelfs als model kunnen dienen bij het zoeken naar een rechtshulpstructuur waarmee alle landgenoten tevreden kunnen zijn.

²¹⁾ Advocatenblad, jaargang 56 no. 3, maart 1976, pag. 121.

Op 9 juni 1978 hoopt Mr Th. J. CLARENBEEK aan de Universiteit van Amsterdam te promoveren tot doctor in de rechtsgeleerdheid op een proefschrift getiteld „De Oorlogswet voor Nederland”. Hieronder wordt de door Mr CLARENBEEK geschreven samenvatting van het proefschrift gepubliceerd.

Promotor: Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch,

Co-promotor: Mr C. A. J. M. Kortmann.

Samenvatting van: De Oorlogswet voor Nederland

door

MR TH. J. CLARENBEEK

Hoofdstuk 1.

Algemeen is aanvaard, dat de Overheid het recht bezit in tijden van staatsnood alle regelen te geven, die noodzakelijk zijn om het voortbestaan van de staat te verzekeren. Die regelen mogen alsdan – zonedig – in strijd zijn met wat in Grondwet of wet is geregeld. In rustige tijden kan de Overheid regelingen voorbereiden voor gevallen van staatsnood. Eén dezer regelingen is gegeven in de Oorlogswet voor Nederland. Deze wet behoort tot het zogenaamde objectief staatsnoodrecht. De bepalingen van de Oorlogswet zijn bedoeld om te werken in tijden van staatsnood, doch het voorhanden zijn van deze wet maakt het mogelijk reeds in normale tijden voorbereidingen te treffen ter uitvoering van de bepalingen. De Oorlogswet komt tot volle gelding doordat bij Koninklijk besluit één der twee in de wet voorziene buitengewone rechtstoestanden wordt ingesteld.

De bevoegdheden gegeven in de Oorlogswet zijn limitatief, het overschrijden van de in de Oorlogswet aan de bevoegdheden gestelde grenzen is niet toegestaan, tenzij – maar dat geldt voor alle wetten – de staatsnood dat vergt. Pas als na juiste belangenafweging in geval van objectief te constateren grote staatsnood geen andere uitweg open is, dan gebruik te maken van het de Overheid toekomend subjectief staatsnoodrecht kan een dan te nemen maatregel, die de bevoegdheden van de Oorlogswet overschrijdt, rechtmatig zijn. Een dergelijke maatregel dient dan te passen in het kader van de rechtsstaat en mag niet in strijd zijn met internationale verplichtingen, die Nederland op zich heeft genomen, onder andere bij de Verdragen van Rome en New York.

Hoofdstuk 2.

De Oorlogswet voor Nederland is een organieke wet, gebaseerd op de artikelen 202 en 203 van de Grondwet.

Artikel 202 komt sinds 1887 in de Grondwet voor. Ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid kunnen bepaalde bevoegdheden van het burgerlijk gezag geheel of gedeeltelijk overgaan op het militair gezag. Burgerlijke overheden kunnen aan de militaire ondergeschikt worden. Voor de totstandkoming van het grondwetsartikel in 1887 is regelmatig discussie geweest over het al dan niet gelden van de wetgeving terzake van de staat van oorlog en de staat van beleg uit de tijd van de Franse overheersing. Rechtsgeleerden waren het oneens, de regering heeft zich altoos op het standpunt gesteld dat de Franse bepalingen van 1791 en van 1811 hier van kracht waren.

Artikel 203 is in 1948 in de Grondwet opgenomen naar aanleiding van een initiatiefvoorstel van 5 leden der Tweede Kamer. Het bedoelde de mogelijkheid te openen ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid van Nederland bepaalde bevoegdheden van organen van burgerlijk gezag geheel of ten dele te doen overgaan op andere organen van burgerlijk gezag.

De beide grondwetsartikelen geven in de slotzin de mogelijkheid in de op die artikelen gebaseerde organieke wetten af te wijken van bepalingen van de Grondwet. Inbreuk mag worden gemaakt op

- de vrijheid van drukpers;
- het recht van vereniging en vergadering;
- de vrijheid van woning;
- het briefgeheim.

Voor geval van oorlog mag bovendien nog inbreuk worden gemaakt op artikel 170, eerste lid, van de Grondwet.

De memorie van antwoord op het ontwerp van de Oorlogswet verscheen eerst 7 jaar na het voorlopig verslag van de Tweede Kamer. Deze vertraging werd voornamelijk veroorzaakt omdat onenigheid bestond over de vraag of de Oorlogswet voor Nederland al dan niet een Rijkswet zou moeten zijn. De regering koos voor een Landswet. De bij de parlementaire behandeling van de Oorlogswet beloofde Rijks-Oorlogswet zal wel nimmer tot stand komen.

Hoofdstuk 3.

Nadat in 1887 het huidige artikel 202 in de Grondwet was opgenomen werd met spoed een ontwerp voor de in dat artikel voorziene organieke wet tot stand gebracht. Een in 1890 ingediend wetsontwerp werd echter na ernstige bezwaren van de Tweede Kamer in 1891 ingetrokken. In 1898 werd een gewijzigd ontwerp ingediend, dat leidde tot de wet van 23 mei 1899 (Stb 128), die bekend is geworden als de „Oorlogswet”. De Franse bepalingen vervielen. De Oorlogswet is toegepast vanaf 27 augustus 1914 tot 16 april 1920 en vanaf 16 september 1939 tot in 1940 het militair gezag niet meer functioneerde.

De toepassing van de wet van 23 mei 1899 bleek grote problemen op

te leveren. De belangrijkste waren:

1. De verordeningsbevoegdheid op grond van de artikelen 10 en 22 van de wet was onvoldoende duidelijk bepaald. Niet stond vast of de lagere burgerlijke overheden hun verordenende bevoegdheid behielden en evenmin bestond zekerheid omtrent de grenzen van de bevoegdheid van het militair gezag. De Hoge Raad bracht op beide punten duidelijkheid, echter pas nadat geruime tijd van onzekerheid was verstreken. Op 6 maart 1916 stelde de Hoge Raad vast dat het burgerlijk gezag zijn verordenende bevoegdheid behield en bij arrest van 24 juni 1918 stelde hij vast dat het militair gezag slechts de beperkte verordenende bevoegdheid van de Gemeenteraad en de Provinciale Staten toekwam.
2. Omtrent de vraag of delegatie van de bevoegdheden van het militair gezag mogelijk was bestond discussie. Bij arrest van 26 juni 1916 maakte de Hoge Raad aan deze discussie een einde door vast te stellen, dat de wet geen delegatie kende.

Een wetsontwerp tot wijziging van de wet van 23 mei 1899 werd in 1916 ingediend. Het kreeg in de Tweede Kamer een slecht onthaal. Nadat in 1918 een volledig gewijzigd ontwerp was ingediend en nadat door de Tweede Kamer eindverslag was uitgebracht, is het wetsontwerp verder buiten behandeling gebleven. Op 6 mei 1928 werd het wijzigingsontwerp door de regering ingetrokken.

Na de Tweede Wereldoorlog is Nederland – naargelang de bevrijding vorderde – verklaard in „bijzondere staat van beleg”. Deze uitzonderingstoestand beruiste niet op de Oorlogswet, doch op een Londens Wetsbesluit. De bijzondere staat van beleg diende tot „herstel „en handhaving van de uit- en inwendige veiligheid” terwijl de oude Oorlogswet – evenals de nieuwe overigens – slechts strekte tot „handhaving van de uit- of inwendige veiligheid”. De oude Oorlogswet was – afgezien van de aan de wet klevende gebreken – niet voor die taak berekend. De wet was dan ook niet gegeven voor de situatie, waarin Nederland zich na de tweede wereldoorlog bevond.

Hoofdstuk 4.

De wet 1889 ging – evenals de aan de wet voorafgegane Franse bepalingen – uit van een verdedigingsstelsel opgebouwd uit afzonderlijke vestingen en forten. In de staat van oorlog en de staat van beleg verkreeg de militaire commandant de hegemonie in de versterking en werd alles ondergeschikt gemaakt aan de militaire taak. De weinig ingewikkelde organisatiestructuur van zo'n versterking maakte het redelijk indiffernt of een burger of een militair optrad als bestuurder. De zich ontwikkelende samenleving en de voortschrijdende techniek alsmede de gewijzigde manier van oorlogvoeren deden de wet van 1889 snel verouderen. Reeds in 1916 leefde de wens de burgerlijke

autoriteiten niet geheel uit te schakelen als de staat van oorlog of de staat van beleg was afgekondigd.

In 1939 wordt de staat van beleg niet afgekondigd op het door de regering met de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht afgesproken tijdstip. Eerst enige tijd later dan afgesproken, bleek de regering bereid de staat van oorlog af te kondigen. In een gentlemen's agreement tussen de regering en de Opperbevelhebber wordt afgesproken dat de laatste slechts een beperkt deel van zijn bevoegdheden zal gebruiken. Een en ander geschiedde niet omdat de regering van mening zou zijn dat aan de bevoegdheden van de Oorlogswet geen behoefte was, ze wenste echter die bevoegdheden niet toe te vertrouwen aan het militair, doch aan het burgerlijk gezag. De toegenomen gecompliceerdheid van de samenleving maakte het onaantrekkelijk een militair gezag, dat onvoldoende was geëquipeerd voor bestuurszaken, zulke ingrijpende bevoegdheden te geven.

De oorlogswet voor Nederland heeft een geheel ander karakter dan de wet van 1889. Artikel 203 van de Grondwet maakte het mogelijk de bevoegdheden van organen van burgerlijk gezag over te laten gaan op andere organen van burgerlijk gezag. Onder de Oorlogswet voor Nederland wordt het burgerlijk gezag in staat van oorlog of in staat van beleg met buitengewone bevoegdheden bekleed en wordt ten aanzien van de bevoegdheden betrekking hebbend op de handhaving van de openbare orde een hiërarchische lijn Minister van Binnenlandse Zaken – Commissaris der Koningin – burgemeester tot stand gebracht.

Formeel heeft het militair gezag nog steeds de hegemonie, in de praktijk – en dat vooral dank zij de bepalingen van de Instructie militair gezag – komt het militair gezag geenszins op de eerste plaats. De hegemonie ligt onder de Oorlogswet voor Nederland uitsluitend bij de regering.

De oude wet hield geen rekening met het in een buitengewone rechtstoestand verklaren van het gehele grondgebied, de nieuwe wet doet dat wel. Ter handhaving van de uitwendige veiligheid zal het in staat van oorlog of in staat van beleg verklaren van het gehele grondgebied – naar ik meen – de enige vorm van toepassing zijn.

Delegatie van bevoegdheden is in de Oorlogswet voor Nederland in ruime mate voorzien.

Hoofdstuk 5.

Het doel van de Oorlogswet voor Nederland is: het voor het militaire apparaat mogelijk te maken zijn taak ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid in tijd van nood te volbrengen, terwijl de burgerlijke instanties hun taak normaal blijven vervullen. De defensieinspanning ligt, nu de Oorlogswet ook aan het burgerlijk gezag buitengewone bevoegdheden toekent, duidelijker dan tevoren niet

alleen in handen van militairen. Het militair gezag is – gezien zijn opdracht, in staat – onder verantwoordelijkheid van de Minister van Defensie – bij verschil van inzicht tussen het burgerlijk en het militair gezag, zijn wil door te zetten.

In vele andere wetten zijn noodbevoegdheden gegeven. Een groot aantal daarvan begeeft zich – deels – op hetzelfde terrein als de Oorlogswet. Dit kan aanleiding tot moeilijkheden geven. Er zijn in die wetten weliswaar collisiebepalingen opgenomen, doch deze bepalingen zijn over het algemeen onvoldoende duidelijk, objectieve criteria ontbreken en geen instantie is aangewezen om – zo een geval van collisie zich voordoet – bindend te beslissen welke maatregel voorrang heeft.

Van faciliteiten geschapen op grond van andere noodwetten zal in de staat van oorlog en in de staat van beleg veelal door het militair gezag gebruik kunnen worden gemaakt. De beschikbare kennis wordt dan optimaal benut.

De Wet buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag is uitsluitend gegeven ter handhaving van de inwendige veiligheid. In de buitengewone rechtstoestanden van die wet heeft de krijgsmacht geen eigen taak. De Oorlogswet kan worden gebruikt zowel ter handhaving van de inwendige als ter handhaving van de uitwendige veiligheid. De bevoegdheden van organen van burgerlijk gezag in de Wet bbbg en in de Oorlogswet zijn – globaal gezien – gelijk. In de Oorlogswet heeft echter de militaire taak voorrang.

Hoofdstuk 6.

In hoofdstuk 6 worden de artikelen 77 en 1 tot en met 12 besproken. Hierbij komen diverse vraagstukken aan de orde. Bij de bespreking van de verschillende artikelen wordt dieper ingegaan op de eerder gesignaleerde samenhang tussen de Oorlogswet voor Nederland en de Wet bbbg. De bepaling van artikel 3 wordt overbodig geacht, omdat een daar voorziene situatie in de moderne tijd niet meer zal voorkomen. Bij dit artikel en bij verschillende andere artikelen wordt de samenhang van de huidige tekst van de wet met het verleden aangegeven en wordt getracht vast te stellen of de huidige Oorlogswet ten opzichte van de oude wet verbeterd is.

Bij de bespreking van de artikelen 5 en 6 wordt uit de samenhang van de toelichtende memories van de Oorlogswet en de Wet bbbg, alsmede uit de regelende bepalingen betreffende de overgang van een buitengewone rechtstoestand naar een andere, aangetoond dat de toestand van verhoogde waakzaamheid moet worden geacht de lichtste buitengewone rechtstoestand te zijn, dat de staat van oorlog en de burgerlijke uitzonderingstoestand ongeveer een gelijke mate van staatsnood vooronderstellen en dat de staat van beleg de zwaarste uitzonderings-

toestand is. Verder wordt aangetoond, dat de internering uit de Wet bbbg en de inbewaringstelling uit de Oorlogswet maatregelen zijn, die *niet* als identiek mogen worden beschouwd.

De in artikel 8 voorziene verslaglegging betreffende hetgeen in de buitengewone rechtstoestanden is verricht, is in het verleden slechts één maal, betreffende slechts één gemeente nagekomen.

Bij de artikelen 9 en 10 worden de op die artikelen berustende uitvoeringsregelingen besproken. De gebieden, die de militaire gezagsdragers als gezagsgebied hebben toegewezen gekregen zijn steeds groter geworden door de wijzigingen in de organisatie van de Koninklijke Landmacht. De hiërarchische organisatie van het militair gezag maakt het mogelijk de gezagsuitoefening door het militair gezag vanuit het Hoofdkwartier van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten te leiden. De bevoegdheid van de Minister van Defensie het militair gezag aanwijzingen te geven geeft de regering invloed op de handelingen van het militair gezag.

In de op artikel 10 gebaseerde Instructie militair gezag wordt het militair gezag onder andere opgedragen zoveel mogelijk gebruik te maken van de mogelijkheid de uitoefening van zijn bevoegdheden op te dragen aan organen van burgerlijk gezag en – indien aan het burgerlijk en aan het militair gezag in strekking gelijke bevoegdheden zijn opgedragen – in principe de uitoefening van die bevoegdheden over te laten aan organen van burgerlijk gezag. Bij de bespreking van artikel 11 wordt gewezen op een aantal praktische problemen rond de toepassing van deze opdrachten aan het militair gezag.

Hoofdstukken 7 en 8.

In hoofdstuk 7 worden de bepalingen betreffende de staat van oorlog artikelsgewijze besproken. De algemene verordenende bevoegdheid van het militair gezag is beter geregeld dan onder de oude wet. Duidelijk blijkt dat het militair gezag slechts de beperkte verordenende bevoegdheid toekomt van de lagere openbare lichamen en dat deze de hen toekomende bevoegdheden behouden. Het aantal openbare lichamen waarvan het militair gezag de verordenende bevoegdheid mag uitoefenen is uitgebreid. Voorgescreven is dat – alvorens de verordenende bevoegdheid mag worden gebruikt – zo mogelijk de oorspronkelijke bevoegde organen (meest colleges) moeten worden gehoord. Dit laatste voorschrift lijkt gedoemd een dode letter te blijven.

De collisiebepaling van artikel 15 geeft het militair gezag de bevoegdheid maatregelen van het burgerlijk gezag in bepaalde gevallen geheel of gedeeltelijk buiten werking te stellen. Aangetoond is dat dit artikel in de Oorlogswet noodzakelijk is. De Instructie militair gezag, die op dit punt niet geheel feilloos is, geeft precies aan in welke gevallen het militair gezag deze bevoegdheid mag gebruiken.

In de artikelen 17 tot en met 31 worden het militair gezag vele bevoegdheden toebedeeld. De bevoegdheid van artikel 25 kwam in de oude wet niet voor. De overige bevoegdheden waren alle reeds in de oude wet voorzien, zij het dan dat in de Oorlogswet voor Nederland in de staat van oorlog geen bevoegdheden zijn gegeven, die inbreuk maken op grondwettelijk vastgelegde grondrechten; onder andere hierdoor is ten opzichte van de oude wet verschuiving tot stand gekomen van bevoegdheden van de staat van oorlog naar de staat van beleg en omgekeerd.

In hoofdstuk 8 worden de bepalingen betreffende de staat van beleg besproken. De invloed van het militair gezag neemt toe. Het militair gezag worden dieper ingrijpende bevoegdheden verleend. Inbreuken op in de Grondwet gegarandeerde grondrechten zijn nu mogelijk.

De verleende bevoegdheden zijn aangepast aan de moderne tijd en veelal anders geformuleerd dan in de oude wet. Opvallend is, dat zowel in de staat van oorlog als in de staat van beleg vrijwel alle artikelen, waarvan de tekst is „verbeterd” of is „aangepast aan de terminologie „van de huidige wetgeving” of „waarvan de strekking overeenkomt „met artikel . . . uit de wet van 1899” het militair gezag uitgebreider of verdergaande bevoegdheden verschaffen dan het corresponderende artikel onder de oude wet deed. In een aantal gevallen is dat in de memorie van toelichting aangegeven, in andere gevallen blijkt dit pas bij nauwkeurige bestudering van de wetstekst. Zo heeft de bevoegdheid van het huidige artikel 23 een totaal ander karakter dan de bevoegdheid van artikel 28 van de oude wet, waarvan het – volgens de memorie van toelichting – slechts een uitbreiding zou zijn. Inbewaringstelling is onder de Oorlogswet voor Nederland in een eerder stadium mogelijk dan onder de oude wet. Niet langer is vereist dat externering onmogelijk is, voordat de inbewaringstelling mag worden toegepast. De inbewaringstelling is nu geheel onafhankelijk van de externering. (Door een fout in de wetstekst is de externering vrijwel geheel onmogelijk als geheel Nederland in staat van beleg verkeert¹⁾). Inbewaringstelling zal daardoor nog veel eerder nodig zijn dan onder de oude wet. De memorie van toelichting wijdt hier geen woord aan. In de Tweede en Eerste Kamer heeft niemand hierop gewezen.

De bevoegdheid van artikel 19 is – alhoewel uitgebreid voor wat betreft degenen, bij wie inlichtingen kunnen worden ingewonnen – sterk beperkt, daar de plicht tot antwoorden is vervallen. De

¹⁾ Als dan bij de identieke bevoegdheid van het burgerlijk gezag van artikel 63 bovendien nog de strafsancie ontbreekt, zodat het ook niet effectief mogelijk is te externeren met behulp van de bevoegdheid van artikel 63, is externeren onder de Oorlogswet vrijwel geheel onmogelijk.

motivering voor deze inkrimping in de memorie van toelichting is ongelooftwaardig. De bevoegdheid van artikel 50 is ten opzichte van de oude wet eveneens beperkt. Het aldaar geregelde vergaderverbod is nu niet meer automatisch van kracht bij de afkondiging van de staat van beleg.

De lagere militaire gezagsdragers mogen vele maatregelen in het geheel niet nemen, daar de Bevelhebber der Landstrijdkrachten zich de uitoefening daarvan geheel heeft voorbehouden. Deze maatregelen zullen dus slechts worden genomen door de Bevelhebber zelve. De uitoefening van de bevoegdheden van het militair gezag kan geheel centraal worden gecontroleerd en gecoördineerd vanuit het Hoofdkwartier van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Het militair gezag dient, indien het een maatregel wil nemen, waarvan de daaraan verbonden kosten de f 200.000,— te boven gaan over het algemeen eerst overleg te plegen met de Minister van Defensie. Hetzelfde geldt voor maatregelen, die politiek vérstrekkende gevolgen met zich kunnen brengen. De Minister van Defensie heeft zo de uitoefening van een groot deel van de bevoegdheden – en ieder geval van de belangrijkste – in het algemeen gebonden aan zijn voorafgaande instemming.

De bevoegdheden van organen van burgerlijk gezag zijn bij de behandeling van het ontwerp-Oorlogswet in de Staten-Generaal niet besproken. De bevoegdheden zijn identiek of vrijwel identiek aan de bevoegdheden, die organen van burgerlijk gezag zijn toegekend in de Wet bbbg. De nadere regelen, die in diverse artikelen worden aangekondigd zijn tot op heden niet verschenen. Aanpassing van de regelen betreffende de identieke bevoegdheden uit de Wet bbbg is eveneens achterwege gebleven.

De uitoefening van de bevoegdheden van organen van burgerlijk gezag kan door de bevoegdheid van artikel 33 van de Oorlogswet door de Minister van Binnenlandse Zaken geheel worden gecontroleerd en gecoördineerd. Onder de staat van beleg dienen de organen van burgerlijk gezag bovendien de aanwijzingen van het militair gezag op te volgen. Het militair gezag werkt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Defensie. De leiding van de toepassing van de Oorlogswet ligt geheel bij de regering.

Bij de bespreking van de diverse artikelen zijn opmerkingen gemaakt van wetstechnische aard. Zo blijken een aantal bepalingen betreffende de bevoegdheden van het militair gezag een gemoderniseerde versie van de tekst van de oude wet te zijn en zijn de bepalingen betreffende de bevoegdheden van organen van burgerlijk gezag duidelijk modern. De

bevoegdheden van het militair gezag en die van organen van burgerlijk gezag betreffende hetzelfde onderwerp zijn daardoor niet altijd van dezelfde inhoud. De bepalingen hadden soms beter op elkaar afgestemd kunnen zijn. Aangegeven is wanneer zulks het geval is.

Aangetoond is, dat een aantal malen wetten zijn tot stand gebracht zonder dat de invloed van die wetten op de Oorlogswet is onderkend, waardoor de oorspronkelijke inhoud van een toegekende bevoegdheid is gewijzigd of een in een buitengewone rechtstoestand toepasbare bevoegdheid is verdwenen zonder dat daarvoor iets in de plaats is gekomen. Zie hiervoor bijvoorbeeld de bespreking van de artikelen 26, 36 en 49²⁾.

De regelen gegeven ter uitvoering van de Oorlogswet zijn niet op alle punten in overeenstemming met de bepalingen van de wet. Bij de bespreking van de diverse artikelen zijn de incongruenties aangegeven.

Hoofdstuk 9.

De regeling betreffende de schadeloosstelling is ten opzichte van die onder de oude wet ingrijpend veranderd en daardoor verbeterd.

De maatregelen, die gedurende de staat van oorlog of de staat van beleg kunnen worden genomen zouden zonder effect kunnen blijven als tegen overtreding van de bepalingen niet kan worden opgetreden. Behalve de in Hoofdstuk II van de wet voorziene politiedwang kan op overtreding van het bepaalde bij of krachtens een aantal artikelen van de Oorlogswet voor Nederland straf worden bedreigd. In de opsomming van artikel 70, eerste lid, is één artikel vergeten. Ten opzichte van de oude wet zijn de strafbepalingen verhoogd, alleen op overtreding van het vergaderverbod is een lager strafmaximum voorzien. Vrijwel alle feiten zijn overtredingen, hetgeen een snelle afdoening kan bevorderen.

In artikel 75 van de wet werd de mogelijkheid gegeven in het in staat van oorlog of in staat van beleg verkerende gebied voorlopige hechtenis toe te passen ten aanzien van alle overtredingen van bepalingen bij of krachtens de Oorlogswet vastgesteld, alsmede voor alle misdrijven. Toen in 1975 enige wetten werden aangepast aan de invoering van artikel 67a van het Wetboek van strafvordering, werd de toepassing van voorlopige hechtenis bedoeld in artikel 75 van de Oorlogswet gebonden aan de gronden van het nieuwe artikel 67a van het Wetboek van strafvordering. De oorspronkelijke in artikel 75 voorziene uitbreiding

²⁾ en die van artikel 75. Dit zeer duidelijke voorbeeld komt feitelijk pas aan de orde bij Hoofdstuk 9.

van de mogelijkheid voorlopige hechtenis toe te passen is daardoor – ten onrechte – sterk beperkt. Deze beperking is waarschijnlijk abusievelijk aangebracht, maar daardoor niet minder reëel.

Indien het militair gezag wettelijke bepalingen betreffende zekere onderwerpen mag wijzigen of aanvullen, betreft die bevoegdheid niet de op die onderwerpen betrekking hebbende strafbepalingen.

Hoofdstuk 10.

De Oorlogswet voor Nederland kan een goed instrument zijn om het voor het militaire apparaat mogelijk te maken in tijd van nood zijn taak te volbrengen terwijl de burgerlijke autoriteiten hun taak normaal blijven vervullen, tenzij en voorzover het militair gezag het op grond van de militaire noodzaak nodig oordeelt krachtens de Oorlogswet voor Nederland in te grijpen. Dit zal echter uitsluitend het geval zijn als de regering erin slaagt een goede en nauwe samenwerking tussen de bevoegde instanties van het militair en burgerlijk gezag tot stand te brengen. Zou een dergelijke samenwerking niet of onvoldoende tot stand komen, zal de toepassing van de Oorlogswet geen nuttig effect sorteren, doch slechts – zowel bij burgerlijk als bij militair gezag – irritatie en onzekerheid veroorzaken, hetgeen in tijden van nood een extra bedreiging van de uit- of inwendige veiligheid zou opleveren.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 11 oktober 1977

President: Mr. J. A. L. Brada; *Leden:* Majoor A. N. L. Maas en majoor W. J. de Jong;

Raadsman: Kapitein H. J. Strooij.

Als dpl. soldaat geweigerd deel te nemen aan een oefening en in zijn ongehoorzaamheid volhard nadat hij op zijn strafbaarheid was gewezen.

4 Weken militaire detentie (met aftrek van 3 weken voorarrest), waarvan 1 week voorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 114(1))

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen F.M.E.,
geboren 30 januari 1955, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, op of omstreeks 20 september 1977 te Nunspeet, nadat zijn militaire meerdere, tevens zijn compagniescommandant, kapitein H. J. Poelhekken, hem, beklaagde, de opdracht had gegeven als chauffeur deel te nemen aan een bevolen militaire oefening („Inter-action”), heeft geweigerd en/of opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen, waarna hij opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat hij door genoemde meerdere uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid was gewezen”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik erken wat mij is tenlastegelegd. Op 20 september 1977 heb ik als dienstplichtig soldaat bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst in Nunspeet van mijn compagniescommandant, de mij bekende kapitein H. J. Poelhekken, bevel gekregen: „Ik geef je opdracht je spullen te pakken en mee te gaan op oefening”. Ik begreep, dat ik mee moest als chauffeur op een bevolen militaire oefening, genaamd Inter-action. Ik wist dat de kapitein mijn militaire meerdere was en zijn opdracht een dienstbevel, waaraan ik moest voldoen. Ik heb geantwoord: „Dat weiger ik”. De kapitein wees mij op mijn strafbaarheid en herhaalde zijn bevel. Ik heb geantwoord: „Ik doe het niet”.

Overwegende, dat Hendrikus Johannes Poelhekken, oud 37 jaar, kapitein der Intendance, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede heeft bevestigd :

Op 20 september 1977 heb ik als kapitein en 's mans compagniescommandant in Nunspeet aan de mij bekende soldaat F.W.E. bevel gegeven : „Ik geef je opdracht je spullen te pakken en mee te gaan op oefening”. Dit betrof, zoals E. van mij wist, zijn meegaan als chauffeur met de bevolen militaire oefening Inter Action. Ik hoorde E. mij antwoorden : „Dat doe ik niet”. Ik wees hem vervolgens op zijn strafbaarheid en herhaalde mijn bevel. Ik hoorde hem antwoorden „Ik doe het niet”;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten,

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was „bij de Koninklijke Landmacht, op 20 september 1977 te Nunspeet, na „dat zijn militaire meerdere, tevens zijn compagniescommandant, kapitein H. J. Poelhekken, hem, beklagde, de opdracht had gegeven als „chauffeur deel te nemen aan een bevolen militaire oefening („Inter-,,,action”), heeft geweigerd, aan dat dienstbevel te gehoorzamen, waarna hij opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat hij „door genoemde meerdere uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid was gewezen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als : „*opzettelijke ongehoorzaamheid, terwijl de schuldige opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid, juncto artikel 114, derde lid, aanhef en onder 1e, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten.

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde zich sedert 20 september 1977 in voorlopig arrest bevindt, tot 11 oktober 1977;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 4 weken (met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uit-

spraak in arrest doorgebracht, te weten vanaf 20 september 1977 tot 11 oktober 1977) waarvan 1 week voorwaardelijk met een proeftijd van 8 maanden — Red.].

NASCHRIFT

Vóór de tweede wereldoorlog en ook nog gedurende jaren nadien was het vaste jurisprudentie, dat uit de tenlastelegging duidelijk moest blijken dat de beklaagde op de strafrechtelijke gevolgen van zijn ongehoorzaamheid is geweest; d.w.z. dat de beklaagde was geweest op een te verwachten strafvervolgning en/of de gevolgen van dien (in tegenstelling tot krijgstuchtelijke gevolgen). Bleef zodanige omschrijving achterwege, dan werd de beklaagde van het strafverzwarende element vrijgesproken.

Aan deze eis is de laatste tijd zelden meer voldaan. Wel was nog steeds de praktijk dat het geweest zijn op de strafrechtelijke gevolgen uit de bewijsmiddelen moest blijken.

Ook hiervan was echter in het voorliggende geval geen sprake: de tenlastelegging bevatte slechts een kwalificatie, overgenomen uit de wet en de bewijsmiddelen eveneens. Niet is gebleken dat beklaagde inderdaad zich aan de bewuste strafverzwarende omstandigheid heeft schuldig gemaakt.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 15 december 1977

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-kolonel W. J. Esseveld en majoor M. Wensveen;

Raadsman: Mr J. P. M. van der Ham.

Als dpl. kanonnier:

(1) Met kracht een bierflesje van korte afstand naar het hoofd van een korporaal 1e klasse geworpen, zijnde die korporaal niet geraakt uitsluitend door het feit dat hij, in een deuropening staande, de deur voor zich dichttrok;

(2) Voormelde korporaal bedreigd door toevoeging van: „Ik snij hem „zijn strot af; ik rijg je aan het mes; ik maak je kapot”, zijnde hij door een aantal collega's tegengehouden zijn meerdere aan te vallen.

Veroordeling wegens poging tot zware mishandeling en bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht tot 4 weken gevangenisstraf voorwaardelijk en f 500 geldboete.

(W.M.Sr. art. 108, 116, 117, 122; W.Sr. art. 45, 285, 302, 304)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsgeschiedenis, eiser, tegen G.P.J., geboren 13 september 1956, dpl. kan., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 21 maart 1977 in of nabij de legerplaats „Ossendrecht ter uitvoering van zijn voornemen korporaal der eerste „klasse Johannes Gerardus Koerselman, die in uniform was gekleed en de „functie van commandant van de over de legerplaats Ossendrecht ge- „stelde wacht vervulde, gedurende de rechtmatige uitoefening van zijn, „Koerselmans, bediening, opzettelijk zwaar lichamenlijk letsel toe te „brengen, opzettelijk met kracht — op korte afstand van genoemde „Koerselman staande — een bierflesje naar, althans in de richting van „deze Koerselman heeft geworpen, zijnde de verdere uitvoering van „het door hem, beklagde, voorgenomen misdrijf niet voltooid, alleen „tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid dat ge- „noemde Koerselman niet door het bierflesje, hetwelk tegen de toegangs- „deur van het wachtgebouw terecht kwam, werd getroffen, in elk geval „tengevolge van enige van zijn wil onafhankelijke omstandigheid(he- „den),

„althans, indien terzake van het voorgaande geen veroordeling mocht „of zou kunnen volgen,

„dat hij op of omstreeks 21 maart 1977 in of nabij de legerplaats Ossen- „drecht te Ossendrecht, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werke- „lijke dienst was, opzettelijk zijn meerdere, korporaal der eerste klasse „Johannes Gerardus Koerselman, feitelijk heeft bedreigd met geweld „door toen aldaar opzettelijk gewelddadig met kracht — op korte af- „stand van genoemde meerdere staande — een bierflesje naar, althans „in de richting van deze meerdere te werpen,

„2. dat hij op of omstreeks 21 maart 1977 te Ossendrecht opzettelijk „Johannes Gerardus Koerselman met enig misdrijf tegen het leven ge- „richt, althans met zware mishandeling bedreigend, van korte afstand „opzettelijk heeft toegevoegd de voor hem, Koerselman, bestemde drei- „gende woorden: „Ik snij hem zijn strot af; Ik rijg je aan het mes” en „Ik „„„maak hem kapot”, althans woorden van gelijke dreigende strekking en „betekenis, zulks terwijl hij, beklagde, die zich naar genoemde Koersel- „man wilde begeven, door enige andere personen werd vastgegrepen en „tegegehouden,

„althans, indien terzake van het voorgaande geen veroordeling mocht „of zou kunnen volgen,

„dat hij op of omstreeks 21 maart 1977 in of nabij de legerplaats Ossen- „drecht te Ossendrecht, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijk- „ke dienst was, opzettelijk zijn meerdere, korporaal der eerste klasse „Johannes Gerardus Koerselman, tevens dienstdoend commandant van

„de over de legerplaats Ossendrecht gestelde wacht, in het openbaar dan „wel in zijn tegenwoordigheid mondeling met enig kwaad heeft bedreigd „door toen aldaar opzettelijk, in aanwezigheid van enkele andere militairen, genoemde meerdere de volgende voor hem, Koerselman, bestemde met enig kwaad bedreigende woorden toe te voegen: „Ik snij „„hem zijn strot af”, „Ik rijg je aan het mes” en „Ik maak hem kapot”, „althans woorden van gelijke dreigende strekking en betekenis”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 21 maart 1977 heb ik in de legerplaats Ossendrecht te Ossendrecht het voornemen gehad een mij onbekende korporaal 1e klasse in uniform gekleed en kennelijk de functie vervullend van commandant van de wacht van de legerplaats Ossendrecht, die later bleek te heten Johannes Gerardus Koerselman, ernstig lichamelijk letsel toe te brengen. Ter uitvoering hiervan heb ik met kracht van nabij een bierflesje gegooid naar het hoofd van die Koerselman. Ik wilde hem daar raken. Dat is niet gelukt uitsluitend doordat Koerselman nog net op tijd het flesje wist af te weren met de toegangsdeur van het wachtgebouw. Dit was niet aan mijn wil te danken.

Even later heb ik daar Koerselman bedreigd met een misdrijf tegen het leven door hem van nabij op dreigende toon met opzet toe te voegen: „Ik snij hem zijn strot af”, „Ik rijg je aan het mes” en „Ik maak hem „kapot”;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt:

als verklaring van Johannes Gerardus Koerselman, korporaal der 1e klasse:

Van 20 maart 1977, 19.00 uur tot 21 maart 1977, 07.00 uur, was ik aangewezen als wachtcommandant voor de legerplaats Ossendrecht te Ossendrecht. Op 21 maart 1977, omstreeks 01.00 uur, wilde ik gegevens van de soldaat Kok noteren omdat hij een bierflesje kapot had gegooid. Ik begaf mij hierop in de richting van het wachtlokaal. De soldaat Kok liep achter mij aan. Toen ik achterom keek, zag ik dat niet alleen de soldaat Kok doch ook een ander persoon mee was gelopen. Ik heb hierop tegen die persoon gezegd: „Ik heb jou niet nodig”. Deze persoon (later bleek dat de soldaat J. te zijn) stak hierop zijn hand in de binnenzak van zijn jas en haalde er een bierflesje uit. Ogenblikkelijk hierop gooide deze J. het bierflesje loeihard in mijn richting. Ik stond op dat moment tussen de deur en de deurstijl van het wachtgebouw. Ik heb in een reflex de toegangsdeur dichtgetrokken. Het bierflesje spatte hierop op de deur op de hoogte van mijn gezicht uit elkaar. Ongeveer vijf minuten later zag ik dat J. en nog een paar andere soldaten met elkaar stonden te praten. Toen ik dat groepje naderde, begon J. te vloeken en te tieren. Hij zei

onder andere: „Ik snij hem zijn strot af. Ik rijg je aan het mes. Ik maak „hem kapot”. De soldaat J. wilde op dat moment naar mij toe komen, doch werd door zijn collega's vastgegrepen en tegengehouden. Tijdens mijn wachtdienst was ik gekleed in het binnengevechtspak. Indien de soldaat J. niet door zijn collega's was vastgehouden had hij mij beslist aangevlogen. Door hetgeen J. allemaal gezegd had, voelde ik mij bedreigd; als relaas van verbalisant:

Op 22 maart 1977 heb ik uit handen van J. inbeslaggenomen een werpmes, dat J. in zijn weekendtas had;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig afschrift van de kennisgeving van inbeslagneming opgemaakt en ondertekend door de wachtmeester der eerste klasse der Koninklijke Marechaussee W.J.M. van de Schoot, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van Van de Schoot dat op 22 maart 1977 te Putte (NB) onder G.P.J., wonende . . . te Nijmegen, een werpmes in beslag werd genomen, toebehorende aan J. voornoemd;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft en genoemd afschrift van de kennisgeving van inbeslagneming slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen — wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder 1 en 2, telkens primair, is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij op 21 maart 1977 in de legerplaats Ossendrecht te Ossendrecht ter uitvoering van zijn voornemen korporaal der eerste klasse „Johannes Gerardus Koerselman, die in uniform was gekleed en de „functie van commandant van de over de legerplaats Ossendrecht gestelde wacht vervulde, gedurende de rechtmatige uitoefening van zijn, „Koerselmans, bediening, opzettelijk zwaar lichamenlijk letsel toe te brengen, opzettelijk met kracht — op korte afstand van genoemde Koerselman staande — een bierfles naar deze Koerselman heeft geworpen, zijnde de verdere uitvoering van het door hem, beklaagde, voorgenomen „misdrijf niet voltooid, alleen tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid dat genoemde Koerselman niet door het bierflesje „hetwelk tegen de toegangsdeur van het wachtgebouw terecht kwam, „werd getroffen;

„2. dat hij op 21 maart 1977 te Ossendrecht opzettelijk Johannes „Gerardus Koerselman met enig misdrijf tegen het leven gericht, bedreigend, van korte afstand opzettelijk heeft toegevoegd, de voor hem, „Koerselman, bestemde dreigende woorden: „Ik snij hem zijn strot af; „„Ik rijg je aan het mes” en „Ik maak hem kapot”, zulks terwijl hij, beklaagde, die zich naar genoemde Koerselman wilde begeven, door „enige andere personen werd vastgegrepen en tegengehouden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd

als:

1. „*poging tot zware mishandeling, gepleegd tegen een ambtenaar gedurende de rechtmatige uitoefening zijner bediening*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 302 eerste lid junctis artikel 304 eerste lid aanhef en onder ten tweede en artikel 45 eerste lid van het Wetboek van Strafrecht,

2. „*bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 285 eerste lid van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde onder 1 en 2, telkens primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat — nu ten aanzien van het onder 1 en 2, telkens primair telastegelegde veroordeling zal volgen — een onderzoek naar het onder 1 en 2, telkens subsidiair, telastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 weken, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 500, bij gebreke van betaling en verhaal, te vervangen door hechtenis voor de tijd van 20 dagen; voorts: verbeurdverklaring van het inbeslaggenomen werpmes — *Red.*].

NASCHRIFT

Men kan zich erover verwonderen waarom de Auditeur-Militair, die een militair aanklaagt ten overstaan van een militair strafcollege met betrekking tot het werpen van een bierflesje naar een militaire meerdere, grijpt naar het burgerlijke misdrijf van (poging tot) zware mishandeling inplaats van naar het militaire misdrijf van (poging tot) feitelijke insubordinatie. De keuze is echter juist, zoals volgt uit het bepaalde in artikel 122 W.M.Sr.: indien een feit, vallende in de strafbepaling van artikel 117 of 118 W.M.Sr. tevens valt in een zwaardere strafbepaling van het gemene recht, wordt deze laatste (onder verhoging van het strafmaximum) toegepast.

De verwondering schijnt echter gerechtvaardigd voor het tweede ten laste gelegde feit: het uiten van dreigende woorden aan het adres van de meerdere en het zich naar die meerdere willen begeben; alles zodanig dat

de meerdere verklaarde dat als beklagde niet door zijn collega's zou zijn vastgegrepen, hij die meerdere beslist zou zijn aangevlogen.

Een bepaling als van artikel 122 W.M.Sr. komt namelijk niet voor met betrekking tot de artikelen 108 en 116 W.M.Sr.: de bedreiging door gebaar of daad en de feitelijke bedreiging van een meerdere. De Auditeur-Militair legde het misdrijf van artikel 116 niet en het misdrijf van artikel 108 slechts subsidiair ten laste, welk laatste daardoor buiten spel kwam te staan.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Beschikking (W.Sr. art. 14 g) van 9 februari 1978

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel J. W. Meijer en kolonel W. Sundermeijer.

Na op 19 januari 1978 aan veroordeelde betekende kennisgeving van voorwaardelijke veroordeling, zich op 27 januari 1978 schuldig gemaakt aan een aantal krijgstuchtelijke vergrijpen.

Op vordering van de Auditeur-Militair wordt last gegeven tot tenuitvoerlegging van de voorwaardelijk opgelegde militaire detentie.

(W.Sr. art. 14e en 14g)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

Gezien het vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem, van 4 januari 1978, onherroepelijk geworden op 17 januari 1978, waarbij M. C., geboren 8 juni 1956, dpl. kanonnier, wegens:

1. „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, tenminste één dag en niet langer dan dertig dagen durende, terwijl de „schuldige het misdrijf pleegt, terwijl hij is dienstdoende”,

2. „opzettelijke ongehoorzaamheid”,

is veroordeeld tot militaire detentie voor de tijd van vier weken, met bevel, dat een gedeelte van deze straf, groot twee weken niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij de Rechter later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op drie maanden bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, dan wel gedurende de proeftijd zich op andere wijze heeft misdragen;

Gezien de akte van uitreiking, waaruit blijkt dat de kennisgeving van voorwaardelijke veroordeling zoals bedoeld in artikel 14e van het Wetboek van Strafrecht in bovengenoemd vonnis op 19 januari 1978

aan de veroordeelde in persoon is betekend;

Gelet op voormeld vonnis, alsmede op een proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, op 27 januari 1978 opgemaakt en door Jan Theodorus Zweytzer en Henricus Wilhelmus Muermans, respectievelijk eerste luitenant en tweede luitenant en beiden behorende tot de Terréinmeetbatterij 101 Artillerie Meetafdeling te 't Harde waaruit blijkt dat veroordeelde op 27 januari 1978 aan de 1e luitenant A. M. Nijdam telefonisch in strijd met de waarheid heeft medegedeeld dat hem een auto-ongeval was overkomen, alsmede heeft geweigerd en/of opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan diens opdracht om onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren;

Gezien de vordering van de Auditeur-Militair van 1 februari 1978 houdende dat de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem last geve tot tenuitvoerlegging van de bij vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem d.d. 4 januari 1978 voorwaardelijk opgelegde militaire detentie voor de tijd van twee weken;

Gelet op het onderzoek ter terechtzitting met gesloten deuren d.d. 9 februari 1978;

Gehoord de Auditeur-Militair en de veroordeelde;

Overwegende, dat is gebleken dat de veroordeelde voor het einde van de proeftijd zich heeft misdragen;

Overwegende, dat op grond van hetgeen bij het onderzoek is gebleken de krijgsraad het wenselijk acht last tot tenuitvoerlegging te geven van de voorwaardelijk opgelegde militaire detentie voor de tijd van twee weken;

Gezien de artikelen 14b, 14f, 14g, 14h, 14i, 14j, 14k van het Wetboek van Strafrecht;

BESLISSENDE

Wijst de vordering van de Auditeur-Militair toe;

Geeft last tot tenuitvoerlegging van de straf, voorzover voorwaardelijk opgelegd bij voormeld onherroepelijk geworden vonnis d.d. 4 januari 1978 zijnde, twee weken militaire detentie.

TUCHTRECHTSPRAAK

Hoofd Personeelszaken Luchtdoelartillerieschool

Beschikking van 10 november 1977

Een militair neemt deel aan een „Chili-demonstratie” gekleed in het binnenpak van de gevechtstenuue, met naast het baretembleem een insigne van het „Chili-comité”.

Geen toestemming was verleend in uniform aan de betoging deel te nemen.

(W.K. art. 61 e.v., 67; R.b.d.K. art. 31)

De majoor W. A. VERMEULEN, Hoofd Personeelszaken van de luchtdoelartillerieschool;

Gezien het beklagschrift van de dienstplichtig soldaat H., rnr 52. . . ., tewerkgesteld bij het . . . te Ede en in onderhoud gesteld bij de Administratieve batterij van de luchtdoelartillerieschool, houdende de op 4 november 1977 kenbaar gemaakte wens zich te beklagen over de straf van vier dagen licht arrest met de strafreden:

„Gekleed in binnenpak GVT met koppel en baret, op welke baret „naast het wapenembleem een insigne van het „Chili-comité” was „aangebracht, deelgenomen aan een, over de openbare weg, gehouden „demonstratie waaraan deelname door in uniform geklede militairen „door de NTC niet was toegestaan”, hem opgelegd door de kapitein J. M. NIHOFF, commandant van de administratieve batterij van de luchtdoelartillerieschool en hem op 31 oktober 1977 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager, bijgestaan door vertrouwensman: de dienstplichtig soldaat Jautze, R. P. C., rnr 55. . . ., ingedeeld bij de 25 Afdeling lichte luchtdoelartillerie;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat de klager heeft verklaard dat hij:

op zondag 11 september 1977, gekleed in het binnenpak van het gevechtstenuue, waarbij op de baret, naast het baretembleem, door hem een insigne van het „Chili-comité” was aangebracht, heeft deelgenomen aan de te Amsterdam gehouden „Chili-demonstratie”;

bekend was met de zakelijke inhoud van Aanwijzing nr 5 van de „Voorlopige algemene aanwijzingen inzake de uitoefening van bepaald, „de grondrechten voor militairen” (opgenomen in LaO nr 75016, code-nr 51.16/25), waarin o.m. wordt gesteld dat voor het tijdens betogingen dragen van de uniform de toestemming nodig is van de betrokken PMC/GC, behalve in het geval dat de betoging tot onderwerp heeft verbetering van de voor militairen algemeen geldende arbeidsvoor-

waarden, met inbegrip van hun woon- en werkomstandigheden;

van militaire zijde geen toestemming heeft gevraagd om tijdens de demonstratie de uniform te mogen dragen;

van mening is dat demonstreren tegen het fascistische regime in Chili ook voor in uniform geklede militairen moet zijn toegestaan gezien de rol die het leger bij de staatsgreep in Chili op 11 september 1973 heeft gespeeld en dat hij het daarom vanzelfsprekend vindt dat – in dit geval – het demonstreren door militairen, gekleed in uniform, niet strafbaar zou moeten zijn;

Overwegende dat klager heeft toegegeven dat de Chili-demonstratie niet kon worden beschouwd als zijnde gericht op verbetering van de voor militairen algemeen geldende arbeidsvoorwaarden;

Overwegende dat een verzoek van het hoofdbestuur van de VVDM om toestemming voor een aantal militaire leden van deze vereniging, om in uniform te mogen deelnemen aan de betoging van 11 september 1977, door de NTC niet werd toegestaan;

Overwegende dat klager heeft toegegeven dat zijn gedragingen op 11 september 1977, v.w.b. het door hem buiten de normale diensturen gedragen tenue en het in uniform deelnemen aan de demonstratie, strijdig waren met de daaromtrent algemeen geldende bepalingen;

Overwegende dat;

a. de bestrafte feiten zijn gepleegd;

b. de strijdigheid met de krijgstucht is vastgesteld en ernstig moet worden geacht;

c. de strafreden de gepleegde feiten op juiste wijze omschrijft;

d. de soort en de zwaarte van de straf in overeenstemming zijn met de gepleegde feiten.

Overwegende dat de klacht van klager niet is gericht tegen de feitelijke afdoening van de gepleegde feiten door de strafoplegger, doch is gericht tegen de vigerende bepalingen betreffende het recht van de betoging, waaraan zijn gedrag bij de krijgstuchtelijke behandeling van de zaak werd getoetst

Overwegende dat klager zich hiermede bevindt op het terrein van een klacht over een algemeen geldende bepaling en dat een dergelijke klacht – in deze – niet relevant is;

Overwegende dat klager, zo hij van mening is dat aanwijzing nr 5 van de „Voorlopige algemene aanwijzingen inzake de uitoefening „van bepaalde grondrechten voor militairen” dient te worden gewijzigd, zich met daartoe strekkende voorstellen dient te wenden tot de Minister van Defensie;

Beschikkende op het beklag: Handhaaft de strafoplegging en verklaart de klacht tegen het gestelde in aanwijzing nr 5 van de „Voorlopige algemene aanwijzingen inzake de uitoefening van bepaalde „grondrechten voor militairen” niet ontvankelijk.

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 15 februari 1978

(Zie beschikking op beklag hiervoor)

President: Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht Mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Bosch (plv), brigade-generaal Mr Dr Kasten (plv).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gelezen een verklaring, ingediend op 16 november 1977, waarbij de dpl. soldaat H., rnr 52. . . . , tewerkgesteld bij het . . . te Ede en in onderhoud gesteld bij de Administratieve Batterij van de Luchtdoel-artillerieschool te Ede, 's Hof's eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag door hem ingediend bij het Hoofd Personeelszaken van genoemde School over de straf van vier dagen licht arrest hem opgelegd door de commandant van voornoemde batterij wegens:

„Gekleed in het binnenpak GVT met koppel en baret, op welke „baret naast het wapenembleem een insigne van het „Chili-comité” „was aangebracht, deelgenomen aan een, over de openbare weg, ge„houden demonstratie waaraan deelname door in uniform geklede „militairen door de NTC niet was toegestaan”, bij welke beschikking – op 10 november 1977 genomen en op 11 november 1977 in afschrift aan klager uitgereikt – de strafoplegging, waarvan beklag, werd gehandhaafd;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende, dat de behandeling van deze zaak het Hof tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan die, vervat in de beschikking waarvan beklag, zodat de beschikking dient te worden bevestigd en het beklag als ongegrond moet worden aangemerkt;

Krachtens 's Hof's Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Bevestigt de beschikking waarvan beklag;

Bepaalt, dat een afschrift van 's Hof's eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advoc-

caat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

In de aanwijzing nr 5 van de regelen „Uitoefening van grondrechten „door militairen” wordt de „betrokken provinciale militaire commandant” genoemd als functionaris, die toestemming kan geven tot het dragen van uniform bij een betoging wanneer dat volgens die aanwijzing nodig is. Uit de onderhavige beschikking blijkt dat de toestemming tot het deelnemen aan de betoging is geweigerd door de Nationaal Territoriaal Commandant, terwijl de bevoegde autoriteit volgens aanwijzing nr 5 zou zijn geweest de PMC Noord-Holland. Het HMG heeft hieraan geen aandacht besteed, althans er geen overweging aan gewijd. Tenzij uitdrukkelijk blijkt dat een bepaalde bevoegdheid uitsluitend en alleen is opgedragen aan een bepaalde commandant zullen de boven de betreffende commandant gestelde commandanten dezelfde bevoegdheid kunnen uitoefenen. Het militair adagium dat een commandant kan beschikken over alle bevoegdheden van zijn ondercommandanten wordt door het HMG hier kennelijk van toepassing geacht.

C.

Nationaal Territoriaal Commandant

Beschikking van 18 november 1977

Hoofdbestuur lid van de VVDM verleent door deelneming aan een actie steun aan die actie, wetende dat daaraan deelnemende militairen uitdrukkelijk het doel hadden bestaande voorschriften terzake van de verlening van nachtpermissie te overtreden.

Overwegingen ten aanzien van de strafbaarheid, ontbreken van overwegingen ten aanzien van de opgelegde straf.

(W.K. art. 65; P.I. art. 56; R.b.d.K. art. 20)

De generaal-majoor M. DE JONG, Nationaal Territoriaal Commandant,
Gezien het beklagschrift van dienstplichtig soldaat J.P., registratienummer 52. . . ., ingedeeld bij de Stafverzorgingscompagnie van het Provinciaal Militair Commando Utrecht, houdende de op 28 oktober 1977 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van f 30,- geldboete met de strafreden:

„Als hoofdbestuur lid van de VVDM, in persoon deelgenomen en „daardoor steun verleend aan een demonstratieve actie, welke uit-

„drukkelijk ten doel had om opzettelijk de bestaande voorschriften „terzake van de verlening van nachtpermissie te overtreden welke „overtreding ook daadwerkelijk heeft plaats gevonden.”; hem opgelegd door luitenant-kolonel W. H. M. UILENBROEK, Provinciaal Militair Commandant Utrecht en hem op 24 oktober 1977 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager, bijgestaan door zijn vertrouwensman dienstplichtig soldaat J. Ch. Tomson;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende, dat de klager heeft verklaard,

dat hij bij de betreffende actie aanwezig is geweest,

dat hij met de deelnemers aan de actie heeft meegelopen en dat hij aan de actie morele steun heeft verleend;

dat echter niet kan worden gesteld dat hij aan de actie heeft deelgenomen, omdat hij, gelegerd op de Hojel Kazerne te Utrecht, niet de nachtpermissievoorschriften, die gelden op de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort, heeft overtreden;

dat de strafoplegger tijdens het tuchtproces zeer nadrukkelijk artikel 20 van het Reglement betreffende de Krijgstucht heeft aangevoerd als grond voor de strafbaarheid van zijn gedraging;

dat dit artikel, gelet op de maatschappelijke ontwikkelingen in de krijgsmacht, is achterhaald, en hantering ervan het werk van de VVDM als vakbond onmogelijk maakt;

Overwegende, dat de bepaling van artikel 20 van het Reglement betreffende de Krijgstucht zijn betekenis niet heeft verloren, ook al moet bij de hantering ervan in het algemeen rekening worden gehouden met de plaats gehad hebbende maatschappelijke ontwikkelingen in de krijgsmacht;

dat het toenemen van de mogelijkheden voor militairen om van hun mening blijk te geven niet betekent, dat het de militair is toegestaan op enige wijze verzet aan te kweken bij andere militairen of bestaand verzet op enige wijze te ondersteunen, met name indien dat verzet inhoudt het in vereniging overtreden van dienstvoorschriften;

dat het deelnemen en daardoor steun verlenen aan een demonstratieve actie, die ten doel heeft opzettelijk een dienstvoorschrift te overtreden, onbestaanbaar is met de militaire tucht en orde en derhalve is een krijgstuchtelijk vergrijp;

dat dit niet minder geldt voor hem, die aan de bedoelde actie deelneemt, terwijl niet hijzelf opzettelijk dat dienstvoorschrift overtreedt, maar andere deelnemers aan die actie opzettelijk dat dienstvoorschrift overtreden;

Overwegende, dat de strafreden niet geheel voldoende duidelijk weergeeft, dat klager weliswaar aan de actie heeft deelgenomen maar daardoor niet zelf de bestaande voorschriften terzake van de verlening

van nachtpermissie heeft overtreden;

Overwegende, dat klager zich niet beklaagt over de soort en de zwaarte van de opgelegde straf;

Beschikkende op het beklag: Handhaaft de opgelegde straf;

Wijzigd de omschrijving der strafreden, zodat deze komt te luiden „Als hoofdbestuurslid van de VVDM in persoon deelgenomen en daar-, door steun verleend aan een demonstratieve actie van andere militair-, ren, wetende dat deze andere militairen uitdrukkelijk het doel hadden om door deze demonstratieve actie opzettelijk de bestaande voorschriften terzake van de verlening van nachtpermissie te overtreden, terwijl deze overtreding ook daadwerkelijk heeft plaatsgevonden.”;

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 15 februari 1978

(Zie de beschikking op beklag hiervoor)

President: Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht Mr De Groot, generaal-majoor b.d. Lagerwerff (plv), luitenant-generaal b.d. Thijssen (plv).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gelezen een verzoek ingediend op 28 november 1977, waarbij de dienstplichtig soldaat *J.P.*, rnr 52. . . ., ingedeeld bij de Stafverzorgingscompagnie van het Provinciaal Militair Commando Utrecht, 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van een beschikking op het beklag, door hem ingediend bij de Nationaal Territoriaal Commandant over de straf van f 30,- geldboete, hem door de Provinciaal Militair Commandant Utrecht opgelegd wegens:

„Als hoofdbestuurslid van de VVDM, in persoon deelgenomen en daardoor steun verleend aan demonstratieve actie, welke uitdrukkelijk ten doel had om opzettelijk de bestaande voorschriften terzake van de verlening van de nachtpermissie te overtreden welke overtreding ook daadwerkelijk heeft plaatsgevonden”,

bij welke beschikking – op 18 november 1977 genomen en op 23 november 1977 aan klager uitgereikt – de opgelegde straf werd gehandhaafd en de omschrijving der strafreden werd gewijzigd zodat deze kwam te luiden:

„Als hoofdbestuurslid van de VVDM in persoon deelgenomen
 „en daardoor steun verleend aan een demonstratieve actie van andere
 „militairen, wetende dat deze andere militairen uitdrukkelijk het doel
 „hadden om door deze demonstratieve actie opzettelijk de bestaande
 „voorschriften terzake van de verlening van nachtpermissie te overtreden,
 „den, terwijl deze overtreding ook daadwerkelijk heeft plaatsgevonden.”;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager, bijgestaan door zijn vertrouwensman Mr R. M. Schutte;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht;

Overwegende dat de vertrouwensman heeft aangevoerd dat in de overwegingen van de beklagmeerdere het gedeelte „dat het deelnemen
 „en daardoor steun verlenen aan een demonstratieve actie, die ten doel
 „heeft opzettelijk een dienstvoorschrift te overtreden, onbestaanbaar
 „is met de militaire tucht en orde en derhalve is een krijgstuchtelijk
 „vergriep” ongenueanceerd is en geheel geen rekening houdt met de bijzonder kwetsbare positie van een hoofdbestuurslid van de VVDM;

dat hij ter ondersteuning daarvan enkele voorbeelden vermeldt van gevallen, waarin naar zijn oordeel de bestuursleden zich niet zouden kunnen verschuilen achter hun functie, doch dat hij zich afvraagt of in het onderhavige geval klager als bestuurslid aansprakelijk kan worden gesteld voor een actie van nauwelijks criminele inhoud, die niet door hem is georganiseerd maar die hij wel moreel heeft gesteund;

Overwegende, dat ten betoge van een bevestigende beantwoording dier vraag een beroep is gedaan op gevallen, waarin het ging om het behartigen van belangen van militairen die zich reeds aan een strafbaar feit of een krijgstuchtelijk vergriep hadden schuldig gemaakt, doch zodanige gevallen niet op één lijn kunnen worden gesteld met gevallen waarbij steun wordt verleend aan militairen bij en ten tijde van het begaan van krijgstuchtelijke vergriepen, zoals ten deze is geschied;

Overwegende dat immers klager, nadat hij had vernomen dat er een demonstratie zou worden gehouden, zich ter plaatse heeft begeven, heeft medegelopen toen de demonstranten zich op de openbare weg hadden begeven, en met de andere militairen na 24.00 uur het kazerne-terrein weer heeft betreden en dusdoende aan die demonstratie die tot doel of mede tot doel had onvergenoegdheid te betonen over een dienstvoorschrift en daartegen in verzet te komen door dat voorschrift opzettelijk te overtreden, heeft deelgenomen en zich met zijn gezag als hoofdbestuurslid daarachter heeft gesteld, welke handelingen onbestaanbaar zijn met de militaire tucht en orde waaraan klager, ook in zijn handelingen als hoofdbestuurslid van de VVDM onderworpen blijft;

Overwegende, dat uit het vorenstaande volgt dat de grieven tegen de

beschikking, waarvan beklag, ongegrond zijn;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak het Hof overigens tot geen andere beschouwingen heeft geleid dan die, vervat in de beschikking waarvan beklag, zodat de beschikking dient te worden bevestigd;

Krachtens 's Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag:

Bevestigt de beschikking, waarvan beklag, met overneming der gronden in voege als voormeld.

Bepaalt dat een afschrift van 's Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

Opvallend in de beschikking op beklag is het ontbreken van een overweging betreffende de straf en de strafmaat. Slechts treffen wij aan de mededeling dat klager zich niet beklaagt over soort en zwaarte van de straf.

Artikel 65 van de Wet op de Krijgstucht spreekt er echter over dat de beklagmeerdere „de zaak . . . in haar geheel” zal onderzoeken. Volgens de Memorie van toelichting op de wijziging van artikel 65 WK (wet van 4 juli 1963 Stb 295) zijn de woorden „in haar geheel” toegevoegd om buiten twijfel te stellen dat de beklagmeerdere de gehele zaak moet onderzoeken. Ook vóór de invoeging van deze woorden in artikel 65 WK behoorde de beklagmeerdere dat reeds te doen: Zie bv MRT IV (1908 |09) blz 621, MRT XXXI (1935 |36) blz 76. Te dezen heeft de NTC de zaak niet in haar geheel onderzocht, althans daarvan niet laten blijken in zijn beschikking (vgl art 65, derde lid, WK). Hij heeft zich beperkt tot de zaak „voorzover niet de strafsoort of straf„maat betreffende”.

De beklagmeerdere behandelt „de zaak”, waaronder is te verstaan de zaak, zoals die is neergelegd in de strafreden, geheel opnieuw en naar eigen inzicht¹⁾. Artikel 66 WK wijst hem wat zijn mogelijkheden zijn.

In deze zaak ging het klager – naar is aan te nemen – om het principe, het wél of niet hebben gepleegd van een krijgstuchtelijk vergrijp. De daarvoor opgelegde straf zal voor hem van ondergeschikt belang zijn geweest. De beklagmeerdere is echter ook in een dergelijk geval en zélf als blijkt dat klager met de hem opgelegde straf wel tevreden is, gehouden te onderzoeken of hij, beklagmeerdere,

¹⁾ Zie Steffen in zijn onderschrift onder de beschikking van de Commandant van het Commando Luchtmachtopleidingen van 22 februari 1967 (MRT LXI (1968) blz 111).

wel met strafsoort en -maat kan instemmen. Zal in dit geval klager van de beperkte behandeling van zijn beklag geen nadeel hebben ondervonden, in andere gevallen zal dat wel het geval kunnen zijn.

Het is voor mij niet duidelijk waarom het HMG de beschikking op het beklag bevestigt met overneming der gronden zonder ambtshalve overwegingen te wijden aan de soort en zwaarte der straf, daar immers artikel 56 van de Provisionele Instructie van het Hof ook aan het HMG opdraagt de zaak „in haar geheel” te onderzoeken.

C.

Commandant 42 Pantserinfanteriebrigadetreinenbataljon

Beschikking van 13 december 1977

Korporaal wordt gestraft omdat hij niet onmiddellijk naar zijn onderdeel terugkeerde nadat hij van de controlearts daartoe opdracht had gekregen.

Na beklag wijziging van de strafreden, aantal uren ongeoorloofde afwezigheid anders berekend, daardoor „verzwaring” van strafreden. Toevoeging van een nieuw feit in strafreden.

(W.K. art. 61 e.v., 66; W. M. Sr art. 106; VS 27-4 Hoofdst. 19)

De luitenant-kolonel H. C. W. GEURTS, Commandant 42 Pantserinfanteriebrigadetreinenbataljon.

Gezien het beklagschrift van: de korporaal P.R., rnr 55. . . ., houdende de op de 20-11-1977 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van vier dagen licht arrest met de strafreden:

„Pas de dag volgend op de dag waarop hij de reisopdracht om terug te keren naar zijn onderdeel van de controlearts ontvangen had, naar zijn onderdeel teruggekeerd en daardoor ± 10 uur ongeoorloofd afwezig geweest”, hem opgelegd door majoor J. P. G. VAN DER MEER, C-42 Brighrstcie en hem op 15-11-77 ter kennis gebracht.

Gehoord de klager,

Gehoord de strafoplegger,

Gehoord als getuige de adjudant M. T. Versnel.

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat de klager heeft verklaard: Tijdens een oefening in Duitsland kreeg op 14 sep '77 last van mijn knie. Ik heb nl opgerekte kniebanden. Ik ben toen op ziekenrapport gegaan. Daarop volgde opname in een Duits ziekenhuis. Op 16 september werd ik ontslagen. Ik werd teruggestuurd naar Nederland. Na me te hebben teruggemeld

bij mijn onderdeel in Assen mocht ik het weekend naar huis. Op maandag 19 sep kon ik vanwege mijn knie niet lopen. Ik heb me toen volgens de regels ziekgemeld. Omdat die dag geen mil. arts was gekomen heb ik op 21 sep de ziektemelding herhaald. Op 21 sep kwam de mil. arts. Deze gaf me een reisopdracht om op 22 sep terug te keren naar mijn onderdeel. Op 22 sep kon ik nog steeds niet lopen. Ik heb me weer vlg de geldende regels ziekgemeld. Te ca 14.30 uur kwam de mil. arts. Deze gaf me een reisopdracht onmiddellijk terug te keren naar mijn onderdeel. Ik heb de dokter gezegd dat ik niet kon reizen vanwege mijn knie, doch de dokter bleef bij zijn opdracht. Ik was toen alleen thuis. De dichtstbijzijnde telefoon was voor mij alleen bereikbaar achter op de brommer van mijn vader. Mijn vader kwam pas om 17.00 uur thuis. Omdat ik de tijd na 17.00 uur beschouwde als vrije tijd heb ik toen niet naar mijn onderdeel gebeld, bovendien vond ik de reiskosten voor één dag, nl de vrijdag, te hoog. Ik besloot dat de volgende morgen te doen. Op vrijdag 23 sep heb ik om ± 08.00 uur gebeld met de administrateur van de cie, de Sma Versnel. Ik heb hem mijn situatie uitgelegd en gevraagd of ik deze dag (23 sep) een dag vakantieverlof op kon nemen. Hij, de Sma Versnel, zei dat het accoord was. Op maandag 26 sep, heb ik me 's morgens om 08.00 uur teruggemeld bij mijn onderdeel. I.v.m. oefeningen en afwezigheid van mijn CC en van mezelf (o.a. gedetacheerd bij OCTD gedurende de maand oktober) werd mij pas op 31 oktober een formulier krijgstuuchtelijke afdoening uitgereikt wegens ongeoorloofde afwezigheid op 22 sept.

Wegens oef. werd ik pas op 15 nov. op rapport geroepen. Ik werd aanvankelijk door majoor Van der Meer gestraft met 5 dagen licht arrest. Pas toen de Sma Versnel op mijn verzoek de CC had overtuigd dat ik op 23 sep vakantieverlof had heeft de majoor Van der Meer mij weer bij zich geroepen en de straf gewijzigd van vijf dagen in vier dagen licht arrest.

Ik ben het met de strafreden niet eens omdat daar de indruk wordt gewekt dat ik pas op 23 sep ben teruggekeerd naar mijn odl, terwijl ik op die dag vakantieverlof had, hiervan uitgaande is mijn ongeoorloofde afwezigheid waarschijnlijk berekend. Bovendien dacht ik, dat zoals eerder gezegd, de tijd na 17.00 uur vrije tijd is. N.m.m. ben ik dus geheel niet ongeoorloofd afwezig geweest. Derhalve vind ik de opgelegde straf te zwaar, ook nadat deze, nadat was aangetoond dat ik op 23 sep vakantieverlof had, veranderd werd van vijf in vier dagen licht arrest.

Overwegende dat de getuige heeft verklaard:

Er staat me iets voor de geest dat op 23 sep '77 de kpl P. heeft gebeld. Zeker weet ik dat niet meer. Wel weet ik zeker dat ik hem niet telefonisch een dag verlof heb verleend. Dat doe ik nl nooit. Op 15 nov bleek

op de verlofkaart, welke ik hier vertoon, dat kpl P. op 23.09.77 één dag verkantieverlof heeft genoten. Op 15 nov, tijdens cie's rapport heb ik zulks, op verzoek van de kpl P. aangetoond bij de Compagnies Commandant.

Overwegende dat de strafoplegger heeft verklaard:

Op 15 nov heb ik de kpl P. aanvankelijk krijgstuuchtelijk gestraft met 5 dagen licht arrest, wegens ongeoorloofde afwezigheid gedurende ca 24 uren, te weten van 22 sep ca 17.00 uur, het tijdstip waarop hij bij zijn onderdeel terug had kunnen keren, tot vrijdag 23 sep ca 17.00 uur, zijnde het tijdstip waarop hij, indien teruggekeerd, met bewegingsvrijheid zou zijn vertrokken. De adjudant Versnel toonde mij echter aan, op verzoek van de kpl P., dat kpl P. op 23.09.77 één dag vakantieverlof had genoten. N.a.v. kennisname van dit nieuwe feit heb ik kpl P. opnieuw op rapport geroepen en de opgelegde straf gewijzigd in vier dagen licht arrest wegens ongeoorloofde afwezigheid gedurende ca 10 uren, zijnde de tijd gelegen tussen uitreiking reisopdracht (22 sep 14.30 uur) en aanvang vakantieverlof (23 sep 00.01 uur).

Overwegende dat:

klager op 22 sep niet heeft nagelaten zijn opdrachtgever in kennis te stellen van het feit dat hij niet in staat was de gegeven opdracht uit te voeren;

klager indien hij in staat zou zijn geweest de opdracht uit te voeren, rekening houdende met de reisduur, zich op 22 sep te ca 18.00 uur bij zijn onderdeel had kunnen melden;

de aanvang van de ongeoorloofde afwezigheid derhalve gesteld dient te worden op 22 sep te ca 18.00 uur;

klager zich pas op 23 sep te ca 08.00 uur, weliswaar telefonisch, heeft gemeld bij zijn onderdeel;

de beëindiging van de ongeoorloofde afwezigheid gesteld dient te worden op 23 sep ca 08.00 uur, zijnde het tijdstip waarop klager zich telefonisch bij zijn onderdeel meldde;

de duur der ongeoorloofde afwezigheid derhalve ca 14 uren heeft bedragen;

vast is komen te staan dat klager op 23 sep te 08.00 uur in het genot was gesteld van één dag vakantieverlof en hem dus op deze dag niet verweten kan worden te laat te zijn teruggekeerd bij zijn onderdeel, doch hoogstens aan klager verweten kan worden dat hij zich op deze dag pas om 08.00 uur bij zijn onderdeel, weliswaar telefonisch meldde;

uit de adm. bescheiden blijkt dat klager op 23.09.77 één dag vakantieverlof heeft genoten;

klager, indien verkerend in de situatie de opdracht tot onmiddellijke terugkeer niet te kunnen uitvoeren, gehouden is zijn commandant hiervan in kennis te stellen middels een nieuwe ziektemelding;

de omschrijving van de strafreden, de gepleegde feiten niet geheel juist weergeeft;

de zwaarte van de opgelegde straf, mede gelet op klagers straflijst, diens prestaties en algemeen gedrag, in overeenstemming is met de gepleegde ongeoorloofde afwezigheid, welke het gevolg is van het niet onmiddellijk uitvoeren van een reisopdracht;

de ongeoorloofde afwezigheid is gepleegd, doch in feite ca 14 uren bedraagt, en het niet onmiddellijk voldoen aan een reisopdracht eveneens is gepleegd welke feiten strijdig zijn met de militaire tucht en orde.

Beschikkende op beklag: Handhaaft de opgelegde straf, van welke straf de uitvoering wordt geacht te zijn aangevangen op de datum van ingang van de oorspronkelijke straf, zijnde 15 nov 1977.

Wijzigt de omschrijving der strafreden, zodat deze komt te luiden:
 „Circa 14 uren ongeoorloofd afwezig geweest, door, na ontvangst van een reisopdracht van een controlerend militair arts, niet onmiddellijk terug te keren naar zijn onderdeel omdat zulks zijns inziens onmogelijk was en nagelaten zijn commandant hiervan op de hoogte te stellen”.

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

NASCHRIFT

In deze zaak valt op het verschil in berekening van het aantal uren ongeoorloofde afwezigheid. Als vaststaand wordt door de beklagmeerdere aangenomen dat klager op 22 september te 14.30 uur de opdracht kreeg naar zijn onderdeel terug te keren, dat hij op 23 september te 08.00 uur voor het eerst van zich liet horen, alsmede dat hij daarna op 23 september vakantieverlof heeft genoten.

Ten aanzien van de aanvang van de ongeoorloofde afwezigheid deel ik de mening van de CC. Te 14.30 uur nam klager het besluit niet terug te keren. Vanaf dat moment was zijn afwezigheid niet meer gedekt door zijn ziekte, doch bleef hij ten onrechte afwezig van de plaats waar hij zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen behoorde te bevinden (art 106 W.M.Sr). Ten aanzien van het einde van de ongeoorloofde afwezigheid deel ik de mening van de beklagmeerdere. Aangenomen is dat klager zich op 23 september te 08.00 uur telefonisch bij zijn onderdeel heeft gemeld. Met die telefonische melding is toen kennelijk genoegen genomen. Vanaf 08.00 uur had klager voor zijn afwezigheid toestemming. In mijn opvatting

is klager 10 noch 14, doch 17¹/₂ uur ongeoorloofd afwezig geweest¹).

De beklagmeerdere brengt twee wijzigingen aan in de strafreden. Eerstens verandert hij het aantal uren van 10 in 14. Tweedens voegt hij toe dat klager heeft nagelaten zijn commandant op de hoogte te stellen van het feit dat hij meende niet te kunnen terugkeren.

Beklagmeerdere is gehouden „de zaak” te onderzoeken. Hij wordt daarbij beperkt door de omschrijving van de strafreden van de straf waarvan hij het beklag behandelt.²). In die strafreden kwam niets voor over het op de hoogte stellen van de commandant. Niet dat het nalaten van bedoelde melding geen krijgstuchtelijk vergrijp zou kunnen zijn, integendeel, doch het behoort niet tot de oorspronkelijke zaak, zoals die uit de strafreden blijkt. Beklagmeerdere verlaat hier het onderwerp van het beklag en neemt in zijn strafreden een nieuw feit op. Volgens vaste jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof is dit niet toegestaan. (Zie o.a. MRT LXVI (1973) blz 493 ev.)

Omtrent de andere wijziging van de strafreden, die van 10 naar 14 uur ongeoorloofde afwezigheid, bestaat minder duidelijkheid.

Beklagmeerdere heeft geen ander feit opgenomen, doch een verzwaring aangebracht in de strafreden. De Wet op de Krijgstucht verbiedt in artikel 66, tweede lid, de straf te verzwaren, doch zwijgt ten aanzien van een mogelijk verzwaren van de strafreden. Met Van Lierop in MRT LX (1967) blz 579 kan ik zeggen: „Het HMG heeft „bij mijn weten nimmer uitdrukkelijk gezegd, dat een omschrijving „der strafreden niet zou mogen worden verzaard”. De beklagmeerdere heeft de feiten onderzocht, hij behoort tot een zelfstandig oordeel te komen en dat oordeel te toetsen aan de oorspronkelijke strafreden. Geeft die het bestrafte feit naar de mening van de beklagmeerdere niet correct weer, dient een correctie te worden aangebracht. De straf (het toegebrachte leed) wordt daardoor niet verzaard. Ik acht de door de beklagmeerdere aangebrachte wijziging van „10” in „14” dan ook toegestaan³).

¹) Zie omtrent de bepaling van aanvang en einde van ongeoorloofde afwezigheid W. H. Vermeer in MRT XL (1947) blz 587 ev.

²) Zie Steffen in MRT LXI (1968) blz 111 ev.

³) Anders: VS 27-4 (Handleiding Militair Tuchtrecht, (uitgave BLS), blz 19-6 laatste alinea, die luidt:

„Ook de strafrecht mag niet worden gewijzigd ten nadele van klager. Alhoewel dit „hoge uitzondering moet blijven, zal dit echter in de praktijk in een enkel geval niet „te vermijden zijn. Het kan nl voorkomen, dat „verzachtende omstandigheden”, vermeld in de aanvankelijke strafreden, niet aanwezig blijken te zijn. De beklagmeerdere „zal deze dan niet kunnen bevestigen”.

Ik kan niet inzien dat op een absoluut verbod de strafreden te verzwaren zoals dat – gezien de cursivering – in VS 27-4 kennelijk wordt aangenomen een uitzondering kan bestaan als in deze zelfde alinea vermeld. Als het verbod zo absoluut is, zou de beklagmeerdere de ten onrechte verzachtende omstandigheden maar – contre cœur – moeten laten staan.

Als grens voor de mogelijkheid de strafreden te verzwaren in de hierboven bedoelde zin – corrigeren van de niet correcte feitelijke inhoud van de strafreden – is gelegen in het ervoor behandelde: Het in de gewijzigde strafreden neergelegde feit moet hetzelfde feit zijn als dat in de oorspronkelijke strafreden.

C.

Commandant 41 Pantserbrigade

Beschikking van 27 februari 1978

Huzaar wordt gestraft omdat hij twee dagen later naar zijn onderdeel is teruggekeerd dan mogelijk was. Bij behandeling van het beklag blijkt dat aantal dagen echter drie te zijn. Straf vernietigd.

(W.K. art. 61ev., 66; VS 27-4 Hoofdst. 19)

De Brigade-Generaal A. L. HJUMANS, Commandant 41 Pantserbrigade;
Gezien het beklagschrift van de huzaar der eerste klasse, F.J., nr 56. . . ., ingedeeld bij 41 Verkenningsseskadron, houdende de op 11 februari 1978 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van zes dagen licht arrest en zes dagen strafdienst gedurende twee uur per dag met de strafreden:

„Op een reisdag, toen hij zich ziek voelde, in strijd met de vigerende „bepalingen in stede van de mil. arts in zijn rayon te waarschuwen, „zich eerst de volgende dag naar zijn huisarts begeven. Bovendien, „hoewel hij in staat geacht werd om te kunnen reizen, eerst twee dagen „later naar zijn onderdeel teruggekeerd.’’, hem opgelegd door de Major BRACKEL, F. G. B., Commandant 41 Verkenningsseskadron en hem op 6 februari 1978 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager, bijgestaan door diens vertrouwensman, de huzaar der eerste klasse Knol, E., de strafoplegger en als getuigen de eerste luitenant arts Castelein, L. en de heer Meijers, H. D. K., arts te Hoogezand;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat de klager heeft verklaard: etc . . .

Post alia:

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken dat klager in ieder geval op dinsdag 31 januari geacht moest worden tot reizen in staat te zijn en eerst op vrijdag 3 februari 1978 naar aanleiding van een telegrafische opdracht terugkeerde naar zijn onderdeel;

Overwegende dat uit het onderzoek moet worden geconcludeerd dat de klager zich, na ziek thuis achtergebleven te zijn te Hoogezand,

niet behoefde te wenden tot een militair geneeskundig detachement en dat hem zulks in de omschrijving van de strafreden ten onrechte is verweten;

Overwegende etc....,

Overwegende dat de strafreden melding maakt van twee dagen later terugkeren door klager terwijl is komen vast te staan dat hij eerst drie dagen later terugkeerde;

Beschikkende op het beklag: Doet de strafoplegging teniet;

Bepaalt etc...

NASCHRIFT

Beklagmeerdere doet de strafoplegging teniet omdat is gebleken dat klager niet 2, maar 3 dagen later dan mogelijk was naar zijn onderdeel is teruggekeerd. Deze beklagmeerdere handelde geheel conform het gestelde in VS 27-4. Om reden, door mij aangegeven in een naschrift op blz van deze jaargang, acht ik deze handelwijze onjuist. Wijziging in de strafreden van „2 dagen” in „3 dagen” acht ik in dit geval niets aan de essentie van de strafreden te veranderen, het corrigeert slechts een feitelijke onjuistheid. Dit is, zolang geen ander feit in de strafreden wordt neergelegd toegestaan¹).

Naar ons is bekend geworden is klager, nadat zijn beklag was behandeld, door C-41 Pabrig krijgstuuchtelijk gestraft met de dezelfde straf als klager oorspronkelijk was opgelegd. In de strafreden was het aantal dagen ongeoorloofde afwezigheid veranderd in drie. Tevens is bij die strafoplegging een ander krijgstuuchtelijk vergrijp gesteld in de plaats van het uit de strafreden weggevallen gedeelte betreffende het zich niet wenden tot een militair geneeskundig detachement.

C.

¹ Wanneer het aanbrengen van een wijziging geen „correctie” is, maar het „opnemen „van een ander feit”, is moeilijk aan te geven. In het onderhavige geval zou ik een wijziging van „2 dagen” in „14 dagen” ontoelaatbaar achten.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Koninklijk Besluit van 4 januari 1978 no. 50

De dienstplichtige, als onderwijzer vrijgesteld van de militaire dienstplicht, ging samenwonen met een beeldhouwster en haar dochtertje. Nadien werden er nog twee kinderen geboren.

Ten einde mogelijk te maken, dat de genoemde dame haar werk als beeldhouwster zou kunnen voortzetten, heeft de dienstplichtige de verzorging van de kinderen op zich genomen. Daartoe nam hij ontslag als onderwijzer, als gevolg waarvan de hem in die hoedanigheid verleende vrijstelling niet kon voortduren. Omdat de meergenoemde dame in haar carrière als beeldhouwster ernstig zal worden geschaad bij het volbrengen van de eerste oefening door de dienstplichtige, vroeg deze thans vrijstelling wegens bijzonder geval.

De Kroon verleent deze vrijstelling op grond van de huiselijke omstandigheden van de dienstplichtige, met name zijn kinderen betreffende.

(Dienstplichtwet, art. 15)

WIJ JULIANA,

Beschikkende op beroepen, ingesteld door mevrouw D.B. te Amsterdam-Holendrecht en Fr.T.L.O., dienstplichtige der lichte 1971 uit Hoensbroek, tegen de beslissing van Onze Minister van Defensie van 8 juli 1977, Hoofdafdeling Dienstplichtzaken, no. 51. . . ., waarbij aan Fr.T.L.O., voornoemd, vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige wegens aanwezigheid van een bijzonder geval is geweigerd;

De Raad van State, Afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, advies van 15 december 1977, no. 2730/II;

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Defensie, C. L. J. van Lent, van 28 december 1977, directie dienstplichtzaken, bureau beroepszaken, nr. 51. . . . ;

Overwegende dat de beslissing van Onze Minister steunt op de overweging, dat hij op grond van ontvangen ambtelijke inlichtingen van oordeel is, dat de omstandigheden, zoals deze zich ten aanzien van de dienstplichtige voordoen, niet van dien aard zijn, dat hij geacht moet worden in een bijzonder geval te verkeren;

dat de appellanten in beroepschriften van gelijke strekking aanvoeren, dat de dienstplichtige als onderwijzer vrijstelling van de militaire dienstplicht genoot; dat hij in 1974 met mevrouw B. en haar dochtertje is gaan samenwonen; dat hij in verband met de geboorte van een kind in 1975 de verzorging daarvan, alsmede van het andere kind, op zich heeft genomen, zodat mevrouw B. haar werk als beeldhouwster

zou kunnen voortzetten; dat de dienstplichtige begin 1976 ontslag heeft genomen als onderwijzer om zich geheel aan zijn taak thuis te kunnen wijden; dat de dienstplichtige wist, dat hij als gevolg van deze beslissing niet meer zou kunnen rekenen op voortzetting van de verleende vrijstelling; dat in april 1977 nog een kind geboren is, waardoor de taak van de dienstplichtige is uitgebreid; dat, indien de dienstplichtige zijn eerste oefening moet volbrengen, mevrouw B. in haar carrière als beeldhouwster ernstig wordt geschaad;

Overwegende dat op grond van de overgelegde bescheiden en het verhandelde in de openbare vergadering van de Afdeling voornoemd, moet worden geoordeeld, dat de zich ten aanzien van de dienstplichtige voordoende huiselijke omstandigheden, met name zijn kinderen betreffende, van zodanige aard zijn dat aanleiding kan worden gevonden de dienstplichtige te beschouwen als te verkeren in een bijzonder geval als bedoeld in artikel 15, eerste lid, onder e, der Dienstplichtwet;

dat de gevraagde vrijstelling mitsdien alsnog behoort te worden verleend;

Gezien de Dienstplichtwet;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

met vernietiging van de bestreden beslissing van Onze Minister van Defensie van 8 juli 1977, aan Fr. T.L.O., dienstplichtige der lichte 1971 uit Hoensbroek, wegens aanwezigheid van een bijzonder geval voorgoed vrijstelling van dienst als gewoon dienstplichtige te verlenen.

Onze Minister van Defensie is belast met de uitvoering van dit besluit.

Centrale Raad van Beroep

6 januari 1978

(M.A.W. 1977/K1)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; leden: Mr W. G. Kloos en Jhr Mr C. C. van Lidth de Jeude.

De omstandigheid dat de betrokken officier in de beoordelingsperiode slechts enkele maanden daadwerkelijk heeft gefunctioneerd, staat aan een gefundeerd oordeel niet in de weg en is niet noodzakelijkerwijs in strijd met de termijn van zes maanden, genoemd in artikel 7, lid 3.

Voor het opmaken van een beoordeling behoefde voorts niet te worden afgezien op grond van het feit, dat de tekortkomingen niet

of niet ten volle verwijtbaar zijn. In de beoordelingslijst is evenwel onvoldoende blijk gegeven van klagers ziekte.

Besluit beoordeling officieren Landmacht

UITSpraak

in het geding tussen: *C.*, wonende te *H.*, klager, en de *Minister van Defensie*, verweerder.

I. ONTSTAAN EN LOOP VAN HET GEDING

Over klager, majoor der artillerie, is onder dagtekening 8 oktober 1975, over het tijdvak van 1 december 1974 tot 1 oktober 1975, een beoordeling opgemaakt als bedoeld in het Besluit Beoordeling officieren landmacht (hierna te noemen: het Besluit), in de functie van Hoofd van de secties 2 en 3 bij de . . . e afdeling veldartillerie. Naar aanleiding van deze beoordeling is hem door verweerder onder dagtekening 30 december 1975 een kennisgeving als bedoeld in het Besluit uitgereikt.

Klager heeft terzake van de inhoud van deze kennisgeving een bezwaarschrift bij verweerder ingediend. Met betrekking tot dit bezwaarschrift heeft verweerder het advies ingewonnen van een commissie als bedoeld in artikel 15 van het Besluit. Hierna nam verweerder op 29 december 1976 het volgende besluit:

„De Minister van Defensie, beslissende op het door de majoor der „artillerie C. onder dagtekening van 23 februari 1976 ingediende be- „zwaarschrift, gericht tegen de hem bij de dezerzijdse brief d.d. 30 „december 1975, nr K.L. 33. . . . ter kennis gebrachte waarderingen „uit zijn beoordelingslijst d.d. 8 oktober 1975;

„Gelet op het besluit beoordeling officieren landmacht (Stb 1960, „nr 523 en Stb 1970, nr 530);

„Gezien het advies dat aangaande dit bezwaarschrift is uitgebracht „door een commissie als bedoeld in artikel 15 van vorengenoemd be- „sluit;

„Overwegende, dat naar het gevoelen van voornoemde commissie „de onderhavige beoordeling ten onrechte is opgemaakt, omdat de „psychische toestand van reclamant na zijn op 13 januari 1975 gebleken „ziekte, voor het uitoefenen van zijn functie als niet normaal moet „worden beschouwd en genoemde beoordeling dan ook moet komen „te vervallen;

„dat echter allereerst opmerking verdient, dat reclamant in de uitoe- „fening van de desbetreffende functie, naar de ter zake voor meer- „genoemde commissie afgelegde verklaringen uitwijzen, heeft gefaald; „dat bedoelde verklaringen aannemelijk maken, dat dit falen niet „een gevolg was van genoemde ziekte maar veeleer die ziekte tot ge-

„volg had;

„dat wat hiervan zij, dezerzijds het standpunt wordt ingenomen, „dat het niet afzien van beoordelen op grond van het feit, dat „gesignaleerde tekortkomingen niet of niet ten volle verwijtbaar zijn „in zijn algemeenheid in overeenstemming is met letter en geest van „het voorschrift;

„dat voor dit standpunt ook pleit de omstandigheid, dat het niet- „beoordeelen het mogelijke risico van verkeerde beeldvorming van „beoordeelde over zichzelf met zich brengt en dat overigens moet wor- „den bedacht, dat een kennisgeving niet als diffamerend in de zin van „aan betrokkene verwijtbaar moet worden beschouwd;

„dat er in casu geen aanleiding is om van vorenomschreven stand- „punt af te wijken;

„dat reklamant zich in de beoordelingsperiode heeft doen kennen „als een officier met beperkingen in zijn persoonlijkheid, waardoor „hij niet was opgewassen tegen de „stress” van de functie; dat dit „o.a. tot uiting kwam in het niet op juiste wijze kunnen verwerken van „kritiek, in een langzame besluitvorming, in gebrek aan activiteit en „uiteindelijk in het totaal niet meer opgewassen zijn tegen de functie „en in een verzoek om functie-ontheffing;

„dat reklamant, zoals reeds eerder opgemerkt, in de uitoefening „van de desbetreffende functie blijkt te hebben gefaald en dat de bestre- „den beoordeling dit falen op juiste wijze weergeeft.

„Bepaalt,

„1. dat – zulks in afwijking van het advies daaromtrent van de ad- „viescommissie – de omtrent reklamant onder dagtekening van 8 okto- „ber 1975 opgemaakte beoordelingslijst in stand wordt gelaten;

„2. dat reklamant met de hem ter kennis gebrachte en door hem „bestreden punten van waardering geen onrecht is aangedaan.

„Geeft hiervan kennis aan reklamant.

„Deelt hem voorts mede, dat een afschrift van deze beschikking „bij zijn beoordelingsbescheiden zal worden opgelegd.”.

Klager heeft tegen het hierboven weergegeven besluit beroep ingesteld bij deze Raad. Verweerder heeft van contra-memorie gediend.

Op 19 mei 1977 heeft klager een aanvullend schrijven ingezonden.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van de Raad van 16 december 1977, waar klager in persoon is verschenen met bijstand van Mr D. Veurink, wonende te Rijswijk. Voor verweerder is daar opgetreden Mr R. M. R. van der Heide, kolonel van de Militair Juridische Dienst, wonende te 's-Gravenhage.

II. MOTIVERING

Van de zijde van klager is onder meer aangevoerd dat van eer

beoordeling had moeten worden afgezien daar hij in de beoordelingsperiode slechts enkele maanden daadwerkelijk heeft gefunctioneerd.

Naar 's Raads oordeel behoeft een oordeelsvorming omtrent het feitelijk functioneren, gebaseerd op waarnemingen gedurende enkele maanden in de beoordelingsperiode, niet te betekenen dat het oordeel van de beoordelaar reeds daarom niet voldoende gefundeerd zou kunnen zijn. Voorts is een dergelijke oordeelsvorming niet noodzakelijkerwijs in strijd met het Besluit in die zin, dat die zich niet zou verdragen met de termijn van zes maanden genoemd in artikel 7, eerste lid daarvan.

Immers, zoals uit de op deze bepaling gegeven officiële toelichting blijkt, beoogt de gestelde termijn te waken tegen een te spoedige beoordeling na een bevordering, tegen een te korte periode tussen twee beoordelingen en tegen het te spoedig optreden van een nieuwe beoordelaar, van welke ongewenst geachte situaties bij de onderhavige beoordeling geen sprake was.

De in de beoordeling vervatte waarderingen vinden naar het oordeel van de Raad voldoende grondslag in de tekortkomingen welke blijken uit de gedingstukken. Het door en namens de klager in dit verband aangevoerde heeft de Raad niet tot een ander oordeel kunnen leiden.

De aangegeven tekortkomingen zijn evenwel in hoofdzaak aan de dag getreden in een periode waarin klager tegen het advies van zijn behandelend specialist zijn werk reeds kort na aanvang van zijn ziekte weer hervatte. Het zich onder de gedingstukken bevindende medisch rapport d.d. 20 oktober 1975 leidt tot de conclusie dat de bedoelde ziekte moet worden toegeschreven aan overspannenheid, opgetreden in een moeilijke situatie waar juist klager zeer gevoelig voor was.

In aanmerking nemende dat deze ziekte voortvloeide uit omstandigheden, die zich bij de vervulling van zijn functie voordeden, onderschrijft de Raad voorts verweerders standpunt dat niet van het opmaken van een beoordeling en het uitreiken van een kennisgeving had moeten worden afgezien op grond van het feit dat de gesignaleerde tekortkomingen aan klager niet of niet ten volle verwijtbaar zijn. Wel dient naar 's Raads oordeel te worden geconstateerd dat in de beoordelingslijst onvoldoende blijk is gegeven van klagers ziekte en de toestand waarin hij de eerste tijd van de – voortijdige – hervatting van zijn werk verkeerde, waarbij nog opmerking verdient dat het omtrent klagers ziekte in de bij de beoordelingslijst behorende nota van de beoordelaar gestelde in verband hiermede behoort te vervallen.

Een en ander leidt tot de volgende beslissing.

III. BESLISSING

De Centrale Raad van Beroep,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond behalve voorzover dit betreft de vermelding van de bijzondere omstandigheden waaronder klager in een deel van de beoordelingsperiode zijn functie heeft uitgeoefend;

Verklaart het beroep in zoverre gegrond;

Bepaalt dat aan punt 31 – aanvullende opmerkingen – van de beoordelingslijst dient te worden toegevoegd: „De aangegeven tekort-, komingen zijn in hoofdzaak aan de dag getreden na ziekte van be-, oordeelde en in een periode waarin hij tegen het advies van zijn spe-, cialist zijn werk hervat had. De bedoelde ziekte moet worden toege-, schreven aan overspannenheid, opgetreden in een moeilijke situatie „waar juist beoordeelde zeer gevoelig voor was.”;

Bepaalt dat de laatste alinea van het op pagina 3 onder punt 31 van de bij de beoordelingslijst behorende nota van de beoordelaar gestelde, dient te vervallen.

NASCHRIFT

Men vergelijke voor de wijze, waarop bij beoordelingen met factoren van medische aard rekening moet worden gehouden, de uitspraken van de c.r.v.b. m.a.w. 1968 |K18, m.r.t. 1971, 242; m.a.w. 1978 |K20, m.r.t. 1970, 241 en m.a.w. 1969 |K1, m.r.t. 1970, 359.

Voor de termijn van 6 maanden is nog van belang m.a.w. 1969 |K7, m.r.t. 1970, 299.

E.H.N.

Centrale Raad van Beroep

6 januari 1978

(M.A.W. 1977/K3)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; Leden: Mr W. G. Kloos en Jhr Mr C. C. van Lidth de Jeude.

Bij een enkele maanden later dan de garantieregeling (Maralg 156 |75) verschenen waarderingsleidraad (Maralg 053 |76) wordt, gecombineerd met het sindsdien door de Commandant Zeemacht gevoerde beleid, aan de garantieregeling in feite haar betekenis ontnomen.

De waarderingen in conductestaten zijn daardoor in het algemeen met één punt gedaald, zodat zij, die op grond van de garantieregeling een betrekkelijke zekerheid van bevordering hadden verkregen, door de daling der cijfers van die garantie waren beroofd.

C.R.: bij het opstellen van en in het administratief beroep behandelen van het onderlinge conduiterapport mocht van de waarderingsleidraad worden uitgegaan.

Bestrijding in het algemeen van het hier toepasselijke beoordelings-systeem kan langs de weg van een beroep als het onderhavige niet met vrucht geschieden.

Voorschrift conduiterapporten Zeemacht

UITSpraak

in het geding tussen: *G.*, wonende te *H.*, klager, en *de Commandant der Zeemacht in Nederland*, verweerder.

I. ONTSTAAN EN LOOP VAN HET GEDING

Over klager is met betrekking tot het tijdvak 1 mei 1976 tot 27 september 1976 een conduiterapport – als bedoeld in het Voorschrift conduiterapporten zeemacht – uitgebracht, waarin enkele waarderungen „goed 7” voorkwamen, ter zake waarvan hij bij verweerder administratief beroep heeft ingesteld. Verweerder heeft bij besluit van 6 februari 1977 dat beroep ongegrond verklaard en de bestreden beoordelingen gehandhaafd. Tegen dit besluit heeft klager beroep ingesteld bij de Raad. Verweerder heeft desverzocht nog nadere stukken ingezonden. Het geding is behandeld ter terechtzitting van 16 december 1977, waar voor klager is opgetreden Mr A. P. Vriends, kapitein ter zee van administratie b.d., wonende te Anna Paulowna, en waar voor verweerder is verschenen Mr J. E. Blankhart, kapiteinluitenant ter zee van administratie, wonende te Den Helder.

II. MOTIVERING

Klager heeft er in de eerste plaats de aandacht op gevestigd dat in december 1975 een algemeen verbindend voorschrift is tot stand gekomen (bekend als Maralg 156/75 en hierna aan te duiden als: de garantieregeling) hetwelk in hoofdzaak als volgt luidde:

„1. Het vraagstuk van de invloed van conduiterapporten op de „bevordering bij keuze van onderofficieren is de laatste jaren, mede „gezien in het licht van de openheid in beoordelingen, voortdurend „onderwerp van studie geweest.

„2. Thans is besloten, met ingang van 1 juli 1976, zijnde de datum „waarop de eerstvolgende bevorderingen tot de rang van sergeant- „majoor en adjudant-onderofficier zullen plaatsvinden, het bevoor- „dingsbeleid als volgt te wijzigen.

„3. a. Onderofficieren met de rang van sergeant en sergeant-majoor „worden ten aanzien van hun beoordelingen bevorderd indien zij over

„de laatste vier jaren steeds met zeer goed – 8 of hoger zijn beoordeeld. Aan de voorwaarde „over de laatste vier jaren steeds met zeer „„goed – 8 of hoger” is voldaan indien elk conducerapport, opge„maakt in de laatste vier jaren:

„1. de rubrieken IVa, Va, b, c, f en g elk met tenminste zeer goed – 8 „zijn beoordeeld;

„2. het gemiddelde van de overige rubrieken te weten „IVb, c en d, Vd en e, VIa, b en c tenminste 8 is, met dien ver„stande dat bij de berekening van dit gemiddelde de rubrieken VIa, b „en c niet elk afzonderlijk meetellen doch uitsluitend het gemiddelde „van de in deze rubrieken voorkomende cijferwaarderingen;

„3. In de in het vorige punt (2) genoemde rubrieken de cijferwaar„dering tenminste goed – 6 is.

b. Valt een conducerapport slechts voor een deel binnen het tijdvak „van vier jaren dan wordt dat conducerapport in zijn geheel mede in „beschouwing genomen.

„4. Ter toelichting wordt het volgende opgemerkt:

„a. onderofficieren, die niet aan deze normen voldoen, kunnen des„alniettemin voor bevordering bij keuze in aanmerking komen.

„b. een onderofficier, die gelet op zijn beoordeling, op grond van „het nieuwe beleid voor bevordering in aanmerking zou komen, „kan wel worden gepasseerd omdat hij niet voldoet aan de overige „eisen voor bevordering:

„1. op grond van een strafrechterlijk vonnis of een opgelegde krijgs„tuchtelijke straf;

„2. omdat blijvende beperkte plaatsbaarheid is vastgesteld;

„3. op grond van vastgestelde onverschoonbare nalatigheid;

„4. indien één der regels genoemd in VVKM 31, artikel 13, punt 6 „en 7 op hem van toepassing is.

„5. Bovendien wordt in studie genomen de mogelijkheid om excel„lerende onderofficieren te bevorderen op een tijdstip waarop zij bij „het huidige systeem nog niet voor bevordering in aanmerking zouden „zijn gekomen (zg voorbevordering).

„6. Dit gewijzigde beleid is niet van invloed op de regel dat bevorde„ring tot de rang van sergeant-majoor en adjudant-onderofficier een „bevordering is naar gelang van de behoefte.”.

Voorts heeft klager gesteld, dat enkele maanden later een voorschrift verscheen (Maralg 053/76, hierna te noemen: de waarderingsleidraad) hetwelk, gecombineerd met het sindsdien door verweerder gevolgde beleid, tot gevolg heeft gehad dat aan de garantieregeling in feite haar betekenis werd ontnomen.

Dit voorschrift luidt, voorzover te dezen van belang, als volgt:

1a. teneinde aan hen, die conducerapporten c.q. beoordelingsstaten „moeten opmaken een leidraad te geven, volgt hieronder voor een

„aantal van de cijferwaarderingen, genoemd in punt 223 van VVKM 1
 „en punt 2744 van VVKM 314, een aanduiding in woorden:

„10: beoordeelde vertoonde op dit punt dusdanig voortreffelijke
 „kwaliteiten, dat deze als hoogst uitzonderlijk kunnen worden aange-
 „merkt.

„9: beoordeelde vertoonde op dit punt kwaliteiten die ver uitgingen
 „boven de aan hem te stellen eisen.

„8: beoordeelde vertoonde op dit punt kwaliteiten die duidelijk
 „uitgingen boven de aan hem te stellen eisen.

„7: beoordeelde voldeed op dit punt alleszins aan de hem te stellen
 „eisen.

„6: beoordeelde voldeed op dit punt aan de hem te stellen eisen.

„5: beoordeelde vertoonde op dit punt tekortkomingen, die soms
 „niet acceptabel waren.

„4: beoordeelde vertoonde op dit punt onaanvaardbare te-
 „kortkomingen.

„b. als toelichting diene dat, waar sprake is van aan de beoordeelde
 „te stellen eisen, dit in hoofdzaak moet worden beoordeeld tegen de
 „achtergrond van de door hem vervulde functie(s) alsmede tegen
 „de achtergrond van zijn rang en anciënniteit.

„c. deze leidraad moet met ingang van 1 mei 1976 bij het opmaken
 „van conducerapporten en beoordelingsstaten worden gevolgd.”.

Tussen partijen is niet of nauwelijks in geschil en ook de Raad neemt
 aan, dat de waarderingsleidraad en het in samenhang daarmee door de
 verweerder gevoerde beleid tot gevolg hebben gehad dat de
 waarderings, voorkomende in conducerapporten als thans aan de orde
 in het algemeen met ongeveer één punt per onderdeel zijn gedaald,
 vergeleken met de situatie die bestond ten tijde van het vaststellen van
 de garantieregeling. Het komt de Raad alleszins plausibel voor hieruit
 de conclusie te trekken, gelijk klager heeft gedaan, dat zij, die door de
 garantieregeling een betrekkelijke zekerheid van bevordering hadden
 verkregen, door evenvermelde daling in de cijfers van die garantie
 werden beroofd en voor wat hun kansen op bevordering betreft
 terugkeerden in een door hen zelf als zeer onaangenaam ervaren
 toestand van onzekerheid en spanning.

De Raad laat in het midden wat er is van deze, al dan niet door een
 ongelukkige samenloop van omstandigheden veroorzaakte, gang van
 zaken. Beslissend in dit geding op het onderhavige punt is immers
 slechts of bij het opstellen en het in administratief beroep behandelen
 van het onderhavige conducerapport niet van de waarderingsleidraad
 mocht worden uitgegaan. Deze vraag beantwoordt de Raad ontken-
 nend. Ook al veroorzaakte de waarderingsleidraad – samen met het
 daaromtrent gevoerde beleid – dat verwachtingen, door de garantiere-
 geling opgewekt, te niet gingen, dan brengt dit nog niet mede, dat in een

geding als het onderhavige die waarderingsregeling voor onverbindend of voor niet toepasbaar zou mogen worden gehouden.

Gelet hierop komt thans aan de orde of verweerder met juistheid heeft beslist de aangevallen waarderingen te handhaven. De Raad is niet tot de conclusie gekomen dat deze vraag ontkennend moet worden beantwoord. Hij laat daarbij onbesproken wat blijkbaar verweerders standpunt in het algemeen omtrent de betekenis van waardering „goed 7” en omtrent verweerders bevoegdheden ter zake is.

Vast staat dat verweerder in het onderhavige geval een – naar ’s Raads oordeel niet onvoldoende – onderzoek naar de feiten heeft ingesteld; op basis van dat onderzoek zijn enkele aspecten van klagers wijze van dienst doen naar voren gekomen, welke het kenschetsen daarvan op de onderhavige punten met „goed” in plaats van met „zeer goed” aanvaardbaar maken. Met betrekking tot klagers stelling dat, indien er tekortkomingen waren, de omschrijving „voldeed . . . alleszins aan „de . . . eisen” niet toepasselijk zou zijn, merkt de Raad op, dat deze stelling, wat ook de wezenlijke betekenis er van moge zijn, niet kan bewerkstelligen dat de onderhavige waarderingen omhoog zouden moeten worden gebracht.

Voorzover klager het hier toepasselijke beoordelingssysteem in het algemeen heeft willen bestrijden, moet gesteld worden dat zulks langs de weg van een geding als het onderhavige niet met vrucht kan geschieden.

Gelet op het voorgaande moet als volgt worden beslist:

3. BESLISSING

De Centrale Raad van Beroep,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Verklaart het beroep ongegrond.

Centrale raad van Beroep

3 februari 1978

(M.A.W. 1977/K6)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; *Leden:* Mr W. G. Kloos en Jhr Mr C. C. van Lidth de Jeude.

Vliegtuigmaker-konstabel der 1e klasse was aangewezen voor de opleiding tot korporaal-vliegtuigmaker-konstabel onder voorwaarde, dat hij tot de aanvang der opleiding aan alle voor toelating gestelde eisen moest blijven voldoen. Deze aanwijzing werd ingetrokken na een

krijgstuchtelijke straf.

Verzoek om toelating tot latere opleiding met, bij gunstig gevolg daarvan, plaatsing op de ranglijst als had hij de eerdere opleiding gevolgd, afgewezen. Wel tot die opleiding toegelaten.

Punt 4454 is i.c. niet van toepassing. De verhindering de eerdere opleiding te volgen valt samen met de intrekking. Tegen de intrekking is geen beroep ingesteld. Geen reden waarom verweerder op die intrekking had moeten terugkomen. Punt 4453 is i.c. terecht toegepast.

V.V.K.M. 20B punten 4453 en 4454

UITSpraak

in het geding tussen: L., wonende te C., klager, en de Bevelhebber der Zeestrijdkrachten, verweerder.

1. ONTSTAAN EN LOOP VAN HET GEDING

Onder dagtekening 21 juni 1977 heeft verweerder het volgende besluit genomen:

„De Bevelhebber der Zeestrijdkrachten

„Gelezen het klaagschrift van vliegtuigmaker-konstabel der eerste „klasse L. – hierna te noemen klager – van 4 juni 1976, gericht tegen „de afwijzende beslissing van de commandant der zeemacht in Neder- „land, – hierna te noemen verweerder – van 11 mei 1976, no P 04702/ „25690 op het verzoek van klager van 22 april 1976, no P 6384/25690, „om toelating tot de opleiding tot korporaal-vliegtuigmaker-konstabel, „aanvangende op 15 november 1976 (zulks met toepassing van het „gestelde in VVKM 20 B. 1 punt 4453 jo. 4454);

„de brief van verweerder, no P 06763/25690 d.d. 19 juli 1976, ge- „richt aan de commandant van het marinevliegkamp Valkenburg, met „het verzoek om nadere informatie, het ingediend klaagschrift betref- „fende;

„de brief van de commandant van het marinevliegkamp Valkenburg „no P 7754-25690 d.d. 25 augustus 1976, gericht aan verweerder waar- „bij aangeboden de verzochte informatie;

„de beschouwingen van verweerder naar aanleiding van het klaag- „schrift, vervat in zijn brief van 20 oktober 1976;

„de opmerkingen van klager naar aanleiding van deze beschouwin- „gen vervat in zijn brief van 3 februari 1977;

„Gelet op artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen „zeemacht (K.B. van 22 augustus 1931, Stbl. 377);

„het Voorschrift betreffende het administratieve beroep, bedoeld „in artikel 97 van voormeld reglement (K.B. van 4 april 1970, Stbl. „53);

„het Voorschrift betreffende de opleidingen voor schepelingen ingedeeld in dienstvakken (VVKM 20B);

„de Order van blijvende aard zeemacht Nederland 10 D punt 602, zoals gewijzigd middels wijzigingsblad 12/73, vastgesteld bij beschikking van de commandant der zeemacht in Nederland d.d. 26 juli 1973, no. 490861/452896 A;

„het Voorschrift betreffende de aanneming en het reëngement van militairen der zeemacht (VVKM 3);

„Overwegende vooraf, dat het klaagschrift werd ingediend op 4 juni 1976 en gericht is tegen de in aanhef vermelde beslissing van verweerder, gedateerd 11 mei 1976, zodat het beroep, aangezien ook anderszins niet is gebleken van gronden welke tot nietontvanke-lijkheid zouden dienen te leiden, voor behandeling in aanmerking komt;

„dat uit de stukken voldoende gegevens zijn verkregen om tot een oordeel te kunnen komen;

„dat derhalve thans moet worden nagegaan of de bestreden beslissing met vrucht kan worden aangetast op één der gronden, omschreven in artikel 97 van voornoemd reglement;

„Overwegende ten aanzien van de feiten dat klager door de commandant der zeemacht in Nederland, blijkens marinepostblad nr. 508834/505763 d.d. 26 november 1974, werd aangewezen voor de opleiding tot korporaals-vliegtuigmaker-konstabel, welke op 17 maart 1975 aanving;

„dat bij deze aanwijzing tevens als voorwaarde werd bepaald dat klager tot aan het tijdstip van aanvang der opleiding aan alle voor toelating gestelde eisen moest blijven voldoen;

„dat mede op grond van de over klager per 25 februari 1975 opge- maakte beoordeling bij het marinevliegkamp Valkenburg, voornoemde aanwijzing door verweerder werd ingetrokken (brief aan cdt. MVKV no. 513101/512899 d.d. 4 maart 1975);

„dat klager vervolgens verzocht heeft om toelating tot de opleiding voor korporaals-vliegtuigmaker-konstabel aanvangende op 15 november 1976, dit met toepassing van het gestelde in VVKM 20B. 1 punt 4453 jo 4454;

„dat klager blijkens de toelichting op zijn verzoek tevens verzocht om, nadat hij deze opleiding met gunstig resultaat zou hebben gevolgd, op zodanige wijze in de betrokken ranglijst te worden geplaatst, als had hij deelgenomen aan de op 17 maart 1975 aangevangen korporaalsopleiding;

„dat hij tevens verzocht om het financiële nadeel – ondervonden door een eventuele latere bevordering – d.m.v. een schadeloosstelling te vergoeden;

„dat klager dit verzocht omdat hij meende buiten zijn schuld

„niet tot de opleiding van 17 maart 1975 te zijn toegelaten;
 „dat dit verzoek blijkens de daarop op 11 mei 1976 gegeven beslissing door verweerder werd afgewezen;

„dat klager echter wel, blijkens de brief van verweerder P 06763/25690 d.d. 19 juli 1976, werd aangewezen voor de opleiding tot korporaal-vliegtuigmaker-konstabel, welke op 15 november 1976 aanving;
 „Overwegende dat door klager, zakelijk gerelateerd, het volgende is aangevoerd:

„1. Op 26 november 1974 werd ik aangewezen voor de opleiding tot korporaal-geschutskonstabel, aanvangende op 17 maart 1975.

„2. Op 5 december 1974 werd mij een krijgstuchtelijke straf opgelegd van 7 dagen verzwaaard arrest.

„3. Ingevolge de toen van kracht zijnde OBAZN 10 d., punt 602 onder c, had de commandant de verplichting na deze strafoplegging een nieuwe beoordeling over mij op te maken; immers mijn loopbaan was in het geding; dit heeft hij echter nagelaten.

„4. Indien direct na deze strafoplegging wel een beoordeling zou zijn opgemaakt had 2 maanden daarna, ingevolge OBAZN 10d, onder a, opnieuw een beoordeling over mij opgemaakt dienen te worden. Hierdoor had ik wellicht, nog voor de per 17 maart 1975 aanvangende opleiding, alsnog aan alle eisen voor toelating kunnen voldoen.

„5. Door na deze strafoplegging niet direct, doch eerst, in strijd met de voorschriften, op 25 februari 1975, een beoordeling over mij op te maken – welke zodanig was, dat ik niet aan de eisen voor toelating voldeed – is mij een mogelijkheid tot tijdige rehabilitatie onthouden. Op grond hiervan ben ik buiten mijn schuld niet tot de opleiding per 17 maart 1975 toegelaten;

„dat door verweerder, naar aanleiding van het door klager gestelde, het volgende is aangevoerd, zakelijk gerelateerd.

„1. Op 26 november 1974 heb ik klager aangewezen voor de op 17 maart 1975 aanvangende opleiding. Hij voldeed toen aan alle voor de opleiding gestelde eisen waarbij de over hem per 1 november 1974 opgemaakte tussentijdse beoordeling eveneens in beschouwing werd genomen.

„2. Bij deze aanwijzing heb ik als voorwaarde voor toelating tot deze opleiding bepaald, dat klager aan alle voor toelating gestelde eisen moest blijven voldoen.

„3. De op 25 februari 1975 over klager opgemaakte beoordeling over het tijdvak van 1 november 1974 t/m 24 februari 1975 was zodanig, dat hij niet meer voldeed aan de voor toelating gestelde eisen. Dit was ongetwijfeld het gevolg van een hem in het beoordelingstijdvak opgelegde aanmerkelijke krijgstuchtelijke straf.

„4. Het door klager gestelde, dat hij na de opgelegde krijgstuchtelijke straf, beoordeeld had moeten worden, wordt niet betwist.

„Wel wordt gesteld, dat toentertijd een dergelijke procedure niet gebruikelijk was na een strafoplegging. Dat alsdan, nog vóór de datum van aanvang der opleiding per 17 maart 1975, andermaal een zodanige beoordeling over klager had kunnen worden opgemaakt waardoor hij wellicht opnieuw aan alle vereisten voor toelating tot de opleiding zou hebben voldaan, wordt evenmin bestreden. Echter, al zou klager op de door hem gestelde wijze beoordeeld zijn geworden, dan nog zou dit de intrekking van de aanwijzing tot deze opleiding op generlei wijze hebben beïnvloed omdat:

„a. bij klagers aanwijzing als voorwaarde was bepaald, dat hij vanaf het tijdstip, i.c. 26 november 1974, tot aan het moment van aanvang van de desbetreffende opleiding, onafgebroken moest blijven voldoen aan de voor toelating tot die opleiding gestelde eisen;

„b. aan klager, na zijn aanwijzing, op 5 december 1974, een dusdanig aanmerkelijke krijgstuuchtelijke straf werd opgelegd, dat een over hem op te maken beoordeling zodanig ongunstig was, dat hij niet meer aan het gestelde onder a voldeed.

„Overwegende dat primair de vraag dient te worden beantwoord of klagers stelling, dat beoordelaar, ingevolge de toentertijd van kracht zijnde OBAZN 10 d, punt 602 onder c, verplicht was hem direct te beoordelen, nadat hij op 4 december 1974 was gestraft met een aanmerkelijke krijgstuuchtelijke straf;

„dat deze vraag ontkennend dient te worden beantwoord omdat – ook al verplichtte genoemd voorschrift tot het opmaken van een beoordeling „in alle gevallen waarbij de loopbaan van de betrokken militair (in casu klager) in het geding is en de nieuw op te maken beoordeling zou afwijken van de laatst ingeschreven nog recente beoordeling” – niet gesteld kan worden, dat beoordelaar heeft gehandeld in strijd met dit voorschrift door eerst per 25 februari 1975 een beoordeling over klager op te maken;

„dat de strekking van voornoemd voorschrift een verplichting als door klager bedoeld niet met zich meebracht;

„dat immers beoordelaar direct na de door hem opgelegde krijgstuuchtelijke straf aan klager – welke als zodanig door deze niet bestreden werd – niet kon beoordelen of dit gedrag als incidenteel diende te worden beschouwd dan wel in de naaste toekomst herhaald zou worden;

„Overwegende vervolgens dat ingevolge VVKM 20B deel 1 punt 4431 klager, om in aanmerking te kunnen komen voor toelating tot de onderofficiersopleiding, moest voldoen aan o.a. de eis van goed gedrag en die van het voldoen aan de voorwaarden voor toelating tot een reëngagement, genoemd onder punt 3100 van het Voorschrift aanneming en reëngagement zeemacht (VVKM 3);

„dat in laatstgenoemd voorschrift in punt 3120 onder b staat vermeld,

„dat het gedrag door de autoriteit, die bevoegd is machtiging te verle-
 „nen tot het aangaan van een reëngagement, in casu verweerder, ten
 „minste als „goed 6” moet worden aangemerkt;

„dat hieruit kan worden geconcludeerd:

„1. dat verweerder niet verplicht was een dergelijke oordeelsvor-
 „ming op de laatstelijk opgemaakte beoordeling te baseren doch o.a.
 „ook de opgelegde straf in zijn beschouwingen mocht laten meetellen
 „,- immers genoemd voorschrift vermeldt zodanige verplichting niet-;

„2. verweerder gerechtigd was als bijzondere voorwaarde bij de
 „aanwijzing van klager tot de opleiding te bepalen, dat deze vanaf dat
 „tijdstip onder meer aan de eis van goed gedrag moest blijven voldoen;

„dat onweerlegbaar is en bovendien door klager niet bestreden, dat
 „klager gedurende voornoemde periode na een opgelegde aanmerke-
 „lijke krijgstuuchtelijke straf niet meer aan voornoemde eisen voldeed
 „wat de waardering voor gedrag betreft;

„dat het door klager gestelde dat hij, indien na deze krijgstuuchte-
 „lijke bestraffing onmiddellijk een beoordeling over hem zou zijn opge-
 „maakt, gevolgd door wellicht een zodanige latere beoordeling – kort
 „voor aanvang der opleiding – dat hij opnieuw aan alle eisen zou vol-
 „doen, met als gevolg dat hij daardoor toch aan deze opleiding had
 „kunnen deelnemen, geen stand houdt;

„dat om boven vermelde redenen ook in dat geval namelijk geen
 „enkel voorschrift verweerder verplicht om zijn beslissing op grond
 „van deze laatste beoordeling te herzien;

„Beschikkende in conclusie

„Verklaart het beroep ongegrond.”.

Tegen dit besluit heeft klager beroep ingesteld bij de Raad.
 Verweerder heeft van contra-memorie gediend.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 13 januari 1978, waar
 klager in persoon is verschenen en waar voor verweerder is opgetreden
 Mr H. J. den Os, wonende te Roosendaal.

II. MOTIVERING

Klager wenst dat verweerder op zijn hier aan de orde zijnd geval van
 toepassing zal achten punt 4454 van het Voorschrift betreffende de
 opleidingen van schepelingen ingedeeld in dienstvakken (VVKM 20B),
 welke bepaling luidt:

„4454. Een in Nederland dienende gegadigde, die al of niet met toe-
 „passing van punt 4451 is aangewezen voor een opleiding, doch wiens
 „aanwijzing is ingetrokken voor de aanvang van de opleiding, omdat
 „hij verhinderd is daaraan deel te nemen, wordt, indien die verhindering
 „is ontstaan buiten zijn schuld, aangewezen voor de eerstvolgende
 „opleiding, die aanvangt nadat de verhindering heeft opgehouden te
 „bestaan.”.

Deze bepaling gaat blijkens haar tekst uit van de situatie dat bij een betrokkene (buiten diens schuld) een verhindering om aan een opleiding deel te nemen optreedt, op grond van welke verhindering de aanwijzing voor die opleiding wordt ingetrokken. Deze situatie doet zich echter in het geval van klager niet voor. Immers de door klager aangegeven verhindering valt samen met, en kan ook feitelijk niet worden onderscheiden van, de intrekking. Voor het aanwezig achten van een zelfstandige verhindering, als veroorzaakster van de intrekking, is derhalve geen ruimte.

Voor zover klager heeft gesteld dat de onderhavige intrekking destijds niet had mogen plaatsvinden omdat algemeen verbindende voorschriften onjuist zouden zijn toegepast, merkt de Raad op dat klager daarentegen toen geen beroep heeft ingesteld, zodat die intrekking in rechte onaantastbaar is geworden, terwijl de Raad geen reden ziet waarom verweerder bij het bestreden besluit redelijkerwijs verplicht zou zijn geweest op die intrekking terug te komen.

Terecht heeft daarom verweerder niet punt 4454, maar punt 4453 van het onderhavige voorschrift toepasselijk geacht. Laatstbedoelde bepaling, de normale gang van zaken bij intrekking behandelend, schrijft, voor zover te dezen van belang, voor dat de gegadigde, wiens aanwijzing is ingetrokken, om voor de volgende opleiding in aanmerking te komen opnieuw moet voldoen aan alle voor toelating gestelde eisen, zonder dat hieraan bijzondere gevolgen betreffende zijn plaats in de ranglijst na bevordering of betreffende een financiële tegemoetkoming worden verbonden.

Beslist moet mitsdien worden als volgt:

III. BESLISSING

De Centrale Raad van Beroep,

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart het beroep ongegrond. –

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN**Stuurgroep militair straf- en tuchtrecht**

DE MINISTER VAN DEFENSIE¹⁾

Overwegende dat in verband met de aanwijzing van brigade-generaal MR J. O. DE LANGE voor de functie van inspecteur militair juridische dienst in de functie van voorzitter van de Stuurgroep militair straf- en tuchtrecht dient te worden voorzien;

Gelet op het bepaalde in de artikelen 6 en 7 van de instellingsbeschikking van bovengenoemde stuurgroep (M.B. van 27 september 1976, nr. 389.269/ D);

BESLUIT

a. met ingang van 1 mei 1978 eervol te ontheffen uit de functie van lid tevens voorzitter van de Stuurgroep militair straf- en tuchtrecht:

MR J. O. DE LANGE,

brigade-generaal van de militair juridische dienst;

b. met ingang van 1 mei 1978 aan te wijzen tot voorzitter van de Stuurgroep militair straf- en tuchtrecht:

MR G. L. LINDNER,

kapitein ter zee van administratie, lid van genoemde stuurgroep.

Wijziging samenstelling redactiecommissie

Bij beschikking van de Minister van Defensie van 26 mei 1978 nr. 456.536/F is met ingang van 1 mei 1978 eervol ontslagen als lid van de redactiecommissie van het Militair Rechtelijk Tijdschrift de Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst Mr S. van der Ploeg, zulks onder dankzegging voor de door hem in deze functie bewezen diensten.

Met ingang van gelijke datum is benoemd als lid van de redactiecommissie Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst Mr J. O. de Lange.

¹⁾ Bsk Nr 389.269/13 P. van 17 april 1978.

Huzaar wordt gestraft omdat hij twee dagen later naar zijn onderdeel is teruggekeerd dan mogelijk was. Bij behandeling van het beklag blijkt dat aantal dagen echter drie te zijn. Straf vernietigd. (W.K. art. 61 ev, 66; VS 27-4 Hoofdst. 19) Naschrift C. 358

Administratieve rechtspraak

Dienstplichtige, als onderwijzer vrijgesteld van de militaire dienstplicht ging samenwonen met een beeldhouwster en haar dochtertje. Nadien worden nog twee kinderen geboren. De Kroon verleent vrijstelling op grond van de huiselijke omstandigheden van de dienstplichtige, met name zijn kinderen betreffende. (Dienstplichtwet art. 15). 360

De omstandigheid dat de betrokken officier in de beoordelingsperiode slechts enkele maanden daadwerkelijk heeft gefunctioneerd, staat aan een gefundeerd oordeel niet in de weg en is niet noodzakelijkerwijs in strijd met de termijn van zes maanden, genoemd in artikel 7, lid 3 van het besluit beoordeling officieren landmacht. Voor het opmaken van een beoordeling behoefde voorts niet te worden afgezien op grond van het feit dat de tekortkomingen niet of niet ten volle verwijtbaar zijn. In de beoordelingslijst is evenwel onvoldoende blijk gegeven van klagers ziekte. (Besl. beoordeling officieren Landmacht) Naschrift E.H.N. 361

Bij een enkele maanden later dan de garantieregeling (Maralg 156/75) verschenen waarderingsleidraad (Maralg 053/76) wordt, gecombineerd met het sindsdien door de Commandant Zeemacht gevoerde beleid, aan de garantieregeling in feite haar betekenis ontnomen. (Voorschrift Conduiterapporten Zeemacht). 365

Vliegtuigmaker-konstabel derde klasse was aangewezen voor de opleiding tot korporaal-vliegtuigmaker-konstabel onder voorwaarde dat hij tot de aanvang van de opleiding aan alle voor de toelating gestelde eisen moest blijven voldoen. Deze aanwijzing werd ingetrokken na een krijgstuchtelijke straf. Verzoek om toelating tot een latere opleiding met, bij gunstig gevolg, plaatsing op de ranglijst als had hij de eerdere opleiding gevolgd, afgewezen. Wel tot die opleiding toegelaten. (V.V.K.M. 20B punten 4453 en 4454). 369

Opmerkingen en mededelingen

Stuurgroep militair straf- en tuchtrecht. 376

Wijziging samenstelling redactiecommissie. 376

REDACTIECOMMISSIE:

Mr. *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr. *Th. J. Clarenbeek*, Majoor van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr. *J. O. de Lange*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr. *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr. *Th. C. van Gelder*, Kapitein ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, 6741 BE Lunteren.

Telefoon: 085-435041, tst. 282,
08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr. *E. H. Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr. Mr. *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr. *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr. *J. R. Stellinga*;

Mr. *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1977 f 23,—. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1977 verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,25.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 30,— per pagina tot een maximum van f 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXI
juli/augustus 1978

Aflevering

7/8

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Mr N. Keijzer: Gewetensbezwaren tegen keuring voor militaire dienst: HR 11-10-1977, NJ 1978-101 m.n. Th. W. v. V.</i>	377
---	-----

Strafrechtspraak

Als bestuurder van een auto daarmede gereden met een snelheid van 65 km/h terwijl blijkens een ter plaatse opgesteld bord model I van bijlage II van het RVV als maximum-snelheid 50 km/h was aangegeven. (R.V.V. art. 8)	386
Opzettelijk een meerdere (een marechaussee-patrouille) mondeling beledigen (door toevoeging van de woorden „Stelletje teringlijders'') (W.M.Sr. art. 108, 128). Naschrift W.H.V.	390
Vijfmaal opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid; driemaal opzettelijke ongehoorzaamheid aan het bevel naar zijn onderdeel terug te keren. Onderbreking van de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid door ziekte? (W.M.Sr. art. 97, 114). Naschrift W.H.V.	394
Besturen van een auto onder invloed van alcoholhoudende drank. (W.V.W. art. 26(1) en 26(2))	399

Administratieve rechtspraak

Hoewel de beslissing op het administratieve beroep voor 2 van de 3 klaagschriften tot de bevoegdheid van de commandant van het korps mariniers behoort, neemt de c.r. er genoegen mee, dat, gezien de nauwe samenhang van de 3 bezwaarschriften, de bevelhebber der zeestrijdkrachten alle drie beroepen behandeld heeft. Het risico dat als gevolg van het gesloten beoordelingssysteem een beoordeelde eerst veel later kennis krijgt van de hem gegeven waarderingen, behoort niet steeds bij de beoordeelde gelegd te worden. I.c. acht de c.r. evenwel niet gebleken van feiten of omstandigheden, welke aanleiding zouden kunnen geven tot voldoende twijfel omtrent de juistheid der gegeven waarderingen. (Reglement rechtstoestand militairen zeemacht, art. 97; K.b. van 4 april 1970, nr. 55; Voorschrift conduiterapporten). Naschrift E.H.N. .	403
Verweerder is uitgegaan van een te stringente opvatting van het begrip overmacht, als bedoeld in artikel 14, lid 3 B.B.O.La. Verweerder had, gegeven de aan klager verstrekte mededelingen inzake de werking der beoordeling, niet tot een afwijzing van het verzoek om verlenging van de beroepstermijn kunnen komen. Alle gegevens overziende is het a.g. tot de conclusie gekomen dat verweerder bij zijn plaatsingsbeleid t.o.v. klager is tekortgeschoten. Het algemeen beginsel van behoorlijk bestuur van fair play brengt mede, dat klager alsnog de kans om te tonen dat hij geschikt is voor de naasthogere rang (meetfunctie), moet krijgen. (B.B.O.La. art. 14). Naschrift E.H.N.	410

BIJDRAGEN**Gewetensbezwaren tegen keuring voor militaire dienst: HR 11-10-1977,
NJ 1978-101 m.n. Th.W.v.V.**

door

MR N. KEIJZER

De aandacht van de lezers zij hierbij gevestigd op bovenvermeld arrest van de Hoge Raad, dat onlangs werd gepubliceerd in de Nederlandse Jurisprudentie.

Een zekere P was door de burgemeester van zijn woonplaats opgeroepen om zich te onderwerpen aan „een onderzoek tot beoordeling „van zijn geschiktheid voor de dienst in het algemeen en tot het verkrijgen van gegevens voor zijn nadere bestemming”. P voldeed niet aan de oproep, en hij werd deswege vervolgd voor de overtreding omschreven in art. 12 jo. 44, 1e lid van de Dienstplichtwet. Voor de Kantonrechter beriep hij zich op principiële bezwaren tegen de dienstplicht en tegen het gehele militaire apparaat, waarvan hij ook de keuring een onderdeel achtte. Het doden van „een vijand” ter verdediging van het grondgebied was voor hem onaanvaardbaar, zo stelde hij, en hij had dan ook inmiddels een beroep gedaan op de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst. Zijn raadsman voerde o.m. nog aan dat het Ministerie van Defensie was gebleken een andere gedragslijn te zijn gaan volgen ten opzichte van degenen die weigerden de keuring voor de militaire dienstplicht te ondergaan, en verzocht schorsing van de strafvervolgung. De Kantonrechter wees het verzoek om schorsing echter met een beroep op de wetsgeschiedenis van de hand, en besliste eveneens afwijzend op verdachtes beroep op principiële bezwaren, met de overweging „dat het niet aan de rechter is om uit te maken of „verdachtes beroep hierop kan worden erkend”. P werd veroordeeld tot een geldboete van f 25,-. Het ingestelde cassatieberoep werd verworpen, waarbij de Hoge Raad, de Memorie van Antwoord op Dienstplichtwet citerend, vaststelde dat gewetensbezwaren tegen keuring voor militaire dienst niet behoren tot de gewetensbezwaren, die krachtens de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst voor erkenning in aanmerking komen. De Hoge Raad oordeelde dat de Kantonrechter het beroep op gewetensbezwaren terecht had verworpen en die beslissing met redenen had omkleed, „terwijl tegen de redengeving van die „beslissing ingevolge art. 101 Wet R.O. niet met vrucht kan worden „opgekomen, zodat het middel faalt”.

GEWETENSBEZWAREN EN DE STRAFRECHTER

Het vraagstuk hoe de rechter een delict moet beoordelen waar de dader op grond van zijn gewetensdrang toe is gekomen, is netelig. Een klemmend argument om aan die gewetensdrang strafuitsluitende werking te ontzeggen is dat de wet voor alle rechtsgenoten gelijkelijk dient te gelden. Wanneer sommigen als individu of als minderheidsgroepering op grond van hun afwijkende opvattingen niet aan de wet gebonden zijn, dan zou men aan de anderen bezwaarlijk nog duidelijk kunnen maken waarom zij er dan wèl aan zijn gebonden.

Tegen dit standpunt zijn echter in hoofdzaak twee tegenwerpingen te maken. In de eerste plaats veronderstelt het bovenstaande dat de wet op legitieme wijze tot stand is gekomen, zodat, althans in een democratische samenleving, een ieder daarbij zijn, zij het geringe, invloed heeft kunnen uitoefenen. Doch, zoals G. E. LANGEMEIJER schreef, „het is een overschatting van de democratie te menen dat daar elk streven „naar zijn kracht en waarde in overweging komt”¹⁾. „Den Haag” is ver weg, en daar regeren politieke partijen, terwijl de stem van de individu daar minder goed hoorbaar is. Diverse groeperingen kunnen zich nog doen horen via zgn. buitenparlementaire acties, maar in je eentje begin je ook op die manier niet veel. Door deze redenering wordt de fictie, dat de wet van ons allen is, als fictie ontmaskerd, en waarom zouden wij dan nog allen gelijkelijk aan die wet gebonden zijn? Deze argumentatie wijst in de richting van het opvatten van gewetensbezwaar als een rechtvaardigheidsgrond.

De tweede tegenwerping is deze. Indien erkend wordt dat een ieder gelijkelijk gebonden is aan de wet, dan behoeft dat nog niet te betekenen dat de toepassing daarvan bij ieder der rechtsgenoten tot een identiek resultaat moet leiden. Individuen zijn geen van alle gelijk, en daar dient de rechter bij toepassing van de wet rekening mee te houden. Indien een bepaalde burger op grond van zijn gewetensdrang niet alleen niet van zins, maar ook niet bij machte is aan zijn wettelijke verplichtingen te voldoen, dan gebiedt de rechtvaardigheid dat hij daarvoor niet wordt gestraft, hoewel van anderen wèl nakoming wordt geëist. Het gewetensbezwaar fungeert dan als schulduitsluitingsgrond. Of iemand daartoe inderdaad niet bij machte is, dat is moeilijk absoluut vast te stellen en zal in de praktijk veelal moeten volgen uit een afweging van de ernst van het gewetensbezwaar tegenover het belang dat is gediend bij de wettelijke regeling. In een aantal gevallen heeft de wetgever reeds zo'n afweging verricht en vastgesteld welke soort van bezwaren kunnen leiden tot vrijstelling van een bepaalde wettelijke verplichting. Een bekend voorbeeld is de Wet Gewetensbezwaren

¹⁾ G. E. LANGEMEIJER – „Evolutie, Revolutie, Democratie en Recht”, in „Plus est en „Vous”, aangeboden aan Prof. mr A. Pitlo, Haarlem 1970, blz. 23.

Militaire Dienst. De vraag blijft dan of de rechtvaardigheid ook gebiedt dat de strafrechter aan niet langs die weg erkende bezwaren niettemin, indien zeer ernstig, strafuitsluitende werking kan toekennen.

Op de eerstgenoemde tegenwerping, die met een zekere vervreemding in verband schijnt te staan, zou ik willen antwoorden dat bij wetgeving langs democratische wegen, hoe gebrekkig ook, algemene gelding van de wet te verkiezen blijft boven de situatie die zou ontstaan indien de niet te controleren en onafzetbare rechter de wet naar geheel eigen inzicht ten gunste van bepaalde justiciabelen op grond van hun afwijkende mening buiten toepassing zou kunnen laten, en ten gunste van anderen weer niet. Indien men bepaalde minderheden of individuen ongemoeid wil laten dan kan dat m.i. beter geschieden via de wel democratisch controleerbare toepassing van het opportuniteitsbeginsel door het Openbaar Ministerie, zoals b.v. geschiedde t.a.v. de volkstellingweigeraars. Zoals bekend, wordt van de mogelijkheid de minister van justitie wegens het vervolgingsbeleid ter verantwoording te roepen een toenemend gebruik gemaakt²⁾.

De tweede tegenwerping, die van de overmacht, acht ik juist. Indien, naar de woorden van HOOYKAAS, „de bezwaren subjectief onoverkormelijk zijn en objectief als overmacht kunnen worden aanvaard”³⁾ (bij dat laatste spelen n.m.m. de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit een rol), dan dient de verdachte te worden geprivilegieerd, omdat schuld in strafrechtelijke zin ontbreekt.

JURISPRUDENTIE

Een beschouwing van de rechtspraak van de Hoge Raad omtrent het beroep op gewetensbezwaren leert eveneens dat deze bezwaren niet kunnen leiden tot een rechtvaardiging van het gepleegde delict. In 1950 (arrest Apeldoornse schilder⁴⁾) werd geoordeeld dat „het zich bij een „dienstplichtige voordoen van gewetensbezwaren . . . ook indien „deze erkend zijn of voor erkenning in aanmerking komen, niet oplevert een noodtoestand waardoor een door hem begaan feit niet strafbaar is, . . .”. In 1972 (Sociale Joenit⁵⁾) werd het beroep van requirant op een ongeschreven rechtvaardigingsgrond, omdat hij zich in geweten verplicht achtte een minderjarige gedurende enige tijd te verbergen, verworpen op grond van het feit dat hij eigenmachtig was opgetreden.

²⁾ Zie o.m. L. ORANJE – „De politieke verantwoordelijkheid voor het vervolgingsbeleid”, preadvies Calvinistische Juristenvereniging 1976; H. TH. J. F. VAN MAARSEVEEN – „Ministeriële verantwoordelijkheid en Openbaar Ministerie na 1976”, NJB 1977, blz. 209–215; TH. W. VAN VEEN – „Politieke verantwoordelijkheid voor het vervolgingsbeleid”, Delikt en Delinkwent 1977, blz. 261–274.

³⁾ HR 20–6–1950, NJ 1951–348, conclusie AG.

⁴⁾ HR 20–6–1950, NJ 1951–349.

⁵⁾ HR 3–7–1972, NJ 1973–78.

En in 1975 (arrest Noodwacht II⁶) besliste de Hoge Raad dat de omstandigheid dat het huidige economische en maatschappelijke systeem, dat de verdachte als noodwachter zou moeten beschermen, voor hem onaanvaardbaar was, het niet voldoen aan zijn noodwachtplicht niet vermocht te rechtvaardigen en meer in het bijzonder niet kon worden opgevat als overmacht in de zin van art. 40 Sr.

De mogelijkheid van uitsluiting van schuld schijnt de Hoge Raad echter open te laten, hoewel zich nog geen geval heeft voorgedaan waarin inderdaad een verdachte werd ontslagen van rechtsvervolging op grond van gewetensbezwaren. Op de geciteerde passage uit het arrest omtrent de Apeldoornse schilder volgden nl. nog de woorden „onge-, acht in hoever het hem kan worden verweten”. En in 1968, toen een Quaker, die een demonstratie had georganiseerd zonder vergunning te vragen, zich had beroepen op zijn persoonlijke godsdienstige gedrevenheid waaraan hij geen weerstand kon bieden, oordeelde de Hoge Raad dat de Rechtbank dat beroep terecht had opgevat als een beroep op overmacht⁷). De Rechtbank had het beroep echter verworpen op gronden die deze beslissing konden dragen, nl. dat niet was aannemelijk gemaakt dat verdachtes opvattingen dermate dwingend waren dat het voor hem onmogelijk was van zijn gedraging af te zien.

In ieder geval dient een beroep op niet-strafbaarheid wegens gewetensbezwaren te worden opgevat als een verweer als bedoeld in art. 358 derde lid Sv, waarop de rechter bepaaldelijk een gemotiveerde beslissing dient te geven⁸). De enkele overweging dat de wetgever niet de mogelijkheid van ontheffing heeft geopend en derhalve kennelijk ondanks gewetensbezwaren naleving vordert, kan hierbij echter voldoende zijn⁹). Indien er wel een ontheffingsregeling is, dan mag de rechter daaruit afleiden dat gewetensbezwaren tegen het gebruik maken van deze regeling niet kunnen worden erkend¹⁰).

De vraag of na afwijzing door de administratie van een beroep op een ontheffingsregeling een beroep op gewetensbezwaar bij de strafrechter mogelijk nog succes zou kunnen hebben is door de Hoge Raad nog niet beslist. Het Hoog Militair Gerechtshof heeft in een dergelijk geval het beroep op gewetensbezwaar verworpen¹¹)¹²).

⁶) HR 24-6-1975, NJ 1975-438.

⁷) HR 16-1-1968, NJ 1969-2.

⁸) HR 20-6-1950, NJ 1951-348.

⁹) HR 17-4-1962, NJ 1963-15.

¹⁰) HR 22-7-1966, NJ 1967-23.

¹¹) HMG 3-4-1974, MRT 1974-280. In één geval heeft een Krijgsraad eens anders geoordeeld: Krijgsraad te Velde „Zuid” 17-8-1948, NJ 1948-813.

¹²) Omtrent dit alles uitvoeriger: J. REMMELINK – preadvies NJV 1960, en van dezelfde schrijver: „De Overtuigingsdader”, bundel Honderd Jaar Rechtsleven, Zwolle 1970, blz. 179-199. Zie ook: J. C. GODAN – „Die Rechtsfigur des Überzeugungstäters”, Berlin 1975.

GEWETENSBEZWAREN TEGEN KEURING VOOR MILITAIRE DIENST

Gezien het bovenstaande behoeft het resultaat van de rechtsgang in de onderhavige kwestie niet te verbazen. De Hoge Raad overwoog: „dat de vraag of, en zo ja, welke gewetensbezwaren voor erkenning in „aanmerking komen, door de wetgever is geregeld, met name in „de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst, welke wet voorziet in „een erkenning van gewetensbezwaren die zich richten a. hetzij tegen „de vervulling van militaire dienst, bepaaldelijk gericht op strijd met „de wapenen; b. hetzij tegen de vervulling van militaire dienst van „welke aard ook; dat die regeling in zoverre limitatief is dat daarin niet „voorzien gewetensbezwaren zoals die welke req. ter terechtzitting „heeft ingeroepen, niet voor erkenning in aanmerking komen, hetgeen „blijkt uit de ontstaansgeschiedenis van die wet . . .”. Uit de Memorie van Antwoord bij die wet worden dan o.m. de volgende passages geciteerd: „dat het ondergaan van een keuring die er uitsluitend op „gericht is de geschiktheid voor de militaire dienst vast te stellen, van „de gewetensbezwaarde geen handelen vraagt dat tot een ernstig conflict aanleiding geeft” en „dat, gelet op de ernst van de in dit wetsontwerp aan de orde zijnde vraagstukken, van gewetensbezwaarden „mag worden verwacht dat zij ten aanzien van hun weigering de rede„lijkheid in acht nemen”.

Deze beslissing komt naar de strekking overeen met een arrest van 1953, waarbij het cassatieberoep werd verworpen tegen een veroordeling wegens niet verschijnen ter inlijving, hoewel de req. inmiddels als principieel dienstweigeraar zou zijn erkend. In dat geval werd overwogen dat het bevel te *verschijnen* geen bedenking kon ontmoeten uit hoofde van gewetensbezwaren tegen *vervulling* van militaire dienst¹³). Ook sluit de onderhavige uitspraak aan bij het eerder genoemde arrest van 1962, volgens hetwelk kan worden volstaan met de simpele constatering dat er met het oog op de aangevoerde bezwaren (hier: tegen keuring) geen ontheffingsregeling is¹⁴). Weliswaar heeft Advocaat-Generaal Kist in zijn conclusie bij het onderhavige arrest betoogd dat de rechter ook nog had moeten onderzoeken of de principiële bezwaren van de keuringsplichtige wellicht overmacht opleverden, zoals in de Quaker-zaak was geschied, doch daartoe was in casu weinig aanleiding nu de verdachte zich helemaal niet op het bestaan van een psychische drang, waaraan hij redelijkerwijze geen weerstand behoefde te bieden, had beroepen. Indien inderdaad aannemelijk was geworden dat hij zijn bezwaren als een zodanige drang had ondervonden (wat, aangezien het slechts een keuring betrof, niet

¹³) HR 2-6-1953, NJ 1953-597.

¹⁴) HR 17-4-1962, NJ 1963-15.

erg waarschijnlijk was) dan zou, gezien het Quaker-arrest, een ontslag van rechtsvervolging hebben kunnen volgen.

GELIJKHEIDSBEGINSEL

De raadsman heeft er zich op beroepen dat het Ministerie van Defensie een andere gedragslijn is gaan volgen ten opzichte van degenen die weigeren de keuring te ondergaan. Gesteld dat dit feitelijk juist zou zijn, en dat bepaalde categorieën zich niet aan de keuring zouden behoeven te onderwerpen, dan blijft de vraag of dit de verdachte in de onderhavige zaak had kunnen baten. Inderdaad is het een algemeen beginsel van behoorlijk bestuur dat gelijke gevallen gelijk moeten worden behandeld. Doch wat is gelijk? „Wij zijn nooit gelijk, en onze „situaties zijn het slechts zelden”¹⁵⁾. Maar gesteld al dat het feit dat sommige anderen zich niet aan keuring zouden behoeven te onderwerpen voor de verdachte een zodanig ongerechtvaardigde ongelijkheid zou opleveren dat bovengenoemd beginsel daardoor was geschonden, dan zou administratief beroep mogelijkerwijze tot vernietiging van de keuringsoproep kunnen leiden¹⁶⁾, doch zolang die niet had plaatsgehad zou de verplichting ex art. 12 Dienstplichtwet om zich aan de keuring te onderwerpen zijn blijven bestaan. Algemene beginselen van behoorlijk bestuur raken het bestuur, en houden als zodanig geen maatstaven in voor rechterlijke toetsing van algemeen verbindende voorschriften¹⁷⁾. In een andere zaak, waarbij het ging om bezwaren tegen de Noodwachtplicht, werd dan ook, naar aanleiding van een beroep op het volkomen willekeurig karakter van het opsporingsbeleid, door de Hoge Raad beslist dat het aangevoerde niet medebracht dat het bewezenverklaarde niet strafbaar zou zijn¹⁸⁾.

ART. 101 R.O.

Uit de geciteerde slotzin van het onderhavige arrest blijkt dat de Hoge Raad het wel eens is met de verwerping, door de Kantonrechter, van verdachtes beroep op gewetensbezwaar, doch diens argumentatie niet tot de zijne wil maken. Dat is te begrijpen, want de Kantonrechter overwoog dat het niet aan de rechter was uit te maken of dat beroep kon worden erkend, terwijl volgens de jurisprudentie van de Hoge Raad de rechter over zo'n beroep juist bepaaldelijk een beslissing moet geven. Artikel 101 R.O. beperkt echter de vormverzuimen op grond waarvan

¹⁵⁾ A. M. DONNER— „Nederlands Bestuursrecht”, 4e dr. Alphen a/d Rijn 1974, blz. 102.

¹⁶⁾ Vgl. art. 8d van de wet A.R.O.B., dat schending van een in het algemeen rechtsbewustzijn levend beginsel van behoorlijk bestuur als beroepsgrond vermeldt. Volgens art. 6 (jo. bijlage) van dezelfde wet staan echter tegen beschikkingen welke berusten op o.m. de Dienstplichtwet geen voorzieningen open.

¹⁷⁾ HR 18-4-1967, NJ 1967-442.

¹⁸⁾ HR 24-6-1975, NJ 1975-438.

Kantongerechtoonnissen kunnen worden gecasseerd tot een viertal, en daardoor was cassatie in dit geval niet mogelijk. Aan het in het vierde lid genoemde vereiste dat op een verweer als bedoeld in art. 358 derde lid Sv. gemotiveerd moet worden beslist, was, strikt genomen, immers in het vonnis voldaan. Gemotiveerd was er, zij het niet op de juiste wijze. Schending van het recht (art. 99 lid 1 onder 2° R.O.) leverde het in zijn resultaat juiste vonnis niet op, althans zou de verdachte bij vernietiging op die grond geen enkel belang hebben gehad.

SCHORSING VAN DE STRAFVERVOLGING

De raadsman heeft schorsing van de strafvervolging gevraagd, daarbij mogelijk doelend op art. 4 tweede lid van de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst, dat luidt: „Ingeval tegen een persoon die „een verzoek heeft gedaan als bedoeld in art. 3¹⁹⁾, een strafvervolging „aanhangig is wegens ongehoorzaamheid aan enig dienstbevel of „dienstvoorschrift, dan wel wegens overtreding van art. 45 der Dienst-„plichtwet, kan deze strafvervolging in afwachting van een beslissing „op dat verzoek, worden geschorst”. Dit artikel was echter in casu niet van toepassing aangezien niet het delict van art. 45 Dienstplichtwet (niet verschijnen ter inlijving) was gepleegd doch dat van art. 12 jo. 44 (zich niet onderwerpen aan de keuring). Blijkens de wetsgeschiedenis van art. 4 W.G.M.D. heeft men er welbewust van afgezien, schorsing ook voor een strafvervolging wegens laatstgenoemd delict mogelijk te maken.

Ook was niet sprake van ongehoorzaamheid aan een dienstbevel of dienstvoorschrift aangezien hier onder *dienst* moet worden verstaan *militaire dienst*²⁰⁾ en de oproep door de burgemeester gericht tot een niet-militair dus niet als zodanig is aan te merken.

Ook is denkbaar dat de raadsman heeft gedoeld op art. 14 Sv, dat voorziet in schorsing van de vervolging „indien de waardering van het „, te laste gelegde feit afhangt van de beoordeling van een geschilpunt „, van burgerlijk recht”. Het zou voor de strafmaat – niet voor de strafbaarheid – immers van belang kunnen zijn te weten of verdachtes gewetensbezwaren tegen *vervulling* van militaire dienst al of niet werden erkend. De Hoge Raad heeft echter eens beslist dat dit artikel niet ziet op procedures van publiekrechtelijke aard²¹⁾. DUISTERWINKEL en MELAI zijn bovendien van oordeel dat met „waardering van het te laste „gelegde feit” uitsluitend wordt bedoeld de waardering van de

¹⁹⁾ D.w.z. een verzoek tot erkenning van zijn gewetensbezwaren.

²⁰⁾ HR 2–6–1953, NJ 1953–597.

²¹⁾ HR 10–5–1920, NJ 1920–593. Aldus ook BLOK-BESIER – „Het Nederlandsche „Strafproces” deel I, blz. 88.

strafbaarheid daarvan²²).

Gezien dit alles is begrijpelijk dat tegen het tussenvonnis, waarbij de Kantonrechter het schorsingsverzoek verwierp, in cassatie niet werd opgekomen.

DE „CAUTION” VAN ART. 29 SV

Op 31 januari 1974 is in het commune strafproces wederom ingevoerd de verplichting, die ook vóór 1937 bestond, dat vóór het verhoor de verdachte wordt medegedeeld dat hij niet verplicht is tot antwoorden (art. 29 lid 2 Sv.). Nu is deze mededeling bij kantongerechtszaken nog al eens een slag in de lucht, daar verdachten die daar ter zitting verschijnen dat i.h.a. doen om een bepaald verweer te voeren. Anderen hebben veelal getransigeerd of laten verstek gaan. Het komt dan ook voor dat kantonrechters het geven van de voorgeschreven „caution” welbewust nalaten. Op dit verzuim wordt in de wet geen nietigheid bedreigd; denkbaar is evenwel dat de Hoge Raad er een substantiële nietigheid in zou zien, of althans dat de door verdachte afgelegde verklaring niet tot het bewijs zou mogen meewerken.

In de onderhavige zaak, zoals de A. G. KIST constateerde, bleek uit het procesverbaal van de terechtzitting niet dat aan de verplichting van art. 29 lid 2 Sv was voldaan. De Hoge Raad heeft daarin echter geen reden gezien om het vonnis te vernietigen, evenmin als in een eerder soortgelijk geval²³). Zoals de annotator VAN VEEN opmerkt kan hierbij een rol hebben gespeeld dat verdachte voorzien was van een raadsman, en daarom door het door de rechter achterwege laten van de waarschuwing niet was geschaad²⁴).

SLOTSOM

Gezien de voorafgegane jurisprudentie behoeft de uitslag in deze zaak niet te verbazen. Men kan in dit arrest een bevestiging zien van de stelling dat gewetensbezwaren, indien ze niet dermate dringend zijn dat het de verdachte onmogelijk was van zijn daad af te zien, naar geldend recht niet tot strafuitsluiting leiden. Bezwaren tegen *keuring* voor

²²) G. DUISTERWINKEL en A. L. MELAI – „Het wetboek van strafvordering”, art. 14, aantekening 3, met een beroep op HR 30–3–1965, NJ 1965–306.

²³) HR 25–3–1975, NJ 1975–269.

²⁴) Aldus ook het inmiddels gepubliceerde arrest HR 24–5–1977 NJ 1978–316, volgens hetwelk de strekking van art. 29 lid 2 Sv, dat beoogt de verdachte te behoeden tegen ongewilde medewerking aan zijn eigen veroordeling, kan medebrengen dat het niet in acht nemen van die bepaling nietigheid van het onderzoek en van het naar aanleiding daarvan gewezen vonnis ten gevolge heeft, t.w. in het geval dat de verdachte door het begane verzuim redelijkerwijs in zijn verdediging kan zijn geschaad, welk geval zich voordeed toen de requirant niet werd bijgestaan door een raadsman en zijn verklaring tot het bewijs was gebezigd.

militaire dienst zullen vermoedelijk zelden zo ernstig zijn. Deze situatie kan door sommige bezwaarden wellicht als pijnlijk worden gevoeld, doch het valt moeilijk in te zien hoe het anders zou kunnen zonder de rechtsorde op losse schroeven te zetten. Wel blijkt uit deze casus dat in de uitsluiting van beschikkingen in Dienstplichtzaken van de mogelijkheid van beroep volgens de Wet A.R.O.B. iets onbevredigends schuilt²⁵).

²⁵) Zie noot 16.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 14 december 1977

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel S. A. Duinker en kolonel G. W. Boerman.

Als bestuurder van een auto daarmede gereden met een snelheid van 65 km /h terwijl blijkens een ter plaatse opgesteld bord 1 van bijlage II RVV als maximum-snelheid 50 km /h was aangegeven.

KRIJGSRAAD: *veroordeling tot f 45,- boete, na verwerping van het beroep op afwezigheid van alle schuld omdat het bord onvoldoende zichtbaar was opgesteld.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF *(zie sententie achter het vonnis): bevestiging van het vonnis na verwerping van de volgende verweren:*

– afwezigheid van alle schuld wegens onvoldoende zichtbaarheid van het bord; zijnde zulks uit het onderzoek ter terechtzitting niet aannemelijk geworden;

– strijd met Min.Besch. (Verkeer en Waterstaat 29 dec. 1966) daar het bord niet aan de linkerzijde van de weg was herhaald; blijkende uit de bedoelde beschikking dat deze eis slechts geldt voor de grens van de bebouwde kom;

– strijd met voormelde beschikking, daar het bord niet is herhaald na een ongeveer 30 m verder op de bewuste weg uitkomende verharde zijweg; zijnde niet van een verharde zijweg doch van een in- en uitrit sprake omdat die weg slechts toegang geeft tot een enige tientallen meters verder gelegen gebouw.

(RVV art. 8)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen B.K.R., geboren 10 februari 1945, 1e luitenant, beklaagde.

Gezien: ... enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 20 april 1977 te Schaarsbergen, in de „gemeente Arnhem op de voor het openbaar verkeer openstaande „weg, Clement van Maasdijklaan, als bestuurdervan een motorvoertuig, „personenauto, daarmede rijdende geen gevolg heeft gegeven aan „een verkeersteken, als bedoeld in het Reglement verkeersregels en „verkeerstekens, immers op een gedeelte van deze weg, in strijd met „een in zijn, beklaagdes, richting gekeerd bord 1 van bijlage II van het „Reglement verkeersregels en verkeerstekens, op welk bord als

„toegestane maximum snelheid ter plaatse 50 km per uur was aangegeven, met een snelheid van ongeveer 65 km per uur, in elk geval „met een hogere dan de toegestane snelheid heeft gereden.”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor ter terechtzitting zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 20 april 1977 reed ik te Schaarsbergen in de gemeente Arnhem, als bestuurder van motorvoertuig, personenauto, over de Clement van Maasdijklaan, met een snelheid van ongeveer 65 km per uur;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 20 april 1977 hebben wij controle gehouden op de naleving van de maximum snelheid op de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg, Clement van Maasdijklaan, gelegen in de gemeente Arnhem. Ter plaatse gold een maximum snelheid van 50 kilometer per uur, hetwelk was aangeduid met borden overeenkomstig model 1 van Bijlage II van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens, waarop het getal 50 was aangebracht. Wij zagen dat de bestuurder van een motorvoertuig, personenauto, reed over voornoemde weg met een snelheid van ongeveer 65 kilometer per uur. Ik, le verbalisant, gaf de bestuurder van het bedoelde voertuig het wettelijk voorgeschreven stopteken, waaraan deze bestuurder voldeed. De bestuurder gaf op te zijn: B.K.R., geboren 10 februari 1945 te Weststellingwerf, beroep: militair;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 20 april 1977 te Schaarsbergen, in de gemeente Arnhem „op de voor het openbaar verkeer openstaande weg, Clement van „Maasdijklaan, als bestuurder van een motorvoertuig, personenauto, „daarmede rijdende geen gevolg heeft gegeven aan een verkeersteken, „immers op een gedeelte van deze weg, in strijd met een in zijn, be- „klaagdes, richting gekeerd bord 1 van bijlage II van het Reglement ver- „keersregels en verkeerstekens, op welk bord als toegestane maximum „snelheid ter plaatse 50 km per uur was aangegeven, met een snelheid „van ongeveer 65 km per uur heeft gereden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„overtreding van de gedragsregel vastgesteld bij artikel 8 juncto „artikel 119 en bord model 1 van Bijlage II van het Reglement verkeers- „regels en verkeerstekens”,
strafbaar gesteld bij artikel 139, eerste lid van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting heeft aangevoerd dat vorenbedoeld bord niet zodanig is geplaatst dat het voor de bestuurders van motorvoertuigen voldoende zichtbaar is en dat derhalve terzake van het tenlastegelegde iedere schuld, hoe gering ook, hem heeft ontbroken;

Overwegende, dat de krijgsraad van oordeel is dat dit verweer moet worden verworpen, daar uit de door beklagde ter terechtzitting overgelegde fotografische opnamen niet blijkt dat het bord onvoldoende zichtbaar is;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot f 45,- geldboete, subs. 2 dagen hechtenis – *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 1 maart 1978

President: Prof. Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv.) en luitenant-generaal b.d. Cox (plv.);
Raadsman: Mr H. J. Brandsma.

(zie het vonnis hiervóór)

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende dat beklagde vooreerst met een beroep op afwezigheid van alle schuld heeft aangevoerd, dat het onderwerpelijke bord zodanig was geplaatst dat het in verband met het ter plaatse veelal drukke verkeer normaliter ontsnapte aan de aandacht van bestuurders van motorvoertuigen, die komende uit de richting Otterlo vanaf de Koningsweg de loodrecht daarop uitmondende Clement van Maasdijkslaan met een aldaar gebruikelijke matige snelheid opreden en voor wie dat bord voordien niet zichtbaar was, zodat hem – die aldaar op dergelijke wijze en in dergelijke omstandigheden heeft gereden – er geen verwijt van kan worden gemaakt dat hij het bord niet heeft gezien;

Overwegende, dat uit het onderzoek ter terechtzitting niet aannemelijk is geworden, dat de plaatsing van het bord van dien aard was dat de waarneembaarheid daarvan niet verzekerd was, terwijl de omstandigheid, dat beklagde bij het maken van de haakse bocht zijn aandacht zozeer aan het overige verkeer aldaar heeft besteed dat hij het onderwerpelijke bord bij het oprijden van de Clement van Maasdijklaan niet heeft waargenomen, niet medebrengt, dat hem alle schuld ontbreekt, daar hij – die naar zijn eigen zeggen ter plaatse onbekend was – bij het oprijden van de Clement van Maasdijklaan vanaf de Koningsweg de ook door hem aangehouden „aldaar gebruikelijke „matige snelheid” zodanig had kunnen en moeten verminderen, dat enig aldaar aanwezig en waarneembaar verkeersteken door hem werd opgemerkt;

Overwegende, dat het Hof daarom voormeld verweer verwerpt;

Overwegende, dat beklagde voorts heeft aangevoerd:

- a. dat in strijd met paragraaf 3, onder c, ad bord 1, derde alinea, tweede volzin, van de Beschikking van de Minister van Verkeer en Waterstaat van 29 december 1966 nr. 76727, (Staatscourant 1967, 3) niet tevens aan de linkerkant van de meer dan 5 meter brede Clement van Maasdijklaan een bord, gelijk het onderwerpelijke, was geplaatst, en
- b. dat in strijd met paragraaf 2, onder j, van voormelde Beschikking het onderwerpelijke bord niet is herhaald bij de verharde zijweg, welke ongeveer 30 meter na de hoek Koningsweg/Clement van Maasdijklaan op laatstgenoemde laan uitkomt;

Overwegende, dat – daargelaten in hoeverre evenbedoelde Beschikking ook andere dan tot de wegbeheerder gerichte administratieve aanwijzingen bevat – het op voormelde voorschriften daarvan gedaan beroep in zijn beide onderdelen reeds op de navolgende gronden faalt, te weten:

dat onder a, omdat uit de samenhang tussen de drie volzinnen van de derde alinea van punt c (ad bord 1) van paragraaf 3 van genoemde Beschikking volgt, dat in de tweede volzin dier alinea gestelde eis slechts is voorgeschreven bij een situatie „op de grens van de „bebouwde kom”, welke situatie zich in het onderwerpelijke geval evenwel niet voordoet;

dat onder b, omdat de daarin bedoelde „zijweg” – die slechts toegang geeft tot een enige tientallen meters ter zijde van de Clement van Maasdijklaan gelegen gebouw – niet is aan te merken als een „verharde zijweg” in de zin van paragraaf 2 onder j van meergenoemde Beschikking, doch als een in- en uitrit, waarvan niet is gebleken, dat deze als zodanig niet kenbaar is voor de verkeersdeelnemers ter plaatse;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis waarvan hoger beroep, vervat en die

overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis waarvan is geappelleerd met overneming der gronden en aanvulling in voege als bovenvermeld.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 26 januari 1978

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-kolonel J. W. Bakker en majoor J. A. van Oostenbrugge;

Raadsman: Mr E. V. A. Groener.

Opzettelijk een meerdere (een marechaussee-patrouille) mondeling beledigen (door toevoeging van de woorden „stelletje teringlijders’’).

KRIJGSRAAD: 2 weken militaire detentie;

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (zie *sententie achter het vonnis*): straf gewijzigd in f 200,- geldboete; overigens vonnis bevestigd.

(W.M.Sr. art. 108, 128)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen P.J.A., geboren 14 december 1956, dpl. sld., beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks 4 juli 1977 te Ede, op de openbare weg, de Parkweg aldaar, opzettelijk zijn meerdere(n), de als patrouille dienstdoende wachtmeester 1e klasse J. Steenbergen en de marechaussee 2e klasse R. A. de Reus, beiden gekleed in het uniform van de Koninklijke Marechaussee, opzettelijk in hun tegenwoordigheid mondeling heeft beledigd of uitgescholden door willens en wetens voormelde meerdere(n) de navolgende of nagenoeg de volgende beledigende woorden of scheldwoorden luidkeels in het openbaar toe te voegen: „stelletje teringlijders’’”;

Overwegende, dat in de telastelegging kennelijk tengevolge van een typefout staat vermeld: „schelwoorden”, welke fout de krijgsraad ambtshalve verbetert zodat in de plaats daarvan worde gelezen: „scheldwoorden”, door welke verbetering de beklaagde in zijn verdediging niet wordt geschaad;

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Sedert 5 januari 1977 ben ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht. Op 4 juli 1977 bevond ik mij te Ede op de openbare weg, de Parkweg. Ik zag een Volkswagenbus van de Koninklijke Marechaussee staan. Ik zag, dat er twee personen inzaten en ik begreep, dat dat twee leden van de Koninklijke Marechaussee waren. Ik begreep ook, dat ze op patrouille waren. Ik begreep wel, dat die twee personen mijn militaire meerderen konden zijn. Ik zette mijn hand aan de mond en riep welbewust: „stelletje „teringlijers”;

Overwegende, dat Steenbergen, Jan, 34 jaar, militair, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 4 juli 1977 bevond ik mij met de marechaussee-II De Reus in ons Volkswagenbusje, op de openbare weg, de Parkweg te Ede. We waren op patrouille. We waren gekleed in uniform, waarop rangonderscheidingstekenen zichtbaar waren aangebracht. Ik zag een persoon aankomen, die naar ik later vaststelde P.J.A. heette. Vlak bij ons stak hij schuin de weg over. Ik hoorde dat hij schreeuwde: „stelletje „teringlijers”. Ik voelde mij beledigd door die woorden;

Overwegende, dat De Reus, Renuus Alex, 19 jaar, militair, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede bevestigd:

Op 4 juli 1977 bevond ik mij met de wachtmeester-I van de Koninklijke Marechaussee, Steenbergen, gezeten in ons dienstmotorvoertuig, op de openbare weg, de Parkweg te Ede. We waren op patrouille. We waren beiden gekleed in uniform. Ik droeg op mijn uniform duidelijk zichtbaar de rangonderscheidingstekenen van marechaussee-II. Terwijl ik daar zat, hoorde ik roepen: „stelletje „teringlijers”. Ik vond dat ongepast;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, op 4 juli 1977 te Ede, op de openbare weg, de Parkweg aldaar, opzettelijk zijn meerdere, de als patrouille dienstdoende wachtmeester 1e klasse J. Steenbergen en de marechaussee 2e klasse R. A. de Reus, beiden gekleed in het uniform van de Koninklijke Marechaussee in hun tegenwoordigheid mondeling heeft beledigd door willens en wetens voormelde meerdere de navolgende beledigende woorden luidkeels in het openbaar toe te voegen: „stelletje „teringlijers”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid „mondeling beledigen”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 108, eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van 2 weken – *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

President: Prof. Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht Mr De Groot, luitenant-generaal Van der Veen (plv.), Mr Berkhout (plv.) luitenant-generaal b.d. Singor (plv.);

Raadsman: Mr E. V. A. Groener.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de opgelegde straf, welke het Hof te zwaar is voorgelaten alsmede de daarop betrekking hebbende overweging;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede de artikelen 23 en 24 van het Wetboek van Strafrecht, 77 van 's Hof's Provisionele Instructie, doch behoudens de

artikelen 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 10 van het Wetboek van Strafrecht.

[Volgt: veroordeling tot een geldboete van f 200,— subs. 8 dagen hechtenis – *Red.*].

NASCHRIFT

De militaire meerdere in de vorm van „een troepenafdeling, belast „met wacht- of patrouilledienst” is geruime tijd niet in de rechtszaal vertegenwoordigd geweest. In de vijftiger jaren (zie o.a. het „Groeningse stations geval”, M.R.T. XLVIII, blz. 37 en het „Alkmaarse stations geval”, M.R.T. XLVIII, blz. 230) kwam dat vaker voor.

Een interessant geval was ook het „Eindhovense stations geval” (vonnis Krijgsraad te Velde Zuid van 9 januari 1957, M.R.T. L, blz. 469): een sergeant was opzettelijk ongehoorzaam aan het bevel van een marechaussee 2e klasse, opgesteld bij de hoofdingang van het station, die de sergeant aanzegde gebruik te maken van de voor militairen aangewezen achteringang. De Krijgsraad beschouwde de marechaussee 2e klasse, aan zijn witte uitmonstering als zodanig herkenbaar, als (deel van) een stationspatrouille en derhalve als meerdere van de sergeant. M.i. ten onrechte, omdat op grond van artikel 128 W.M.Sr. een troepenafdeling – anders dan een schildwacht – niet kenbaar is aan uiterlijke kentekenen maar aan het wezen van een troepenafdeling: een veelheid van militairen (minimum twee) onder één bevelhebber.

Andere belangwekkende gevallen waarbij een patrouille als meerdere optrad zijn te vinden in het vonnis van de Zeekrijgsraad Ned. Nieuw Guinea (van 2 april 1959; M.R.T. LII, blz. 447); het vonnis van de Zeekrijgsraad te Willemsoord (van 17 mei 1961, M.R.T. LIV, blz. 527) en het vonnis van de Krijgsraad te Velde KLu (van 2 oktober 1963, M.R.T. LVII, blz. 179).

Men kan zich de vraag stellen of niet de overgrote meerderheid van de misdrijven tegen de ondergeschiktheid, gepleegd tegen een patrouille, zijn begaan onder de strafverzwarende omstandigheid van artikel 76 W.M.Sr.: „in dienst” of „terzake van dienstaangelegenheden”. De troepenafdeling, met patrouilledienst belast, is uit de aard van die omschrijving steeds dienstdoende: het is juist aan die omstandigheid, dat de patrouille als zodanig herkend wordt. Als nu in de herkenning (en erkenning) van dat „dienstdoen” de hiërarchische verhouding geworteld is, is het nauwelijks denkbaar dat een militair insubordinair tegen een patrouille kan optreden, zonder dat dienstdoen in zijn opzet te betrekken.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 26 april 1978

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Majoor A. B. Verbaan en majoor N. van der Louw;
Raadsman: Kapitein J. H. Strooij.

Vijfmaal opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid; driemaal opzettelijke ongehoorzaamheid aan het bevel naar zijn onderdeel terug te keren.

Onderbreking van de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid door ziekte?

10 weken militaire detentie (met aftrek voorarrest) waarvan 4 weken voorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 97, 114)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen S.T.M., geboren 21 januari 1957, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd: na voeging van de afzonderlijk tegen hem aangebrachte zaken Wlnrs: 264/I/78, 1127/I/78 en 1159/I/78, resp. I, II en III:

„I. dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, van op of omstreeks 14 november 1977 tot op of omstreeks 6 december 1977, althans een of meer perioden van tenminste een dag in dat tijdvak (telkens) geheel of deels opzettelijk en/of geheel of deels met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest van zijn onderdeel te Nunspeet;

„II. dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht,

„1. van op of omstreeks 16 januari 1978 tot op of omstreeks 14 februari 1978 althans een of meer perioden van tenminste een dag in dat tijdvak, (telkens) geheel of deels opzettelijk en/of geheel of deels met zijn schuld daaraan, ongeoorloofd afwezig is geweest van zijn onderdeel te Nunspeet,

„2. op of omstreeks 30 of 31 januari 1978, alsmede op of omstreeks 8 februari 1978 te Hoorn, telkenmale na ontvangst van een telegram, afkomstig van zijn compagniescommandant, inhoudende de opdracht om onmiddellijk naar zijn onderdeel terug te keren, telkenmale opzettelijk heeft nagelaten aan die telegrafisch gegeven dienstbevelen te gehoorzamen;

„III. dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de

„Koninklijke Landmacht,

„1. van 6 maart 1978, 07.45 uur tot 7 maart 1978, 18.35 uur, in elk geval tenminste een dag, opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest van zijn onderdeel te Nunspeet,

„2. op of omstreeks 13 maart 1978 tot op of omstreeks 16 maart 1978, althans een of meer perioden van tenminste een dag in laatstgenoemd tijdvak, geheel of deels opzettelijk en/of geheel of deels met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest van zijn onderdeel te Nunspeet,

„3. op of omstreeks 15 maart 1978 te Hoorn, nadat zijn militaire meerdere, 1e luitenant-arts J. J. C. Westendorp, als controlerend arts hem, beklaagde op 14 maart 1978 de opdracht had gegeven om op 15 maart 1978 naar zijn onderdeel terug te keren, opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen;

Overwegende, dat in de telastelegging kennelijk tengevolge van een typefout sub III onder 2 staat vermeld: „op of omstreeks 13 maart”, welke fout de krijgsraad ambtshalve verbetert, zodat in de plaats daarvan worde gelezen: „van op of omstreeks 13 maart”, door welke verbetering de beklaagde in zijn verdediging niet wordt geschaad;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 14 november 1977 ben ik als soldaat bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst na bewegingsvrijheid naar mijn eenheid in Nunspeet niet teruggekeerd. Ik ben daarvan sindsdien weggebleven tot dat ik op 6 december 1977 in Hoorn ben aangehouden. Ik wist voor mijn afwezigheid geen toestemming te hebben.

Op 16 januari 1978 ben ik als soldaat bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst na bewegingsvrijheid naar mijn eenheid in Nunspeet niet teruggekeerd. Ik ben daarvan sindsdien weggebleven totdat ik op 14 februari 1978 in Hoorn ben aangehouden. Van 19 tot en met 24 januari 1978 heeft een griep mij het reizen belet. Van 16 tot 18 januari 1978 en van 25 januari 1978 tot 14 februari 1978 was ik steeds tot reizen in staat. Ik wist voor deze afwezigheden geen toestemming te hebben. Ik heb mij ziek thuis gemeld, ten onrechte, op 16 januari 1978.

Op 30 januari 1978 en op 8 februari 1978 heb ik als soldaat in werkelijke dienst in Hoorn per telegram van mijn compagniescommandant bevel gekregen onmiddellijk naar mijn eenheid terug te gaan. Ik wist dat deze commandant mijn militaire meerdere was en zijn opdrachten dienstbevelen waaraan ik moest voldoen. Ik heb daaraan geen gevolg gegeven. Ik ben in Hoorn gebleven tot mijn aanhouding op 14 februari 1978.

Op 6 maart 1978 ben ik als soldaat bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst na bewegingsvrijheid tegen 07.45 uur niet bij mijn

eenheid in Nunspeet teruggekeerd. Ik ben daarvan sindsdien weggebleven totdat ik op 7 maart 1978 te 18.35 uur in Hoorn ben aangehouden. Ik wist voor mijn afwezigheid geen toestemming te hebben.

Op 13 maart 1978 ben ik als soldaat in werkelijke dienst na bewegingsvrijheid opnieuw naar mijn eenheid in Nunspeet niet teruggekeerd. Ik ben daarvan sindsdien weggebleven totdat ik op 16 maart 1978 in Hoorn ben aangehouden. Ik wist voor mijn afwezigheid geen toestemming te hebben.

Op 14 maart 1978 heb ik als soldaat in werkelijke dienst in Hoorn van een controlerend arts die zich bekend maakte als 1e luitenant J. J. C. Westendorp bevel gekregen op 15 maart 1978 naar mijn onderdeel terug te gaan. Ik wist dat die luitenant mijn militaire meerdere was en zijn opdracht een dienstbevel waaraan ik moest voldoen. Ik heb daaraan geen gevolg gegeven. Ik ben tot mijn aanhouding op 16 maart 1978 in mijn woonplaats Hoorn gebleven;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring opgemaakt te Vierhouten op 29 december 1977 en ondertekend door waarnemend commandant 12 Pantsergeniecompagnie tevens inhoudt dat de verdachte van 14 november 1977 tot 6 december 1977 ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest van zijn onderdeel te Nunspeet;

Overwegende, dat Boonstra, Lieuwe, oud 34 jaar, militair, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede heeft bevestigd:

Blijkens de dagelijkse appels in de eenheid onder mijn bevel gehouden is hierbij ingedeelde soldaat S.T.M. op 16 januari 1978 na bewegingsvrijheid naar zijn eenheid in Nunspeet niet teruggekeerd. Nu blijkt dat S.T.M. van 16 januari tot en met 18 januari 1978 en van 25 januari 1978 tot 14 februari 1978 tot reizen in staat is geweest, verklaar ik dat hij voor deze afwezigheden geen toestemming heeft gehad;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Van Baal, Jan Pieter:

Ik ben plaatsvervangend commandant van 12 Pantsergeniecompagnie gelegerd in de Generaal Winkelman kazerne te Nunspeet. Sedert begin november 1977 is de soldaat S. T. M. geplaatst bij mijn onderdeel. Op 30 januari 1978 heb ik een telegram verzonden aan soldaat S. T. M. met de inhoud: „Keert U onmiddellijk terug naar Uw onderdeel”. Soldaat M. heeft op dit telegram niet gereageerd. Op 8 februari 1978 heb ik wederom een telegram verzonden naar soldaat M. met de opdracht: „Keer onmiddellijk terug naar uw onderdeel”. Toen de soldaat M. zich op 9 februari 1978 nog steeds niet had gemeld, heb ik de brigade der Koninklijke Marechaussee te Nunspeet terzake

ingelicht en verzocht de soldaat M. aan te willen doen houden in verband met diens ongeoorloofde afwezigheid;

Overwegende, dat Boonstra, Lieuwe, oud 34 jaar, militair, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede heeft bevestigd:

Blijkens de dagelijkse appèls in de eenheid onder mijn bevel gehouden is de hierbij ingedeelde soldaat S.T.M. op 6 maart 1978 na bewegingsvrijheid tegen 07.45 uur bij zijn eenheid in Nunspeet niet teruggekeerd. Hij is daarvan sindsdien weggebleven totdat hij op 7 maart 1978 te 18.35 uur is aangehouden. Hij heeft voor zijn afwezigheid geen toestemming gehad. Op 13 maart 1978 is blijkens de dagelijkse appèls soldaat M. na bewegingsvrijheid opnieuw naar zijn eenheid in Nunspeet niet teruggekeerd. Hij is daarvan sindsdien weggebleven tot zijn aanhouding op 16 maart 1978. Nu blijkt dat M. al die tijd tot reizen in staat is geweest moet ik verklaren dat hij ook voor deze afwezigheid geen toestemming heeft gehad;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Westendorp, Johannes Jacobus Cornelis:

Op 14 maart 1978 ontving ik een controle aanvraag van de commandant van de dienstplichtig soldaat S.T.M., wonende te Hoorn. Ik ben op 14 maart 1978 naar het adres te Hoorn gegaan. Aldaar heb ik omstreeks 16.45 uur bedoelde M. onderzocht. Ik bevond hem tot reizen in staat en heb hem terplaatse een schriftelijke reisopdracht uitgereikt, inhoudende het dienstbevel om op 15 maart 1978 per eerste reisgelegenheid terug te keren naar het onderdeel;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten, waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde sub I-primair, sub II onder 1-primair en onder 2 en sub III onder 1, onder 2-primair en onder 3 is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„I. dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, van 14 november 1977 tot 6 december 1977 opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest van zijn onderdeel te Nunspeet;

„II. dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht,

„1. van 16 januari 1978 tot 14 februari 1978 meer perioden van tenminste een dag in dat tijdvak, (telkens) opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest van zijn onderdeel te Nunspeet,

„2. op 30 januari 1978, alsmede op 8 februari 1978 te Hoorn, telkenmale na ontvangst van een telegram, afkomstig van zijn compagnies-

„commandant, inhoudende de opdracht om onmiddellijk naar zijn
„onderdeel terug te keren, telkenmale opzettelijk heeft nagelaten aan
„die telegrafisch gegeven dienstbevelen te gehoorzamen;

„III. dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de
„Koninklijke Landmacht,

„1. van 6 maart 1978, 07.45 uur tot 7 maart 1978, 18.35 uur, in elk
„geval tenminste een dag, opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest
„van zijn onderdeel te Nunspeet,

„2. van 13 maart 1978 tot 16 maart 1978 opzettelijk ongeoorloofd af-
„wezig is geweest van zijn onderdeel te Nunspeet,

„3. op 15 maart 1978 te Hoorn, nadat zijn militaire meerdere, 1e
„luitenant-arts J. J. C. Westendorp, als controlerend arts hem, beklaag-
„de op 14 maart 1978 de opdracht had gegeven om op 15 maart 1978
„naar zijn onderdeel terug te keren, opzettelijk heeft nagelaten aan dat
„dienstbevel te gehoorzamen”;

Overwegende, dat – nu het sub I-primair, het sub II onder 1-primair
en het sub III onder 2-primair telastegelegde bewezen is verklaard – een
onderzoek naar het aldaar telkens subsidiair telastegelegde achterwege
moet blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd
als:

1. *„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede ten-
„minste één dag en niet langer dan dertig dagen durende”*, meermalen
gepleegd,

voorzien en strafbaar gesteld bij art 97 aanhef en onder 1e van het Wet-
boek van Militair Strafrecht,

2. *„opzettelijke ongehoorzaamheid”*, meermalen gepleegd,
voorzien en strafbaar gesteld bij art 114, 1e lid, van het Wetboek van
Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen
beklaagde sub I-primair, sub II onder 1-prim. en onder 2 en sub III
onder 1, onder 2-prim. en onder 3 meer of anders is ten laste gelegd dan
hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te
worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of
omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden
opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstem-
ming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden
waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde zich sedert 17 maart 1978 in
voorlopig arrest bevindt;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen
uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek

van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 10 weken, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, vanaf 17 maart 1978, waarvan 4 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 8 maanden – Red.].

NASCHRIFT

Er valt over te twisten of een opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid wordt onderbroken door ziekte, wanneer de schuldige zijn ziekte op de voorgeschreven wijze aan zijn commandant meldt. Zeer goed te verdedigen is, dat de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid voortduurt totdat de man zich bij zijn onderdeel terugmeldt of aangehouden wordt. Zomin als de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid wordt onderbroken door zon- en feestdagen (waarop hij geen dienst zou behoeven te doen) wordt zij onderbroken door ziekte. Men vergelijk de toestand bij reeds toegezegd verlof (Krijgsraad te Velde Zuid, vonnis van 26 november 1959, M.R.T. L.III, blz. 692): beklagde, die reeds een verlof van 17 tot 24 augustus was toegezegd, verliet op 14 augustus opzettelijk ongeoorloofd zijn onderdeel en keerde op 24 augustus terug. Een opzettelijk ongeoorloofde afwezigheidsduur van 14–24 augustus werd bewezen verklaard.

Het is m.i. echter onjuist de opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid onderbroken te achten door een ziekte die niet op de voorgeschreven manier is gemeld. Uit de bewijsmiddelen blijkt namelijk van een zodanige melding niet.

De Auditeur-Militair had sub III, 1, ten laste gelegd een afwezigheid van 6 maart 07.45 uur tot 7 maart 18.35 uur (zonder daarbij te spreken van „omstreeks”). Daardoor was de toevoeging „in elk geval „tenminste één dag” volstrekt overbodig geworden.

Gelukkig kon de Krijgsraad deze uren en minuten bewezen verklaren; de Krijgsraad nam echter de overbodige toevoeging mede over.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 10 augustus 1977

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel J. de Jonge en kolonel W. Sundermeijer;
Raadsman: Mr H. P. Jager.

Tenlastegelegd: primair besturen van een auto onder zodanige drankinvloed dat hij niet tot behoorlijk besturen in staat moest worden geacht; subsidiair terwijl het alcoholgehalte van zijn bloed bij onderzoek 1,65‰ bleek te zijn.

KRIJGSRAAD: *primair en subsidiair niet bewezen: vrijspraak.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF (*zie sententie achter het vonnis*): *primair ten laste gelegde bewezen; voorwaardelijke gevangenisstraf en onvoorwaardelijke geldboete en ontzegging rijbevoegdheid.*

(WVW art. 26(1) en 26(2))

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen G.B.N., geboren 21 augustus 1954, korporaal, beklaagde;

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 26 december 1976 te en in de gemeente „Scherpenzeel, als bestuurder van een voertuig (n.l. een vierwielig „motorrijtuig, personenauto), daarmee rijdende over de voor het „openbaar verkeer openstaande weg, de Marktstraat, dit voertuig „heeft bestuurd, terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van „een stof, waarvan hij wist of redelijkerwijze moest weten, dat „het gebruik daarvan – al dan niet in combinatie met het gebruik van „een andere stof – de rijvaardigheid kon verminderen, dat hij niet tot „behoorlijk besturen in staat moest worden geacht;

„althans, indien terzake van het voorgaande geen veroordeling kan „of mocht volgen,

„dat hij toen aldaar als bestuurder van voormeld voertuig, daarmee „rijdend over voormelde Marktstraat, dit voertuig heeft bestuurd na „zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte „van zijn bloed bij een onderzoek 1,65‰ bleek te zijn, in elk geval hoger „dan een halve milligram alcohol per milliliter bloed”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat beklaagde het hem tenlastegelegde feit heeft gepleegd, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

[Volgt: vrijspraak – *Red.*].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 1 maart 1978

President: Prof. Jhr Mr Van den Bosch; Leden: Mr Fikkert, generaal-

majoor Coopmans, schout-bij-nacht Mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv.) en luitenant-generaal b.d. Cox (plv.);

Raadsman: Mr J. A. Schuering.

(zie het vonnis hiervoor)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en te dien aanzien opnieuw rechtdoende, de beklaagde zal veroordelen terzake van het primair tenlastegelegde tot een gevangenisstraf voor de tijd van twee weken en met ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van negen maanden;

Overwegende, dat het Hof zich met het vonnis waarvan hoger beroep niet kan verenigen zodat dit moet worden vernietigd;

Overwegende, dat het Hof uit het beroepen vonnis overneemt de overwegingen inhoudende:

- de tenlastelegging;
- de zakelijke weergave van de inhoud van de Justitiële Verklaring;

Overwegende, dat beklaagde ten processe heeft verklaard:

Op 26 december 1976 reed ik als bestuurder van mijn personenauto over de Marktstraat in de gemeente Scherpenzeel terwijl ik in de voorafgaande middag en avond een dertigtal glazen bier had gedronken. Ik weet dat het gebruik van alcohol de rijvaardigheid kan verminderen. Ik ben toen in de Marktstraat met mijn auto geslipt, tegen een drietal geparkeerd staande auto's gebotst en tegen een verkeersbord tot stilstand gekomen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 26 december 1976 zag ik, Huisman, dat een verkeersongeval had plaatsgevonden op de voor het openbaar rij- en ander verkeer openstaande weg de Marktstraat te Scherpenzeel in gemeente Scherpenzeel; bij dit ongeval was betrokken een persoon die optrad als bestuurder van een voertuig, een vierwielige personenauto. Ter controle op de naleving van de bepalingen gesteld bij of krachtens de Wegenverkeerswet stelde ik ter plaatse een onderzoek in.

Op 26 december 1976 nam ik, Versteegen, van de wachtmeester Huisman genoemde bestuurder over; daarnaar gevraagd gaf hij op te zijn: G.B.N., geboren te Renswoude op 21 augustus 1954, korporaalkvv, rnr. . . ., ingedeeld bij 43 Afdeling Veldartillerie te Havelte.

Ik rook dat de adem van genoemde bestuurder sterk riekte naar het inwendig gebruik van alcoholhoudende drank; ik zag dat zijn ogen bloeddorlopen en rood gekleurd waren. Ik achtte de bestuurder onder zodanige invloed van alcoholhoudende drank dat hij niet tot behoorlijk

besturen van zijn voertuig in staat moest worden geacht;

Overwegende, dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde primair is ten laste gelegd, met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 26 december 1976 te en in de gemeente Scherpenzeel, „als bestuurder van een voertuig (n.l. een vierwielig motorrijtuig, personenauto), daarmee rijdende over de voor het openbaar verkeer „openstaande weg, de Marktstraat, dit voertuig heeft bestuurd, „terwijl hij verkeerde onder zodanige invloed van een stof, waarvan „hij wist, dat het gebruik daarvan – al dan niet in combinatie met het „gebruik van een andere stof – de rijvaardigheid kon verminderen, „dat hij niet tot behoorlijk besturen in staat moest worden geacht”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„*Handelen in strijd met artikel 26, eerste lid van de Wegenverkeerswet*”;

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet;

Overwegende, dat nu het primair ten laste gelegde bewezen is verklaard en terzake veroordeling zal volgen, een onderzoek naar het aan beklaagde subsidiair ten laste gelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden hoofd- en bijkomende straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het is begaan;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen het uitspreken van een voorwaardelijk opgelegde straf;

Overwegende, dat het Hof op grond van het bewezenverklaarde en gekwalificeerde strafbare feit termen aanwezig acht aan beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen voor na te melden tijd;

[Volgt: veroordeling tot 2 weken gevangenisstraf, voorwaardelijk, proeftijd 2 jaar, en, onvoorwaardelijk, geldboete van f 500,- (subs. 20 dagen hechtenis) en ontzegging rijbevoegdheid voor de tijd van 9 maanden – *Red.*].

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

30 september 1977

(MAW 1976/K 8)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; *Leden:* Mr W. G. Kloos en Jhr Mr C. C. van Lidth de Jeude.

Hoewel de beslissing op het administratieve beroep voor 2 van de 3 klaagschriften tot de bevoegdheid van de commandant van het korps mariniers behoort, neemt de c.r. er genoeg mee, dat, gezien de nauwe samenhang van de 3 bezwaarschriften, de bevelhebber der zeestrijdkrachten alle drie beroepen behandeld heeft.

Het risico, dat als gevolg van het gesloten beoordelingssysteem een beoordeelde eerst veel later kennis krijgt van de hem gegeven waarderingen, behoort niet steeds bij de beoordeelde gelegd te worden.

I.c. acht de c.r. evenwel niet gebleken van feiten of omstandigheden, welke aanleiding zouden kunnen geven tot voldoende twijfel omtrent de juistheid der gegeven waarderingen.

(Reglement rechtstoestand militairen zeemacht, art. 97; K.b. van 4 april 1970, nr. 53; Voorschrift conduiterapporten)

UITSPRAAK

in het geding tussen: W., wonende te D., klager, en de Bevelhebber der Zeestrijdkrachten, verweerder.

I. Ontstaan en loop van het geding

Onder dagtekening 19 augustus 1976 heeft verweerder ten aanzien van klager, majoor der mariniers, het volgende besluit genomen:

„De bevelhebber der Zeestrijdkrachten

„Gelezen:

„1. de drie klaagschriften van majoor der mariniers W. – hierna te noemen klager –, alle gedagtekend 1 december 1975 en achtereenvolgens gericht tegen:

„a. het op 26 maart 1970 over hem door luitenant-kolonel der mariniers D. Ruimschotel opgemaakte conduiterapport;

„b. het op 20 november 1970 over hem door generaal-majoor der mariniers C. C. Schoenzetter opgemaakte conduite-rapport;

„c. het op 16 mei 1972 over hem door luitenant-kolonel der mariniers P. R. de Rochemont opgemaakte conduite-rapport, zoals dat zonder

„wijzigingen is overgenomen door kolonel der mariniers A. J. Knegt-
 „mans;
 „2. het proces-verbaal van de commissie van onderzoek, met
 „zeven bijlagen;
 „Gelet op artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen
 „zeemacht (Koninklijk besluit van 22 augustus 1931, Stbl. 377);
 „het Voorschrift betreffende het administratieve beroep, bedoeld in
 „artikel 97 van voormeld reglement (Koninklijk besluit van 4 april 1970,
 „nr. 53);
 „het – ten tijde van het opmaken van de bestreden conduite-rappor-
 „ten geldende – Voorschrift conducerapporten (beschikking minister
 „van marine van 14 januari 1954, nr. 344503/66702);
 „Overwegende vooraf dat de klaagschriften, hiervoor genoemd
 „onder a en c, krachtens artikel 1 onder c van voormeld Voorschrift
 „betreffende het administratief beroep in feite zouden moeten worden
 „behandeld door de commandant van het korps mariniers;
 „dat echter, gelet op de onderlinge samenhang welke tussen de drie
 „klaagschriften bestaat en mede ter vereenvoudiging van de procedure,
 „op voorstel van de commandant van het korps mariniers is besloten
 „dat ook de onder a en c vermelde klaagschriften door hem, bevelheb-
 „ber der zeestrijdkrachten, in behandeling zullen worden genomen;
 „Overwegende dat klager tegen de in aanhef genoemde conduite-rap-
 „porten eerst op 1 december 1975 in beroep is gekomen;
 „dat hij echter op laatstgenoemde datum voor de eerste maal van de
 „conducerapporten inzage heeft verkregen en wel bij het inzien van
 „het procesdossier betreffende zijn bij het Ambtenarengerecht te
 „s-Gravenhage tegen zijn niet-bevordering tot luitenant-kolonel der
 „mariniers ingesteld beroep;
 „dat door deze bijzondere omstandigheid de late indiening van de
 „klaagschriften wordt gerechtvaardigd, zodat, aangezien ook anders-
 „zins niet is gebleken van gronden welke tot niet-ontvankelijkheid
 „zouden dienen te leiden, in elk van de zaken het beroep voor behan-
 „deling in aanmerking komt;
 „Overwegende dat, aangezien een uitsluitend schriftelijk onderzoek
 „met een grote mate van waarschijnlijkheid onvoldoende gegevens
 „zou opleveren om ter zake tot een oordeel te kunnen komen,
 „een commissie is benoemd als bedoeld in artikel 3, derde lid, van
 „vorengevoerd Voorschrift betreffende het administratief beroep,
 „zulks met de opdracht om van advies te dienen met betrekking tot de
 „in de onderhavige zaken te nemen beslissing;
 „dat uit het proces-verbaal van de commissie van onderzoek en uit
 „de overige stukken voldoende gegevens zijn verkregen om tot een
 „oordeel te kunnen komen;
 „dat derhalve thans moet worden nagegaan of de bestreden conduite-

„rapporten met vrucht kunnen worden aangetast op één der gronden,
„omschreven in artikel 97 van voornoemd Reglement;

„Overwegende dienaangaande dat klager stelt dat het conduite-
„rapport, opgemaakt door Lntkolmarns D. Ruimschotel, een tijdvak
„beslaat van slechts drie en een halve maand, hetgeen zijns inziens te
„kort is;

„dat het conduiterapport, blijkens een daarop gestelde aantekening,
„is opgemaakt ingevolge punt 242d van het (inmiddels vervallen) Voor-
„schrift conduiterapporten, welk punt de verplichting oplegde om,
„bij het eindigen van een dienstverhouding, ook al had deze korter
„bestaan dan ongeveer zes maanden, een conduiterapport op te maken
„mits de beoordelaar meende zich omtrent de betrokken officier een
„oordeel te kunnen vormen;

„dat klager geen feiten of omstandigheden heeft aangevoerd, die er
„op zouden wijzen dat de beoordelaar in dit geval ten onrechte van me-
„ning zou zijn geweest zich omtrent klager een oordeel te kunnen vor-
„men;

„dat derhalve niet kan worden gesteld dat in strijd is gehandeld met
„hetgeen ter zake was voorgeschreven in het Voorschrift conduite-
„rapporten;

„dat ook anderszins niet is gebleken dat bij het opmaken van één
„van de bestreden conduiterapporten in strijd is gehandeld met enig
„toepasselijk algemeen verbindend voorschrift;

„Overwegende verder dat degene, die een conduiterapport opmaakt,
de opdracht heeft daarin zijn persoonlijke mening neer te leggen;

„dat degene die een conduiterapport overneemt eveneens is opge-
„dragen slechts die beoordelingen over te nemen welke overeenstem-
„men met zijn eigen oordeel;

„dat derhalve in de onderhavige zaken slechts kan worden nagegaan
„of elk van de beoordelaars in redelijkheid tot de gegeven waarderingen
„heeft kunnen komen;

„Overwegende dienaangaande dat in elk van de zaken het beroep
„met name is gericht tegen de in de conduiterapporten voorkomende
„beoordelingen met „goed 7”;

„dat klager stelt dat de bedoelde waarderingen niet overeenstemmen
„met de wijze waarop hij gedurende de verschillende beoordelings-
„tijdvakken heeft gediend, omdat zich toen geen feiten en/of omstan-
„digheden hebben voorgedaan welke zijn latere niet-bevordering tot
„luitenant-kolonel der mariniers – naar klagers mening veroorzaakt
„door de hem toegekende zevens – zouden kunnen rechtvaardigen;

„dat het allereerst opmerking verdient dat het voorkomen van
„zevens in een of meer conduiterapporten voor een officier van
„klagers rang en anciënniteit niet zonder meer betekent dat geen
„bevordering zal plaatsvinden;

- „dat bevordering tot de rang van luitenant-kolonel der mariniers
- „een keuze-bevordering is, waarbij uit de meest geschikte officieren
- „een keuze wordt gemaakt;
- „dat de beslissing de keuze niet op klager te bepalen niet uitsluitend
- „is gegrond op de over hem opgemaakte conduiterapporten, doch met
- „name ook op het over hem uitgebrachte advies van de raad van vlag-
- „officieren, welk advies op zijn beurt evenmin uitsluitend op de
- „ingediende conduiterapporten is gebaseerd;
- „dat door elk van de beoordelaars tegenover de commissie van on-
- „derzoek is verklaard dat het hun, na zovele jaren, niet meer mogelijk
- „is, concrete feiten en/of omstandigheden te noemen welke de
- „door hen gegeven beoordelingen zouden kunnen dragen;
- „dat dit – zeker gelet op de hoogte van de bestreden waarderingen
- „(goed 7) – alleszins begrijpelijk is;
- „dat ook klager zelf geen concrete feiten en/of omstandigheden
- „noemt ter ondersteuning van zijn stelling dat de door hem aangevoch-
- „ten beoordelingen niet overeenstemmen met zijn wijze van dienen;
- „dat door Genmajmarns Schoenzetter wel tegenover de commissie
- „van onderzoek is verklaard dat de door hem gegeven beoordelingen in
- „de rubrieken III, IV, V en VI grotendeels zijn gebaseerd op het rap-
- „port betreffende de in 1970 gehouden inspectie van het amfibisch
- „oefenkamp Texel, waarvan klager toen commandant was;
- „dat kan worden gesteld dat de waarderingen, vervat in de rubrieken
- „A en B van bedoeld inspectierapport, een grote mate van overeen-
- „stemming vertonen met de beoordelingen, neergelegd in het door
- „Genmajmarns Schoenzetter over klager opgemaakte conduiterap-
- „port;
- „dat eveneens kan worden gesteld dat het beeld van klager, zoals
- „dat uit de door Lntkolmarns Ruimschotel en Kolmarns Knegtmans
- „ingediende conduiterapporten naar voren komt overeenstemt met
- „het beeld dat uit de door beide beoordelaars tegenover de commissie
- „van onderzoek afgelegde verklaring spreekt;
- „Overwegende vervolgens dat de commissie van onderzoek stelt
- „het te betreuren dat het niet mogelijk is gebleken Lntkolmarns De
- „Rochemont, die als rapporteur is opgetreden van Kolmarns Knegt-
- „mans, te horen;
- „dat het door Lntkolmarns De Rochemont opgemaakte conduite-
- „rapport door Kolmarns Knegtmans zonder wijzigingen is overge-
- „nomen;
- „dat het conduiterapport derhalve thans het oordeel weergeeft dat
- „Kolmarns Knegtmans zich over klager gedurende het beoordelings-
- „tijdvak heeft gevormd;
- „dat het daarom in het onderhavige geval onjuist zou zijn uitslui-
- „tend naar aanleiding van een verklaring van Lntkolmarns De Roche-

„mont in het conducerapport wijzigingen aan te brengen;
 „Overwegende tenslotte dat op grond van al het vorenstaande en
 „mede gelet op hetgeen verder uit het proces-verbaal van de commissie
 „van onderzoek naar voren is gekomen, niet kan worden gesteld, dat
 „beoordelaar in redelijkheid niet tot de bestreden beoordelingen
 „heeft kunnen komen;
 „beschikkende in elk van de drie zaken:
 „verklaart het beroep ongegrond.”.

Klager heeft tegen dit besluit beroep ingesteld op de in het aanvullend klagschrift vermelde gronden. Verweerder heeft van contra-memorie gediend, op welk stuk klager heeft gereageerd bij brief van 3 februari 1977. Hierna is op 4 maart 1977 nog een „aanvullende contra-„memorie” van de zijde van verweerder ingekomen. Desgevraagd zijn namens verweerder bij brief van 23 juni 1977 nog enige stukken overgelegd.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 9 september 1977, waar klager is verschenen in persoon, bijgestaan door Mr A. P. Vriends, wonende te Anna Paulowna, en waar voor verweerder is opgetreden Mr G. L. Coolen, kapitein-luitenant ter zee van administratie, wonende te Rotterdam. Als daartoe ambtshalve opgeroepen getuige is ter zitting voorts gehoord P. R. de Rochemont, luitenant-kolonel der mariniers b.d., wonende te Rotterdam.

II. *Motivering*

De Raad acht termen aanwezig zich te verenigen met verweerdere handelwijze om niet slechts het beroep tegen de in het bestreden besluit onder I b genoemde conducerapport in behandeling te nemen, doch ook de beroepen tegen de onder I a en c genoemde rapporten, terzake waarvan formeel de commandant van het korps mariniers bevoegd was. Daarbij laat hij wegen dat blijkt het bestreden besluit een en ander is geschied op verzoek (en dus kennelijk met instemming) van de commandant van het korps mariniers en dat van de zijde van klager tegen deze handelwijze geen bezwaar is gemaakt, terwijl zijn belangen ook niet geacht kunnen worden hierdoor te zijn geschaad.

Klager bestrijdt de evengenoemde conducerapporten voor zover deze op een aantal punten de waardering „goed - 7” inhouden. Hij voert daartoe onder meer aan dat deze waarderungen geen juiste afspiegeling vormen van zijn prestaties en dat met name uit het verslag van de door verweerder ingestelde commissie van onderzoek en de daarbij gevoegde processen-verbaal van verhoor geen of onvoldoende feiten naar voren zijn gekomen, die deze waarderungen kunnen staven. Namens klager is ter zitting onder meer nog gesteld dat de volgens hem gerezen twijfel aan de juistheid van deze waarderungen zo groot is dat aan hem het voordeel van deze twijfel moet worden gegeven.

Dienaangaande overweegt de Raad dat het zogenaamde „gesloten „beoordelingssysteem”, in het kader waarvan de onderhavige conducerapporten werden uitgebracht, het risico in zich houdt dat omtrent inmiddels meerdere jaren voordien uitgebrachte beoordelingen, als deze (zoals in casu) alsnog worden aangevochten, niet meer is na te gaan op grond van welke concrete feiten of omstandigheden destijds een bepaalde waardering is gegeven. De Raad heeft in een zodanig geval reeds eerder overwogen dat hij het niet juist acht het risico van de gevolgen van dit systeem steeds bij de beoordeelde te leggen en dat in bepaalde gevallen dan ook het voordeel van de ten aanzien van bepaalde waarderingen gewekte of gerezen twijfel aan beoordeelde dient te worden gegeven.

In het onderhavige geval zijn van de zijde van verweerder, maar ook van de zijde van klager, geen feiten of omstandigheden aangevoerd of naar voren gekomen, die de juistheid of onjuistheid van de waardering „goed – 7” duidelijk kunnen staven. Ter zitting is aan de Raad evenmin van dergelijke feiten of omstandigheden gebleken.

In het licht van het evenoverwogene ziet de Raad zich thans dan ook gesteld voor de vraag of hier sprake is van gerezen twijfel over het op voldoende grond berusten van deze waarderingen en – zo ja – of het voordeel van deze twijfel aan klager behoort te worden gelaten.

Van een dergelijke twijfel kan naar het oordeel van de Raad hier niet, althans niet in voldoende mate, worden gesproken. Daarbij laat hij in de eerste plaats wegen dat blijkens de overgelegde conducerapporten van klager in de rang van majoor ook de vóór 26 maart 1970 uitgebrachte beoordelingen op meerdere punten de waardering „goed – 7” bevatten. Opmerking verdient daarbij dat met één uitzondering alle – door verschillende beoordelaars uitgebrachte – rapporten tot en met dat van 16 mei 1972 voor punt III, h (nauwgezetheid) een waardering met „goed – 7” te zien geven. Erkend moet worden dat de rapporten van 26 maart 1970 en 20 november 1970 een groter aantal waarderingen „goed – 7” bevatten dan de voorgaande rapporten, maar de Raad acht gelet op het totale beeld van de sedert 1966 uitgebrachte rapporten onvoldoende termen aanwezig om in een voor dit geding relevante mate aan de juistheid van deze waarderingen te twifelen. Daarbij neemt hij met name nog in aanmerking de pertinente verklaring van de generaal-majoor der mariniers b.d. C. C. Schoenletter jegens de commissie van onderzoek dat hij bij het opmaken van het rapport van 20 november 1970 niet de daaraan voorafgaande, door de luitenant-kolonel der mariniers D. Ruimschotel opgemaakte, beoordeling heeft betrokken. Bij dit alles verdient tenslotte overweging dat zeker de rapporten tot en met dat van 20 november 1970 werden uitgebracht op een tijdstip, waarop klagers eventuele bevordering tot luitenant-kolonel nog niet actueel was. Een waardering met „goed – 7” had

zeker toen nog niet een zodanig belang dat de beoordelaar deze slechts op basis van concrete, significante feiten of omstandigheden, welke hem ook vele jaren later redelijkerwijs nog voor de geest moesten staan, kon of mocht baseren.

Gelet op het vorenoverwogene dient het beroep ongegrond te worden verklaard. Het van de zijde van klager overigens aangevoerde heeft – voor zover dit al betrekking had op de onderhavige beoordelingen – de Raad niet tot een ander oordeel kunnen leiden.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Verklaart het beroep ongegrond. –

NASCHRIFT

Vergelijk bij deze uitspraak die, opgenomen in M.R.T. 1975, 338 met naschrift. De bevelhebber der zeestrijdkrachten heeft i.c. „dieper „speuren” wel aangewezen geacht en daartoe het instellen van een commissoriaal onderzoek gelast. Terecht, naar het mij voorkomt; door het lange tijdsverloop dient wel enige grotere inspanning verricht te worden om te trachten nog boven water te krijgen, op welke gronden de beoordelingscijfers destijds gegeven zijn.

Hoewel formeel onjuist, gezien hetgeen in de algemeen verbindende voorschriften bepaald is omtrent de tot de behandeling der bezwaarschriften bevoegde autoriteiten, de opvatting van de bevelhebber, door de c.r. overgenomen, verdient alle waardering, omdat daarmee een praktisch resultaat verkregen wordt en de beoordeelde zeker niet in zijn belangen geschaad wordt. Bij een formeel juiste toepassing der voorschriften zou het bezwaar zijn ontstaan, dat hetzij de bevelhebber zou hebben moeten wachten met zijn beslissing totdat de commandant van het korps mariniers zijn beslissingen zou hebben genomen, hetzij omgekeerd, dan wel dat onafhankelijk van elkander zou zijn beslist. Een verheugend voorbeeld derhalve van een informele wetstoepassing, welke bij een praktische benadering van het formele probleem geleid heeft tot een voor iedereen aanvaardbare oplossing.

E.H.N.

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage

18 mei 1978

(M.A.W. 1977/52 en M.A.W. 1977/457)

Voorzitter: Mr W. Faber; *Leden:* Mr M. Blei Weissmann, Mr T. G. Scheer; *Militaire leden:* Generaal-majoor b.d. W. Brouwer, brigade-generaal b.d. W. Walthuis.

Verweerder is uitgegaan van een stringente opvatting van het begrip overmacht, als bedoeld in artikel 14, lid 3 BBOLa. Verweerder had, gegeven de aan klager verstrekte mededelingen inzake de werking der beoordeling, niet tot een afwijzing van het verzoek om verlenging van de beroepstermijn kunnen komen.

Alle gegevens overziende is het a.g. tot de conclusie gekomen dat verweerder bij zijn plaatsingsbeleid t.o.v. klager is tekortgeschoten. Het algemeen beginsel van behoorlijk bestuur van fair play brengt mede, dat klager alsnog de kans om te tonen dat hij geschikt is voor de naasthogere rang (meetfunctie), moet krijgen.

(B.B.O.La art. 14)

UITSpraak

Inzake *H.*, wonende te *K.*, klager tegen de *Minister van Defensie* te 's-Gravenhage, verweerder.

I. Ontstaan en loop van het geding

Klager, majoor der infanterie bij de Koninklijke Landmacht, is door verweerder bij brief van 3 januari 1973, zulks naar aanleiding van een omtrent hem over het tijdvak van 3 januari 1972 tot en met 30 november 1972 door de kolonel J. Boers uitgebrachte beoordeling, het volgende medegedeeld:

„Ik deel u mede, dat ik kennis heb genomen van de omtrent u onder „dagtekening van 30 november 1972 uitgebrachte beoordeling in de „functie van hoofd van de sectie S 2 bij de staf van het legerkorps logi- „stiek commando tevens waarnemend commandant stafgroep.
„Daarbij is mij gebleken, dat u voor het punt besluitvaardigheid een „waardering is toegekend houdende het midden tussen „Heeft door- „„gaans een gezond oordeel en neemt dan behoorlijk doordachte be- „„slissingen, zij het niet altijd even vlot” en „Neemt vlot beslissingen „„die van helder inzicht getuigen”.
„Voorts heeft de boordeling uitgewezen dat u ten aanzien van het punt

„geschiktheid voor een functie in een staf niet geheel bent toegekomen
„aan de waardering „goed”.”

Klager heeft toen geen gebruik gemaakt van de in artikel 14 van het Besluit beoordeling officieren landmacht (verder te noemen BBOLa) tegen vorenbedoelde kennisgeving bezwaar te maken.

Bij rekest van 29 juni 1976 heeft klager verweerder verzocht hem alsnog in de zogenaamde meetfunctie (geëigende wapenfunctie) te plaatsen. Op dit rekest heeft verweerder bij besluit van 31 december 1976 (eerste bestreden besluit) afwijzend beslist, zulks onder verwijzing naar een bijgevoegd verslag van ontvangst, luidende als volgt:

„Aanwezig: Lkol. H. J. Tummers, wnd hoofd ICP/DOOP KL;
„Maj. L. J. Prins, IRP/DOOP KL; Maj. E. Davis, plv. hfd. Sie Inf. DOOP KL.

„1. Majoor H. heeft dmv een rekest verzocht in aanmerking te
„kunnen worden gebracht voor een meetfunctie.

„2. Wnd. hfd ICP vertelde hem het volgende:
„Gelet op het totaalbeeld van de over hem uitgebrachte beoordelingen
„en de overige ambtsberichten en gebaseerd op de adviezen van de
„adviescommissie komt hij *niet* in aanmerking voor een meetfunctie
„(S/3 cq S/4, van een painfbat).

„3. Vermoedelijk zal hij voor de eerste maal per 011177 in beschou-
„wing worden genomen voor bevordering tot lkol.
„Omdat dzz niet de verwachting bestaat dat hij aan de hoge eisen voor
„bevordering tot lkol zal kunnen voldoen, dient hij er ernstig rekening
„mee te houden dat hij per 011177 niet bevorderd zal worden en dat
„hij zijn eindrang heeft bereikt.

„4. Maj. Prins deelde hem nog mede:
„Zodra hij voor de eerste maal voor bevordering in de cat. ABG zal
„worden gepasseerd zal hij hiervan bericht ontvangen.
„Hij zal hierbij op een termijn van 3 (drie) jaren worden gesteld. Hij
„dient dit echter slechts te zien als een formele zaak. Hij mag hieruit
„niet de conclusie trekken dat hij gedurende die drie jaren nog voor
„bevordering in aanmerking zal worden gebracht.

„5. Maj. H. zal m.i.v. 071076 voor de functie van C-Stafcie 1 LK
„worden bestemd.”

Bij rekest van 6 mei 1977 heeft klager verweerder verzocht hem alsnog in de gelegenheid te stellen een bezwaarschrift in te dienen tegen vorenbedoelde kennisgeving van 3 januari 1973. Op dit rekest heeft verweerder bij besluit van 29 juni 1977 (tweede bestreden beslissing) eveneens afwijzend beslist, waartoe onder meer het volgende is overwogen:

„Naar aanleiding van uw rekest dd. 6 mei 1977, houdende verzoek
„om u alsnog in de gelegenheid te willen stellen tot het indienen van

„een bezwaarschrift tegen de aan u op 3 januari 1973 ingevolge de bepalingen van artikel 13 van het Besluit beoordeling officieren landmacht „uitgereikte kennisgeving, deel ik u het volgende mede.

„Ik merk allereerst op, dat de in voornoemd besluit (artikel 14, tweede lid) voorgeschreven beroepstermijn (ruimschoots) is verstreken. „Uw hiervoren aangehaald verzoek is alleen dan voor inwilliging vatbaar, indien de overschrijding van de beroepstermijn het gevolg was „van overmacht als bedoeld in meergenoemd besluit (artikel 14, derde „lid).

„U voert – blijkens uw rekest – als reden aan, waarom u destijds „geen gebruik heeft gemaakt van uw recht om binnen deze beroepstermijn een bezwaarschrift in te dienen, de omstandigheid, dat de „toenmalige brigade-generaal E. O’Herne u bij de uitreiking van de „kennisgeving heeft verzekerd, dat deze kennisgeving niet van invloed „zou zijn op uw bevordering tot de naasthogere rang, welke verzekering hem zou zijn gegeven door het toenmalige hoofd van de afdeling „personeelsbestuur van de dienst opperofficier personeel Koninklijke „landmacht, thans staatssecretaris van defensie (personeel).

„In dit verband merk ik op, dat laatstgenoemde autoriteit in zijn „soonlijke brief dd. 4 april 1977, nr. KL 3 . . . aan de generaal-majoor „b.d. O’Herne desgevraagd heeft te kennen gegeven zich bedoelde „verzekering met betrekking tot de aan meerbedoelde kennisgeving „toe te kennen waarde niet te herinneren, terwijl alhier generlei „gevens van bedoelde strekking zijn aangetroffen.

„Tot mijn spijt moet ik vaststellen, dat de door u ter zake aangevoerde „omstandigheid door mij niet wordt aangemerkt als overmacht als „hiervoren bedoeld. „Uw in de aanhef dezes aangehaald verzoek is derhalve niet voor inwilliging vatbaar.”

Tegen beide bestreden beslissingen heeft klager tijdig beroep ingesteld. Nadat klager nog een aanvullend klaagschrift heeft ingediend en verweerder onder inzending van de op beide zaken betrekking hebbende stukken van contra-memorie heeft gediend, zijn de beide zaken ter openbare terechtzitting van het Gerecht van 27 april 1978 gevoegd behandeld. Aldaar is klager in persoon verschenen, vergezeld van zijn raadsman, mr G. L. Maaldrink, advocaat en procureur te ’s-Gravenhage, en is verweerder verschenen bij zijn gemachtigde, mr P. H. K. M. Ruding, werkzaam bij het ministerie van Defensie.

Tevens zijn ter terechtzitting verschenen als getuigen, ambtshalve door de fungerend voorzitter van het Gerecht daartoe opgeroepen: E. O’Herne, generaal-majoor bd., wonende te Rozendaal (Gld.) en J. Boers, brigade-generaal, wonende te ’t Harde, en als getuigen-deskundigen door de raadsman van klager meegebracht: J. H. van Schaik, kolonel, wonende te Heteren en A. F. J. Heyloo, luitenant-

kolonel, wonende te Bathmen.

II. *Motivering*

A. Termijnoverschrijding bezwaar tegen kennisgeving.

Ingevolge artikel 14, eerste lid, van het BBOLA kan een officier bij verweerder beroep instellen terzake van waarderingen, die hem schriftelijk door verweerder ter kennis zijn gesteld. Ingevolge het tweede lid van dat artikel moet een dergelijk beroep worden ingesteld binnen dertig dagen na ontvangst van de kennisgeving. Deze termijn kan ingevolge het bepaalde in het derde lid van dat artikel door verweerder worden verlengd, indien naar zijn oordeel overschrijding van die termijn het gevolg is van overmacht.

Blijkens de redactie van vorenbedoeld derde lid behoort de verlenging van de beroepstermijn tot de discretionaire bevoegdheid van verweerder. Dit brengt mee, dat het Gerecht de tweede bestreden beslissing slechts marginaal kan toetsen, zodat het Gerecht zich gesteld ziet voor de vraag of gezegd moet worden, dat verweerder bij afwezig van alle terzake dienende belangen in redelijkheid niet tot die beslissing heeft kunnen komen dan wel anderszins heeft besloten in strijd met enig algemeen rechtsbeginsel of beginsel van behoorlijk bestuur.

Zijdens klager is naar voren gebracht, dat hij indertijd van het instellen van beroep tegen de hem uitgereikte kennisgeving heeft afgezien, omdat hem uitdrukkelijk te verstaan was gegeven, dat die kennisgeving geen nadelige invloed zou hebben voor zijn carrière. Te dien aanzien heeft de getuige O'Herne ter terechtzitting, zakelijk weergegeven, het volgende verklaard:

„Ik was destijds de tweede beoordelaar van klager. Tot mijn „verbazing kreeg hij naar aanleiding van de over hem opgemaakte „beoordeling een kennisgeving uitgereikt, hoewel de beoordeling dit „niet inhield. Bij het opmaken van de beoordelingen gaan wij er van uit „of iemand wel of niet voldoet in zijn functie. Bij het vaststellen van „de beoordelingen hanteren wij een rode lijn, u welbekend. In het geval „van klager hebben wij de kruisjes zo geplaatst, dat klager deze lijn „niet overschreed en derhalve niet voor een kennisgeving in aanmer- „king kwam. Toen er desondanks toch aan klager een kennisgeving „werd uitgereikt was dit voor mij reden mij in verbinding te stellen „met Van Lent, teneinde na te gaan hoe dit zat, daar de over „klager opgemaakte beoordeling hier geen reden toe gaf. Ik wilde we- „ten of deze kennisgeving wel of geen invloed zou hebben op de ver- „dere carrièregang van klager, daar in het eerste geval klager zijn be- „klag zou moeten doen. Van Lent verklaarde echter, dat deze kennis- „geving geen invloed zou hebben op de carrière van klager en

„dat hij derhalve geen bezwaar hoefde te maken tegen deze kennisgeving. Het met Van Lent gevoerde telefoongesprek kwam gemakkelijk tot stand. Ik heb zijn nummer gedraaid en daarop verzocht, mij door te verbinden met Van Lent, hetgeen geschiedde. Ik heb klager vervolgens gezegd dat hij zich nergens ongerust over hoefde te maken. Toen deze zaak begon te spelen heb ik verder over deze zaak nog een brief geschreven aan Van Lent, waarop ik van hem bericht terugontving waarin hij verklaarde, dat hij zich dit gesprek niet kon herinneren. Deze briefwisseling vond plaats, nadat aan klager een kennisgeving was uitgereikt. Ik heb Van Lent niet onmiddellijk om bevestiging van dit gesprek gevraagd, daar men mij van personeelszaken eveneens had verzekerd, dat de carrière van klager geen nadelige invloed zou ondervinden van de kennisgeving, en dat er derhalve geen reden tot ongerustheid bestond. Toen ik dat gesprek met Van Lent voerde ging ik ervan uit dat deze hiervan aantekeningen zou maken en vervolgens zou doorgeven aan de desbetreffende afdeling. Bij dit gesprek is niemand aanwezig geweest. Ik wil er verder op wijzen, dat Van Lent in zijn brief verklaart, dat hij zich dit gesprek niet herinnert. Dat is heel wat anders dan dat hij zou hebben gezegd, dat dit gesprek nooit heeft plaats gevonden. Nu er, door wat voor redenen dan ook, van dit gesprek geen aantekeningen zijn gemaakt kan ik mij wel voorstellen, dat hij dit gesprek vergeten is.’’

Het Gerecht beschouwt deze verklaring als een oprechte weergave van het gevoerde gesprek, zoals de getuige zich dat thans herinnert, ook al wordt blijkens een ter terechtzitting door de gemachtigde van verweerder overgelegde schriftelijke verklaring van de tegenwoordige staatssecretaris van Defensie C. L. J. van Lent, een dergelijke mededeling uiterst onaannemelijk geacht. Het moet worden betreurd, dat een en ander na het tussen getuige O’Herne en de heer Van Lent gevoerde telefoongesprek niet schriftelijk is vastgelegd. Immers daardoor is omtrent hetgeen wederzijds is gezegd – het gesprek heeft overigens spontaan en niet voorbereid plaats gevonden – geen zekerheid meer te verkrijgen, zodat mogelijkheid open blijft, dat de getuige O’Herne aan de bewoordingen van de heer Van Lent een andere betekenis heeft toegekend dan laatstgenoemde heeft bedoeld. Het Gerecht acht dit evenwel niet van doorslaggevend belang, en hecht vooral gewicht aan het genoegzaam vaststaande feit, dat de getuige O’Herne de resultaten van zijn overleg duidelijk en op niet mis te verstane wijze aan klager heeft medegedeeld en daarmee klager ervan heeft overtuigd, dat in dit geval de hem uitgereikte kennisgeving geen nadelige invloed zou hebben op zijn verdere carrière en dat hij daarom van het instellen van beroep kon afzien.

Zijdens verweerder is naar voren gebracht, dat de hiervoor weergegeven gang van zaken evenmin kan leiden tot de conclusie, dat

verweerder de aanwezigheid van overmacht, als bedoeld in artikel 14, derde lid, van het BBOLA had behoren aan te nemen, omdat klager niet in absolute onmogelijkheid heeft verkeerd om tijdig beroep in te stellen.

Te dien aanzien merkt het Gerecht allereerst op, dat zelfs bij het geheel ontbreken van een bepaling als opgenomen in vorenaangehaald artikellid toch, in geval iemand in de absolute onmogelijkheid zou hebben verkeerd binnen de gestelde termijn beroep in te stellen, hem op die grond de termijnoverschrijding niet had kunnen worden tegen-
geworpen. Hieruit volgt, dat de stringente uitleg, die verweerder aan de betrokken bepaling geeft, leidt tot eenzelfde oordeel als zonder die bepaling en mitsdien tot resultaat heeft, dat aan die bepaling iedere betekenis wordt ontnomen. In dat licht had verweerder in redelijkheid dan ook niet tot een dergelijk oordeel omtrent het begrip overmacht kunnen komen.

Overmacht behoeft zich geenszins te beperken tot de absolute onmogelijkheid om (niet) te handelen of anders te handelen. Zeer wel kan ook van overmacht sprake zijn ingeval van omstandigheden, die de betrokkene in feite geen andere keus openlaten en welke omstandigheden de betrokkene niet zelf heeft veroorzaakt. Naar het oordeel van het Gerecht is in dit geval inderdaad sprake van zodanige omstandigheden, nu aan klager, gezien de verhoudingen binnen de krijgsmacht met een sterk hiërarchische opbouw, met zoveel woorden door de getuige O'Herne, gelet op diens rang en toenmalige functie, na overleg met het departement is medegedeeld, dat van enige nadelige invloed van de kennisgeving geen sprake is en derhalve het indienen van bezwaar achterwege kon worden gelaten. Door de gemachtigde van verweerder is ter terechtzitting nog als doel van de kennisgeving benadrukt het scheppen van een waarborg voor de rechtszekerheid. Daaraan wordt evenwel ernstig afbreuk gedaan, nu door stellige toezeggingen klager in de overtuiging is gebracht dat beklag overbodig is omdat geen nadeel is te verwachten en die toezeggingen achteraf, omdat zij onjuist blijken te zijn, als van onwaarde worden beschouwd. De wijze waarop de toezegging ter kennis van klager is gebracht behoefde bij hem geenszins twijfel op te roepen omtrent de waarde ervan, zelfs al zou, zoals verweerder stelt, sprake zijn van onbevoegdheid bij de zegslieden.

Onder deze omstandigheden is het Gerecht tot de conclusie gekomen, dat verweerder in redelijkheid niet tot zijn afwijzende beslissing had kunnen komen. Een tegengestelde opvatting welke is neergelegd in een beschikking van de voorzitter van het Gerecht ten aanzien van een soortgelijke bepaling in het Beoordelingsvoorschrift kader landmacht en waarop de gemachtigde van verweerder ter terechtzitting een beroep heeft gedaan, vermag het Gerecht niet tot een andere zienswijze te brengen.

Uit vorenstaande volgt, dat de tweede bestreden beslissing niet in

stand kan blijven.

B. Plaatsing in wapenmeetfunctie.

Het Gerecht stelt in dit verband voorop, dat voor officieren, tot de categorie waartoe klager behoort, in beginsel de rang van luitenant-kolonel bereikbaar is. Weliswaar gaat het om een keuzebevordering, waartoe uitsluitend de Kroon bevoegd is, maar voor het verwerven van de benodigde geschiktheid en bekwaamheid, welke voor een dergelijke rang wordt verlangd, is mede van belang welke functies de betrokkene heeft vervuld en met name welke wapenmeetfuncties. Van verweerder zal dan ook bij zijn plaatsingsbeleid in redelijkheid moeten worden verlangd, dat hij naast de behartiging van het dienstbelang ervoor zorg draagt, dat een ieder een eerlijke kans krijgt om zichzelf te bewijzen. Het is zeer wel mogelijk, dat in enig geval reeds tevoren vast staat, dat om bepaalde duidelijke redenen bevordering tot de naast hogere rang is uitgesloten. Echter, juist omdat de uiteindelijke beslissing daarover niet aan verweerder toekomt maar aan de Kroon is voorbehouden, zal verweerder zich zo veel mogelijk dienen te onthouden van beslissingen, welke steunen op het hem niet toekomende oordeel, dat de betrokkene niet meer voor verdere bevordering in aanmerking komt. Het zou wellicht de voorkeur verdienen, reeds in een eerder stadium te dien aanzien een Kroonbeslissing uit te lokken teneinde iedere onzekerheid reeds bij voorbaat op te heffen. Hoewel het besluit om klager niet in een wapenmeetfunctie te plaatsen eveneens behoort tot de discretionaire bevoegdheid van verweerder, zal het Gerecht binnen de marginale toetsingsmogelijkheid het vorenoverwogene mede in zijn oordeel omtrent de eerste bestreden beslissing betrekken.

Voor een juiste beoordeling van de eerste bestreden beslissing acht het Gerecht het volgende van belang:

- Klager, die per 1 mei 1969 verhoogd tot majoor is bevorderd, werd de eerste maal – periode 1 mei 1969 tot 30 november 1969 – zodanig door de brigade-generaal F. J. C. Brackel beoordeeld, dat hem op grond daarvan op 26 mei 1970 een kennisgeving is uitgereikt. Ook het Gerecht (uit andere zaken) is bekend, dat deze beoordelaar relatief laag beoordeelt. Niettemin verklaart deze beoordelaar, dat zijns inziens klager zich langs normale lijnen zal ontwikkelen, terwijl de legerkorpscommandant, de luitenant-generaal J. A. C. Bartels daaraan heeft toegevoegd, dat klager een goed officier is en zijn functie op ruim voldoende wijze vervult.

- In de omtrent hem over de tijdvakken van 15 februari 1970 tot 30 november 1970 en 30 november 1970 tot 30 november 1971 door de luitenant-kolonel A. van Houte uitgebrachte beoordelingen wordt

klager als een gemiddeld goed officier aangemerkt.

- Op 23 september 1971 heeft de Commissie van Advies aan verweerder omtrent klager het volgende advies uitgebracht:

„a. De adviescommissie als bedoeld in artikel 2.b. van de „beschikking” spreekt ten aanzien van de majoor der infanterie H., rnr.: . . . , „(anciënniteit 1-5-69) nog geen oordeel uit over deze hoofdofficier m.b.t. de mate van geschiktheid voor plaatsing bij zijn wapen in functies, waaraan de naasthogere rang is of kan zijn verbonden.

„b. De commissie baseert zijn oordeel op de volgende overwegingen. „De majoor H. heeft bewezen een vrij goed hoofdofficier te zijn, die „vertraagd tot zijn huidige rang werd bevorderd. Het beschikbare beoordelingsbeeld van betrokkene is zeer onduidelijk en zeer tegenstrijdig v.w.b. oordeel van beoordelaar, chef beoordelaar en inspecteur.

„Betrokkene diende reeds als kapitein in de functie van C-ststsvzgcie „brigade en werd door de brigade-commandant minder goed beoordeeld; deze beoordeling werd door chef beoordelaar (div C) „opge- „trokken” en daarop volgde de bevordering tot majoor.

„Daarna diende hij als majoor in dezelfde functie onder dezelfde „brigade-commandant. Hij kreeg wederom een minder goede beoordeling, gevolgd door een kennisgeving (de div C is dan een ander).

„Daarna werd hij geplaatst in een territoriale staffunctie, waarin „hij betere resultaten behaalde (in aanmerking moet worden genomen „dat de beoordelaar, lkol. A. van Houte, in het algemeen hoog „beoordeelt).

„De commissie kan niet anders dan tot de conclusie komen, dat „betrokkene zijn eindrang heeft bereikt en dat een advies voor plaatsing in functies in de naasthogere rang overbodig is.

„De vraag rijst echter of dit ten opzichte van betrokkene billijk is. „Hij vervulde nog geen meetfunctie.

„c. Deze vreemde beoordelingsgang verdient de aandacht, even- „tueel van de OOP/KL persoonlijk.”

Het valt het Gerecht op, dat hoewel de commissie nog geen oordeel uitspreekt over klager met betrekking tot de mate van geschiktheid voor plaatsing in functies waaraan de naasthogere rang is of kan zijn verbonden, de Commissie wel reeds overweegt tot de conclusie te zijn gekomen, dat klager zijn eindrang heeft bereikt. De billijkheid om klager niet in zodanige functie te plaatsen wordt desondanks in twijfel getrokken, omdat klager nog geen meetfunctie heeft vervuld.

Voorts constateert het Gerecht, dat de opmerking van de commissie omtrent de vreemde beoordelingsgang door verweerder klaarblijkelijk voor kennisgeving is aangenomen. Het Gerecht is in ieder geval niet gebleken, dat deze opmerking tot enige stappen van de zijde van

verweerder heeft geleid.

- De daarop gevolgde beoordeling over het tijdvak van 3 januari 1972 tot en met 30 november 1972 is opgemaakt door de getuige Boers, toen kolonel, en heeft geleid tot de kennisgeving waarover deze uitspraak mede handelt. Voor wat betreft de inhoud van deze beoordeling heeft de getuige Boers ter terechtzitting, voor zover van belang zakelijk weergegeven het volgende verklaard:

„Toen ik de beoordeling van klager opmaakte heb ik mij niet gereali-
seerd dat deze beoordeling tot het uitreiken van een kennisgeving aan
klager zou leiden. Blijkens de richtlijnen had ik een beoordeling ge-
maakt die rechts van de rode lijn liep. Naar mijn mening zou deze
beoordeling dan ook niet hebben kunnen leiden tot een kennisge-
ving.”

„Mijn oordeel over klager was dat hij zich nog in de materie diende
in te werken. Dit is in mijn eerste beoordeling over klager ook tot
uiting gekomen. Zoals u zult zien valt mijn tweede beoordeling, na-
dien, over klager hoger uit, hoewel er hier en daar wat probleempjes
waren. Over deze verbetering van klager heb ik geen oordeel uitge-
sproken.”

„De S2 functie die klager verrichtte komt voor in elke staf. De staf
waarin klager werkzaam was, was kortelings opgericht. Klager was
hiervan waarnemend commandant. Hij diende beoordeeld te worden
als S2. Ik heb hem echter ook als stafcommandant beoordeeld. Ik
kan mij niet meer herinneren, dat ik ook in de tweede beoordeling
punt 34c heb aangekruist. Ik heb dit wel in de eerste over klager uitge-
brachte beoordeling gedaan. Ik heb hem toen het voordeel van de
twijfel gegeven, daar wij met de functie die klager verrichtte toen
nog geen ervaringen hadden. De beoordeling die ik op 26-11-1973
heb gemaakt bevatte naar mijn mening geen tekortkomingen. De
naar aanleiding van deze beoordeling verstrekte kennisgeving heb ik,
op hetgeen daarna is verklaard, zo opgevat, dat de beoordeling geen
tekortkomingen bevatte, doch dat de beoordeling minder dan normaal
was. M.i. lag de lijn van klagers beoordeling rechts van de onvoldoen-
de lijn.”

In dit verband merkt het Gerecht op, dat de getuige Boers klager
blijkens de beantwoording van vraag 36 van de beoordelingslijst tijdens
het beoordelingsgesprek niet heeft gewezen op tekortkomingen die
zouden moeten blijken uit de waarderingen voor bepaalde punten.
Hoewel verweerder klager met betrekking tot die punten niettemin een
kennisgeving heeft uitgereikt, is de beoordelaar niet gewezen op de
onvolledigheid van het beoordelingsgesprek.

Voorts heeft ten aanzien van deze beoordeling de getuige O’Herne,
toen optredende als chef van de beoordelaar, ter terechtzitting zakelijk

weergegeven nog het volgende verklaard:

„De over klager gemaakte beoordelingen herinner ik mij nog. „Voor wat betreft punt 24 van de beoordeling, welke betrekking heeft „op het jaar 1972, wil ik dit nog opmerken. In 1972 was klager de eerste „S2 van een pas opgerichte staf logistiek commando. Dit was een staf „in oprichting. Het doel van deze staf was, dat men zich primair „richtte op de logistieke procedure. In de staf zat een sectie 2. De „aandacht van de commandant tot welk onderdeel deze staf behoorde „was niet op deze staf gericht. Met deze door klager te vervullen func- „tie had men nog geen ervaring. Wat dat betreft heeft klager een moei- „lijke tijd doorgemaakt. Wij wisten eigenlijk niet wat een logistiek „inlichtingenman, hier kwam de door klager te vervullen functie in „wezen op neer, moest doen. Wij waren er niet bijzonder in geïnteres- „seerd en eerlijk gezegd hebben wij klager op dit punt laten zwemmen. „Hetgeen ik onder punt 40 van de beoordeling heb verklaard moest „als nadere aanvulling op hetgeen ik hier zojuist uiteengezet heb „dienen. De functie, die klager verrichtte moet gezien worden als aan- „looptijd voor het vervullen van een functie in een grotere staf.

„Voorzover de kennisgeving betrekking heeft op de besluitvaardig- „heid van klager kan ik alleen maar opmerken, dat dat afhangt van het „feit hoe men Nederlands leest. Ik weet alleen dat ik het hierop betrek- „king hebbende kruisje rechts heb gezet van wat toen de rode lijn „was, hetgeen voor klager gunstig was. Klager heeft onder mijn com- „mando goed gewerkt. Ik heb hem diverse malen meegemaakt op oefe- „ningen in Duitsland en daar deed hij zijn werk goed, zodat ik wel mag „aannemen dat ik weet wat klager wel of niet waard is. Dit is voor mij „ook de reden geweest om in de tweede beoordeling te verklaren: „„„plaats de man in een zwaardere functie om te kijken wat hij echt „„„waard is.” De functie die hij vervulde was naar mijn mening niet „zwaar genoeg, omdat van het echte stafwerk i.c. organiseren alleen „sprake was als wij op oefening gingen en dat was maar 3 à 4 maal per „jaar. Wanneer men echter bij een bataljon zit wordt men dagelijks met „dit soort werkzaamheden geconfronteerd. Mijn mening van hoe „klager werkt stoelt dus op eigen waarneming.”

„Hetgeen ik als naschrift in de beoordeling van 17-11-1972 heb gezet „moet niet als een beperkende opmerking worden gelezen. U moet „daar n.l. direct achteraan lezen: „geef de man een zwaardere functie”. „In de functie die klager toen verrichtte was het moeilijk initiatieven te „ontplooiën. Daarom heb ik in mijn beoordeling gezet, dat klager wel „goede initiatieven vertoonde, voor zover dat in dat kader van die „functie mogelijk was. Met een zwaardere functie heb ik bedoeld te „zeggen een functie waarin klager zich meer kon ontplooiën.”

- In de beoordeling omtrent klager over het tijdvak van 30

november 1972 tot 26 november 1973, eveneens opgemaakt door getuige Boers, heeft getuige O'Herne opgemerkt:

„Het is gewenst dat beoordeelde in een zwaardere functie zijn geschiktheid voor de naasthogere rang bewijst.
„Goed uitvoerder, behoeft leiding en duidelijke opdrachten, levert „dan goed werk. In functie wvd C-staf toont hij goede initiatieven.”

- In haar advies van 4 juni 1973 heeft de Commissie van Advies als haar oordeel uitgesproken, dat klager niet bekwaam en geschikt is voor plaatsing in functies waaraan de naasthogere rang is verbonden en dit oordeel op de volgende overwegingen doen steunen:

„De majoor H. kan niet worden aangemerkt als een goed officier.
„Hij werd „na-bevorderd” tot majoor en kreeg in deze rang reeds twee-
„maal een kennisgeving uitgereikt. Hij is hiertegen niet in beroep ge-
„gaan.

„Naar het oordeel van de commissie heeft betrokkene zijn plafond „bereikt.

„Hij ware dan ook in zijn huidige functie – waarin hij voldoet – te „handhaven.

- Getuige Van Schaik heeft omtrent klagers functioneren onder zijn bevel ter terechtzitting, zakelijk weergegeven, het volgende verklaard:

„In 1974 was ik commandant van de 11e Painbrigtnbat. In juli van dat „jaar werd ik bij het toenmalige plv. hoofd van het Ag. i.c. luitenant- „kolonel Heijloo geroepen. Deze deelde mede dat klager mijn nieuwe „plv. commandant zou worden. Tevens werd mij medegedeeld, „dat deze nieuwe door klager te vervullen functie een nieuwe kans „voor hem betekende, teneinde zich te kunnen bewijzen. Ik maakte „bezwaar tegen deze benoeming, daar ik een maand later op oefe- „ning zou gaan, waarin ik een belangrijke rol had te vervullen. Hier- „op werd geantwoord dat ik H. toch maar moest nemen en dat „het een beste vent was die mij niet zou teleurstellen. Daarop maak- „te ik geen bezwaar meer. In de maand augustus kwam majoor H. „bij mij. Tijdens het gesprek dat ik toen met hem heb gevoerd, zei ik „hem: „Ik weet niet wat voor verleden je hebt. De functie die je „„„thans gaat vervullen betekent een nieuwe kans voor je. Benut die „„„kans en ik zal je daarbij helpen. Het geeft niet of je fouten maakt, „„„maar ik verwacht wel een volledige inzet van je.” Vervolgens zijn „wij naar de oefening in Duitsland vertrokken. H. vertoonde daar een „goede inzet en bleek een goede plv. commandant te zijn.

„Hij maakte op mij geen enkele negatieve indruk. Als ik hem „in die tijd had moeten beoordelen, dan was er een goede beoordeling „voor hem uit de bus gekomen. Ik kon echter geen beoordeling

„uitbrengen, daar ik kort daarop werd afgelost. Ik had gedacht nog langer bataljonscommandant te zijn, doch het commando dat ik vervulde behoort tot de zogenaamde meetfuncties. Deze functie dient men te vervullen om de kolonelsrang te verkrijgen. Ik werd afgelost door iemand die dit proces nog moest doorlopen. Ik heb klager toen hij bij mij kwam duidelijk gezegd, dat het hier een herkansing betrof. Als commandant was ik verplicht dit hem te vertellen. Naar mijn mening kwam deze herkansing af van de kant van de minister.”

Het is het Gerecht noch uit de stukken noch uit het verhandelde ter terechtzitting gebleken, dat klager reeds eerder een kans had gehad en om die reden een nieuwe kans of herkansing werd geboden.

- Aan de beide beoordelingen die door de luitenant-kolonel W. de Vries over de tijdvakken van 1 november 1974 tot 11 november 1975 en van 11 november 1975 tot 12 april 1976 zijn uitgebracht en waarin klager als een gemiddeld goed officier is beoordeeld, heeft de chef van de beoordelaar, de brigade-generaal J. A. Makkink een eensluidende nota toegevoegd van de volgende inhoud:

„1. Op basis van de wijze waarop beoordeelde zijn huidige functie vervult acht ik hem geschikt voor een beperkt aantal functies, waaraan een hogere dan zijn werkelijk beklede rang is verbonden, i.c. niet – wapen functies op hogere staven.

„2. Beoordeelde heeft nog geen zg „meetfunctie” bij een pantserinfanterie bataljon vervuld. Ik acht het gewenst, dat hij voor een zodanige functie in aanmerking wordt gebracht, teneinde zodoende de (beperkte) geschiktheid als bedoeld in punt 1 uit te breiden tot wapenfuncties bij parate en opleidingseenheden. Beoordeelde heeft de capaciteiten om een dergelijke meetfunctie op tenminste goede wijze te vervullen.”

In een door de raadsman van klager aan het Gerecht overgelegde verklaring van 17 april 1978 heeft de generaal-majoor Makkink zijn hiervoor weergegeven verklaring als volgt verduidelijkt:

„Op basis van de beoordelingslijst achtte ik klager geschikt voor bevordering. Zijn plaatsing na bevordering was evenwel beperkt, omdat hij geen vorming voor luitenant-kolonels functies bij zijn wapen had genoten. Aangezien ik van mening ben dat klager de geschiktheid bezat om een wapenfunctie in 'n ltkolsrang te vervullen, heb ik geadviseerd hem voor deze functies te vormen door hem te plaatsen in een z.g. meetfunctie bij een pantserinfanteriebataljon. De beperkingen uitgesproken in mijn onderschrift hadden derhalve niet ten doel de geschiktheid van klager in twijfel te trekken. Zij beoogden de met het personeelsbeheer belaste autoriteiten er op te wijzen, dat klager voor de KL meer mogelijkheden (meer rendement) kon opleveren, n.l. een in zijn wapen gevormd luitenant-kolonel.”

Deze nadere uiteenzetting acht het Gerecht in overeenstemming met de aan beoordelingen gehechte verklaringen. Voor een andere lezing van die verklaring, zoals gemachtigde van verweerder ter terechtzitting heeft gesuggered, ziet het Gerecht geen aanknopingspunt.

- Op 28 februari 1975 spreekt de commissie van advies nog geen oordeel uit terzake van de geschiktheid van klager voor plaatsing in functies waaraan naasthogere rang is of kan zijn verbonden en overweegt daartoe het volgende:

„De commissie schort haar oordeel op tot duidelijke gegevens beschikbaar komen, al twijfelt zij of betrokkene, zulks gelet op het beschikbare beoordelingspakket, ooit zal toekomen aan de norm „een „tenminste goed hoofdofficier”.”

- Op 20 februari 1976 acht de commissie van Advies klager niet bekwaam en geschikt voor eerder bedoelde plaatsing en stelt daarbij het volgende:

„De commissie baseert haar oordeel op de volgende overwegingen. „De majoor H. komt niet toe aan „tenminste een goed officier”. De „commissie adviseert de plaatsing van betrokkene in de zogenaamde „herkansingsfunctie zo spoedig mogelijk te doen beëindigen of, indien „de OOP van gevoelen is dat betrokkene nog wel een herkansing „mag ondergaan, dan adviseert zij een zwaardere functie, bijvoorbeeld „C-Staffie Divisie / Legerkorps / Brigadeverbindingsofficier.

„De adviescommissie is echter de mening toegedaan, dat genoemde „hoofdofficier niet geschikt is voor plaatsing in functies waaraan de „naasthogere rang is of kan zijn verbonden. Uit de onderschriften van „de 2e beoordelaar spreken de beperkingen een duidelijke taal.”

- Het advies van 21 augustus 1976 van de waarnemend legerkorpscommandant, de generaal-majoor M. de Jong, naar aanleiding van klagers inleidend verzoek, luidt als volgt:

„Rekestrant is per 1-5-1969 bevorderd tot majoor en sinds 25-8-1974 „in de functie van plv BC/S2/S3 bij 11 Painfbrigtnbat tewerkgesteld.

„Voor zover dezerzijds bekend, zijn er geen plannen om hem in 1977 „in een zgn „meetfunctie” bij een painfbat te plaatsen. Welke argumenten een rol hebben gespeeld zulks niet te doen, zijn mij niet bekend.

„Naar aanleiding van een door SC II-DOOP/KL aan C- 1LK gedaan verzoek (zie verslag dd 21-1-1976 pt 1), is betrokkene echter „in de periode van 12-4-1976 t/m 24-6-1976 belast geweest met de „waarneming van het commando over 11 Painfbrigtnbat. Het lijkt „mij in deze juist, dat, over de periode waarin rekestrant met de bovengenoemde waarneming belast is geweest, een beoordeling wordt „opgemaakt en dat afhankelijk van deze beoordeling wordt beslist

„of betrokkene alsnog voor een meetfunctie in aanmerking komt.”

Het is het Gerecht niet gebleken, dat een dergelijke beoordeling is opgemaakt.

- Per 1 januari 1977 is een nieuw, strenger bevorderingsbeleid van kracht geworden.

Naar de opvatting van het Gerecht heeft reeds kort na de bevordering van klager tot majoor het oordeel post gevat, dat klager zijn eindrang had bereikt. De toen gesignaleerde vreemde beoordelingsgang is niet nader onderzocht. De nadelige invloed van de kennisgeving, welke klager thans nog wenst te bestrijden, kan niet worden ontkend. De adviescommissie heeft in zijn advies van 4 juni 1973 daarop met zoveel woorden de nadruk gevestigd zonder overigens daarin de omstandigheden te betrekken, waaronder de beoordelingen tot stand zijn gekomen. Verweerder kan worden toegegeven, dat het aan zijn beleid is overgelaten te bepalen, wanneer een kennisgeving wordt uitgereikt en dat niet is bepaald, bij welke waarderingen dit dient te geschieden. Het is het Gerecht voldoende duidelijk geworden, dat de beoordelaars uit de praktijk voldoende bekend is waar de zogenaamde rode lijn ligt en daarmee bij het opmaken van de beoordelingslijst rekening houden. Weliswaar brengt dit mede, dat in feite de beoordelaar tenminste een sterke invloed heeft op de beslissing omtrent het al dan niet uitreiken van een kennisgeving, maar dit is inherent aan het systeem. In ieder geval heeft de getuige Boers klager niet ingelicht omtrent enige tekortkoming, omdat hij van mening was dat van enige tekortkoming geen sprake was.

Een en ander maal is er op gewezen, dat klager nog geen functie heeft vervuld, op grond waarvan met een grotere mate van objectiviteit zou kunnen worden vastgesteld of klager werkelijk geacht moest worden zijn eindrang te hebben bereikt. Het totaalbeeld van de omtrent klager uitgebrachte beoordelingen geeft stellig reden tot enige twijfel omtrent zijn kwaliteiten voor het vervullen van functies anders dan binnen meer of minder stringente beleidslijnen, maar daartegenover staat dat geen der beoordelaars als zijn oordeel heeft uitgesproken, dat klager zich niet verder zou kunnen ontwikkelen.

Alles overziende is het Gerecht tot de slotsom gekomen, dat verweerder zich bij zijn plaatsingsbeleid ten opzichte van klager in hoofdzaak heeft laten leiden door de reeds spoedig post gevat hebbende mening, dat klager toch niet meer voor bevordering in aanmerking zou komen. Gelet op het geheel van gegevens, beschouwd tezamen en in onderling verband, en de daaruit voortkomende twijfel omtrent de waarde van enige ten nadele van klager bestaande bescheiden, is het Gerecht tot de conclusie gekomen, dat klager mede tengevolge van een samenloop van omstandigheden niet ten volle de gelegenheid heeft

gekregen zijn geschiktheid voor de naasthogere rang aan te tonen. Onder deze omstandigheden brengt het beginsel van behoorlijk bestuur, hetwel pleegt te worden aangeduid als fair play, mee, dat verweerder klager een meer reële kans had gegeven om zich te bewijzen hetgeen hemzelf tegelijkertijd de gelegenheid had geboden zijn eigen mening over diens kwaliteiten aan betere gegevens te toetsen. Verweerder had derhalve bij afweging van alle terzake dienende belangen, zulks mede gelet op hetgeen in de aanvang van deze rubriek is overwogen, naar de opvatting van het Gerecht onder de gegeven omstandigheden in redelijkheid niet kunnen besluiten klager die kans niet te geven. De eerste bestreden beslissing kan dan ook, als strijdig met vorenaangehaald algemeen beginsel van behoorlijk bestuur, niet in stand blijven.

III. *Beslissing*

Het ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken.

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart in beide zaken het beroep gegrond.

Verklaart de beide bestreden beslissingen nietig.

NASCHRIFT

Commentaar op deze uitspraak moet achterwege blijven nu op het moment van schrijven nog niet bekend is en kan zijn of hoger beroep zal worden ingesteld.

Met Mr Maaldrink, die de uitspraak inzond, ben ik van mening dat zij dusdanig belangwekkende beschouwingen en beslissingen bevat dat kennisneming reeds thans voor de lezers van het m.r.t. van belang moet worden geacht.

De uitspraak toont wel aan dat de rechter ook met marginale toetsing een heel eind kan komen!

E.H.N.

BOEKBESPREKINGEN

Aard en functie van het Militaire Tuchtrecht, door Mr F. F. Langemeijer, Dissertatie Universiteit van Amsterdam, W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle 1977, 239 blz.¹⁾

door

Mr N. Keijzer

1. In verband met de thans onderhanden wetgevende arbeid met betrekking tot de herziening van het militaire straf- en tuchtrecht (vgl. de regeringsnota inzake de herziening van het militaire tuchtrecht, Bijl. II, 1971/72, 11689, hierna te noemen de Nota Tuchtrecht) bestond er behoefte aan een werk over „aard en functie” van het militaire tuchtrecht, en zulks te meer daar in de door Van Agt en Verpaalen in 1971 voor de N.J.V. geschreven preadviezen over tuchtrecht het militaire tuchtrecht buiten beschouwing was gelaten. Voor de publicatie van het proefschrift van Mr F. F. Langemeijer kon daarom geen beter tijdstip gekozen zijn.

2. In het eerste hoofdstuk van zijn boek behandelt de schrijver achtereenvolgens de ontwikkeling van de positieve wetgeving, d.w.z.: de geschiedenis van het geschreven militaire tuchtrecht sedert de middeleeuwen, de huidige wetgeving in Nederland, en vooruitzichten n.a.v. o.m. de reeds genoemde Nota Tuchtrecht. In Hoofdstuk II onderzoekt hij de aard van het militaire tuchtrecht, door dat te toetsen aan een viertal door hem onderscheiden categorieën van tuchtrecht n.l. het opvoedingstuchtrecht, het groepstuchtrecht, het technische tuchtrecht en het tuchtrecht als rechtspositierecht. Vervolgens wordt in het derde hoofdstuk de functie geschetst van het militaire tuchtrecht in de militaire organisatie, terwijl het vierde hoofdstuk is gewijd aan de relatie tussen het militaire tuchtrecht en het militaire strafrecht. Als bijlage is een overzicht gevoegd van de wettelijke regelingen van het militaire straf- en tuchtrecht in een twaalfstal landen.

3. De herzieningsvoorstellen, aangekondigd in de Nota Tuchtrecht, zijn in hoofdzaak van drieërlei aard. In de eerste plaats wordt beoogd een scherpe scheiding tussen het militaire strafrecht en het militaire tuchtrecht, wat de te handhaven gedragsregels betreft: enerzijds die welke de algemene rechtsorde beschermen, anderzijds die welke

¹⁾ Met toestemming van de redactie overgenomen uit het Rechtsgeleerd Magazijn Themis 1978 nr. 3 (Red.).

schending slechts een ontoelaatbare verstoring vormt van de interne gang van zaken binnen de krijgsmacht. Voorts, en daaraan gekoppeld, wordt een volledige competentiescheiding tussen de militaire strafrechter en de militaire tuchtrechter nagestreefd. De huidige, in 1963 nog uitgebreide, mogelijkheid dat de tuchtrechter, i.h.a. de commandant, ook de berechting van strafbare feiten afdoet, mits deze van lichte aard zijn en onbestaanbaar met de militaire tucht en orde (art. 2 WK), zal daarbij worden opgeheven. In de derde plaats wil men het militaire tuchtrecht van een aantal waarborgen voorzien, o.m. door vernieuwde formulering van de tuchtrechtelijke gedragsregels, deels bij formele wet, en door invoering van een aantal procedureregels.

Het ligt voor de hand bij de bespreking van het boek van Langemeijer allereerst na te gaan hoe hij oordeelt over deze voornemens. De volgende drie paragrafen zullen dan ook gewijd zijn aan de visie van de schrijver met betrekking tot deze actuele vraagstukken. Daarna zullen nog enkele andere opmerkingen worden gemaakt.

4. In zijn historische schets noemt de schrijver twee z.i. belangrijke jaartallen: In 1687 werd afgekondigd een Reglement op de Procedures der Militairen in Zaaken van geringe Importantie. Terwijl de rechtsmacht over militairen in criminele zaken in handen was gelegd van de krijgsraden konden de officieren volgens dit reglement zelf straf opleggen indien de militair een „mindere faute” had begaan. Ruim een eeuw later (niet twéé, blz. 2) werd in het Reglement van Krijgstucht of Crimineel Wetboek voor de Militie van de Staat (1799) onderscheid gemaakt tussen delicten mét en delicten zonder boos opzet gepleegd; laatstgenoemden behoorden uit hun aard tot de krijgstucht. Bij de militaire wetgeving van 1814/1815 werd de correctie van kleine fouten en overtredingen der militaire discipline in afzonderlijke reglementen geregeld, en sedert 1921 in de Wet op de Krijgstucht. Gezien deze wordingsgeschiedenis dringt zich temeer de vraag op of het militaire tuchtrecht wezenlijk niets anders is dan een systeem van eenvoudige berechting van zaken van geringe importantie behorende tot het militaire strafrecht (vgl. blz. 148), of dat het ook inhoudelijk, met betrekking tot de aard der te handhaven gedragsregels, van het militaire strafrecht in karakter verschilt, of dient te verschillen, zoals de Nota Tuchtrecht aanneemt. Het is niet eenvoudig er achter te komen welk standpunt de schrijver ten opzichte van deze vraag inneemt.

Bij zijn beschouwing over de functie van het militaire tuchtrecht binnen de krijgsmacht noemt hij, in navolging van de commissie Lagerwerff, een drietal punten waarop de aan militairen gestelde eisen zich onderscheiden: het op het spel zetten van eigen of andermans leven dat kan worden gevegd; de verplichting, in tijd van oorlog, tot het verrichten van handelingen welke in normale omstandigheden laakbaar

zijn; het grote gewicht van de naleving der militaire normen, welke, ook van dienstplichtigen, moet kunnen worden afgedwongen. Hieraan valt echter, ook volgens de schrijver, niet een wezenlijk onderscheid tussen militair straf- en tuchtrecht te ontleen. „Innerlijke discipline „kan door geen sanctie afgedwongen worden, maar het verrichten „van zekere minimale uiterlijke handelingen resp. het onthouden van „storend gedrag wel. Waar het om grote en absolute waarden gaat is „een tuchtrecht ongeschikt; in deze gevallen komen de procedure en „de sancties van het militaire strafrecht in aanmerking” (blz. 121, 122).

Op blz. 139 wordt de vraag naar een kwalitatief onderscheid tussen militair straf- en tuchtrecht aan de orde gesteld, aan de hand van een aantal verschilpunten tussen straf- en tuchtrecht in het algemeen.

(1) Het strafrecht vertoont een gesloten stelsel, waartegenover de normstellingen van het tuchtrecht veel open laten. Dat laatste berust op praktische moeilijkheden bij de codificatie van tuchtrechtelijke delicten, doch tevens op de betrekkelijk hoge gedragsstandaard. De schrijver noemt enkele voorbeelden van vergrijpen die slechts met grote moeite in een gesloten stelsel van krijgstuchtelijke delictomschrijvingen zouden zijn te vatten (blz. 124) en hij wijst bovendien op een psychologisch effect dat van een uitputtende omschrijving van krijgstuchtelijke vergrijpen mogelijk is te verwachten, n.l. dat deze zou leiden tot afstemming van het gedrag der militairen op de daarin neergelegde minimum-eisen.

(2) Het strafrechtelijke beginsel „geen straf zonder schuld” zou i.h.a. niet in dezelfde mate of op dezelfde wijze (blz. 63) gelden in het tuchtrecht. In het militaire tuchtrecht geldt het beginsel echter wel, zoals de schrijver mededeelt op blz. 32 en 162.

(3) In het algemeen is de tuchtrechtspraak bij voorkeur opgedragen aan leden van de betreffende organisatie, o.m. uit een oogpunt van deskundigheid met betrekking tot de toevertrouwde zaken. Aangezien echter ook het militaire strafrecht een gespecialiseerde rechter kent (blz. 141) doet zich op dit punt tussen het militaire straf- en tuchtrecht geen tegenstelling voor.

(4) Voorts zou een argument voor een kwalitatief onderscheid tussen straf- en tuchtrecht in het algemeen kunnen liggen in de aard der sancties, die bij het tuchtrecht niet altijd lichter zijn, doch wel meer afgestemd op de behoeften van de organisatie (blz. 141). Zoals blijkt uit de bespreking van het krijgstuchtelijk sanctiepakket (blz. 33 e.v. en 129 e.v.) behoren daartoe inderdaad straffen als verzuwaard arrest en strafdienst, die kennelijk zijn afgestemd op de behoeften der organisatie (en die in het militaire strafrecht van het W.M.S. niet vóórkomen). Hetzelfde kan echter worden gezegd van de straffen verlaging, plaatsing in een strafklasse en ontslag uit de militaire dienst, die tot het militaire strafrecht behoren (blz. 161, 166).

(5) Het tuchtrecht richt zich, in tegenstelling tot het strafrecht, uitsluitend tot leden van een bepaalde organisatie (blz. 74, 142). Doch ook de toepasselijkheid van het militaire strafrecht is beperkt tot „de „aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon” (art. 66 W.M.S.), ook al wordt recht gesproken „in Naam der Koningin” hetgeen wijst op een optreden uit naam van de samenleving (blz. 144).

(6) Voorzover voor het onderscheid tussen straf- en tuchtrecht het belang een rol speelt dat door het rechtssysteem wordt gediend (blz. 144) levert dat voor het onderscheid weinig op: „... ook bij het militaire tuchtrecht, zelfs als dit zich beperkt tot de kleinere vergrijpen, „is het algemeen belang betrokken: in het bijzonder blijkt dit wanneer „door meerdere militairen de tuchtrechtelijke normen collectief niet „worden nageleefd, deze gevallen komen al spoedig in de strafrechtelijke sfeer” (blz. 145).

(7) De schrijver vermeldt voorts (blz. 146) dat het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in zijn uitspraak van 8 juni 1976 (*Engel and others*), bij de vraag of krijgstuuchtelijke berechting van de door de klagers gepleegde feiten rechtmatig was, onder meer heeft gelet op „*the nature of the offence*”, n.l. of het ging om overtreding van rechtsregels „*governing the operation of the armed forces*” (Militair Rechtelijk Tijdschrift 1976, bl. 419). Doch dat laatste is ook het terrein van het militaire strafrecht. Hierbij had de schrijver ook nog zijn opmerkingen kunnen betrekken over art. 2, tweede lid, W.K. (blz. 29 e.v.) dat schijnt uit te gaan van de mogelijkheid dat een bepaald feit wel strafbaar is, doch niet „onbestaanbaar met de militaire tucht of orde”.

Gezien dit alles is begrijpelijk dat de schrijver stelt dat de ruimte tussen militair straf- en tuchtrecht gering is, dat de doeleinden van beide niet ver uiteen lopen (blz. 147) en dat beide elkaar naar aard en toepassing wel zeer ver zijn genaderd (blz. 162). Het zou daarom interessant geweest zijn te vernemen hoe hij oordeelt over de in de Nota Tucht-recht voorgenomen scheiding tussen het militaire strafrecht, dat het algemene belang beschermt dat gelegen is in het behoorlijk functioneren van de krijgsmacht, en het tuchtrecht, dat ziet op ontoelaatbare verstoringen van de interne gang van zaken binnen de krijgsmacht, die niet een schending van de algemene rechtsorde opleveren. Hierover wordt echter geen uitspraak gedaan. Wel zegt de schrijver op blz. 168 dat het tuchtrecht in de krijgsmacht „ziet op de goede uitoefening van „de opgedragen dienst. Het betreft gedragingen van strikt huishoudelijke aard, van naleving der veiligheidsvoorschriften maar ook normen „betreffende het niet belemmeren van militaire operaties en dergelijke”. Men zou kunnen zeggen dat het zich daarmee niet van het „militaire strafrecht onderscheidt. Doch op de volgende bladzijde „luidt het: „Is de functie van het militaire tuchtrecht dan werkelijk „„beperkt tot de saeken van geringen importantie?” ...aan het

„karakter van het militaire tuchtrecht zou het onvoorwaardelijk aanhouden van deze opvatting onrecht doen”. De lezer blijft in het ongewisse.

5. Duidelijker is het standpunt van de schrijver met betrekking tot de in de Nota Tuchtrecht voorgestane afschaffing van de mogelijkheid van krijgstuchtelijke berechting van strafbare feiten die van lichte aard zijn. Dat standpunt is afwijzend. Als argumenten noemt hij o.m. de mogelijkheid van een wanverhouding indien zich krijgstuchtelijke vergrijpen zouden voordoen van ernstiger aard dan sommige strafbare feiten (blz. 159). Ook wijst hij op de mogelijkheid dat de voorgenomen scheiding in de praktijk zal worden ontdoken doordat strafbare feiten, om wille van een snelle berechting, als krijgstuchtelijke vergrijpen vermomd door de commandant worden afgedaan (b.v. vernieling, art. 350 Sr, als onvoldoende zorg aan rijksgoederen). Een belangrijk argument vormen wellicht ook de gereleveerde ervaringen in de Westduitse Bondsrepubliek (blz. 158, 181), waarover wij gaarne meer hadden vernomen. De schrijver vermeldt trouwens terloops ook een ervaring van Nederlandse bodem, op blz. 25. Als argument had in dit verband ook nog kunnen worden genoemd de noodzaak van ingewikkelde formuleringen om bij delicten die zich zowel in lichte als in ernstige vorm kunnen voordoen (b.v. diefstal, zaakbeschadiging, ongehoorzaamheid) aan te geven of zij voor berechting door de tuchtrechter of door de strafrechter in aanmerking komen.

Om tegemoet te komen aan een aantal bezwaren van het huidige stelsel die tot het genoemde voornemen van volledige competentiescheiding hebben geleid (het ontbreken in het militaire tuchtrecht van processuele waarborgen die het militaire strafrecht wel kent; de mogelijkheid van *bis in idem*, en de onmogelijkheid om, zoals door het weigeren van een transactie, desgewenst een extrajudiciële afdoening te verhinderen) poneert de schrijver een zeer praktisch tegenvoorstel (blz. 159). Dit tegenvoorstel komt erop neer dat de mogelijkheid van berechting door de commandant van strafbare feiten van lichte aard blijft bestaan, zij het dat de beklagde deze kan weigeren en zich daardoor kan verzekeren van berechting door de krijgsraad. Dit voorstel, dat aansluit bij de Britse en Amerikaanse praktijk (blz. 199, 202), verdient zeker ernstige overweging. Het is eenvoudig, en heeft alleen al om die reden veel voor boven de wat geforceerd aandoende splitsing die in de Nota Tuchtrecht wordt beoogd. Een nadere uitwerking zou echter nuttig zijn geweest. Moet b.v. de beklagde vóór of na de krijgstuchtelijke berechting verklaren dat hij een strafrechtelijke procedure prefereert? Het eerste zou conform het Amerikaanse systeem zijn, het tweede conform het Britse.

6. Het is duidelijk dat het hier weergegeven voorstel Langemeijer veel weg neemt van de urgentie van het inbouwen van strafprocesrechtelijke waarborgen in het militaire tuchtproces. Deze roepen bij de schrijver dan ook de associatie op van het kanon en de mug (blz. 165). Wel betoont hij zich voorstander van schorsende werking van het beklag tegen een opgelegde straf (blz. 137). De door hem gesignaleerde moeilijkheden bij het formuleren van tuchtrechtelijke delictomschrijvingen (blz. 124) noemde ik reeds. Ook wijst de schrijver terloops erop dat het inbouwen van waarborgen in de tuchtrechtelijke procedure de mogelijkheid van omzeiling van die procedure niet uitsluit (blz. 170). Men zou b.v. kunnen denken, bij gevallen van ongeoorloofde afwezigheid, aan het „administratief” schrappen van vakantiedagen in plaats van een krijgstuchtelijke berechting.

7. Thans een enkel woord over hoofdstuk II, dat ook voor in ander dan het militaire tuchtrecht geïnteresseerden interessant is. Het militaire tuchtrecht wordt hierin „geplaatst tussen andere vormen van „tuchtrecht” (blz. VI), die in vier „categorieën” zijn verdeeld: opvoedingstuchtrecht, groepsrecht, technisch tuchtrecht en rechtspositierecht. Men kan zich afvragen of het hier wel om categorieën gaat. In ieder geval zijn ze niet gelijksoortig, en zij sluiten elkaar niet uit: zij zien resp. op het doel van het tuchtrecht, op de kring waaruit het voortkomt, op de aard der gedragsregels, en op het wettelijk kader waarin het is ondergebracht. De schrijver komt met de genoemde onderscheiding dan ook niet uit, en voert terloops nog de termen „hiërarchisch” of „hiërarchie” tuchtrecht (blz. 99, 146, 151) en „tuchtigingsrecht” (blz. 31, 139, 148) in. Ik verbeeld mij dat de systematiek van dit hoofdstuk helderder zou zijn geweest indien achtereenvolgens de vragen waren behandeld naar de groepering waarvoor het tuchtrecht geldt, n.l. een die berust op vrijwillige of op onvrijwillige toetreding (sedert de invoering van de dienstplicht heeft de krijgstucht op dit punt een gemengd karakter); naar het doel van het tuchtrecht en daarmee samenhangend de aard van de te handhaven gedragsregels (hiertoe had hoofdstuk III, over de functie van het tuchtrecht binnen de krijgsmacht, wellicht beter aan hoofdstuk II vooraf kunnen gaan); naar de formele regeling en de toepasselijkheid van rechtsbeginselen (omtrent dat laatste thans de blz. 32, 63, 75, 101, 140, 150, 162, 170). Niettemin bevat dit hoofdstuk belangwekkende beschouwingen, o.m. in de laatste paragraaf, waar blijkt dat tuchtrecht niet alleen als quasi-strafrecht doch ook als quasi-bestuursrecht kan worden gezien.

8. In hoofdstuk III behandelt de schrijver de 19e-eeuwse denkwijze die vooral in het Reglement op de Krijgstucht zijn neerslag heeft gevonden, („de ondergeschiktheid is de ziel van de militaire dienst”) en die

mede tengevolge van tactische ontwikkelingen voor een belangrijk deel verouderd is. De term „discipline-doctrine”, die hij daarvoor kiest, lijkt mij echter niet zeer gelukkig gekozen, aangezien hiermede wordt gesuggereerd dat discipline (in de zin van toewijding aan de opgedragen taak) thans niet meer vereist zou zijn, al is dat niet wat de schrijver beoogt. Wat verouderd is, dat is de overdreven nadruk op ondergeschiktheid aan de persoon van de meerdere, en op minutieus omschreven gescandeerde bewegingen. In dit verband zij genoemd de studie van Michelt Foucault over het verschijnsel discipline, vervat in zijn boek „*Surveiller et Punir*” (Gallimard, Paris, 1975). Deze wijst erop dat dit verschijnsel zich niet beperkte tot de militaire wereld, maar in verband stond met de tijdgeest zoals die zich tot in de 19e eeuw ontwikkelde (de „gedisciplineerde samenleving”).

9. Zo hier en daar vertoont het boek van Langemeijer de sporen van haast. Zo wordt in het begin van het boek (blz. 2, 7, 8, 13) gesproken over tuchtrecht, tuchtstraffen, tuchtrechtelijke afdoening, zonder dat nog is aangegeven wat daaronder moet worden verstaan. Een publicatie van H. Herman, waaraan de schrijver veel zegt te ontleen (blz. 7) komt niet voor in de bibliografie. „Ziehen” (blz. 57) is het Duitse woord voor trekken, niet de *indogermaanse* wortel van „tucht”. Op blz. 63 verwijst een noot nog naar het concept. In een citaat uit het preadvies van Van Agt is het woordje „geen” weggevalen (blz. 83). De bijlage buitenlands militair tuchtrecht zou vermoedelijk aan belang hebben gewonnen indien op de geboden informatie een evaluatieve bewerking was toegepast. Hiertegenover staat dat de leesbaarheid wordt vergroot door een zekere distantie, die zich uit in taalgrapjes als: „Ter zee lieten „landelijke regelingen langer op zich wachten” (blz. 10) en „Van „grote importantie voor de aard van het militaire recht evenwel is . . . „het Reglement op de Proceduren der Militairen in Zaaken van geringe „importantie” (blz. 13).

10. Langemeijer heeft met grote vlotheid een proefschrift geschreven over een hoogst actueel onderwerp. Dit werk is temeer een bijzondere prestatie te noemen, aangezien hij, toen hij zijn boek schreef, de krijgstucht nog niet aan den lijve had gevoeld. Dat dit aan zijn geschrift niet is te merken bewijst dat hij in staat is zich in betrekkelijk korte tijd in een gekozen materie grondig in te werken. Men kan hem toewensen dat hem bij volgende publicaties, die stellig niet zullen uitblijven, daartoe ook de nodige rust zal zijn gegeven.

Wij zien die publicaties met belangstelling tegemoet.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN**Herziening Militair Strafrecht; een rectificatie**

Van de zijde van de Stuurgroep militair straf- en tuchtrecht werd de redactie er op opmerkzaam gemaakt dat in de bijdrage „Algehele „herziening van het militair strafprocesrecht” van dr C. H. F. SIMONS (MRT maart 1978, blz. 129–142) ten onrechte staat vermeld dat de wetsontwerpen met betrekking tot het militaire strafprocesrecht en tot herziening van het materiële militaire strafrecht en het formele en materiële militaire tuchtrecht „gereed zijn en momenteel (oktober 1977) ter „vertrouwelijke kennisneming zijn aangeboden aan de CGOM” (blz. 136).

Voorts is het onjuist dat voor de thans geldende militaire rechtsplegingen „in de plaats komen het commune Wetboek van Strafvordering „en een aanvullende wet voor noodgevallen, b.v. oorlogstijd” (blz. 139).

Medio 1977 zijn door de toenmalige minister van defensie voor wat betreft het militaire tuchtrecht en het militaire strafrecht concepten van wetsontwerpen ter vertrouwelijke kennisneming aan de CGOM aangeboden (zie M.v.T. defensiebegroting 1978, Tweede Kamer, 1977–1978, 14 800, nr. 2, bl. 18). Voor wat betreft het militaire strafprocesrecht is dit derhalve niet gebeurd.

Evenmin kan worden gesteld dat de wetsontwerpen gereed zijn. Over de concepten vindt nog interdepartementaal overleg plaats (zie Tweede Kamer, 1977–1978, 14 800, nr. 12, pt. 82). Er kunnen derhalve nog wijzigingen in de ontwerpen worden verwacht. Daarom kan het vertrouwelijke karakter van de concepten nog niet worden opgeheven. Dat zou een goed ambtelijk overleg kunnen bemoeilijken.

(Red.)

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK

Overzicht over 1976 en 1977

Van het Centraal Bureau voor de Statistiek ontving de redactie statistische gegevens betreffende de militaire rechtspraak in het jaar 1977 met daarnaast ter vergelijking de overeenkomstige gegevens over het jaar 1976.

Deze gegevens zijn vervat in een zevental hierna vermelde staten, die achtereenvolgens weergeven:

staat 1: Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof, waarbij de aard der delicten is uitgesplitst naar militaire en commune delicten;

staat 2: De aantallen personen, waarvan het beroep door het Hoog Militair Gerechtshof werd afgedaan, evenals bij staat 1, uitgesplitst naar militaire en commune delicten;

staat 3: De omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden van respectievelijk Zeemacht, Landmacht en Luchtmacht, weergegeven in aantallen militaire en commune delicten;

staat 4: De aantallen officieren, onderofficieren en manschappen ten aanzien van wie het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden eindvonnissen wezen in zaken betreffende militaire en commune delicten;

staat 5: De aantallen personen, op wie de einduitspraken der Krijgsraden betrekking hebben, onderscheiden naar instantie en aard der delicten;

staat 6: De aantallen personen door Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht terzake van misdrijven, onderscheiden naar de aard der delicten;

staat 7: De aantallen terzake van militaire resp. commune delicten opgelegde krijgstuchtelijke straffen, onderscheiden naar de aard der sanctie bij resp. Koninklijke Marine, Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht.

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof 1976-1977

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrijven		Overtredingen		Misdrijven		Overtredingen	
	1976	1977	1976	1977	1976	1977	1976	1977
A. Onafgedane beroepen op 1 januari	5	-	-	-	9	8	1	2
B. Beroepen in de loop van het jaar:								
aangebracht	22	22	2	3	48	64	15	18
ingetrokken	2	1	-	-	6	4	1	-
C. Beroepen in de loop van het jaar afgedaan door het H.M.G.	25	16	2	3	43	51	13	14
D. Beroepen op 31 december nog onafgedaan	-	5	-	-	8	17	2	6

Staat 2. Personen vermeld in staat 1 rubriek C naar aard der vonnissen 1976-1977

		Bevesti- ging	Veroordeling			Vrij- spraak	Totaal	
			Onvoor- waar- delijk	Voor- waar- delijk	Ged.on- voorw., ged. voorw.			
Militaire delicten	Misdrijven	1976	14	8	-	3	-	25
		1977	3	8	1	4	-	16
	Overtredingen	1976	1	1	-	-	-	2
		1977	3	-	-	-	-	3
Commune delicten	Misdrijven	1976	13	13	2	13	2	43
		1977	17	13	1	18	-	51 ¹⁾
	Overtredingen	1976	5	7	-	-	1	13
		1977	6	6	1	-	1	14

1) Hieronder 2 niet-ontvankelijk verklaringen van het beroep

Staat 4. Personen op wie de in de staten 1 en 3 achter rubriek C sub 1 vermelde eindvonnissen betrekking hebben; 1976-1977

		1976		1977	
		Offi- cieren	Onder- officieren en man- schappen	Offi- cieren	Onder- officieren en man- schappen
A. Hoog Militair Gerechtshof					
Militaire delicten	{ Misdrijven	–	25	–	15
	{ Overtredingen	–	2	–	3
Commune delicten	{ Misdrijven	2	41	3	48
	{ Overtredingen	–	13	1	13
B. Krijgsraden voor de Zeemacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven	1	7	–	4
	{ Overtredingen	–	1	–	–
Commune delicten	{ Misdrijven	4	185	–	53
	{ Overtredingen	6	44	4	10
C. Krijgsraden voor de Landmacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven	–	376	–	80
	{ Overtredingen	7	131	2	73
Commune delicten	{ Misdrijven	20	1 091	6	370
	{ Overtredingen	11	1 118	3	333
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven	–	34	–	11
	{ Overtredingen	–	30	–	4
Commune delicten	{ Misdrijven	13	138	2	31
	{ Overtredingen	2	106	1	16

Staat 5. Personen vermeld in staat 4 rubrieken B, C en D, naar aard der vonnissen; 1976-1977

	Veroordeling				Vrijspreekverklaring van de rechter	Terugverwijzing naar Comm. officier	Oplegging van een krijgst. straf
	Onvoorwaardelijk		Ged. onv., ged. voorw.				
	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onv., ged. voorw.			
A. Krijgsraden voor de Zeemacht							
Militaire delicten	Misdrijven	5	-	3	-	-	-
	1976	2	1	3	1	-	1
Overtredingen	1977	-	-	-	1	-	-
	1976	1	-	-	1	-	-
Commune delicten	Misdrijven	94	-	83	12	-	-
	1976	111	2	95	8	-	3
Overtredingen	1977	39	3	2	6	-	-
	1976	68	-	1	13	-	-
B. Krijgsraden voor de Landmacht							
Militaire delicten	Misdrijven	187	8	158	14	-	9
	1976	152	8	137	6	-	6
Overtredingen	1977	122	-	3	13	-	-
	1976	228	-	1	16	-	-
Commune delicten	Misdrijven	522	7	532	40	2	8
	1976	528	16	557	35	1	-
Overtredingen	1977	1 000	-	73	52	4	-
	1976	1 022	1	76	51	2	-
C. Krijgsraden voor de Luchtmacht							
Militaire delicten	Misdrijven	20	3	9	-	-	2
	1976	21	2	5	-	-	2
Overtredingen	1977	28	-	1	1	-	-
	1976	28	-	2	2	-	-
Commune delicten	Misdrijven	73	2	72	4	-	-
	1976	67	3	66	3	-	-
Overtredingen	1977	85	-	18	5	-	-
	1976	102	-	9	5	1	-

Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten; 1976-1977¹⁾

Titel	1976			1977			
	Totaal	waarvan		Totaal	waarvan		
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
Aard der delicten	2	3	4	6	7	8	9
I							
A. Wetboek van Strafrecht (Tweede Boek)							
V Misdrijven tegen de openbare orde (art. 131 t/m 151)	4	4	-	7	4	-	3
VII Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht (art. 157 t/m 176)	4	2	-	1	-	-	1
VIII Misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177 t/m 206)	27	16	-	39	21	-	18
IX Meineed	-	-	-	-	-	-	-
XII Valsheid in geschrift (art. 225 t/m 235)	11	7	2	11	4	-	7
XIV Misdrijven tegen de zeden (art. 239 t/m 254)	21	5	3	7	2	3	2
XVI Belediging (art. 261 t/m 271)	4	3	-	6	6	-	-
XVIII Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (art. 274 t/m 286)	10	5	1	10	2	-	8
XIX Misdrijven tegen het leven gericht (art. 287 t/m 299)	-	-	-	2	1	-	1
XX Mishandeling (art. 300 t/m 306)	99	60	5	114	67	4	43
XXI Veorzaken van de dood of lichamelijk letsel door schuld (art. 307 t/m 309)	1	1	-	3	3	-	-
XXII Diefstal en stroperij (art. 310 t/m 316)	247	124	2	189	94	13	82
XXIII Afpersing en afdreiging (art. 317 t/m 320)	-	-	-	-	-	-	-
XXIV Verduistering (art. 321 t/m 325)	43	24	4	28	12	2	14
XXV Bedrog (art. 326 t/m 339)	3	-	-	4	-	-	4
XXVII Vernieling of beschadiging van goederen (art. 350 t/m 354)	128	109	-	101	74	3	24
XXVIII Ambtsmisdrijven (art. 355 t/m 380)	1	-	-	2	2	-	-
XXX Begunstiging (art. 416 t/m 420)	27	23	-	10	6	1	3
Totaal	630	383	17	534	298	26	210

Vervolg Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten, 1e halfjaar 1976—1977¹⁾

Aard der delicten	1976				1977				
	Totaal	waarvan		Totaal	waarvan		Totaal	waarvan	
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk		ged. onv. ged. voorw.	onvoor- waar- delijk		voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
I	2	3	4	5	6	7	8	9	
B. Bijzondere wetten									
Wegenverkeerswet.....	847	523	6	318	912	543	9	360	
Telegraaf- en Telefoonwet.....	18	14	2	2	19	13	—	6	
Vuurwapenwet.....	66	46	—	20	70	48	—	22	
Opiumwet.....	46	36	—	10	35	26	2	7	
Totaal	977	619	8	350	1 036	630	11	395	
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede boek)									
Titel									
III Misdrijven waardoor de militair zich aan zijn dienst- verplichting onttrekt (art. 96 t/m 107).....	205	105	6	94	209	107	9	93	
IV Misdrijven tegen de ondergeschiktheid (art. 108 t/m 128).....	194	84	6	104	92	54	2	36	
V Schending van verschillende dienstplichten (art. 129 t/m 150).....	58	35	1	22	72	32	1	39	
	2	1	—	1	1	—	—	1	
	29	22	—	7	21	14	—	7	
VIII Verkeersmisdrijven (art. 162 t/m 164).....									
Totaal	488	247	13	228	395	207	12	176	
Totaal rubrieken A, B en C.....	2 095	1 249	38	808	1 965	1 135	49	781	
Aantal dubbellingen ²⁾	488	197	7	244	351	154	14	183	
Aantal veroordelingen.....	1 647	1 052	31	564	1 614	981	35	598	

1) Uitsluitend de onherroepelijk geworden uitspraken.

2) Personen, ter zake van meer dan één strafbaar feit veroordeeld (begrepen in A, B en C).

Staat 7. Krijgstuchtelijke afdoening van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen; 1976-1977

	Koninklijke Marine						Koninklijke Landmacht						Koninklijke Luchtmacht						Totaal					
	Militaire			Commune			Militaire			Commune			Militaire			Commune			Militaire			Commune		
	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven	Over-tredingen	Misdrijven
Hoofdstrafpen																								
Berisping.....	14	6	—	—	12	1	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1976	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1977	24	1	—	—	12	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Strafdienst.....	40	—	—	—	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1976	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1977	46	—	—	—	10	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Verplichting, om 2 uur vóór het avondappèl in de kazeme of het kwartier te zijn en te blijven.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1976	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1977	288	44	2	455	4	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Geldboete.....	266	21	—	350	1	28	3	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1976	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1977	110	22 ¹⁾	—	865	5	69	3	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Licht arrest.....	110	42	—	716	3	41	5	80	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1976	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1977	78	22	—	244	23	65	12	25	4	1	1	1	1	347	27	88	13	13	13	13	13	13	13	
Verzwaard arrest.....	74	39	—	127	9	39	10	30	2	1	3	3	3	231	11	79	13	13	13	13	13	13	13	
1976	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1977	531	94	2	1 600	33	182	16	79	5	2	1	1	1	2 210	38	278	19	19	19	19	19	19	19	
Totaal.....	520	103	—	1 215	13	115	18	124	4	2	4	4	4	1 859	17	220	22	22	22	22	22	22	22	

1) Hieronder respectievelijk 162, 25 en 1 tevens strafdiens

2) Hieronder respectievelijk 142 en 13 tevens strafdiens

Boekbesprekingen

<i>Mr N. Keijzer; Aard en functie van het Militaire Tucht recht, door Mr F. F. Langemeijer, Dissertatie Universiteit van Amsterdam, W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle 1977</i>	425
--	-----

Opmerkingen en mededelingen

Herziening Militair Strafrecht; een rectificatie	432
Militair Justitiële Statistiek	433

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Dr Mr *Th. J. Clarenbeek*, Majoor van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr *J. O. de Lange*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr *Th. C. van Gelder*, Kapitein ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvivoslaan 9, 6741 BE Lunteren.

Telefoon: 085-435041, tst. 282,

08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr *E. H. Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr *J. R. Stellinga*;

Mr *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1977 *f* 23,—. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1977 verkrijgbaar tegen de prijs van *f* 4,25.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van *f* 30,— per pagina tot een maximum van *f* 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel „Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel „Militair Rechtelijk Tijdschrift”

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXI
september 1978

Aflevering

9

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

Mr G. L. Coolen; De rechtsbescherming van de militair tegen onjuist bestuur. . . . 441

Strafrechtspraak

Diefstal van een bestelauto. Bij de bepaling van de straf (2 weken gevangenisstraf) op de voet van artikel 63 W.Sr. rekening gehouden met een drietal veroordelingen door de burger-rechter (politierechter), van welke veroordelingen de data liggen tussen die van het thans berechte feit en het vonnis van de krijgsraad. (W.Sr. art. 63, 310). 457

Dood door schuld. Reserve-korporaal, dienstdoende als portier bij een object en als zodanig gewapend met een met scherpe patronen geladen pistoolmitrailleur, handelt niet in overeenstemming met de instructies zijn wapen omhoog te houden. Om onverklaarbare redenen gaan een aantal schoten af met het gevolg dat een militair in de borststreek wordt getroffen en ter plaatse overlijdt. (W.Sr. art. 307). 459

Tweemaal opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid. (W.M.Sr. art. 97). 464

Tuchtrechtspraak

Een militair dient een beklag over een krijgstuchtelijke straf te laat in. Beklagmeerdere constateert de niet-ontvankelijkheid, doch behandelt het beklag toch. Het HMG bepaalt dat de beklagmeerdere het door klager ingediende beklag wegens te late indiening niet voor behandeling vatbaar dienen te verklaren. Beschikking op beklag vernietigd. (W.K. art. 61 ev., 67). Naschrift C. 467

Een militair, lid van het hoofdbestuur van de V.V.D.M. neemt deel aan een demonstratie. Hij doet dit in uniform „versierd” met een zogenaamd „sandwichbord”. Weerlegging van het verweer dat geen toestemming behoefde te worden gevraagd in uniform te demonstreren en dat het dragen van sandwichborden bij demonstraties zo gebruikelijk is dat dit niet kan worden beschouwd als iets toevoegen aan het tenue. (W.K. art. 61 ev., 67) 472

Klacht wegens vermeende onbillijke behandeling door klager ondervonden van de zijde van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Klager wenste ontheven te worden van de opleiding tot dienstplichtig onderofficier. Zijn verzoek wordt door de BLS afgewezen. Vertraging in de behandeling van het beklag. (W.K. art. 9(4)) Naschrift C. 476

Een militair wordt door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten „met schuld” ontheven van de kaderopleiding. Hij beklagt zich erover dat hij door deze beslissing naar zijn mening onbillijk is behandeld. (W.K. art. 9(4)) Naschrift C. 481

Administratieve rechtspraak

Kennisgeving van het voornemen tot strafoplegging over te gaan met in de

BIJDRAGEN

De rechtsbescherming van de militair tegen onjuist bestuur

Een bijdrage, waarin de ondoorzichtigheid van het stelsel wordt aangetoond en voorstellen worden gedaan tot vereenvoudiging, en waarin tevens wordt ingegaan op de plannen van de Staatssecretaris van Defensie en de Minister van Justitie met betrekking tot het beklag over een vermeend krenkende of onbillijke behandeling

door

MR G. L. COOLEN
kapitein ter zee van administratie

„Een rechtsgang tegen onjuist bestuur is in het belang van burger en „bestuur beiden. Als men die waarheid eenmaal erkent, dan zal de „rechtsgang zo moeten worden ingericht, dat èn de burger èn het be- „stuur daarin het instrument vinden, dat aan hun behoeften voldoet. „Men kan er niet mee volstaan alleen te letten op de behoefte van de „burger aan rechtszekerheid, maar zal ook aandacht moeten geven „aan de het bestuur vooral interesserende waarborgen voor de een- „heid van beleid en de eenparigheid van optreden.”¹⁾

1. HET STELSEL IN GROTE LIJNEN

1.1 De rechtsbescherming van de militaire ambtenaar

Krachtens artikel 1, eerste lid, van de Militaire Ambtenarenwet 1931 zijn militair ambtenaar, zij die zijn *aangesteld* in militaire openbare dienst om bij de krijgsmacht werkzaam te zijn. Aanstelling duidt op vrijwillige, ambtelijke dienst. Militair ambtenaar zijn derhalve de beroepsmilitairen en de vrijwillig dienende reservisten.

¹⁾ Mr A. M. Donner, Nederlands bestuursrecht, Algemeen deel, uitgave 1973, blz. 335.

²⁾ In de Memorie van Toelichting wordt deze uitbreiding verklaard met een beroep op de omstandigheid, dat de grenslijn tussen vrijwillig en verplicht dienenden bij het reserve-personeel „in de praktijk uiterst moeilijk is aan te geven”. Het is in de praktijk echter betrekkelijk eenvoudig de verplicht dienende reservisten te onderscheiden van de vrijwillig dienende. Een moeilijkheid die dwingt tot het van toepassing verklaren van de Militaire Ambtenarenwet 1931 op het reservepersoneel in zijn geheel, is er dus niet.

M.i. is er alles voor te zeggen om in de toekomst de verplicht dienende reservisten onder de werking te brengen van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen. Voor de verdediging van dit standpunt wordt verwezen naar Omtrent het reservepersoneel der krijgsmacht, Militair Rechtelijk Tijdschrift LXVIII (1975), blz. 369 e.v.

Naast vrijwillig dienende reservisten kent de krijgsmacht verplicht dienende reservisten. Zij zijn niet als zodanig *aangesteld*. Zij zijn derhalve geen militair ambtenaar. Krachtens artikel 1, tweede lid, van de Militaire Ambtenarenwet 1931 worden zij echter, voor de toepassing van die wet, wel als militair ambtenaar beschouwd.²⁾

Reservisten behouden – dit zij duidelijkheidshalve vermeld –, ook wanneer zij zich niet in werkelijke dienst bevinden (dus met groot verlof zijn), de rechtspositie van militair ambtenaar.

De militaire ambtenaar, die door een besluit, een handeling of een weigering van een administratief orgaan rechtstreeks in zijn belang (als ambtenaar) is getroffen, is, ingevolge artikel 2 van de Militaire Ambtenarenwet 1931, bevoegd beroep in te stellen bij het Ambtenaren-gerecht te 's-Gravenhage, van welks uitspraken hoger beroep kan worden aangetekend bij de Centrale Raad van Beroep te Utrecht.

Artikel 58, vijfde lid, van de Ambtenarenwet 1929 verklaart niet-ontvankelijk het beroep, dat gericht is tegen besluiten, handelingen of weigeringen, tegen welke *administratief beroep*, derhalve beroep bij een (hoger) bestuursorgaan, openstaat of heeft opengestaan. Krachtens artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht kan administratief beroep worden ingesteld door de militaire ambtenaar der zeemacht, die door een besluit, een handeling of een weigering van een *militaire* autoriteit rechtstreeks in zijn belang (als ambtenaar) is getroffen. Dit beroep wordt behandeld door wat in de voorgeschriften wordt genoemd „de hogere autoriteit”, d.i. de militaire meerdere, onder wiens bevel degene is gesteld, die het besluit, de handeling of de weigering heeft genomen, verricht of uitgesproken; of – bij gebreke van zodanige meerdere – de autoriteit, daartoe aangewezen door de Minister van Defensie. Tegen de door de hogere autoriteit genomen beslissing staat, ingevolge artikel 3, tweede lid, van de Ambtenarenwet 1929, in eerste en enige aanleg beroep open bij de Centrale Raad van Beroep.

Het vijfde lid van artikel 58 van de Ambtenarenwet 1929 verklaart eveneens niet-ontvankelijk het beroep, dat gericht is tegen besluiten, handelingen of weigeringen, ten aanzien waarvan door degene, die beroep instelt, een advies of een uitspraak had kunnen worden uitgelokt van een krachtens algemeen verbindende regels optredende commissie. De eis dat advies wordt ingewonnen van een commissie alvorens een beslissing wordt genomen, komt in verschillende voorschriften voor. Te noemen vallen de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, de Wet voor het reserve-personeel der krijgsmacht en het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht.³⁾ In een aantal

³⁾ Niet – opvallend – het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en der Koninklijke Luchtmacht.

gevallen kan, krachtens deze voorschriften, een militair ambtenaar niet uit de dienst worden ontslagen dan nadat advies is ingewonnen van een commissie van onderzoek.⁴⁾

Krachtens artikel 3, tweede lid, van de Ambtenarenwet 1929 staat tegen besluiten, genomen nadat een krachtens algemeen verbindende regels optredende commissie een advies of uitspraak heeft gegeven, in eerste en enige aanleg beroep open bij de Centrale Raad van Beroep.⁵⁾

Ingevolge artikel 3 van de Militaire Ambtenarenwet 1931 kan geen beroep bij de ambtenarenrechter worden ingesteld tegen beslissingen, gegeven krachtens de Wet op de Krijgstucht of krachtens enig voorschrift, berustende op die wet.⁶⁾ Tegen dergelijke beslissingen staat, krachtens het vierde lid van artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht, evenmin administratief beroep open.

Krachtens artikel 58, eerste lid, van de Ambtenarenwet 1929 kan het beroep bij de ambtenarenrechter worden ingesteld terzake dat het besluit, de handeling of de weigering feitelijk of rechtens strijdt met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften of dat het administratief orgaan bij het nemen, verrichten of uitspreken van het besluit, de handeling of de weigering van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven. Volgens vaste jurisprudentie van de Centrale Raad van Beroep worden onder „algemeen verbindende voorschriften”, behalve wettelijke regelingen, ook algemene rechtsbeginselen begrepen. Dit betekent dat besluiten, handelingen en weigeringen van administratieve organen door de ambtenarenrechter niet alleen aan het geschreven recht, maar ook aan het ongeschreven recht kunnen worden getoetst; derhalve ook aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

Ook het administratief beroep op grond van artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht kan worden ingesteld terzake dat het besluit, de handeling of de weigering „feitelijk of rechtens strijdt met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften „of dat bij het nemen, verrichten of uitspreken daarvan de militaire

⁴⁾ Ook het Besluit beoordeling officieren landmacht en het Besluit beoordeling officieren luchtmacht kunnen worden genoemd. Krachtens deze voorschriften wordt op een bezwaarschrift, gericht tegen een beoordeling, door de Minister van Defensie niet beslist dan nadat hij advies heeft ingewonnen van een door hem te benoemen commissie.

⁵⁾ Dit geldt ook, indien het besluit is genomen door een *militaire* autoriteit. Zie artikel 97, vierde lid, van het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht.

⁶⁾ Een uitzondering wordt gemaakt voor „besluiten, houdende ontslag van een „militair ambtenaar op grond van artikel 69 van de Wet op de Krijgstucht”. Dit artikel, dat de Minister van Defensie de bevoegdheid gaf om, onder bepaalde voorwaarden, mindere militairen die zich schuldig maakten aan wangedrag, uit de dienst weg te jagen, is inmiddels vervallen.

„autoriteit van haar bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft „gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven”.⁷⁾ Ook in dit artikel worden, volgens vaste jurisprudentie van „de hogere autoriteiten”, onder „algemeen verbindende voorschriften” mede *ongeschreven* rechtsregels begrepen.

1.2 De rechtsbescherming van de dienstplichtige

Onder dienstplichtige wordt in deze paragraaf verstaan: dienstplichtige in de zin van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen. Deze raamwet – van 8 april 1971 – is nog niet in werking getreden. De reden is, dat de algemene maatregel van bestuur, welke uitvoering moet geven aan artikel 2 van de wet – het Reglement rechtstoestand dienstplichtigen –, nog niet gereed is.⁸⁾

Dienstplichtige in de zin van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen is hij, die dienstplichtige is in de zin van de Dienstplichtwet of voor de toepassing van die wet als zodanig wordt beschouwd, echter met uitzondering van hem, op wie de Militaire Ambtenarenwet 1931 van toepassing is.⁹⁾

Zoals de reservist aan wie groot verlof is verleend, de rechtspositie behoudt van militair ambtenaar, zo behoudt de dienstplichtige, ook wanneer hij zich niet in werkelijke dienst bevindt, de rechtspositie van dienstplichtige.¹⁰⁾

Artikel 4 van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen verleent de dienstplichtige, die rechtstreeks in zijn belang is getroffen door een beslissing, gegeven krachtens die wet of krachtens enig voorschrift, berustende op die wet, het recht zijn bezwaren tegen die beslissing ter kennis te brengen van de Minister van Defensie of van een daartoe door deze aan te wijzen functionaris.

De Minister van Defensie of evenbedoelde functionaris zal ter zake een beslissing nemen en deze ter kennis brengen van de belanghebbende. Tegen de laatstbedoelde beslissing kan beroep worden ingesteld bij

⁷⁾ Artikel 97 bevat derhalve een uitzondering op wat de commissie inzake algemene bepalingen van administratief recht noemt „de kenmerkende karakteristiek” van het administratief beroep, namelijk het niet beperkt zijn van de gronden, waarop het beroep kan worden ingesteld. Rapport, vierde bijgewerkte druk, 1973, blz. 287.

⁸⁾ Artikel 2 schrijft voor dat de rechten en verplichtingen van de dienstplichtige, voor zover die niet reeds bij of krachtens wet zijn geregeld, worden vastgesteld bij of krachtens algemene maatregel van bestuur.

⁹⁾ De Wet rechtstoestand dienstplichtigen is derhalve niet van toepassing op de dienstplichtige, wiens dienstplicht gelijktijdig met vrijwillige dienst wordt vervuld, noch op de dienstplichtige, die krachtens artikel 41, derde of vierde lid, van de Dienstplichtwet (verplicht) tot het reserve-personeel der krijgsmacht behoort.

¹⁰⁾ „De vraag of de Wet rechtstoestand dienstplichtigen ook van toepassing zal „zijn op de dienstplichtigen, die niet in werkelijke militaire dienst zijn, wordt ten „principale bevestigend beantwoord”, aldus de Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag omtrent het ontwerp-Wet rechtstoestand dienstplichtigen.

het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, van welks uitspraken hoger beroep kan worden aangetekend bij de Centrale Raad van Beroep te Utrecht.

Het beroep kan worden ingesteld ter zake dat:

- a. de beslissing feitelijk of rechtens strijdt met een algemeen verbindend voorschrift;
- b. de minister of evenbedoelde functionaris bij het nemen van de beslissing van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waartoe die bevoegdheid is gegeven;
- c. de minister of evenbedoelde functionaris bij afweging van de betrokken belangen niet in redelijkheid tot de beslissing heeft kunnen komen;
- d. de beslissing anderszins in strijd is met enig in het algemeen rechtsbewustzijn levend beginsel van behoorlijk bestuur.

Thans, bij de huidige wetgeving, staat voor de dienstplichtige slechts beroep op de ambtenarenrechter open tegen te zijnen aanzien genomen beslissingen in pensioenzaken. Verwezen wordt naar de artikelen W 1 en W 6 van de Algemene militaire pensioenwet. Andere beroepsmogelijkheden bezit hij niet, althans niet in de hoedanigheid van dienstplichtige. Wel is door de Minister van Defensie bepaald dat, in afwachting van de inwerkingtreding van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen, het Voorschrift betreffende het administratief beroep, bedoeld in artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht, analoog zal worden toegepast, indien een klaagschrift wordt ontvangen van een dienstplichtige der zeemacht, gericht tegen een besluit, een handeling of een weigering van een militaire autoriteit.¹¹⁾

1.3 De rechtsbescherming van de militair in de zin van de Wet op de Krijgstucht

Wie militair zijn in de zin van de Wet op de Krijgstucht, moet ingevolge artikel 72 van die wet worden beoordeeld naar de desbetreffende bepalingen uit het Wetboek van Militair Strafrecht. Dit wetboek onderscheidt drie categorieën militairen:

- a. zij wier vrijwillig dienstverband bij de krijgsmacht tot doorlopende werkelijke dienst verplicht;
- b. alle andere vrijwilligers bij de krijgsmacht;
- c. dienstplichtigen.¹²⁾

¹¹⁾ Zie onder andere het Voorschrift conducerapporten zeemacht, punt 281, noot 1) en het Voorschrift bevelvoerende officieren zeemacht, punt 7151, noot 1).

¹²⁾ Naast hen die onder militairen worden *verstaan*, kent het Wetboek van Militair Strafrecht hen die onder militairen worden *medebegrepen* en hen die met militairen worden *gelijkgesteld*.

Tot de categorie a behoren de beroepsmilitairen; tot categorie b de vrijwillig dienende reservisten; tot categorie c de verplicht dienende reservisten en de dienstplichtigen.

Beroepsmilitairen zijn militair tijdens de gehele duur van hun dienstverband; reservisten en dienstplichtigen zijn slechts militair zo vaak en zolang zij in werkelijke dienst zijn, alsmede wanneer zij, met groot verlof, een der feiten plegen, omschreven in de artikelen 108, 110 en 150 van het Wetboek van Militair Strafrecht.¹³⁾

Militair in de zin van het militaire tuchtrecht is derhalve, iets te algemeen gesteld, de militair in werkelijke dienst.

De Wet op de Krijgstucht kent allereerst het beklag over een opgelegde krijgstuchtelijke straf. Artikel 61 verleent de militair, die zich bezwaard gevoelt over een hem opgelegde krijgstuchtelijke straf of over de omschrijving van de strafreden, de bevoegdheid, tenzij de straf is opgelegd door de militaire rechter, zijn beklag te doen bij de tot straffen bevoegde meerdere, onder wiens rechtstreeks bevel de strafoplegger is gesteld. Indien nodig, kunnen de Kroon en de Minister van Defensie een zodanige meerdere aanwijzen. Tenzij de straf is tenietgedaan, is de gestrafte, op grond van artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, bevoegd de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in te roepen.

Het beklag over een krijgstuchtelijke straf betreft, anders dan het beroep behandeld in de paragrafen 1.1 en 1.2, niet een (zuivere) bestuursbeslissing, doch in feite een rechtsbeslissing, zij het een rechtsbeslissing met bestuurlijke elementen.¹⁴⁾ Om die reden zal dit beklag in deze bijdrage verder buiten beschouwing worden gelaten.

In de tweede plaats kent de Wet op de Krijgstucht het beklag over een ontvangen bevel. Op grond van artikel 71 kan de militair, die zich over een hem gegeven order bezwaard acht, deswege zijn beklag doen bij de straffenbevoegde meerdere, onder wiens rechtstreeks bevel degene die de order gaf, is gesteld. Bij gebreke van zodanige meerdere behoort het

¹³⁾ Reservisten en dienstplichtigen *zijn* derhalve militair, wanneer zij, met groot verlof, een der feiten plegen, omschreven in de artikelen 108, 110 en 150 van het Wetboek van Militair Strafrecht; niet daarvóór en niet daarna. Een in mijn ogen zeer wonderlijke constructie. Waarom hen niet gebracht onder artikel 64 en ten aanzien van genoemde feiten *gelijkgesteld* met militairen. Het doel, hen tot militair justitiabele maken, zou dan evenzeer worden bereikt.

¹⁴⁾ Vanwege dit laatste, vanwege dus deze bestuurlijke elementen, pleit L. Kaijen in „De rechtsmiddelen in het tuchtrecht” voor „een systeem, waarbij het beroep „in eerste instantie binnen de hiërarchie en in tweede instantie daarbuiten (d.w.z. „bij het Hoog Militair Gerechtshof) wordt behandeld”. „Slechts deze combinatie „vormt”, aldus Kaijen, „de optimale oplossing van de probleemstelling: op welke „wijze worden èn het recht èn de militair èn de organisatie het best gediend”. Militair Rechtelijk Tijdschrift LXV (1972), blz. 74 e.v.

beklag te worden gedaan bij de autoriteit, daartoe aangewezen door de Minister van Defensie.¹⁵⁾

In artikel 9, vierde lid, van het Reglement betreffende de Krijgstucht wordt een overeenkomstige bevoegdheid toegekend aan de militair, die meent een krenkende of onbillijke behandeling te hebben ondervonden van zijn meerdere.

Tegen de beslissing op het beklag staat noch in het ene, noch in het andere geval hoger beroep open.

Tenslotte noemt de Wet op de Krijgstucht, in artikel 71, nog het beklag over een uitspraak, waarbij de militair als strafoplegger betrokken is geweest. Dit beklag moet bij bezwaarschrift worden ingediend bij de Minister van Defensie. Het beklag komt alleen voor behandeling in aanmerking, indien door de beslissing in de oorspronkelijke klachtzaak een blaam op de strafoplegger is geworpen of diens beleid bepaaldelijk is gewraakt. Dit maakt dit beklag tot een bijzondere vorm van het beklag over een vermeend krenkende of onbillijke behandeling.¹⁶⁾ In het verdere betoog zal het om die reden niet meer afzonderlijk worden genoemd.

2. TWEE VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

2.1 Eerste voorbeeld

Een reserve-korporaal der 1e klasse verzocht op 15 oktober 1973 aan zijn commandant, de commandant van de 41e Herstelcompagnie te Seedorf (West-Duitsland), hem één dag buitengewoon verlof te verlenen. Dit verzoek werd afgewezen. Verzoeker stelde tegen deze beslissing beroep in bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage. Door verweerder, genoemde commandant, werd bij contra-memorie de vraag opgeworpen of het Gerecht wel bevoegd was van de zaak kennis te nemen en of klager niet overeenkomstig artikel 9 van het Reglement betreffende de Krijgstucht langs de hiërarchieke weg zijn beklag had behoren te doen bij de tot straffen bevoegde meerdere (van verweerder).

In zijn uitspraak van 23 juni 1975 gaf het Gerecht als zijn oordeel dat, „daargelaten of voor klager ook de weg van het beklag had open-„gestaan”, beroep tegen de aangevallen beslissing bij het Gerecht kon worden ingesteld, omdat het ging om een beslissing inzake verlof, „waaromtrent de voorschriften zijn opgenomen in het op artikel 12

¹⁵⁾ De Wet op de Krijgstucht spreekt van „order”, zonder enige beperking. Uit de artikelen 10 tot en met 13 van het Reglement betreffende de Krijgstucht blijkt echter dat bedoeld is order of bevel van een meerdere in de zin van artikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

¹⁶⁾ Aldus ook de commissie-Lagerwerff blijkens haar in 1970 uitgebracht rapport (Rapport van de werkgroep betreffende herziening militair tuchtrecht, juni 1970).

„der Militaire Ambtenarenwet 1931 gebaseerde Reglement voor de „militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht en der Koninklijke „Luchtmacht”. Omdat ook overigens niet was gebleken van omstandigheden op grond waarvan klager in zijn beroep niet zou kunnen worden ontvangen, verklaarde het Gerecht het beroep ontvankelijk.¹⁷⁾

Zonder enige twijfel had voor klager ook de weg van het beklag opengestaan. Deze weg staat open voor elke militair in werkelijke dienst, of hij nu tot de Koninklijke marine, de Koninklijke landmacht of de Koninklijke luchtmacht behoort, en of hij nu militair ambtenaar is of dienstplichtige.

Voor het beroep op de ambtenarenrechter geldt, zoals uit het overzicht, gegeven in hoofdstuk 1 blijkt, een ingewikkelder regeling. Slechts militaire ambtenaren der Koninklijke land- en luchtmacht kunnen tegen beslissingen als de onderhavige, tegen rechtspositionele besluiten derhalve van commandanten, *rechtstreeks* bij de ambtenarenrechter in beroep komen. Voor militairen der zeemacht staat in eerste aanleg de weg open van het administratief beroep ex artikel 97 RRMZ. Tegen de in administratief beroep genomen beslissing kunnen zij vervolgens redres zoeken bij de Centrale Raad van Beroep.¹⁸⁾ Voor dienstplichtigen geldt weer een andere regeling. Na inwerkingtreding van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen dienen zij hun bezwaren allereerst ter kennis te brengen van de Minister van Defensie of van een daartoe door deze aan te wijzen functionaris. Worden deze bezwaren afgewezen, dan kan tegen deze afwijzing beroep worden ingesteld bij, in eerste aanleg, het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage en, in hoger beroep, de Centrale Raad van Beroep te Utrecht.

Uit het bovenstaande blijkt duidelijk, hoe ondoorzichtig het stelsel van regels is, welke de militair rechtsbescherming bieden. Tegen een (eenvoudig) besluit van een commandant kan langs vier geheel verschillende wegen redres worden gezocht. Indien de plannen, neergelegd in de Nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht, worden verwezenlijkt, zal de ingewikkeldheid van het stelsel nog toenemen. Op deze plannen, althans voor zover in dit kader van belang, zal in hoofdstuk 3 nader worden ingegaan.

2.2 Het tweede voorbeeld

Op 26 juni 1972 deed een majoor-tandarts schriftelijk zijn beklag bij de Inspecteur Geneeskundige Dienst der Koninklijke landmacht,

¹⁷⁾ Uitspraak van 23 juni 1975, nr. M.A.W. 1974/66, Militair Rechterlijk Tijdschrift LXXI (1978), blz. 44 e.v.

¹⁸⁾ Dit laatste geldt vanzelfsprekend niet voor de dienstplichtige der zeemacht. Voor hem staat tegen de te zijnen aanzien in administratief beroep genomen beslissing geen verder beroep open.

omdat hij meende grievend te zijn behandeld door de Chef van de Militair Tandheelkundige Dienst. Deze had, aldus klager, door een onderzoek in te stellen naar de aard en de hoogte van klagers inkomsten uit de behandeling van burgerpatiënten, bij o.m. deze patiënten de indruk gewekt dat er sprake zou zijn van onoorbare praktijken. Bovendien zou door het onderzoek de vertrouwensrelatie tussen klager en zijn patiënten zijn geschaad.

Het beklag werd ongegrond bevonden, omdat, ofschoon er wel sprake was van een onderzoek, dit niet gericht was op klagers inkomsten.

Omdat klager niet was gehoord, beklagde hij zich andermaal schriftelijk, nu bij de Opperofficier Personeel Koninklijke landmacht. Deze verklaarde het beklag gegrond, aangezien het niet-horen van klager door de beklagmeerdere alvorens te beslissen, onder de gegeven omstandigheden onjuist moest worden geoordeeld.

Tevens besliste de Opperofficier Personeel opnieuw ten gronde – als gold het een beslissing in hoger beroep – op het oorspronkelijke beklag van 26 juni 1972. Dit werd ten tweede male ongegrond verklaard.

Door deze uitspraak voelde klager zich andermaal onbillijk behandeld en deed wederom – voor de derde maal – zijn beklag. Dit beklag werd behandeld door MR A. BERKHOUT, Raad in het Hoog Militair Gerechtshof. Hij was daartoe door de Staatssecretaris van Defensie aangewezen als autoriteit in de zin van artikel 9, vierde lid, van het Reglement betreffende de Krijgstucht. Beschikkende op het beklag verklaarde MR BERKHOUT het, na uitvoerige overwegingen, ongegrond.¹⁹⁾

Uit dit voorbeeld blijkt duidelijk in welke oneigenlijke richting het beklag over een vermeend krenkende of onbillijke behandeling zich heeft ontwikkeld. Aanvaard is kennelijk dat, hoewel het militaire tuchtrecht niet de mogelijkheid kent van hoger beroep tegen de beslissing op een beklag als het onderhavige, een klager, die in het ongelijk is gesteld, het recht bezit zich andermaal te beklagen, nu over de ongegrondverklaring van het beklag als zodanig. „Het is (immers) „op zichzelf mogelijk”, schrijft MR A. BERKHOUT, „dat in een derge-, „lijke beslissing elementen zijn gelegen, hetzij naar de inhoud, hetzij „naar de wijze van totstandkomen, waardoor een klager zich ander-, „maal onbillijk behandeld kan voelen, zodat ook klager te dezen in „zijn voortgezet beklag zal kunnen worden ontvangen.” Intussen erkent MR BERKHOUT dat het laatste beklag „in wezen neerkomt op „het inroepen van een derde instantie over hetzelfde feitencom-, „plex”.

¹⁹⁾ Beschikking op beklag van 16 juni 1976, met noot W.H.V., Militair Rechtelijk Tijdschrift LXIX (1976), blz. 555 e.v.

De mogelijkheid van het inroepen van een volgende instantie is echter uitsluitend aanwezig indien en zolang de autoriteit, die de ongegrondverklaring van het beklag heeft uitgesproken, een meerdere is in de zin van artikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Is aan deze voorwaarde niet voldaan, dan is een voortgezet beklag niet mogelijk, hoezeer ook in de beslissing elementen zijn gelegen waardoor klager zich andermaal onbillijk behandeld kan voelen. Dit onderstreept mijns inziens dat de richting waarin het beklag over een ondervonden behandeling zich heeft ontwikkeld, een onjuiste is. Het moet toch in strijd worden geoordeeld met de rechtsgelijkheid, indien voor de een wel, doch voor de ander niet de mogelijkheid van (een vorm van) hoger beroep openstaat.

3. EEN STAP IN DE VERKEERDE RICHTING

In de Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag over de Nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht schrijven de Staatssecretaris van Defensie en de Minister van Justitie: „De ondergetekenden stellen zich voor het beklag wegens een vermeende krenkende of onbillijke behandeling los van het militaire tuchtrecht te regelen. Zoals in deze memorie in het onderdeel betreffende het dienstbevel is uiteengezet, zien de ondergetekenden ook voor het beklag inzake een gegeven bevel geen plaats meer in het tuchtrecht. De gehele beklagregeling wordt aldus een procesgang die los van de wetgeving inzake het militaire straf- en tuchtrecht staat.”²⁰⁾

Over het beklag inzake een ontvangen bevel schrijven de bewindslieden: „De ondergetekenden zijn van oordeel, dat het beklag inzake een ontvangen bevel als afzonderlijke vorm van beklag in het toekomstige tuchtrecht kan verdwijnen. Indien naar de mening van de bevelontvanger het bevel een strafbaar feit of een tuchtvergriep oplevert, zal hij daarvan aangifte kunnen doen of kennis kunnen geven onderscheidelijk bij het militair openbaar ministerie of aan de tot straffen bevoegde meerdere. Voelt hij zich door het bevel alleen in zijn belang aangetast, dan zal hij beklag kunnen doen wegens een krenkende of onbillijke behandeling.”²¹⁾

In haar samenhang lees ik deze passages aldus, dat naar het oordeel van beide bewindslieden aan een afzonderlijke regeling van het beklag over een ontvangen bevel geen behoefte bestaat en dat kan worden volstaan met het recht van beklag over een ondervonden krenkende of onbillijke behandeling, dit beklag behoort echter niet in het militaire tuchtrecht geregeld te worden.

²⁰⁾ Memorie van Antwoord, zitting 1973–1974–11 689, nr. 6, blz. 16, linker kolom.

²¹⁾ Memorie van Antwoord, zitting 1973–1974–11 689, nr. 6, blz. 7, rechter kolom.

De enige andere plaats (dan het militaire tuchtrecht) die voor regeling van het beklag in aanmerking komt, is het rechtspositierecht in engere zin, dus – in de toekomst – voor de militaire ambtenaar het Algemeen militair ambtenarenreglement en voor de dienstplichtige het Reglement rechtstoestand dienstplichtigen. Tegen opneming van het beklag in deze reglementen bestaat mijns inziens echter een tweetal overwegende bezwaren.

In de eerste plaats zou het gevolg zijn dat in één voorschrift twee elkaar deels overlappende vormen van beroep worden geregeld, hetgeen uiterst verwarrend zal werken. Elk besluit, elke handeling en elke weigering van een administratief orgaan kan immers door de militair, die door dat besluit, die handeling of die weigering rechtstreeks in zijn belang wordt getroffen, worden ervaren als een onbillijke behandeling. Dit geldt eveneens voor elke beslissing, gegeven krachtens de Wet rechtstoestand dienstplichtigen of krachtens enig voorschrift, berustende op die wet. Voor de militair staan dan twee wegen open waarlangs redres kan worden gezocht, de weg van het beroep en de weg van het beklag; deze laatste weg echter niet in alle gevallen en niet onder alle omstandigheden. Niet in alle gevallen, omdat beklag slechts mogelijk is als het besluit, de handeling of de weigering afkomstig is van een meerdere in de zin van artikel 67 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Niet onder alle omstandigheden, omdat de weg van het beklag niet openstaat voor de militair, die zich niet in werkelijke dienst bevindt.

In de tweede plaats wordt het doel, dat de Staatssecretaris van Defensie en de Minister van Justitie blijkens de Nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht als een van de belangrijkste wijzigingen van het militaire tuchtrecht voor ogen staat, t.w. een beperking van de werking van het tuchtrecht, voor een deel gemist. De bewindslieden schrijven: „De nieuwe gedragsregels zullen in hoofdzaak gelden „wanneer de militair als zodanig dienst doet. Zij zullen in meer beperkte mate normgevend mogen zijn ten aanzien van een militair „gedurende de periode dat deze zich, zonder dienst te verrichten, „binnen de militaire samenleving bevindt, en gericht zijn op de orde „binnen die samenleving. Zij zullen in uitzonderingsgevallen moeten „gelden wanneer een militair zich, zonder dienst te hoeven verrichten, „buiten die samenleving bevindt.”²²⁾

Dit streven om de nieuwe gedragsregels slechts in uitzonderingsgevallen „buiten de kazernepoort” te laten gelden, wordt doorkruist, indien aan elke militair die zich bezwaard gevoelt over een door hem van een meerdere ondervonden behandeling, zonder enige beper-

²²⁾ Nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht, zitting 1971–1972–11 689, nr. 2, blz. 4, rechter kolom.

king het recht wordt gegeven zich te beklagen. Het thans in artikel 9, derde lid, van het Reglement betreffende de Krijgstucht vervatte voorschrift, dat „de meerdere zich ten enenmale zal onthouden van „krenkende of onbillijke bejegening van zijn minderen”, blijft dan immers onverkort, zonder enige begrenzing naar tijd of plaats, bestaan.²³⁾

Toevoeging van de bepaling dat het beklag uitsluitend ontvankelijk is, indien de mindere de behandeling heeft ondervonden gedurende de periode dat dienst werd verricht of binnen de militaire samenleving werd verbleven, biedt slechts gedeeltelijk een oplossing. De mindere behoort zich immers in uitzonderingsgevallen ook te kunnen beklagen over een behandeling, van een meerdere ondervonden buiten de diensturen en buiten de militaire samenleving, hetgeen bijv. het geval kan zijn indien de meerdere zich tegenover de mindere heeft schuldig gemaakt aan misbruik van zijn invloed als meerdere.

4. VOORSTELLEN TOT VEREENVOUDIGING

4.1 Het recht van beklag krachtens de Wet op de Krijgstucht

Zowel het beklag over een ondergane behandeling als het beklag over een ontvangen bevel is te beschouwen als een beklag over een krijgstuchtelijk vergrijp en wel een krijgstuchtelijk vergrijp, door een meerdere gepleegd ten opzichte van een mindere. Tegenover het recht van beklag van de mindere staat immers een tweetal uitdrukkelijk in het Reglement betreffende de Krijgstucht vermelde plichten van de meerdere, te weten de plicht, vervat in artikel 9, derde lid, welke bepaling de meerdere opdraagt om zich ten enenmale te onthouden van krenkende of onbillijke bejegening van zijn minderen, en de plicht, vervat in artikel 10, eerste lid, welke inhoudt dat de meerdere zijn bevelen (die betrekking moeten hebben op de dienst) zal gronden op rede en billijkheid.

Dit betekent dat, indien van een krijgstuchtelijk vergrijp van de zijde van de meerdere geen sprake is, het beklag van de mindere ongegrond behoort te worden verklaard. Dit is, als ik het goed lees, ook de strekking van de overweging van MR A. BERKHOUT in de hierboven in paragraaf 2.2 aangehaalde beschikking, luidende: „Immers „moet dit recht van beklag aan de mindere gegeven in het vierde lid „van artikel 9 van het Reglement betreffende de Krijgstucht, worden „gezien in rechtstreeks verband met het onmiddellijk voorafgaande „derde lid, waarin aan de militaire meerdere wordt voorgehouden „dat hij zich ten enenmale zal hebben te onthouden van krenkende

²³⁾ Zij het dat tegen overtreding van het voorschrift niet langer een krijgstuchtelijke straf is bedreigd.

„of onbillijke bejegening van zijn minderen. Uit dit verband volgt „dat een krenkende of onbillijke behandeling waarover de mindere „zich met vrucht zal kunnen beklagen, gelegen dient te zijn in een „krenkende of onbillijke behandeling bijzonderlijk gericht tegen de „mindere.

„Dientengevolge zal er voor de mindere géén beklag uit hoofde van „een onbillijke behandeling openstaan over alle handelingen of beslis- „singen van de meerdere die wellicht achteraf beschouwd niet of „minder billijk blijken te zijn, doch slechts over die handelingen te „zijn aanzien, die zo zeer indruisen tegen hetgeen billijk is, dat „géén meerdere daartoe in redelijkheid had kunnen besluiten.”

Voor een recht van beklag in deze vorm, voor een recht van beklag derhalve over een van een meerdere ondervonden behandeling, mits deze een (eigenlijk of oneigenlijk) krijgstuuchtelijk vergrijp oplevert, is naar mijn mening in het nieuwe militaire tuchtrecht wel degelijk plaats. Een aldus geregeld beklag is te beschouwen als een bijzondere vorm van aangifte van een krijgstuuchtelijk vergrijp; een vorm, waarbij de tot straffen bevoegde meerdere verplicht is de zaak te onderzoeken en zijn standpunt kenbaar te maken, niet alleen aan de beschuldigde, de meerdere, doch ook aan de mindere, ten opzichte van wie het vergrijp is gepleegd. Zo beschouwd, is het militaire tuchtrecht in feite de enige plaats, die voor regeling van dit beklag in aanmerking komt.²⁴⁾

Regelt men het beklag aldus, dan is een oneigenlijk gebruik, zoals in het in paragraaf 2.2 aangehaalde geval, uitgesloten. Regeling in het militaire tuchtrecht betekent bovendien dat de nagestreefde beperking van de werking van het tuchtrecht volledig wordt bereikt (en niet slechts gedeeltelijk, zoals bij regeling in het Algemeen militair ambtenarenreglement en het Reglement rechtstoestand dienstplichtigen). Tenslotte komt regeling in het tuchtrecht de doorzichtigheid van het stelsel in grote mate ten goede.

Er is derhalve alles voor te zeggen om het beklag over een ontvangen order en het beklag over een ondergane behandeling (daaronder begrepen het beklag over een uitspraak waarbij de militair als strafoplegger betrokken is geweest) in het nieuwe militaire tuchtrecht te vervangen door één vorm van beklag, waarbij aan de militair die zich bezwaard gevoelt over een door hem van een meerdere ondervonden behandeling, het recht wordt verleend deswege zijn beklag te doen, mits de gedraging van de meerdere de schending inhoudt van een tuchtrechtelijke gedragsregel.

Opmerking verdient in dit verband, dat in het nieuwe militaire tuchtrecht niet elke overtreding van een tuchtrechtelijke gedragsregel

²⁴⁾ Uitgangspunt hierbij is, dat het beklag over een van een meerdere ondervonden behandeling gehandhaafd blijft.

een tuchtvergriep oplevert.²⁵⁾ Blijkens de Nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht zal immers een scherpe scheiding tot stand worden gebracht tussen strafrechtelijk en tuchtrechtelijk te handhaven gedragsregels. Het zal dus kunnen voorkomen dat beklag wel mogelijk is, doch *krijgstuchtelijke* bestraffing van de meerdere, tegen wie het beklag is gericht, niet. In wezen is dit echter niets bijzonders. Het kan ook thans voorkomen.²⁶⁾

4.2 De bezwaarschriftenprocedure van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen

De dienstplichtige, die rechtstreeks in zijn belang is getroffen door een beslissing, gegeven krachtens de Wet rechtstoestand dienstplichtigen of krachtens enig voorschrift, berustende op die wet, kan van die beslissing niet rechtstreeks in beroep komen bij de ambtenarenrechter. Hij zal zich eerst met een bezwaarschrift moeten wenden tot de Minister van Defensie of tot de daartoe door deze aangewezen functionaris. Tegen de afwijzing van zijn bezwaar kan de dienstplichtige vervolgens beroep instellen bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage.

Blijkens de Memorie van Toelichting op de Wet rechtstoestand dienstplichtigen is voor deze regeling gekozen „omdat daardoor „onnodige procedures worden voorkomen”. Gedacht is kennelijk aan het geval, waarin de bezwaren van de dienstplichtige tegen de beslissing gegrond zijn, zodat de minister, door de beslissing te herzien, een procedure voor de ambtenarenrechter kan voorkomen.

Dat de dienstplichtige, die zich bezwaard gevoelt over een te zijnen aanzien genomen beslissing, een voor beroep vatbaar besluit besluit moet verzoeken alvorens hij bij de ambtenarenrechter in beroep kan gaan, betekent voor hem ontegenzeggelijk tijdverlies. Het is derhalve geboden de bezwaarschriftenprocedure te beperken tot die gevallen, waarin zij enige zin heeft; derhalve tot die gevallen waarin de kans op herziening van de oorspronkelijke beslissing door de minister in redelijke mate aanwezig is. Die kans is mijns inziens slechts in redelijke mate aanwezig, indien de beslissing niet door of namens de minister (zelf), doch door een lagere autoriteit is genomen.

Mijn voorstel is daarom de Wet rechtstoestand dienstplichtigen in die zin te wijzigen, dat uitsluitend een voor beroep vatbaar besluit moet worden verzocht, indien de bestreden beslissing is genomen door een

²⁵⁾ Het nieuwe militaire tuchtrecht zal daarmee in het Nederlandse recht een unieke plaats innemen.

²⁶⁾ Het komt voor, indien de krenkende of onbillijke behandeling, welke de meerdere de mindere deed ondergaan, een strafbaar feit oplevert, dat van zo zware aard is, dat de zaak niet buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan.

administratief orgaan, lager dan de minister.²⁷⁾ In alle andere gevallen, dus met name als de beslissing afkomstig is van de minister of van de Kroon, ware ook voor de dienstplichtige de mogelijkheid te openen om *rechtstreeks* bij de ambtenarenrechter in beroep te gaan.

4.3 Het beroep ex artikel 97 RRMZ

Tot de kenmerken van het administratief beroep behoort niet alleen dat het beroep is opengesteld bij een (hoger) administratief orgaan (en niet bij een onafhankelijke rechter), maar ook dat de gronden waarop beroep kan worden ingesteld, niet beperkt zijn. Het administratief orgaan beoordeelt een aan zijn beslissing onderworpen beschikking in beginsel in volle omvang, zowel naar juridische als naar beleidsaspecten.²⁸⁾

De gronden waarop krachtens artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht beroep kan worden ingesteld en daarmee de gronden waarop de hogere autoriteit een aan haar oordeel onderworpen beschikking kan vernietigen, zijn evenwel, zoals uiteengezet in paragraaf 1.1, beperkt. In feite is dus het beroep ex artikel 97 RRMZ een tussenvorm tussen administratief beroep en administratieve rechtspraak.

Naar mijn mening is er geen (werkelijke) reden de beperking van de beroepsgronden in artikel 97 te handhaven. Integendeel. Het zou de eenheid van het beleid – „vereiste volgens één van de fundamentele beginselen van behoorlijk bestuur: het gelijkheidsbeginsel”²⁹⁾ – ten goede komen, indien de hogere autoriteiten aan haar oordeel onderworpen beschikkingen zouden kunnen vernietigen, niet alleen omdat deze naar haar mening onwettig of anderszins onrechtmatig zijn, maar ook op grond van de omstandigheid dat zij de beschikkingen uit een oogpunt van beleid onjuist oordelen. Aansluiting zou bovendien worden gevonden bij de bezwaarschriftenprocedure, vervat in artikel 4 van de Wet rechtstoestand dienstplichtigen. Ook dit artikel bevat immers geen beperking van de gronden, waarop de dienstplichtige bezwaar kan maken tegen te zijnen aanzien genomen beslissingen.

Een tweede punt dat voor verbetering vatbaar is, betreft het feit dat artikel 97 van het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht spreekt van besluiten, handelingen en weigeringen van *militaire* autoriteiten. Ook voor deze beperking is naar mijn mening weinig reden aanwezig. Niet immers het feit dat het besluit, de handeling of de

²⁷⁾ Dit behoeft geen *militaire* autoriteit te zijn. Zie in dit verband paragraaf 4.3.

²⁸⁾ Algemene bepalingen van administratief recht, Rapport van de commissie inzake algemene bepalingen van administratief recht, vierde bijgewerkte druk, blz. 287.

²⁹⁾ Prof. mr H. D. van Wijk en mr W. Konijnenbelt, Hoofdstukken van administratief recht, derde druk, blz. 102.

weigering afkomstig is van een *militair* administratief orgaan moet de behoefte doen gevoelen aan een interne beroepsinstantie, doch het feit dat het gaat om een besluit, een handeling of een weigering van een orgaan, lager dan de minister (lager dan het hoofd van het departement).

Er zijn derhalve – samenvattend gesteld – goede redenen om het beroep ex artikel 97 RRMZ te vervangen door een zuiver administratief beroep (een beroep dus zonder beperking van de beroepsgronden) en dit beroep open te stellen niet tegen besluiten, handelingen en weigeringen van *militaire* autoriteiten, doch tegen besluiten, handelingen en weigeringen van *elk* administratief orgaan, mits gesteld onder de minister.

4.4 De laatste stap

Een recht van beklag voor elke militair in werkelijke dienst, die zich bezwaard gevoelt over een door hem van een meerdere ondervonden behandeling, mits de gedraging van de meerdere de schending inhoudt van een voor hem geldende tuchtrechtelijke gedragsregel; een bezwaarschriftenprocedure, voorafgaand aan het beroep op de ambtenarenrechter, voor elke dienstplichtige, indien de bestreden beslissing afkomstig is van een administratief orgaan, lager dan de minister; uitsluitend voor de militaire ambtenaar der zeemacht de mogelijkheid van administratief beroep, eveneens indien het aangevallen besluit is genomen door een orgaan, lager dan de minister.

De laatste stap ligt voor de hand: de vervanging van de administratieve beroepsprocedure voor de militaire ambtenaar der zeemacht door een bezwaarschriftenprocedure zoals voor de dienstplichtige geldt, en invoering van een dergelijke procedure ook voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht en der Koninklijke luchtmacht.

Het eindresultaat is dan een doorzichtig stelsel van regels waarin – in de woorden van prof. MR A. M. DONNER – èn de militair èn het bestuur het instrument vinden, dat aan hun behoeften voldoet.³⁰⁾

³⁰⁾ Donner, t.a.p., blz. 335.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 18 oktober 1977

President: Mr R. W. Reindersma; *Leden:* Kolonel J. van den Eijkel en
Majoor C. H. J. Veldkamp.

Diefstal van een bestelauto.

Bij de bepaling van de straf (2 weken gevangenisstraf) op de voet van artikel 63 W.Sr. rekening gehouden met een drietal veroordelingen door de burger-rechter (politierechter), van welke veroordelingen de data liggen tussen die van het thans berechte feit en het vonnis van de krijgsraad.

(W.Sr. art. 63, 310)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen
R.B.G., geboren, 15 maart 1956, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 2 november 1976 te Hilversum, in elk geval
„in Nederland, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening
„heeft weggenomen, een Hanomag bestelauto (diesel), toebehorende
„aan G. W. van Binsbergen, althans aan een ander of anderen, dan aan
„hem, beklaagde;

„althans, indien terzake van het voorgaande geen veroordeling
„mocht of zou kunnen volgen,

„dat hij op of omstreeks 2 november 1976 te Hilversum, opzettelijk
„wederrechtelijk een motorrijtuig (Hanomag bestelauto), toebehoren-
„de aan G. W. van Binsbergen, althans aan een ander of anderen dan
„aan hem, beklaagde, als bestuurder heeft gebruikt op een of meer
„voor het openbaar verkeer openstaande wegen aldaar”;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor ter terechtzitting
zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 2 november 1976 heb ik te Hilversum een diesel bestelauto van
het merk Hanomag weggenomen. Deze auto behoorde, naar ik later
vernam, toe aan G. W. van Binsbergen. Noch van Van Binsbergen,
noch van iemand anders had ik toestemming gekregen om die
bestelauto weg te nemen. Ik heb de bedoeling gehad mij de Hanomag
bestelauto toe te eigenen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-
verbaal . . ., zakelijk onder meer inhoudt, als verklaring van Gerard

Wilhelm van Binsbergen:

Op 1 november 1976 plaatste ik mijn Hanomag bestelauto (diesel), kenteken FB-02-10, afgesloten op de Bosdrift te Hilversum. Op 2 november 1976 te 01.00 uur stond de auto nog op de bedoelde plaats. Op 2 november 1976, te 06.00 uur, bleek dat dit voertuig van vorenomschreven plaats was verdwenen. Het voertuig is eigendom van mijzelf. Aan niemand is recht gegeven het voertuig weg te nemen met het oogmerk van toeëigening;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 2 november 1976 te Hilversum met het oogmerk van we-
„derrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een Hanomag bestel-
„auto (diesel), toebehorende aan G. W. van Binsbergen”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„diefstal”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat – nu ten aanzien van het primair telastegelegde veroordeling zal volgen – een onderzoek naar het subsidiair telastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde bij vonnis van de Politierechter te Breda d.d. 2 februari 1977 terzake van zonder geldige reden niet verschijnen op tijd en plaats, voor zijn verschijning bepaald, door degene die ingevolge de Dienstplichtwet ter inlijving moet opkomen, is veroordeeld tot een geldboete van f 150,-, subs. 6 dagen hechtenis onvoorwaardelijk, welke straf de krijgsraad in rekening brengt;

Overwegende, dat de beklagde bij vonnis van de Politierechter te 's-Gravenhage d.d. 21 februari 1977, terzake van 1. diefstal, 2. diefstal, door twee of meer verenigde personen gepleegd, 3. overtreding van artikel 9, eerste lid aanhef en onder ten derde van de Wegenverkeerswet is veroordeeld tot: 1 en 2. 14 dagen gevangenisstraf onvoorwaarde-

lijk, 3. 3 weken hechtenis onvoorwaardelijk, welke straf de krijgsraad in rekening brengt;

Overwegende, dat de beklaagde bij vonnis van de Politierechter te Haarlem d.d. 2 maart 1977, terzake van: 1. handelen in strijd met artikel 30, eerste lid aanhef en onder a van de Wegenverkeerswet, 2. overtreding van artikel 9, eerste lid aanhef en onder ten derde van de Wegenverkeerswet is veroordeeld tot: 1. een geldboete van f 200,- subs. 8 dagen hechtenis onvoorwaardelijk, 2. 4 weken hechtenis, waarvan 2 weken voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar, welke straf de krijgsraad in rekening brengt.

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 2 weken – Red.]

Bevestigd door het Hoog Militair Gerechtshof bij sententie van 15 februari 1978 (Red.).

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 25 april 1978

President: Mr J. A. L. Brada; *Leden:* Luitenant-kolonel F. H. Houtkamp en majoor Mr J. Kloots;
Raadsman: Kapitein H. L. v.d. Broek.

Dood door schuld, gepleegd door een reserve-korporaal, die – dienstdoende als portier in een object bij 't Harde en als zodanig gewapend met een met scherpe patronen geladen pistoolmitrailleur een patrouille naar de slagboom moest begeleiden – in strijd met de vaste instructies om het wapen voortdurend met de loop omhoog te houden, lopende vlak achter bedoelde patrouille, de loop van het wapen heeft laten zakken waarbij – om onverklaarbare redenen – enige schoten uit dat wapen werden afgevuurd met het gevolg dat een der militairen van die patrouille in de borststreek werd getroffen en ter plaatse overleed.

8 Weken militaire detentie, waarvan 6 weken voorwaardelijk.

(W.Sr. art. 307)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen V.D.M., geb. 19 september 1958, res.kpl., beklaagde.

Gezien: ... enz.;

Overwegende, dat beklaagde is ten laste gelegd: na wijziging van het

tenlastegelegde ter terechtzitting:

„dat hij op of omstreeks 10 februari 1977, dienstdoende als portier
 „bij enig object te of nabij 't Harde, in ernstige mate onvoorzichtig
 „of onachtzaam met een met scherpe patronen geladen pistoolmitrailleur – UZI – heeft gericht op, althans de loop van dat wapen gericht
 „heeft gehouden op de soldaat J. Ritskes en vervolgens, zonder
 „er zich van te hebben overtuigd, dat met die pistoolmitrailleur
 „niet kon worden gevraagd, aan de trekker van dat wapen heeft ge-
 „trokken, althans zodanig met dat wapen heeft gemanipuleerd (zo-
 „danig onzorgvuldig met dat wapen heeft gehandeld), dat tengevolge
 „daarvan twee kogels uit dat wapen werden afgevuurd, waarvan
 „één genoemde Ritskes, die zich op ongeveer 1 à 1½ meter afstand
 „van beklagde bevond, in de rug heeft getroffen en de borst heeft
 „doorboord, met het aan vorenomschreven wijze van handelen en
 „mitsdien aan beklagdes schuld te wijten gevolg, dat genoemde
 „Ritskes werd gedood”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Van 4 februari 1977 tot en met 11 februari 1977 moest ik deelnemen aan de wacht bij een militair object te 't Harde. Tijdens de wacht waren wij gewapend met een met scherpe patronen geladen pistoolmitrailleur UZI. Ik wist goed hoe ik met het wapen moest omgaan. Op 4 februari 1977 hebben we instructie gehad van een adjudant. Hij heeft toen onder andere verteld hoe de portier het wapen moest houden als hij op het object mensen begeleidde, namelijk met de loop omhoog. Voor 10 februari 1977 was ik op die wacht al een paar maal portier geweest. Ik kende dus toen de gang van zaken. Ik had op 10 februari 1977 weer dienst als portier. Om omstreeks 12.00 uur moest ik de patrouille bestaande uit de soldaten Ritskes en Kroes naar de slagboom brengen vanuit het wachtgebouw. De wachtcommandant, sgt Hendriksen, heeft toen met mij de voorgeschreven procedure gevolgd, met betrekking tot het wapen voordat ik die patrouille wegbracht naar de slagboom. Die procedure verliep als volgt:

- de sgt Hendriksen en ik verlieten het wachtgebouw en gingen voor het wachtgebouw staan, waar ik het wapen met de loop op een muurtje legde.
- de veiligheid zette ik op R.
- vervolgens bracht ik de afsluiter door middel van de spangreep in de achterste stand.
- de sgt controleerde of er geen patroon in de kamer zat.
- ik zette de veiligheidspal op A, omdat anders de afsluiter niet meer naar voren kon.
- daarna deed ik de afsluiter weer naar voren.

- daarbij drukte ik de greepveiligheid in en haalde ik de trekker over.
- daarna zette ik de veiligheidspal op safe.
- daarna plaatste ik het patroonmagazijn, waarin naar ik wist, scherpe patronen zaten.

Ik heb die handelingen toen verricht onder toezicht van de wachtcommandant. Toen ik de patrouille van Kroes en Ritskes naar de slagboom had gebracht, keerde ik terug in het wachtgebouw. Ik heb toen onder toezicht van de wachtcommandant het wapen ontladen en de voorgeschreven veiligheidsmaatregelen genomen. Na enige momenten moest ik het wachtgebouw weer verlaten om de sergeant Harmeling bij de slagboom op te halen, die daar was gearriveerd. Ik ben toen met sgt Hendriksen naar buiten gegaan. Mijn UZI moest daar weer worden geladen en de volledige veiligheidsmaatregelen moesten daarbij worden genomen. Ik kan niet met zekerheid zeggen, dat ik na die procedure de afsluiter weer naar voren heb gebracht en het wapen op safe heb gezet. Ik ben naar de slagboom gelopen en heb sergeant Harmeling binnen gelaten. Tegelijkertijd zag ik, dat de patrouille van Ritskes en Kroes er aankwam. Ik heb die ook binnen gelaten. Terwijl wij naar het wachtgebouw liepen, liep sgt Harmeling voorop, achter Harmeling liep rechts Kroes en links Ritskes. Ik liep daar achter. De afstand tussen mij en de patrouille bedroeg ongeveer 1 à 1,5 meter. Ik liep met de UZI naar boven gericht. Tijdens het lopen heb ik de loop laten zakken, zodanig, dat deze horizontaal kwam. Opeens merkte ik dat er schoten afgingen van mijn wapen. Aan de schokbeweging die mijn wapen maakte, merkte ik, dat het schoten van mijn wapen waren. Ik zag, dat Ritskes op de grond viel en ik begreep dat ik hem getroffen had. Ik zag dat hij in zijn borststreek bloedde en ik begreep, dat ik Ritskes daar had getroffen. Ik moet een aantal fouten gemaakt hebben. Het wapen moet op automatisch hebben gestaan en de afsluiter moet in de achterste stand hebben gestaan en ik moet de greepveiligheid hebben ingedrukt. Dat de veiligheidspal op automatisch stond en de afsluiter in zijn achterste stand stond, komt vermoedelijk doordat ik bij het laden van het wapen de voorgeschreven maatregelen uit nonchalance niet goed heb uitgevoerd. Ik heb tussen het laden van de UZI en het afgaan van de fatale schoten niet meer gecontroleerd of er met het wapen niet kon worden gevuld;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 10 februari 1977 vervoegde zich op de brigade Koninklijke Marechaussee 't Harde de majoor A. de Jonge, die melding deed van een schietongeval, vermoedelijk met dodelijke afloop op het militair object te 't Harde. Wij hebben ons begeven naar genoemd object. Aldaar hebben wij het volgende gezien en waargenomen. Ongeveer 10 meter vanaf het wachtgebouw bij het object op de rijbaan van de

toegangsweg tot het object, lag een persoon gekleed in de gevechtstenuue van de Koninklijke Landmacht. Deze persoon lag op zijn rug. De ter plaatse aanwezige arts, de reserve eerste luitenant-arts W. J. Groeneveld verklaarde dat hij had geconstateerd dat deze persoon overleden was door een dodelijk schot in de borst. Op een afstand van ongeveer 35 centimeter en ter hoogte van de knieën van de overleden persoon lagen twee patroonhulzen 9 mm. Deze hulzen werden veilig gesteld;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige geneeskundige verklaring, opgemaakt te 't Harde, gedagtekend op 11 februari 1977 en ondertekend door reserve eerste luitenant-arts van 107 Afdeling Veldartillerie W. J. Groeneveld, zakelijk onder meer inhoudt als relaas van genoemde geneeskundige, dat hij op 10 februari 1977 te 't Harde bij Joseph Ritskes nr: 55.12.31.421 van C-compagnie 11 Pantserinfanteriebataljon, gelegerd te Arnhem het volgende heeft geconstateerd:

Eén schot door de linkerschouder en één schot door de borst, afwezigheid van hartactie, geen ademhaling meer en grote lichtstijve pupillen. Conclusie: Het schot door de borst heeft de dood veroorzaakt;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig, op 10 februari 1977 door de ambtenaar van de burgerlijke stand afgegeven, voor eensluidend getekend uittreksel van een der registers van de burgerlijke stand van de gemeente Elburg inhoudt, dat op tien februari negentienhonderd zevenenzeventig in de gemeente Elburg is overleden Ritskes, Joseph;

Overwegende, dat zich bij de processtukken bevindt een rapport, op algemene eed als vast gerechtelijk deskundige opgemaakt en op 4 mei 1977 ondertekend door G. Vrolijk, hoofdtechnicus en ing. C. van Brakel, verbonden aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk, houdende als verklaring van genoemde deskundigen:

Op 23 februari 1977 werd ontvangen van de brigadecommandant der Koninklijke Marechaussee te 't Harde, een formulier „aanvraag onderzoek gerechtelijk laboratorium”, met als bijlagen: (a) een pistoolmitrailleur merk UZI, kaliber 9 mm para, nr NL 87939 met een patroonmagazijn; (b) 30 scherpe patronen; (c) twee hulzen, aangetroffen op een afstand van ca 35 cm van het slachtoffer. Verzocht werd: 1e te onderzoeken of het wapen technisch in orde is, 2e een vergelijkend hulsonderzoek in te stellen. Het onderzoek is verricht door Gijsbert Vrolijk, hoofdtechnicus bij het Gerechtelijk Laboratorium.

Onderzoek ad 1e:

De pistoolmitrailleur merk UZI, kaliber 9 mm para, is voorzien van een afsluiter met een vaste slagpin. Indien de vuurregelknop op „S” (safe) staat wordt de trekkerbeweging geblokkeerd zodat de tuimelaar

de afsluiter niet vrij kan geven. Ook door slaan tegen het wapen, of stoten met het wapen tegen een vast voorwerp is het niet mogelijk gebleken de afsluiter vrij te geven. Tijdens het lossen van proefschoten is gebleken dat het wapen, zowel met de vuurregelknop in de stand „R” als „A” naar behoren functioneert.

Onderzoek ad 2e:

De hulzen zijn afkomstig van pistoolpatronen kaliber 9 mm para. Zij vertonen de gebruikelijke, tijdens het afvuren door een vuurwapen veroorzaakte sporen. Met het wapen zijn proefschoten gelost waarbij gebruik werd gemaakt van munitie uit het bestand van het Gerechtelijk Laboratorium en van de ontvangen munitie. In de rand van de proefhulzen bevinden zich kenmerkende beschadigingen veroorzaakt door onder andere de patroontrekkerhaak, in de hulsbodem bevinden zich kenmerkende beschadigingen veroorzaakt door de stootbodem met vaste slagpin en de uitwerper van het wapen: soortgelijke beschadigingen zijn terug te vinden op de ontvangen hulzen.

Conclusie:

Op grond van de resultaten van het onderzoek moet worden geconcludeerd, dat: 1e. bij het technisch onderzoek van en het proefschieten met de pistoolmitrailleur geen gebreken en/of storingen zijn geconstateerd; 2e. de hulzen ad c afkomstig zijn uit het wapen ad a.

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemde geneeskundige verklaring slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 10 februari 1977, dienstdoende als portier bij enig „object te 't Harde, in ernstige mate onvoorzichtig de loop van een „met scherpe patronen geladen pistoolmitrailleur UZI gericht heeft „gehouden op de soldaat J. Ritskes en vervolgens, zonder er zich van „te hebben overtuigd, dat met die pistoolmitrailleur niet kon worden „gevuurd, aan de trekker van dat wapen heeft getrokken tengevolge „waarvan twee kogels uit dat wapen werden afgevuurd, waarvan één „genoemde Ritskes, die zich op ongeveer 1 à 1¹/₂ meter afstand van „beklaagde bevond, in de rug heeft getroffen en de borst heeft door- „boord met het aan vorenomschreven wijze van handelen en mitsdien „aan beklagdes schuld te wijten gevolg, dat genoemde Ritskes werd „gedood”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„aan zijn schuld de dood van een ander te wijten zijn”,
voorzien en strafbaar gesteld bij art 307 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen

beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 8 weken, waarvan 6 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 24 mei 1978

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Majoor R. E. de Thouars en majoor C. F. A. H. Ruiter.

*Tweemaal opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid.
Geldboete van f 200,-.*

(W.M.Sr. art. 97)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen L.L.A., geboren 17 november 1956, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd, na voeging van de afzonderlijk tegen hem aangebrachte zaken, W.L. nr. 423/I/78 en W.L.nr. 935/I/78:

„1. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst „was, op of omstreeks 16 januari 1978 na een hem verleend verlof of „bewegingsvrijheid en/of na ziek thuis te zijn geweest, niet naar zijn „onderdeel te Amsterdam, in elk geval in Nederland, is terug- „gekeerd en daarvan sindsdien opzettelijk dan wel met zijn schuld „daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat hij op „of omstreeks 20 januari 1978 bij zijn onderdeel is teruggekeerd;

„2. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst „was van op of omstreeks 26 januari 1978 tot zijn aanhouding op of

„omstreeks 8 februari 1978, in elk geval in dit tijdvak gedurende een
 „of meer perioden van (telkens) tenminste één dag, opzettelijk dan
 „wel met zijn schuld daaraan ongeoorloofd afwezig is geweest van
 „zijn onderdeel te Amsterdam, in elk geval in Nederland”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-
 Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 16 januari 1978 ben ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke
 dienst na bewegingsvrijheid naar mijn eenheid in Amsterdam niet
 teruggekeerd. Ik ben daarvan sindsdien weggebleven, totdat ik op 20
 januari 1978 mij daarbij heb teruggemeld. Ik wist voor mijn afwezigheid
 geen toestemming te hebben.

Op 3 februari 1978 heb ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke
 dienst volgens bekomen opdracht mij gemeld in het militair hospitaal te
 Utrecht. Tegen 15.30 uur keerde ik naar Amsterdam terug. Ik ging naar
 huis, zonder mij terug te melden op de compagnie. Ik ben daarvan
 sindsdien weggebleven, totdat ik op 8 februari 1978 ben aangehouden;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring,
 opgemaakt te Amsterdam en op 20 januari 1978 ondertekend door de
 commandant van de 646e Werktroepencompagnie onder meer inhoudt,
 dat de beklaagde van 16 januari 1978 tot 20 januari 1978 ongeoorloofd en
 onafgebroken afwezig is geweest van zijn onderdeel, gelegerd te
 Amsterdam en zich persoonlijk heeft teruggemeld;

Overwegende, dat eerdergenoemde Justitiële Verklaring, d.d. 22
 februari 1978, tevens inhoudt dat de beklaagde van 3 februari 1978 tot 8
 februari 1978 ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest van
 zijn onderdeel, gelegerd te Amsterdam;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van
 bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten
 aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig
 en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde onder 1 en 2
 telkens primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„1. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst
 „was, op 16 januari 1978 na een hem verleende bewegingsvrijheid niet
 „naar zijn onderdeel te Amsterdam is teruggekeerd en daarvan sinds-
 „dien opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest en gebleven, totdat
 „hij op 20 januari 1978 bij zijn onderdeel is teruggekeerd,

„2. dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst
 „was van 3 februari 1978 tot zijn aanhouding op 8 februari 1978 opzet-
 „telijk ongeoorloofd afwezig is geweest van zijn onderdeel te Amster-
 „dam”;

Overwegende, dat – nu het onder 1 en 2 telkens primair telastegelegde
 bewezen is verklaard – een onderzoek naar het onder 1 en 2 telkens
 subsidiair telastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, tenminste „één dag en niet langer dan dertig dagen durende”, meermalen gepleegd,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 aanhef en onder 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde onder 1 en 2 telkens primair meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 200,—, met bepaling dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van 8 dagen – *Red.*].

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant 1 Legerkorpsartillerie

Beschikking van 13 december 1977

Een militair dient een beklag over een krijgstuchtelijke straf te laat in.

BEKLAGMEERDERE: *Alhoewel het beklag als niet-ontvankelijk kan worden aangemerkt, geen reden aanwezig om inderdaad tot niet-ontvankelijkheid te besluiten. Beklag behandeld, strafoplegging gehandhaafd.*

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF: *Beklagmeerdere had het door klager ingediende beklag wegens te late indiening niet voor behandeling vatbaar dienen te verklaren. Beschikking op beklag vernietigd.*

(W.K. art. 61 ev., 67)

De brigade-generaal der Artillerie B. BOUMAN, Commandant-1 Legerkorpsartillerie;

Gezien het beklagschrift van dienstplichtig kanonnier R., rnr 56 . . . , ingedeeld bij C Batterij-44 Afdeling Veldartillerie, houdende de op 30 november 1977 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van berisping mondeling ten uitvoer gelegd met de strafreden:

„Tijdens een schietserie in de Bondsrepubliek Duitsland onder „medemilitairen in hun legering verspreid een aantal soldatenkranten „van de BVD, bevattend onder meer de ondertitel SPREEKBUIS VAN HET „VERZET IN HET LEGER en het motief „Het werkelijke probleem „„van het leger is niet de verveling, niet de rottigheid, de pesterijen „„en de onrechtvaardigheid, maar het feit dat het leger een organisatie „„is die gebruikt wordt tegen de belangen van de mensen die gedwon- „„gen worden deel uit te maken van dat leger”.

„Bij de bepaling van de straf is in aanmerking genomen dat het gepleeg- „de vergrijp reeds twee maanden geleden heeft plaats gevonden”, hem opgelegd door Kolonel der Artillerie J. DE HAAN, Commandant 102 Veldartilleriegroep en hem op 24 november 1977 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager, bijgestaan door vertrouwensman dienstplichtig kanonnier J. Lindhout, ingedeeld bij de Stafbatterij-101 Artillerie Meetafdeling;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende rapporten van de Koninklijke Marechaussee-101 Marechaussee Bataljon-104 Marechaussee Eskadron nr R.288/77 dd 24 oktober 1977 en nr R.290/77 dd 3 november 1977;

Overwegende, dat de klager heeft verklaard, dat:

Hem bekend was, dat de beklagtermijn was verlopen op 29 november

1977 om 24.00 uur, doch dat het weekend 26/27 november 1977 en de Oefening Steunzool, waaraan hij op 28 en 29 november deelnam, hem verhinderde het beklag eerder in te dienen;

hij tijdens de schietserie Münster-Süd 1977-III de betreffende Soldatenkrant inderdaad heeft verspreid;

die inhoud van de betreffende Soldatenkrant niet opriep tot daadwerkelijk verzet, doch de waarheid weergaf en verspreiding naar zijn inzien niet in strijd moest worden geacht met de militaire tucht of orde;

Overwegende, dat de strafoplegger heeft verklaard, dat:

de verspreiding van geschriften met een inhoud als omschreven in de strafreden aan toetsing door de tuchtrechter onderworpen is ingevolge het gestelde in Aanwijzing nr 2 van de Ministeriële kennisgeving betreffende de uitoefening van grondrechten door militairen, alsmede in het onderhavige geval op grond van het gestelde in de Regtspleging bij de Land- en Luchtmacht artikel 12;

indien een militaire meerdere nalaat op te treden tegen het verspreiden van geschriften als waarvan hier sprake is met een inhoud, die onbestaanbaar is met de tucht of orde hij niet alleen in strijd handelt met zijn plicht, doch door het toestaan van bedoelde verspreiding van geschriften gezagsondermijning in de hand werkt;

het feit, dat toetsing aan de krijgstucht pas twee maanden na het plegen van het vergrijp plaats vindt in overwegende mate het gevolg is van het late tijdstip waarop de rapporten der Koninklijke Marechaussee ter beschikking kwamen;

Overwegende, dat de Verwijzingsofficier heeft te kennen gegeven geen gronden aanwezig te achten om t.a.v. de verspreiding van deze Soldatenkrant een strafvervolging in te stellen, doch dat zulks uiteraard onverlet laat de mogelijkheid om deze verspreiding te toetsen aan normen ontleend aan het militaire tuchtrecht;

Overwegende dat, aangezien de klager zijn beklagschrift niet binnen de wettelijk voorgeschreven termijn heeft ingediend, allereerst moet worden vastgesteld of sprake is van een volstrekte verhindering te dien aanzien;

Overwegende daaromtrent, dat klager van bewegingsvrijheid terugkeerde op de avond van zondag 27 november 1977 en van 28 november 13.15 uur tot 29 november 14.00 uur heeft deelgenomen aan de Oefening Steunzool, terwijl hij eerst op 30 november om 16.30 uur zijn klaagschrift indiende, en derhalve geen reden van een volstrekte verhindering van indiening binnen de wettelijk voorgeschreven termijn aanwezig kan worden geacht;

Overwegende, dat derhalve het beklag als niet ontvankelijk kan worden aangemerkt, doch dat niettemin geen reden aanwezig wordt geacht om inderdaad tot niet ontvankelijkheid te besluiten;

Overwegende, omtrent klagers verweer, dat de inhoud van de betreffende Soldatenkrant niet opriep tot daadwerkelijk verzet, dat slechts aan de orde is de beantwoording van de vraag of de inhoud van de passage uit de Soldatenkrant zoals weergegeven in de strafreden waarvan beklag, strijdig kan worden geacht met de militaire tucht of orde;

Overwegende daaromtrent, dat zulks inderdaad het geval is, omdat de inhoud een schadelijk effect heeft en duidelijk ook beoogt te hebben op de instelling en het moreel van de militairen door hen voor te houden dat het leger een organisatie is die gebruikt wordt tegen de belangen van de mensen die gedwongen worden deel uit te maken van dat leger en als zodanig een aansporing inhoudt om zich aan een goede uitvoering van de uit militaire dienst voortvloeiende verplichtingen te onttrekken, althans zich niet voor een zo goed mogelijke uitvoering in te zetten, bovendien de achting voor en het vertrouwen in het leger als organisatie in handen van de Overheid in hevige mate beoogt te schaden;

Overwegende tenslotte, dat het feit zoals omschreven in de strafreden inderdaad is gepleegd;

dat dit feit strijdig is met de krijgstucht en van zodanig ernstige aard, dat een bestraffing ter zake als juist wordt beoordeeld en tevens van belang is gezien de preventieve werking bij volgende schietseries;

dat de omschrijving van de strafreden het gebeurde op juiste wijze weergeeft;

dat het feit dat eerst na twee maanden tot strafoplegging is overgegaan op afdoende wijze als bijzondere omstandigheid in aanmerking is genomen bij de bepaling van de strafsoort;

Beschikkende op het beklag: Handhaaft de strafoplegging;

Bepaalt, dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 29 maart 1978

(Zie beschikking op beklag hiervoor)

President: Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch; *Leden:* Generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht Mr De Groot, luitenant-generaal tit. Thijssen (plv), brigade-generaal b.d. Mr dr Kasten (plv), Mr Van Overbeek (plv).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gelezen een verklaring d.d. 16 december 1977, waarin de dienstplichtig kanonnier R., nnr. 56 . . . , ingedeeld bij de C-Batterij van 44 Afdeling Veldartillerie, 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag, door hem ingediend bij de Commandant 1 Legerkorpsartillerie over de straf van Berisping, hem opgelegd door de Commandant 102 Veldartilleriegroep wegens:

Zie de beschikking op beklag hiervoor – (Red.).

bij welke beschikking – op 13 december 1977 genomen en op dezelfde dag aan klager uitgereikt – de strafoplegging werd gehandhaafd;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord de klager bijgestaan door zijn vertrouwensman de dienstplichtig kanonnier J. Lindhout;

Gelet op het advies van de advocaat-fiscaal voor de krijgsmacht;

Overwegende, dat het Hof zich niet kan verenigen met de beschikking, waarvan beklag, zodat deze beschikking dient te worden vernietigd;

Overwegende immers dat blijkens de beschikking op het beklag klager op 30 november 1977 de wens te kennen heeft gegeven zich te beklagen over de hem op 24 november 1977 opgelegde en ter kennis gebrachte straf;

dat derhalve de in artikel 62 van de Wet op de Krijgstucht gestelde termijn, eindigende op 29 november 1977, is overschreden;

dat de beklagmeerdere in zijn beschikking blijkens de overwegingen terzake zich de vraag heeft gesteld of, nu het beklagschrift niet binnen de wettelijk voorgeschreven termijn was ingediend, er al dan niet sprake was van een volstreekte verhindering om binnen de genoemde termijn het beklagschrift in te dienen;

dat hij, die vraag ontkennend beantwoordend, expressis verbis stelt dat hij geen volstreekte verhindering aanwezig acht en dat het beklag derhalve als niet ontvankelijk kan worden aangemerkt;

dat hij niettemin geen reden aanwezig acht om inderdaad tot niet ontvankelijkheid te besluiten;

Overwegende dat het de beklagmeerdere, bij de vaststelling dat het beklagschrift te laat was ingediend en er geen sprake was van een volstreekte verhindering om het beklag binnen de wettelijke termijn in te dienen, niet vrijstond het beklag desalniettemin in behandeling te nemen;

dat de beklagmeerdere derhalve het door klager ingediende beklag wegens te late indiening niet voor behandeling vatbaar had dienen te verklaren;

Overwegende, dat ook het Hof tijdens het onderzoek niet is gebleken dat klager volstreekte verhinderd was om binnen de in artikel 62 van de Wet op de Krijgstucht genoemde termijn zijn beklagschrift in te dienen;

Krachtens 's Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing nemende op het beklag;

Vernietigt de beschikking waarvan beklag;

Verklaart alsnog het door klager ingediende beklag niet voor behandeling vatbaar;

Bepaalt, dat een afschrift van 's Hofs eindbeslissing zal worden uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de advocaat-fiscaal voor de krijgsmacht en aan de Minister van Defensie.

NASCHRIFT

Een beklagmeerdere, die een beklag over een krijgstuchtelijke strafoplegging ter behandeling ontvangt, dient alvorens hij overgaat tot behandeling van het beklag zich af te vragen of hij het beklag wel kan en mag behandelen. Zo zal hij eerst moeten vaststellen of hij wel de beklagmeerdere is, die artikel 61 W.K. bedoelt: de tot straffen bevoegde meerdere onder wiens rechtstreeks bevel de strafoplegger is gesteld. Wordt die vraag positief beantwoord, dient hij zich af te vragen of het beklag wel ontvankelijk is: is het beklag schriftelijk gedaan en is het ingediend in de termijn van vier dagen bedoeld in artikel 62, eerste lid, W.K.. Is een beklag ingediend na de daarvoor gestelde termijn van vier dagen is het niet-ontvankelijk, tenzij zou blijken van volstrekte verhindering het beklag tijdig in te dienen. Of zo'n volstrekte verhindering aanwezig is behoort de beklagmeerdere te onderzoeken.

Een niet-ontvankelijk beklag kan voor wat betreft de hoofdzaak – de klacht – niet worden onderzocht. In het hier behandelde geval vond de beklagmeerdere in zijn constatering van niet-ontvankelijkheid geen reden de zaak niet alsnog te behandelen alsof het beklag wél ontvankelijk ware. Dit nu oordeelt het H.M.G. onmogelijk: Van volstrekte verhindering is niet gebleken, het beklag had niet mogen worden behandeld.

Het kan zijn dat de niet-ontvankelijkheid van een beklag de beklagmeerdere onbevredigend voorkomt, omdat hij gelet op (bv) de schriftelijke toelichting van klager of het verslag van het onderzoek van strafoplegger het vermoeden krijgt dat klagers klacht wel eens gegrond zou kunnen zijn. Ook in het geval dat de niet-ontvankelijkheid van klager uitvalt in klagers nadeel mag de beklagmeerdere niet tot behandeling overgaan.¹⁾

C.

¹⁾ Zie hieromtrent echter MRT LXVII (1974) blz. 291, Beschikking van C – 1 LK van 4 februari 1974.

Nationaal Territoriaal Commandant

Beschikking van 2 januari 1978

Een militair, lid van het hoofdbestuur van de V.V.D.M., neemt deel aan een demonstratie. Hij doet dit in uniform „versierd” met een zogenaamd „sandwichbord”. Naar de mening van klager behoefde geen toestemming te worden gevraagd om de uniform te dragen en is het dragen van sandwichborden bij demonstraties zo gebruikelijk dat dit niet kan worden beschouwd als in strijd met de voorschriften iets toevoegen aan het tenue.

Weerlegging van de verweren door beklagmeerdere, handhaving van de strafoplegging.

Het Hoog Militair Gerechtshof verwijderd – gemotiveerd – de woorden „als lid van het Hoofdbestuur van de V.V.D.M.” uit de strafreden, handhaaft de opgelegde straf.

(W.K. art. 61 ev., 67)

De generaal-majoor M. DE JONG, Nationaal Territoriaal Commandant,

gezien het beklagschrift van dienstplichtig soldaat S., registratienummer 52. . . ., ingedeeld bij de Stafverzorgingscompagnie van het Provinciaal Militair Commando Utrecht, houdende de op 3 december 1977 kenbaar gemaakte wens, zich te beklagen over de straf van f 50,- geldboete met de strafreden:

„Als lid van het hoofdbestuur van de VVDM, zonder de voorgescreven toestemming, in uniform deelgenomen aan een demonstratie buiten de kazerne. Bovendien, zonder toestemming en in strijd met de voorschriften aan het tenue iets toegevoegd door over het uniform een zgn sandwichbord te hangen.” hem opgelegd door luitenant-kolonel W. H. M. UILENBROEK, Provinciaal Militair Commandant Utrecht en hem op 29 november 1977 ter kennis gebracht;

Gehoord de klager en de strafoplegger;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende, dat de klager heeft verklaard:

dat de onderhavige demonstratie van direct belang was voor de rechtspositie van de militairen;

dat daarom, gezien het bepaalde in aanwijzing nr 5 van de regeling Grondrechten en de toelichting daarop, geen toestemming behoefde te worden gevraagd aan de Provinciaal Militair Commandant;

dat het dragen van sandwich-borden in een demonstratie een gangbare en gebruikelijke manier van betogen is;

dat dit daarom niet kan worden beschouwd als een in strijd met de voorschriften iets toevoegen aan een tenue;

dat bovendien het in uniform demonstreren met sandwich-borden talloze malen eerder is gebeurd zonder dat daartegen is opgetreden;

Overwegende dat de strafoplegger heeft verklaard:

dat het onderwerp van betreffende demonstratie geen verband hield met de voor de militairen algemeen geldende arbeidsvoorwaarden of hun woon- en werkomstandigheden;

dat klager voor het dragen van de uniform derhalve ten onrechte niet de toestemming heeft gevraagd van de Provinciaal Militair Commandant;

dat klager heeft gehandeld tegen de tenue-voorschriften door zonder toestemming van de bevoegde commandant een zogenaamd sandwich-bord over zijn uniform te dragen en aldus aan zijn tenue toe te voegen;

dat hij aan de strafreden heeft toegevoegd dat klager het feit pleegde als lid van het hoofdbestuur van de VVDM, om daarmee aan te geven dat klager kon deelnemen aan een betoging, op een tijdstip dat door militairen dienst wordt verricht;

dat hij de opgelegde straf niet te zwaar acht, gezien de ernst van het feit in relatie met de zwaardere straffen die op grond van de Wet op de Krijgstucht kunnen worden opgelegd;

Overwegende, dat de demonstratie, blijkens de meegevoerde borden en de verspreide protestverklaring, tot onderwerp had de invrijheidstelling van de dpl. sld. A., die geweigerd had militaire dienst te verrichten, en de wijziging van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

dat van de invrijheidstelling van dpl. sld. A., waarvoor klager blijkens het door hem gedragen bord demonstreerde, niet gezegd kan worden, dat die invrijheidstelling betrekking heeft op de rechtspositie van militairen of op verbetering van de voor militairen geldende arbeidsvoorwaarden of van feitelijk bestaande toestanden, waardoor het werk- of leefklimaat in de krijgsmacht in algemene zin wordt beïnvloed, of dat die invrijheidstelling betreft een algemene situatie, die voor militairen juist in hun kwaliteit van militair werknemer van grote betekenis is;

dat bovenstaande evenmin kan worden gezegd ten aanzien van de wijziging van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst;

dat immers een beroep op deze wet niet behoort tot de voor militairen geldende arbeidsvoorwaarden en geen verband houdt met het werk- of leefklimaat in de krijgsmacht;

dat het immers in het geval, dat er een beroep op de Wet gewetensbezwaren militaire dienst wordt gedaan, fundamenteel gaat om de verplichting tot het verrichten van militaire dienst als zodanig, en dat niet kan worden gezegd, dat het verlenen van vrijstelling van militaire dienst, wegens ernstige gewetensbezwaren, deel uitmaakt van de voor militairen geldende arbeidsvoorwaarden of het werk- of

leefklimaat in de krijgsmacht, welke onderwerpen immers eerst van belang kunnen zijn, nadat voor een bepaald persoon in bevestigende zin omtrent de verplichting tot het verrichten van militaire dienst als zodanig is beslist;

Overwegende, dat klager derhalve, door zonder toestemming van de Provinciaal Militair Commandant de uniform te dragen bij onderhavige betoging, in strijd heeft gehandeld met Aanwijzing nr 5 van de Voorlopige algemene aanwijzingen inzake de uitoefening van bepaalde grondrechten door militairen;

Overwegende, dat regels betreffende het militaire tenue zijn opgenomen in het Voorschrift tenuen voor militairen van de Koninklijke Landmacht (VS2-1593);

dat het verboden is, buiten genoemd voorschrift om, aan een tenue iets te voegen, behoudens in bijzondere omstandigheden van tijdelijke aard, een en ander ter beoordeling van de bevoegde commandant;

Overwegende, dat het dragen van een zogenaamd sandwich-bord over het militaire tenue beschouwd kan worden als het toevoegen van iets aan het tenue;

dat, indien het dragen van sandwich-borden in een demonstratie een gangbare en gebruikelijke manier van betogen is, dit niet met zich meebrengt dat, wanneer een demonstratie in uniform is toegestaan – waarvan zoals reeds gesteld in dit geval geen sprake was –, de voorschriften betreffende het tenue niet meer van toepassing zouden zijn;

dat het feit, dat in het verleden door militairen in uniform – naar de mening van klager – talloze malen met sandwich-borden zou zijn gedemonstreerd, niet noodzakelijk tot gevolg heeft, dat in het onderhavige geval niet een krijgstuchtelijke straf opgelegd kon worden;

Overwegende, dat de strafoplegger derhalve tot het oordeel kon komen dat klager, wegens handelen in strijd met de tenuevoorschriften, krijgstuchtelijk behoorde te worden gestraft;

Overwegende, dat de toevoeging in de strafreden van de woorden „als hoofdbestuurslid van de VVDM”, gezien de verklaring van de strafoplegger, niet onjuist is;

Overwegende, dat de omschrijving van de strafreden de gepleegde vergrijpen juist weergeeft;

dat de opgelegde straf, gezien de ernst van de vergrijpen, niet te zwaar is;

Beschikkende op het beklag: Handhaaft de strafoplegging;

Bepaalt dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan klager en voorts afschriften zullen worden gezonden aan de strafoplegger en aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Hoog Militair Gerechtshof

Beslissing van 15 februari 1978

(zie beschikking op beklag hiervoor)

President: Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch; *Leden:* Generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht mr De Groot, luitenant-generaal tit. Thijssen (plv.), brigade-generaal b.d. mr dr Kasten (plv.), mr Van Overbeek (plv.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen een verklaring, ingediend op 17 januari 1978, waarbij de dienstplichtig soldaat S., nmr. 52. . . ., ingedeeld bij de Stafverzorgingscompagnie van het Provinciaal Militair Commando Utrecht, thans verblijvende te A., 's Hof's eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beschikking op het beklag, door hem ingediend bij de Nationaal Territoriaal Commandant, over de straf van f 50,- geldboete, hem door de Provinciaal Militair Commandant opgelegd wegens:

„Als lid van het hoofdbestuur van de VVDM, zonder de voorgescreven toestemming, in uniform deelgenomen aan een demonstratie buiten de kazerne. Bovendien, zonder toestemming en in strijd met de voorschriften aan het tenue iets toegevoegd door over het uniform een zgn. sandwichbord te hangen”, bij welke beschikking – op 2 januari 1978 genomen en op 11 januari 1978 per aangetekend schrijven aan klager toegezonden de strafoplegging waarvan beklag werd gehandhaafd;

Gehoord de klager, bijgestaan door zijn vertrouwensman mr T. de Roos, advocaat te Amsterdam;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gelet op het advies van de Advocaat-Fiscaal voor de krijgsmacht;

Overwegende, dat niet vaststaat op welke datum klager het hem toegezonden afschrift van de beschikking heeft ontvangen, doch dat het Hof aanneemt dat dat afschrift klager niet voor 12 januari 1978 heeft bereikt zodat klager binnen de in artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht genoemde termijn de eindbeslissing van het Hof heeft ingeroepen;

Overwegende, dat het Hof zich kan verenigen met de opgelegde straf, de omschrijving der strafreden – behoudens de woorden „als lid van het hoofdbestuur van de V.V.D.M.” – en de overwegingen van de strafoplegger voorzover niet op voornoemde woorden betrekking hebbende;

Overwegende te dien aanzien: dat de oorspronkelijke strafoplegger deze woorden aan de strafreden heeft toegevoegd „om daarmee

„aan te geven dat klager kon deelnemen aan een betoging op een tijd-
 „stip dat door militairen dienst werd verricht”, welke toevoeging door
 de beklagmeerdere niet onjuist werd geacht;

Overwegende, dat, nu deze bedoeling van die toevoeging niet
 duidelijk blijkt uit de omschrijving der strafreden, die toevoeging tot de
 onjuiste conclusie zou kunnen leiden dat de strafoplegger bij de
 beoordeling van de betreffende gedraging andere maatstaven zou
 hebben aangelegd ten aanzien van hoofdbestuursleden van de
 V. V. D. M. dan ten aanzien van andere militairen, hetgeen blijkens de
 beschikking op beklag niet het geval is;

dat, nu klager door zonder de vereiste toestemming in uniform deel te
 nemen aan een betoging en door iets toe te voegen aan zijn tenue deze
 en geen andere normen heeft geschonden, bovengenoemde woorden
 uit de omschrijving der strafreden dienen te vervallen;

Overwegende, dat de vertrouwensman namens klager heeft betoogd
 dat het begrip „arbeidsvoorwaarden” ruim moet worden uitgelegd, op
 grond waarvan de onderhavige betoging zou vallen onder de categorie,
 waaraan militairen zonder voorafgaande toestemming in uniform
 mogen deelnemen;

dat de weerlegging van dit betoog geheel gevonden kan worden in de
 overwegingen van de beklagmeerdere, welke het Hof overneemt en tot
 de zijne maakt;

Krachtens 's Hofs Provisionele Instructie de eindbeslissing ne-
 mende op het beklag;

Handhaaft de opgelegde straf;

Wijzigd de omschrijving van de strafreden zó, dat deze komt te
 luiden:

„Zonder de voorgeschreven toestemming, in uniform deelgenomen
 „aan een demonstratie buiten de kazerne. Bovendien, zonder toestem-
 „ming en in strijd met de voorschriften aan het tenue iets toegevoegd
 „door over het uniform een zgn. sandwichbord te hangen”;

Bepaalt, dat klagers straflijst dienovereenkomstig zal worden
 gewijzigd;

Bevestigt voor het overige de beschikking waarvan beklag;

Bepaalt, dat een afschrift van 's Hofs eindbeslissing zal worden
 uitgereikt aan klager, de strafoplegger, de beklagmeerdere, de
 Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsmacht en aan de Minister van
 Defensie.

Beschikking op beklag

van 15 maart 1978

Krachtens artikel 9(4) van het Reglement betreffende de Krijgstucht.

Klacht wegens vermeende onbillijke behandeling, door klager ondervonden van de zijde van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Klager wenste ontheven te worden van de opleiding tot dienstplichtig onderofficier. Zijn verzoek wordt door de BLS afgewezen. Later wordt hij wegens gebleken ongeschiktheid van de onderofficiersopleiding ontheven.

De Minister van Defensie laat – naar klager verklaart en uit het tijdsverloop tussen indienen klacht en behandeling kan blijken – aanvankelijk de door klager ingediende schriftuur buiten behandeling omdat het door klager gewenste doel – ontheffing van de opleiding – is bereikt.

Klagers beklag wordt ongeveer 1 jaar na indiening in handen gegeven van de door de Minister van Defensie aangewezen beklagmeerdere.

BEKLAGMEERDERE: De BLS heeft in redelijkheid tot zijn beslissing kunnen komen. Beklag ongegrond verklaard.

Prof. Jhr Mr TH. W. VAN DEN BOSCH, President van het Hoog Militair Gerechtshof te 's-Gravenhage, door de Staatssecretaris van Defensie bij beschikking d.d. 4 januari 1978 nr. 53.02.02.329/02, Stuurgroep militair straf- en tuchtrecht, aangewezen als autoriteit in de zin van artikel 9, vierde lid van het Reglement betreffende de Krijgstucht voor de behandeling van en de beslissing over een beklag, ingediend door de dienstplichtig soldaat A.M.S.;

Gezien het beklagschrift van A.M.S., rnr. 53...., destijds als dienstplichtig korporaal ingedeeld bij de 2e Opleidingscompagnie Dienstplichtig Kader van het Opleidingscentrum Infanterie, houdende de onder dagtekening van 21 april 1976 kenbaar gemaakte wens zich te beklagen over een vermeende onbillijke behandeling, door hem ondervonden van de zijde van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten;

Gehoord de klager en als getuige de majoor R. MANSFELT, Hoofd van het Bureau Dienstplichtzaken van de Sectie Adjudant-Generaal van de Staf van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat klager ten overstaan van mij heeft verklaard:

„In februari 1976 heb ik aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten
 „verzocht mij te ontheffen van de opleiding tot dienstplichtig sergeant
 „bij het Wapen der Infanterie, welke opleiding in januari 1976 aange-
 „vangen was op de SROKI te Ermelo. Ik had geen persoonlijke be-
 „zwaren tegen het verrichten van militaire dienst maar na de genoemde
 „opleiding zou ik als sergeant instructie moeten geven in wapenge-
 „bruik, hetgeen ik in strijd met mijn geweten achtte. Als onderofficier
 „zou ik niet alleen ten aanzien van mijzelf maar ook ten aanzien van
 „ondergeschikten een verantwoordelijkheid dragen; ik zou leiding

„moeten geven waarbij de mogelijkheid bestond dat die leiding zou
„moeten plaatsvinden op punten waar ik niet achter kon staan.

„Dit verzoek is door de BLS afgewezen. Ik vond deze afwijzing
„een onbillijke behandeling omdat mijn verzoek alleszins redelijk
„was. Men heeft niet, bijvoorbeeld in een persoonlijk gesprek, mijn
„motieven nader onderzocht om eventuele onduidelijkheden in mijn
„verzoek op te helderen.

„In een later stadium ben ik van de opleiding ontheven wegens
„gebleken ongeschiktheid; die ontheffing staat geheel los van mijn
„verzoek en de daarin vervatte bezwaren. Ik vind het dan ook niet
„juist dat de Minister van Defensie mijn beklagschrift wegens een
„vermeende onbillijke behandeling, door mij ondervonden van de
„zijde van de BLS, aanvankelijk buiten verdere behandeling heeft
„gelaten. De reden voor die beslissing, nl. dat de door mij verzochte
„ontheffing inmiddels, zij het op andere gronden en niet op eigen
„verzoek, had plaatsgevonden, is onjuist: het niet of niet juist be-
„slissen door de BLS op mijn verzoek werd door de latere ontheffing
„niet ongedaan gemaakt”.

Overwegende dat de getuige heeft verklaard:

„Als hoofd van de Afdeling Dienstplichtzaken van de Sectie AG/
„BLS heb ik destijds het verzoek van de dienstplichtig soldaat S. om
„ontheffing van de opleiding tot dienstplichtig sergeant aan de SROKI
„te Ermelo behandeld. Genoemde dienstplichtige had in zijn verzoek-
„schrift vooral bezwaren geuit tegen het geven van instructie in
„wapengebruik. Na zijn opleiding zou hij als sergeant een functie
„gaan bekleden waarin wapeninstructie een deel van de taak vormde.

„Zijn verzoek is afgewezen omdat aan de BLS niet de toetsing
„van bezwaren zoals S. aanvoerde is overgelaten: als militair was
„verzoeker verplicht de opleiding te volgen waarvoor hij, onder meer
„op grond van de keurings- en selectieresultaten, geschikt werd geacht.
„Hij werd door zijn commandant ten tijde van de indiening van
„het verzoek inderdaad (nog) geschikt geacht voor de opleiding tot
„dienstplichtig onderofficier. Bovendien waren er ook overigens geen
„termen om één der redenen voor ontheffing, zoals genoemd in
„LaO 51.14/29 van toepassing te verklaren; er was geen ontheffings-
„voordracht door de commandant ingediend.

„Later is S. op voordracht van de Commandant Opleidingscentrum
„Infanterie wegens gebleken ongeschiktheid alsnog van de opleiding
„ontheven.

„Gezien de zeer vele verzoeken van allerlei aard, die door mijn
„afdeling worden behandeld is het ongebruikelijk en in de praktijk
„onmogelijk om verzoekers persoonlijk te woord te staan.”.

Overwegende dat klagers toenmalige compagniescommandant
blijkens terzake verkregen inlichtingen de motieven van klager oprecht

achtte en het verzoek tot ontheffing niet zag als een poging om via een ontheffing van de opleiding te ontkomen aan een langere duur van de eerste oefening dan voor een militair in de stand van soldaat gold; dat hij aanvankelijk, ten tijde van het indienen van het verzoek, klager nog geschikt achtte de opleiding tot dienstplichtig onderofficier met goed gevolg te kunnen voltooien doch later dit oordeel heeft herzien omdat klager niet bleek te voldoen aan de te stellen eisen.

Overwegende dat de BLS in antwoord op klagers verzoek bij brief 03/76.251.001 A d.d. 24 maart 1976 dit verzoek afwijst op de volgende gronden:

„1. Aanwijzing voor een dergelijke opleiding geschiedt niet op „basis van vrijwilligheid doch op grond van het dienaangaande in de „Dienstplichtwet bepaalde.

„2. Uit de terzake van de Commandant ontvangen berichten is mij „gebleken dat de door u tijdens de opleiding behaalde resultaten van „dien aard zijn dat verwacht mag worden dat u deze met gunstig resul- „taat zult kunnen beëindigen.

„3. Op grond van bovenstaande en mede in beschouwing genomen „dat u geen gebruik heeft gemaakt van de gelegenheid om, binnen de „daarvoor gestelde termijn, een beroep te doen op de „Wet Gewe- „„tensbezwaren Militaire Dienst”, zie ik geen aanleiding om aan uw „verzoek tot ontheffing te voldoen.”

Overwegende dat klager in zijn beklagschrift d.d. 21 april 1976 stelt van mening te zijn dat de genoemde 3 punten onvoldoende argumenten zijn voor de afwijzende beslissing en wel om de volgende redenen:

„1) Hoewel de opleiding tot onderofficier niet op basis van vrijwil- „ligheid geschiedt, is hij van mening dat vanwege de verantwoorde- „lijkheid die deze functie in zich draagt, de aspirant-onderofficier „zich deze verantwoordelijkheid bewust moet zijn. Hij meent dan „ook dat hij vanwege zijn morele bezwaren deze verantwoordelijk- „heid niet zal kunnen dragen.

„2) Bij het beoordelingsgesprek d.d. 25-3-76 betreffende de tussen- „tijdse beoordeling bleek deze voor hem onvoldoende.

„3) Het feit, dat alleen bezwaren die zich richten

„a) hetzij tegen de vervulling van militaire dienst bepaaldelijk ge- „richt op strijd met wapenen.

„b) hetzij tegen de vervulling van militaire dienst van welke aard „ook,

„door de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst kunnen worden „erkend, sluit een beroep op deze wet voor hem uit. De morele „bezwaren die hij heeft tegen het instrueren en commanderen in „het wapengebruik worden door deze wet niet erkend.”

Overwegende dat op grond van het bovenstaande als vaststaand wordt aangenomen:

– dat klager oprecht van mening was niet als onderofficier te kunnen functioneren omdat hij bezwaren had tegen de door hem te geven instructie in het gebruik en de toepassing van wapengeweld;

– dat klager ten tijde van de indiening van zijn verzoek zodanig voldeed aan de „technische eisen” voor verdere opleiding dat hij geacht werd de opleiding te kunnen voltooien en dat op grond hiervan zijn commandant geen reden aanwezig achtte hem voor ontheffing voor te dragen;

– dat in een later stadium een dergelijke voordracht wèl werd ingediend omdat klager bij nadere beschouwing toch niet aan die eisen bleek te voldoen;

– dat deze uiteindelijke ontheffing niet een gevolg is geweest van en/of niet rechtstreeks in verband staat met zijn eerder ingediende verzoek;

Overwegende dat de in de brief van de BLS d.d. 24 maart 1976 aangevoerde derde grond voor de afwijzing van het verzoek niet relevant moet worden geacht, aangezien het bezwaar van klager geen onoverkomelijk gewetensbezwaar is in de zin van de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst;

Overwegende, dat het door klager aangevoerde bezwaar als een omstandigheid, welke tot ontheffing aanleiding zou geven dan wel kunnen geven, kan worden aangemerkt aangezien in hoofdstuk 3 van Landmachtorder nr. 67050, code 51.14/29 weliswaar een aantal omstandigheden wordt opgesomd dat het tot ontheffing aanleiding geeft dan wel kan geven maar deze opsomming blijkens het gebruik van het woord: „o.a.” niet als limitatief kan worden beschouwd;

Overwegende, dat het door klager aangevoerde bezwaar niet tot ontheffing verplicht zoals de onoverkomelijke gewetensbezwaren, bedoeld in de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst tot vrijstelling van militaire dienst moeten leiden, maar zulks aan het beleid van de autoriteit die met het nemen van beslissingen omtrent ontheffing belast is moet worden overgelaten;

Overwegende, dat de BLS ook in redelijkheid tot zijn beslissing is kunnen komen, aangezien op het moment van de beslissing nog geenszins vaststond – klager was ten tijde van zijn verzoek pas ongeveer 6 weken in militaire dienst – dat klagers bezwaren voor hem een absolute verhindering waren als onderofficier te dienen – de commandant van klager achtte op dat moment geen termen aanwezig klager voor ontheffing voor te dragen – en in staat werd geacht de opleiding te kunnen volgen;

dat, naar is vernomen, in een overeenkomstig geval dat zich in hetzelfde onderdeel op dezelfde tijd afspeelde een verzoeker na afwijzing van zijn verzoek om ontheffing de opleiding met goed gevolg heeft beëindigd en als onderofficier dienst heeft gedaan;

Overwegende, dat op grond van het vorenstaande klager niet onbillijk behandeld kan worden geacht door de afwijzende beslissing op zijn verzoek;

BESCHIKKENDE OP HET BEKLAG:

Verklaart dit ongegrond.

Bepaalt, dat een afschrift zal worden uitgereikt aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten, aan klager en aan de heer Minister van Defensie.

NASCHRIFT

Klager diende een beklag in, gedagtekend 21 april 1976. Hij wenste zich te beklagen over een vermeend onbillijke behandeling door hem ondervonden van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. De Minister, die een beklagmeerdere had moeten aanwijzen, laat het beklag buiten behandeling omdat klager het door hem gewenste – ontheffing van de onderofficiersopleiding – inmiddels heeft verkregen. Uit de verklaring van klager tegenover de beklag-autoriteit kan men afleiden dat hij tegen dat buiten-behandeling-laten heeft geprotesteerd. De vertraging in de beklagbehandeling is daarmee verklaard. De redenen waarom klager zijn oorspronkelijke verzoek om ontheffing heeft ingediend, worden duidelijk uit zijn verklaring. Ze zijn – voor klager – van principiële aard en het is daarom begrijpelijk dat hij, zonder daarbij nog materieel belang te hebben, wil weten wat het oordeel is over de door de Bevelhebber genomen beslissing.

De autoriteit bedoeld in art. 9(4) R.b.d.K. toetst de door BLS genomen beslissing marginaal en constateert dat deze in redelijkheid tot zijn beslissing heeft kunnen komen. Hij verklaart het beklag ongegrond.

C.

Beschikking op beklag

van 26 april 1978

krachtens artikel 9(4) van het Reglement betreffende de Krijgstucht

Een militair wordt door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten „met schuld” ontheven van de kaderopleiding. Hij beklagt zich erover dat hij door deze beslissing naar zijn mening onbillijk is behandeld.

Klager heeft zich ondanks zijn bezwaren tegen de militaire dienst ingespannen de opleiding tot onderofficier zo goed mogelijk te volgen. Hij is ontheven van de opleiding wegens zijn karaktereigenschappen en zijn instelling tegenover de maatschappij, alsmede het niet klakkeloos aanvaarden van voorschriften en gedragsregels, door steeds naar het waarom en hoe te vragen.

BEKLAGMEERDERE: *Men kan bij klager niet spreken van „schuld in engere zin”. Beklag gegrond verklaard.*

De Generaal-Majoor P. G. A. COOPMANS, lid van het Hoog Militair Gerechtshof, door de Staatssecretaris van Defensie bij diens beschikking d.d. 31 maart 1978 afdeling Stuurgroep Militair Straf- en Tucht recht nr. 550715161 aangewezen als autoriteit in de zin van artikel 9, vierde lid van het Reglement betreffende de Krijgstucht;

Gezien het beklag van de dpl. soldaat I H. G. nr. 55. . . ., thans ingedeeld bij de 6.. Werktroepencompagnie, houdende de op 2 november 1977 kenbaar gemaakte wens zich te beklagen over een vermeende onbillijke behandeling, gelegen in zijn ontheffing van de kaderopleiding *met schuld*, door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten.

Gehoord de klager;

Gezien de op de zaak betrekking hebbende bescheiden;

Overwegende dat klager heeft verklaard:

„Ik heb beklag ingediend omdat ik mijns inziens ten onrechte met „schuld ben ontheven. Op de keuringsdag heb ik misschien gezegd „kaderbereid te zijn. Dat is inmiddels 5 jaren geleden, ik was toen 18 „jaar. Ik kan me niet herinneren iets dergelijks te hebben gezegd, „maar ik wil het niet bestrijden. Ik dacht destijds in ieder geval „anders dan thans. Later heb ik een brief geschreven aan het Minis- „terie van Defensie naar aanleiding van een oproeping voor een „keuring tot officier, waarin ik heb gesteld dat ik niet genegen was „een kaderopleiding te volgen.

„In de jaren tussen de keuring en de diensttijd studeerde ik HEAO. „Ik nam kennis van personeelszaken en organisatievormen. Ik ont- „dekte het bestaan van 2 soorten organisaties:

„a. de taakgerichte organisatie: deze bestaat in de krijgsmacht

„b. de mensgerichte organisatie: deze vind ik de ideale. Zij gaat „uit van de verantwoordelijkheid van de mens.

„Over deze organisatievormen had ik tevoren, voor de studie, nooit „nagedacht.

„Ondanks mijn eerdergenoemde brief werd ik toch aangewezen „voor een onderofficiersopleiding. Op 6 juli 1977 ben ik opgekomen; „in diezelfde brief had ik om die opkomstdatum verzocht. Behalve „de oproeping heb ik geen verdere reactie op mijn brief ontvangen.

„In dienst gekomen heb ik tegenover mijn directe commandant, ltn. „Scheffers, duidelijk gezegd het niet met het legersysteem eens te „kunnen zijn. Hij zei daarop dat ik kon kiezen tussen

„- of de opleiding tot sgt vgz volgen

„- of de ontheffing met verplichting tot 16 maanden dienen.

„Ik koos toen voor de opleiding; wegens de latere ontheffing heb „ik die niet voltooid. Mijn keuze voor de opleiding ging in tegen „mijn eigen idee maar ik koos van twee kwaden het minst kwade: de „2 maanden kaderverplichting moest ik toch volbrengen, daarom „meende ik er beter aan te doen sergeant te worden.

„Tijdens de opleiding heb ik mij goed ingezet; de studieresultaten „duiden daar ook op. Mijn gedrag en ijver waren m.i. voldoende. „Het kader accepteerde ik niet steeds: sommigen kon ik zonder „meer aanvaarden, anderen niet. Alle gegeven bevelen heb ik opge- „volgd; mij is nooit een straf opgelegd. Tijdens de lessen ben ik veel „in discussie met kaderleden getreden; ik wilde daarmee niemand „overtuigen maar ik wilde ook de andere kant van veel zaken belichten.

„Ik ben lid van de PPR; dit lidmaatschap heb ik gegrond op mijn „visie op het leven. Ik wijs het leger niet af: ik ben geen dienstweigeraar. „Als democraat vind ik thans het bestaan van een leger in ons „land juist; nu de meerderheid van ons volk een leger wil leg ik „me daarbij neer.

„Mijn karakter zie ik als volgt: impulsief maar eerlijk. Als leiding „gemotiveerd gegeven wordt kan ik die leiding goed volgen. Bij „de opleiding heb ik overigens, ook bij minder goede leiding, alle „bevelen uitgevoerd.

„Thans gaat het met mij goed; mijn huidige commandant geeft m.i. „goed leiding. Bij de opleiding heb ik vaak aansporingen gehad; daar- „over heb ik vaak gesproken met luitenant Scheffers. Bij 6 . . Werktroe- „pencompagnie ben ik sld. I geworden; ik dien daar niet anders dan „tijdens de opleiding, ik heb hetzelfde karakter, dezelfde houding etc. „Ik word daar als mens behandeld i.t.t. de behandeling tijdens de „opleiding. De verhouding tot het kader is ook anders: ik ben meer „„medewerker”. Ik heb nu een goede diensttijd; ik heb zelfs van „mijn compagniescommandant een tevredenheidsbetuiging ont- „vangen.

„De problemen bij de opleiding zijn terug te voeren tot mijn per- „soonlijke karaktereigenschappen en mijn persoonlijke instelling. Na „mijn diensttijd wil ik bedrijfskunde gaan studeren.”;

Overwegende dat uit de voordracht voor ontheffing blijkt:

- dat zijn lichamelijke prestaties, zijn militair voorkomen, zijn leiderschap, zijn overwicht, alle voldoende zijn;
- dat hij alleen wegens zijn karaktereigenschappen en zijn instelling tegenover de maatschappij alsmede het niet klakkeloos aanvaarden van

voorschriften en gedragsregels door steeds naar het waarom en hoe te vragen, is ontheven van de opleiding;

- dat hij van zijn zeventiende jaar af geheel zelfstandig zijn eigen huishouding heeft gevoerd en gewend was zijn eigen zaken te regelen;
- dat het hem niet mogelijk was zijn persoon ondergeschikt te maken aan het systeem, waardoor botsing ontstond tussen zijn persoonlijkheid en die van het kader;
- dat deze karaktereigenschappen, deze instelling tegenover het leger, alsmede zijn persoonsstructuur, voor het heden, liggen buiten de wil van de klager;
- dat men derhalve niet kan spreken van schuld in „engere zin”;
- dat nu hij bij de werkcompagnie waar hij thans werkzaam is, en als *medewerker* wordt behandeld, zijn dienstverrichtingen hebben geresulteerd in bevordering tot soldaat 1e klasse en een tevredenheidsbetuiging van zijn Commandant;

BESCHIKKENDE OP HET BEKLAG:

Verklaart dit gegrond.

Bepaalt dat een afschrift van de beschikking op dit beklag zal worden uitgereikt aan klager, een afschrift zal worden gestuurd aan de Bevelhebber der Landstrijdkrachten alsmede aan de Staatssecretaris van Defensie.

NASCHRIFT

Een dienstplichtige maakt er bezwaar tegen dat hij van de opleiding tot dienstplichtig onderofficier is ontheven „met schuld”, terwijl hij van mening is dat hij de in redelijkheid van hem te eisen prestaties heeft geleverd teneinde de opleiding met goed gevolg af te sluiten.

Zonder af te doen aan de principiële kant van klagers bezwaar mag even worden opgemerkt dat het verschil tussen van de opleiding ontheffen „met schuld” en „zonder schuld” voor de onthevene vooral blijkt in de verplichting van de „met schuld” onthevene, de werkelijke diensttijd van een kaderplichtige te vervullen. Heden betekent dat een verschil van twee maanden militaire diensttijd.

De autoriteit, aangewezen om het beklag te behandelen, hoort klager en raadpleegt de voordracht voor ontheffing. Hij neemt daarna de in zijn ogen juiste beslissing en – van mening zijnde dat klager geen schuld heeft – verklaart het beklag gegrond.

C.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage

14 november 1977
(A.W. 1977/437)

Voorzitter: Mr W. Faber; *Leden:* T. G. Scheer en J. ten Heuvelhof.

Kennisgeving van het voornemen tot strafoplegging over te gaan met in de gelegenheidstelling tot verantwoording.

Hier is geen sprake van de voornemenprocedure van artikel 103 der Ambtenarenwet 1929.

Slechts het administratieve orgaan, dat tot straffen bevoegd is, kan deze procedure in gang zetten. De bedoeling daarvan moet dan uit de desbetreffende kennisgeving onmiskenbaar blijken.

Beroep ex art. 103 niet-ontvankelijk.

(Ambtenarenwet 1929 art. 103; A.r.a.r. art. 80–82)

AANTEKENING MONDELINGE UITSpraak,

inzake *X*, wonende te *Y*, klager, tegen *de Minister van Defensie* te 's-Gravenhage, verweerder.

I. *Feiten, welke het Gerecht als vaststaande aanneemt*

1) Bij brief van 5 juli 1977 heeft verweerder klager het volgende medegedeeld:

„Ten verfolge op mijn schrijven van 28 maart 1977, no. B36.10.25. „031/203, deel ik u mede dat mij uit ingekomen ambtsberichten thans „is gebleken dat u in de periode 1 januari 1976 tot en met 31 augustus „1976 een zestal dienstreizen hebt gemaakt naar de fabriek V., waarbij „u een maaltijd op kosten van deze firma gebruikte.

„Door voor deze maaltijden ook – en in strijd met de waarheid – „gemaakte kosten op uw reisdeclaraties op te voeren, handelde u „in strijd met paragraaf 10, sub 2 onder c van de reisbeschikking Ne- „derland van 15 december 1970.

„Voorts wordt op grond van een procesverbaal van de Koninklijke „marechaussee naar aanleiding van uw relaties met enkele leveran- „ciers van de Koninklijke marine door de officier van Justitie een „strafrechtelijke vervolging tegen u ingesteld.

„Ik acht dit plichtsverzuim als bedoeld in artikel 80 van het algemeen
„rijksambtenarenreglement en wel, mede gelet op de aard van uw
„functie, plichtsverzuim van zeer ernstige aard.

„In verband daarmee heb ik het voornemen u, met toepassing
„van artikel 81 van genoemd reglement, disciplinair te straffen met
„terugzetting in rang tot de rang van ambtenaar C voor de duur van
„twee jaar met dienovereenkomstige vermindering van bezoldiging
„eveneens voor de duur van twee jaar.

„Alvorens hiertoe over te gaan stel ik u in de gelegenheid u binnen
„6 × 24 uur na ontvangst van dit schrijven schriftelijk bij mij te verant-
„woorden d.t.v. de directeur materieel KM.

„Indien u van de mogelijkheid tot verantwoording gebruik maakt,
„kunt u bij uw schriftelijke verantwoording desgewenst verzoeken
„in de gelegenheid te worden gesteld om een nadere mondelinge toe-
„lichting te geven. U kunt zich bij uw verantwoording doen bijstaan
„door een rechtskundige of een andere raadsman.

„Uiteraard dienen de ten onrechte gedeclareerde bedragen te wor-
„den teruggestort.

„Terzake hiervan zal ik u nog nader informeren.’’

2) In het namens klager ingediende klaagschrift is onder meer het
volgende gesteld:

„10. dat klager middels dit voorlopig klaagschrift op de voet
„van het gestelde in artikel 103 lid 2 A.W. in beroep komt tegen
„het voornemen tot strafoplegging door de Minister van Defensie;
„dat naar klagers mening als gevolg van het indienen van dit klaag-
„schrift het disciplinair strafproces is geschorst totdat in de zaak,
„welke wordt ingeleid met het onderhavige klaagschrift, de einduit-
„spraak is gegeven en kracht van gewijsde zal hebben gekregen;

„11. dat aan klager de uitspraak van uw Gerecht van 23 juli 1951
„A.R.B. 1952-200 bekend is, doch hij van mening is dat, nu de
„Wet aan de ambtenaar de bevoegdheid geeft om reeds tegen een
„voornemen van het bevoegd gezag om tot strafoplegging over te
„gaan in beroep te komen, uw Gerecht destijds ten onrechte heeft
„overwogen, dat, nu de mogelijkheid voor klager openstond om
„zich te verantwoorden ex artikel 82 A.R.A.R., klager niet-ontvanke-
„lijk werd verklaard: klager mag niet van de Rechter worden afge-
„trokken, die de Wet hem toekent (artikel 170 Grondwet); het komt
„klager voor dat een vroegtijdig beroep op de Rechter in casu uiterst
„gewenst en rechtmatig is, immers op die wijze kan klager zijn belan-
„gen het beste (doen) behartigen, nu het procesrecht vele waarborgen
„biedt, welke de uiterst summiere tuchtrechtelijke regeling ex artikel
„80 e.v. A.R.A.R. niet biedt; klager denkt in dit verband in het bij-
„zonder aan het getuigenverhoor; voorts ligt het in de rede dat
„verweerder een ten gronde gericht verweerschrift zal indienen n.a.v.

„het klaagschrift van klager;”

II. *Bewijsmiddelen*

De gedingstukken zomede het verhandelde ter openbare terechtzitting van 14 november 1977.

III. *Motivering*

Zijdens klager is de inhoud van verweerders brief, weergegeven onder de feiten onder 1), beschouwd als een kennisgeving van het voornemen tot strafoplegging, zoals bedoeld in artikel 103, eerste lid, der Ambtenarenwet 1929.

Verweerder bestrijdt deze opvatting en doet zijn mening steunen op de volgende, in de contra-memorie neergelegde gronden:

„Klager, de heer X, is ambtenaar B in vaste dienst bij het ministerie van defensie. Het door hem bestreden besluit – het hem bij dezerzijds schrijven van 5 juli 1977, nr. B 36.10.25.031/205, kenbaar maakte voornemen tot (disciplinaire) strafoplegging – berust op de artikelen 80, 81 en 82 van het algemeen rijksambtenarenreglement 1931. Het kenbaar maken van dit voornemen heeft ten doel betrouwbare overeenkomstig het gestelde in artikel 82 van genoemd reglement in de gelegenheid te stellen zich (binnen 6 × 24 uur) te verantwoorden, alvorens tot strafoplegging zal worden overgegaan. De heer X heeft, binnen deze termijn, zich tot uw gerecht gewend met een voorlopig klaagschrift, zich hierbij beroepend op artikel 103 van de Ambtenarenwet. Tevens heeft de heer X een voorwaardelijke verantwoording ex artikel 82, lid 1 van het algemeen rijksambtenarenreglement ingediend, welke in verband met het vorenstaande, dezerzijds voorshands buiten behandeling is gebleven.

„De wordingsgeschiedenis van artikel 103 van de Ambtenarenwet wijst – in tegenstelling tot hetgeen hieromtrent in het voorlopig klaagschrift wordt gesteld – op een bijzondere vorm van geding in eerste aanleg, welke uitsluitend door het bevoegd gezag kan worden geïnitieerd. In de memorie van toelichting bij het ontwerp van deze wet wordt nl. in de artikelsgewijze toelichting met betrekking tot artikel 103 immers (o.m.) het volgende gesteld:

„„Misschien stelt het administratieve orgaan, dat tot strafoplegging wenscht over te gaan, er prijs op de op te leggen straf bij voorraad door het Ambtenarengerecht of den Centralen Raad van Beroep te laten sanctioneren. Daartoe opent artikel 103 de gelegenheid. Dank zij deze bepaling zal een administratief orgaan zich kunnen onttrekken aan de kwade kans, dat een opgelegde straf achteraf door den rechter vernietigd wordt”.

„Deze opvatting vindt steun in de – in het voorlopig klaagschrift genoemde – uitspraak van uw gerecht van 3 juli 1951, A.R.B. 1952,

„blz. 200, alsook in de beslissing van de Centrale Raad van Beroep
 „van 16 mei 1950, A.R.B. 1950, blz. 635, bij welke laatste beslissing
 „o.m. het volgende wordt overwogen:

„„,dat immers het zeer uitzonderlijke geval, in artikel 103 der
 „„,Ambtenarenwet 1929 geregeld, zich slechts dan voordoet, indien
 „„,het de kennelijke bedoeling van het tot strafoplegging bevoegde
 „„,gezag is een voornemen, als in dat artikel bedoeld, te kennen te
 „„,geven;

„„,dat het geval van dat artikel 103 derhalve niet aanwezig is, indien
 „„,dat gezag om enigerlei redenen – te dezen: met het oog op de
 „„,toepassing van artikel 70, eerste lid, aanhef en onder b, van het
 „„,Politie ambtenarenreglement – aan de betrokkene zijn voornemen
 „„,tot strafoplegging kennis geeft, zonder daarmee tevens te beogen
 „„,terzake de gelegenheid te geven tot een beroep, als in dat artikel
 „„,103 bedoeld”.

„Het ligt, naar uit de vorm en inhoud van het bestreden voornemen
 „tot strafoplegging wel duidelijk blijkt, geenszins in mijn bedoeling
 „een voornemen, als bedoeld in artikel 103 van de ambtenarenwet,
 „kenbaar te maken. Het wil mij dan ook voorkomen dat klager in
 „zijn beroep niet ontvankelijk verklaard behoort te worden.”

Uit het vorenstaande leidt het Gerecht af, dat bij verweerder niet het
 oogmerk heeft bestaan om de bijzondere procedure, als bedoeld in
 artikel 103 der Ambtenarenwet 1929, in werking te stellen, maar dat
 verweerder met de gewraakte brief heeft beoogd uitvoering te geven
 aan het bepaalde in artikel 82, eerste lid, van het Algemeen
 Rijksambtenarenreglement (ARAR), ingevolge welke bepaling geen
 straf wordt opgelegd dan nadat de ambtenaar in de gelegenheid is
 gesteld zich binen 6 maal 24 uur te verantwoorden.

Gelet op de wetsgeschiedenis, zoals in het bijzonder blijkende uit
 hetgeen daarvan in de hiervoor weergegeven contra-memorie van
 verweerder is aangehaald, gelet op het bijzondere karakter van de in
 artikel 103 der Ambtenarenwet 1929 genoemde procedure en voorts
 gelet op het feit, dat in het aangevallen besluit geen aanwijzingen zijn
 gegeven, dat er sprake is van een kennisgeving van het voornemen tot
 strafoplegging waartegen beroep open staat, is het Gerecht tot de
 overtuiging gekomen, dat in het onderhavige geval meerbedoelde
 bijzondere procedure niet open staat.

Ter terechtzitting heeft de raadsman van klager voor zijn
 tegengestelde opvatting een beroep gedaan op de wetsgeschiedenis in
 die zin, dat een amendement, waarin werd voorgesteld het mededelen
 van strafvoornemen in meerbedoeld artikel 103 imperatief voor te
 schrijven, met ruime meerderheid is verworpen. Het Gerecht ziet
 daarin evenwel eerder steun voor de opvatting van verweerder dan
 voor die van klager.

Door de verwerping van dit amendement wordt te meer geaccentueerd, dat de bedoelde regeling een facultatief karakter draagt. Gelet evenwel op het aan die regeling verbonden gevolg, dat beroep tegen de strafoplegging zelve is uitgesloten, indien tegen het strafvoornemen niet tijdig beroep is ingesteld, acht het Gerecht het onaanvaardbaar, dat de procedure als bedoeld in artikel 103 der Ambtenarenwet 1929 aan de orde kan komen, indien niet voor de betrokken ambtenaar onmiskenbaar vaststaat, dat ook inderdaad van een voor beroep vatbaar strafvoornemen sprake is. Het hiervoor bedoelde, door de wet aan het niet tijdig instellen van beroep tegen het strafvoornemen verbonden rechtsgevolg is te ernstig om te kunnen worden aanvaard in de gevallen, dat zulks het gevolg is van onduidelijkheid en zelfs zonder dat het tot straffen bevoegde gezag het initiëren van een dergelijke procedure voor ogen heeft gestaan. Het Gerecht is dan ook met verweerder van mening, dat het facultatieve karakter van de onderhavige bepaling meebrengt, dat slechts het tot straffen bevoegde orgaan de daar bedoelde procedure in gang kan zetten en dat dit slechts kan worden bereikt door daarvan met zoveel woorden aan de betrokken ambtenaar mededeling te doen. Hiervan is in ieder geval in casu geen sprake geweest.

Anders dan de raadsman van klager ter terechtzitting heeft betoogd, is het Gerecht van oordeel, dat de procedure van artikel 103 der Ambtenarenwet 1929 ook niet in gang kan worden gezet door tijdig beroep in te stellen tegen een kennisgeving van het voornemen tot strafoplegging, die weliswaar alle elementen van vorengenoemd wetsartikel bevat – mededeling van de straf tot het opleggen waarvan het voornemen bestaat alsmede de gronden, die daarvoor aanleiding vormen – maar niet enige aanduiding, waaruit kan blijken dat er sprake is van een voor beroep vatbare kennisgeving. Er is of wèl of niet sprake van een zodanige kennisgeving. Dit moet op grond van duidelijke kenmerken objectief kunnen worden vastgesteld en kan niet afhankelijk zijn van hoe de kennisgeving op de betrokken ambtenaar overkomt, omdat deze in dat geval naar believen meteen dan wel eerst na de strafoplegging in beroep zou kunnen gaan. Zulks zou strijdig zijn met de wettelijke regeling, ingevolge welke de belanghebbende tijdig in beroep dient te gaan tegen een voor beroep vatbare kennisgeving van strafvoornemen op straffe van het in het geheel geen beroep meer kunnen instellen en anderzijds geen beroep kan instellen tegen de kennisgeving van strafvoornemen anders dan ingevolge artikel 103 der Ambtenarenwet 1929, in welk geval de mogelijkheid om tegen de strafoplegging zelf beroep in te stellen onverkort blijft gehandhaafd.

Op grond van het vorenstaande is het Gerecht tot het oordeel gekomen, dat niet alleen de voornemenprocedure slechts mogelijk is in de gevallen waarin die procedure door het tot straffen bevoegde

orgaan is beoogd, maar bovendien slechts indien die bedoeling ook uit de desbetreffende kennisgeving op onmiskenbare wijze blijkt. Aan deze voorwaarden voldoet de aangevallen kennisgeving niet. Hieraan kan niet afdoen, dat die kennisgeving naar haar inhoud ook had kunnen worden gehanteerd indien het in de bedoeling van verweerder had gelegen de voornemen-procedure wel te initiëren en voorts dat die kennisgeving als onderwerp vermeldt: „voornemen tot strafoplegging”, ook al had het naar de opvatting van het Gerecht teneinde ieder misverstand uit te sluiten in dit geval de voorkeur verdiend tevens met zoveel woorden te vermelden dat bedoelde procedure niet werd beoogd.

De raadsman van klager heeft in zijn betoog nog naar voren gebracht, dat de kennisgeving de vermelding van de op te leggen straf vermeldt, hoewel hoofdstuk VIII en met name artikel 83 van het ARAR daartoe niet dwingt. Uit de vermelding van de op te leggen straf zonder dat dit is voorgeschreven kan volgens het Gerecht geen conclusie worden getrokken ten aanzien van de bedoeling omtrent de te volgen procedure, te minder in een geval waarin met aanhaling van de desbetreffende bepaling klager is uitgenodigd zich te verantwoorden. Anders dan deze raadsman ziet het Gerecht geen verschil in het vermelden van de op te leggen straf op grond van een algemeen verbindend voorschrift, zoals in het zijdens klager genoemde artikel 70 van het voormalige Politieambtenarenreglement, en zonder dat daartoe enige verplichting bestaat. Het is zeer wel mogelijk, dat het tot straffen bevoegde orgaan zich reeds een voorlopig oordeel over de zwaarte van de op te leggen straf heeft kunnen vormen en in dat geval is het alleszins in overeenstemming met de beginselen van behoorlijk bestuur daarvan mededeling te doen teneinde de betrokkene zo goed mogelijk in staat te stellen zich te beraden over de vraag of hij verantwoording wenselijk acht en zo ja op welke wijze en in welke vorm.

Het Gerecht kan de gemachtigde van klager evenmin volgen in diens betoog, dat het vorenstaande zich niet verdraagt met het bepaalde in artikel 170 der Grondwet, krachtens welke bepaling niemand tegen zijn wil kan worden afgetrokken van de rechter, die de wet hem toekent. Uit het vorenstaande blijkt slechts, dat de wet en met name de Ambtenarenwet 1929 klager in het onderhavige geval de mogelijkheid biedt tegen een eventuele strafoplegging bij dit Gerecht in beroep te komen en daarvan wordt klager niet afgehouden.

Het vorenoverwogene voert tot de slotsom, dat de inhoud van de gewraakte brief niet is een besluit, waartegen beroep open staat, zodat klager in zijn beroep niet-ontvankelijk zal moeten worden verklaard.

IV. *Beslissing*

Verklaart klager niet-ontvankelijk in zijn beroep.

NASCHRIFT

Mr Maaldrink zond ons deze uitspraak ter publicatie toe. Hoewel hij hoger beroep heeft ingesteld lijkt kennismeming van de beslissing van het a.g. reeds thans van belang. Nu de zaak sub judice is, onthoud ik mij uiteraard van commentaar.

E.H.N.

Centrale Raad van Beroep

12 mei 1978
(M.A.W. 1977/B6)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; Leden: Mr J. Boesjes en Jhr Mr C. C. van Lidth de Jeude.

Eiser voldeed niet aan de norm, dat hij als gemiddeld zeer goed luitenant-kolonel kon worden gekwalificeerd. Terecht voor bevordering voorbijgegaan.

Uit het vragen van advies aan de Raad van Advies mag niet worden afgeleid, dat de minister zich zou hebben vastgelegd op het oordeel, dat eiser tot de meest geschikte luitenant-kolonels behoorde.

Het in de overwegingen van een benoemingsbesluit melding maken van het voornemen de ministriële beschikking van 5 augustus 1970, KL 500.425 /B te wijzigen kan niet worden gelijkgesteld met een daadwerkelijke, rechtskracht bezittende, wijziging van die regeling.

(Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, art. 48)

UITSpraak

in het geding tussen: *P.*, wonende te *G.*, eiser, en *de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin*, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Gedaagde, daartoe gemachtigd door Hare Majesteit de Koningin bij kabinetsrescript van 18 juni 1976, heeft bij schrijven van 13 juli 1976 aan eiser, luitenant-kolonel der aan- en afvoertroepen, mededeling gedaan van het besluit hem per 1 november 1974 voorbij te gaan voor een bevordering tot kolonel.

Eiser is tegen dit besluit in beroep gekomen bij het Ambtenarenrecht te 's-Gravenhage, welk gerecht bij uitspraak van 4 april 1977 het

beroep ongegrond heeft verklaard.

Eiser heeft tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld en de Raad op bij aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden verzocht het bestreden besluit nietig te verklaren en te bepalen dat eiser alsnog bij Hare Majesteit de Koningin voor bevordering tot kolonel dient te worden voorgedragen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van de Raad gehouden op 21 april 1978, waar eiser in persoon is verschenen en waar gedaagde zich heeft doen vertegenwoordigen door Mr P. H. K. Ruding, wonende te 's-Gravenhage.

II. *Motivering*

Bij schrijven van 3 december 1974 heeft de Minister van Defensie aan eiser medegedeeld, dat hij (eiser) per 1 november 1974 niet voor bevordering in aanmerking is gebracht en er rekening mee moet houden ook in toekomst niet meer voor bevordering te zullen worden voorgedragen. Eiser heeft tegen dit besluit hem niet (meer) voor bevordering voor te dragen bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage beroep ingesteld, in welk beroep hij niet ontvankelijk is verklaard.

Vervolgens heeft de Minister van Defensie bevorderd, dat Hare Majesteit de Koningin als het terzake bevoegde orgaan een besluit heeft genomen, welk besluit in het bovenvermelde kabinetsrescript tot uiting is gebracht en waarvan gedaagde bij schrijven van 13 juli 1976 aan eiser mededeling heeft gedaan.

Het bestreden besluit berust op de overweging, dat eiser niet voldoet aan de normen, welke worden gehanteerd bij de keuze als bedoeld in artikel 48 van de Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren. De hier van belang zijnde norm komt er op neer, dat alleen die luitenant-kolonels voor een bevordering in aanmerking komen die op grond van de in hun rang over hen uitgebrachte beoordelingen en eventuele verdere ambtelijke gegevens als gemiddeld zeer goed luitenant-kolonel zijn gekwalificeerd.

Eiser voldeed aan deze norm niet, naar gedaagde aan de hand van de gedingstukken (overlegd zijn de over eiser in zijn rang uitgebrachte beoordelingen) in toereikende mate heeft aangetoond. Dit is ook in overeenstemming met het te dezen van belang zijnde advies van de Raad van Advies voor de Koninklijke Landmacht, hetwelk de conclusie bevat:

„Op grond van de in zijn rang uitgebrachte beoordelingen in een „tweetaal staffuncties alsmede in een commandofunctie merkt de Raad „de luitenant-kolonel P. aan als een goed tot zeer goed hoofd-officier „die zijn eindrang heeft bereikt”.

Hetgeen eiser te dien aanzien heeft aangevoerd heeft de Raad er niet

van kunnen overtuigen, dat deze conclusie op onvoldoende gronden berust. Met name het feit, dat eiser in 1969 als (toen) behorende tot de categorie van zogenaamde U.B.G.-officieren tot luitenant-kolonel is vóórbevorderd, brengt niet mede, dat deze omstandigheid zich in 1974 wederom zou voordoen.

Ook aan het feit, dat gedaagde met toepassing van artikel 1 van de ministeriële beschikking van 5 augustus 1970, nummer KL.500.425/B, over eiser het advies, als vorenbedoeld, van de Raad van Advies voor de Koninklijke Landmacht heeft gevraagd, vermag de Raad niet een zo doorslaggevende betekenis toe te kennen als eiser, naar het lijkt, heeft willen betogen. Uit het vragen van dit advies mag niet worden afgeleid, dat gedaagde zich daarmee reeds zou hebben vastgelegd op het oordeel dat eiser tot de meest geschikte luitenant-kolonels behoort in die zin, dat hij aan de voornoemde norm zou voldoen en deswege voor bevordering in aanmerking zou komen; het vragen van advies aan genoemde raad zou bij die uitleg weinig zin meer hebben.

Eiser heeft verder aangevoerd, dat met betrekking tot de genoemde Raad van Advies niet was voldaan aan het voorschrift van artikel 2 lid 1 onder a van de eerderevermelde ministeriële beschikking van 5 augustus 1970, inhoudende dat de plaatsvervangend bevelhebber der landstrijdkrachten voorzitter van die raad moet zijn. Namens gedaagde is te dien aanzien verwezen naar gedaagdes besluit van 5 oktober 1973, nummer KL.500.425/1-D. In dit besluit werd de generaal-majoor Jhr Boreel, niet zijnde plaatsvervangend bevelhebber der landstrijdkrachten, tot voorzitter van de Raad van Advies benoemd, waarbij door gedaagde werd overwogen:

„dat het in zijn voornemen ligt het gestelde in artikel 2, eerste lid, „onder a, van de beschikking zodanig te wijzigen, dat de functie van „lid, tevens voorzitter van de Raad van Advies voor de Koninklijke „Landmacht niet meer verbonden is aan die van plaatsvervangend „bevelhebber der landstrijdkrachten”.

De gemachtigde van gedaagde verklaarde ter terechtzitting, dat hierin een formele wijziging van genoemd artikel 2, lid 1 onder a moet worden gelezen.

De Raad kan genoemde gemachtigde hierin niet volgen. Het in de overwegingen van een benoemingsbesluit kenbaar gemaakte voornemen in een regeling wijziging te brengen kan niet worden gelijkgesteld met een daadwerkelijke – rechtskracht bezittende – wijziging van die regeling. De Raad onderschrijft dan ook eisers stelling, dat gedaagde zich te dezen niet aan genoemd voorschrift heeft gehouden; later ingevoerde wijziging op dit punt doet daaraan niet af. De Raad ziet evenwel niet, dat eiser te dezen op enigerlei wijze zou zijn benadeeld. De Raad is dan ook niet van oordeel dat op deze grond het bestreden besluit, dat mede op het advies van de aldus samengestelde Raad van

Advies berust, nietig zou moeten worden verklaard.

Het geheel overziende is de Raad tot de slotsom gekomen, dat gedaagde geen algemeen beginsel van behoorlijk bestuur heeft geschonden door in eisers geval de bovenaangeduide norm te hanteren en dat niet kan worden gezegd dat het negatieve besluit, waartoe de toepassing van die norm op eisers geval gedaagde heeft geleid, op onvoldoende gronden berust. Mitsdien moet worden beslist als volgt.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

BOEKBESPREKINGEN

„*Les juges kaki*” van Mireille Debard en Jean-Luc Hennig, éditions Alain Moreau, Paris 1977. 297 pp, FF 34,-.

door

Mr F. F. Langemeijer

Eind vorig jaar verscheen een boek van de hand van twee Franse journalisten over het bestaansrecht van de afzonderlijke militaire rechtspraak. Dat zij hierover een uitgesproken mening hebben, blijkt al uit de enkele illustraties (onderschrift: „les tares de la justice plus „les tares de l'armée, ça fait beaucoup”) die in Nederland, zoals dat heet een „geheide” 147 W.M.S. zouden opleveren. Hoewel een zo felle verdediging van een standpunt zeker zijn charmes heeft, ontnemt deze presentatie toch veel kracht aan het boek: menigeen zal, alleen al op de eerste indruk, lijkt mij, het boek terzijde leggen in de mening dat de conclusies van de schrijvers hem al bij voorbaat bekend zijn.

De schrijvers stellen in hun inleiding dat zij opzettelijk niet de militaire justitie uit de oorlogstijd en de periode daarvóór bespreken, omdat de discussie dan misschien zou blijven hangen op enkele geruchtmakende affaires¹⁾. In plaats daarvan besteden zij aandacht aan de hedendaagse praktijk bij de Franse militaire gerechten, de Tribunaux Permanents des Forces Armées (TPFA). Die aandacht bestaat dan in de eerste plaats uit het bijwonen van openbare terechtzittingen tussen 1975 en 1977. De daar behandelde zaken worden in extenso weergegeven, zodat bijna de helft van het boek uit casuïstiek bestaat, waarvan het grootste gedeelte gevallen van ongeoorloofde afwezigheid betreft. Wat de noodzaak van deze litanie is, wordt in het tweede, het beschouwende, deel van het boek niet geheel duidelijk. Er wordt daar slechts sporadisch teruggerepen naar een eerder vermelde casus en de vermelde gevallen zijn niet zó uitzonderlijk dat zij op zichzelf reeds aandacht behoeven.

Het boek begint dus pas echt op pag 145 en opent met een beschrijving van de militair-rechterlijke organisatie. De TPFA worden gevormd door twee burger-rechters en drie militairen. Het speciale korps militaire magistraten sterft langzaam uit; tegenwoordig worden leden van de gewone rechterlijke macht voor één of meer jaren bij de TPFA gedetacheerd. Boosaardig wordt verondersteld dat men wel zeer

¹⁾ Men denke slechts aan de zaak Dreyfuss, die zich zelfs nog deed gelden in de vergadering van de Ned. Juristenvereniging in 1900 over de afzonderlijke militaire justitie.

fanatiek moet zijn om deze functie nog te ambiëren; in het interview met twee rechters, aan het eind van het boek, blijken echter heel wat profaner motieven de achtergrond van zulk een plaatsing.

De procedure bij de TPFa wordt vergeleken met die bij de commune gerechten in Frankrijk. De aandacht van de schrijvers gaat daarbij vooral uit naar het systeem van verwijzing door de C.G., de lange duur van de preventieve hechtenis in de vorm van krijgstuuchtelijk voorlopig arrest en de late toevoeging van een raadsman. Over raadslieden gesproken: tegen hen richten de schrijvers diverse bezwaren: deels zouden zij zich te passief opstellen²⁾, deels, en dat is ernstiger, zouden zij zich teveel verwant voelen met de gevestigde orde, ten koste van hun cliënt. Uit den boze zijn verder het uitbundige militaire vertoon in de zittingszaal („Presentez armes!” bij het binnentreden van het college), het feit dat het grootste deel van het onderzoek zich in de beslotenheid van het vóóronderzoek (onze informatiën) afspeelt en verder de ruime bevoegdheden van de krijgsmacht bij het al of niet executeren van de opgelegde straf.

De tweede paragraaf is gewijd aan de statistieken. Opvallend is het relatief grote aantal vrijwillig dienenden onder de ongeoorloofd afwezigen; schrijvers verklaren dit uit de praktische onmogelijkheid van vóórtijdige contractsverbreking.

De daarop volgende hoofdstukken behandelen wat achtergronden van delicten in de Franse krijgsmacht. Zo zouden veel ongelukken en zelfmoorden nimmer de toets van de rechter passeren, omdat de daders, onder de gegraduateerden te zoeken, niet vervolgd worden: de schrijvers geven enkele voorbeelden. Verder zouden de krijgsmacht en diverse staatsbedrijven elkaar steunen, bijv. door het geven van inlichtingen bij sollicitaties. In hoeverre deze verwijten terecht zijn, is zeker voor de Nederlandse lezer moeilijk te beoordelen.

Interessant is vooral het hoofdstuk, waarin de schrijvers de drijfveer achter de militaire justitie bloot willen leggen. Kort samengevat zou deze er op neer komen dat „gewoon dienst gedaan moet worden, „geen gezeur”. De schrijvers werken dit breed uit: menselijke beweegredenen en privé-omstandigheden leggen het bij de TPFa steeds af tegen de constante, almachtige Dienst³⁾. In dit ideaalbeeld, waaruit een wat paternalistische benadering van de beklagde ter terechtzitting voortvloeit, is delinquent gedrag in de eerste plaats een verstoring van de gewone gang van zaken. De militaire justitie kan vechtpartijen en vernieling, al dan niet onder invloed van alcohol, nog begrijpen, maar

²⁾ Wellicht komt dit doordat hier geen jury bestaat, wat de nuchterheid der pleidooien, lijkt mij, wel ten goede zal komen.

³⁾ Men vergeet niet dat het merendeel van de door de auteurs bijgewoonde zaken ongeoorloofde afwezigheid betrof, waarbij nog extra schrijft dat de Franse militair meestal niet elk weekend naar huis kan.

reageert ontsteld op dienstweigeraars. Die passen niet in het geijkte patroon en zullen dus wel gek zijn en worden, of ze willen of niet, naar de psychiater gestuurd. Zo mogelijk resulteert dit dan in afkeuring op grond van het Franse equivalent voor onze „S-5”. Groter zijn de brokken echter wanneer vervolgd wordt en de rechters (op psychiatrisch gebied leken) zelf conclusies gaan verbinden aan uit het verband getrokken zinswendingen in het psychiatrisch rapport. De schrijvers wijzen in dit verband op de gevaren, verbonden aan dossier-vorming: veel intieme gegevens komen zonder noodzaak in handen van derden; dit lijkt me een waarschuwing die ook buiten Frankrijk opgeld doet. Hierbij sluiten de bezwaren aan tegen de gewoonte, de werkgever (i.c. het Departement van Defensie) van de veroordeling in kennis te stellen.

Interviews met twee advocaten en twee rechters besluiten het boek, waarin veel van het vorenstaande nogmaals de revue passeert. Het meest opmerkelijk vond ik de uitspraak van één van hen: Bij de rechtbank krijg je twee jaar cel in vijf minuten; hier, bij de TPFA, krijg je diezelfde twee jaar in een uur.

Bij het lezen van het boek mag men niet vergeten dat het voor Frankrijk geschreven is. Verder vond ik de meest genuanceerde gedeelten die, waarin de geïnterviewde rechters aan het woord waren: zó slecht, dunkt me, kunnen de Franse krijgsraden dan toch niet zijn.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Bezwaarschrift inzake onbenulligheden

door Mr S. W. P. C. Braunius
Kapitein-luitenant ter zee van administratie

Menigeen leest met genoegen de pennevruchten van de rechtbank-verslaggever van het Parool JAC. VAN VEEN. Het is bekend dat zijn bijdragen over het reilen en zeilen van de strafrechtspraak om uiteenlopende redenen – ook bij rolvervullers daarin – gretig aftek vinden. Zijn artikelen zijn er dan ook naar. Op voortreffelijke wijze wordt de dagelijkse gang van zaken in de verschillende rechtszalen plastisch uitgebeeld. Men kan ook zeggen: herkenbaar gemaakt. Dit wil (veelal) zeggen dat VAN VEEN's kernachtige relativering van het ritueel ter terechtzitting een klankbord vindt bij een ieder die zijn kritische begeleiding van dit gebeuren niet ervaart als een verguizing van rechtsgoed.

Op basis van een aantal artikelen verscheen onlangs de bundel „Democratisering van het Recht? De werkelijkheid in de paleizen „van Justitie”. Evenals in zijn eerste bundel uit 1971 staat de reële communicatie tussen rechter en verdachte ter discussie. Volgens VAN VEEN wordt de houding van de Nederlandse verdachte niet zozeer bepaald door zijn gebrek aan vertrouwen in de objectiviteit van de rechter als wel door een gevoel van intimidatie. Velen zijn door de entourage in de rechtszaal dermate van hun stuk gebracht, dat hetgeen zij als verweer voor de rechtbank wilden aanvoeren niet over hun lippen komt, of hen pas weer te binnen schiet als de zitting is gesloten.

Als liefhebber van de verhalen van wie in zeker opzicht de Carmiggelt van de rechtszaal mag worden genoemd, waren de verwachtingen dan ook hoog gespannen bij het lezen van de mededeling dat in de nieuwe bundel ook aandacht aan de militaire rechtspleging zou worden geschonken. Degeen die echter met lichte voorpret de passages opslaat die VAN VEEN aan de zeekeijzgraad wijdt, wordt onder het veelbelovende cursiefje „onbenulligheden” verrast met een historisch verhaal, dat bovendien in werkelijkheid nooit zo heeft plaatsgevonden.

In de werkelijkheid van het paleis van justitie in Den Haag laat VAN VEEN de zeekeijzgraad als volgt verschijnen: „de president, een „jurist, nog „gewoon” in zijn toga, zijn beide secondanten – hooggeste- „gen figuren in de maritieme hiërarchie – in vol ornaat, sabel aan de „heup, een rijtje ridderorden op de borst”. Edoch: de foto in het

Marinenieuws van 25 oktober 1974 laat zien, dat zelfs ter gelegenheid van de eerste zitting van de zee krijgsraad in dit paleis de aanwezige militairen niet in het „sterke pak”, maar in hun alledaagse uniformen waren verschenen. Dat klopt ook wel, want eind 1971 werd het ceremonieel tenue voor de zittingen van de zee krijgsraad en het HMG afgeschaft.

„Het moet wel haast dat een aldus uitgedost college de ter berechtiging voor het hekje komende militaire beklagden nog meer intimideert dan de toch al vreemd aangeklede rechters de verdachten „van strafbare feiten in de burgermaatschappij dat doen”, vervolgt VAN VEEN echter. Dit zou dan duidelijk blijken uit de houding van de „zeemiliciens” en uit het feit dat ze nagenoeg geen gebruik maken van het recht het laatste woord te vragen (?), omdat de beklagde door de procedure en de opmerkingen in zijn richting psychologisch in een situatie wordt gemanceuvreerd waar hij geen bewegingsvrijheid meer heeft voor het aanbrengen van nuances à décharge. Waar de president en de fiscaal zich niet onaangenamer gedragen dan hun ambtsgenoten elders in het gebouw wordt dit veroorzaakt, naar het VAN VEEN toeschijnt, doordat de aanwezigheid van de militaire leden de beklagden de moed ontnemt ook nog maar iets te zeggen.

Wordt derhalve door uiterlijkheden de marineman-beklaagde al geïntimideerd, de procedure ter terechtzitting doet naar VAN VEEN'S beschrijving welhaast Kafkaniaans aan. Wat is immers het geval? „Van een werkelijk verhoor op de zitting is nauwelijks sprake; „de griffier (lees: secretaris) leest uit het dossier de passages voor (?) „die de president van belang acht (?) uit de verklaring die de beklagde „tijdens het vooronderzoek heeft afgelegd, welke verklaring beklagden daarna zwijgend ondertekenen. Ze „slaan de hakken tegen „„elkaar” (kom, kom!), salueren (? , zonder pet?) in modelhouding en „daarmee is de openbare zitting dan afgelopen”.

Met stijgende verbazing zullen de velen die het krijgsraad-gebeuren weleens van nabij hebben meegemaakt deze beschrijving van de gang van zaken hebben gevolgd. De glimlach van herkenning voor de rake schets is niet daar, wel een gevoel van verbazing: hoe kàn dat nou?

Eén ding is duidelijk: de heer VAN VEEN is nooit op een zitting van de zee krijgsraad in het paleis van justitie in Den Haag aanwezig geweest. Mogelijk hebben we echter te maken met een verouderd artikel dat up to date is gebracht, dat daarom is bewerkt en in een nieuw decor – het paleis van justitie – werd geplaatst? Zo ja, dan is VAN VEEN evenwel onbewust voorbij gegaan aan het feit, dat sedert de tijd dat hij wellicht een zitting van de zee krijgsraad heeft bijgewoond, de maatschappelijke en technische ontwikkelingen de Koninklijke marine niet onberoerd

hebben gelaten. Sedert de door mij veronderstelde presentie van de heer VAN VEEN bij een zitting van de zee krijgsraad heeft immers de „vermaatschappelijking” van de krijgsmacht zijn intrede gedaan en niet nagelaten daar zijn stempel op te drukken. Ook de technische ontwikkelingen droegen er toe bij dat de afstandelijke, onderkoelde communicatie tussen meerderen en minderen niet meer gebruikelijk is binnen de marine. De eenzame schipper naast God is vervangen door de manager met zijn adviseurs – specialisten van welke rang of stand dan ook. Dit alles vraagt – en resulteerde dan ook in – een veel onbevanger wijze van omgang tussen meerderen en minderen.

Anders dan VAN VEEN ben ik dan ook van mening dat de aanwezigheid van de militaire leden de beklaagden eerder de moed geeft om hun mond open te doen; in ieder geval vertrouwder is dan een college van personen bestaande uit beffen en toga's.

Bedenk daarbij dat de marineman die wel eens op „parade” is geweest – dat wil zeggen staande op het matje ten overstaan van een aantal militairen door zijn commandant is gehoord omtrent een krijgstuchtelijk vergrijp – zelfs een zekere roltraining heeft gehad. In ieder geval blijkt de huidige marineman ter terechtzitting bepaald niet op zijn mondje te zijn gevallen. Zeker niet in die zaken waar hij door het weigeren van een schikking verhaal komt halen en wel eens even zijn kant van de zaak haarscherp uit de doeken komt doen. Onbenulligheid of niet. Dit is de werkelijkheid.

Is dan alles botertje tot de boom met de rechtspleging bij de zee krijgsraad? Natuurlijk niet. Die schijn zou ik ook niet willen wekken: het is niet alles goud dat daar blinkt! Het zou me echter te ver voeren hier die rechtspleging te behandelen met al zijn min- en pluspunten. Want die laatste zijn er ook; al worden die bij alle negatieve geluiden over de militaire rechtspleging bewust of onbewust wel eens vergeten.

In het voorgaande heb ik me duidelijk beperkt tot enkele van de misvattingen en feitelijke onjuistheden die in VAN VEEN'S boek ten aanzien van de zee krijgsraad voorkomen. Ik wil het daarbij laten, maar niet zonder nog een enkele algemene opmerking te maken.

VAN VEEN wil met zijn hoofdstuk over de militaire rechtspraak in vreedstijd (hoe het in tijd van oorlog moet laat hij zich – gelijk vele anderen vóór hem – niet over uit) oproepen tot een „hernieuwd „nadenken over de waarde van de militaire rechtspraak” (p. 81). Wat mij betreft akkoord, graag zelfs. Aan een goede parlementaire behandeling van het komende wetsontwerp betreffende de militaire rechtspraak kan een dito buiten-parlementaire discussie het zijne bijdragen. Het wangedrocht der ongelimiteerde militaire jurisdictie –

zoals een achttiende-eeuwse schrijver het betitelde – is al eeuwenlang een punt van discussie. Gelijk de slinger van een klok bewoog de omvang van die jurisdictie zich tussen uitersten. Het is echter wel opvallend dat de uitslag van de slinger veelal werd bepaald door het feit of men in tijd van nood of van kalmte leefde. Naar mijn mening wordt het nu wel eens tijd dat er een aanvaardbare oplossing komt die zowel in tijd van vrede als van oorlog bruikbaar is.

In het verleden werd genoemde discussie niet altijd door genuanceerd denken gekenmerkt. Tegen deze achtergrond kan ik mij dan ook een zinvoller bijdrage tot VAN VEEN'S oproep voorstellen dan het smaakmakertje dat hijzelf – ter adstructie van zijn negatieve standpunt in deze – de lezers van zijn boek voorschotelt in de vorm van een onbegrijpelijke kritiek op de rechtspleging bij de zeekrijgsraad. Een kritiek die – anders dan VAN VEEN beweert (p. 10) wel degelijk feitelijke grondslag mist en modieus van smaak is.

Tenslotte. Een goed verstaander zal in ieder geval twee dingen hebben begrepen.

1. Een reële communicatie ter terechtzitting gaat ook mij ter harte.
2. Binnenkort hoop ik een artikel over de zeekrijgsraad in het Parool te lezen, waarbij de glimlach van herkenning en de „ping” van zelfverwijt – ingeval van rechtvaardige kritiek – resulteren in het voornemen de beklagde een volgend maal nog meer recht te doen wedervaren.

Aanbevolen literatuur:

Jac. van Veen, Democratisering van het recht, Amsterdam, 1977 en De rechten van de mens en de mensen van het recht, Amsterdam 1971.

Wetenschappelijke prijs, ingesteld door de stichting „Professor Giuseppe Ciardi”

De wetenschappelijke prijs ingesteld door de stichting „PROFESSOR GIUSEPPE CIARDI” zal voor de vierde maal worden toegekend in 1979, ter gelegenheid van het 8e congres van de Internationale Vereniging voor Militair Strafrecht en Oorlogsrecht.

Deze prijs bedraagt de som van 300.000 It. lires.

De voorwaarden voor de toekenning zijn de volgende:

1. De prijs is bedoeld als beloning voor een degelijke en oorspronkelijke studie handelende over het militaire strafrecht (hierin begrepen de militaire strafvordering), het tuchtrecht, het oorlogsrecht of iedere discipline die met deze rechtstakken nauw verwant is.
2. De ingezonden studies mogen ofwel in manuscript worden

ingediend, ofwel zijn uitgegeven, maar niet vóór 1975. Zij moeten uitsluitend zijn gesteld in het Frans, dan wel in het Duits, Engels, Spaans, Italiaans of Nederlands.

3. De beoordeling geschiedt door een jury bestaande uit juristen van internationale bekendheid en erkende bekwaamheid, leden van bovengenoemde Internationale Vereniging.

4. De in te zenden werken moeten in zes exemplaren, uiterlijk op 1 februari 1979 zijn toegezonden op het volgende adres:

„Fondazione prof. Giuseppe Ciardi, presso il Gruppo Italiano della „Societa Internazionale di diritto penale militare e di diritto della „guerra – Viale delle Milizie 5C – 00192 Roma”.

5. De uitslagen zullen worden bekend gemaakt gedurende het 8e Congres van de Internationale Vereniging voor Militair Strafrecht en Oorlogsrecht te Ankara.

Militair Juridisch Brevet

Bij beschikking van de Chef Landmachtstaf van 12 juni 1978 is het brevet voor meer uitgebreide kennis van het militaire recht toegekend aan de reserve-tweede luitenant van de Militair Juridische Dienst Mr P. H. K. M. Ruding.

Op 5 juli 1978 is door de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten het brevet voor meer uitgebreide kennis van het militaire recht uitgereikt aan de kapitein Mr A. T. M. Vrijhoeven en aan de kapitein Mr H. W. Bezemer.

Errata

Op pagina 357 van deze jaargang dient in noot 3, derde regel het cursief gedrukte woord „strafrecht” te luiden „strafreden”.

Op pagina 359 dient in het naschrift, 5e regel van boven op de ... te worden geplaatst het getal 357.

Op pagina 388 dient in de „kop” van de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 1 maart 1978 achter „Leden” te worden ingevoegd: Mr Fikkert.

Rapportage vertrouwensman en geldboete

Door de Minister van Defensie worden rapportages betreffende de toepassing van het instituut vertrouwensman en de geldboete aangeboden aan de Vaste Commissie voor Defensie.

Deze rapportages geven een overzicht van het gebruik van het instituut vertrouwensman en de geldboete bij de 3 krijgsmachtdelen en de Koninklijke Marechaussee.

In de hier opgenomen rapportage staan ter vergelijking naast elkaar de rapportages van de tweede en eerste halfjaren van 1977 en 1976. Tenslotte wordt een overzicht gegeven van de in die perioden betaalde geldboeten.

I. KONINKLIJKE MARINE

	Tweede halfjaar 1977	Eerste halfjaar 1977	Tweede halfjaar 1976	Eerste halfjaar 1976
1. Aantal tuchtprocessen	3063	4086	3663	4682
2. Afgedaan zonder straf	609 (20%)	880 (22%)	916 (25%)	1050 (22%)
3. Opgelegde straffen:	2454	3206	2747	3632
a. berisping	351 (14%)	466 (15%)	354 (13%)	497 (14%)
b. strafdienst	600 (25%)	780 (24%)	690 (25%)	975 (27%)
c. verplichting ex 3.3 WK	23 (1%)	34 (1%)	39 (1%)	54 (1%)
d. geldboete	644 (26%)	846 (26%)	758 (28%)	933 (26%)
e. licht arrest	277 (11%)	401 (13%)	339 (12%)	437 (12%)
f. licht arrest + strafdienst	423 (17%)	524 (16%)	462 (17%)	608 (17%)
g. verzwaard arrest	136 (6%)	155 (5%)	105 (4%)	128 (3%)
4. Gebruik van het instituut vertrouwensman	34 (1,1%)	68 (1,6%)	33 (0,8%)	50 (1,0%)
5. Toegevoegde vertrouwenslieden	-	-	-	-
6. In de functie van vertrouwensman traden op:				
a. officieren	14	28	17	26
b. onderofficieren	19	39	16	20
c. niet gegradueerden	1	1	-	3
d. geestelijk verzorgers	-	-	-	-
e. burgers	-	-	-	-
7. Uittstel tuchtproces:	7	13	8	5
a. om vertrouwensman te kiezen	4	-	5	4
b. voor nader beraad	2	11	3	1
c. om beide redenen	1	2	-	-
8. Gerestitueerde reiskosten vertrouwensman	-	-	-	-

9. Vertrouwensman niet toegelaten wegens:			
a. zijn van medegerapporteerde	-	-	-
b. verstoring van de orde	-	-	-
c. dringende dienstverplichting	2	1	-
10. Toepassing art. 50 WK			
a. met vertrouwensman	-	-	-
b. zonder vertrouwensman	-	-	-
11. Beklagzaken			
a. met vertrouwensman	7	19	10
b. zonder vertrouwensman	-	-	1
	7	19	9
12. Afdoeing door andere tot straffen bevoegde meerdere dan die in wiens handen het rapport is gesteld i.v.m. procedureregels			
	-	-	-
			2

II. KONINKLIJKE LANDMACHT

	Tweede halfjaar 1977	Eerste halfjaar 1977	Tweede halfjaar 1976	Eerste halfjaar 1976
1. Aantal tuchtproessen	16.589	17.487	15.865	15.738
2. Afgedaan zonder straf	2.562 (15%)	2.547 (15%)	2.242 (14%)	2.127 (14%)
3. Opgelegde straffen:	14.027	14.940	13.623	13.611
a. berisping	949 (7%)	962 (7%)	890 (7%)	1)
b. strafdienst	941 (7%)	937 (6%)	984 (7%)	1)
c. verplichting ex 3.3 WK	703 (5%)	793 (5%)	685 (5%)	1)
d. geldboete	7.980 (57%)	8.481 (57%)	7.457 (55%)	7.442 (55%)
e. licht arrest	2.404 (17%)	2.593 (17%)	2.473 (18%)	1)
f. licht arrest + strafdienst	109 (1%)	180 (1%)	126 (1%)	1)
g. verzuwaard arrest	941 (7%)	994 (7%)	1.008 (7%)	1)
4. Gebruik van het instituut vertrouwensman	1.067 (6%)	1.521 (9%)	1.514 (10%)	1.648 (11%)
5. Toegevoegde vertrouwenslieden	25	43	68	97
6. In de functie van vertrouwensman traden op:				
a. officieren	102	161	240	280
b. onderofficieren	303	380	367	319
c. niet gegradueerden	624	940	861	1.001
d. geestelijk verzorgers	37	38	39	44
e. burgers	1	2	7	4
7. Uitzetel tuchtproces:	244	317	347	283
a. om vertrouwensman te kiezen	137	174	198	167
b. voor nader beraad	85	122	125	99
c. om beide redenen	22	21	24	17
8. Geresitueerde reiskosten vertrouwensman	6	2	6	1

9. Vertrouwensman niet toegelaten wegens:					
a. zijn van medegerapporteerde	5	12	6	14	
b. verstoring van de orde	1	-	2	6	
c. dringende dienstverplichting	2	2	-	4	
10. Toepassing art. 50 WK					
a. met vertrouwensman	8	11	11	13	
b. zonder vertrouwensman	19	27	63	15	
11. Beklagzaken					
a. met vertrouwensman	43	78	55	68	
b. zonder vertrouwensman	67	69	74	87	
12. Afdoening door andere tot straffen bevoegde meerdere dan die in wiens handen het rapport is gesteld i.v.m. procedureregels					
	1	4	1	6	

1) Onbekend; zie beantwoording kamervragen leden Kombrink en De Vries. Aanhangsel van Handelingen Tweede Kamer, zitting 1976-1977, blz. 1429-1430. (Opgenomen in M.R.T. LXX (1977) blz. 246).

III. KONINKLIJKE LUCHTMACHT

	Tweede halfjaar 1977	Eerste halfjaar 1977	Tweede halfjaar 1976	Eerste halfjaar 1976
1. Aantal tuchtprocessen	696	750	515	461
2. Afgedaan zonder straf	123 (18%)	104 (14%)	99 (19%)	75 (16%)
3. Opgelegde straffen:	573	646	416	386
a. berisping	15 (3%)	18 (3%)	25 (6%)	6 (2%)
b. strafdienst	28 (5%)	—	—	—
c. verplichting ex 3.3 WK	—	—	—	—
d. geldboete	319 (56%)	371 (57%)	219 (52%)	239 (62%)
e. licht arrest	143 (25%)	168 (26%)	115 (28%)	93 (24%)
f. licht arrest + strafdienst	—	—	—	—
g. verzuwaard arrest	68 (12%)	89 (14%)	57 (14%)	48 (12%)
4. Gebruik van het instituut vertrouwensman	184 (26%)	124 (17%)	98 (19%)	108 (23%)
5. Toegevoegde vertrouwenslieden	38	17	6	8
6. In de functie van vertrouwensman traden op:				
a. officieren ¹⁾	44	23	1)	1)
b. onderofficieren ¹⁾	109	81	1)	1)
c. niet gegradueerden ¹⁾	16	12	1)	1)
d. geestelijk verzorgers	14	6	7	3
e. burgers	1	2	—	1
7. Uitzetel tuchtproces:				
a. om vertrouwensman te kiezen	1	4	7	12
b. voor nader beraad	—	2	—	6
c. om beide redenen	1	1	6	3
	—	1	1	3
8. Geresitueerde reiskosten vertrouwensman	1	1	—	—

9. Vertrouwensman niet toegelaten wegens:				
a. zijn van medegerapporteerde	-	-	-	-
b. verstoring van de orde	-	-	-	-
c. dringende dienstverplichting	-	-	-	-
10. Toepassing art. 50 WK				
a. met vertrouwensman	-	1	-	-
b. zonder vertrouwensman	-	1	-	-
11. Beklagzaken				
a. met vertrouwensman	-	-	1	5
b. zonder vertrouwensman	-	-	-	-
12. Afdoening door andere tot straffen bevoegde meerdere dan die in wiens handen het rapport is gesteld i.v.m. procedureregels				
	-	-	-	-

t) onbekend.

IV. KONINKLIJKE MARECHAUSSEE

	Tweede halfjaar 1977	Eerste halfjaar 1977	Tweede halfjaar 1976	Eerste halfjaar 1976
1. Aantal tuchtprocessen	51	40	41	42
2. Afgedaan zonder straf	8	10	3	10
3. Opgelegde straffen:	43	30	38	32
a. berisping	2	-	-	-
b. strafdienst	-	-	1	1
c. verplichting ex 3.3 WK	-	-	-	-
d. geldboete	30	14	27	22
e. licht arrest	11	13	10	9
f. licht arrest + strafdienst	-	-	-	-
g. verzuwaard arrest	-	3	-	-
4. Gebruik van het instituut vertrouwensman	18	18	5	5
5. Toegevoegde vertrouwenslieden	-	-	-	-
6. In de functie van vertrouwensman traden op:				
a. officieren	4	9	1	2
b. onderofficieren	14	8	4	2
c. niet gegradueerden	-	1	-	-
d. geestelijk verzorgers	-	-	-	1
e. burgers	-	-	-	-
7. Ufistel tuchtproces:				
a. om vertrouwensman te kiezen	-	-	-	-
b. voor nader beraad	-	-	-	-
c. om beide redenen	-	-	-	-
8. Geresitueerde reiskosten vertrouwensman	-	-	-	-

9. Vertrouwensman niet toegelaten wegens:					
a. zijn van medegerapporteerde	-	-	-	-	-
b. verstoring van de orde	-	-	-	-	-
c. dringende dienstverplichting	-	-	-	-	-
10. Toepassing art. 50 WK					
a. met vertrouwensman	-	-	-	-	-
b. zonder vertrouwensman	-	-	-	-	-
11. Beklagzaken					
a. met vertrouwensman	-	-	-	-	-
b. zonder vertrouwensman	-	-	-	-	-
12. Afdoening door andere tot straffen bevoegde meerdere dan die in wiens handen het rapport is gesteld i.v.m. procedurerels					
	-	-	-	-	-

V. NADERE GEGEVENS OVER DE KRIJGSTUCHELIJKE GELDBOETE

	Tweede halfjaar 1977	Eerste halfjaar 1977	Tweede halfjaar 1976	Eerste halfjaar 1976
<i>In totaal is aan krijgstuuchtelijke geldboeten betaald:</i>				
Koninklijke marine	12.416,02	14.946,01	13.846,51	17.322,50
Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht gezamenlijk	208.176,83	196.818,63	182.199,74	171.971,61
<i>De gemiddelde geldboeten bedroegen bij:</i>				
Koninklijke marine	19,34	17,66	18,27	18,03
Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht gezamenlijk	24,99	22,20	23,88	22,22

gelegenheidstelling tot verantwoording. Hier is geen sprake van de voornemen-procedure van artikel 103 der Ambtenarenwet 1929. Slechts het administratieve orgaan, dat tot straffen bevoegd is, kan deze procedure in gang zetten. De bedoeling daarvan moet dan uit de desbetreffende kennisgeving onmiskenbaar blijken. Beroep ex art. 103 niet-ontvankelijk. (A.r.a.r. art. 80-82 Ambtenarenwet 1929 art. 103) Naschrift E.H.N.	485
Eiser voldeed niet aan de norm, dat hij als gemiddeld zeer goed luitenant-kolonel kon worden gekwalificeerd. Terecht voor bevordering voorbij gegaan. Uit het vragen van advies aan de Raad van Advies mag niet worden afgeleid dat de minister zich zou hebben vastgelegd op het oordeel, dat eiser tot de meest geschikte luitenant-kolonels behoorde. Het in de overwegingen van een benoemingsbesluit melding maken van het voornemen de ministeriële beschikking van 5 augustus 1970 KL 500.425/B te wijzigen kan niet worden gelijkgesteld met een daadwerkelijke, rechtskracht bezittende, wijziging van die regeling. (Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren, art. 48)	491

Boekbesprekingen

<i>Mr F. F. Langemeijer</i> ; „Les juges kaki” van Mireille Debard en Jean-Luc Henning éditions Alain Moreau, Paris 1977. 297 pp. FF 34,-.	495
---	-----

Opmerkingen en mededelingen

<i>Mr S. W. P. C. Braunius</i> ; Bezwaarschrift inzake onbenulligheden.	498
Wetenschappelijke prijs, ingesteld door de stichting „Professor Giuseppe Ciardi”.	501
Militair Juridisch Brevet.	502
Errata.	502
Rapportage vertrouwensman en geldboeten	503

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Dr Mr *Th. J. Clarenbeek*, Majoor van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr *J. O. de Lange*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr *Th. C. van Gelder*, Kapitein ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, 6741 BE Lunteren.

Telefoon: 070-824041, tst. 2403,

08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr *E. H. Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr *J. R. Stellinga*;

Mr *N. Keijzer*, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee der 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1977 f 23,—. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1977 verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,25.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 30,— per pagina tot een maximum van f 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXI
oktober 1978

Aflevering

10

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

- Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch en Mr E. R. Scholma*; Het wetsontwerp
Vermogenssancties en de betekenis daarvan voor het militaire strafrecht 513

Strafrechtspraak

- Overtreding van de parkeergeldverordening van de gemeente Apeldoorn (parkeren
zonder parkeergeld te betalen). Krijgsraad niet bevoegd omdat het een
belastingovertreding betreft. Verwijzing naar het bevoegde Kantongerecht.
(I.M.S.T. art. 79; Wet R.O. art. 56; Wet Motorrijtuigenbelasting art. 20).
Naschrift W.H.V. 529
- Een marechaussee der eerste klasse had, in burger gekleed, een pistool (FN
Browning) bij zich gedragen, terwijl in zijn legeringskast vier scherpe patronen
7.62 mm werden gevonden.
Diverse beslissingen. (Vuurwapenwet art. 3; W.v.Sr. art. 63; RLLu art. 14a ev;
W.K. art. 58 en 60). Naschrift W.H.V. 531
- Een personenauto geparkeerd op een parkeerterrein als bedoeld in artikel 1 van de
Parkeerautomatenverordening van de gemeente Den Helder, zonder zichtbare
aanbrenging van een geldige parkeerkaart. Indien het telastegelegde zou worden
bewezen zou het opleveren een belastingstrafzaak, zodat de krijgsraad niet
bevoegd is daarvan kennis te nemen. Toezending aan de kantonrechter te
Alkmaar. Bevestigd door het Hoog Militair Gerechtshof. (I.M.S.T. art. 79; Wet
R.O. art. 56; Wet Motorrijtuigenbelasting art. 20) 541
- „Als militair opzettelijk tegen een meerdere het misdrijf van smaadschrift plegen”.
Het in het tijdschrift „Twintig” van de VVDM met naam noemen van een
meerdere en van een door de Krijgsraad hem opgelegde veroordeling wegens het
„achteroverdrukken” van levensmiddelen. Toepassing van artikel 1, tweede lid,
van het Wetboek van Strafrecht. Verwerping van verweren. (W.M.Sr. art. 76;
W.Sr. art. 1(2), 261). Naschrift W.H.V. 544
- Opzettelijke ongehoorzaamheid gepleegd door een dienstplichtige jager, die
weigerde, tijdens een oefening, deel te nemen aan een les touwbaan. (W.M.Sr.
art. 114). Naschrift W.H.V. 550

Administratieve Rechtspraak

- Verzoek om goedkeuring, als bedoeld in artikel 4 onder a van het Verplaatsingskos-
tenbesluit 1962 alsmede verzoek om verblijfskostenvergoeding in evenbedoelde
bepaling bedoeld. Gedaagdes bestreden besluit houdt in een weigering om terug

BIJDRAGEN**Het wetsontwerp Vermogenssancties en de betekenis daarvan voor het militaire strafrecht**

door

PROF. JHR MR TH. W. VAN DEN BOSCH EN MR E. R. SCHOLMA

Bij ministerieel besluit van 9 mei 1966 werd een commissie ingesteld die tot taak had:

- 1) een onderzoek in te stellen naar de toepassing van vermogensstraffen en -maatregelen en daaromtrent rapport uit te brengen;
- 2) van advies te dienen of:
 - a) de speciale maxima voor de straf van geldboete dienen te worden verhoogd;
 - b) de algemene bepalingen betreffende het opleggen en tenuitvoerleggen van vermogensstraffen en maatregelen herziening behoeven.

Zij werd in de wandeling aangeduid, naar haar laatste voorzitter, als de commissie Van Binsbergen. In 1969 verscheen het eerste interimrapport, op 26 oktober 1970 het tweede en in 1972 het eindrapport. De rapporten werden niet, zoals vele andere, in de archieven van het ministerie van justitie bijgezet, maar reeds op 25 april 1975¹⁾ werd een wetsontwerp ingediend, waarin een aantal voorstellen van de commissie, die geen belangrijke principiële aspecten hadden, waren vervat. Het leidde tot de wet van 8 september 1976, Stbl 484. Ingevolge deze wet²⁾:

- 1) kan de rechter, indien bij het vonnis een of meer geldboeten zijn opgelegd tot een bedrag van tenminste 500 gulden, bepalen dat dat bedrag in termijnen wordt betaald (art. 24a, lid 1, Sr.)
- 2) kan voor elke volle 25 gulden niet meer dan één dag vervangende hechtenis worden opgelegd, i.p.v. voor elke 50 cents (art. 24, lid 3, Sr.)
- 3) wordt bij niet tijdige betaling het bedrag van de geldboete van rechtswege met f 25,- verhoogd en de veroordeelde door het O.M. gemaand alsnog te betalen; bij niet volledige voldoening binnen 30 dagen wordt hij opnieuw gemaand en het nog verschuldigde bedrag van rechtswege verder verhoogd met één vijfde, doch ten minste met 25 en ten hoogste met 1.000 gulden (art. 24b, lid 1 en 2 Sr.)
- 4) wordt de verhaalsmogelijkheid op het vermogen van de

¹⁾ Bijlagen Handelingen II 74/75, nr. 13386.

²⁾ Zie hieromtrent: P. J. P. TAK, Het Wetsontwerp herziening tenuitvoerlegging vermogensstraffen, N.J.B. 1975, pp. 1085-1095.

veroordeelde uitgebreid tot de tegoeden op bank- en girorekeningen, waarover hij ten eigen bate vermag beschikken (art. 576 Sv.)

De inwerkingtreding van deze wet zal binnenkort plaatsvinden en samenhangende daarmee zal de inning van geldboeten in belangrijke mate worden geautomatiseerd. Later zal dat ook met de transacties geschieden.

Inmiddels is op 2 mei 1978 een wetsontwerp ingediend waarin een aantal andere, hierna te bespreken voorstellen van de commissie is geconcretiseerd.³⁾

„Tot de doeleinden van het wetsontwerp behoort de toepassing „van de vrijheidsstraf terug te dringen . . .

„Een . . . beperkende factor is . . . de rechterlijke vrijheid.

„De wetgever kan wel signalen geven volgens welke hij in beginsel „voorkeur heeft voor vermogenssancities boven korte vrijheidsstraf- „fen, maar wanneer de wet wel (mede) vrijheidsstraffen bedreigt, kan „men het de rechter niet euvel duiden indien hij, ondanks zulke signa- „len, vrijheidsstraffen oplegt wanneer zij naar zijn overtuiging geboden „zijn” (M.v.T. p. 22).

De minister wil echter de rechter niet dwingen door de bedreigde gevangenisstraffen bij enkele delicten (rijden onder invloed, eenvoudige diefstal) te schrappen omdat men boetes niet ten volle kan relateren aan de draagkracht van de veroordeelde. Bovendien heeft de vermogensstraf verschillende nadelen: een vermogenssancie van bepaalde omvang treft de een nu eenmaal zwaarder dan de ander, welk effect echter door het hierna te bespreken draagkrachtbeginsel kan worden verminderd; zij kunnen dikwijls gemakkelijk worden afgewenteld; zij zijn soms fiscaal of sociaal aftrekbaar, dat wil zeggen dat de veroordeelden het boetebedrag in de vorm van een bijstanduitkering kunnen terugkrijgen (M.v.T. p. 20).

BOETECATEGORIEËN

Het bestaande geldboetestelsel met zijn ondoorzichtig systeem van speciale maxima verdwijnt. Daarvoor komen in de plaats 6 categorieën waarvan de maxima respectievelijk 500, 2.500, 10.000, 25.000, 100.000 en 1.000.000 gulden bedragen (art. 23, lid 4 Sr. nieuw). Het is de bedoeling dat de wetgever de strafbare feiten indeelt in de categorieën 1 t/m 4. De vijfde categorie blijft voorbehouden aan die delicten waar een bijzondere hoge boetebedreiging op zijn plaats is. De zesde categorie is speciaal gecreëerd voor het geval rechtspersonen of vennootschappen

³⁾ Herziening van bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Wet op de economische delicten en enkele andere wetten in verband met de oplegging van vermogenssancities (Wet vermogenssancities), Bijlagen Handelingen II, 77/78, nr. 15012.

worden veroordeeld. Indien n.l. in dat geval de voor het feit bepaalde boetecategorie geen passende bestraffing toelaat kan een geldboete worden opgelegd tot ten hoogste het bedrag van de naast-hogere categorie (art. 23, lid 7 Sr. nieuw). In een afzonderlijk wetsontwerp dat tegelijk in werking zal treden met het wetsontwerp 15012, zullen de strafbare feiten voorkomende in alle belangrijke wetten in boetecategorieën worden ingedeeld. Voor strafbare feiten, waarop geen geldboete is gesteld of die niet in een boetecategorie zijn ingedeeld, kan een geldboete worden opgelegd tot ten hoogste het bedrag van de eerste, respectievelijk de derde categorie, al naar gelang het een overtreding of een misdrijf betreft (art. 23, lid 6 Sr. nieuw).

VERHOOGING VAN DE MINIMUM BOETE EN UITBREIDING VAN HET RECHTERLIJK PARDON

De minimum boete wordt verhoogd van *f* 0,50 tot *f* 5,- (art. 23, lid 2 Sr. nieuw) en min of meer daarmee samenhangend wordt de mogelijkheid om bij een veroordelend vonnis af te zien van het opleggen van een straf of maatregel (het z.g. rechterlijk pardon) die nu bestaat voor de kinderrechter en de kantonrechter, uitgebreid tot elke rechter (art. 9a Sr. nieuw). De kantonrechter kan er nu toe overgaan indien hij dit raadzaam acht i.v.m. de geringe betekenis van het feit *en* – dus cumulatief – de omstandigheden waaronder het is begaan, terwijl voor de kinderrechter daar nog bij komt de persoonlijkheid van de dader. In de toekomst zal elke rechter er toe kunnen overgaan indien hij dat raadzaam acht i.v.m. de geringe ernst van het feit, de persoonlijkheid van de dader *of* – dus alternatief – de omstandigheden waaronder het feit is begaan dan wel die zich nadien hebben voorgedaan. De onmogelijkheid om in bepaalde gevallen het rechterlijk pardon toe te passen bleek in de praktijk vaak uit te draaien op een geldboete van *f* 0,50 „die in deze tijd niet meer als een serieuze straf „(is) op te vatten, maar in feite een gecamoufleerde vorm van rechterlijk „pardon is” (M.v.T. p. 22). De minister achtte het derhalve juister de minimumboete door verhoging weer het karakter van een sanctie te geven en in de gevallen waarin de rechter een materiële sanctie overbodig acht, hem de gelegenheid te geven de „Koninklijke weg” te bewandelen, n.l. te veroordelen zonder oplegging van straf of maatregel.

WAARBORG SOM

In geval van een voorwaardelijke veroordeling, kan de rechter bij wijze van bijzondere voorwaarde stellen dat een waarborgsom wordt gestort, ten hoogste gelijk aan het verschil tussen het maximum van de geldboete die voor het feit kan worden opgelegd en de opgelegde boete (art. 14e, lid 1, 3° Sr. nieuw). Op het ogenblik is het opleggen van de

verplichting tot storting van een waarborgsom een maatregel in het economisch strafrecht, die echter zal worden afgeschaft. In het economisch strafrecht werd deze maatregel bijna nooit opgelegd (in de jaren 1973 t/m 1977 respectievelijk 13, 4, 13, 3 en 6 maal). Men kan zich afvragen of dat anders zal worden nu zij naar het gewone strafrecht wordt overgeheveld en de vorm van een bijzondere voorwaarde heeft gekregen.

AFZONDERLIJK OPLEGGEN VAN BIJKOMENDE STRAFFEN

Elke bijkomende straf kan, in de gevallen waarin de wet haar oplegging toelaat, zowel afzonderlijk als tezamen met hoofdstraffen en met andere bijkomende straffen worden opgelegd (art. 9 lid 3 Sr. nieuw). Dit hangt samen met het rechterlijk pardon, wanneer de rechter bevoegd wordt geheel af te zien van het opleggen van een straf ligt het in de rede hem ook de bevoegdheid te geven met oplegging van een bijkomende straf te volstaan. Op dit ogenblik kan, met een beperking, alleen de bijkomende straf van verbeurdverklaring in plaats van de hoofdstraf worden opgelegd.

WIJZIGING IN DE REGULERINGEN BETREFFENDE DE VERBEURDVERKLARING EN DE ONTTREKKING AAN HET VERKEER

Deze reguleringen worden zodanig gewijzigd dat de positie van de „derde rechthebbende” beter beschermd is. Voorwerpen die vatbaar zijn voor verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer en die aan een ander dan de veroordeelde toebehoren kunnen alleen maar worden verbeurd verklaard of aan het verkeer onttrokken, indien die andere bekend was met het gebruik dat van die voorwerpen in verband met het feit is gemaakt, dan wel dat gebruik redelijkerwijze had kunnen vermoeden (art. 33a, lid 2 Sr. nieuw).

Verder worden alle maatregelen die het Wetboek van Strafrecht kent ondergebracht in Titel IIa, die nu alleen over de onttrekking aan het verkeer handelt.

ONTNEMING VAN HET WEDERRECHTELIJK VERKREGEN VOORDEEL

In het gewone strafrecht wordt nu de alleen in het economisch strafrecht voorkomende maatregel van ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel ingevoerd (art. 36f Sr. nieuw), met deze beperking dat het geschatte voordeel geen betrekking mag hebben op feiten soortgelijk aan die, welke zijn telastegelegd. De ontneming van het wederrechtelijk verkregen voordeel kan ook door het O.M. als voorwaarde worden gesteld ter voorkoming van strafvervolging (art. 74, lid 2d Sr. nieuw). Het toepassen van deze maatregel, in plaats van het wederrechtelijk verkregen voordeel in de boete in te calculeren, heeft het voordeel dat niet een verkeerde indruk wordt gewekt over de

zwaarte van het gepleegde feit. Ook hier kan de opmerking worden gemaakt dat van deze maatregel in het economisch strafrecht nauwelijks gebruik werd gemaakt (in de jaren 1973 t/m 1977 respectievelijk 0, 3, 0, 6 en 3 maal).

GROTERE MOGELIJKHEDEN TOT HET OPLEGGEN VAN GELDBOETEN EN TOT TRANSIGEREN, BEPERKING VAN DE ONHERROEPELIJKHEID VAN DE TRANSACTIE

De beperkingen die op het ogenblik voor de rechter nog bestaan om geldboete op te leggen, worden opgeheven (art. 23, lid 5 Sr. nieuw). Ook de transactiebevoegdheid van het O.M. wordt uitgebreid. Zij wordt mogelijk gemaakt voor misdrijven waarop niet meer dan 6 jaar gevangenisstraf is gesteld en voor alle overtredingen, ongeacht of op de desbetreffende overtreding geldboete is gesteld. Maar de transactie met betrekking tot een misdrijf zal niet langer in alle gevallen onherroepelijk zijn. Een bevel van een gerechtshof ex art. 12 Sv om een vervolging in te stellen of voort te zetten, gegeven naar aanleiding van een beklag, gedaan binnen 6 maanden nadat door de verdachte aan de transactievoorwaarden is voldaan, doet het recht tot strafvordering herleven als ware het niet vervallen geweest (art. 74 b Sr. nieuw). De hier ingevoerde rechterlijke controle acht de minister niet zo zeer noodzakelijk omdat zonder een dergelijke controle gevreesd zou moeten worden voor een onverantwoord transactiebeleid maar omdat anders de van belang geachte functie van conflictoplossing van het strafrecht in het gedrang zou kunnen komen (Mv. T., p. 39). Dit geldt in het bijzonder bij gedragingen van overheidsdienaren (b.v. mishandeling van een burger door een politieagent).

VERZWARING VAN DE MOTIVERINGSPLICHT VAN DE RECHTER

De taak van de rechter op dit punt wordt in tweeërlei opzicht verzwaaard:

1. Bij het opleggen van een geldboete boven de *f* 500,- moet hij in zijn vonnis aangeven op welke wijze rekening is gehouden met de draagkracht van de verdachte (art. 359 lid 8 Sv., nieuw);

2. Bij het opleggen van een vrijheidsbenemende straf of maatregel en van een bijkomende straf waarbij de ontzetting van bepaalde rechten of de ontzegging van bepaalde bevoegdheden wordt uitgesproken geeft het vonnis in het bijzonder de redenen op die tot die keuze, die tot gehele of gedeeltelijke onvoorwaardelijke oplegging of die die tot de keuze van een bijzondere voorwaarde hebben geleid; bovendien worden zoveel mogelijk de omstandigheden aangegeven waarop bij de vaststelling van de duur van de straf is gelet (art. 359, lid 6 en 7 Sv., nieuw).

Tot nu toe heeft de rechter weinig geneigdheid getoond strafmaat en strafsoort nader te motiveren en heeft de H.R. het toegeven aan

die neiging niet al te veel belemmeringen in de weg gelegd. BEERLING vreest dat „Zolang over de doelstellingen van de straf geen overeenstemming bestaat men de mogelijkheid niet (kan) uitsluiten dat het effect van wetwijzigingen, waarbij zwaardere en specifieke motiveringseisen worden gesteld, slechts zal zijn dat vonnissen en arresten uitvoeriger, niet dat zij helderder worden . . . Zolang ook bij de leden van de Hoge Raad geen andere inzichten zijn doorgebroken valt te vrezen dat de Hoge Raad slechts zal eisen dat het vonnis een groot aantal zinledige formules in plaats van de ene thans gebruikelijke „bevat.”⁴⁾

De H.R. is echter de laatste jaren duidelijk bezig de motiveringsplicht uit te breiden⁵⁾ en wanneer nu de wet zwaardere eisen gaat stellen op dat punt zou het zeer wel kunnen zijn dat de H.R. aan die bepalingen werkelijk inhoud gaat geven. De M.v.T. (p. 37) signaleert dat de uitbreiding van de motiveringsplicht tot taakverzwaring van de rechter zal leiden, maar voegt er meteen aan toe dat dat ook wel zou kunnen meevallen en ondergraaft daarmee tegelijkertijd het opgebouwde systeem: „Wanneer in een standaardgeval (een voorbeeld vormen overtredingen van art. 26, vooral lid 2 W.V.W., het rijden met een te hoog alcoholpromillage) een standaard straf wordt opgelegd kan ook met een gestandaardiseerde formule worden volstaan” (M.v.T., p. 37). Men kan beter zeggen dat met een gestandaardiseerde formule *moet* worden volstaan omdat er in een dergelijk geval met de beste wil van de wereld er niet beter gemotiveerd kan worden dan met een gestandaardiseerde kreet.

Indien de H.R. het opvolgen van deze suggestie zal tolereren en indien men bedenkt dat het grootste deel van de vonnissen niet onder de motiveringsplicht zal vallen omdat of daarbij alleen een boete wordt opgelegd van niet hoger dan 500 gulden of omdat met een stempelvonnis kan worden volstaan⁶⁾, zal inderdaad van een belangrijke taakverzwaring niet kunnen worden gesproken. Indien de verzwaring van de motiveringsplicht er toe zou leiden dat, wanneer er werkelijk iets bijzonder te zeggen valt, dat ook werkelijk geschiedt, zullen de nieuwe bepalingen aan hun doel hebben beantwoord en moet men niet verwachten dat elk vonnis uitvoerig wordt gemotiveerd.

HET DRAAGKRACHTBEGINSEL

Op grond van art. 24 Sr. (nieuw) moet bij de vaststelling van de geldboete de rechter rekening houden met de draagkracht van de

⁴⁾ H. W. R. BEERLING, Motivering door de rechter van de strafmaat, N.J.B. 1975, p. 125.

⁵⁾ TH. W. VAN VEEN, De Hoge Raad en het verweer van de verdachte – art. 358 en 359 Sr., R.M.T. 1975, p. 417.

⁶⁾ Wel moet het mondeling uitgesproken vonnis aan alle motiveringseisen voldoen, maar de schriftelijke neerslag daarvan kan worden beperkt.

verdachte in de mate waarin hij dat nodig acht met het oog op een passende bestraffing van de verdachte zonder dat deze onevenredig wordt getroffen.

Er moet evenredigheid bestaan tussen de geldboete en de draagkracht van de verdachte, welke echter op twee manieren wordt getemperd. Vooreerst door het maximum van de toepasselijke boetecategorie waaronder het feit valt en doordat uit de tekst van art. 24 Sr (nieuw) blijkt dat binnen de toepasselijke boetecategorie de rechter geen hogere geldboete mag opleggen dan hij ter verwezenlijking van de door hem voor ogen staande strafdoelen nodig acht (M.v.T. p. 42).

Ook zonder dit uitdrukkelijke voorschrift heeft de rechter tot nu toe altijd rekening gehouden met de financiële omstandigheden van de verdachte maar nu zal hij dat ook moeten motiveren en het komt ons voor dat in de memorie van toelichting hierover wel wat te gemakkelijk wordt gedacht: „...de rechter (zal) bij de hantering van „het draagkrachtbeginsel . . . de inkomens- en vermogenspositie van „de verdachte niet zo nauwkeurig mogelijk behoeven vast te stellen. „Hij zal kunnen volstaan met hem bekende feiten of omstandigheden. „Daaronder zijn begrepen feiten of omstandigheden die op grond van „de ervaring of uit andere hoofde bekend zijn en natuurlijk ook „gegevens die de verdachte zelf heeft verstrekt” (M.v.T., p. 43). Maar het is wel zo dat van al die feiten omstandigheden ter terechtzitting moet zijn gebleken⁷⁾ tenzij zij van algemene bekendheid zijn. Ook hier zal men niet kunnen ontkomen aan standaardformules, tenzij er werkelijk iets bijzonders aan de hand is.

Na de bespreking van het wetsontwerp 15012 in het algemeen dient nog te worden nagegaan de betekenis die het heeft voor het militaire strafrecht.⁸⁾

Alvorens daartoe over te gaan is het misschien wel eens nuttig een, nog geenszins volledig, overzicht te geven van de wijze waarop in het verleden de aanpassing van het militaire straf- en strafprocesrecht aan het zich ontwikkelende commune straf- en strafprocesrecht is verlopen.

Het materiële militaire strafrecht is aanvullend recht en op grond daarvan (artt. 1 en 2 W.v.M.Sr.) is het materiële commune strafrecht daarin van rechtswege van toepassing. Een wijziging in het commune strafrecht werkt dan ook van rechtswege in het militaire strafrecht door.

Soms wordt dan echter de logische samenhang doorbroken en is het

⁷⁾ BLOK en BESIER, Het Nederlandsche Strafprocesrecht deel II, p. 183 en 213.

⁸⁾ De hiervoor genoemde wet van 8 september 1976, Stbl. 84 kan zonder moeilijkheden in het militaire strafrecht worden toegepast zoals hierna zal worden uiteengezet.

onmogelijk of uitermate bezwaarlijk het gewijzigde commune strafrecht in het militaire strafrecht toe te passen, zonder dat dit aan de gewijzigde bepalingen wordt aangepast. Bij het procesrecht ligt het anders. Het militaire strafprocesrecht is een afzonderlijke regeling en een wijziging in de commune strafvordering werkt niet zonder meer door. Zou niets worden gedaan dan raakt het militaire strafprocesrecht achterop, omdat het van alle vernieuwingen verstoken blijft. Maar desalniettemin raakt een wijziging van het Wetboek van Strafvordering veelal toch het militaire strafprocesrecht omdat men zich langzamerhand daarin veel verwijzingen heeft veroorloofd naar het Wetboek van Strafvordering. Wordt dat gewijzigd dan moet worden nagegaan of die verwijzingen nog wel kloppen. Het is dus zaak bij elke wijziging van het commune straf- en strafprocesrecht zorgvuldig na te gaan of dan ook het militaire straf- en strafprocesrecht moet worden gewijzigd.

Nu moet helaas worden geconstateerd dat al sedert onheugelijke tijden aan deze aangelegenheid onvoldoende aandacht is besteed. Meestal werd bij de voorbereiding van een wijziging in het commune strafrecht helemaal niet aan het militaire strafrecht gedacht. Was dat wel het geval of werden de regering of de indieners van een initiatief wetsontwerp tijdig gewaarschuwd dan vond men wel argumenten (lees: uitvluchten) om het militaire recht buiten beschouwing te laten. Of „reeds eene oppervlakkige beschouwing van de regeling de- „zer procedure (betreffende de herziening van uitspraken) doet zien, „dat hare overplaatsing in het militaire recht niet zonder ingrijpende „wijziging zou kunnen geschieden”⁹⁾, of „waarom nu aan de burger- „lijke justiciabelen het benefice van het nieuwe instituut (van de „voorwaardelijke veroordeling) langer dan nodig te onthouden, omdat „de voorbereiding van de toepassing daarvan op militairen onder „de tegenwoordige buitengewone omstandigheden meer tijd zal vor- „deren dan aanvankelijk kon worden vermoed?”¹⁰⁾, of „het zou boven- „dien niet wel aangaan om de thans in verband met de invoering der „nieuwe (militaire) strafwetten noodige wijzigingen (van de rechts- plegingen waarom in het voorlopig verslag was gevraagd) aan het „oordeel der Volksvertegenwoordiging te onderwerpen, zonder dat „de Raad van State in de gelegenheid is geweest Hare Majesteit de „Koningin van advies te dienen”¹¹⁾, of „. . . zij (de bewindslieden) „(zijn) erop bedacht de partiële herziening binnen bepaalde objectieve

⁹⁾ Bijlagen Handelingen II, 04/05 nr. 25,1. Voor de verdere pogingen om het buitengewone rechtsmiddel van herziening in het militaire strafprocesrecht in te voeren zie: TH. W. VAN DEN BOSCH, boekbespreking van: DE RANITZ, herziening van arresten en vonnissen, M.R.T. 1978, p. 183.

¹⁰⁾ Bijlagen Handelingen II, 14/15, nr. 32; M.R.T., deel X, p. 505.

¹¹⁾ Bijlagen Handeling II, 04/05, nr. 25,1.

„grenzen te houden opdat . . . de stimulans tot het doorzetten van „een algehele herziening niet zal verzwakken . . .”.¹²⁾

Nu eerst enkele voorbeelden met betrekking tot het materiële strafrecht.

Door de z.g. Kinderwetten (o.a. die van 12 februari 1901, Stbl. 63) werden o.a. wijzigingen aangebracht in het materiële commune strafrecht. Deze zouden van rechtswege doorwerken in het militaire strafrecht, maar uit niets bleek dat daaraan was gedacht¹³⁾. Te elfder ure, op 13 november 1905, toen het K.B. waarin de inwerkingtreding van de kindrewetten op 1 december 1905 werd bepaald, reeds in het staatsblad was verschenen, werd een wetsontwerp¹⁴⁾ ingediend dat bovengenoemde kindrewet t.a.v. jeugdige militairen voorlopig buiten toepassing wilde laten in afwachting van de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht. In de invoeringswet van dat wetboek zouden dan „de noodige voorstellen worden gedaan om de jeugdige militairen „die met den strafrechter in aanraking mochten komen, zooveel „mogelijk te doen deelen in de humanitaire regeling in de vermelde „wet”. Zij hadden dan tot 1 januari 1923 moeten wachten. Aangezien over het wetsontwerp een vernietigend voorlopig verslag werd uitgebracht¹⁵⁾ en het H.M.G. had beslist dat het nieuwe kindrewet ook op jeugdige militairen van toepassing was en aan die toepasselijkheid niet afdeed een in ontwerp bij de Tweede Kamer aanhangige bepaling, zolang dat ontwerp niet door de wetgevende macht was vastgesteld¹⁶⁾, werd het ingetrokken en werd op 5 december 1906 een nieuw wetsontwerp¹⁷⁾ ingediend waarin werd uitgegaan van het standpunt – precies tegenovergesteld aan dat van het vorige wetsontwerp – „dat jeugdige „militairen, die met den strafrechter in aanraking komen, evenzeer „en in gelijke mate als andere jeugdige burgers van den Staat, die in „dat geval verkeerden, zullen deelen in de voor hunnen leeftijd bijzonder „geëigende behandeling, bij de wet van 12 februari 1901 in onze straf- „wetgeving ingevoerd en geregeld”. Wel werd een aantal aanvullingen en beperkingen voorgesteld, o.a. dat het nieuwe recht niet van toepassing zou zijn op militaire misdrijven, omdat anders ingrijpende wijzigingen zouden moeten worden aangebracht in de Criminele

¹²⁾ A. F. STEFFEN, De partiële wijziging van de militaire straf- en tuchtwetgeving bij de Rijkswetten van 4 juli 1963 ('s-Gravenhage 1971) p. 36.

¹³⁾ Zo kon de militaire rechter een militair aan zijn ouders teruggeven, een schepeling uit Indië naar een tuchtschool zenden, een inheemse schepeling ter beschikking van de regering stellen en de straf van berisping opleggen terwijl nergens te vinden was hoe die straf moest worden tenuitvoergelegd.

¹⁴⁾ Bijlagen Handelingen II, 05/06, nr. 120; M.R.T., deel I, p. 195.

¹⁵⁾ M.R.T., deel II, p. 57.

¹⁶⁾ Sententie van het H.M.G. van 30 januari 1906, M.R.T., deel I, p. 429.

¹⁷⁾ Bijlagen Handelingen II, 06/07, nr. 155; M.R.T., deel II, p. 309.

Wetboeken en in de Rechtsplegingen „waarvoor meer tijd zou worden „gevorderd dan raadzaam is alsnog te doen verlopen vóór de wettelijke aanpassing van de vermelde Kinderwet aan het militaire strafrecht”. In het voorlopig verslag, dat eerst op 26 maart 1909 werd uitgebracht werd daaromtrent gezegd dat het „een zonderlingen indruk „(maakt) dat op een bepaald gebied van wetgeving een achterlijke „toestand wordt gehandhaafd op grond van zoogenaamde technische „bezwaren”. De memorie van antwoord bleef echter uit en ten slotte werd, aangezien de Kamer al meer dan 5 jaar zwanger was van dit wetsontwerp zonder uitzicht op een spoedige en voorspoedige geboorte, de zwangerschap onderbroken door intrekking van het wetsontwerp¹⁸⁾. In de desbetreffende brief was geen enkele motivering opgenomen.

De zaak werd ten slotte definitief geregeld in de invoeringswet militair straf- en tuchtrecht¹⁹⁾. In het Wetboek van Militair Strafrecht werd een aantal artikelen ingevoegd (39 t/m 43) die betrekking hadden op het materiële strafrecht, terwijl aan de rechtsplegingen een aantal additionele bepalingen werden toegevoegd, die de procedure in de kinderstrafzaken regelden. Als deze noodzakelijk gebleken wetswijzigingen als „ingrijpend” moeten worden aangemerkt, zoals herhaaldelijk als excuus voor het uitblijven daarvan was gesuggereerd, dan zou men moeten vaststellen dat de toenmalige wetgever voor een kleintje vervaard was. Het Wetboek van Militair Strafrecht trad op 1 januari 1923 in werking.

Tussen de inwerkingtreding van de kindervetten en de aanpassing daaraan van het militaire strafrecht lag een termijn van 18 jaar en 1 maand.

Bij Koninklijke Boodschap van 24 juli 1912 werd bij de Tweede Kamer een wetsontwerp²⁰⁾ ingediend dat o.a. tot doel had de invoering van het instituut der voorwaardelijke veroordeling. In een artikel in het M.R.T.²¹⁾ wees P. A. Kempen op de verwondering die in militairrechtelijke kringen was ontstaan omdat in de memorie van toelichting met geen enkel woord van het militaire strafrecht melding was gemaakt en hij maakte een aantal opmerkingen om aan te geven welke

¹⁸⁾ Brief van de Ministers van Justitie, Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken, Marine en Oorlog van 15/21/28 december 1911, 3/20 januari 1912. Bijlagen Handelingen 11/12, nr. 30.1.

¹⁹⁾ Wet van 5 juli 1921, Stbl. 841. Zie P. A. KEMPEN, *Geschiedenis van de I.M.S.T.* ('s-Gravenhage/Leiden 1922), p. 60 e.v. en 131 e.v.

²⁰⁾ Bijlagen Handelingen II, 11/12, nr. 304; M.R.T., deel VIII, p. 178.

²¹⁾ P. A. KEMPEN, *Enkele opmerkingen betreffende het wetsontwerp tot regeling van de voorwaardelijke strafopshorting enz. in verband met het militaire strafrecht*, M.R.T., deel IX, p. 88.

bezwaren de voorgestelde bepalingen bij de toepassing van het militaire strafrecht met zich zouden medebrengen en welke wijzigingen in verband daarmee in de militaire strafwetten wenselijk en nodig waren.

In het voorlopig verslag dat op 1 mei 1914 werd vastgesteld werd van het militaire strafrecht niet gerept en evenmin als in de memorie van antwoord, die op 26 oktober 1914 werd ingezonden. Pas bij een nota van wijzigingen ingezonden op 26 februari 1915 werd aan de slotbepaling van het ontwerp een tweede zin toegevoegd waarbij werd bepaald „totdat dienaangaande nader bij de wet zal zijn voorzien” de voorwaardelijke veroordeling buiten toepassing zou blijven ten aanzien van straffen door de militaire rechter opgelegd. Uit de toelichting bleek dat de minister zich aanvankelijk had voorgesteld dat de noodzakelijke aanpassingsarbeid zou kunnen geschieden door de commissie, die de invoering van de nieuwe militaire strafwetten voorbereidde tussen de vaststelling van de wetsvoordracht en haar invoering. Maar bij hem was de vraag gerezen of niet de mogelijkheid diende te worden geopend om het nieuwe instituut voor burgerlijke justiciabellen eerder in werking te doen treden dan voor militairen en hij was tot een bevestigende beantwoording gekomen: „Immers de „totstandkoming van den hierboven bedoelenden vrij omvangrijken „wetgevendenden aanpassingsarbeid, waartoe ook de militaire departementen moeten medewerken, zal, met name onder de tegenwoordige „buitengewone omstandigheden geruimer tijd vorderen”.

Deze argumenten kunnen moeilijk als steekhoudend worden aanvaard. De normale gang van zaken zou zijn geweest dat reeds bij de indiening op 24 juli 1912 het wetsontwerp een aantal bepalingen had bevat die de aanpassing van het militaire strafrecht regelden.

Begin 1914 verschijnt een artikel in het M.R.T. waarin de noodzakelijke wijzigingen als op een presenteerblaadje worden aangeboden, maar pas in februari 1915 bedenkt men zich dat er iets moet gebeuren en kiest men de weg van de minste weerstand: de bepalingen niet te laten gelden voor het militaire recht. De wet (van 12 juni 1915, Stbl. 247), niet geldende voor militairen, trad op 30 december 1915 in werking.

Bijna 2 jaar later, op 15 december 1917, werd een wetsontwerp²²⁾ ingediend tot het treffen van nadere voorzieningen aangaande toepassing van de voorwaardelijke veroordeling door de militaire rechter. Het bleek dat men gewacht had op het rapport van de hierbovengenoemde commissie. In dat rapport werd voorgesteld het Wetboek van Militair Strafrecht zodanig aan te vullen dat de toepassing van de voorwaardelijke veroordeling door de militaire rechter mogelijk wordt. Aangezien echter de invoering van de militaire strafwetten niet

²²⁾ Ontwerp van wet tot wijziging van de R.L., van de R.Z., alsmede van de P.I. Bijlagen Handelingen II, 17/18, nr. 284, M.R.T., deel XIII, p. 305.

zeer spoedig kon worden verwacht – zij bleef inderdaad nog ruim vijf jaar uit – werd dit wetsontwerp ingediend om de voorwaardelijke veroordeling reeds in de bestaande wetgeving in te passen. Men vraagt zich wel af of de voorbereiding van dit vrij eenvoudige, uit 9 artikelen bestaande wetsontwerp twee en een half jaar nodig was, temeer daar door Kempen in zijn artikelen alle problemen al waren voorzien. De parlementaire behandeling van het wetsontwerp had een vlot verloop en leidde tot de wet van 20 april 1918, Stbl. 255, die op 14 mei 1918 in werking trad. Volkomen onnodig waren de militaire justiciabelen, die in verband met de mobilisatie bijzonder talrijk waren, bijna twee en een half jaar van de voorwaardelijke veroordeling verstoken geweest.

Het militaire strafprocesrecht dateert uit de jaren 1814 en 1815 en heeft bijna een eeuw ongewijzigd gegolden. In 1904 werd een partiële herziening ter hand genomen²³). De herziening was uitdrukkelijk een beperkte, zij wilde slechts de meest in het oog vallende gebreken van de rechtsplegingen weg nemen. De reden daarvoor was de op handen zijnde herziening van het burgerlijk strafprocesrecht: „Bij het stadium „van voorbereiding waarin de herziening van het burgerlijk strafprocesrecht verkeert, gaf het geen pas om nieuwe Rechtsplegingen voor „land- en zeemacht te doen samenstellen naar voorschriften van „het Wetboek van Strafvordering in zijne tegenwoordige gedaante, „welke voorschriften op belangrijke punten eveneens communi con- „sensa als verouderd zijn aan te merken”²³).

Deze partiële herziening heeft, na veel geharrewar en daardoor een stilstand in de werkzaamheden van 5 jaar, ten slotte geleid tot de wet van 31 oktober 1912, Stbl. 337, die op 20 december 1913 in werking trad.

De herziening van de commune strafvordering kreeg haar beslag, door de wet van 15 januari 1921, Stbl. 14, waarbij het huidige Wetboek van Strafvordering werd vastgesteld. Kort daarna, op 18 mei 1921, vond de mondelinge behandeling van de Invoeringswet Militair Straffen Tucht recht (I.M.S.T.) plaats. De heer Dresselhuys, die de regering tijdens de partiële herziening van de militaire strafvordering als regeringscommissaris had bijgestaan en voorzitter was geweest van de commissie die de I.M.S.T. had voorbereid zag in de lange duur van de procedure om het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht in te voeren een teken van onmacht en van onverantwoordelijke langzaamheid van de wetgever. Maar de taak van de regering was volgens hem nog niet afgelopen. Hij hoopte „met name „van de Minister van Justitie, te mogen vernemen dat het in zijn voor- „nemen ligt, met den meesten spoed over te gaan tot de voorbereiding „van een nieuw militair wetboek van strafvordering, vooral, waar „een nieuw burgerlijk Wetboek van Strafvordering, reeds door de

²³) Mem. van antwoord, Bijlagen Handelingen II, 04/05, nr. 25.1, p. 1 2.b.

„Staten-Generaal is aangenomen’’²⁴). De minister antwoordde: „Nu „ligt in mijn gedachte, dat men de commissie, die zoo verdienstelijk „deze Invoeringswet heeft samengesteld, zou kunnen uitnoodigen „zich nu ook onledig te houden met het ontwerpen van een Militair „Wetboek van Strafvordering . . .’’²⁵).

Het klinkt niet erg bemoedigend, de term „onledig houden’’ doet denken aan een gezelschap dat weinig te doen heeft en moet worden „bezig gehouden’’. Bij gemeenschappelijke beschikking van de ministers van justitie, marine en oorlog van 19 maart/27 maart/3 april 1924 – dus bijna 3 jaar na de toezegging van de minister van justitie – werd aan bovenbedoelde commissie opgedragen „ter voorbereiding „van eene herziening van het militaire strafprocesrecht, de noodige „ontwerpen met de daarbij behorende memoriën van toelichting „samen te stellen’’²⁶). Op 14 augustus 1925 diende zij een voorlopig rapport in, waarin zij de grondbeginselen had aangegeven volgens welke naar haar oordeel in de toekomst het militaire strafproces ware te regelen en zij vroeg aan de verantwoordelijke bewindslieden na te gaan of deze hun instemming hadden. Voor zover wij hebben kunnen nagaan is de zaak daarna blijven rusten.

Na de W.O. II werden aanvankelijk optimistische geluiden gehoord. Op 2 juni 1947, in de memorie van antwoord betreffende het wetsontwerp dat tot doel had hoger beroep mogelijk te maken van vonnissen door krijgsraden te velde gewezen spraken de bewindslieden de hoop uit dat een ontwerp van een wetboek van militaire rechtspleging, dat reeds in voorbereiding was, in de eerste helft van 1948 bij de Kamer zou kunnen worden ingediend²⁷). De indiening van een wetsontwerp dat niet meer dan partiële herziening inhield, geschiedde ten slotte in 1958, welk wetsontwerp leidde tot de wetten van 4 juli 1963, Stbl. 294 en 295, in werking getreden op 1 juli 1965²⁸). Daarna kwamen de nota’s „Militair strafprocesrecht’’²⁹) en „Inzake de herziening van het militaire „tuchtrecht’’³⁰) en nu is het wachten op de indiening van de wetsontwerpen, die inderdaad een algehele herziening van het militaire straf- en tuchtrecht zullen inluiden. Omtrent het tijdstip van indiening zijn herhaaldelijk voorspellingen gedaan die niet zijn uitgekomen – zij had moeten plaatsvinden in de vorige kabinetsperiode – nu

²⁴) P. A. KEMPEN, a.w., p. 17.

²⁵) T.a.p., p. 19.

²⁶) M.R.T., deel XIX, p. 619.

²⁷) Bijlagen Handelingen II, 46/47, nr. 450, M.R.T., deel XL, p. 540.

²⁸) Zie hieromtrent A. F. STEFFEN, a.w.

²⁹) Bijlagen Handelingen II, 65/66, nr. 8706. Ingediend op 16 augustus 1966. Mondelinge behandeling afgesloten op 22 juni 1972.

³⁰) Bijlagen Handelingen II, 71/72, nr. 11689. Ingediend op 27 januari 1972. Mondelinge behandeling afgesloten op 10 juni 1975.

is men voorzichtiger: „Een nauwkeurig tijdschema voor de indiening „van de ontwerpen kan nu niet worden overgelegd . . . Wel wordt al „het mogelijke gedaan om ervoor te zorgen dat de parlementaire be- „handeling van de wetsontwerpen in deze kabinetsperiode geheel „zal zijn voltooid”³¹). Gezien de ervaringen in het verleden zou men van een gebrek aan realisme blijk geven indien men in deze optimistisch zou zijn.

Het Wetboek van Strafvordering, mede doordat het herhaaldelijk gewijzigd is, maakt in het commune strafproces bepaalde dingen mogelijk, die niet mogelijk zijn in het militaire strafproces. Ik denk hierbij in het bijzonder aan:

1) Schadevergoeding voor ondergane voorlopige hechtenis; in het commune strafproces is deze mogelijk gemaakt in 1926 en zijn de mogelijkheden later nog aanzienlijk uitgebreid;

2) vergoeding van de kosten van een raadsman bij vrijspraak; in het commune strafproces is de mogelijkheid daartoe ingevoerd in 1963 (art. 591 Sv.). De regeling in het militaire strafprocesrecht (art. 220 RLLu) is nog gebaseerd op het oude wetboek van strafvordering, dat alleen vergoeding kende van kosten, gemaakt tot dagvaarding en schadeloosstelling van getuigen en deskundigen en het bijbrengen van stukken.

Verleden jaar heeft zich een geval voorgedaan, waarin na seponering der zaak, schadevergoeding werd gevraagd voor ondergaan voorlopig arrest en één waarin, na een vrijspraak, vergoeding is gevraagd voor de kosten van de raadsman. Nu is de militaire rechter wel geneigd zoveel mogelijk bepalingen van het Wetboek van Strafvordering analogisch toe te passen, maar in de hierboven bedoelde gevallen is medewerking van een comptabel ambtenaar vereist en het zou wel eens kunnen zijn dat deze aan de overeenkomstige toepassing van de bepalingen voor het Wetboek van Strafvordering geen boodschap heeft. Aan de minister van justitie is voor deze gevallen een oplossing gesuggereerd maar beter is natuurlijk een algemene regeling, omdat nu misschien nagelaten wordt verhaal te zoeken, wegens onbekendheid met de eventuele mogelijkheid daartoe. Ten aanzien van het voorlopig arrest³²) en het optreden van de raadsman³³) zijn de rechtsplegingen in

³¹) Defensiebegroting 1978. Bijlagen Handelingen II, 14800, X, nr. 12, pt. 83.

³²) Bij de wet van 4 juli 1963, Stbl. 295 werden de bepalingen omtrent het voorlopig arrest in belangrijke mate aangepast aan die van de voorlopige hechtenis: Art. 6 RLLu bepaalde o.a. dat het bevel tot voorlopig arrest slechts kan worden verleend in geval van een misdrijf bedoeld in art. 64, 2e lid, onder 6 W.v.Sv. Bij de wet van 10 december 1964, Stbl. 483, in werking getreden op 31 december 1964 werd echter art. 64 W.v.Sv. gewijzigd en vielen onder art. 64, 2e lid, onder 6 alleen nog maar de misdrijven waarop een gevangenisstraf van tenminste 4 jaar was gesteld en werden alle overige misdrijven, waarvoor voorlopige hechtenis was toegelaten en die tot dan in art. 64, tweede lid, onder 6 waren opgesomd, ondergebracht in art. 64, tweede lid, onder c t/m f, maar men verzuimde de rechtsplegingen aan te passen. Bij de wet van 26 oktober 1973, Stbl. 509

belangrijke mate aan het Wetboek van Strafvordering aangepast maar het militaire strafproces kent o.a. niet de enkelvoudige kamer, de voeging van de beledigde partij, de aantekening van het mondeling vonnis in het procesverbaal van de terechtzitting, het stempelvonnis en het beklag ex art. 12 W.v.Sv. De regeling omtrent inbeslagneming en verbeurdverklaring is zeer onvolledig³⁴).

Toen in 1925 het ontwerp voor de z.g. geldboetewet bij de Tweede Kamer werd ingediend (Wet van 29 juni 1925, Stbl. 314) heeft men bij uitzondering wel eens aan het militaire strafrecht gedacht. In de RLLu werd art. 207 a ingevoegd (art. 206a in de R.Z.) waarin werd bepaald dat ten aanzien van de executie van vonnissen strekkende tot de oplegging van geldboete het daaromtrent in het Wetboek van Strafvordering bepaalde van overeenkomstige toepassing is.

Voor zover het de tenuitvoerlegging van geldboetevonnissen betreft, kunnen de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering, die gewijzigd zijn of zullen worden door de wet van 8 september 1976, Stbl. 484 en het wetsontwerp 15012 overeenkomstig worden toegepast in het militaire recht. Met betrekking tot de hiervoor genoemde wet hebben alle artikelen van het Wetboek van Strafvordering die daardoor worden gewijzigd, betrekking op de tenuitvoerlegging en kunnen dus ook worden toegepast in het militaire strafrecht. Met betrekking tot het wetsontwerp 15012 kunnen de in het Wetboek van Strafvordering ingevoegde artikelen 577b en 577c en het gewijzigde artikel 578 overeenkomstig worden toegepast, maar er blijven een aantal bepalingen over die niet zonder meer in het militaire strafrecht kunnen worden toegepast en die ten dele nog wel tot problemen aanleiding kunnen geven:

Een beklag ex art. 12 W.v.Sv. door de belanghebbende wegens het niet vervolgen of niet verder vervolgen van een strafbaar feit is in het militaire strafrecht onbekend. Nu wordt in art. 74b W.v.Sr. dat in het militair recht van rechtswege van toepassing is art. 12 W.v.Sv.

werd de materie van artikel 64 W.v.Sv. (oud) in gewijzigde vorm overgebracht naar art. 67a W.v.Sv. zodat de verwijzing in de rechtspleging naar art. 64 helemaal nergens meer op sloeg. Het kamerlid VAN SCHAİK wees daarop bij de mondelinge behandeling van het desbetreffende wetsontwerp (Handelingen II, 73/74, p. 1783), Minister VAN AGT prees de scherpzinnigheid van de geachte afgevaardigde (en accentueerde daarmee tegelijkertijd de nalatigheid van zijn ambtenaren) en beloofde dat in het toen aanhangige wetsontwerp 11546 (inmiddels de wet van 26 september 1974, Stbl. 357, betreffende o.a. wijziging van de Wet op de Krijgstucht) de zaak zou worden rechtgetrokken, wat inmiddels is geschied.

³³) In het militaire strafproces kan elke beklagde in elke zaak een raadsman toegevoegd krijgen. In het commune strafproces is de verdachte soms afhankelijk van de beslissing van de raad van rechtsbijstand.

³⁴) Zie hieromtrent: TH. W. VAN DEN BOSCH, Cassatie in militaire strafzaken, M.R.T. 1977, p. 16.

genoemd. Kan nu in het vervolg door de militaire rechter art. 12 W.v.Sv. overeenkomstig worden toegepast?

Art. 9a W.v.Sr. is van toepassing in het militaire strafrecht maar het vonnis behoeft niet in het bijzonder de redenen op te geven die tot die beslissing hebben geleid (art. 359, lid 4 W.v.Sv. nieuw).

Op grond van art. 24 W.v.Sr. (nieuw) moet de militaire rechter het draagkrachtbeginsel toepassen maar hij behoeft dat niet te motiveren (art. 359, lid 8 W.v.Sv. nieuw). Ook overigens behoeft de militaire rechter geen gevolg te geven aan de motiveringsplicht van art. 359 W.v.Sv. (nieuw).

Op grond van artikel 36c W.v.Sr. (nieuw) kan de rechter bij afzonderlijke beschikking goederen aan het verkeer onttrekken, maar de aanwijzing van het bevoegde gerecht staat in artikel 552f W.v.Sv. (nieuw) dat niet van toepassing is.

Men kan nu wel zeggen dat al deze dingen niet zo belangrijk zijn maar het wetsontwerp 15012 maakt de discrepantie weer groter. Misschien zal de militaire rechter een deel van de moeilijkheden oplossen door, zonder dat dat ergens op is gebaseerd, bepalingen van het Wetboek van Strafvordering overeenkomstig toe te passen³⁵⁾ maar, zo hij al daartoe zou overgaan, zijn niet alle belemmeringen verdwenen. Zelfs indien de verwachtingen van de huidige bewindslieden zouden uitkomen loont het nog de moeite zo spoedig mogelijk een wet tot stand te brengen die in de huidige leemten voorziet. Als men dat werkelijk wil, kan zo'n wet binnen een half jaar in werking treden³⁶⁾. De algehele herziening zal er geen gevaar meer door lopen. Men behoeft geen moeilijke constructies te bedenken, waarmede de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering in de verouderde rechtsplegingen worden opgenomen. Men kan eenvoudig een aantal artikelen van het Wetboek van Strafvordering van overeenkomstige toepassing verklaren. De militaire rechter zal zich er dan wel uit redden, zeker indien hij niet „gehinderd „wordt” door het gewone rechtsmiddel van cassatie. Bij een wandelmars laten de organisatoren de wandelaars volgen door een bezemwagen, die hen, die zijn uitgevallen snel en veilig naar de finish brengt. Laten de bewindslieden van justitie en defensie een bezemwagen achter de rechtspleging aansturen, die alle bepalingen van het Wetboek van Strafvordering oppikt die het niet gelukt is de overstap naar het militaire strafrecht te maken.

³⁵⁾ Dit geschiedt b.v. bij de beklagprocedure (artt. 552a t/m 552g W.v.Sv.).

³⁶⁾ Als de nood aan de man is, kan wel snel gewerkt worden. Toen in verband met de mobilisatie in 1939 voorzieningen moesten worden getroffen werd reeds op 15 september 1939 een wetsontwerp daartoe ingediend, dat leidde tot de wet van 30 november 1939, Stbl. 206, die op 3 december in werking trad.

STRAFRECHTSPRAAK

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 6 september 1977

President: Mr J. A. L. Brada; *Leden:* Kapitein Mr J. A. de Koning en kapitein Mr J. C. F. Knapp.

Overtreding van de parkeergeldverordening van de gemeente Apeldoorn (parkeren zonder parkeergeld te betalen).

Krijgsraad niet bevoegd omdat het een belastingovertreding betreft. Verwijzing naar het bevoegde Kantongerecht.

(I.M.S.T. art. 79; Wet R.O. art. 56;
Wet Motorrijtuigenbelasting art. 20)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen J. W., geboren 26 augustus 1954, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op donderdag 25 november 1976 circa 15.55 uur in de gemeente Apeldoorn, als bestuurder van een vierwielig motorrijtuig, „personauto, dit voertuig heeft geparkeerd op de voor het openbaar „verkeer openstaande weg, het parkeerterrein (12) gelegen aan de „Nieuwstraat, zijnde een parkeerterrein als bedoeld in artikel 2 van „de Parkeer- en parkeergeldverordening der gemeente Apeldoorn, „zonder dat achter de voorruit van dit motorvoertuig een uit een par- „keerautomat verkregen kaart was aangebracht of neergelegd, waar- „van de dag en het tijdstip van afloop van de parkeertermijn, afgedrukt „op deze kaart, nog niet was verstreken en duidelijk leesbaar was „vanaf de buitenzijde van dit motorvoertuig”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het tenlastegelegde feit bij bewezenverklaring overtreding van artikel 9, aanhef en onder b van de Parkeer- en parkeergeldverordening van de gemeente Apeldoorn zou opleveren, strafbaar gesteld bij artikel 11 van die verordening;

Overwegende, dat genoemde verordening blijkens artikel 2 daarvan een regeling geeft voor het heffen van rechten terzake van het gebruik van onder meer daartoe ingerichte parkeerplaatsen, uit hoofde van de daartoe aan de gemeenten in artikel 20, tweede lid van de Wet op de Motorrijtuigenbelasting 1966 gegeven bevoegdheid;

Overwegende mitsdien, dat waar het tenlastegelegde feit bij bewezenverklaring een belastingstrafzaak in de zin van artikel 79 Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht zou inhouden, de krijgsraad niet bevoegd is van deze zaak kennis te nemen;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN

Verklaart zich onbevoegd om te erkennen over de zaak van de beklaagde.

Geeft daarvan met toezending van de nodige stukken kennis aan de bevoegde rechter, te weten de Kantonrechter te Apeldoorn.

NASCHRIFT

Het plaatsen of laten staan van voertuigen op parkeerterreinen zonder de verschuldigde parkeergelden te betalen is, volgens artikel 20 van de Wet op de Motorrijtuigenbelasting 1966, een belastingovertreding.

Volgens artikel 79 Inv. M.S.T. neemt de militaire rechter geen kennis van belastingstrafzaken; volgens artikel 56(1)(b) van de Wet R.O. vallen overtredingen terzake van belastingen onder de competentie van de Rechtbank. In 1965 is echter in artikel 56 Wet R.O. een nieuw tweede lid ingevoegd, hetwelk de overtreding van parkeergeldverordeningen, gebaseerd op de Wet Motorrijtuigenbelasting 1966, aan de competentie van de Rechtbanken onttrok en onder de bevoegdheid van de Kantongerechten bracht.

Naar ik vernam heeft deze competentie-wijziging geleid tot vele misverstanden bij het openbaar ministerie bij de Kantongerechten; daarom heeft de auditeur-militair deze strafzaak uitgelokt. De beklaagde in deze zaak is door de Kantonrechter te Apeldoorn tot een geldboete veroordeeld, maar in een soortgelijke zaak bleek de Officier van Justitie te Alkmaar van oordeel te zijn, terzake niet bevoegd te zijn¹⁾. Daardoor zou een negatief jurisdictiegeschil kunnen ontstaan, waarover dan de Hoge Raad zou moeten oordelen.

W.H.V.

¹⁾ Zie blz. 541 hierna.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 2 november 1977

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Kolonel W. Sundermeijer en kapitein Mr A. D. Kok,
Raadsman: Kapitein H. J. Strooij.

Een marechaussee der 1e klasse had, in burger gekleed, een pistool (FN Browning) bij zich gedragen, terwijl in zijn legeringskast vier scherpe patronen 7.62 mm werden gevonden.

(a) processueel:

Bij beschikking tot verwijzing waren vier feiten aan beklagde ten laste gelegd (waaronder het voorhanden hebben van scherpe patronen). Na verhoor door de Officier Commissaris was een wijzigingsbeschikking verschenen, waarbij ten laste werd gelegd het bij zich dragen van een pistool en het voorhanden hebben van scherpe patronen.

KRIJGSRAAD: Hier had geen wijziging van de beschikking tot verwijzing behoren plaats te vinden, doch een intrekking terzake van drie feiten en verwijzing terzake van het toegevoegde feit. Derhalve de gewijzigde beschikking tot verwijzing nietig en de Auditeur-Militair niet-ontvankelijk verklaard, met vrijspraak van de beklagde.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF(zie sententie achter het vonnis): De bepaling van artikel 14a e.v. RLLu gaat uit van de tenlastelegging van één feit. Wanneer (zoals in casu) meerdere gevoegde feiten zijn ten laste gelegd, kan de intrekking van de verwijzing geschieden terzake van elk afzonderlijk in de verwijzing voorkomend feit. Het Hof vat de wijzigingsbeschikking in dier voege op, dat drie van de vier ten laste gelegde feiten worden ingetrokken en de verwijzing voorts wordt gewijzigd door aanvulling met de tenlastelegging van een nieuw feit.

Rest slechts dat nagelaten is, de grond voor de intrekking te vermelden (artikel 14c RLLu). In de memorie van appèl heeft de Auditeur-Militair echter vermeld dat de drie feiten uit de oorspronkelijke verwijzing zijn weggelaten omdat hij ze niet „haalbaar” achtte, waarmede kennelijk is bedoeld dat hij onvoldoende aanwijzing van schuld aanwezig achtte. Aldus is de grond voor de intrekking nu alsnog aan beklagde bekend geworden.

Voormeld verzuim is niet met nietigheid bedreigd en wordt door het Hof niet als een vorm van wezenlijk belang voor de goede procesorde beschouwd, zodat niet tòch nietigheid (ofschoon niet voorgeschreven) zou moeten volgen.

Daar als gevolg van het bovenstaande, nu de Krijgsraad op de

hoofdzaak niet heeft beslist, vernietiging van het beroepen vonnis zal moeten volgen, zal het Hof overgaan tot beslissing in de hoofdzaak, nu de beklagde zulks heeft verzocht en de Advocaat-Fiscaal zich daartegen niet heeft verzet.

(b) materieel:

KRIJGSRAAD: *Hoofdzaak niet onderzocht en vrijspraak op grond van niet-ontvankelijkheid van de Auditeur-Militair.*

Wel beslist tot teruggaaf van het in beslag genomen pistool en de in beslag genomen patronen aan de Staat der Nederlanden.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF, *(zie sententie achter het vonnis): Aangezien beklagde ten tijde van het bij zich dragen van het pistool deel uitmaakte van de gewapende macht en bedoeld wapen hem van Rijksweg was verstrekt, levert het dragen ervan geen overtreding van de Vuurwapenwet 1919 op. Wel is dit dragen in strijd met terzake uitgegeven Ministeriële beschikkingen, doch op die grond kan slechts sprake zijn van een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp. Vrijspraak.*

Veroordeling terzake van het tweede feit tot een geldboete van f 25,-. Bij de strafbepaling rekening gehouden met een veroordeling wegens een verkeersdelict, zulks op de voet van artikel 63 W.v.Sr.

Teruggaaf bevolen van pistool en patronen aan de Staat der Nederlanden.

(Vuurw.wet art. 3; W.v.Sr. art. 63;
RLLu art. 14a e.v.; W.K. art. 58 en 60)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen T.R.G., geboren 28 oktober 1954, marechaussee der 1e klasse, beklagde;

Gezien de beschikking tot verwijzing d.d. 5 januari 1977 en wijziging beschikking tot verwijzing d.d. 5 mei 1977;

Gezien: ... enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 22 oktober 1976,

„1. in de gemeente Delft op de openbare weg, de Oude Langendijk „een pistool, FN Browning, zijnde een wapen in de zin van artikel 1 „van de Wapenwet bij zich heeft gehad,

„2. in de gemeente Rijswijk, in elk geval in Nederland, vier scherpe „patronen, zijnde munitie in de zin van de Vuurwapenwet 1919 „voorhanden heeft gehad”;

Overwegende: ... enz.;

Overwegende, dat beklagde bij beschikking tot verwijzing van 5 januari 1977 genomen door de hoofdofficier ingevolge artikel 11 van de

Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht, daartoe aangewezen door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten tevens Commandierend-Generaal naar de militaire rechter is verwezen ter zake,

„dat hij op of omstreeks 22 oktober 1976 in de gemeente Rijswijk „(ZH), in elk geval in Nederland,

„1. voorhanden heeft gehad,

„a. vier scherpe patronen, zijnde munitie in de zin van de Vuur-, wapenwet 1919,

b. een plastic speelgoedpistool, merk jaquarmatic, met daarbij behorende patroonhouder, zijnde een vuurwapen in de zin van de Vuur-, wapenwet 1919, immers een „ander soortgelijk voor bedreiging of „„afdreiging geschikt voorwerp”” als bedoeld in artikel 1 lid 1 sub 1° „van de Vuurwapenwet 1919,

„c. een luchtdrukpistool, merk Diana, model 2 kaliber 4.5 mm, „zijnde een vuurwapen in de zin van de Vuurwapenwet 1919, immers „een „ander soortgelijk voor bedreiging of afdreiging geschikt voor- „„werp”” als bedoeld in artikel 1 lid 1 sub 1° van de Vuurwapenwet 1919,

„2. op de openbare weg, in de kofferruimte van zijn auto een „dolkmes, zijnde een wapen in de zin van artikel 1 van de Wapenwet „bij zich heeft gehad”;

Overwegende, dat beklagde op genoemde beschikking tot verwijzing gehoord zijnde door de Officier-Commissaris, vervolgens bij zogenaamd gewijzigde beschikking tot verwijzing van 5 mei 1977 is verwezen ter zake,

„dat hij op of omstreeks 22 oktober 1976,

„1. in de gemeente Delft op de openbare weg, de Oude Langendijk „een pistool, FN Browning, zijnde een wapen in de zin van artikel 1 „van de Wapenwet bij zich heeft gehad,

„2. in de gemeente Rijswijk, in elk geval in Nederland, vier scherpe „patronen, zijnde munitie in de zin van de Vuurwapenwet 1919 „voorhanden heeft gehad”;

Overwegende, dat hier geen wijziging van de beschikking tot verwijzing had behoren plaats te vinden, doch dat een intrekking van de verwijzing ter zake van 3 feiten, waarbij de bepaling van artikel 14 c tweede lid RLLu in acht had moeten worden genomen, had behoren te geschieden, waarna verwijzing onder ten eerste genoemde feit had kunnen plaatsvinden;

Overwegende, dat de krijgsraad van oordeel is, dat de zogenaamde gewijzigde beschikking tot verwijzing nietig is, weshalve geen recht tot strafvordering ter zake van de daarin genoemde feiten aanwezig is en beklagde dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 22 oktober 1976 kregen wij door, dat een man, vermoedelijk in het bezit van een pistool, een bar te Delft had verlaten. Op de Oude Langendijk zagen wij een man lopen die voldeed aan het signalement. Ik, verbalisant Vogels, trof in het jasje van T.R.G. een patroonhouder aan, inhoudende zeven patronen, kaliber 9 millimeter. Bij een verder onderzoek trof ik een vuurwapen aan, merk FN Browning, kaliber 9 millimeter, voorzien van het nummer KL 50022. Het vuurwapen en de munitie zijn door ons inbeslaggenomen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-verbaal, . . . zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Wij hebben op 22 oktober 1976 een onderzoek ingesteld in de legeringskast van marechaussee T.R.G. op de vliegbasis Ypenburg te Rijswijk. Daar werden door ons aangetroffen:

vier scherpe patronen, kaliber 7,62 millimeter, voorzien van het lotnummer AI 59.

Vervolgens werd door ons een onderzoek ingesteld in de auto van de marechaussee T.R.G. Aldaar werden door ons aangetroffen:

één luchtdrukpistool, merk Diana, model 2, kaliber 4,5 millimeter (.177);

één doosje loden kogeltjes, merk El Gamo, kaliber 4,5 millimeter (.177).

Wij hebben alle genoemde goederen inbeslaggenomen;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht de inbeslaggenomen voorwerpen, te weten een luchtdrukpistool, merk Diana, model 2, kaliber 4,5 millimeter (.177) en een doosje loden kogeltjes, merk El Gamo, kaliber 4,5 millimeter (.177) aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende daarbij, dat deze voorwerpen met betrekking tot welke het feit is begaan van zodanige aard zijn, dat het ongecontroleerde bezit ervan strijdig is met de wet;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart de Auditeur niet ontvankelijk. Spreekt beklagde vrij.

Verklaart onttrokken aan het verkeer de inbeslaggenomen voorwerpen, te weten een luchtdrukpistool, merk Diana, model 2, kaliber 4,5 millimeter (.177) en een doosje loden kogeltjes, merk El Gamo, kaliber 4,5 millimeter (.177).

Gelast, dat de inbeslaggenomen, nog niet teruggeven voorwerpen, te weten een patroonhouder met 7 patronen 9 mm, een pistool FN-Browning 9 mm nr. KL.50022 en vier scherpe patronen, kaliber 7,62 mm voorzien van het lotnummer AI 59 zullen worden teruggegeven aan de Staat der Nederlanden ten deze vertegenwoordigd door de commandant Koninklijke Marechaussee te Ypenburg.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 21 juni 1978

President: Prof. Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht mr De Groot; generaal-majoor b.d. Van der Pol (plv.) en luitenant-generaal b.d. Van der Slikke (plv.).

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: ... enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen, een opnieuw rechtdoende de beklagde zal veroordelen tot

I. een geldboete van tweehonderd gulden, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door acht dagen hechtenis; alsmede tot teruggave aan het Rijk van een bij beklagde inbeslaggenomen pistool FN Browning, 7 patronen, patroontas en patroonhouder, de inbeslaggenomen munitie.

II. een geldboete van eenhonderd gulden, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door vier dagen hechtenis en onttrekking aan het verkeer van het bij beklagde inbeslaggenomen luchtdrukpistool en daarbij behorende kogeltjes;

Overwegende, dat bij beschikking van 5 januari 1977, waarbij beklagde naar de militaire rechter is verwezen, aan hem is telastegelegd:

„dat hij op of omstreeks 22 oktober 1976 in de gemeente Rijswijk „(ZH) in elk geval in Nederland,

„1. voorhanden heeft gehad,

„a. vier scherpe patronen, zijnde munitie in de zin van de Vuurwapenwet 1919,

„b. een plastic speelgoedpistool, merk jaquarmatic, met daarbij „behorende patroonhouder, zijnde een vuurwapen in de zin van „de Vuurwapenwet 1919, immers een „ander soortgelijk voor bedreiging of afdreiging geschikt voorwerp” als bedoeld in artikel 1 lid 1 „sub 1° van de Vuurwapenwet 1919,

„c. een luchtdrukpistool, merk Diana, model 2, kaliber 4.55 mm, „zijnde een vuurwapen in de zin van de Vuurwapenwet 1919, „immers een „ander soortgelijk voor bedreiging of afdreiging „„geschikt voorwerp” als bedoeld in artikel 1 lid 1 sub 1° van de „Vuurwapenwet 1919,

„2. op de openbare weg, in de kofferruimte van zijn auto een „dolkmes, zijnde een wapen in de zin van artikel 1 van de Wapenwet „bij zich heeft gehad”;

Overwegende, dat beklaagde bij de hem op 4 oktober 1977 betekende dagvaarding is telastegelegd:

„dat hij op of omstreeks 22 oktober 1976,

„1. in de gemeente Delft op de openbare weg, de Oude Langendijk „een pistool, FN Browning, zijnde een wapen in de zin van artikel 1 van de Wapenwet bij zich heeft gehad,

„2. in de gemeente Rijswijk, in elk geval in Nederland, vier scherpe „patronen, zijnde munitie in de zin van de Vuurwapenwet 1919 „voorhanden heeft gehad”;

Overwegende, dat de Krijgsraad bij het bestreden vonnis de Audi-teur-Militair niet ontvankelijk heeft verklaard en de beklaagde heeft vrijgesproken, na daartoe te hebben overwogen:

„dat hier geen wijziging van de beschikking tot verwijzing had „behoren plaats te vinden, doch dat een intrekking van de verwijzing „ter zake van 3 feiten, waarbij de bepaling van artikel 14c tweede „lid RLLu in acht had moeten worden genomen, had behoren te „geschieden, waarna verwijzing voor het in de tweede beschikking „tot verwijzing onder ten eerste genoemde feit had kunnen plaats- „vinden;

„dat de krijgsraad van oordeel is, dat de zogenaamde beschikking „tot verwijzing nietig is, weshalve geen recht tot strafvordering ter „zake van de daarin genoemde feiten aanwezig is en beklaagde dient „te worden vrijgesproken”;

Overwegende, dat het Hof zich op na te melden gronden met dit vonnis niet kan verenigen:

dat met de bovenvermelde beschikking van 5 mei 1977 – en meer in het bijzonder door de daarin gebezigde terminologie „met wijziging „van de oorspronkelijke beschikking d.d. 5 januari 1977, zodat „deze komt te luiden” zoals daarin is aangegeven – kennelijk tot uitdrukking gebracht wil zijn, enerzijds dat de verwijzing van beklaagde naar de militaire rechter zoals deze heeft plaats gehad bij beschikking van 5 januari 1977 slechts wordt gehandhaafd voor wat betreft het daarin onder 1a omschreven feit en wordt ingetrokken voor wat betreft de daarin onder 1b, 1c en 2 telastegelegde feiten, en anderzijds dat die beschikking tot verwijzing wordt gewijzigd, te weten wordt aangevuld met de telastelegging aan beklaagde van het feit, dat in de beschikking van 5 mei 1977 is omschreven onder 2, weshalve het Hof de beschikking van 5 mei 1977 opvat en verstaat in voege als voormeld;

dat, wanneer een beschikking tot verwijzing niet slechts de omschrijving van één feit behelst – waarvan artikel 14 van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht uitgaat – doch daarin

meerdere gevoegde feiten zijn omschreven, welke aan de verdachte worden telastegelegd, de op voormeld artikel 14 toegesneden en in de drie daarop volgende artikelen der RLLu vervatte regeling omtrent intrekking van de verwijzing dient te worden toegepast op de verwijzing ten aanzien van elk in de verwijzingsbeschikking omschreven feit afzonderlijk;

dat dan ook de verwijzing van beklaagde naar de militaire rechter bij beschikking van 5 januari 1977 zonder miskenning van enige wettelijke bepaling kon worden ingetrokken alleen ten aanzien van de in die beschikking onder 1b, 1c en 2 omschreven feiten;

dat wel in strijd met het bepaalde in artikel 14c van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht is nagelaten in de beschikking van 5 mei 1977 de grond van vorenbedoelde intrekking te vermelden;

dat de Auditeur-Militair in zijn memorie van appèl evenwel heeft medegedeeld, dat op zijn advies de tijdens de informatiën niet „haalbaar” gebleken feiten uit de oorspronkelijke beschikking tot verwijzing zijn weggelaten, waarmede blijkbaar is bedoeld dat onvoldoende aanwijzing van schuld ten aanzien van de onder 1b, 1c en 2 van de beschikking tot verwijzing omschreven feiten aanwezig is geacht, zodat de grond van die intrekking nu alsnog aan beklaagde bekend is geworden;

dat onder deze omstandigheid met het begaan van voormeld verzuim, waartegen niet uitdrukkelijk nietigheid is bedreigd, niet een vorm van wezenlijk belang voor een goede proces-orde zodanig in het gedrang is gekomen dat nietigheid – hoewel niet voorgeschreven – toch moet volgen;

dat mitsdien het beroepen vonnis niet in stand kan blijven;

Overwegende, dat – hoewel als gevolg van de beslissing van de Krijgsraad de hoofdzaak niet is beslist en het onderzoek daarvan het gevolg moet zijn van de vernietiging van het beroepen vonnis – het Hof zal overgaan tot het beslissen van de hoofdzaak, nu de beklaagde zulks ter terechtzitting in hoger beroep heeft verzocht en de Advocaat-Fiscaal zich tegen inwilliging van dat verzoek niet heeft verzet;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende dat de beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

Ik heb op 22 oktober 1976 in de gemeente Delft op de openbare weg, de Oude Langendijk, een pistool, FN Browning, kaliber 9 mm, nummer KL 50022, bij mij gehad. Dat pistool zat toen gestoken achter de riem van de broek van de toen door mij gedragen burgerkleding.

Ik heb op 22 oktober 1976 in de gemeente Rijswijk vier scherpe Bren-patronen, kaliber 7,62 mm, voorhanden gehad in mijn legeringskamer op het vliegveld Ypenburg;

Overwegende dat een door de agenten van gemeentepolitie te Delft

R. Ph. Vogels en J. S. van Hengel op ambtseed en ambtsbelofte opgemaakt en op 22 oktober 1976 gesloten proces-verbaal onder meer zakelijk inhoudt als relaas van de verbalisant Vogels:

dat hij op 22 oktober 1976 op de Oude Langendijk te Delft een man zag lopen, op wiens linkerheup hij tussen de broekriem een vuurwapen, merk FN Browning, kaliber 9 mm, voorzien van het nummer KL 50022, aantrof in een zwart lederen holster; dat die man opgaf te zijn genaamd T.R.G., geboren op 28 oktober 1954 te Leeuwarden, marechaussee der 1e klasse, geleverd te Ypenburg;

Overwegende dat een door G. J. Scharroo en Th. H. Greive, beiden wachtmeester der 1e klasse der Koninklijke Marechaussee en behorende tot de brigade Ypenburg, en K. Methorst, marechaussee der 1e klasse, evenzo behorende tot de brigade Ypenburg, opgemaakt en op 9 november 1976 gesloten ambtsedig proces-verbaal onder meer zakelijk inhoudt als relaas van beide eerstgenoemde verbalisanten:

dat zij op 22 oktober 1976 in de legeringskast van de marechaussee der 1e klasse T.R.G. hebben aangetroffen vier scherpe patronen, kaliber 7.62 mm;

Overwegende dat het Hof op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel of onderdeel daarvan slechts gebezigd ten aanzien van het feit, waarop het bepaaldelijk betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklagde bij dagvaarding is tenlastegelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande,

„dat hij op 22 oktober 1976:

„1. in de gemeente Delft op de openbare weg, de Oude Langendijk, „een pistool, FN Browning, zijnde een wapen in de zin van artikel 1 „van de Wapenwet bij zich heeft gehad,

„2. in de gemeente Rijswijk vier scherpe patronen, zijnde munitie „in de zin van de Vuurwapenwet 1919 voorhanden heeft gehad”;

Overwegende met betrekking tot het onder 1 bewezenverklaarde feit:

dat beklagde ten tijde waarop dit feit werd begaan als marechaussee der 1e klasse deel uitmaakte van de gewapende macht en dat het in dit bewezenverklaarde bedoelde wapen van rijkswege aan beklagde was verstrekt;

dat de Minister van Oorlog bij beschikking van 3 april 1952, Directoraat Administratieve Diensten, afd. B 7, no. 281679, in artikel 1 heeft bepaald:

„Tot de uitrusting van militairen behoort elk van rijkswege verstrekt „wapen”;

dat in verband met het voorgaande het onder 1 bewezenverklaarde op grond van het bepaalde in artikel 3, eerste lid, onder 2o., van de Wet van 9 mei 1890 Staatsblad 81 niet valt onder het in artikel 1 van die wet

gestelde verbod, waarvan overtreding bij artikel 2 dier wet strafbaar is gesteld;

dat wel is waar in artikel 4 van voormelde beschikking van de Minister van Oorlog is bepaald:

„Onverminderd de bevoegdheid om buiten dienst een wapen te dragen, dat behoort bij de volgens de voorschriften gedragen tenue, mogen militairen beneden de rang van tweede-luitenant op de openbare weg of op enige voor het publiek toegankelijke plaats een tot de militaire uitrusting behorend wapen slechts bij zich hebben, voorzover zulks aan hen is bevolen of om een andere reden in het belang van de dienst noodzakelijk is”;

dat deze bepaling evenwel niet aan de toepasselijkheid van voormeld artikel 3, eerste lid onder 2o., van de Wet van 9 mei 1890, Stb. 81 op een geval als het onderhavige in de weg staat en ook niet bedoelt in de weg te staan, zoals blijkt uit de op voormelde beschikking door de Minister van Oorlog gegeven en in Legerorder no. 94 van 1952 gepubliceerde toelichting, welke onder meer inhoudt:

„Militairen beneden de rang van tweede luitenant mogen . . . in het belang van de krijgstucht . . . het . . . voor hen zelf vastgestelde wapen slechts in het openbaar dragen, als dit hun is bevolen of om een andere reden in het belang van de dienst noodzakelijk is (met dien verstande, dat de bevoegdheid om buiten dienst een wapen te dragen, dat behoort bij de overeenkomstig de voorschriften gedragen tenue, blijft bestaan). Overtreedt een militair deze krijgstuchtelijke bepalingen, dan blijft wel is waar het wapen nog wel tot de militaire uitrusting behoren, en zijn de strafbepalingen van de Wapenwet, mitsdien niet op hem van toepassing, doch de overtreding levert een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp op, dat als zodanig kan worden bestraft”;

dat het vorenoverwogene medebrengt, dat in verband met het bepaalde in artikel 3, derde lid onder 3^e, van de Vuurwapenwet 1919, het onder 1 bewezenverklaarde ook niet strafbaar is gesteld bij die wet, zodat – nu dit evenmin onder enige andere wettelijke strafbepaling valt – beklagde daarvan moet worden vrijgesproken;

Overwegende met betrekking tot het onder 2 bewezenverklaarde feit: dat dit moet worden gekwalificeerd als

„overtreding van een voorschrift, vastgesteld bij artikel 3 van de Vuurwapenwet 1919”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 12, eerste lid van laatstgenoemde wet;

Overwegende dat beklagde terzake van het onder 2 bewezenverklaarde feit strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, welke zijn strafbaarheid zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende dat het Hof na te melden straf in overeenstemming

acht met de ernst van het onder 2 bewezenverklaarde feit en de omstandigheden, waaronder dit is begaan, mede gelet op de persoon van de beklaagde;

Overwegende, dat beklaagde bij vonnis van de Arrondissementskrijgsraad Arnhem d.d. 2 november 1977 terzake van

„handelen in strijd met artikel 26 van de Wegenverkeerswet”

is veroordeeld tot één week gevangenisstraf voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren alsmede tot betaling van een geldboete van vijfhonderd gulden subsidiair twintig dagen hechtenis en ontzegging van de rijbevoegdheid voor de tijd van zes maanden voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaren, welke straf het Hof in rekening brengt;

Gezien, behoudens voormeld artikel 12, eerste lid, van de Vuurwapenwet 1919, nog de artikelen 2, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 23, 63, 91 van het Wetboek van Strafrecht en 77 van 's Hofs Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Vernietigt het vonnis waarvan beroep, en opnieuw rechtdoende:

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven bewezenverklaarde feiten;

Verklaart het onder 1 bewezenverklaarde feit niet te zijn strafbaar en spreekt beklaagde daarvan vrij;

Verklaart het onder 2 bewezenverklaarde en gekwalificeerde feit te zijn strafbaar en verklaart de beklaagde deswege strafbaar.

Veroordeelt beklaagde deswege tot een geldboete van vijftwintig gulden, met bepaling dat deze geldboete bij gebreke van betaling en verhaal zal worden vervangen door een hechtenis voor de tijd van een dag.

Gelast dat de inbeslaggenomen en nog niet teruggegeven voorwerpen, te weten een pistool, FN Browning, kaliber 9 mm, nummer KL 50022 en patroonhouder met zeven patronen, kaliber 9 mm, alsmede vier scherpe patronen, kaliber 7,62 mm, voorzien van het lotnummer AI 59 zullen worden teruggegeven aan de Staat der Nederlanden.

NASCHRIFT

Een vonnis en een sententie vol interessante beslissingen, die echter in de „kop” boven deze uitspraken uitvoerig zijn samengevat.

Drie dingen vallen op:

(1) De wijzigingsbeschikking voldeed niet aan de daaraan door de Wet gestelde vereisten. De Krijgsraad strafte die onvolkomenheden af met niet-ontvankelijkheid van de Auditeur-Militair en vrijspraak, maar het Hof hield hem de hand boven het hoofd.

(2) *Ofschoon het Hof niet uitdrukkelijk constateert dat het bij zich dragen van het pistool een krijgstuchtelijk vergrijp opleverde, volgt dit noodzakelijkerwijs uit 's Hof's overwegingen. Het Hof heeft dit feit echter nòch bij de strafbepaling in rekening gebracht (artikel 60 W.K.) nòch daarvoor zelf een krijgstuchtelijke straf opgelegd (artikel 58 W.K.). Tot goed begrip van zaken echter: het Hof kan overwogen hebben dat het voor de toepassing van artikel 60 vereiste verband met het andere feit niet (voldoende) aanwezig was en het Hof is niet verplicht, zelf als strafoplegger op te treden of de zaak naar de commandant van de beklagde te verwijzen.*

(3) *Niettegenstaande het hier een wapen betrof dat beklagde van Rijkswege was verstrekt en dat hij mitsdien rechtmatig in zijn bezit had, gelastte het Hof de teruggaaf ervan aan de Staat der Nederlanden (eigenaar) en niet aan beklagde (rechtmatige houder), bij wie het in beslag was genomen.*

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 21 maart 1978

President: Mr J. A. L. Brada; Leden: Kapitein Mr J. C. K. Knapp en kapitein J. M. J. Suijkerbuijk.

Een personenauto geparkeerd op een parkeerterrein als bedoeld in artikel 1 van de Parkeerautomatenverordening van de gemeente Den Helder, zonder zichtbare aanbrengeing van een geldige parkeerkaart.

Indien het tenlastegelegde bewezen zou worden verklaard zou het opleveren een belastingstrafzaak, zodat de krijgsraad niet bevoegd is daarvan kennis te nemen.

Toezending aan de Kantonrechter te Alkmaar.

Bevestigd door het Hoog Militair Gerechtshof, zie sententie achter het vonnis.

(I.M.S.T. art. 79; Wet R.O. art. 56 en
Wet Motorrijtuigenbelasting art. 20)

DE ARRONDISSEMENTS KRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen
H.B., geboren 21 oktober 1956, dpl. sld., beklagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks zaterdag 8 oktober 1977 omstreeks 15.45
„uur in de gemeente Den Helder, als bestuurder van een vierwielig

„motorvoertuig, personenauto, dit voertuig heeft geparkeerd of geparkeerd gehouden op het parkeerterrein deeluitmakende van de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Koningstraat, zijnde een parkeerterrein als bedoeld in artikel 1 van de Parkeerautomatenverordening van de gemeente Den Helder, zonder dat achter de voorruit van dit motorvoertuig een uit een parkeerautomaat verkregen parkeerkaart was aangebracht of neergelegd waarop de dag en het tijdstip, afgedrukt op deze kaart, nog niet waren verstreken en duidelijk leesbaar waren vanaf de buitenzijde van het motorvoertuig”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat het tenlastegelegde feit bij bewezenverklaring overtreding van artikel 3, eerste lid van de Parkeerautomatenverordening van de gemeente Den Helder zou opleveren, strafbaar gesteld bij artikel 8 van de Parkeerautomatenverordening van de gemeente Den Helder;

Overwegende, dat genoemde verordening blijkt de daarin vervatte bepalingen een regeling geeft voor het gebruik van onder meer daartoe ingerichte parkeerterreinen, terzake van welk gebruik blijkt de verordening rechten worden geheven, kennelijk uit hoofde van de daartoe aan de gemeenten in artikel 20, tweede lid, van de Wet op de Motorrijtuigenbelasting 1966 gegeven bevoegdheid;

Overwegende mitsdien, dat waar het tenlastegelegde feit bij bewezenverklaring een belastingstrafzaak in de zin van artikel 79 Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht zou inhouden, de krijgsraad niet bevoegd is van deze zaak kennis te nemen;

Gezien: . . . enz.;

RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!

Verklaart zich onbevoegd om te erkennen over de zaak van de beklaagde.

Geeft daarvan met toezending van de nodige stukken kennis aan de bevoegde rechter, te weten de Kantonrechter te Alkmaar.

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 2 augustus 1978

President: Prof. Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, generaal-majoor Coopmans, schout-bij-nacht Mr De Groot, generaal-majoor Van der Pol (plv.) en luitenant-generaal b.d. Van der Slikke (plv.).

(zie het vonnis hiervoor)¹

¹) Zie ook blz. 529 hiervoor.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gezien het vonnis in eerste aanleg gewezen;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid;

Overwegende daarenboven dat het Hof van oordeel is, dat uit de geschiedenis van de totstandkoming van de bepaling van het huidige artikel 56, tweede lid, van de Wet op de rechterlijke organisatie blijkt dat deze bepaling niet ten doel heeft de aldaar genoemde strafbare feiten het karakter van belastingovertreding te ontnemen, doch dat doel is geweest vast te stellen dat van deze overtredingen in eerste aanleg door de kantonrechter wordt kennisgenomen;

Overwegende daaromtrent dat de memorie van toelichting op het wetsontwerp dat leidde tot de wet van 2 juni 1965, Staatsblad 238, waarbij artikel 56, tweede lid, werd ingevoegd in de Wet op de rechterlijke organisatie als toelichting op het voorgestelde artikellid onder andere vermeldt: „De voorgestelde wijziging laat onverlet dat „het hier gaat om overtredingen ter zake van belastingen in de zin van „de Wet op de rechterlijke organisatie, doch strekt ertoe de kanton- „rechter voor de berechting bevoegd te maken”;

Overwegende dat bij wet van 2 juni 1976, Staatsblad 322 in het voordien herhaald gewijzigde artikel 56, tweede lid, van de Wet op de rechterlijke organisatie wederom een wijziging is aangebracht en dat in de memorie van toelichting op het wetsontwerp dat tot voormelde wijziging leidde wordt geschreven:

„De laatste tijd wordt naast de parkeermeter steeds meer de par- „keerautomaat gebruikt, en wel voor parkeerterreinen. Omdat die „door de Wet op de Motorrijtuigenbelasting 1966 niet tot weggedeelten „worden gerekend is de, met de parkeermeterovertreding vergelijk- „bare, parkeerautomaatovertreding onbedoeld tot rechtbankzaak ge- „worden. De voorgestelde wijziging trekt dit recht”;

Overwegende, dat het Hof zich overigens verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's Hof's Provisionele Instructie;

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis waarvan is geappelleerd met overneming der gronden en aanvulling als bovenvermeld.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 29 maart 1978

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-kolonel H. B. Craandijk en majoor W. L. Groenendaal;
Raadsman: Mr P. Schaink, advocaat te Amsterdam.

„Als militair opzettelijk tegen een meerdere het misdrijf van smaad-„schrift plegen“: het in het tijdschrift „Twintig“, uitgave van de VVDM, met naam noemen van een meerdere en van een hem door de Krijgsraad opgelegde veroordeling wegens het „achteroverdruk-„ken“ van levensmiddelen.

Na de uitspraak van het vonnis en vóór de behandeling van het hoger beroep door het H.M.G. wordt een wijziging ten gunste van beklaagde in artikel 261 W.Sr. van kracht; toepassing van artikel 1, 2° W.Sr.

Verworpen het verweer van beklaagde dat de publicatie vergeleken kan worden met journalistieke verslaggeving van een strafzaak.

Verworpen het beroep op de nieuwe tekst van het 3e lid van artikel 261 (straffeloosheid als de dader te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat het algemeen belang de tenlastelegging eiste) nu beklaagde tot het schrijven van het geïncrimineerde artikel overging voordat andere pogingen door hem waren aangewend om herhaling van het z.i. onjuiste optreden van de meerdere te voorkomen.

(zie sententie achter het vonnis)

(W.M.Sr. art. 76, 111; W.Sr. art. 1(2), 261)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen J.P., geboren 19 oktober 1952, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij in of omstreeks de maand augustus 1977, althans in het „tijdvak van 28 februari 1977 tot oktober 1977, te Oirschot, althans „te Utrecht en in elk geval in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig „soldaat in werkelijke militaire dienst was bij de Koninklijke Land-„macht, opzettelijk door middel van een te Oirschot en in elk geval „op vele plaatsen in Nederland verspreid geschrift, te weten no. 16 „van de 11e jaargang van het blad „Twintig“ tweekblad voor soldaten „(VVDM-uitgave), waarin onder de rubriek „Kazerneberichten“ een „door hem geschreven en ingezonden bericht is geplaatst van de „volgende inhoud:
„„„Jatten“

„,een zekere sergeant-majoor M. staat in de keuken op de kazerne
 „,in A. Hij slingerde onlangs soldaat H. op rapport omdat die een pak
 „,koffie had klaargezet voor de wacht, op verdenking van diefstal
 „,van de koffie. Ook een andere soldaat kreeg eens een waarschuwing
 „,van M., toen hij een zakje nasi-kruiden in z'n handen had, „het be-
 „,„gint met koffie en kruiden, maar het einde is zoek'', zo vaarde
 „,hij toen uit. Wij zijn eens op zoek gegaan naar dat einde, en
 „,het bleek nog vindbaar ook. Wat is namelijk het geval? Dezelfde
 „,sergeant-majoor is nog maar een half jaar geleden door de krijgs-
 „,raad veroordeeld wegens het achterover drukken van allerlei voe-
 „,dingsmiddelen uit de keuken te A., voor een bedrag van vele
 „,duizenden guldens over een periode van zo'n vier jaar. Het is
 „,goed dat iemand van z'n fouten leert, maar om dan meteen een
 „,maat op rapport te slingeren die zorgt voor de verlossende warme
 „,bak voor de wacht gaat toch wel te ver'';

„,de eer en/of de goede naam heeft aangerand van een meerdere, de in
 „,dat bericht genoemde sergeant-majoor M., zijnde de sergeant-majoor-
 „,kok P.M., werkzaam in de keuken van de . . .kazerne te A., door ten-
 „,lastelegging van een bepaald feit, te weten het achteroverdrukken
 „,van allerlei voedingsmiddelen uit de keuken te A. voor een bedrag
 „,van vele duizenden guldens over een periode van zo'n vier jaar, met
 „,het kenlijk doel om daaraan ruchtbaarheid te geven'';

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

Terwijl ik als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, heb ik een bericht geschreven, dat ik inzond naar het blad „Twintig'', tweekblad voor soldaten, een VVDM-uitgave. Dit bericht is geplaatst in no. 16 van de 11e jaargang van dat blad, welk nummer op 23 augustus 1977 uitkwam, en omstreeks die datum op vele plaatsen in Nederland verspreid is. Het door mij geschreven en ingezonden bericht verscheen in de rubriek „Kazerne-,berichten'', onder het hoofd „Jatten''.

In dit bericht, dat volledig en juist is opgenomen in de telastelegging, heb ik de sergeant-majoor M., zijnde de sergeant-majoor-kok P.M., werkzaam in de keuken van de . . .kazerne te A., telastegelegd allerlei voedingsmiddelen uit de keuken te A. voor een bedrag van vele duizenden guldens over een periode van zo'n vier jaar, achterover gedrukt te hebben. Ik besepte dat door publicatie van dit bericht ruchtbaarheid werd gegeven aan de genoemde gedragingen van sergeant-majoor M. Door middel van het genoemde nummer van „Twintig'', waarin mijn bericht was geplaatst, is mogelijkterwijs een aanslag gedaan op de eer en de goede naam van de sergeant-majoor M. Ik wist, dat de sergeant-majoor M. mijn militaire meerdere was;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig procesverbaal, ... zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van P.M., sergeant-majoor-kok, ingedeeld bij het kazernecommando van de ...kazerne te A.:

In september 1977 las ik in het blad „Twintig” – een uitgave van de VVDM – 11e jaargang nummer 16 van 23 augustus 1977 – het artikel „Kazerneberichten”, waarin onder het hoofd „Jatten” mijn naam werd genoemd. Doordat soldaat J.P. dit artikel heeft geschreven en doen plaatsen in het blad „Twintig”, heeft iedereen in de krijgsmacht en daarbuiten daarvan kennis kunnen nemen. Ik voel mij daardoor in mijn eer en goede naam aangerand;

Overwegende, dat in een ten processe aanwezig exemplaar van het blad „Twintig”, tweekblad voor soldaten, 11e jaargang no. 16, onder de rubriek „Kazerneberichten” (J.P.) een bericht is geplaatst van de volgende inhoud: ... [enz.; zie *tenlastelegging* – Red.].

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – genoemd exemplaar van het blad „Twintig” slechts gebezigd in verband met de inhoud van de andere bewijsmiddelen – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met uitzondering van de woorden: „in of” en „althans in het tijdvak van 28 februari 1977 „tot oktober 1977, te Oirschot, althans te Utrecht en in elk geval” in de 1e, 2e en 3e regel van de telastelegging en „in elk geval” in de 5e regel van de telastelegging;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„als militair opzettelijk tegen een meerdere het misdrijf van smaadschrift plegen”,
 voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 111, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht juncto artikel 261, eerste en tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

[Volgt: veroordeling tot betaling van een geldboete van f 500,-, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 20 dagen – Red.].

Hoog Militair Gerechtshof

Sententie van 5 juli 1978

President: Prof. Jhr Mr Van den Bosch; *Leden:* Mr Fikkert, schout-bij-nacht mr De Groot, luitenant-generaal b.d. Van der Veen (plv.), luitenant-generaal tit. b.d. Thijssen (plv.) en luitenant-generaal b.d. Van der Slikke (plv.);

Raadsman: Mr Th. A. de Roos, advocaat te Amsterdam.

(zie het vonnis hiervóór)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal bevestigen;

Overwegende, dat de behandeling van deze zaak in hoger beroep het Hof tot geen andere beschouwingen en beslissingen dan die van de eerste rechter heeft geleid;

Overwegende, dat de raadsman heeft betoogd dat hier niet gesproken kan worden van „telastelegging van een bepaald feit”, maar dat het door beklagde geplaatste en in „Twintig” verschenen artikel een vorm van berichtgeving is, zoals ook regelmatig geschiedt door journalisten, die verslag doen van plaats gehad hebbende strafzittingen en dat het bewezenverklaarde daarom geen strafbaar feit oplevert;

Overwegende, dat het Hof dit verweer echter verwerpt op de volgende gronden:

dat uit het voormelde door beklagde geschreven en ingezonden bericht rechtstreeks de bedoeling van beklagde voortvloeit om mede te delen, dat de sergeant-majoor M. het feit van „het achterover „drukken van allerlei voedingsmiddelen uit de keuken te A. voor „een bedrag van vele duizenden guldens over een periode van zo’n „vier jaar” heeft gepleegd;

dat aldus door beklagde een bepaald feit aan die sergeant-majoor werd telastegelegd in de zin van artikel 261 van het Wetboek van Strafrecht en hieraan niet afdoet de vermelding van de omstandigheid, dat M. wegens dat feit „een half jaar geleden door de krijgsraad „veroordeeld” is;

dat een vergelijking met de journalistieke berichtgeving over behandelde strafzaken reeds daarom niet opgaat, omdat ten deze de telastelegging van een bepaald feit heeft plaats gehad met het opzet om de eer en/of de goede naam van de sergeant-majoor M. aan te randen, gelijk valt af te leiden uit het boven het door beklagde geschreven en ingezonden bericht voorkomende hoofd „Jatten”, uit het verband

waarin en het kennelijke doel waartoe voormeld bepaald feit ter sprake is gebracht, alsmede hieruit dat – anders dan in journalistieke berichtgeving omtrent rechtszaken pleegt te geschieden – M. bij name in het bericht is genoemd, op grond van welk een en ander beklaagde noodzakelijkerwijs moet hebben begrepen dat hij door telastelegging van voormeld bepaald feit de eer en/of de goede naam van zijn meerdere, de sergeant-majoor M. aanrandde;

Overwegende dat uit het vorenoverwogene tevens voortvloeit, dat beklaagde er zich tevergeefs op heeft beroepen, dat hem geen verwijt treft omdat hij zich zou hebben beperkt tot journalistieke berichtgeving over een behandelde strafzaak, zodat het hem aan elke schuld ontbreekt;

Overwegende, dat de raadsman verder heeft betoogd dat beklaagde klaarblijkelijk heeft gehandeld in het algemeen belang;

Overwegende daaromtrent: dat bij de wet van 25 maart 1978, in werking getreden op 26 april 1978, artikel 261 lid 3 Wetboek van Strafrecht is gewijzigd in dier voege dat o.a. smaad noch smaadschrift bestaat voor zover de dader te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat het algemeen belang de telastelegging eiste;

dat de huidige redactie van artikel 261, lid 3, ook in de onderhavige zaak van toepassing is, omdat zij gunstiger is dan die welke gold ten tijde van het plegen van het feit;

dat echter, nu voordat beklaagde tot het schrijven van het geïncrimineerde artikel overging door hem geen pogingen waren aangewend om op andere wijze – b.v. door het bevorderen dat betrokkenen een beklag indienden wegens vermeende krenkende of onbillijke behandeling – herhaling van een naar beklaagdes oordeel onjuiste optreden van voornoemde meerdere te voorkomen, en nu beklaagde zich bovendien met de gebezigde terminologie „jatten” onnodig grievend over M. heeft uitgelaten, niet kan worden aangenomen dat beklaagde te goeder trouw kon menen dat het algemeen belang de telastelegging als voorschreven van voormeld bepaald feit eiste, zodat het beroep op deze rechtvaardigheidsgrond moet worden verworpen;

Overwegende, dat het Hof zich verenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis waarvan hoger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 1, 2e lid van het Wetboek van Strafrecht en artikel 77 van 's Hofs Provisionele Instructie.

RECHT DOENDE IN HOGER BEROEP IN NAAM DER KONINGIN!

Bevestigt het vonnis waarvan is geappelleerd met overneming der gronden en aanvulling als bovenvermeld.

NASCHRIFT

(1) Zo vaak als het misdrijf van artikel 108 W.M.Sr. voorkomt, zo zelden komt dat van artikel 111 (het door een militair opzettelijk tegen een meerdere plegen van een der feiten, omschreven in de artikelen 261, 262 en 268 W.Sr.) voor.

Er bestaat over de kwalificatie van dit misdrijf weinig eenstemmigheid. Ik noem als voorbeelden:

– H.M.G., sententie van 5 juli 1927, M.R.T. XXIII, blz. 386: „Smaad, „opzettelijk tegen een meerdere gepleegd”;

– H.M.G., sententie van 14 april 1931, M.R.T. XXVII, blz. 123: „Het als militair in dienst opzettelijk tegen een meerdere het misdrijf „van smaad plegen”;

– Arrondissementskrijgsraad te Arnhem, vonnis van 2 maart 1972, M.R.T. LXV, blz. 420: „Als militair opzettelijk tegen een meerdere „het misdrijf van smaadschrift (artikel 261, tweede lid, Wetboek „van Strafrecht) plegen”.

Ik meen dat de thans door de Krijgsraad gebezigde kwalificatie de beste is. Verwijzing naar het betreffende artikel van het Wetboek van Strafrecht zou weliswaar in overeenstemming zijn met de omschrijving, welke artikel 111 W.M.Sr. geeft, maar de (steriele) verwijzing naar een wetsartikel maakt niet veel duidelijk. Men dient echter, naar mijn mening, een keuze te maken: of vermelding van het artikel, of herhaling van de kwalificatie, vermeld in dat artikel.

(2) Het gebeuren, dat beklagde in zijn smaadschrift beschreef, was een dienstaangelegenheid tussen die meerdere en een derde: de meerdere „slingerde een soldaat op rapport”. Men kan zich nu afvragen of ook het smaadschrift gepleegd is „in dienst”, in de zin van „naar aanleiding van dienstaangelegenheden” (artikel 76 W.M.Sr.). De vraag is dan, of genoemd artikel het oog heeft uitsluitend op dienstverhoudingen of dienstomstandigheden die rechtstreeks op de dader van toepassing zijn, dan wel ook op buiten de dader gelegen dienstaangelegenheden. De Memorie van Toelichting (VAN DER HOEVEN I, blz. 601) is hieromtrent duidelijk: het antwoord op de gestelde vraag zal ontkennend moeten luiden. Die memorie zegt onder meer:

„De noodzakelijkheid van deze gelijkstelling is niet twijfelachtig. „De militair, die een meerdere wil beledigen, bedreigen, feitelijk „aanranden, enz., moet zich niet voor bestraffing of voor zwaardere „bestrafing kunnen vrijwaren, eenvoudig door het plegen van het „feit uit te stellen totdat de dienst zal zijn afgelopen.”

Eenzelfde gedachte spreekt uit artikel 64 W.M.Sr.

(3) Beklaagde deed bij de behandeling van de zaak voor het H.M.G. een beroep op een verandering in de wetgeving (artikel 1, 2° W.Sr.): een

voor hem gunstiger bepaling in artikel 261 W.Sr. bij een wet welke reeds bestond doch nog niet in werking was getreden op de dag van de behandeling van de zaak door de Krijgsraad.

Overgangsrecht kan (bijna) altijd een gevoel van onbehagen met zich brengen; er is geen systeem te bedenken dat uitsluit dat er iemand is die onbehagen ervaart. Termijnen, ook de meest toegeeflijke, lopen af en tussen hetgeen rechtens is vóór en na dat tijdstip bestaat verschil.

Beklaagde kon, voordat het vonnis kracht van gewijsde kreeg, een beroep doen op de verandering in wetgeving. De datum van behandeling van een zaak (in hoger beroep) speelt derhalve een rol. Ook kan een rol spelen het feit dat de éne veroordeelde wel en de andere niet appèl tegen het vonnis aantekende.

Er is destijds over de omvang van de werking van het tweede lid van artikel 1 W.Sr. veel te doen geweest; zie NOYON - LANGEMEIJER - REMMELINK blz. 7. De Hoge Raad heeft echter het voorschrift laten doorwerken na het vonnis in eerste aanleg.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 31 mei 1978

President: Mr P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-kolonel A. M. L. Maas en majoor J. L. Marcelis.

Opzettelijke ongehoorzaamheid gepleegd door een dienstplichtige jager die weigerde, tijdens een oefening, deel te nemen aan de les touwbaan.

25 Dagen militaire detentie, gedeeltelijk voorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 114)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen F.J.E., geboren 20 november 1956, dpl. sld., beklagde

Gezien: . . . enz.:

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelgd:

„dat hij als dienstplichtig jager in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, op of omstreeks „30 januari 1978 te of nabij Roosendaal, althans in Nederland, toen „hij tijdens de oefening Pantserstorm, van zijn meerdere, de kapitein „G. D. Th. Keuning, nadat deze was gebleken dat hij, beklagde, niet „meedeed met de les touwbaan, het bevel kreeg, alsnog aan die

„les mee te doen en de touwbaan te nemen, heeft geweigerd aan dit dienstbevel te gehoorzamen, onder meer zeggend: „Ik weiger verder ,,mee te doen aan alles wat met Pantserstorm te maken heeft, dus ,,weiger ik ook dit””;

Overwegende: ... enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Op 30 januari 1978 heb ik als dienstplichtig jager bij de Koninklijke Landmacht in werkelijke dienst in Roosendaal, van de mij bekende kapitein G. D. Th. Keuning, bevel gekregen alsnog mee te doen aan een les touwbaan en die baan te nemen. Ik wist de kapitein mijn militaire meerdere en zijn opdracht een dienstbevel waaraan ik moest voldoen. Ik heb hem geantwoord: „Ik weiger verder mee te doen aan alles wat ,,met pantserstorm te maken heeft, dus weiger ik ook dit”;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig proces-verbaal van huishoudelijk onderzoek, opgemaakt te Schaarsbergen, gedagtekend op 2 maart 1978 en ondertekend door Emmen, Adrianus Franciscus Jozef, 1e luitenant der Jagers, behorende tot de C-compagnie 12 Pantserinfanteriebataljon GJ en Nouwens, Cornelis Hendrikus Maria, 1e luitenant der Jagers en behorende tot de A-compagnie 12 Pantserinfanteriebataljon GJ zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Keuning, Germ Derk, kapitein der jagers:

Op 30 januari 1978 te Roosendaal tijdens de oefening Pantserstorm heb ik de jager E. opdracht gegeven de touwbaan te nemen. De jager E. weigerde de opdracht met de woorden: „Ik weiger alles te doen ,,wat met Pantserstorm te maken heeft, dus weiger ik ook dit”;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij als dienstplichtig jager in werkelijke dienst bij de Koninklijke Landmacht op 30 januari 1978 te Roosendaal toen hij tijdens ,,de oefening Pantserstorm, van zijn meerdere, de kapitein G. D. Th. ,,Keuning, nadat deze was gebleken dat hij, beklaagde, niet meedeed ,,met de les touwbaan, het bevel kreeg, alsnog aan die les mee te ,,doen en de touwbaan te nemen, heeft geweigerd aan dit dienstbevel ,,te gehoorzamen, onder meer zeggend: „Ik weiger verder mee te doen ,,aan alles wat met Pantserstorm te maken heeft, dus weiger ik ook ,,dit””;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„*opzettelijke ongehoorzaamheid*”,

voorzien en strafbaar gesteld bij art. 114, eerste lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen

beklaagde meer of anders is ten laste glegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 30 januari 1978 tot 10 februari 1978;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 25 dagen (met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, van 30 januari 1978 tot 10 februari 1978), waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 1 jaar – *Red.*].

NASCHRIFT

De lezer van het vonnis zal zich vermoedelijk afvragen wat de man heeft gemotiveerd tot een zo onbegrijpelijke houding. In gevallen als deze is de stereotiepe strafmotivering eigenlijk onvoldoende.

W.H.V.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

17 maart 1978

(M.A.W. 1977/B 10)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; Leden: Mr W. G. Kloos en Mr J. Boesjes.

Verzoek om goedkeuring, als bedoeld in art. 4 onder a van het Verplaatsingskostenbesluit 1962 alsmede verzoek om verblijfskostenvergoeding in evengemelde bepaling bedoeld.

Gedaagdes bestreden besluit houdt in een weigering om terug te komen op een eerder besluit, waarbij die verzoeken waren afgewezen. Derhalve slechts marginale toetsing van het bestreden besluit.

Gedaagde mocht zich i.c. op het standpunt stellen, dat er van „woningnood” als bedoeld in art. 4 onder a geen sprake was.

Voor toepassing van art. 4 onder b van genoemd besluit was geen reden, aangezien i.c. geen opdracht om de woning te betrekken valt aan te wijzen.

(Verplaatsingskostenbesluit art. 4 onder a en b)

UITSpraak

in het geding tussen: A., thans wonende te H., eiser, en de Minister van Defensie, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Eiser was marechaussee der eerste klasse bij de Koninklijke Marechaussee, brigade V. Naar aanleiding van zijn verhuizing, voortvloeiende uit het beëindigen per 1 januari 1976 van zijn detachering in R., en zijn voorgenomen huwelijk diende eiser op 1 maart 1976 het volgende rekest in:

„Verzoekt: Hem toestemming te willen verlenen om na zijn voorgenomen huwelijk, op 26 maart 1976, buiten zijn standplaats te mogen wonen, met inachtnaam van het gestelde in het verplaatsingskostenbesluit 1962.

„Ingevolge brief nummer; 55.01.29.121/01 van commandant 1e divisie Koninklijke marechaussee is aan verzoeker de dienstwoning „R.straat 1 te V. ter bewoning toegewezen. Genoemde dienstwoning „is thans in gebruik als legeringsgebouw ten behoeve van de brigade

„V. en zal na oplevering van het nieuwe legeringsgebouw, in maart
 „of april 1976, worden ontruimd, waarna bedoelde dienstwoning nog
 „voor bewoning geschikt dient te worden gemaakt.

„Verzoeker is voornemens om op 26 maart 1976 te E. in het
 „huwelijk te treden. Na zijn huwelijk, tot aan de oplevering van
 „bovengenoemde dienstwoning, kan hij niet over woonruimte binnen
 „zijn standplaats beschikken. Hij kan in bovengenoemd tijdsbestek
 „bij zijn aanstaande schoonouders inwonen op het adres B. te E., al-
 „waar hij over een eigen huishouding zal beschikken bestaande uit
 „één woonkamer, één slaapkamer en één keuken met keukeninrich-
 „ting en bekleding.”.

Bij brief van 11 mei 1976 antwoordde gedaagde voorzover thans
 van belang het volgende:

„Aangezien door u, binnen redelijk korte tijd na de datum van
 „uw huwelijk op 26 maart 1976, over een woning in het woongebied
 „van de u aangewezen standplaats kan worden beschikt, kan niet
 „worden gesteld dat u zich, ter zake van woningnood in uw standplaats,
 „op de datum van uw huwelijk te E. hebt gevestigd.

„In verband daarmee kan ik geen aanleiding vinden de keuze van
 „uw woonplaats bij uw huwelijk goed te keuren, weshalve artikel 4
 „onder a van het Verplaatsingskostenbesluit 1962 niet op u van toe-
 „passing is.

„Mitsdien heeft u geen aanspraak op verhuiskostenvergoeding voor
 „een eventuele verhuizing van E. naar of naar de naaste omgeving
 „van uw huidige standplaats en wijs ik uw verzoek – bij deze – af.”.

Op 23 juni 1976 verzocht eiser alsnog in aanmerking te komen voor
 verhuiskostenvergoeding ingevolge het Verplaatsingskostenbesluit
 1962, welk verzoek eiser als volgt toelichtte:

„Ingevolge brief . . . dd. 2 februari 1976, van Commandant 1e
 „divisie Koninklijke marechaussee is aan verzoeker de dienstwoning
 „R.straat 1 te V. ter bewoning aangewezen.

„In deze brief werd gesteld dat bedoelde dienstwoning in maart of
 „april 1976 zou worden ontruimd.

„Verzoeker is op 26 maart 1976 in het huwelijk getreden en met
 „ingang van die datum gaan inwonen bij zijn schoonouders . . . te E.,
 „daar voor het tijdvak gelegen tussen de datum van het huwelijk en
 „de te verwachten oplevering van de dienstwoning niet over woon-
 „ruimte in zijn standplaats kon worden beschikt.

„Verzoeker beschikte . . . te E. over een eigen huishouding be-
 „staande uit één woonkamer, één slaapkamer en één keuken met
 „keukeninrichting en bekleding.

„Ingevolge brief . . . dd. 11 mei 1976 . . . is het rekest van verzoeker,
 „dd. 1 maart 1976, voor wat betreft de verhuiskosten, afgewezen
 „gezien het te verwachten korte tijdsbestek van het buiten de stand-

„plaats wonen van verzoeker.

„De datum van oplevering van genoemde dienstwoning vond echter „niet plaats binnen de gestelde, redelijk korte, termijn van maart „of april 1976, doch pas op 15 juni 1976.

„Redenen waarom hij alsnog verzoekt in aanmerking te komen „voor verhuiskostenvergoeding ingevolge het Verplaatsingskosten- „besluit 1962.”.

Gedaagdes antwoord op dit tweede verzoek, aan eiser toegezonden bij schrijven van 8 september 1976, luidde:

„Aangezien u geen feiten of omstandigheden naar voren brengt „welke bij mijn beschikking van 11 mei 1976, nr. KL 55.01.29.121/04 „niet reeds uitvoerig in beschouwing zijn genomen, kan ik geen „aanleiding vinden op mijn eerdergenoemde beschikking terug te „komen.

„In verband met het vorenstaande kan ik uw verzoek, op uw „verhuizing uit E. naar V., het Verplaatsingskostenbesluit 1962 „alsnog van toepassing te verklaren, niet in gunstige overweging „nemen.

„Mitsdien wijs ik uw verzoek – bij deze – af.”.

Eiser is tegen het in dit schrijven van 8 september 1976 vervatte besluit in beroep gekomen bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht het beroep bij uitspraak van 16 mei 1977 ongegrond heeft verklaard.

Tegen deze uitspraak heeft eiser hoger beroep doen instellen en de Raad op de bij aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden doen verzoeken:

„a. voormelde uitspraak van het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage te vernietigen

„en voorts alsnog:

„b. de bestreden beslissing van gedaagde van 8 september 1976 „nietig te verklaren;

„c. te bepalen, dat gedaagde aan eiser verhuiskostenvergoeding „in de zin van het Verplaatsingskostenbesluit 1962 terzake het door „eiser betrekken van de dienstwoning aan de R.straat 1 te V. zal „dienen te verstrekken.”.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van de Raad gehouden op 24 februari 1978, waar eiser in persoon is verschenen, bijgestaan door zijn raadsman Mr G. L. Maaldrink, advocaat en procureur te 's-Gravenhage, en waar gedaagde zich heeft doen vertegenwoordigen door de luitenant-kolonel W. P. Klap, waarnemend hoofd van de afdeling financiële personeelszaken van gedaagdes ministerie, wonende te Leiderdorp.

II. *Motivering*

Het beroep is gericht tegen gedaagdes besluit van 8 september 1976. Dit besluit vermag de Raad niet te lezen als inhoudende een (primaire) afwijzing van een verzoek om een verhuiskostenvergoeding in de zin van artikel 4, onder *b* van het Verplaatsingskostenbesluit 1962, op welke bepaling eisers raadsman zich eerst tijdens de behandeling van de zaak in eerste aanleg is gaan beroepen.

Met de eerste rechter is de Raad derhalve van mening, dat dit besluit moet worden verstaan als een weigering van gedaagde terug te komen op diens eerdere besluit van 11 mei 1976. Tot een zodanig terugkomen is gedaagde bevoegd doch niet verplicht, zodat de Raad thans alleen nog heeft te beantwoorden de vraag of gezegd moet worden dat gedaagde bij afweging van alle in aanmerking komende belangen niet in redelijkheid tot zijn standpunt heeft kunnen geraken dan wel anderszins in strijd heeft gehandeld met enig algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

Het besluit van 11 mei 1976 houdt in een afwijzing van een verzoek om goedkeuring als bedoeld in artikel 4 onder *a* van het Verplaatsingskostenbesluit 1962 alsmede een afwijzing van een verzoek om verhuiskostenvergoeding als bedoeld in datzelfde artikel 4 onder *a*.

Wat gedaagdes weigering om op beide genoemde afwijzingen terug te komen betreft overweegt de Raad het volgende.

Eiser woonde aanvankelijk bij zijn ouders in Y. en voerde daar geen eigen huishouding. Na de beëindiging van zijn detachering in R. was eiser genoodzaakt in of in de directe omgeving van V. een woning te zoeken, die tevens beantwoordde aan zijn voornemen op korte termijn in het huwelijk te treden.

Eisers commandant verleende daaraan zijn bemiddeling met het gevolg, dat aan eiser de woning R.straat 1 te V. werd aangeboden, welk aanbod door eiser werd aanvaard.

Toen eiser op 26 maart 1976 in het huwelijk trad, was deze bemiddeling reeds afgerond en wist eiser – in feite reeds sedert begin februari 1976 – dat zijn toekomstige woning in maart of april zou worden ontruimd en na te zijn opgeknapt door hem zou kunnen worden betrokken.

Dat met dit opknappen enige tijd gemoeid zou zijn lag in de rede en effectueerde zich ook aldus; medio juni was de woning voor eiser beschikbaar. De tussenliggende periode had eiser desgewenst geheel kunnen overbruggen door gebruik te maken van de vanwege gedaagde geboden mogelijkheid van voeding en (tijdelijke) legering in V., al zou dit, wanneer hij in verband daarmee zijn huwelijk, althans het voeren van een eigen huishouding, enkele maanden zou hebben uitgesteld, wel tot gevolg hebben gehad dat hij dan met name geen aanspraak had kunnen doen gelden op het bedrag omschreven in artikel 6 lid 2 van

genoemd besluit. Wat er van dit laatste zij, eiser gaf er de voorkeur aan vanaf 26 maart 1976 voor de resterende periode nog een eigen huishouding ten huize van zijn schoonouders te E. op te zetten.

De Raad is van oordeel, dat gedaagde zich onder de hier geschetste omstandigheden op het standpunt mocht stellen dat ten aanzien van eiser, met een woning op zo korte termijn in het vooruitzicht, geen sprake was van woningnood als bedoeld in artikel 4 onder a van het Verplaatsingskostenbesluit 1962 en dat derhalve zowel de ingevolge die bepaling gevraagde goedkeuring als de daarop gebaseerde verhuiskostenvergoeding mocht worden geweigerd. Aangezien de Raad evenmin van strijd met enige algemeen beginsel van behoorlijk bestuur is gebleken, moet de boven geformuleerde vraag ontkennend worden beantwoord;

De Raad voegt aan het vorenstaande ten overvloede nog toe, dat ook indien het bestreden besluit aan artikel 4 onder b van het Verplaatsingskostenbesluit 1962 zou moeten worden getoetst dit hem niet tot een ander oordeel zou brengen. Eén van de voorwaarden voor toepassing van genoemd artikel 4 onder b is, dat sprake moet zijn van een opdracht de betreffende woning te betrekken. Een dergelijke opdracht nu heeft de Raad in de onderhavige situatie niet kunnen ontwaren. Eisers commandant heeft zich beperkt tot bemiddeling en aanbod, waarop eiser de woning vrijwillig heeft betrokken. Of gedaagde eventueel in een later stadium, indien eiser de woning zou hebben afgewezen, tot een dergelijke opdracht aan eiser of één zijner collega's zou zijn overgegaan, kan buiten beschouwing blijven; het is in eisers geval niet zover gekomen. Toetsing aan genoemd artikel 4 onder b zou derhalve evenmin tot het door eiser beoogde doel hebben kunnen leiden. Daarbij kan de vraag of de betreffende woning als een dienstwoning moet worden aangemerkt onbeantwoord blijven.

Op grond van het vorenstaande dient te worden beslist als volgt.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

Centrale Raad van Beroep

31 maart 1978

(M.A.W. 1977/B 11)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; *Leden:* Mr W. H. Kloos en Mr P. A. L. M. van der Velden.

Voormalig sergeant-capitulant der Kon. Landmacht, gedetacheerd bij het K.N.I.L. heeft tijdens zijn detachering dienstgedaan als militie-sergeant-vlieger bij het Wapen van de militaire luchtvaart van het K.N.I.L. Zijn verzoek om uitbetaling van bezoldiging over het tijdvak der Japanse krijgsgevangenschap wordt afgewezen.

Het beroep is niet-ontvankelijk, daar hij niet als gewezen militair ambtenaar in de zin der Militaire Ambtenarenwet 1931 kan worden aangemerkt.

(Militaire Ambtenarenwet 1931 art. 1)

UITSPRAAK

in het geding tussen: L., wonende te T, eiser, en de Minister van Defensie, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Bij brief van 17 mei 1976 is aan de Stichting Rechtsherstel KNIL te Lienden het volgende medegedeeld:

„Naar aanleiding van uw brief van 9 januari 1976, waarin u verzoekt om aan de voormalige sergeant-capitulant van de Koninklijke landmacht L. alsnog bezoldiging uit te betalen over de periode gedurende welke hij in Japanse krijgsgevangenschap heeft verbleven, deel ik u het volgende mede.

„De heer L. behoorde indertijd tot de categorie vrijwillig dienende dienstplichtige onderofficieren-capitulant. Betrokkene werd bij gezamenlijke beschikking van de toenmalige Ministers van Defensie en van Koloniën met ingang van 18 september 1940 gedacheerd bij het KNIL. Van deze detachering, welke op geheel vrijwillige basis geschiedde, werd hij op 4 juni 1946 ontheven.

„Uit de aanwezige detacheringsbescheiden blijkt onder meer, dat de Heer L. tijdens zijn detachering als militie-sergeant-vlieger bij het Wapen der Militaire Luchtvaart van het KNIL heeft dienstgedaan, en wel met de bedoeling dat hij bij gebleken geschiktheid een zgn. kort verband bij dat leger zou sluiten voor de duur van 7 jaren. Hiertoe was betrokkene, blijkens een daartoe door hem op 12 september 1940 te Londen ondertekende verklaring, bereid.

„Door en tijdens zijn detachering werd en was de Heer L. van zijn verplichtingen als KL-militair ontheven. De kosten van zijn detachering kwamen voor rekening van het KNIL en zijn bezoldiging en andere periodieke inkomsten kwamen ten laste van de begroting van het toenmalige Gouvernement van Nederlands-Indië.

„In overeenstemming met het vorenstaande werd de Heer L. in antwoord op zijn rekest van 25 oktober 1967 bij dezerzijdse brief van 7 maart 1968, nr. 220.239/R, medegedeeld dat zijn eventuele

„aanspraken op bezoldiging over de periode van zijn Japanse krijgs-
 „gevangenschap aan de hand van de rechtspositieregelingen van het
 „KNIL dienden te worden vastgesteld en dat in verband daarmee zijn
 „rekest was overgedragen aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken
 „(Afdeling Overzeese Pensioenen). Het gestelde in uw brief geeft
 „mij geen aanleiding thans een daarvan afwijkend standpunt in te
 „nemen.

„Met betrekking tot het onder 5 t/m 7 gestelde van uw brief, voor
 „zover ten dezen nog van belang, merk ik het volgende op. In de
 „door u bedoelde civiele procedure werd door de Staat der Neder-
 „landen gesteld dat de zgn. Zuid-Afrikaanse vrijwilligers ten opzichte
 „van de overige KNIL-militairen een zodanige uitzonderingspositie
 „innamen dat de Nederlandse regering daarin achteraf aanleiding
 „heeft gevonden hen te betalen als waren zij leden van de Nederlandse
 „strijdkrachten. Van een dergelijke uitzonderingspositie was ten aan-
 „zien van de Heer L. echter geen sprake.

„Op grond van het vorenstaande zal het u duidelijk zijn dat ik
 „– nog afgezien van het bepaalde in artikel 1 van de Wet van 31 oktober
 „1924, houdende voorschriften nopens de verjaring van het Rijk etc. –
 „niet bereid ben de heer L. alsnog bezoldiging te doen uitbetalen over
 „de periode gedurende welke hij zich in Japanse krijgsgevangenschap
 „heeft bevonden. Uw verzoek wijs ik mitsdien bij deze af.”.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft bij uitspraak van 2 juni 1977 eiser niet-ontvankelijk verklaard in zijn tegen het in deze brief vervatte besluit ingestelde beroep.

Namens eiser is Mr J. H. Gillebaard, secretaris van evengenoemde stichting, op de daartoe aangevoerde gronden van die uitspraak in hoger beroep gekomen. Namens gedaagde is van contra-memorie gediend.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 10 maart 1978, waar eiser is verschenen in persoon, bijgestaan door Mr J. H. Gillebaard voornoemd en waar voor gedaagde is opgetreden W. C. Uiterwaal, hoofd-ambtenaar toegevoegd aan de Directeur Militaire Personeelszaken, wonende te Leiden.

II. *Motivering*

De eerste rechter is tot niet-ontvankelijkverklaring van eiser in zijn beroep gekomen op grond van een ontkennende beantwoording van de vraag of eiser als (gewezen) militair ambtenaar in de zin van de Militaire Ambtenarenwet 1931 kan worden aangemerkt.

De Raad verenigt zich met het evenvermelde oordeel van de eerste rechter.

Aan eiser is bij Ministerieel besluit van 8 juni 1938 vergund om in de zin van artikel 33 der Dienstplichtwet en op de voet van het bepaalde

bij artikel 1 van het Capitulantenreglement 1935 ingaande 3 juli 1938 voor tenminste zes jaren in werkelijke dienst te blijven. Voorts heeft eiser blijkens de van hem overgelegde staat van dienst in verband met een door hem gewenste opleiding tot vlieger op 10 juli 1939 een verklaring getekend als bedoeld in Bijlage B, artikel 3 bis, lid 1 van de Luchtvaartregeling (Koninklijk besluit van 9 januari 1931, nr. 25, zoals dat te dien tijde luidde), als gevolg waarvan hij per evengenoemde datum de rang verkreeg van sergeant-capitulant-leerling-vlieger.

Ook aan de Raad is niet gebleken van een door eiser gesloten vrijwillige verbintenis als bedoeld in artikel 1, aanhef en onder a van het Capitulantenreglement 1935. De Raad onderschrijft op zijn beurt het standpunt van gedaagde dat eiser eerst na het sluiten van een dergelijke verbintenis de hoedanigheid van militair ambtenaar zou hebben verkregen. Als capitulant bezat hij die hoedanigheid niet.

Ook aan evengenoemde Luchtvaartregeling kan eiser de hoedanigheid van militair ambtenaar niet ontleen. Eiser zou die eerst verkregen kunnen hebben na het sluiten van een vrijwillige verbintenis als bedoeld in Bijlage B, artikel 3 bis, lid 1 aanhef en onder c van die Regeling. De zich onder de gedingstukken bevindende, door eiser ondertekende verklaring d.d. 13 september 1940 kan de Raad – daargelaten wat van die verklaring overigens zij – niet aanmerken als een zodanige verbintenis.

Weliswaar staat in de overgelegde staat van dienst vermeld dat met ingang van 7 juni 1946 de *verbintenis* als bedoeld in Bijlage B, artikel 3 bis van het Koninklijk besluit van 9 januari 1931, nr. 25 is beëindigd, doch die vermelding dient naar 's Raads oordeel als kennelijk onjuist te worden aangemerkt. Aan de Raad is niet gebleken – en door of namens eiser is ook niet gesteld – dat een dergelijke verbintenis is gesloten; dit in tegenstelling tot de door eiser blijkens de staat van dienst wel getekende, doch voor het militair ambtenaarschap niet-relevante verklaring als bedoeld in Bijlage B, artikel 3 bis, lid 1 aanhef van de Luchtvaartregeling.

Het vorenoverwogene brengt mede dat de aangevallen uitspraak moet worden bevestigd.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

Centrale Raad van Beroep

7 april 1978

(M.A.W. 1975/B 24)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; *Leden:* Mr J. Boesjes en Jhr Mr C. C. van Lidth de Jeude.

Ontheffing van het commando over een onderzeeboot, omdat deze bij een oefening aan de grond is gelopen, gepaard gaande met de beslissing de betrokken officier zijn loopbaan buiten de onderzeedienst te laten vervolgen.

Minister bevoegd tot het nemen van dit besluit. Marginale toetsing daarvan. Beroep ongegrond.

UITSpraak

in het geding tussen: *J.*, wonende te *G.*, eiser, en *de Minister van Defensie*, gedaagde.

I. Ontstaan en loop van het geding

Op 5 februari 1973 is Hr. Ms. onderzeeboot X onder commando van eiser in Schotland aan de grond gelopen. In verband met dit voorval, dat door de commandant der zeemacht in Nederland is aangemerkt als een ongeval in de zin van de Marinescheepsongevallenwet, heeft gedaagde eiser, die aanvankelijk met ingang van 16 februari 1973 door de commandant van de onderzeedienst in Nederland was geschorst, bij bericht 131317 Z FEB 73 met ingang van genoemde datum tijdelijk ontheven van het bevel over Hr. Ms. X.

Nadat de Nederlandse Marineraad op 19 juni 1973 terzake een uitspraak had gedaan, heeft eiser zich bij rekest van 25 juni 1973 tot gedaagde gewend met het verzoek zijn tijdelijke ontheffing van het commando over een onderzeeboot op te heffen. Bij schrijven van 15 oktober 1973 heeft gedaagde, die desgevraagd op 31 augustus 1973 ervan in kennis was gesteld dat naar het oordeel van de Marineraad „geen aanleiding bestaat te adviseren tot het nemen van maatregelen „tegen opvarenden van Hr. Ms. X wier verzuim of schuld van „invloed is geweest op het ongeval”, conform het advies van 10 augustus 1973 van de commandant der zeemacht in Nederland, aan eiser onder meer het volgende bericht:

„8. Uit de uitspraak van de marineraad blijkt dat het aan de grond „lopen van Hr. Ms. X moet worden geweten aan een samenstel „van factoren, te weten:

„a. onvoldoende voorbereiding;

- „b. onzorgvuldige uitvoering;
 - „c. onvoldoende organisatie.
- „9. Ten aanzien van uw persoonlijk aandeel hierin concludeert de „raad:
- „a. dat de door u gekozen positie voor het inzetten van de „William-son Turn” over SB ondeugdelijk was;
 - „b. dat de wachtsofficieren meer exact hadden kunnen worden „geïnstrueerd;
 - „c. dat u zich niet voldoende bewust was dat voor het voeren „van een veilige navigatie voornamelijk op de primaire navigatiemiddelen dient te worden vertrouwd;
 - „d. dat geen behoorlijke werkindeling was gemaakt;
 - „e. dat u zich, na het teruggeven van „shipscontrol” aan de officier „van de wacht, te intensief met de walverbindingen heeft bezig gehouden, waarbij u onvoldoende aandacht had voor de algemene leiding „bij en controle op de veilige navigatie van het schip;
 - „f. dat u uw aandacht primair aan de veilige navigatie van het „schip had behoren te wijden.
- „10. Gelet op het bovenstaande en gelezen de uitspraak van de „Nederlandse marineraad nummer 43 van 19 juni 1973 en de beschouwingen naar aanleiding van uw verzoekschrift van de commandant der zeemacht in Nederland ben ik met genoemde regionale „bevelhebber van mening dat u niet in voldoende mate over die „leidinggevende en voor de veiligheid van schip en bemanning borg „staande eigenschappen beschikt, welke noodzakelijk zijn te achten „voor het voeren van het bevel over een onderzeeboot onder alle „denkbare omstandigheden.
- „11. Derhalve wordt uw tijdelijke ontheffing van het bevel over „Hr. Ms. X m.i.v. 5 maart 1973 opgeheven en wordt u m.i.v. gelijke „datum alsnog eervol ontheven van het bevel over Hr. Ms. X. „Hierbij deel ik u tevens mede, dat ik voornemens ben u uw loopbaan „buiten de onderzeedienst te doen vervolgen.”.

Tegen het in dit schrijven vervatte besluit heeft eiser beroep doen instellen bij het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, welk gerecht het beroep bij uitspraak van 17 november 1975 ongegrond verklaard heeft.

Eiser heeft tegen deze uitspraak hoger beroep doen instellen en de Raad op de bij aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden doen verzoeken met vernietiging van de aangevallen uitspraak het bestreden besluit alsnog nietig te verklaren, de nietigheid voor wat betreft de ontheffing van zijn bevel over Hr. Ms. onderzeeboot X gedekt te verklaren en hem een vergoeding van nader op te geven schade toe te kennen.

's Raads fungerend-voorzitter heeft een voorbereidend onderzoek als bedoeld in artikel 77 der Ambtenarenwet 1929 opgedragen aan Mr

W. G. Kloos, lid van de Raad. Deze heeft na een aantal getuigen te hebben gehoord onder dagtekening 30 januari 1978 aan 's Raads fungerend-voorzitter zijn bevindingen doen toekomen, welke waren neergelegd in een uitvoerig proces-verbaal tevens rapport, waaraan de verslagen van de afgenomen verhoren als bijlagen waren toegevoegd.

Partijen hebben voor en na dit voorbereidend onderzoek een aantal produkties ingezonden; gedaagde heeft van contra-memorie gediend.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van de Raad gehouden op 17 maart 1978, waar eiser in persoon is verschenen, bijgestaan door zijn raadsman Mr W. H. Vermeer, advocaat en procureur te Amsterdam, en waar gedaagde zich heeft doen vertegenwoordigen door Mr G. L. Coolen, hoofd van het Bureau rechtstoestand militairen zeemacht.

II. *Motivering*

Alvorens tot een inhoudelijke beoordeling van het bestreden besluit over te gaan merkt de Raad het volgende op.

Bij het bestreden besluit is de tijdelijke ontheffing van eiser van zijn bevel over Hr. Ms. X met ingang van 5 maart 1973 opgeheven, is eiser met ingang van diezelfde datum eervol ontheven van het bevel over genoemde onderzeeboot en is vervolgens aan eiser kenbaar gemaakt gedaagdes voornemen eiser zijn loopbaan buiten de onderzeedienst te doen vervolgen. Hoewel bij dit laatste onderdeel van het bestreden besluit naar de letter slechts van een „voornemen” sprake is, heeft de Raad dit „voornemen”, dat naar zijn strekking een basisbesluit inhoudt waarop latere besluiten en maatregelen geënt zullen zijn, aangemerkt als een besluit in de zin van de artikelen 24 lid 1 en 58 lid 1 van de Ambtenarenwet 1929.

Voorts onderschrijft de Raad het standpunt van de eerste rechter waar deze overweegt, dat het bestreden besluit is genomen krachtens een bevoegdheid welke, naar in redelijkheid mag worden aangenomen, bij gedaagde berust. Deze bevoegdheid een officier als eiser van een bepaalde taak te ontheffen en al dan niet blijvend naar een ander onderdeel van de zeemacht te verplaatsen heeft ook naar 's Raads oordeel uit hoofde van de aard dier bevoegdheid een zodanig karakter, dat de Raad zich zal moeten beperken tot het beantwoorden van de vraag of gezegd moet worden dat gedaagde bij afweging van alle in aanmerking komende belangen niet in redelijkheid tot zijn standpunt heeft kunnen geraken dan wel anderszins in strijd heeft gehandeld met enig algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

Het bestreden besluit nu berust allereerst op hetgeen op 5 februari 1973 in Schotland is voorgevallen. De onderzeeboot Hr. Ms. X, waarvan eiser toen de commandant was, bevond zich op dat tijdstip in het genoemde land voor het doen van geruismeetproeven op de daartoe bestemde Britse meetbaan. Bij die gelegenheid zijn verschillende

navigatiefouten gemaakt welke tot gevolg hadden, dat het schip bij het maken van een zogenaamd Williamson turn aan de grond liep. Weliswaar zijn ook enkele ondergeschikte officieren voor en tijdens het maken van die wending te kort geschoten, maar de hoofdverantwoordelijkheid lag bij eiser als commandant, die dit overigens ook steeds erkend heeft.

De fouten, waarvoor eiser verantwoordelijk gesteld is, dragen, naar voor de Raad duidelijk is geworden, niet in de eerste plaats het karakter van navigatie-technische vergissingen. Eiser wordt een onvoldoende voorbereiding van de manoeuvres op en nabij de geruismetbaan, een onzorgvuldige uitvoering daarvan en een onvoldoende organisatie verweten. Deze tekorten zijn gedetailleerd beschreven in de eerdergenoemde uitspraak van 19 juni 1973 van de Marineraad, die het geval heeft onderzocht.

Uit deze uitspraak heeft de Raad moeten afleiden, dat eiser bij de bedoelde gelegenheid een aantal beleidsfouten heeft gemaakt, waarvan aanvaardbaar is dat deze door gedaagde voor de commandant van een onderzeeboot als ernstig worden aangemerkt.

Uit de talrijke overgelegde stukken is de Raad voorts gebleken, dat een tweede motief voor het bestreden besluit was gelegen in de slechte verstandhouding die tussen eiser en de toenmalige commandant van de onderzeedienst bestond. Dat blijkt onder meer uit het eerdervermelde voorstel van 10 augustus 1973 van de toenmalige commandant der zeemacht in Nederland, dat in het bestreden besluit heeft geresulteerd, alsmede uit de verklaringen welke laatstgenoemde commandant ten overstaan van Mr W. G. Kloos in diens hoedanigheid van lid-commissaris heeft afgelegd.

Dat deze slechte verstandhouding bestond wordt door geen der partijen ontkend. De Raad acht het niet bij voorbaat uitgesloten noch onaannemelijk, dat eiser door de wijze waarop hij zijn zaken presenteerde daartoe enige aanleiding heeft gegeven. De Raad is er echter ook van overtuigd geraakt, dat de te laken wijze waarop de toenmalige commandant van de onderzeedienst in enkele gevallen tegenover eiser is opgetreden en zich over hem heeft uitgelaten tot die ontwikkeling heeft bijgedragen.

Mogelijk ook hebben gebeurtenissen in een eerdere fase van eisers loopbaan een rol gespeeld.

Welke ook de oorzaken van de slechte verstandhouding mogen zijn geweest, de Raad volstaat hier met de overweging, dat die slechte verstandhouding feitelijk bestond en wel in een zodanige mate dat het in beginsel gerechtvaardigd was hieraan een motief te ontleen de samenwerking tussen eiser en zijn commandant te beëindigen.

Eisers raadsman heeft aan de hierboven genoemde verstandhouding een centrale rol toegekend, in die zin, dat de maatregelen, welke de

commandant van de onderzeedienst ten aanzien van eiser na diens terugkeer heeft getroffen, hun ontstaan aan de vijandschap van genoemde commandant jegens eiser zouden hebben te danken en dat die maatregelen van doorslaggevende betekenis zouden zijn geweest voor het bestreden besluit dat tenslotte genomen werd.

De Raad kan dit accent, dat eisers raadsman aan de genoemde verstandhouding geeft, niet onderschrijven. De Raad acht niet aange-toond, dat de maatregelen van genoemde commandant onderzeedienst hun belangrijkste verklaring zouden vinden in „het laten gelden van „persoonlijke tegenstellingen en gevoelens van persoonlijke rancune”. Bovendien acht de Raad het onaannemelijk, dat die initiële maatregelen zo doorslaggevend voor het tenslotte tot stand gekomen bestreden besluit zijn geweest als eisers raadsman heeft doen voorkomen. In het besluitvormingsproces, dat tot het bestreden besluit heeft geleid, hebben immers ook anderen geparticipeerd. De Raad denkt hier met name aan de commandant der zeemacht in Nederland. Dat deze in zijn oordeelsvorming en zijn advisering aan gedaagde zo afhankelijk van de commandant van de onderzeedienst en diens initiële maatregelen zou zijn geweest als eisers raadsman heeft betoogd, is voor de Raad, met name ook gelet op het door Mr Kloos voornoemd uitgebrachte verslag, niet aanvaardbaar.

Eisers raadsman heeft verder aangevoerd, dat de zaak ten onrechte aan de Marineraad is voorgelegd en dat daarbij de Marinescheepsongevallenwet onjuist is toegepast.

De Raad acht het niet op zijn weg te liggen en in dit geding ook niet relevant hierover een oordeel te geven. De uitspraak van de Marineraad heeft ook voor de Raad een bron opgeleverd om zich een beeld van het gebeurde in het meergenoemde land te vormen. Daarbij is voor dit geding toereikend, dat die uitspraak op deskundigheid en onpartijdigheid berust en kunnen vragen omtrent de competentie van de Marineraad en vragen van interpretatie van de Marinescheepsongevallenwet buiten beschouwing blijven.

Overigens zij opgemerkt, dat de Marineraad een beperkte taakstelling heeft, welke tot uitdrukking komt in het onderzoek en de uitspraak als ook in het door de Marineraad te geven oordeel over tegen opvarenden te treffen maatregelen als bedoeld in artikel 17 lid 3 van de Marinescheepsongevallenwet. Met het oog hierop kan de Raad aan het oordeel van de Marineraad dat er „geen aanleiding bestaat te adviseren „tot het nemen van maatregelen tegen opvarenden van Hr. Ms. X, wier „verzuim of schuld van invloed is geweest op het ongeval” voor het onderhavige geding dan ook geen doorslaggevende betekenis toekennen.

Dat gedaagde bij zijn voormelde waardering van eisers optreden in dat land – welke, naar de toenmalige commandant zeemacht Nederland

tegenover het lid-commissaris Mr Kloos heeft verklaard, op zich zelf reeds doorslaggevende betekenis heeft gehad – tegelijkertijd de slechte verstandhouding tussen eiser en zijn directe commandant heeft betrokken en aldus tot een samengesteld besluit is gekomen, dat eisers bevelvoering over onderzeeboten en zijn samenwerking met die commandant betrof, acht de Raad aanvaardbaar. Daarbij heeft de Raad aandacht geschonken aan de zwaarte van het tenslotte door gedaagde genomen besluit. Met name gelet op de nadelige invloed, welke het bestreden besluit op eisers verdere carrière kan uitoefenen, is dit besluit naar de mening van de Raad niet licht uitgevallen. De Raad heeft zich ook niet geheel aan de indruk kunnen onttrekken, dat ook andere – en misschien zelfs meer adequate – maatregelen mogelijk waren geweest. In dit licht kan de Raad er enig begrip voor hebben, dat eiser naast de door hem gemaakte en ook niet ontkende fouten een aanvullende verklaring voor het bestreden besluit heeft gezocht en deze meent te hebben gevonden in de persoon van zijn commandant met wie hij een slechte verstandhouding had. Wat hier evenwel van zij, aan gedaagde komt te dezen, gelijk vermeld, een zekere beleidsvrijheid toe en de Raad is niet tot het oordeel kunnen komen, dat gedaagde in het onderhavige geval de grenzen van die beleidsvrijheid heeft overschreden.

Het is de Raad niet ontgaan, dat behalve het gebeurde in Schotland en de verstandhouding tussen eiser en zijn commandant nog andere motieven voor de jegens eiser getroffen maatregelen naar voren gebracht zijn, zoals de gang van zaken bij de zogenaamde torpedo-affaire en bij het machistenprobleem en het oordeel over eisers karaktereigenschappen. Deze motieven hebben vooral betekenis gehad bij de standpuntbepaling door de commandant van de onderzeedienst doch hebben bij de totstandkoming van het bestreden besluit geen rol – althans geen waarneembare rol – meer gespeeld. De Raad heeft daarin aanleiding gevonden deze andere motieven, waarover de meningen overigens uiteen lopen, verder buiten beschouwing te laten.

Eisers raadsman heeft zich vervolgens op het gelijkheidsbeginsel beroepen en daartoe naar een aantal andere gevallen verwezen waarin de Marineraad een uitspraak heeft gedaan. Inachtneming van het gelijkheidsbeginsel zou, gelet op de maatregelen welke naar aanleiding van die andere ongevallen zijn getroffen of juist achterwege zijn gebleven, volgens eisers raadsman niet tot de totstandkoming van het bestreden besluit hebben kunnen leiden.

De Raad wijst er allereerst op, dat in vele gevallen niet te achterhalen is of en zoja in hoeverre maatregelen, die ten aanzien van bij een scheepsongeval betrokken personen zijn getroffen, op hun aandeel in het ongeval berusten; ook andere factoren kunnen daarin meespelen.

Maar afgezien daarvan is de Raad uit bestudering van de betreffende uitspraken van de Marineraad gebleken, dat vergelijking van de ongevallen – en dat geldt a fortiori voor de daarop getroffen of achterwege gebleven maatregelen – uit een oogpunt van toepassing van het gelijkheidsbeginsel weinig vruchten afwerpt. De toedracht van elk geval bestaat uit een grote reeks van telkens uiteenlopende handelingen, gebeurtenissen en omstandigheden; elk geval is weer anders. Van schending van het beginsel, dat gelijke gevallen gelijk moeten worden behandeld, is de Raad voor wat het onderhavige geval betreft dan ook niet gebleken.

Eisers raadsman heeft verder gesteld, dat sprake is van een onzorgvuldige besluitvorming. Hij heeft ook daartoe vooral gewezen op de wijze waarop de initiële maatregelen van de commandant van de onderzeedienst tot stand zijn gekomen en op het sauveren van die maatregelen.

De Raad kan eisers raadsman hierin niet volgen. Zelfs indien zou worden aangenomen, dat de initiële maatregelen van eisers directe commandant overhaast zouden zijn genomen of andere tekorten zouden vertonen en dat de maatregelen ten onrechte zouden zijn gesauveerd, dan is daarmee nog niet gezegd, dat deze tekorten tevens aan het bestreden besluit zouden kleven.

Het bestreden besluit is genomen nadat uitvoerige rapportage – ook van de zijde van eiser – alsmede een onderzoek door de Marineraad had plaats gevonden. Gedaagde was op de hoogte van de feiten en achtergronden van het geval en is op basis daarvan tot zijn bestreden besluit gekomen. Van enige onzorgvuldigheid daarbij is de Raad niet gebleken en de Raad acht – met name ook gelet op de tegenover het lid-commissaris Mr Kloos door de toenmalige commandant zeemacht Nederland, als voormeld, afgelegde verklaring – zeker geen termen aanwezig om eventuele tekorten, welke aan de initiële maatregelen van de commandant van de onderzeedienst mochten kleven, eveneens aan het bestreden besluit toe te schrijven.

Het geheel overziende is de Raad tot de slotsom gekomen, dat niet kan worden gezegd dat gedaagde bij afweging van alle in aanmerking komende belangen niet in redelijkheid tot het bestreden besluit heeft kunnen geraken dan wel anderszins in strijd heeft gehandeld met enig algemeen beginsel van behoorlijk bestuur. Mitsdien moet worden beslist als volgt.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

Een uitspraak, waarin enkele interessante punten van formele aard zijn beslist.

Vooreerst is van belang, dat de c.r. de mededeling van het voornemen de betrokken officier zijn loopbaan buiten de onderzee-dienst te laten volgen heeft aangemerkt als een besluit, waardoor de betrokkene rechtstreeks in zijn belang was getroffen.

Er is vroeger wel in andere zin beslist, men zie daartoe c.r. 21-10-1970, a.r.b. 1972, nr 251, waarin het geval aan de orde was van een ambtenares, aan wie werd medegedeeld, dat zij ongeschikt werd geacht om wederom in de functie, welke zij voor haar ziekte bekleedde, of in een soortgelijke functie tewerkgesteld te worden en dat zij in een andere betrekking geplaatst zou worden. Deze laatste mededeling werd niet aangemerkt als een besluit, waardoor zij rechtstreeks in haar belang getroffen werd geacht.

Deze uitspraak toont wel veel gelijkenis met de onderwerpelijke zaak. Staan wij hier voor een kentering in de jurisprudentie? De toekomst zal het leren. M.i. verdient de nieuwe opvatting van de c.r. zeker waardering; als het gaat om de mededeling van het voornemen, berustende op een principe-besluit (plaatsing buiten de onderzee-dienst, tewerkstelling in een andere functie) heeft het ook niet zo veel zin de betrokkenen te verplichten met de instelling van het beroep te wachten tot aan het voornemen uitvoering is gegeven.

Men moet dan echter wel bedenken, dat ook het uitvoeringsbesluit een voor beroep vatbaar besluit zal kunnen zijn. Immers, als het principe-besluit nog geheel in het onzekere laat, gelijk in beide uitspraken het geval was, welke definitieve plaatsing aan de orde is, zal daartegen zeker beroep open moeten staan.

Een tweede interessant punt is, dat de Minister tot het nemen van de onderwerpelijke besluiten bevoegd is.

De c.r. heeft blijkbaar geen geschreven algemeen verbindend voorschrift kunnen vinden, waaraan deze bevoegdheid ontleend kan worden, maar neemt haar wel aan. Terecht, m.i., als men b.v. aan vele bepalingen van het reglement rechtstoestand militairen zeemacht denkt. Vergelijk voor de politie b.v. c.r. 11-11-1952, a.r.b. 1953, 363.

E.H.N.

BOEKBESPREKINGEN

Fockema Andreae's *Rechtsgeleerd Handwoordenboek*, 4e druk, Alphen aan den Rijn, 1977, bewerkt door mrs Algra en Gokkel.

door

Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch

In het „Ten geleide” lezen wij: „Het is thans 22 jaar geleden „dat de eerste druk van Fockema Andreae's *Rechtsgeleerd Handwoordenboek* het licht zag. Een tweede druk verscheen in 1951, de „derde druk ligt nu voor u”. Verder lezen wij dat het lot niet heeft gewild dat Fockema Andreae de herziene uitgave kon meemaken omdat hij op 6 december 1968 was overleden. De aangehaalde zin is kennelijk klakkeloos uit de derde druk, die in 1970 verscheen, overgeschreven. Het was verleden jaar, toen de vierde druk van de persen kwam, inmiddels 29 jaar geleden dat de eerste druk het licht zag en het lot heeft wederom niet gewild dat Fockema Andreae het mocht beleven. Misschien een flauwe opmerking maar ik vermeld haar omdat deze slordigheid enigszins symptomatisch is voor het gebrek aan accuratesse dat bij het samenstellen van deze uitgave is betoond. Fockema Andreae heeft aan het woordenboek een uitvoerige inleiding vooraf doen gaan, die de bewerkers terecht in haar geheel in de vierde druk hebben opgenomen. Zij is een typisch staaltje van de gedegenheid waarmede deze eminente jurist te werk placht te gaan.

Hij zegt omtrent het doel van het boek het volgende: „Dit werk „wil een hulpboek zijn voor de jurist, inzonderheid de beginneling „en ook voor hem die aan de rand van de rechtsuitoefening staat. „Een eenvoudig voorwerp van algemeen gebruik: niet dat naar breedte „en diepte volkomen werk dat aan sommigen voor ogen heeft gestaan. „Het doel is: de herinnering te hulp te komen; eerste aanwijzingen „te geven; soms ook misplaatste schroom voor afwerende vaktermen „te helpen bestrijden”. Hij wijst op het onvermijdelijk – summiere van de gegeven aanduidingen; het handwoordenboek is tenslotte geen juridische encyclopedie en evenmin een trefwoordenboek op de wetgeving al heeft het met beide trekken gemeen.

Het komt mij voor dat behalve voor de hierboven genoemde categorieën het onderhavige werk ook nuttig kan zijn voor militairen die met militair straf- en tuchtrecht of ander militair recht te maken krijgen en met het oog op hen heb ik het boek aan een kritische beschouwing onderworpen.

De bruikbaarheid in het algemeen en dus ook voor de beoefenaren van het militaire recht is afhankelijk van twee factoren: Of de meest

gangbare juridische trefwoorden in het boek zijn opgenomen en of de daarvan gegeven verklaring in het algemeen juist is.

Ik heb dit nagegaan voor de trefwoorden op militair juridisch gebied en ik moet zeggen dat inderdaad de meest gangbare op dat gebied in het boek voorkomen, maar niet altijd op de plaats die men zou verwachten. Over het al of niet opnemen van een aantal trefwoorden kan men uiteraard van mening verschillen, maar alleen werkelijk gemist heb ik het trefwoord „bevel” of dienstbevel, een begrip dat zo’n belangrijke plaats in de militaire samenleving inneemt. De toelichting op de trefwoorden is echter niet overal even nauwkeurig. Zonder volledig te willen zijn enkele voorbeelden:

Desertie: niet elk zich onttrekken aan de militaire dienst is desertie, maar ongeoorloofde afwezigheid of dienstonttrekking onder de in de wet gestelde qualificaties. De doodstraf wordt niet opgelegd „dan „in geval de rechter oordeelt dat de veiligheid van de staat haar „toepassing eist”. Dit vereiste is in 1951 vervallen. Het Hoog Militair Gerechtshof is niet „bevoegd tot de kennisneming in eerste en laatste „aangleg van strafbare feiten begaan door bekleeders van hoge militaire „rang”. De desbetreffende bepaling is in 1963 afgeschaft zodat nu ook hogere militairen in eerste instantie voor een krijgsraad terechtstaan. Onder militairen worden niet meer verstaan „koloniale” en milite-commissarissen. De desbetreffende wetsbepaling is aangepast in 1963. Vreemde militairen kunnen gelijkgesteld worden met Nederlandse militairen en worden niet meer genoemd in art. 65 W.v.M.Sr. maar in art. IV van de Rijkswet van 4 juli 1963, Stbl. 295. Militair recht is niet het bijzondere straf- en tuchtrecht dat voor militairen geldt maar omvat alle bepalingen die betrekking hebben op het handhaven van de zelfstandigheid van de staat. Het militaire straf- en tuchtrecht is daar een onderdeel van.

Het is opmerkelijk dat in de eerste druk deze fouten, behalve ten aanzien van het militaire recht, niet voorkomen. Wat de definitie van militair recht betreft, treft de oorspronkelijke auteur nauwelijks blaam omdat dat begrip pas later tot ontwikkeling is gekomen, in de andere gevallen heeft hij zorgvuldiger geformuleerd of hebben de bewerkers de veranderingen in de wetgeving niet bijgehouden.

Desalniettemin wil ik het boek toch wel aanbevelen. Voor bovenbedoelde categorie militairen is het zeker bruikbaar, mits er niet op wordt „dicht gevaren”. Willen zij meer weten dan moeten zij een algemene encyclopedie opslaan. Een specifieke juridische encyclopedie is helaas nog niet verschenen.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

Binnenkort zal in de Krijgsmacht een proefneming plaats vinden, die tot doel heeft het verzamelen van feitelijke gegevens voor het kunnen vaststellen van een definitief voorstel met betrekking tot het toekomstig tuchtrechtelijk sanctiepakket.

Het beleidsmemorandum betreffende deze proefneming wordt hieronder gepubliceerd.

MINISTERIE VAN DEFENSIE
Stuurgroep militair straf- en tuchtrecht

Beleidsmemorandum proefneming tuchtrechtelijk sanctiepakket

INLEIDING

Bij zijn brieven van 2 augustus 1977 gericht aan de voorzitters van de Vaste Commissies voor Defensie van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal en aan de leden van de Centrale Commissie Georganiseerd Overleg Militairen, vermeldde de toenmalige minister van defensie zijn voornemen om in 1978 in de drie krijgsmachtdelen proeven te houden met het krijgstuchtelijk sanctiepakket.

Deze proefneming staat in direct verband met de komende wetgeving op het gebied van het militair tuchtrecht en het militair strafrecht.

Bij de indiening van de nota inzake de herziening van het militair tuchtrecht was in 1972 aangekondigd dat het tuchtrechtelijk sanctiepakket voor de toekomst ingrijpend zal worden gewijzigd.

In de nota werd verder aangekondigd dat een scherpe scheiding zal worden getrokken tussen het toekomstig tuchtrecht en het toekomstig strafrecht en dat de commandant in de toekomst alleen de vergrijpen tegen het tuchtrecht zal afdoen en dat de strafbare feiten door de strafrechter zullen worden afgedaan. Om die reden zal - aldus de nota - in het toekomstig tuchtrecht met een gematigd sanctiepakket kunnen worden volstaan.

Vooruitlopende op die algehele herziening van het militair tuchtrecht werden per 1 november 1974 de zwaardere tuchtrechtelijke straffen, te weten streng arrest, verlaging en plaatsing in een tuchtklasse afgeschaft en werd de nieuwe tuchtrechtelijke straf van geldboete ingevoerd.

Van deze nieuwe straf van geldboete bestond de verwachting dat de effectiviteit daarvan in het tuchtrecht zo groot zou blijken dat vrijheidsstraffen nog slechts bij uitzondering behoeven te worden opgelegd. De regering voegde daar nog aan toe: „Gegevens hierover achten „de ondergetekenden van belang voor definitieve vaststelling van

„het nieuwe tuchtrecht. De met de algehele herziening gemoeide „tijd kan worden benut om ervaring met de krijgstuchtelijke boete „op te doen.” en verder: „De ondergetekenden geven er de voorkeur „aan hun uiteindelijke visie met betrekking tot de krijgstuchtelijke „arreststraffen en hun wijze van tenuitvoerleggen mede te baseren op „de ervaring welke met de geldboete zijn opgedaan en deze eerst „bij gelegenheid van de algehele herziening van het militair tucht- „recht aan de orde te stellen.”

In een latere memorie stelde de regering dat „wanneer in de nabije „toekomst de geldboete zal blijken te beantwoorden aan de gestelde „verwachtingen te zijner tijd bij de verwezenlijking van het nieuwe „tuchtrecht de arreststraffen komen te vervallen. Indien de geldboete „onverhoopt mocht blijken niet te voldoen zal de kwestie van de „vrijheidsbeperkende straffen wederom in beschouwing moeten wor- „den genomen.”

DOEL VAN DE PROEFNEMING

Het doel van de proefneming is het verzamelen van feitelijke gegevens voor het kunnen vaststellen van een definitief voorstel met betrekking tot het toekomstig tuchtrechtelijk sanctiepakket.

In het kader hiervan dient onder meer antwoord te worden gegeven op de volgende vragen:

a. Welke feiten worden door de commandant met arreststraffen afgedaan?

b. Wat zijn de feitelijke gevolgen als voor feiten die in de toekomst tot het militair tuchtrecht behoren, geen arreststraffen worden opgelegd?

c. Zijn de gevolgen zodanig dat zou blijken dat de overblijvende tuchtrechtelijke straffen in hun huidige vorm en omvang niet toereikend zijn?

d. Zijn er feiten die volgens de huidige plannen tot het toekomstig militair tuchtrecht behoren en die niet adequaat blijken te kunnen worden bestreden met andere dan arreststraffen?

e. Hoe reageren strafopleggers in hun straffenbeleid als zij hun strafdoel primair beogen te bereiken met een andere straf dan een arreststraf? Hoe reageren de gestraften daarop?

f. Zijn er andere tuchtrechtelijke straffen nodig en/of mogelijk dan die welke zijn opgenomen in het voorgenomen sanctiepakket?

Op al deze vragen kan slechts deugdelijk antwoord worden gegeven als er feitelijke gegevens zijn waarop die antwoorden kunnen gebaseerd.

Steeds meer ziet men in het bestuur het verschijnsel dat aan besluiten tot wetswijziging, beleidswijziging of ombuiging een periode van

proefneming voorafgaat om – met inachtneming van de eisen der rechtszekerheid – de noodzakelijk geachte wijzigingen eerst in een proefneming te toetsen aan de feiten voordat definitieve besluiten voor de toekomst worden genomen.

OPZET VAN DE PROEFNEMING

1. De proefneming heeft tot doel het verzamelen van gegevens in het kader van het toekomstig tuchtrechtelijk sanctiepakket.

Om die reden zal de proefneming gericht zijn op afdoening van feiten die in de toekomst tot het militair tuchtrecht zullen gaan behoren. Dit betekent dat feiten die geacht worden te behoren tot de interne orde, ook al liggen zij nu nog deels binnen het bereik van het strafrecht, onder de proefneming vallen en dat feiten die een inbreuk betekenen op de algemene rechtsorde en daarom tot het strafrecht blijven of zullen gaan behoren, buiten de proefneming vallen.

2. De bevoegdheid tot het opleggen van tuchtrechtelijke straffen is geregeld in de Wet op de Krijgstucht. In die wet staat vermeld wie bevoegd is tot het opleggen van straffen en welke die straffen zijn (Artikel 3 Wet op de Krijgstucht).

Ook tijdens een proefneming – hoe noodzakelijk die ook moge zijn – kan men niet om die wettelijke bepalingen heen.

Om die reden is de basis van de proefneming een *verzoek* aan de strafopleggers om bij gebruikmaking van hun wettelijke bevoegdheid tot het opleggen van de in de wet genoemde tuchtrechtelijke straffen het bereiken van het beoogde strafdoel primair na te streven door het toepassen van niet-arreststraffen. De beslissing of er gestraft moet worden en met welke straf, blijft derhalve bij de strafoplegger. Aan die bevoegdheid mag en zal niet worden getornd.

Onderkend moet worden dat het geen proefneming is met het toekomstige sanctiepakket: het is een proefneming in het kader van het toekomstige tuchtrecht met het huidige sanctiepakket, echter zonder arreststraffen. Dat betekent in feite dat de strafoplegger nagenoeg hetzelfde scala van feiten als nu zal pogen af te doen met een geringer sanctiepakket.

Dit kan leiden tot moeilijkheden.

Om de commandant bij die moeilijkheden terzijde te staan wordt de mogelijkheid geopend dat de commandant gedurende de proefneming rechtstreeks overlegt met één centraal punt, n.l. de sectie juridische zaken van de staven van de bevelhebbers. Hierdoor wordt bereikt dat de strafopleggers een éénduidig advies krijgen vanuit dezelfde bron, terwijl anderzijds de bevelhebbers - en via hen de centrale leiding - rechtstreeks contact houden met de basis en een direct inzicht hebben in de complicaties die de proefneming in de praktijk ontmoet.

3. De vraag welke feiten wel en welke feiten niet onder het bereik

van de proefneming vallen, m.a.w. welke feiten ressorteren onder het toekomstig militair tuchtrecht en welke feiten zullen vallen onder het strafrecht, is eerst relevant als een strafoplegger overweegt om terzake een arreststraf op te leggen. Het is onnodig dat die strafoplegger zich omtrent dat verschil „het hoofd breekt” ook in gevallen waarin het opleggen van een arreststraf niet aan de orde is.

Indien een commandant overweegt in een bepaald concreet geval een arreststraf op te leggen, kan hij zich telefonisch wenden tot de sectie juridische zaken van de staf van zijn bevelhebber (voor de Koninklijke Marine: tot de intendanten van de commandanten der zeemacht, resp. de intendant van het Korps Mariniers) teneinde aldaar zijn oordeel te toetsen voordat hij terzake - overigens naar zijn eigen inzicht en geweten - beslist tot welke strafoplegging hij zal overgaan. Bij dat advies wordt hem tevens medegedeeld of het feit, waarop de zaak betrekking heeft, naar de thans bestaande voornemens in de toekomst als tuchtrechtelijk vergrijp danwel als strafbaar feit zal worden aangemerkt, m.a.w. of de afdoening van die zaak binnen het kader van de proefneming valt of niet.

Als een strafoplegger een straf van licht arrest of van verzwaaard arrest zou opleggen, kan de naasthogere commandant (d.i. de commandant aan wie de strafoplegging het eerst wordt gemeld) - voorzover hij zelf uit anderen hoofde al geen aanleiding ziet op grond van artikel 50 van de Wet op de Krijgstucht de strafoplegging te wijzigen danwel teniet te doen - op gelijke wijze advies inwinnen als hierboven voor strafopleggers vermeld, en dit advies mede betrekken in zijn oordeel omtrent de strafoplegging. Indien deze hogere commandant, in afwachting van dit advies, omtrent de juistheid van de strafoplegging twijfelt, kan hij met gebruikmaking van genoemd artikel 50 de tenuitvoerlegging van de straf opschorten of schorsen.

N.B. Voor strafopleggers die zich buiten Nederland bevinden in zodanige omstandigheden dat zij niet in de gelegenheid zijn van deze adviesmogelijkheid gebruik te maken, zal een bijzondere regeling worden getroffen.

DE PROEFNEMING EN HET VERWIJZINGSBELEID

De feiten die in de toekomst onder het militair tuchtrecht ressorteren, behoren nu nog voor een deel formeel tot het militair strafrecht.

Ten aanzien van die strafbare feiten geldt dat deze voor krijgstuhtelijke afdoening in aanmerking komen als zij - naar het oordeel van de commanderende officier - niet alleen onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, maar tevens van zodanige (lichte) aard dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan.

Indien door deze commanderende officier (d.i. bij de landmacht en luchtmacht doorgaans een commandant van hoger niveau dan de strafoplegger) op grond van artikel 7 van de Rechtspleging bij de Zeemacht resp. artikel 8 van de Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht is besloten dat een zaak voor krijgstuchtelijke afdoening in aanmerking komt, beslist daarna de strafoplegger „naar eigen inzicht „en geweten” (artikel 37, tweede volzin, Wet op de Krijgstucht) hoe de zaak in concreto als „oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp” (artikel 2, sub 2e, Wet op de Krijgstucht) zal worden afgedaan.

De beslissing dat de zaak krijgstuchtelijk wordt afgedaan, wordt – door tussenkomst en met advies van het openbaar ministerie – ter kennis gebracht van de commanderende generaal/vlootvoogd. Indien de commanderende officier twijfelt of een zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan of meent dat zulks niet het geval is, stelt hij de zaak in handen van de commanderende generaal/vlootvoogd, die vervolgens – na advies van het openbaar ministerie – beslist of de zaak alsnog krijgstuchtelijk danwel strafrechtelijk wordt afgedaan (artikelen 8, 8A en 8b Rechtspleging bij de Zeemacht resp. artikelen 10, 11 en 12 Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht). Rechtspleging bij de Land- en Luchtmacht).

Indien de commanderende generaal/vlootvoogd van oordeel is dat de commanderende officier ten onrechte beslist heeft dat de zaak krijgstuchtelijk zou worden afgedaan, kan de zaak alsnog naar de militaire rechter worden verwezen. In dat geval wordt met de opgelegde krijgstuchtelijke straf rekening gehouden (artikel 57 Wet op de Krijgstucht).

Uit het vorenstaande volgt dat het antwoord op de vraag of een zaak die onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, krijgstuchtelijk of strafrechtelijk wordt afgedaan, afhankelijk is van de aard van het feit. De concrete afdoening van het feit hangt mede af van andere factoren dan de aard van het feit (zie artikel 37, eerste lid, Wet op de Krijgstucht). Terzake van die concrete afdoening zijn alleen bevoegd in te grijpen, ambtshalve de autoriteiten genoemd in artikel 50 Wet op de Krijgstucht en na beklag de beklagmeerdere bedoeld in artikel 61 van die wet.

Indien het feit van die aard zou zijn - dat mede gezien alle overige factoren - met een arreststraf zou moeten worden gereageerd, staat de proefneming dat niet in de weg.

Deze omstandigheid in aanmerking genomen, is aan de bevelhebbers verzocht ernaar te streven dat de proefneming geen wijziging teweeg zal brengen in het verwijzingsbeleid.

AANVANG VAN DE PROEFNEMING

Het tijdstip van aanvang van de proefneming is mede afhankelijk van

de conclusies die getrokken kunnen worden uit de rapportages die sedert 1 januari 1978 met betrekking tot de toepassing van het militair tuchtrecht plaatsvinden.

Nu de computer-verwerking van de aanwezige gegevens is opgeschort totdat omtrent de proefneming na overleg in de Centrale Commissie Georganiseerd Overleg Militairen definitief zou zijn beslist, komen de conclusies uit die rapportages later ter beschikking dan aanvankelijk bij het opstellen van het tijdschema kon worden voorzien.

Het tijdstip van aanvang van de proefneming zal worden bekend gesteld bij brieven van de bevelhebbers. In deze brieven zullen procedurele aanwijzingen worden gegeven die ter uitwerking van het vorenstaande nodig worden geacht.

's-Gravenhage, 6 april 1978
De Staatssecretaris van Defensie,
w.g.
DR W. F. VAN EEKELEN

te komen op een eerder besluit, waarbij die verzoeken waren afgewezen. Derhalve slechts marginale toetsing van het bestreden besluit. Gedaagde mocht zich i.c. op het standpunt stellen, dat er van „woningnood” als bedoeld in art. 4 onder a. geen sprake was. Voor toepassing van art. 4 onder b. van genoemd besluit was geen reden, aangezien i.c. geen opdracht om de woning te betrekken valt aan te wijzen. (Verplaatsingskostenbesluit art. 4 onder a en b)	553
Voormalig sergeant-capitulant der Kon. Luchtmacht, gedetacheerd bij het K.N.I.L. heeft tijdens zijn detachering dienstgedaan als militie-sergeant-vlieger bij het Wapen van de militaire luchtvaart van het K.N.I.L. Zijn verzoek om uitbetaling van bezoldiging over het tijdvak der Japanse krijgsgevangenschap wordt afgewezen. Het beroep is niet-ontvankelijk, daar hij niet als gewezen militair ambtenaar in de zin der Militaire Ambtenarenwet 1931 kan worden aangemerkt. (Militaire Ambtenarenwet 1931 art. 1)	557
Ontheffing van het commando over een onderzeeboot, omdat deze bij een oefening aan de grond is gelopen, gepaard gaande met de beslissing de betrokken officier zijn loopbaan buiten de onderzeedienst te laten vervolgen. Minister bevoegd tot het nemen van dit besluit. Marginale toetsing daarvan. Beroep ongegrond. Naschrift E.H.N.	561
Boekbesprekingen	
<i>Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch; Fockema Andreae's Rechtsgeleerd Handwoordenboek, 4e druk, Alphen aan den Rijn, 1977, bewerkt door mrs Algra en Gokkel</i>	569
Opmerkingen en mededelingen	
Beleidsmemorandum proefneming tuchtrechtelijk sanctiepakket	571

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Majoor van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr *J. O. de Lange*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr *Th. C. van Gelder*, Kapitein ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, 6741 BE Lunteren.

Telefoon: 070-824041, tst. 2403,

08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr *E. H. Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr *J. R. Stellinga*;

Mr *N. Keijzer*, lector in het straf- en strafprocesrecht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, Luitenant ter zee 1e klasse K.M.R.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1977 f 23,—. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1977 verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,25.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 30,— per pagina tot een maximum van f 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plantijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven op last van het Ministerie van Defensie

Jaargang LXXI
november/december 1978

Aflevering

11/12

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage

INHOUD

Bijdragen

<i>Dr J. R. Stellinga; Aansprakelijkheid voor onrechtmatige daden van de rechter.</i>	577
---	-----

Strafrechtspraak

Diefstal van een karabijn met patroonmagazijn, waartoe hij werd uitgelokt door een andere dienstplichtig soldaat. (W.Sr. art. 310)	581
Uitlokken van diefstal van een karabijn met patroonmagazijn. (W.Sr. art. 47 en 310)	583
Besturen van een auto, terwijl het alcoholgehalte van zijn bloed 1,26 ‰ bedroeg, voorts de auto bestuurd, terwijl hem bij rechterlijk vonnis de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 1 jaar was ontzegd. (WVW. art. 26(2) en 32)	585
Diefstal van een UZI-pistoolmitrailleur uit een kast in de kazerne en het voorhanden hebben van een wapenstok. (W.Sr. art. 310, Wapenwet 9 mei 1890, art. 1)	589
Opzettelijke ongehoorzaamheid met volharding, nadat de beklagde uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid was gewezen. Telefonisch gegeven bevel naar zijn onderdeel terug te keren. (W.M.Sr. art. 114, 1e) Naschrift W.H.V.	592
Twee opzettelijk ongeoorloofde afwezigheden, resp. van 3 weken en van 4 dagen (W.M.Sr. art. 97)	594

Tuchtrechtspraak

Herhaalde discussie tussen een sergeant van de mariniers en een instructeur wiens les de sergeant in het kader van een cursus moest volgen verloopt fel en agressief. De sergeant wordt gestraft voor zijn gedrag tijdens deze discussie. Beklagmeerdere vernietigt de straf omdat door een bij de discussie betrokken meerdere van de instructeur een beoordelingsfout is gemaakt. (W.K. art. 61 e.v., 66) Naschrift C.	597
--	-----

Administratieve rechtspraak

Passering voor bevordering tot kolonel per 1 augustus 1974, een UBG-bevordering. Waar eiser door de Raad van advies slechts ABG bevonden was, kon de Kroon, gelet ook overigens op de gedingsstukken, in redelijkheid tot de beslissing komen eiser per 1 augustus 1974 niet te bevorderen. (Bevorderingswet voor de landmacht 1902)	600
--	-----

BIJDRAGEN**Aansprakelijkheid voor onrechtmatige daden van de rechter**

door

DR J. R. STELLINGA

De Hoge Raad heeft op art. 1401 B.W. een heel stelsel gebouwd aangaande de overheidsaansprakelijkheid. Dit betreft als regel onrechtmatige bestuursdaden, maar ook wel wetgevend optreden. Door art. 131, tweede lid, Grondwet is de wetgeving door Koning en Staten-Generaal daartegen gevrijwaard, maar de lagere wetgevers kunnen met rechterlijk ingrijpen kennis maken. Dat ondervond een Staatssecretaris van Economische Zaken, toen zijn Vestigingsbeschikking boekverkopersbedrijf 1958 door de Hoge Raad onverbindend werd verklaard wegens strijd met art. 7 van de Grondwet en vervolgens beslist werd, dat de door die beschikking toegebrachte schade op grond van art. 1401 B.W. vergoed moest worden (Hoge Raad, 24 jan. 1969, A.B. 1969, blz. 194).

Wat de bestuursdaden aangaat zijn bij de beoordeling daarvan door de rechter zelfs de algemene beginselen van behoorlijk bestuur een rol gaan spelen. Zie daaromtrent nader mijn Grondtrekken Nederlands administratiefrecht (1973) blz. 167. Het zal duidelijk zijn, dat daardoor de controle van de rechter zeer ver kan gaan.

Schril hiertegenover staat nu echter de houding, die de rechter aanneemt tegenover een eventuele aansprakelijkheid voor *rechterlijke* onrechtmatige daden. Enkele malen heeft de Hoge Raad een vordering op dit terrein afgewezen.

Het arrest Hoge Raad 17 april 1959, A.B. 1959 blz. 316 betrof een actie ex. art. 1401 B.W. tegen de Staat ingesteld wegens het onjuist fungeren van een rechter-commissaris in een faillissement. De Hoge Raad oordeelde, dat het terzake een rol spelende art. 64 Faillissementswet aan de r.c. geen rechtsplicht tegenover de belanghebbenden oplegt en dat er dus geen plaats was voor een actie tot schadevergoeding. Daargelaten of dit nu wel kon opgaan, ware dit geval verder maar buiten beschouwing te laten, omdat de aansprakelijkheid wat haar principiële toelaatbaarheid betreft niet aan de orde kwam.

Dit was wel het geval in het arrest Hoge Raad 3 december 1971, A.B. 1972 no. 27. I.c. ging het over een beslissing van een kantonrechter als bedoeld in art. 1639 w. B.W. tot het ontbonden verklaren van een arbeidsovereenkomst wegens gewichtige redenen. Door de betrokkene werd gesteld, dat de kantonrechter daarbij ernstige fouten had gemaakt en daardoor zijn rechtsplicht had geschonden. Dit bracht mee, dat de Hoge Raad nu het punt principieel had te beslissen.

Het College verwierp de aansprakelijkheid voor rechterlijke daden. Gesteld werd, dat de wetgever de belangen van procespartijen voldoende heeft beschermd door aan hen rechtsmiddelen (als hoger beroep, cassatie e.d.) ter beschikking te stellen. Weliswaar ontveinsde de Hoge Raad zich niet, dat er ook beslissingen zijn, waartegen zulke rechtsmiddelen niet mogelijk zijn (het geval van art. 1639 w. B.W. was een voorbeeld daarvan!), maar de wetgever moest geacht worden deze materie uitputtend te hebben geregeld. Daarop volgde de overweging:

„dat hiermede onverenigbaar is dat de in het ongelijk gestelde partij „de gelegenheid zou hebben langs de weg van een vordering tegen de „Staat op grond van art. 1401 B.W. de juistheid van een rechterlijke „beslissing nogmaals het onderwerp van een nieuw geding te maken „en deze daardoor op andere wijze dan in de wet is voorzien ter „toetsing te brengen”.

Deze overweging roept wel vragen op. Men kan aannemen, dat de wetgever aan de rechtsmiddelen bepaalde beperkingen heeft gesteld om onnodig gebruik daarvan te voorkomen, etc. Onaanvaardbaar moet het echter worden geacht, dat zulk een processuele regeling op een geheel ander terrein, t.w. dat van de aansprakelijkheid van onrechtmatige daden, invloed zou kunnen hebben. Deze aansprakelijkheid kan toch alleen maar bepaald worden door artt. 1401 e.v. en door de uitleg, welke de Hoge Raad aan deze wetsbepalingen geeft.

Dit standpunt van de Hoge Raad bracht in casu mee, dat een niet-appellabele beslissing van een kantonrechter buiten elke aansprakelijkheid moest blijven. Zulks kan toch weinig bevredigend zijn, en het is ook kwalijk te rijmen met de ruime mate, waarin de rechter bestuursdaden meent te kunnen beoordelen.

Nu kan worden toegegeven, dat het met een procedure tegen rechterlijk optreden wat moeilijk zit, omdat men weer bij dezelfde rechterlijke macht terecht komt. Wellicht kan hier gesproken worden van een lacune in onze wetgeving. Hierop doelde in het onderhavige geding de rechtbank Den Haag, toen zij overwoog, dat van de in artt. 505 vlg. van de Code de Procédure Civile voorziene procedures tegen rechters alleen die op grond van rechtsweigerings is overgenomen (artt. 844 vlg., Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering). Dat er geen regeling ten onzent aanwezig is voor de rechterlijke aansprakelijkheid, kan, gelet op de ruime bevoegdheid van onze rechters, bezwaarlijk meebrengen, dat de rechter zich van de zaak zou moeten onthouden, zoals i.c. door het niet-ontvankelijk verklaren is geschied.

Er zat nog een zwakke steen in het arrest van 3 december 1971. De Hoge Raad stelt het geval, dat bij de voorbereiding van een rechterlijke beslissing zo fundamentele rechtsbeginselen zijn verontachtzaamd, dat van een eerlijke en onpartijdige behandeling van de zaak niet meer kan

worden gesproken en tegen die beslissing geen rechtsmiddel openstaat of heeft opengestaan. Men kan dan te doen krijgen met een schending van art. 6 van het Verdrag van Rome tot bescherming van de rechten van de mens etc. Hiervan maakte de Hoge Raad zich nogal gemakkelijk af. Er was over zulk een schending niet geklaagd, en het college liet daar, of een nationale rechter daarover eventueel zou kunnen oordelen. Dit laatste doet ook weer de vraag rijzen, of de Hoge Raad met de onderwerpelijke beperking van de aansprakelijkheid voor rechterlijke handeling wel zo verstandig doet. In deze gedachtengang zou het in ons land met de handhaving van het Verdrag van Rome wel eens droevig gesteld kunnen blijken te zijn.

In het begin van dit jaar heeft zich weer een geval van een vordering ex art. 1401 B.W. tegen een rechterlijk optreden voorgedaan, hetgeen heeft geleid tot het arrest H.R. 17 maart 1978, A.B. 1978 no. 256. I.c. betrof het evenwel niet een uitspraak van de gewone rechter, maar van de Centrale Raad van Beroep, in hoger beroep oordelende over ambtenarenzaken.

Een lid van de Octrooiraad was door de Kroon bij wege van straf ontslagen wegens plichtsverzuim als bedoeld in art. 80 Algemeen Rijksambtenarenreglement, omdat hij geweigerd had een opdracht van de Voorzitter van die raad te vervullen. Het Haagse ambtenarenrecht verklaarde het daartegen ingestelde beroep van de betrokkene ongegrond, welke uitspraak door de Centrale Raad van Beroep bevestigd werd.

Van deze laatste beslissing vroeg de ontslagene viermaal revisie bij de Centrale Raad van Beroep aan, welke telkens werd afgewezen. Toen werd bij de rechtbank Den Haag een vordering ex art. 1401 B.W. ingesteld.

Aan deze vordering werd nu o.m. ten grondslag gelegd, dat door de Centrale Raad van Beroep zo fundamentele rechtsbeginselen waren verontachtzaamd, dat van een eerlijke en onpartijdige behandeling van de zaak niet meer kon worden gesproken. Dit betekende dus, dat hier schending gesteld werd van art. 6 van het Verdrag van Rome, welk punt in het hiervóór behandelde arrest van de Hoge Raad van 3 december 1971 ter zijde werd gelaten, omdat daarover niet geklaagd was. Dit geschiedde nu dus wel op deze grond, dat de Centrale Raad van Beroep niet had gemotiveerd, waarom de opdracht van de Voorzitter een voor beroep vatbare beslissing was (de eiser had daartegen geen beroep ingesteld), alsmede dat niet beslist was, of die Voorzitter tot de opdracht bevoegd was.

De rechtbank wees de vordering af, welke uitspraak door het Haagse gerechtshof werd bekrachtigd. Overwogen werd, dat de Ambtenarenwet 1929 hoger beroep en herziening kent, en dat daarmee

onverenigbaar is een aansprakelijkheid van de Staat ex art. 1401 B.W. tegenover de in het ongelijk gestelde partij. Het betreft hier dus een verkorte weergave van de overwegingen van de Hoge Raad in het vorige arrest.

De beweerde schending van art. 6 Verdrag van Rome deed het Hof af met de overweging, dat van een niet eerlijke en niet onpartijdige behandeling niet was gebleken. Op het tegen dit punt gerichte cassatie-middel reageerde de Hoge Raad aldus, dat hij evenals in het vorige arrest daarlaat, of de Nederlandse wetgeving aanknopingspunten bevat, die mogelijk maken, dat de nationale rechter daarover oordeelt. En dan volgt de conclusie, dat het middel niet een ander oordeel dan dat van het Hof rechtvaardigt.

De vraag is, of het een met het ander wel te rijmen is. Als niet vaststaat, dat een Nederlandse rechter inzake de schending van het genoemde art. 6 bevoegd is, hoe kunnen de Hoge Raad en het Hof dan uitmaken, dat een geval als bedoeld in art. 6 zich niet voordoet? Met name komt hier naar voren, dat het standpunt van de Hoge Raad inzake de aansprakelijkheid voor rechterlijk optreden niet heel sterk is.

Aan dit standpunt ontvalt i.c. nog een pijler: men komt hier anders dan in het geval van 1972 niet bij dezelfde rechter terecht, doch bij een andere, te weten een administratieve rechter.

Het spreekt vanzelf, dat de hierbedoelde uitspraken van de Hoge Raad van 1971 en 1978 ook van belang zijn voor een eventuele aansprakelijkheid van de Staat voor uitspraken van de militaire gerechten. Ook daar treft men hoger beroep aan, zodat de redenering van de Hoge Raad, dat zulk een kennelijk uitputtende regeling inzake de bescherming van de procespartijen door dit college ook hier te pas kan worden gebracht. Anderzijds geldt hier niet het bezwaar, dat over een vordering ex art. 1401 B.W. door dezelfde rechter als die de gewraakte beslissing nam, zou moeten worden geoordeeld.

Hoe een en ander ook zij, voorshands lijkt ook op het terrein van de militaire rechtspraak voor een aansprakelijkheid als hierbedoeld weinig kans.

Tenslotte zou nog geheel in het algemeen de vraag kunnen rijzen, of er aan aansprakelijkheid voor rechterlijke verrichtingen wel zo'n dringende behoefte bestaat. M.i. is dit zeker niet het geval. Al zal men het niet altijd met rechterlijke beslissingen eens zijn, van onrechtmatigheid zal zelden sprake zijn. Het lijkt echter niet verantwoord om zulk een aansprakelijkheid volkomen uitgesloten te achten in ons rechtsstelsel. En als men deze opvatting is toegedaan, dan zal deze met deugdelijke argumenten geschraagd dienen te zijn.

STRAFRECHTSPRAAK**Arrondissementskrijgsraad te Arnhem**

Vonnis van 25 april 1978

President: Mr J. A. L. Brada; *Leden:* Luitenant-kolonel F. H. Houtkamp en majoor Mr J. Kloots;
Raadsman: Mr W. L. van der Putt, advocaat te Gennep.

*Diefstal van een karabijn met patroonmagazijn, waartoe hij werd uitgelokt door een andere dienstplichtige soldaat.
 3 Maanden gevangenisstraf voorwaardelijk en f 1.000,- boete.*

(W.Sr. art. 310)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM
 in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen J.B.S., geboren 6 juni 1956, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 15 september 1977 te Eefde, in de Detmers-, kazerne aldaar, uit de wapenkamer van de 647 Werktroepencompagnie met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een karabijn, en een patroonmagazijn, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan aan hem, be-, klaagde”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 15 september 1977 heb ik te Eefde in de Detmerskazerne aldaar uit de wapenkamer van de 647 Werktroepencompagnie een karabijn en een patroonmagazijn weggenomen. Ik begreep dat die karabijn en dat patroonmagazijn toebehoorden aan de Staat der Nederlanden. Ik nam genoemde voorwerpen weg omdat ik ze wilde verkopen. Ik had van niemand recht of toestemming om mij die voorwerpen toe te eigenen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig procesverbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Hans William John Kruisselbrink, vaandrig:

Ik ben plaatsvervangend-compagniescommandant over de 647 Werktroepencompagnie te Eefde. Als zodanig ben ik verantwoordelijk voor de bij deze compagnie ingedeelde goederen, waaronder ook de karabijnen. Op 21 september 1977 bleek tijdens controle dat uit de wapenkamer in de Detmerskazerne aldaar de karabijn voorzien van het

nummer 1395214 werd vermist. Ik heb niemand recht of toestemming gegeven de vermiste karabijn weg te nemen en zich toe te eigenen. De karabijn is eigendom van de Staat der Nederlanden. Tevens blijkt een patroonmagazijn te zijn weggenomen. Niemand had hiervoor recht of toestemming. Ook het patroonmagazijn is eigendom van de Staat der Nederlanden;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

„dat hij op 15 september 1977 te Eefde, in de Detmerskazerne „aldaar, uit de wapenkamer van de 647 Werktroepencompagnie met „het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen „een karabijn, en een patroonmagazijn, toebehorende aan de Staat „der Nederlanden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„*diefstal*”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de tijd van 3 maanden voorwaardelijk, proeftijd 3 jaar en (onvoorwaardelijk) tot betaling van een geldboete van f 1.000,-, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 30 dagen – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 25 april 1978

President: Mr J. A. L. Brada; *Leden:* Luitenant-kolonel F. H. Houtkamp en majoor mr J. Kloots;

Raadsman: Mr W. L. van der Putt, advocaat te Venray.

*Uitlokken van diefstal van een karabijn met patroonmagazijn.
3 Maanden gevangenisstraf voorwaardelijk en f 1.000,- boete.*

(W.Sr. art. 47 en 310)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen H.J.M., geboren 28 januari 1957, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 15 september 1977 te Eefde door tegen „J.B.S. te zeggen: „Jij kunt toch wel een keer een karabijn voor mij „„,versieren” en vervolgens, toen S. voornoemd hierop bevestigend „antwoorde, deze willens en wetens te beloven, althans toe te „zeggen, dat hij, beklaagde, hem daarvoor f 150,- zou betalen, opzettelijk heeft uitgelokt, dat voornoemde S. op of omstreeks eerdergenoemde datum met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening „heeft weggenomen een karabijn en een patroonmagazijn, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan „aan hem, beklaagde en/of genoemde S.”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris onder meer zakelijk heeft verklaard:

Ik heb op 15 september 1977 te Eefde gezegd tegen S.: „Jij kunt toch „wel een keer een karabijn voor mij versieren”. S. zei toen tegen mij: „Wat geef je ervoor?” Ik zei toen tegen S.: „Ik geef je „er f 150,- voor.” Met de woorden „Jij kunt toch wel een keer „een karabijn voor mij versieren” bedoelde ik: „Je kunt mij toch wel „een karabijn leveren, die je uit de voorraad karabijnen haalt, die „zich in de wapenkamer van de Detmerskazerne te Eefde bevindt.” Het was mij natuurlijk duidelijk dat S., als hij dat zou doen, een wapen zou wegnemen, dat toebehoorde aan de Staat der Nederlanden, zonder daartoe het recht en de toestemming te hebben, en aldus een diefstal zou plegen;

Overwegende, dat J.B.S., oud 21 jaar, dienstplichtig soldaat, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, onder meer zakelijk

heeft verklaard en met ede heeft bevestigd:

Op 15 september 1977 te Eefde zei M. tegen mij dat hij best een karabijn zou willen hebben. Ik zei, dat ik daar wel voor zou kunnen zorgen. M. zei toen, dat het hem dat f 150,- waard was. Ik zei toen, dat ik een karabijn voor hem zou stelen. Hij zei toen: „afge-, „sproken”. Als M. mij die f 150,- niet had geboden, had ik die karabijn, die ik uit de wapenkamer stal, niet gestolen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig voor eensluitend afschrift getekend afschrift van het ambtsedig proces-verbaal . . . zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van Hans William John Kruisselbrink:

Ik ben plaatsvervangend commandant van de 647 Werktroepencompagnie te Eefde. Als zodanig ben ik verantwoordelijk voor de bij deze compagnie ingedeelde goederen, waaronder ook de karabijnen. Op woensdag 21 september 1977 bleek tijdens een controle, dat uit de wapenkamer in de Detmerskazerne aldaar de karabijn voorzien van het nummer 1395214 werd vermist. Ik heb niemand recht of toestemming gegeven de vermiste karabijn weg te nemen en zich toe te eigenen. De karabijn is eigendom van de Staat der Nederlanden. Ook het patroonmagazijn is eigendom van de Staat der Nederlanden;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 15 september 1977 te Eefde door tegen J.B.S. te zeggen: „„Jij kunt toch wel een keer een karabijn voor mij versieren” en „vervolgens, toen S. voornoemd hierop bevestigend antwoordde, „deze willens en wetens te beloven, dat hij, beklagde, hem daarvoor „f 150,- zou betalen, opzettelijk heeft uitgelokt, dat voornoemde S. „op eerdergenoemde datum met het oogmerk van wederrechtelijke „toeëigening heeft weggenomen een karabijn, toebehorende aan de „Staat der Nederlanden”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„door belofte opzettelijk uitlokken van het misdrijf: *diefstal*”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 47, eerste lid, aanhef en onder 2e, juncto artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstem-

ming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 3 maanden, voorwaardelijk, proeftijd 3 jaar en (onvoorwaardelijk) tot betaling van een geldboete van f 1.000,-, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van 30 dagen – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 12 juli 1978

President: Mr. P. E. Kloots; *Leden:* Luitenant-kolonel J. W. Bakker en majoor A. P. Wouters.

Besturen van een auto terwijl het alcoholgehalte van zijn bloed 1,26% bedroeg; voorts die auto bestuurd terwijl hem bij rechterlijk vonnis de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen (voor de tijd van 1 jaar) was ontzegd.

Veroordeling tot 4 weken gevangenisstraf, waarvan 2 weken voorwaardelijk en 2 jaar ontzegging rijbevoegdheid.

(WVV art. 26(2) en 32)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen R. W., geboren 18 maart 1956, dpl. sld., beklaagde.

Gezien: .. enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 2 oktober 1977 te Leiden, als bestuurder „van een vierwielig motorrijtuig, personenauto,

„1e. daarmede rijdende over de voor het openbaar verkeer open- „staande weg, de Urechtse Veer, dit voertuig heeft bestuurd na zoda- „nig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte van „zijn bloed bij een onderzoek 1,26 milligram, in elk geval hoger dan „een halve milligram alcohol per milliliter bloed bleek te zijn;

„2e. daarmede heeft gereden over voormelde voor het openbaar „verkeer openstaande weg, terwijl hij wist of redelijkerwijze moest „weten, dat hem bij rechterlijke uitspraak, immers bij vonnis van „de Politierechter van de Arrondissementsrechtbank te 's-Graven-

„hage, d.d. 24 januari 1977, de bevoegdheid om motorrijtuigen te bestu-
ren was ontzegd voor de tijd van één jaar, ingaande 16 april 1977 en
eindigende 15 april 1978”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-
Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 2 oktober 1977 heb ik te Leiden, als bestuurder van mijn
personenauto, daarmede rijdende over de Utrechtse Veer, deze auto
bestuurd, na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het
alcoholgehalte van mijn bloed, bij een onderzoek 1,26 milligram alcohol
per milliliter bloed bleek te zijn, en bovendien daarmede gereden over
vermelde weg, terwijl ik wist dat mij bij rechterlijke uitspraak, immers
bij vonnis van de Politierechter van de Arrondissementsrechtbank te
's-Gravenhage, van januari 1977, de bevoegdheid om motorrijtuigen te
besturen was ontzegd voor de tijd van één jaar, ingaande 16 april 1977
en eindigende 15 april 1978;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-
verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op 2 oktober 1977 kregen wij opdracht om te gaan naar de, voor het
openbaar verkeer openstaande weg, Utrechtse Veer te Leiden, alwaar
even tevoren een aanrijding had plaats gevonden. Op datum, tijdstip en
plaats voornoemd troffen wij twee motorvoertuigen aan, die kennelijk
met elkaar in botsing waren gekomen. De bestuurder van één der
voertuigen gaf op te zijn: R.W., geboren te L. op 18 maart 1956,
dienstplichtig militair, wonende te L. Daar ik constateerde dat de adem
van W. rook naar alcoholhoudende drank, heb ik van hem gevorderd
mede te werken aan een ademtest. Ik heb op de voorgeschreven wijze
de ademtest met een daartoe aangewezen ademtestbuisje met 0,5%
merkstreep afgenomen. Ik zag dat de verkleuring van de kristallen in
het ademtestbuisje tot voorbij de merkstreep reikte. Vervolgens
hebben wij de Koninklijke Marechaussee te Valkenburg (Zuid Holland)
in kennis gesteld. Wij hebben W. aan hen overgedragen;

hen overgedragen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig proces-
verbaal . . . , zakelijk onder meer inhoudt als relaas van verbalisanten:

Op verzoek van de gemeentepolitie te Leiden namen wij op 2 oktober
1977 over de militair R.W. Zijn adem rook sterk naar het inwendig
gebruik van alcoholhoudende drank. Ik heb W. op 2 oktober 1977 te
17.50 uur aangehouden als verdacht van overtreding van artikel 26 van
de Wegenverkeerswet en ten spoedigste overgebracht naar het bureau
van de Koninklijke Marechaussee te Katwijk. Aan dit bureau vorderde
ik W. mede te werken aan een tweede ademtest. Hij verleende hieraan
zijn medewerking. Vervolgens heb ik op de voorgeschreven wijze de
ademtest met een daartoe aangewezen ademtestbuisje met een

0,8%-merkstreep afgenomen. Ik zag dat de verkleuring van de kristallen in het ademtestbuisje tot voorbij de merkstreep reikte. Ik heb W. gevraagd of hij toestemming gaf tot het verrichten van een onderzoek als bedoeld in artikel 26, tweede lid van de Wegenverkeerswet (bloedproef). Hij verleende daartoe zijn toestemming. Op 2 oktober 1977, te 19.20 uur heeft de arts J. J. A. M. Luiken in aanwezigheid van mij, W. bloed afgenomen. Ik heb mij ervan vergewist, dat het bloed, overeenkomstig het bepaalde in de Bloedproefbeschikking, gewaarmerkt, verpakt en voorzien van een identiteitszegel met het nummer 13736, op 3 oktober 1977, is gezonden naar het Gerechtelijk Laboratorium te Rijswijk;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig formulier „gegevens „ten behoeve van de bepaling van alcohol in bloed”, ingevuld en door de aanvrager van het onderzoek te Katwijk op 2 oktober 1977 ondertekend, onder meer inhoudt:

Aanvrager van het onderzoek: Koninklijke Marechaussee, Brigade Valkenburg, plakzegelnummer: 13736, naam en uur van aanhouding: 2 oktober 1977 te 17.50 uur;

Overwegende, dat een op de keerzijde van voormeld formulier voorkomend rapport d.d. 10 oktober 1977 betreffende alcoholbepaling in het bloed naar waarheid op afgelegde ambtseed als gerechtelijk deskundige opgemaakt en ondertekend door Drs H. Logtenberg als scheikundige verbonden aan het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie te Rijswijk, inhoudt als verklaring van genoemde deskundige:

De bepaling van het alcoholgehalte in het bloed van R.W. geschiedde door twee onafhankelijk van elkaar werkende analisten volgens de A.D.H.-methode. Het resultaat van de analyse bedroeg, na aftrek van de voorgeschreven correctie 1,26 milligram alcohol per milliliter bloed;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige fotocopie van een formulier „ontzegging rijbevoegdheid”, parketnummer 10558/76, 2OR, opgemaakt te 's-Gravenhage, gedagtekend op 10 mei 1977 en ondertekend door de Officier van Justitie in het Arrondissement 's-Gravenhage, zakelijk onder meer inhoudt:

dat bij vonnis van de Politierechter in de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage van 24 januari 1977 aan R.W., geboren te L. op 18 maart 1956, van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen is ontzegd voor de tijd van één jaar en dat deze ontzegging is ingegaan op 16 april 1977 en loopt tot en met 15 april 1978;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige fotocopie van „akte „van uitreiking”, gehecht aan en behorende bij voormeld formulier „ontzegging rijbevoegdheid”, d.d. 15 mei 1977, opgemaakt en ondertekend door M. B. Roos, agent van gemeentepolitie, zakelijk onder meer inhoudt als verklaring van relatable:

dat hij het gerechtelijk schrijven van de Officier van Justitie in het Arrondissement 's-Gravenhage, genummerd 10558/76.2 OR, bestemd voor R.W., geboren te L. op 18 maart 1956, te Leiden in persoon heeft uitgereikt aan geadresseerde;

Overwegende, dat een recidive-extract-vonnis d.d. 18 januari 1978, opgemaakt en ondertekend door de Griffier bij de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage onder meer inhoudt;

dat bij vonnis van de Politierechter in de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage, R.W., geboren te L. op 18 maart 1956, werd veroordeeld tot onder meer ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van één jaar, terwijl voorts een door voormelde Griffier op dit recidive-extract-vonnis gestelde verklaring zakelijk onder meer inhoudt, dat tegen dit vonnis geen hogere voorziening is ingesteld;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde onder 1e. en onder 2e. is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 2 oktober 1977 te Leiden, als bestuurder van een „vierwielig motorrijtuig, personenauto,

„1. daarmee rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg, de Utrechtse Veer, dit voertuig heeft bestuurd na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte van „zijn bloed bij een onderzoek 1,26 milligram alcohol per milliliter „bloed bleek te zijn;

„2. daarmee heeft gereden over voormelde voor het openbaar verkeer openstaande weg, terwijl hij wist dat bij rechterlijke uitspraak „immers bij vonnis van de Politierechter van de Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage, d.d. 24 januari 1977, de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen was ontzegd voor de tijd van één jaar, „ingaaude 16 april 1977 en eindigende 15 april 1978”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

1. „handelen in strijd met artikel 26, tweede lid van de Wegenverkeerswet”;

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet;

2. „handelen in strijd met artikel 32, eerste lid van de Wegenverkeerswet”;

strafbaar gesteld bij artikel 35, eerste lid van de Wegenverkeerswet,

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of

omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde bij vonnis van de Arrondissementskrijgsraad te Arnhem d.d. 17 november 1977 ter zake van „*overtre-
ding van artikel 13, eerste lid aanhef en sub c, juncto artikel 66 aanhef
en sub g van het Wegenverkeersreglement*” is veroordeeld tot een geldboete van tien gulden, subsidiair één dag hechtenis onvoorwaardelijk, en ter zake van „*overtreding van artikel 13, eerste lid aanhef
en onder sub a van het Wegenverkeersreglement*”, is veroordeeld tot een geldboete van negentig gulden, subsidiair vier dagen hechtenis onvoorwaardelijk en onttrokkenverklaring van het inbeslaggenomen goed, welke straffen de Krijgsraad in rekening brengt;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de bewezenverklarde en gekwalificeerde feiten termen aanwezig acht aan de beklaagde de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen te ontzeggen;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14 a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van 4 weken, waarvan 2 weken voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar en (onvoorwaardelijk) ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen voor de tijd van 2 jaar – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 18 juli 1978

President: Mr R. W. Reindersma; *Leden:* Luitenant-kolonel J. F. Spiering en majoor W. J. de Jong.

Raadvrouw: Mr M. J. Muller-Feriz, advocate te Arnhem.

Diefstal van een UZI-pistoolmitrailleur uit een kast in de kazerne en het voorhanden hebben van een wapenstok.

4 Maanden gevangenisstraf voorwaardelijk en f 1.500 geldboete.

(W.Sr. art. 310; Wapenwet 9 mei 1890 art. 1)

DE ARRONDISSEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM
in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen
E.L.W., geboren 16 mei 1955, dpl. kan., beklaagde.

Gezien: ... enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„1. dat hij op of omstreeks 13 april 1977 te Havelte, gemeente Steenwijk, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening uit een kast, in bruikleen bij de kanonnier F. H. Maaskant, heeft weggenomen een UZI-pistoolmitrailleur, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan aan hem, beklagde,

„2. dat hij op of omstreeks 14 april 1977 te Havelte, gemeente Steenwijk, in zijn auto, staande op een voor het openbaar verkeer openstaande parkeerplaats, althans op enige voor het publiek toegankelijke plaats een wapen, te weten een wapenstok, bij zich heeft gehad”;

Overwegende: ... enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Op 13 april 1977 heb ik in Havelte, gemeente Steenwijk, met de bedoeling om het zonder recht of toestemming van de eigenaar of gebruiker mij toe te eigenen, uit een kast in bruikleen bij de kanonnier Maaskant, een wapen weggenomen, namelijk een UZI-pistoolmitrailleur, die toebehoorde aan de Staat der Nederlanden.

Op 14 april 1977 heb ik in Havelte, gemeente Steenwijk in mijn auto bij mij gehad een wapenstok; die auto stond geparkeerd op een voor het openbaar verkeer openstaande parkeerplaats en iedereen kon op die parkeerplaats komen;

Overwegende, dat een ten processe aanwezig ambtsedig procesverbaal ..., zakelijk onder meer inhoudt:

als relaas van verbalisanten:

Tijdens een onderzoek werd door mij, Kleiker, op 14 april 1977 in een personenauto, toebehorende aan de dienstplichtige kanonier E.L.W. een wapenstok aangetroffen. Genoemde personenauto stond geparkeerd op een voor het openbaar verkeer openstaande parkeerplaats, gelegen buiten de afrastering van de Johannes Postkazerne, in de gemeente Havelte. Op 14 april 1977 heb ik uit handen van verdachte W. eerder genoemde wapenstok inbeslaggenomen. De inbeslaggenomen wapenstok had een lengte van ongeveer 40 centimeter en was ter hoogte van de handgreep voorzien van een leren riempje;

als verklaring van Henri David Mammen, eerste Luitenant der Artillerie:

Ik ben commandant van de Raket Lanceerbatterij van de 119e Afdeling Veldartillerie, gelegd in gebouw C in de Johannes Postkazerne te Steenwijk. In mijn functie als batterijcommandant, ben ik namens de Staat der Nederlanden verantwoordelijk voor de bij mijn batterij in gebruik zijnde handwapens – bestaande uit 59 UZI-pistoolmitrailleurs, kaliber 9 mm –. Op donderdag 14 april 1977 werd

mij gemeld dat een pistoolmitrailleur UZI uit de PSU-kast van Maaskant, staande op legeringskamer 112, was ontvreemd. De vermiste UZI-pistoolmitrailleur, kaliber 9 mm, is voorzien van nummer 69044 en is eigendom van de Staat der Nederlanden. Als verantwoordelijk Commandant verklaar ik, dat ik nimmer aan iemand het recht of de toestemming heb gegeven de bedoelde UZI-pistoolmitrailleur weg te nemen en toe te eigenen;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of de feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, te weten:

- „1. dat hij op 13 april 1977 te Havelte, gemeente Steenwijk, met „het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening uit een kast, in bruik- „leen bij de kanonnier F. H. Maaskant, heeft weggenomen een „UZI-pistoolmitrailleur, toebehorende aan de Staat der Nederlanden,
- „2. dat hij 14 april 1977 te Havelte, gemeente Steenwijk, in zijn auto, „staande op een voor het openbaar verkeer openstaande parkeerplaats, „een wapen, te weten een wapenstok, bij zich heeft gehad”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

- 1. „*diefstal*”,
voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;
- 2. „*overtreding van het verbod in artikel 1 van de Wet van 9 mei „1890, Staatsblad 81, houdende verbodsbepalingen tegen het dragen „van Wapenen, gesteld*”,
strafbaar gesteld bij artikel 2, eerste lid van de Wet van 9 mei 1890, Staatsblad 81, houdende verbodsbepalingen tegen het dragen van wapenen;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straffen in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklagde voorlopig arrest heeft ondergaan van 15 april 1977 tot 16 april 1977;

Overwegende, dat de krijgsraad termen aanwezig acht de inbeslaggenomen wapenstok aan het verkeer te onttrekken;

Overwegende daarbij, dat deze wapenstok, met betrekking tot welke het feit onder 2 is begaan, van zodanige aard is, dat het ongecontroleerde bezit ervan in strijd is met de wet;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot:

(1) gevangenisstraf voor de tijd van 4 maanden, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, van 15 april 1977 tot 16 april 1977, voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar en, onvoorwaardelijk, tot betaling van een geldboete van f 1.500, subsidiair hechtenis voor de tijd van 60 dagen;

(2) betaling van een geldboete van f 100, subsidiair hechtenis voor de tijd van 4 dagen en onttrokkenverklaring aan het verkeer van de inbeslaggenomen wapenstok, rubber, lengte \pm 40 cm, met leren riempje nabij handgreep – *Red.*].

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 15 augustus 1978

President: Mr R. W. Reindersma; *Leden:* Luitenant-kolonel G. W. Metz en majoor Ch. P. J. van Toren;
Raadman: Mr Th. A. de Roos, advocaat te Amsterdam.

Opzettelijke ongehoorzaamheid met volharding, nadat de beklaagde uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid was gewezen.

*Telefonisch gegeven bevel om naar zijn onderdeel terug te keren.
2 Weken militaire detentie, voorwaardelijk.*

(W.M.Sr. art. 114, 1°)

DE ARRONDISSEMENTSKRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen P.H.A., geboren 21 juli 1956, dpl. sld.-I, beklaagde.

Gezien: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 25 mei 1978 te Nunspeet, althans te Mid-, delburg, in elk geval in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat „der eerste klasse in werkelijke dienst was, nadat zijn meerdere, Kapi-, tein J. T. de Vries, hem, beklaagde, terwijl hij, beklaagde, zich „elders bevond (telefonisch) de opdracht had gegeven om op 25 „mei 1978 naar zijn onderdeel (te Nunspeet) terug te keren, heeft „geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten aan dit dienstbevel

„te gehoorzamen, waarna hij, beklaagde, opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat hij door genoemde meerdere nadrukkelijk op zijn strafbaarheid was geweest”;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde bij zijn verhoor door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Ik heb op 25 mei 1978 opzettelijk niet voldaan aan het dienstbevel van mijn militaire meerdere de Kapitein J. T. de Vries dat hij mij op 24 mei 1978, terwijl ik te Arnhem was, gaf, en welk bevel inhield dat ik op 25 mei 1978 naar mijn onderdeel te Nunspeet moest terugkeren. Ik heb niet aan dat bevel voldaan hoewel de kapitein dit bevel een paar maal aan mij gaf en mij er op wees dat niet voldoen aan het bevel een strafbaar feit zou betekenen;

Overwegende, dat De Vries, Jan Take, oud 29 jaar, Kapitein der Aan- en Afvoertroepen, als getuige door de Officier-Commissaris gehoord, zakelijk onder meer heeft verklaard en met ede heeft bevestigd:

Op 24 mei 1978 heb ik in Nunspeet als kapitein-compagniescommandant per telefoon aan de mij bekende soldaat eerste klasse P.H.A., kennelijk in Arnhem, bevel gegeven: „Jij bent morgen niet in Middelburg maar bij je compagnie in Nunspeet”. Ik hoorde A. mij antwoorden: „Ik ga wel naar Middelburg”. Ik zei A. dat hij dan strafbaar zou zijn. Ik herhaalde mijn bevel. Ik hoorde A. mij antwoorden dat hij naar Nunspeet niet zou komen. Hij is sindsdien van zijn eenheid onder mijn bevel weggebleven totdat hij op 25 mei 1978 tegen 12.00 uur in Middelburg is aangehouden;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten:

„dat hij op 25 mei 1978 in Nederland, terwijl hij als dienstplichtig soldaat der eerste klasse in werkelijke dienst was, nadat zijn meerdere, kapitein J. T. de Vries, hem, beklaagde, terwijl hij, beklaagde, zich elders bevond (telefonisch) de opdracht had gegeven om op 25 mei 1978 naar zijn onderdeel (te Nunspeet) terug te keren, heeft geweigerd aan dit dienstbevel te gehoorzamen, waarna hij, beklaagde, opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid heeft volhard, nadat hij door genoemde meerdere nadrukkelijk op zijn strafbaarheid was geweest”;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

„opzettelijke ongehoorzaamheid, terwijl de schuldige opzettelijk, in zijn ongehoorzaamheid volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114, eerste lid, juncto artikel

114, derde lid aanhef en onder eerste van het Wetboek van Militair Strafrecht,

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, en de omstandigheden waaronder het werd begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 114a van het Wetboek van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 2 weken, voorwaardelijk, proeftijd 6 maanden – *Red.*].

NASCHRIFT

(1) Een van de eisen, die aan een dienstbevel worden gesteld, is dat het bevel duidelijk moet zijn. Aan deze eis voldoet het bevel „Jij „bent morgen niet in Middelburg maar bij je compagnie in Nunspeet”, gegeven aan een zich in Arnhem bevindende militair, m.i. maar nauwelijks. Kennelijk was het bevel voor de beklaagde wel (voldoende) duidelijk.

(2) De strafverzwarende omstandigheid, namelijk dat de schuldige op de strafrechtelijke gevolgen van zijn ongehoorzaamheid moet zijn gewezen, komt in de tenlastelegging onvoldoende tot uiting. Uit de bewijsmiddelen blijkt nochtans, dat beklaagde op deze gevolgen van zijn daad is gewezen.

W.H.V.

Arrondissementskrijgsraad te Arnhem

Vonnis van 15 augustus 1978

President: Mr R. W. Reindersma; *Leden:* Luitenant-Kolonel G. W. Metz en majoor Ch. P. J. van Toren;

Raadsman: Kapitein J. H. Strooij van het Bureau Militaire Strafzaken te 's-Gravenhage.

Twee opzettelijk ongeoorloofde afwezigheden, resp. van 3 weken en van 4 dagen.

Veroordeling tot 5 weken militaire detentie met aftrek van 21 dagen voorlopig arrest, waarvan 2 weken voorwaardelijk.

(W.M.Sr. art. 97)

DE ARRONDISEMENTS-KRIJGSRAAD TE ARNHEM

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die krijgsraad, eiser, tegen A.A.M., geboren 28 maart 1957, dpl. sld., beklagde.

Gezien: ... enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was,

„1. van op of omstreeks 12 juni 1978 tot 3 juli 1978, opzettelijk dan „wel met zijn schuld daaraan, ongeoorloofd afwezig is geweest van „zijn onderdeel te Amersfoort,

„2. van op of omstreeks 20 juli 1978 tot 24 juli 1978, in elk geval in „genoemd tijdvak gedurende een of meer perioden van (telkens) ten- „minste één dag, opzettelijk, dan wel met zijn schuld daaraan, onge- „oorloofd afwezig is geweest van zijn onderdeel te Amersfoort”;

Overwegende: ... enz.;

Overwegende, dat de beklagde bij zijn verhoren door de Officier-Commissaris zakelijk onder meer heeft verklaard:

Als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst ben ik van 12 juni 1978 tot 3 juli 1978 van mijn eenheid in Amersfoort afwezig geweest. Ik wist hiervoor geen toestemming te hebben. Moeilijkheden hadden mij tijdelijk van mijn stuk gebracht.

Als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst ben ik van 20 juli 1978 tot 24 juli 1978 van mijn eenheid in Amersfoort afwezig geweest. Ik wist hiervoor geen toestemming te hebben. Ik ben weggebleven uit kwaadheid;

Overwegende, dat eerdergenoemde Justitiële Verklaring tevens inhoudt, dat beklagde van 20 juli 1978 tot 24 juli 1978 ongeoorloofd en onafgebroken afwezig geweest van zijn onderdeel A-Compagnie Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst gelegd te Amersfoort, en dat hij is aangehouden op 24 juli 1978 door de Brigade Koninklijke Marechaussee te Den Helder;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige Justitiële Verklaring, opgemaakt te Amersfoort op 10 juli 1978 en ondertekend door de commandant van A-Compagnie Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst onder meer inhoudt, dat de beklagde van 12 juni 1978 tot 3 juli 1978 ongeoorloofd en onafgebroken afwezig is geweest van zijn onderdeel Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst, gelegd te Amersfoort en dat hij zich persoonlijk heeft teruggemeld bij de commandant van de A-Compagnie Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst op 3 juli 1978;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen – elk bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit en/of feiten waarop het betrekking heeft – wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen aan beklagde onder 1 en 2 telkens

primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan te weten,

„dat hij, terwijl hij als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst
„was,

„1. van 12 juni 1978 tot 3 juli 1978, opzettelijk, ongeoorloofd
afwezig is geweest van zijn onderdeel te Amersfoort,

„2. van 20 juli 1978 tot 24 juli 1978 opzettelijk ongeoorloofd afwezig
„is geweest van zijn onderdeel te Amersfoort”;

Overwegende, dat – nu het onder 1 en 2 telkens primair telastege-
legde bewezen is verklaard – een onderzoek naar het telkens subsidi-
air telastegelegde achterwege moet blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd
als:

„*opzettelijk ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede tenminste
„één dag en niet langer dan dertig dagen durende”*, meermalen
gepleegd,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97, aanhef en onder eerste van
het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen
beklaagde onder 1 en 2 telkens primair meer of anders is ten laste gelegd
dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te
worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of
omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden
opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstem-
ming acht met de ernst van de gepleegde feiten, en de omstandigheden
waaronder zij zijn begaan, mede gelet op de persoon des daders;

Overwegende, dat de beklaagde voorlopig arrest heeft ondergaan
van 25 juli tot 15 augustus 1978;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen
uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek
van Strafrecht;

[Volgt: veroordeling tot een militaire detentie voor de tijd van 5
weken, met aftrek van de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer
uitspraak in arrest doorgebracht, te weten van 25 juli 1978 tot 15
augustus 1978; waarvan 2 weken voorwaardelijk, proeftijd 1 jaar –
Red.].

TUCHTRECHTSPRAAK

Commandant Korps Mariniers

Beschikking van 20 maart 1978

Herhaalde discussie tussen een sergeant van de mariniers en een instructeur wiens les de sergeant in het kader van een cursus moest volgen, verloopt fel en agressief. De sergeant wordt gestraft voor zijn gedrag tijdens de discussie. Beklagmeerdere vernietigt de straf omdat door een bij de discussie betrokken meerdere van de instructeur een beoordelingsfout is gemaakt.

(W.K. art. 61 ev., 66)

DE COMMANDANT VAN HET KORPS MARINIERS

Gelezen de brief van de commandant van de Van Ghentkazerne dd. 6 september 1977 nr. 133-132 met als bijlage de verklaring van sergeant der mariniers K., marinenummer . . ., houdende de op 29 augustus 1977 te kennen gegeven wens zich te beklagen over de hem op 25 augustus 1977 door de commandant van de Van Ghentkazerne opgelegde krijgstuchtelijke straf en strafreden, te weten: „geldboete f 20,-” wegens:

„Geëmotioneerd geraakt naar aanleiding van een discussie tijdens „een les en zich daarbij onvergenoegd betoond en zijn misnoegen „geuit tegenover zijn militaire meerdere”;

Gehoord de klager;

Gezien de verhoren en verdere informatiën te dezen verzameld;

Overwegende vooraf dat de straf en strafreden klager op 25 augustus 1977 werd aangezegd;

dat daarmede klager binnen de daarvoor gestelde termijn in beklag is gegaan en daarin mitsdien kan worden ontvangen;

dat van partijen voldoende gegevens zijn verkregen om tot een oordeel te komen en dat de inhoud van de stukken niet wederom in extenso behoeft te worden herhaald, aangezien deze bij partijen genoegzaam bekend mag worden verondersteld;

Overwegende dat klager van 1 augustus t/m 5 augustus 1977 werd gedetacheerd bij het marine-opleidingskamp te Hilversum voor het volgen van de cursus „Werkinstructie” (WINST) in het kader van de applicatiecursus voor korporaal der mariniers;

dat volgens klager de lessen welke door rapporteur, zijnde een onderofficier-instructeur, werden gegeven niet in alle gevallen door het merendeel van de leerlingen werd begrepen;

dat hierdoor in enkele gevallen discussies zijn ontstaan, waarbij met name de discussie op 3 augustus 1977 tussen klager en rapporteur over de les „volgorde van handelingen” nogal hoog is opgelopen;

dat daarbij de over en weer gehanteerde woordkeuze op zijn zachtst gesproken onvriendelijk kan worden genoemd;

Overwegende voorts dat op 4 augustus 1977 de evaluatie van de cursus plaatsvond;

dat de plaatsvervangend coördinator „winst-cursus mariniers”, zijnde een officier der Koninklijke marine-reserve, bij de inleiding tot deze evaluatie heeft gezegd, dat de cursisten alles naar voren konden brengen met betrekking tot de leerstof, de cursusopbouw en de volgorde van de lessen, waarbij zowel de positieve als de negatieve ervaringen/opmerkingen welkom waren;

dat klager zich tijdens deze evaluatie wederom kritisch en in felle bewoordingen heeft uitgelaten over eerder met name genoemde les;

dat klager daarbij duidelijk naar voren deed komen dat naar zijn idee de inbreng van rapporteur tijdens deze les beslist onder de maat was;

dat dit tot gevolg had dat rapporteur zich in zijn hoedanigheid als instructeur en als privé persoon door het optreden van klager in zijn goede eer en naam voelde aangetast;

dat zich hierop wederom een discussie tussen klager en rapporteur ontspon welke op zeer agressieve wijze verliep;

dat eerdergenoemde officier, als leider van de evaluatie, het raadzaam oordeelde aan deze discussie een einde te maken;

dat kort daarna de evaluatie werd beëindigd;

Overwegende vervolgens dat genoemde officier, niet tevreden over de gang van zaken, vervolgens een onderhoud belegde met klager en rapporteur en tevens enkele andere functionarissen om het ontstane meningsverschil uit de wereld te helpen;

dat klager daarbij de gelegenheid werd geboden te vertellen wat er op zijn hart lag;

dat zich hierop wederom een discussie ontspon, met name tussen klager en rapporteur;

dat deze discussie eveneens een fel karakter droeg, waarbij wederzijds in het woordgebruik de grenzen van het toelaatbare werden overschreden;

dat genoemde officier tijdens deze discussie niet tussen beide is gekomen;

dat uiteindelijk klager, op zijn verzoek en met bekomen toestemming van rapporteur, is heengegaan;

dat naar aanleiding van deze laatste discussie rapporteur klager rapport heeft aangezegd;

Overwegende tenslotte dat rapporteur, als instructeur, een belangrijke vormende taak heeft te vervullen, waarbij voor het goed

functioneren als instructeur de nadruk voornamelijk wordt gelegd op: geduld, menselijke behandeling der leerlingen, gezagshandhaving, het analyseren van persoonlijke problemen bij leerlingen, onpartijdigheid en een goed voorbeeld, ook onder moeilijke omstandigheden;

dat van klager, als leerling, onder alle omstandigheden een immer positieve opstelling ten aanzien van instructeurs en lesstof wordt verlangd;

dat verschillen in inzicht tussen instructeur en leerling altijd tot de mogelijkheden behoren;

dat in zijn algemeenheid bij het oplossen van geschilpunten over en weer de geldende fatsoensnormen in het oog dienen te worden gehouden;

dat bij het geven van een les „Winst”, zeker wanneer bij deze instructie de inbreng der leerlingen op prijs wordt gesteld, discussie als in het onderhavige geval wordt uitgelokt;

dat de instructeur daarbij kritiek moet kunnen velen;

dat de verhouding meerdere/mindere tijdens zulke momenten min of meer ondergeschikt is gemaakt aan de instructie;

dat in het onderhavige geval, toegespitst op het laatste onderhoud, mede door toedoen van genoemde officier door niet in te grijpen, de discussie onnodig is geëscaleerd;

dat het beleggen van het laatste onderhoud voor genoemde officier misschien zijn nut kan hebben gehad, doch dat het, gegeven de omstandigheden, niet raadzaam is geweest dit onderhoud in het bijzijn van rapporteur te laten verlopen;

Overwegende in conclusie dat genoemde officier, door tijdig ingrijpen had kunnen en dienen te voorkomen dat door rapporteur op militaire wijze werd ingegrepen;

dat daarbij door genoemde officier in het onderhavige geval een beoordelingsfout is gemaakt door klager, de omstandigheden in aanmerking genomen, wederom met rapporteur te confronteren zonder daarbij een afdoende afkoelingsperiode in acht te nemen;

dat klager in het onderhavige geval het slachtoffer is geworden van minder zorgvuldig beleid;

Gelet op de artikelen 61, 62 en 65 van de Wet op de Krijgstucht;

de bepalingen opgenomen in de punten 3432 t/m 3435;

Beschikkende op voormeld beklag: verklaart dit gegrond;

Bevindt dat de opgelegde straf en de omschrijving van de strafreden teniet gedaan dienen te worden;

Bepaalt dat de teniet gedane straf en de omschrijving van de strafreden door mijn toedoen door middel van een door mij op te maken strafwijzigingsformulier aan alle betrokkenen bekend zal worden gemaakt;

dat door de zorg van de commandant van klager wordt gehandeld

conform het gestelde in punt 3440 van VVKM 142;

Geeft hiervan – door middel van een afschrift van deze beschikking – kennis aan

de minister van defensie;

de bevelhebber der zee strijdkrachten (2x);

strafoplegger;

klager, door tussenkomst van diens commandant.

NASCHRIFT

Klager zal met het resultaat van zijn beklag ongetwijfeld tevreden zijn, hij heeft er echter meer dan een half jaar op moeten wachten. Uit de beschikking blijkt niet wat de reden van de vrij lange duur van de behandeling van het beklag kan zijn geweest.

C.

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK

Centrale Raad van Beroep

21 april 1978

(M.A.W. 1976/B 21)

Voorzitter: Mr W. H. Schipper; Leden: Mr W. G. Kloos en Mr J. Boesjes.

Passering voor bevordering tot kolonel per 1 augustus 1974, een U.B.G.-bevordering. Waar eiser door de Raad van Advies slechts A.B.G. bevonden was, kon de Kroon, gelet ook overigens op de gedingstukken, in redelijkheid tot de beslissing komen eiser per 1 augustus 1974 niet te bevorderen.

(Bevorderingswet voor de landmacht 1902)

UITSPRAAK

in het geding tussen: P., wonende te K., eiser, en de Minister van Defensie als vertegenwoordiger van Hare Majesteit de Koningin, gedaagde.

I. *Ontstaan en loop van het geding*

Eiser, te dien tijde luitenant-kolonel der infanterie en voor de tijd dat

hij de functie van Landmacht-, tevens Luchtmacht-attaché bij de Ambassades van het Koninkrijk der Nederlanden te X. en Y. vervulde tijdelijk benoemd tot kolonel, is per 1 augustus 1974 – met inachtneming van de zogenaamde u.b.g.-maatstaf – in beschouwing genomen voor (definitieve) bevordering tot kolonel, doch toen niet bevorderd.

Nadat eiser bij verzoekschrift van 26 juli 1974 had verzocht hem alsnog de redenen van deze passering mede te delen, welk verzoekschrift werd beantwoord bij schrijven van 20 januari 1975, heeft eiser zich bij brief van 31 januari 1975 tot gedaagde gewend. Deze brief luidt aldus:

„1. Hierbij moge ik Uwer Excellentie berichten, dat uw schrijven dd. 20-1-75 door mij is ontvangen en bestudeerd.

„2. Alhoewel uw schrijven mijn theoretische vragen grotendeels „beantwoordt, mocht ik helaas daarin niet de antwoorden aantreffen „op de vragen, zoals gesteld in mijn request aan Hare Majesteit „de Koningin.

„3. Moge ik u verzoeken mij in te lichten inzake de feitelijke „redenen om de kwalificatie ABG in plaats van UBG toe te passen.”.

Gedaagde heeft hierop bij brief gedagtekend 19 maart 1975 aan eiser het volgende medegedeeld:

„Naar aanleiding van uw brief van 31 januari 1975 waarin u verzoekt „te worden ingelicht inzake de feitelijke redenen om de kwalificatie „„alleszins bekwaam en geschikt voor bevordering tot kolonel” in „plaats van „uitzonderlijk bekwaam en geschikt voor bevordering „„tot kolonel” toe te passen, deel ik u het volgende mede.

„Zoals ik – daartoe gemachtigd door Hare Majesteit de Koningin – „u bij mijn brief van 20 januari 1975 heb medegedeeld, heeft de „Raad van Advies voor de Koninklijke Landmacht schriftelijk gead- „viseerd aangaande uw potentiële geschiktheid voor het vervullen „van functies waaraan de naasthogere rang is of kan zijn verbonden. „Zo heeft genoemde raad onder dagtekening van 31 oktober 1973 te „uwen aanzien het volgende geadviseerd:

„„a. De Raad van Advies voor de Koninklijke landmacht spreekt „„ten aanzien van de luitenant-kolonel der infanterie P. (anciënniteit „„1-11-1970) als zijn oordeel uit dat deze hoofdofficier de geschikt- „„heid bezit voor plaatsing in functies bij zijn wapen of waarvoor „„het brevet voor hogere militaire vorming is vereist, waaraan de „„rang van kolonel is of kan zijn verbonden.

„„b. De Raad baseert zijn oordeel op de volgende overwegingen. „„De luitenant-kolonel P. is in een staffunctie alsmede in zijn comman- „„do-functie met zeer goed beoordeeld en kan naar de mening van „„de Raad worden aangemerkt als een zeer goed hoofdofficier. „„Betrokkene wordt gekenschetst als zeer enthousiast voor zijn „„fessie; leergierig; zeer belezen; openhartig; hij kan op impul-

„„sieve wijze optreden en daardoor met anderen in botsing komen.
 „Hij beschikt over een uitgebreide talenkennis (o.a. Russisch) en
 „„kan op het gebied van de militaire inlichtingendienst worden aan-
 „„gemerkt als een expert.

„„Door zijn rechtlijnig denken en een enigszins fanatieke houding
 „„acht de Raad de mogelijkheid niet uitgesloten dat de luitenant-kolo-
 „„nel P. – ondanks zijn technisch militair kunnen – niet onvoorwaar-
 „„delijk geschikt zal blijken te zijn voor de functie van militair attaché.

„„c. De Raad beveelt derhalve aan de luitenant-kolonel P. indien
 „„hij op grond van zijn hoge militair-vaktechnische kwaliteiten wordt
 „„bestemd voor de functie van militair attaché, een goede voorberei-
 „„ding te geven op het gebied van het diplomatieke verkeer buiten
 „„de strikt militaire verhoudingen”.

„Het vervolgens, onder dagtekening van 29 april 1974, door meerge-
 „noemde Raad verstrekte advies luidde als volgt:

„„a. De Raad van Advies voor de Koninklijke landmacht spreekt
 „„ten aanzien van de luitenant-kolonel der infanterie P. (anciënni-
 „„teit 1-11-1970) als zijn oordeel uit dat deze hoofdofficier de geschikt-
 „„heid bezit voor plaatsing in functies bij zijn wapen of waarvoor
 „„het brevet voor hogere militaire vorming is vereist, waaraan de
 „„rang van kolonel is of kan zijn verbonden.

„De Raad heeft als adviseur gehoord de generaal-majoor der
 „„artillerie C. J. Dijkstra, plaatsvervangend chef van de generale
 „„staf tevens plaatsvervangend bevelhebber der landstrijdkrachten.

„„b. De Raad baseert zijn oordeel op de volgende overwegingen.
 „„De luitenant-kolonel P. is in een staffunctie alsmede in zijn
 „„commando-functie met zeer goed beoordeeld en kan naar de me-
 „„ning van de Raad worden aangemerkt als een zeer goed hoofdoffi-
 „„cier.

„„Betrokkene wordt gekenschetst als zeer enthousiast voor zijn
 „„professie; leergierig; zeer belezen; openhartig; hij kan op impul-
 „„sieve wijze optreden en daardoor met anderen in botsing komen.
 „„Hij beschikt over een uitgebreide talenkennis (o.a. Russisch) en
 „„gebied van de militaire inlichtingendienst worden aangemerkt als
 „„een expert. Gedurende zijn detachering . . . bij staf GGS/BLS
 „„heeft de luitenant-kolonel P. zich terdege kunnen voorbereiden
 „„op de functie van militair attaché te K.

„„De adviseur heeft hem gedurende deze periode kunnen obser-
 „„veren en heeft een aantal gesprekken met hem gevoerd. Zijn
 „„indruk is dat genoemde hoofdofficier, ondanks zijn wat moeilijke
 „„karakterstructuur, zijn toekomstige functie op goede wijze zal
 „„vervullen.

„„c. De Raad constateert derhalve dat er gevolg is gegeven aan
 „„zijn aanbeveling gesteld onder punt C van zijn advies van 31-10

„„,1973”.

„Vorenaangehaalde adviezen zijn door mij overgenomen, hetgeen inhoudt dat u niet bent aan te merken als „uitzonderlijk bekwaam „„,en geschikt voor bevordering tot kolonel”.”

Het door eiser tegen zijn niet-bevordering ingestelde beroep is door het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage bij uitspraak van 21 juni 1976 ongegrond verklaard. Eiser is van deze uitspraak op de bij aanvullend beroepschrift aangevoerde gronden in hoger beroep gekomen.

Het geding is behandeld ter terechtzitting van 10 juni 1977, waar eiser is verschenen in persoon en waar voor gedaagde is opgetreden Mr R. M. R. van der Heide, kolonel van de Militair juridische dienst, wonende te 's-Gravenhage.

Als uitvloeisel van een door de Raad gegeven bevel d.d. 28 juni 1977 heeft gedaagde desgevraagd nog nadere stukken overgelegd.

Het geding is vervolgens opnieuw behandeld ter terechtzitting van 31 maart 1978, waar partijen zijn verschenen als voormeld. Op deze zitting is voorts als daartoe ambtshalve opgeroepen getuige gehoord F. E. Meynderts, luitenant-generaal der infanterie b.d., wonende te Harderwijk.

II. *Motivering*

A. *Ontvankelijkheid van het beroep.*

Met de eerste rechter is de Raad van oordeel dat voor de in casu in acht te nemen beroepstermijn gedaagdes brief van 19 maart 1975 het uitgangspunt dient te zijn. Niet ontkend kan worden dat gedaagdes schrijven van 20 januari 1975 als inhoudende een definitief besluit ten aanzien van eisers niet-bevordering had kunnen worden aangemerkt, doch de Raad acht het – gelet ook op de inhoud en de strekking van de tussen partijen gevoerde correspondentie – aannemelijk en aanvaardbaar dat eiser deze brief niet als zodanig heeft aangemerkt.

In aanmerking nemende voorts hetgeen door eiser is aangevoerd omtrent zijn (frequente) afwezigheid in K. en de problemen, die zich mede in verband daarmee met voor hem bestemde post voordoen, is de Raad – zij het met aarzeling – tot het oordeel gekomen dat met inachtneming van het bepaalde in de artikelen 2 en 6 der Militaire Ambtenarenwet 1931 juncto artikel 60, lid 3 der Ambtenarenwet 1929 het beroep als tijdig ingesteld moet worden aangemerkt.

B. *Beoordeling van het bestreden besluit.*

De Raad dient in dit geding te oordelen over de vraag of eiser terecht per 1 augustus 1974 voor bevordering tot kolonel is gepasseerd.

Daarbij moet de Raad vooropstellen dat een bevordering als de onderhavige geschiedt door de Kroon bij keuze uit de meest geschikte

officieren. De Kroon is in die keuze vrij, ook voor wat betreft de maatstaven die daarbij worden aangelegd. Hieruit volgt dat de ambtenarenrechter zich in een geval als het onderhavige dient te beperken tot de vraag of gezegd moet worden dat de Kroon bij afweging van alle betrokken belangen niet in redelijkheid tot het bestreden besluit heeft kunnen geraken dan wel anderszins heeft gehandeld in strijd met enig algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

De eerste rechter heeft deze vraag ontkennend beantwoord, zich daarbij baserende op de inhoud van de zich (in dat stadium van het geding) onder de stukken bevindende over eiser uitgebrachte beoordelingen en de adviezen van de Raad van Advies voor de Koninklijke landmacht, geciteerd in gedaagdes brief van 19 maart 1975.

Ook in zijn schrijven aan eiser van 20 januari 1975 heeft gedaagde er op gewezen dat het hier gaat om een bevordering, waarvoor slechts die luitenant-kolonels in aanmerking kunnen worden gebracht, welke als „uitzonderlijk bekwaam en geschikt voor bevordering tot kolonel” konden worden aangemerkt. In die brief heeft gedaagde voorts onder meer gesteld:

„Meergenoemde Raad heeft zowel op 31 oktober 1973 als op 29 april 1974 het bij unanimitie vastgestelde oordeel uitgesproken dat „u de geschiktheid bezit voor plaatsing in functies bij uw wapen of „in functies waarvoor het brevet voor hogere militaire vorming is „vereist, waaraan de rang van kolonel is of kan zijn verbonden. „Vorenbedoelde door de Raad verstrekte adviezen hebben mede „aanleiding gegeven u aan te merken als „alleszins bekwaam en „„geschikt voor bevordering tot kolonel” en niet als „uitzonderlijk „„bekwaam en geschikt voor bevordering tot kolonel”.

„Voor deze laatste kwalificatie zou namelijk slechts aanleiding „hebben bestaan indien de Raad van Advies u een bijzondere geschiktheid had toegekend voor plaatsing in functies bij uw wapen of „in functies waarvoor het brevet voor hogere militaire vorming is „vereist waaraan de rang van kolonel is of kan zijn verbonden en „indien dit advies door mij zou zijn overgenomen.

„U bent dan ook per 1 augustus 1974 niet bij Hare Majesteit „de Koningin voor een definitieve bevordering tot kolonel in aanmerking gebracht aangezien u op grond van het totaalbeeld van de „omtrent u in uw rang uitgebrachte beoordelingen en de ter zake „dienende ambtsberichten niet voldeed aan de keuzenorm „uitzonderlijk bekwaam en geschikt voor bevordering tot kolonel”.’

Gelet op de gedingstukken en het ter zitting verhandelde kan ook naar 's Raads oordeel niet worden gezegd dat de Kroon bij afweging van alle betrokken belangen niet in redelijkheid tot het bestreden besluit heeft kunnen geraken dan wel anderszins heeft gehandeld in strijd met enig algemeen beginsel van behoorlijk bestuur.

Dat eiser als een gemiddeld zeer goed luitenant-kolonel met een zeer respectabele staat van dienst als officier moet worden aangemerkt is tussen partijen niet in geschil en vindt ook naar 's Raads oordeel zeker steun in de gedingstukken. Eiser is inmiddels dan ook in 1976 definitief tot kolonel bevorderd.

Hetgeen de Raad op grond van die stukken – waaronder met name de omtrent eiser uitgebrachte beoordelingen en eerdergenoemde adviezen van de Raad van Advies – is gebleken kan hem evenwel niet tot de conclusie leiden dat de Kroon in redelijkheid niet tot het oordeel kon komen eiser niet als uitzonderlijk bekwaam en geschikt aan te merken. Daarbij laat de Raad wegen dat, zij het wellicht niet als een „rode draad”, in ieder geval toch wel uit een aantal door verschillende beoordelaars vóór 1974 opgemaakte beoordelingen een zekere reserve in verband met een bepaalde wijze van optreden en daaruit afgeleide karaktereigenschappen van eiser naar voren komt.

Eiser heeft ter zitting van 10 juni 1977 gesteld dat zijn optreden in de zogenaamde affaire-D. de toenmalige commandant van het Eerste Legerkorps, de getuige Meynderts, heeft geleid tot diens ambtsbericht van 21 september 1973, inhoudende dat hij in vergelijking met collegae van dezelfde rang en anciënniteit eiser niet tot de u.b.g.-categorie achtte te behoren. Ter zitting van 31 maart 1978 heeft de getuige Meynderts ontkend dat dit ambtsbericht (uitsluitend) hierop is gebaseerd.

Voor de Raad is dan ook niet komen vast te staan dat het niet-aanmerken van eiser is als „uitzonderlijk bekwaam en geschikt” zijn oorzaak vond in het optreden van eiser in één bepaalde situatie, hetgeen – zoals uit het eerderoverwogene volgt – de inhoud van de thans voorhanden gedingstukken overigens ook niet aannemelijk doet zijn.

De Raad heeft begrip voor hetgeen door eiser is aangevoerd en zijn gevoelens terzake – waarbij overigens zij opgemerkt dat hetgeen door eiser is gesteld met betrekking tot in het verleden ten aanzien van hem genomen of naar zijn (eisers) mening ten onrechte niet genomen besluiten in dit geding buiten beschouwing moet blijven –, maar dit vermag hem binnen de kring van zijn beperkte toetsingsbevoegdheid als voormeld niet tot een ander oordeel te leiden.

Een en ander brengt mede dat de aangevallen uitspraak moet worden bevestigd.

III. *Beslissing*

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,
RECHT DOENDE IN NAAM DER KONINGIN!
Bevestigt de aangevallen uitspraak.

MILITAIR RECHTELIJKE VERENIGING

Op 23 juni 1978 hield de Militair Rechtelijke Vereniging een vergadering. Op deze vergadering werd een voordracht gehouden over het onderwerp „Ruimtelijke Ordening en Defensie”. Inleider was Mr J. A. C. de Jonge, adviseur van de Rijks Planologische Dienst.

Naar vaste gewoonte wordt de inleiding in het MRT gepubliceerd.

Ruimtelijke Ordening en Defensie

door

MR J. A. C. DE JONGE

1. Tot onderwerp is gekozen een onderwerp uit het publieke recht en wel het recht inzake de ruimtelijke ordening. Een moeilijker en complexer onderwerp is welhaast niet mogelijk.

De relatie van de ruimtelijke ordening tot defensie, zoals de titel van de inleiding luidt, brengt daarin geen vereenvoudiging en geen simplificatie. Waarom is dan dat recht inzake de ruimtelijke ordening zo lastig en – zoals uit de bestuurspraktijk en uit de rechtelijke en de Kroonjurisprudentie blijkt – zo verschrikkelijk moeilijk? Daarvoor zijn vele redenen te noemen. In de eerste plaats zit er zuiver juridisch gezien al een grote moeilijkheid in de wetgeving zelf, nl. het ontbreken van een definitie van ruimtelijke ordening. Het wezen, het doel, de grenzen van de ruimtelijke ordening zijn in ons land niet in de wetgeving omschreven of aangeduid, zulks in tegenstelling tot de wetgeving van alle andere Westeuropese landen. Is dat in Nederland een traditionele omissie in de wetgeving of steekt daar iets anders achter? Van een omissie is geen sprake; het is sinds jaar en dag een welbewust regeringsbeleid geweest, dat door het parlement is ondersteund, om aan de ruimtelijke ordening geen wettelijke definitie mee te geven.

Deze opvatting spruit voort uit de overtuiging, dat de ruimtelijke ordening ten nauwste is verweven met de samenleving en dat veranderingen in de samenleving, wijzigingen in het denk- en normenpatroon in de samenleving direct hun weerslag vinden in de opvattingen over de ruimtelijke ordening. Dit laat zich vrij aardig illustreren aan de hand van de doeleinden, die in de ruimtelijke ordening ten nauwste is verweven met de samenleving en dat nagestreefd. Rond de jaren vijftig staat het herstel van de economie centraal: industrialisatie, infrastructuur, motorisatie en mechanisatie zijn de trefwoorden. Het is goed alvast te noteren, dat juist in deze periode de nog steeds vigerende wet op de ruimtelijke ordening is geconcipeerd en van kracht is geworden. Het is de periode, die de

belangrijke socioloog, prof. HOFSTEE, heeft gekarakteriseerd als „een „voorbeeld van rustig en gematigd conservatisme, gecombineerd met „een opvallend geperfectioneerd beleid ter verbetering van de „ruimtelijke levensomstandigheden van de bevolking”. Rond de zestiger jaren begint een periode van fundamentele veranderingen in de samenleving. De maatschappelijk geëngageerde burger stelt de fundamentele van de bestaande samenleving ter discussie.

In de ruimtelijke ordening komen dan trefwoorden aan de orde als: inspraak, openbaarheid van bestuur, mobiliteit van de bevolking, stadsvernieuwing en milieu-hygiëne.

Rond de jaren zeventig komt deze kritische houding van de burger in een stroomversnelling, omdat de ogen opengaan voor de gevolgen van een hoog-geïndustrialiseerde samenleving voor het individu en zijn leefomgeving. In de ruimtelijke ordening gaan weer andere trefwoorden de boventoon voeren: milieu-bescherming, afremmen van de economische groei; naast de bestemming van de ruimte, komt de roep om inrichting en beheersbaarheid van de ruimte. Dit alles is terug te vinden in regeringsuitspraken sedert 1945.

In 1948 kon de regering nog vol overtuiging en zonder enige tegenspraak schrijven aan het parlement, dat het de overheid er steeds om te doen is het gegeven milieu beter dienstbaar te maken aan de menselijke welvaart. In 1960 zegt de regering, dat de ruimtelijke ordening een proces is, waaraan van overheidswege bewust getracht wordt leiding te geven. Reeds in 1966 zegt de regering, dat het de overheid er om te doen is het ruimtelijk, economisch en sociaal-cultureel beleid onderling op elkaar af te stemmen en dat de ruimtelijke ordening levensontplooiing van de bevolking zo goed mogelijk wil dienen.

In 1972 stelt dan de regering als doel van de ruimtelijke ordening het streven naar een wederzijdse aanpassing van ruimtelijke ordening en samenleving.

Zoals u zult begrijpen, geven al deze bestuurlijke en beleidsuitspraken over de inhoud van de ruimtelijke ordening aan de interpreterende jurist niet veel houvast. Maar uit al deze uitspraken is het ook duidelijk, dat deze spanning tussen het juridisch grijpbare en ongrijpbare in de planologische wetgeving er een specifiek wezenskenmerk van uitmaakt. Dit is dan één reden waarom de planologische wetgeving zo complex en zo moeilijk is. Ik noem nog één belangrijke oorzaak van deze situatie. Sedert 1965 vigeert er wel een wet op de ruimtelijke ordening, maar wie denkt, dat alle ruimtelijk relevante beslissingen volgens een planologische procedure tot stand komen, die komt bedrogen en ontgoocheld uit. Want in de sectorale wetgevingen, dus de wetgevingen waarvoor de verschillende departementen verantwoordelijk zijn, worden beslissingen genomen, die voor de ruimtelijke

ordering van essentieel belang zijn. Ik noem b.v. de waterstaatswetgeving, de wegen, de ruilverkavelingen, de woningwet, de natuurbeschermingswet. Juridisch gezien komen ruimtelijk relevante beleidsbeslissingen en bestuursbeslissingen langs twee geheel verschillende wegen tot stand: of via de planologische wetgeving of via de sectorale wetgeving. Deze tweesporigheid, die nauw samenhangt met de politieke verantwoordelijkheid van de departementen, behoort ook tot de spanning van het juridisch instrumentarium van de ruimtelijke ordening en is daaruit niet te elimineren. Dit is dan de tweesporigheid op rijksbestuursniveau. Maar hetzelfde geldt voor het provinciaal niveau met zijn provinciale verordeningen van grote ruimtelijke relevantie als b.v. de ontgrondings-verordeningen en op gemeentelijk niveau. Immers het gemeentelijk niveau is het niveau dat de burgers bindende planologische regels kan opleggen door middel van het bestemmingsplan, maar het kent ook veel verordeningen, die ruimtelijke gevolgen kunnen hebben, maar het bestemmingsplan ontgaan, b.v. sloopvergunningen, vergunningen op ligplaatsen voor woonschepen, caravan-terreinen en wat al niet. Geen wonder, dat van meet af aan in de ruimtelijke ordening de noodzaak van coördinatie als een basisbeginsel is beleden en nagestreefd. Aan coördinatie-procedures besteedt de planologische bestuursjurist dan ook bijzonder veel tijd en aandacht en het wisselend succes ervan en de vaak teleurstellende resultaten mogen hem in deze taak niet ontmoedigen.

Bij de interpretatieve taak zal dit type van jurist er voor waken, dat geen al te algemene en ruime regels gangbare jurisprudentie worden. Immers juist in de ruimtelijke ordening is elk geval te specifiek in zijn concrete situatie dan dat er uitspraken op gebaseerd kunnen worden, die kunnen gelden voor andere gevallen. Analogie en precedentwerking zijn vaak reële belemmeringen voor de realisatie van de nagestreefde ruimtelijke ordening zoals die in beleidsuitspraken is neergelegd. Dit alles nu maakt het recht inzake de ruimtelijke ordening zo lastig en zo complex.

Om te proberen ons inzicht in dit recht wat te verdiepen, neem ik mijn toevlucht tot het met u doornemen van enige historische aantekeningen bij ons huidige planologische recht.

2. Het gedenkboek, dat ter gelegenheid van het 50 jaar vigeren van de Woningwet 1901 verscheen, begint met de woorden: „Er zullen „weinig wetten zijn, die op het levensbeeld van ons volk en op „het uiterlijk aanzien van stad en land een zó grote invloed hebben „uitgeoefend als de Woningwet”. In deze woorden weerklinkt de algemene opvatting, dat onze planologische wetgeving is begonnen in 1901. Daarmede heeft Nederland de oudste planologische traditie van het Europese continent en dat is merkbaar in de historische continuïteit

van dit recht en dat is zichtbaar in de resultaten ervan in de ordening van de Nederlandse leefruimte. Wie vanuit een vliegtuig het aardoppervlak bestudeert herkent Nederland direct aan de duidelijk bewust-rationele opzet van de woonbebouwing van de woonkernen en van de indeling van het agrarische areaal. Maar dit resultaat is langzaam gegroeid, zoals ook de wetgeving langzaam is gegroeid. Aan het eind van de 19e eeuw was één van de beklemmendste knelpunten van onze samenleving de huisvesting van de arbeiders. Met dit probleem worstelde vooral ook Engeland. Rechtshistorisch gezien is er dan ook een nauwe band tussen onze woningwet 1901 en de Engelse Housing of the working classes act van 1890. Deze nauwe band tussen volkshuisvesting en planologie heeft zich in de wetgeving tot 1965 weten te handhaven en in de organisatie van de ruimtelijke ordening is deze anomalie nog niet geheel overwonnen. Geen wonder dat de oorspronkelijke Woningwet 1901, die 54 artikelen telde, geheel was ingesteld op bouwen en wonen, dus op volkshuisvesting. Twee artikelen in deze wet hadden echter een ruimere strekking en hadden betrekking op de bestemming van gronden. Aan de gemeenten werd nl. opgelegd, dat de uitbreiding van de bebouwing diende te geschieden volgens een tevoren opgesteld plan van straten, wegen en pleinen. Tevens mocht de gemeente een bouwverbod opleggen voor gronden, die bestemd waren voor openbare weg. Dit stratenplan nu, gecombineerd met het bouwverbod, is de basis geweest voor de ruimtelijke ordening van het grondgebied van de gemeente en is in de loop der jaren uitgegroeid tot het allesomvattende bestemmingsplan van de Wet op de ruimtelijke ordening van 1965. Reeds kort na 1901 rezen vragen naar de grenzen van de invulling van zo'n uitbreidingsplan, b.v. mag een gemeente ook bebouwing verbieden. Voor de aardigheid een voorbeeld, hoe door middel van de jurisprudentie de ruimtelijke ordening werd bevorderd.

Het belangrijke, contraire, Koninklijk Besluit van 1908 besliste de vraag over de bevoegdheden van de gemeente terzake van de invulling van een bestemmingsplan. De Kroon achtte deze invulling een autonome bevoegdheid van de gemeente en verwoordde dit met de formulering: „dat de wet de aanwijzing van de doeleinden overlaat „aan het inzicht van de gemeenteraad, behoudens de goedkeuring „van Ged. Staten”. De bemoeienis van hogere organen met het ruimtelijk beleid van de gemeente blijft voorlopig uiterst marginaal. In 1921 brengt een wetswijziging de onmisbaar bevonden sanctie van het weigeren van de bouwvergunning in de wet. Wie wil bouwen in strijd met het uitbreidingsplan, krijgt geen bouwvergunning. In de jaren twintig zette zich in ons land de trek van de bevolking van het platteland naar de steden in, gepaard gaande met een snelle industriële ontwikkeling in Twente en in de Mijnstreek, in Eindhoven en aan de

IJmond. Onder de druk van deze omstandigheden werden in 1931 bij wetswijzigingen nieuwe belangrijke beginselen in de wet opgenomen. Naast grotere bevoegdheden voor de gemeenten, wordt nu ook een positieve taak in de ruimtelijke ordening aan de provincie toegekend. Voor het eerst vindt een schaalvergroting plaats van de ruimtelijke kaders. Pas in 1941 vindt een verdere schaalvergroting plaats doordat in de wet aan het rijk een duidelijke taak wordt toebedeeld, nl. de bevoegdheid tot het maken van bezwaar tegen elk project dat geacht wordt in strijd te zijn met het z.g. nationale plan in voorbereiding.

U ziet de schaalvergroting: het uitbreidingsplan is een kaart met toelichting, het streekplan is een kaart met toelichting. U ziet de historische groei van het juridisch instrumentarium: het locale plan met eigen instrumenten, het streekplan met eigen instrumenten en het nationale plan met eigen instrumenten.

Na de Tweede Wereldoorlog komt dan een eerste scheiding tussen ruimtelijke ordening en volkshuisvesting. Er komt in 1950 een voorlopige wet op het nationale plan en de streekplannen. Het gemeentelijke plan blijft echter in de Woningwet staan. En de Minister belast met de uitvoering van de Woningwet, werd ook belast met de zorg voor het nationale plan en de streekplannen. Tot heden toe duurt deze situatie voort vanwege politieke motieven. Ieder weet nu wel, dat volkshuisvesting voor de ruimtelijke ordening een facet is, zoals alle andere sectoren als economie, verkeer, waterstaat, landbouw, natuurbescherming, recreatie, enz. facetten zijn van de ruimtelijke ordening.

Intussen was een staatscommissie belast met de taak de regering te adviseren over een nieuwe wet op de ruimtelijke ordening. In 1950 bracht deze commissie haar advies uit vergezeld van een voorontwerp van wet. Ten departemente werd dit voorontwerp weinig enthousiast ontvangen en men begon het drastisch om te werken. Uit wetstechnisch oogpunt gezien kwam uit deze omwerking een tamelijk gaaf en systematisch goed samenhangend wetsontwerp te voorschijn. De parlementaire behandeling, die eindelijk in 1962 werd afgesloten, heeft van het oorspronkelijk systeem weinig overgelaten. Niet minder dan 48 nogal ingrijpende amendementen zijn in de wet verwerkt, amendementen, die vaak uit tegengestelde achtergronden werden geformuleerd. Zo kreeg de toch al zo lastige materie van de ruimtelijke ordening ook nog een haast onwerkbaar wetgeving. Natuurlijk ga ik u niet vermoeien met formeel-juridische uiteenzettingen, waarin en waarom deze wet op de ruimtelijke ordening met zijn algemene maatregelen van bestuur nu zo veel moeilijkheden in de praktijk oplevert. Het is beter u uit deze wet de karakteristieken te geven, die echt kenmerkend zijn voor de nederlandse planologische wetgeving en die toch ook hun plaats hebben in deze wet.

3. Een karakteristiek te geven van de huidige wet op de ruimtelijke ordening is geen eenvoudige zaak. Noemde ik reeds als een kenmerk van deze wet het ontbreken van een definitie van de ruimtelijke ordening, een ander duidelijk kenmerk van deze wet van 1965 is, dat er feitelijk alleen maar procedures in voorkomen. Een ander kenmerk is de nauwe samenhang van de planologische maatregelen met de bestuurlijke organisatie. Elk bestuursniveau heeft zijn eigen planologische maatregelen en zijn eigen bevoegdheden. Op gemeentelijk niveau ligt het zwaartepunt op het bestemmingsplan. Dit plan is de planologische maatregel bij uitstek. Immers dit plan bindt de burger juridisch; op dit plan kan de overheid onteigenen; dit plan is de basis van de realisatie van de planologische ontwerpen. Het bestemmingsplan is ook het plan, dat inspraak geeft aan de burger bij de besluitvorming van de overheid; het is eveneens het plan, dat de burger een duidelijke rechtszekerheid geeft, omdat het vatbaar is voor een bezwarenprocedure van de burger tot in drie instanties toe. Het provinciaal niveau heeft als planologische maatregel het streekplan, ook weer met eigen bevoegdheden en organisaties. De behoefte aan een streekplan lijkt een vanzelfsprekende zaak als men bedenkt, dat de provincie de goedkeurende instantie is van de gemeentelijke bestemmingsplannen. Zo'n streekplan zou dan moeten dienen als toetsing om ongewenste situaties in bestemmingsplannen op te sporen: b.v. verkeerde ligging van industrieterreinen ten opzichte van woonbebouwing in aangrenzende gemeenten. Want een streekplan moet immers de meest wenselijke toekomstige ontwikkeling van een gebied in de naaste toekomst in grote lijnen aangeven. Maar de praktijk leert, dat grote delen van Nederland nog geen vigerende streekplannen hebben en bovendien wijst de praktijk uit, dat er provincies zijn, die bestemmingsplannen goedkeuren, die in strijd zijn met het eigen streekplan. Trouwens in deze problematiek heeft de Kroon-jurisprudentie ook verwarring gesticht. Het is misschien niet onaardig deze casus eens te vertellen. In een streekplan was een gebied aangewezen, dat vrij moest blijven van bebouwing. Dit gebied had deze bestemming gekregen in overeenstemming met het rijksbeleid. De betreffende gemeente bestemde dit gebied in haar bestemmingsplan echter tot woonbebouwing. De provincie onthield aan dit deel van het bestemmingsplan de goedkeuring met de motivering: het is in strijd met het streekplan. De gemeente gaat bij de Kroon in beroep en krijgt gelijk. De Kroon motiveerde, dat de wet op de ruimtelijke ordening geen hiërarchische binding kende tussen streekplan en bestemmingsplan en dat derhalve onthouding van goedkeuring op grond van het streekplan niet toelaatbaar was. Daar sta je dan als bestuursjurist. Dit verhaal dan naar aanleiding van de provinciale planologische maatregelen en bevoegdheden. Op rijksniveau worden alle planologische maatregelen

aangeduid in de wet met de term nationaal ruimtelijk beleid. Op rijksniveau is er dus geen echt nationaal plan of een fictief nationaal plan, maar een nationaal beleid. Dit nationaal ruimtelijk beleid is in feite geen uitvinding van de wet van 1965. Want dit beleid heeft zich sedert 1958 gemanifesteerd in regeringsnota's over de ruimtelijke ordening in Nederland, die aan het parlement ter discussie werden voorgelegd. Na de parlementaire behandeling hadden en hebben deze nota's een geheel eigen karakter in staatsrechtelijk opzicht. Het zijn uiteraard geen wetten in formele zin en voldoen eigenlijk ook niet aan de klassieke formuleringen inzake wetten in materiële zin. Door de parlementaire behandeling zijn deze nota's toch ook wat anders, wat meer dan alleen beslissingen van de uitvoerende macht. In de praktijk functioneren deze nota's in vele opzichten als waren het wetten. In het kader van de ruimtelijke ordening is dit type van regeringsnota's ontstaan, maar in vele sectorale departementen zijn zij ook opgezet. Er is dan ook de veelbetekenende term voor gevonden van: regeren door middel van nota's in plaats van door wetgeving. Deze staatsrechtelijke fijnproeverij laat ik nu maar voor wat het mag zijn, maar de nota Westen des lands in 1958 was de eerste van zo'n regeringsnota. In zo'n nota wordt een samenhangende beleidsvisie gegeven op de ruimtelijke ontwikkeling van ons land tot in een verdere toekomst. De nota van 1958 gaf een prognose van de gewenste ontwikkeling tot rondom het jaar 1980. In 1960 verscheen de eerste nota over de ruimtelijke ordening. Deze nota had een ander doel, nl. om als achtergrond te dienen voor de parlementaire behandeling van het wetsontwerp op de ruimtelijke ordening. De nota was een klein handboek over de stand van de ruimtelijke ordening rondom 1960. In 1966 verscheen de tweede nota over de ruimtelijke ordening. Daarin ontvouwde de regering een imposant beeld van de ruimtelijke ordening tot het magische jaar 2000.

Er werd gerekend met een bevolking van 20 miljoen in dat jaar en er werd uitgegaan van een toenemende schaalvergroting op alle terreinen van de samenleving en van een grote dynamiek van bevolkingsmobiliteit en moderne verkeersmiddelen. De nota heeft vooral in het buitenland grote aandacht en bewondering gekregen. Geen wonder dat de fundamentele wijzigingen in de samenleving tussen 1950 en 1960 uitgelopen zijn in de behoefte het nationaal ruimtelijk beleid opnieuw te formuleren. In 1973 is begonnen met de derde nota over de ruimtelijke ordening waarvan nu de drie onderdelen openbaar zijn, nl. de Oriënteringsnota, de Verstedelijkingsnota en de Nota Landelijke Gebieden. Zoals u bemerkt, is het wetsartikel over het nationaal ruimtelijke beleid geen dode letter, maar was het de formulering en de wettelijke basis van een bestaande praktijk.

Een andere karakteristiek van de huidige wetgeving is de merkwaardige regeling inzake de doorwerking van het rijksbeleid op de

maatregelen van de lagere overheden. Gezien de autonome bevoegdheden van de lagere organen bij de opstelling van hun planologische maatregelen is er geen enkele garantie, dat het rijksbeleid van de regeringsnota's door de lagere overheden wordt overgenomen. De wet heeft een regeling om dit mogelijk te maken. Daarbij gaat het natuurlijk vooral om de doorwerking van het rijksbeleid in gemeentelijke plannen. Om deze doorwerking te realiseren kent de wet de z.g. ministeriële aanwijzing. De Minister belast met de zorg voor de ruimtelijke ordening kan op grond van een regeringsnota (dat is in de praktijk de basis) aan een gemeente een aanwijzing geven het bestemmingsplan te wijzigen of er iets in op te nemen. De aanwijzing wordt evenwel gericht tot gedeputeerde staten met het verzoek om de aanwijzing door te geven aan de gemeente. Zo luidt de wet. Als de provincie weigert, is het rijk machteloos. Bovendien heerst de opvatting dat een ministeriële aanwijzing een strafmaatregel is. De gedachte, dat zo'n aanwijzing het bestuurlijk sluitstuk is van een samenhangend en integraal ruimtelijk beleid, wil er niet in en is natuurlijk ook politiek uit het oogpunt van decentralisatie weinig geliefd. Er zijn tot nog toe slechts vijf van zulke aanwijzingen tot stand gebracht. Met de gegeven karakteristieken is de wet op de ruimtelijke ordening natuurlijk nog verre van duidelijk geschetst. Dat is ook niet mijn bedoeling. Ik heb de karakteristieken aangegrepen om te proberen enig inzicht te geven in de aard van deze wet en van haar beperkte opzet. Het karakter van deze wet is er niet naar om op soepele wijze nieuwe inzichten en opvattingen door middel van herinterpretatie op te nemen.

Bovendien hebben de nieuwe opvattingen in de samenleving zulke fundamentele aspecten voor de ruimtelijke ordening, dat zij eigenlijk een geheel nieuwe wet op de ruimtelijke ordening vereisen. Deze behoefte aan een nieuwe wetgeving manifesteert zich aan de ontwikkelingen van nieuwe instrumenten in de ruimtelijke ordening, die buiten de formele wetgeving tot stand zijn gekomen.

4. De nieuwe bestuurlijk-juridische instrumenten, die in de loop van de jaren zeventig tot ontwikkeling zijn gekomen, worden met verschillende namen aangeduid, maar zij hangen allemaal meer of minder met elkaar samen. Ik noemde reeds de wat eigene en eigenaardige figuur van de regeringsnota's inzake de ruimtelijke ordening. Duidelijk nieuwe staatsrechtelijke figuren zijn: de inspraak, de planologische kernbeslissing, de structuurschetsen en de structuurschema's, de bestuurlijke verticale coördinatie en de jongste loot, die nog in discussie is en waarvan de toepassing nog niet geïnstitutionaliseerd is: de MER, de milieu-effect-rapportage. Bij deze opsomming laat ik het. Als eerste noemde ik de inspraak van de burger. Ik wil daar ook mee beginnen. Eerder wees ik er op, dat de talrijke verschuivingen

van de opvattingen over het waarden- en normenpatroon belangrijke invloed uitoefenden op de doeleinden van de ruimtelijke ordening. Dit leidde er toe, dat in 1972 de regering aan het parlement schreef, dat het beheer van het milieu als een essentiële component van de ruimtelijke ordening moet worden gezien. Niet ieder functioneel gebruik van de grond is in overeenstemming met de eisen van een leefbaar milieu. Als het overheidsbeleid inzake de ruimtelijke ordening gericht is op de best denkbare wederzijdse aanpassing van ruimte en samenleving, dan dient dit beleid er ook naar te streven om de samenleving een actief aandeel te geven bij de maatregelen, die deze aanpassing beogen. Dit actieve aandeel kan slechts worden gerealiseerd door middel van de z.g. inspraakprocedures. Bij alle ruimtelijk relevante beslissingen op elk overheidsniveau dient een regeling te worden ontworpen, zodanig dat het beleidsvoornemen tijdig openbaar gemaakt wordt en dat een ieder de gelegenheid heeft zijn oordeel daarover te geven en dat de beleidsbeslissing genomen wordt met inachtneming van de ingekomen reacties. Op rijksniveau heeft de inspraak bij de planologische kernbeslissing een essentiële taak gekregen. Wat is een planologische kernbeslissing? Ik vermeldde in het voorafgaande de regeringsnota's inzake de ruimtelijke ordening. In deze nota's zijn richtlijnen voor de ruimtelijke ordening opgenomen, die als hard gelden, als essentieel en waarvan afwijking eigenlijk niet geoorloofd is, b.v. het openhouden van de centrale groene ruimte binnen de Randstad Holland. Een inbreuk op deze richtlijnen noopt de regering tot een planologische kernbeslissing. De procedure van de p.k.b. begint met interdepartementaal overleg en met overleg met de lagere betrokken overheden. De resultaten van dit overleg komen in de Raad voor de ruimtelijke ordening van de ministerraad. Uit de Raad komt een beleidsvoornemen van de regering, dat openbaar gemaakt wordt. Met de openbaarmaking begint de fase van de inspraak. Met inachtneming van de resultaten van de inspraak beslist de ministerraad. Deze beslissing deelt de regering mee aan de Tweede Kamer, die de beslissing voor kennisgeving kan aannemen en die er ook op reageren kan en pogen kan wijzigingen aan te brengen.

Dit laatste lijkt op een recht van amendement maar is het niet. Na deze parlementaire behandeling komt de p.k.b. tot uitvoering. Deze gehele p.k.b. is omstandig uiteengezet in de regeringsnota over de openbaarheid ruimtelijk beleid. In deze nota wordt erop gewezen, dat ruimtelijk relevante beslissingen in het kader van de ruimtelijke ordening gekenmerkt worden door inspraak, openbaarheid, interdepartementaal overleg en overleg met de lagere overheidslichamen. In de sectordepartementen worden vaak ruimtelijk relevante beslissingen genomen op grond van wetten, die deze vier kenmerken helemaal niet of maar ten dele kennen. Voor deze wetten is er dan de z.g. aanvullende procedure, waarbij deze elementen in eigen kring worden ingebracht en

gecoördineerd worden in de ministerraad. Bij de p.k.b. is gesteld en aanvaard, dat deze voorshands geen wetgeving vereist, maar kan worden ingepast in de bestaande bestuurspraktijk. Met de p.k.b. is inmiddels ervaring opgedaan. De oriënteringsnota en de verstedelijkingsnota, dus de twee delen van de 3e nota ruimtelijke ordening hebben deze procedure doorlopen. Het structuurschema drinkwater- en industriewatervoorziening 1972 heeft deze procedure doorlopen; de nota Waddenzee is bijna afgerond en belangrijke regeringsvoornemens zijn nog in deze procedure als b.v. de tweede nationale luchthaven, de indijking van de Markerwaard. Terloops noemde ik een structuurschema drinkwatervoorziening, maar ik noemde onder de nieuwe instrumenten ook de structuurschetsen. Structuurschets en structuurschema hangen nauw samen. Ik ontkom er niet aan om nu moeilijk te gaan doen.

Een structuurschets geeft een inzicht in de totale ruimtelijke ontwikkeling van een gebied en in zo'n schets is opgenomen in welke richting de overheid deze ontwikkeling wenst te beïnvloeden. Een structuurschets is dus een instrument van facetplanning. Een structuurschets scheidt het kader, waarbinnen de structuurschema's als instrumenten van sectorplanning hun ruimtelijke neerslag dienen te krijgen. Een structuurschema heeft betrekking op de lange-termijnontwikkeling (25 à 30 jaar) in een bepaalde sector van overheidsbeleid met belangrijke ruimtelijke consequenties. Het structuurschema Elektriciteitsvoorziening zegt dit in de volgende formulering: het structuurschema is een eerste stap om te komen tot een goede integratie van het op nationaal niveau geformuleerde sectorbeleid in het op regionaal niveau geformuleerde facetbeleid, het streekplan. Met opzet heb ik deze formulering geciteerd, omdat daarin twee elementen voorkomen, die weer hebben geleid tot een nieuw bestuurlijk-juridisch instrument. In de geciteerde formulering is immers sprake van op nationaal niveau geformuleerd sectorbeleid en er is sprake van op regionaal niveau geformuleerd facet-beleid. Het gaat dus in een structuurschema om de inpassing van een nationaal sectorbelang, b.v. elektriciteitsvoorziening, buisleidingen, vaarwegen, waterhuishouding in een regionaal facet-beleid, dat wordt neergelegd in het instrument van ruimtelijk beleid, dat is het facet-beleid, nl. het streekplan. Deze inpassing vereist niet alleen goed overleg tussen de verschillende bestuursniveaus, maar eigenlijk ook afspraken om de realisering van zo'n structuurschema in de loop der jaren veilig te stellen. Dit overleg nu tussen de verschillende bestuursniveaus om deze inpassingen tot stand te brengen heeft de naam gekregen van verticale coördinatie. Het is duidelijk, dat dit geen eenvoudige zaak is in het kader van de gegroeide, sterk autonome bestuursverhoudingen. Het betekent altijd beperking van de eigen vrije bewegingsruimte tot het nemen van bestuursbeslissingen, waartoe het

recht veelal in de wetgeving is vastgelegd. De experimenten, die ermee zijn gedaan, zijn tot nog toe weinig bemoedigend, b.v. afspraken van rijk en provincie om een bepaalde woonkern in zijn groei te remmen ten behoeve van andere hogere belangen, zijn meermalen niet gehonoreerd, omdat de provincie naderhand meende niet tot taak te hebben rijksbelangen te moeten behartigen. Vanuit een oogpunt van ruimtelijke ordening is dat erg jammer. Immers het nationaal ruimtelijk beleid komt tot stand in samenwerking en in overleg met de provincies. Men mag dan toch verwachten, dat de provincie meewerkt aan de realisering van een taak, die men als een gezamenlijke taak heeft herkend en erkend. Tenslotte dan de jongste telg van het gezin van min of meer onwettige kinderen: de milieu-effect-rapportage, in de wandeling de MER genoemd. Dit instrument is van Amerikaanse vinding en vandaar naar West-Europa geëxporteerd. De milieubescherming, waartoe in Amerika ook de ruimtelijke ordening wordt gerekend, staat in de Nieuwe Wereld hoog genoteerd. Dit heeft ertoe geleid, dat in verscheidene staten een wet is aangenomen, die aan elke ondernemer, die een project wil realiseren, oplegt om te voren aan de staat een rapport over te leggen, waarin nauwkeurig is beschreven, welke gevolgen het project op het milieu zal hebben. Voor Amerikaanse verhoudingen een grote verbetering, omdat daar naar Europees oordeel, een gebrekkig vergunningstelsel fungeert, gebrekkig in die zin, dat de toetsing voor een vergunning uiterst minimaal en juridisch strikt beperkt is. In Nederlandse verhoudingen is het vergunningstelsel veel ruimer en heeft de overheid veel meer toetsingsmogelijkheden. Toch kan zo'n MER uit ruimtelijk oogpunt nuttig werken. De milieu-gevolgen van een project als b.v. een chemische industrie komen nu bij de ondernemer veel scherper naar voren en kan daardoor direct al leiden tot herziening van de technische opzet en van de technologische industriële processen. Maar de MER is nog volop in discussie en hoe de toepassing ervan als bestuurlijk-juridisch instrument van ruimtelijke ordening zal gaan worden, is nog in het duister gehuld.

Met dit summiere en toch wat moeilijk en wellicht zelfs wat verwarrende overzicht wil ik de nieuwste ontwikkelingen in het planologisch-juridische instrumentarium afsluiten.

5. Hoewel het onderwerp luidt: ruimtelijke ordening en defensie, is tot nog toe het woord defensie niet gevallen. Ik meende nl. er goed aan te doen eerst met u het terrein van de ruimtelijke ordening enigszins te verkennen. Gewapend met deze terreinkennis dacht ik, dat de plaatsbepaling van defensie in dit geheel op zinnige wijze zou kunnen geschieden. Laat ik een poging daartoe wagen. Het behoeft geen betoog, dat bij de bestemming van de ruimte en de invloed van deze

bestemming op de samenleving defensie een even gedifferentieerde als belangrijke taak vervult. Het gaat niet alleen om militaire oefenterreinen en schietterreinen, maar ook om militaire vliegvluchtvaartterreinen, om buisleidingen, om opslag van b.v. raketkoppen, om straalontvangermasten, om marinebases. Vereist dit alles binnen de grenzen van Nederland reeds een samenhangend ruimtelijk defensiebeleid, dit alles wordt nog gecompliceerd door internationale verplichtingen binnen NATO-verband. Bovendien is zeker defensie sedert de Tweede Wereldoorlog een voorbeeld geworden van schaalvergroting en van technologische ontwikkelingen. Een klassiek voorbeeld van deze wijzigingen zijn wel de oefenterreinen. Meestal zijn dat uit natuurwetenschappelijk en landschappelijk oogpunt belangrijke heide- en bosgebieden, die geen schade oplopen door eenvoudige oefeningen, maar die bepaald in de vernieling raken door tankoefeningen. Deze voorbeelden kunt u zelf natuurlijk veel beter vermeerderen door uw kennis van zaken dan ik.

Ik sprak u over de tweesporigheid in de wetgeving als er ruimtelijk relevante beslissingen genomen worden. Defensie is een voorbeeld van sectorale wetgeving, waarbij deze beslissingen al heel weinig voeling hebben met inspraak, openbaarheid, interdepartementaal overleg en overleg met de lagere bestuursorganen. Als ik herinner aan de uitspraak van de regering in 1972, die luidt: niet ieder functioneel gebruik van de grond is in overeenstemming met eisen van een leefbaar milieu, dan ontstaat er voor defensie wel een moeilijk oplosbare problematiek. En dit is geen problematiek van theoretische aard. Ik hoef alleen maar te herinneren aan de moeilijkheden met het vliegveld Welschap bij Eindhoven. Denkt u ook eens aan de schietterreinen in de Waddenzee en de veldslag om militaire oefenterreinen in de ingedijkte Lauwerszee. In al deze gevallen is het hoofdargument, dat het militair gebruik zich niet verdraagt met de eisen van een leefbaar milieu. Ditzelfde argument vormt de achtergrond van de zonering rond militaire vliegvelden volgens de herziening van de Luchtvaartwet. Daarbij gaat het om de verkrijging of de handhaving van geluidsnormen, die niet mogen worden overschreden. Defensie staat voor een reeks van problemen die zo verschillend zijn van aard en omvang en die allemaal hun neerslag vinden in de bestemming en het gebruik van de ruimte, dat m.i. de vraag gewettigd is of dit alles wel onder te brengen is in een samenhangend ruimtelijk defensie-beleid. Dit gevoegd bij de omstandigheid, dat defensie bij verschuiving van het waardenpatroon in de samenleving bepaald gedevalueerd is, dan is bij coördinatie van de verschillende belangen defensie niet altijd in een favorabele situatie.

Toch is dit ruimtelijk defensiebeleid groeiende: er wordt gewerkt aan het tot stand brengen van een samenhangende visie. Dit gebeurt vooral in het kader van de opstelling van een structuurschema Militaire

Terreinen. Daarin zitten de oefenterreinen, de schietterreinen en de vliegbases. Heel belangrijk is dat in dit structuurschema ook algemene hoofdstukken voorkomen als het defensiebeleid en het ruimtelijk beleid en een hoofdstuk over de doelstellingen van het ruimtelijk defensiebeleid. U weet, dat elk structuurschema de procedure van de planologische kernbeslissing doorloopt. Dit betekent openbaarheid en inspraak. Het lijkt me waardevol, dat op deze wijze defensie zich kan presenteren en zijn belangen en zijn betekenis te midden van de andere sectorale belangen kan duidelijk maken. Voor deze middag heb ik het onderwerp beperkt tot wat zoeklicht op de achtergronden en op de uitgangspunten van de nationale ruimtelijke ordening en van de situatie van het sectorale belang defensie in deze ordening. Zowel voor de ruimtelijke ordening als voor defensie geldt echter, dat er in alle daarbij behorende problematiek een richtsnoer voor ons denken en doen onmisbaar is. Juist in samenhang met defensie gaan dan mijn gedachten uit naar het richtsnoer, dat de cultuurfilosoof ROMANI GUARDINI in 1962 bij de aanvaarding van de Erasmusprijs ons aanreikte. Bij deze gelegenheid zei Guardini – en daarmee wil ik eindigen – „Europa heeft „de idee van de vrijheid – van de mens en van zijn werk – voortge- „bracht; het zal de taak van Europa zijn bezorgd te blijven voor de „menschelijkheid van de mens”.

MILITAIR JUSTITIËLE STATISTIEK**Overzicht over 1e halfjaar 1977 en 1978**

Van het Centraal Bureau voor de Statistiek ontving de redactie statistische gegevens betreffende de militaire rechtspraak in het eerste halfjaar 1978 met daarnaast ter vergelijking de overeenkomstige gegevens over het eerste halfjaar 1977.

Deze gegevens zijn vervat in een zevental hierna vermelde staten, die achtereenvolgens weergeven:

staat 1: Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof, waarbij de aard der delicten is uitgesplitst naar militaire en commune delicten;

staat 2: De aantallen personen, waarvan het beroep door het Hoog Militair Gerechtshof werd afgedaan, evenals bij staat 1, uitgesplitst naar militaire en commune delicten;

staat 3: De omvang van de werkzaamheden van de Krijgsraden van respectievelijk Zeemacht, Landmacht en Luchtmacht, weergegeven in aantallen militaire en commune delicten;

staat 4: De aantallen officieren, onderofficieren en manschappen ten aanzien van wie het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden eindvonnissen wezen in zaken betreffende militaire en commune delicten;

staat 5: De aantallen personen, op wie de einduitspraken der Krijgsraden betrekking hebben, onderscheiden naar instantie en aard der delicten;

staat 6: De aantallen personen door Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht terzake van misdrijven, onderscheiden naar de aard der delicten;

staat 7: De aantallen terzake van militaire resp. commune delicten opgelegde krijgstuchtelijke straffen, onderscheiden naar de aard der sanctie bij resp. Koninklijke Marine, Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht.

Staat 1. Omvang van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof; 1e halfjaar 1977-1978

	Aard der delicten							
	Militaire delicten				Commune delicten			
	Misdrijven		Overtredingen		Misdrijven		Overtredingen	
	1977	1978	1977	1978	1977	1978	1977	1978
A. Onafgedane beroepen op 1 januari	—	3	—	—	8	18	2	7
B. Beroepen in de loop van het 1e halfjaar:								
aangebracht	15	13	3	1	33	39	11	17
ingetrokken	1	1	—	—	3	6	—	—
C. Beroepen in de loop van het 1e halfjaar afgedaan door het H.M.G.	7	12	1	1	27	40	10	18
D. Beroepen op 30 juni nog onafgedaan	7	3	2	—	11	11	3	6

Staat 2. Personen vermeld in staat 1 rubriek C naar aard der vonnissen; 1e halfjaar

			Bevestiging	Veroordeling			Vrij-spraak	Totaal
				Onvoor-waar-delijk	Voor-waar-delijk	Ged.on-voorw., ged. voorw.		
Militaire delicten	Misdrijven	1977	2	3	—	2	—	7
		1978	2	6	—	2	—	12 ¹⁾
	Overtredingen	1977	1	—	—	—	—	1
		1978	—	—	—	—	1	1
Commune delicten	Misdrijven	1977	7	10	1	8	—	27 ²⁾
		1978	20	5	6	8	1	40
	Overtredingen	1977	3	6	—	1	—	10
		1978	9	4	—	2	3	18

1) Hieronder 2 oplegging van een krijgstuchtelijke straf.

2) Hieronder 1 niet-ontvankelijkverklaring van het beroep.

Staat 4. Personen op wie de in staat 1 en 3 achter rubriek C sub 1 vermelde eindvonnissen betrekking hebben; 1e halfjaar 1977-1978

		1977		1978	
		Offi- cieren	Onder- officieren en man- schappen	Offi- cieren	Onder- officieren en man- schappen
A. Hoog Militair Gerechtshof					
Militaire delicten	{ Misdrijven	—	7	—	12
	{ Overtredingen	—	1	—	1
Commune delicten	{ Misdrijven	1	26	—	40
	{ Overtredingen	—	10	4	14
B. Krijgsraden voor de Zeemacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven	—	5	—	3
	{ Overtredingen	—	—	1	2
Commune delicten	{ Misdrijven	2	97	6	82
	{ Overtredingen	6	29	2	33
C. Krijgsraden voor de Landmacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven	—	154	—	199
	{ Overtredingen	4	127	5	100
Commune delicten	{ Misdrijven	8	630	9	692
	{ Overtredingen	5	538	11	539
D. Krijgsraad voor de Luchtmacht					
Militaire delicten	{ Misdrijven	—	17	—	14
	{ Overtredingen	3	13	—	9
Commune delicten	{ Misdrijven	4	70	3	89
	{ Overtredingen	6	50	—	59

Staat 5. Personen vermeld in staat 4 rubrieken B, C en D, naar aard der vonnissen; 1e halfjaar 1977-1978

Instantie en aard der delicten	Veroordeling			Vrijspreek	Onbevoegd verklaring van de rechter	Nietigverklaring van de dagvaardiging	Terugverwijzing naar Comm. officier	Oplegging van een krijgst. straf
	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Ged. onv. ged. voorw.					
A. Krijgsraden voor de Zeemacht								
Militaire delicten	1977	2	1	2	—	—	—	—
	1978	2	—	—	1	—	—	—
Overtredingen	1977	—	—	—	—	—	—	—
	1978	3	—	—	—	—	—	—
Commune delicten	1977	51	2	42	1	—	—	3
	1978	49	1	30	6	—	—	2
Overtredingen	1977	29	—	—	6	—	—	—
	1978	29	—	2	4	—	—	—
B. Krijgsraden voor de Landmacht								
Militaire delicten	1977	80	4	65	1	—	—	4
	1978	78	5	103	7	—	—	6
Overtredingen	1977	123	—	—	7	—	—	—
	1978	95	—	—	10	—	—	—
Commune delicten	1977	299	9	311	19	—	—	—
	1978	386	10	297	16	1	—	1
Overtredingen	1977	490	1	33	19	—	—	—
	1978	473	1	45	29	2	—	—
C. Krijgsraden voor de Luchtmacht								
Militaire delicten	1977	12	1	2	—	—	—	2
	1978	9	—	5	—	—	—	—
Overtredingen	1977	14	—	—	1	—	—	—
	1978	9	—	—	—	—	—	—
Commune delicten	1977	36	1	35	2	—	—	—
	1978	53	—	37	2	—	—	—
Overtredingen	1977	51	—	2	2	1	—	—
	1978	54	—	1	4	—	—	—

Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten; 1e halfjaar 1977-1978¹⁾

Titel	1977			1978				
	Totaal	waarvan		Totaal	waarvan			
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.	
Aard der delicten	2	3	4	5	6	7	8	9
1								
A. Wetboek van Strafrecht (Tweede Boek)								
V Misdrijven tegen de openbare orde (art. 131 t/m 151)	5	2	—	3	4	2	—	2
VII Misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht (art. 157 t/m 176)	1	—	—	1	4	1	1	2
VIII Misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177 t/m 206)	17	9	—	8	17	8	1	8
XII Valsheid in geschrift (art. 225 t/m 235)	1	—	—	1	2	1	—	1
XIV Misdrijven tegen de zeden (art. 239 t/m 254)	5	1	2	2	9	—	3	6
XV Verlating van hulpbehoevenden (art. 255 t/m 260)	—	—	—	—	1	1	—	—
XVI Belediging (art. 261 t/m 271)	4	4	—	—	4	3	—	1
XVIII Misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid (art. 274 t/m 286)	5	1	—	4	3	—	—	3
XX Mishandeling (art. 300 t/m 306)	72	41	3	28	53	34	1	18
XXI Veroorzaken van dood of lichamelijk letsel door schuld (art. 307 t/m 309)	—	—	—	—	2	1	—	1
XXII Diefstal en stroperij (art. 310 t/m 316)	111	56	10	45	125	63	2	60
XXIV Verduistering (art. 321 t/m 325)	16	8	1	7	24	8	2	14
XXV Bedrog (art. 326 t/m 339)	4	—	—	4	1	—	1	—
XXVII Vernieling of beschadiging van goederen (art. 350 t/m 354)	58	45	1	12	70	46	5	19
XXVIII Ambtsmisdrijven (art. 355 t/m 380)	1	1	—	—	1	—	—	1
XXX Begunstiging (art. 416 t/m 420)	5	3	1	1	17	9	—	8
Totaal	305	171	18	116	337	177	16	144

Vervolg Staat 6. Misdrijven door het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden berecht, naar aard der delicten, 1e halfjaar 1977-1978¹⁾

Aard der delicten	1977			1978				
	Totaal	waarvan		Totaal	waarvan			
		onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk		ged. onv. ged. voorw.	onvoor- waar- delijk	voor- waar- delijk	ged. onv. ged. voorw.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
B. Bijzondere wetten	468	274	6	188	558	425	3	130
Wegenverkeerswet.....	10	7	—	3	11	2	1	8
Telegraaf- en Telefoonwet.....	44	27	—	17	43	30	—	13
Vuurwapenwet.....	26	22	—	4	6	5	—	1
Opiumwet.....	548	330	6	212	618	462	4	152
C. Wetboek van Militair Strafrecht (Tweede boek)								
Titel								
III Misdrijven waardoor de militair zich aan zijn dienst- verplichting onttrekt (art. 96 t/m 107).....	100	49	4	47	133	49	3	81
IV Misdrijven tegen de ondergeschiktheid (art. 108 t/m 128).....	55	36	—	19	76	35	—	41
V Schending van verschillende dienstplichten (art. 129 t/m 150).....	36	18	1	17	29	14	2	13
VI Diefstal, verduistering en heling (art. 151 t/m 158).....	—	—	—	—	3	1	—	2
VIII Verkeersmisdrijven (art. 162 t/m 164).....	11	7	—	4	3	2	—	1
Totaal	202	110	5	87	244	101	5	138
Totaal rubrieken A, B en C.....	1 055	611	29	415	1 199	740	25	434
Aantal dubbeltellingen²⁾.....	189	85	8	96	263	98	8	157
Aantal veroordelingen.....	866	526	21	319	936	642	17	277

1) Uitsluitend de onherroepelijk geworden uitspraken.

2) Personen, ter zake van meer dan één strafbaar feit veroordeeld (begrepen in A, B en C).

REGISTERS 1978

TREFWOORDEN

Aansprakelijkheid	
— voor onrechtmatige daden van de rechter: door Dr J. R. Stellinga	577
Administratieve rechtspraak	
— Verzoek van een hoofdbestuur lid van de korporaalsvereniging om een dag buitengewoon verlof afgewezen. Beroep op het a.g. is ontvankelijk, doch ongegrond. Bevestiging door C.R.v.B.	44
— Voor officier der Koninklijke Marine, geplaatst bij het Ministerie, bestaat geen aanspraak op vergoeding van de niet-genoten verstrekking van gratis koffie en thee. Beroep op gelijkheidsbeginsel verworpen	180
— Met toepassing van artikel 13, eerste lid, en 14 RMAKL/KLu wordt een officier in het belang van de dienst geschorst door de waarnemend commandant van een brigade, welk besluit door de Minister van Defensie wordt goedgekeurd. Beroep verworpen. Het a.g. had de Minister als verweerder moeten aanmerken	205
— Kapitein der mariniers, gestationeerd in de Nederlandse Antillen, vergezeld van zijn gezin, ontving naast zijn bezoldiging de regionale toelage volgens schaal 45. Tijdens verblijf voor een cursus in de Verenigde Staten wordt de regionale toelage volgens schaal 44 verleend (VS. — zelf voorzien in voeding en huisvesting). Geen aanspraak op gelijktijdige verstrekking van de regionale toelage Ned. Antillen. Geen schending van het gelijkheidsbeginsel	209
— Het beroep moet aangemerkt worden als te zijn gericht tegen een besluit van de minister geen voorstel inzake bevordering van eiser aan de Koningin te doen. Door een dergelijk besluit wordt eiser niet rechtstreeks in zijn belang getroffen	212
— Beroep tegen onvoldoende waarderingsingen ongegrond. Voor een onderofficier met een opleiding en ervaring als eiser moet een periode van 4 maanden voldoende worden geacht voor inwerken en eventueel orde op zaken stellen. Met betrekking tot het onderzoek van de commissie als bedoeld in art. 11 van het Beoordelingsvoorschrift is sprake van een omissie en van een gang van zaken, welke ernstig moet worden betreurd. Hierin evenwel geen grond voor nietigverklaring, in aanmerking genomen dat eiser nadien in twee instanties de gelegenheid heeft gehad zijn standpunt naar voren te brengen	302
— Waarderingsingen met „goed-7” in plaats van, zoals in vorige beoordelingen met „zeer goed-8 en 9” berusten op een nieuwe waarderingsleidraad. Bij vergelijking met vorige beoordelingen moet daarom van gerelativeerde cijfers worden uitgegaan. Aan elk beoordelingsbeleid kunnen bezwaren kleven, welke in een aantal gevallen niet door tussenkomst van de rechter kunnen worden opgevangen	308
— Dienstplichtige, als onderwijzer vrijgesteld van de militaire dienstplicht ging samenwonen met een beeldhouwster en haar dochtertje. Nadien worden nog twee kinderen geboren. De Kroon verleent vrijstelling op grond van de huiselijke omstandigheden van de dienstplichtige, met name zijn kinderen betreffende	360
— De omstandigheid dat de betrokken officier in de beoordelingsperiode slechts enkele maanden daadwerkelijk heeft gefunctioneerd, staat aan een gefundeerd oordeel niet in de weg en is niet noodzakelijkerwijs in strijd met de termijn van zes maanden, genoemd in artikel 7, lid 3 van het besluit beoordeling officieren landmacht. Voor het opmaken van een beoordeling behoefde voorts niet te worden afgezien op grond van het feit dat de tekortkomingen niet of niet ten volle verwijtbaar zijn. In de beoordelingslijst is evenwel onvoldoende blijk gegeven van klagers ziekte	361
— Bij een enkele maanden later dan de garantieregeling (Maralg 156/75) verschenen waarderingsleidraad (Maralg 053/76) wordt, gecombineerd met het sindsdien door de Commandant Zeemacht gevoerde beleid, aan de garantieregeling in feite haar betekenis ontnomen	365
— Vliegtuigmaker-konstabel derde klasse was aangewezen voor de opleiding tot korporaal-vliegtuigmaker-konstabel onder voorwaarde dat hij tot de aanvang van de	

- opleiding aan alle voor de toelating gestelde eisen moest blijven voldoen. Deze aanwijzing werd ingetrokken na een krijgstuchtelijke straf. Verzoek om toelating tot een latere opleiding met, bij gunstig gevolg, plaatsing op de ranglijst als had hij de eerdere opleiding gevolgd, afgewezen. Wel tot die opleiding toegelaten 369
- Hoewel de beslissing op het administratieve beroep voor 2 van de 3 klaagschriften tot de bevoegdheid van de commandant van het korps mariniers behoort, neemt de c.r. er genoegen mee, dat, gezien de nauwe samenhang van de 3 bezwaarschriften, de bevelhebber der zeestrijdkrachten alle drie beroepen behandeld heeft. Het risico dat als gevolg van het gesloten beoordelingssysteem een beoordeelde eerst veel later kennis krijgt van de hem gegeven waarderingen, behoort niet steeds bij de beoordeelde gelegd te worden.
- I.c. acht de c.r. evenwel niet gebleken van feiten of omstandigheden, welke aanleiding zouden kunnen geven tot voldoende twijfel omtrent de juistheid der gegeven waarderingen 403
- Verweerder is uitgegaan van een te stringente opvatting van het begrip overmacht, als bedoeld in artikel 14, lid 3 B.B.O.La. Verweerder had, gegeven de aan klager verstrekte mededelingen inzake de werking der beoordeling, niet tot een afwijzing van het verzoek om verlenging van de beroepstermijn kunnen komen. Alle gegevens overziende is het a.g. tot de conclusie gekomen dat verweerder bij zijn plaatsingsbeleid t.o.v. klager is tekortgeschoten. Het algemeen beginsel van behoorlijk bestuur van fair play brengt mede, dat klager alsnog de kans om te tonen dat hij geschikt is voor de naasthogere rang (meetfunctie), moet krijgen 410
- Kennisgeving van het voornemen tot strafoplegging over te gaan met in de gelegenheidstelling tot verantwoording. Hier is geen sprake van de voornemenprocedure van artikel 103 der Ambtenarenwet 1929. Slechts het administratieve orgaan, dat tot straffen bevoegd is, kan deze procedure in gang zetten. De bedoeling daarvan moet dan uit de desbetreffende kennisgeving onmiskenbaar blijken. Beroep ex art. 103 niet-ontvankelijk 485
- Eiser voldeed niet aan de norm, dat hij als gemiddeld zeer goed luitenant-kolonel kon worden gekwalificeerd. Terecht voor bevordering voorbij gegaan. Uit het vragen van advies aan de Raad van Advies mag niet worden afgeleid dat de minister zich zou hebben vastgelegd op het oordeel, dat eiser tot de meest geschikte luitenant-kolonels behoorde. Het in de overwegingen van een benoemingsbesluit melding maken van het voornemen de ministeriële beschikking van 5 augustus 1970 NL 500.425/B te wijzigen kan niet worden gelijkgesteld met een daadwerkelijke, rechtskracht bezittende, wijziging van die regeling 491
- Verzoek om goedkeuring, als bedoeld in artikel 4 onder a van het Verplaatsingskostenbesluit 1962 alsmede verzoek om verblijfskostenvergoeding in evenbedoelde bepaling bedoeld. Gedaagdes bestreden besluit houdt in een weigering om terug te komen op een eerder besluit, waarbij die verzoeken waren afgewezen. Derhalve slechts marginale toetsing van het bestreden besluit. Gedaagde mocht zich i.c. op het standpunt stellen, dat er van „woningnood” als bedoeld in art. 4 onder a geen sprake was.
- Voor toepassing van art. 4 onder b van genoemd besluit was geen reden, aangezien i.c. geen opdracht om de woning te betrekken valt aan te wijzen 553
- Voormalig sergeant-capitulant der Kon. Luchtmacht, gedetacheerd bij het K.N.I.L. heeft tijdens zijn detachering dienstgedaan als militie-sergeant-vlieger bij het Wapen van de militaire luchtvaart van het K.N.I.L. Zijn verzoek om uitbetaling van bezoldiging over het tijdvak der Japanse krijgsgevangenschap wordt afgewezen. Het beroep is niet-ontvankelijk, daar hij niet als gewezen militair ambtenaar in de zin der Militaire Ambtenarenwet 1931 kan worden aangemerkt 557
- Ontheffing van het commando over een onderzeeboot, omdat deze bij een oefening aan de grond is gelopen, gepaard gaande met de beslissing de betrokken officier zijn loopbaan buiten de onderzeedienst te laten vervolgen. Minister bevoegd tot het nemen van dit besluit. Marginale toetsing daarvan. Beroep ongegrond 561
- Passering voor bevordering tot kolonel per 1 augustus 1974, een UBG-bevordering. Waar eiser door de Raad van Advies slechts ABG bevonden was, kon de Kroon, gelet ook overigens op de gedingstukken, in redelijkheid tot de beslissing komen eiser per 1 augustus 1974 niet te bevorderen 600

Alcoholhoudende drank	
– Fietsen onder invloed van	27
– Openbare dronkenschap	27
– Onvoldoende feitelijke omschrijving van de stof onder de invloed waarvan beklagde verkeerde, dagvaarding nietig voor wat betreft het primaire deel	89
– Rijden onder invloed van –; Ongeval	143
– Rijden onder invloed van –; Weigering bloedproef	198
– Rijden onder invloed van –	399
– Rijden onder invloed van –	585
Arrest	
– Zie voorlopig arrest	
Bedreiging	
– met enig misdrijf tegen het leven gericht	338
Beklag	
– van een sergeant der eerste klasse ongegrond verklaard. Wijziging in de strafreden niet ten gunste van klager	52
– Een dienstplichtige heeft op zijn legeringskamer twee affiches aan de wand hangen, zulks in strijd met een vaste kazerneorder. Hij wordt door zijn batterijcommandant gestraft. Beklagmeerdere – beklag ongegrond en onredelijk – strafoplegging, 2e Beklagmeerdere, beklag ongegrond. Beide straffen door HMG vernietigd	93
– Onredelijk	93
– Is het Hoofd Personeelszaken van een Opleidingscentrum bevoegd een beklag te behandelen over een straf opgelegd door een commandant van een opleidingscompagnie van dat Opleidingscentrum?	168
– Een dienstplichtige maakt opzettelijk geen gebruik van de mogelijkheid nachtpermissie aan te vragen en keert te laat in de kazerne terug. Het HMG beslist na het in werking treden van de gewijzigde regeling avond- en nachtpermissie. Toepasbaarheid van het beginsel van artikel 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht in het tuchtrecht	170
– Klager acht zich onbillijk behandeld door zijn compagniescommandant omdat deze hem geen ontheffing van de beperking van de nachtpermissie heeft verleend. Klager heeft echter niet om ontheffing verzocht. Uitvoerige motivering	175
– Jurisprudentieoverzicht betreffende gepubliceerde beslissingen in beklagzaken	256
– Aangezien het R.K. geen hoger beroep kent van een beslissing op beklag wegens een vermeende krenkende of onbillijke behandeling, dient alleen te worden nagegaan of de behandeling van het beklag door de thans aangeklaagde meerdere zodanig onzorgvuldig is geweest, dat daardoor ten aanzien van klager gesproken kan worden van een krenkende c.q. onbillijke behandeling, dat pas, wanneer dat het geval zou kunnen zijn, op deze zaak waarover het beklag handelt, kan worden ingegaan	286
– Een demonstratie tegen het bewind in Chili is geen demonstratie, die tot onderwerp heeft de verbetering van de algemeen geldende arbeidsvoorwaarden van Nederlandse militairen en daaraan mag zonder de toestemming van de PMC niet door in uniform geklede militairen worden deelgenomen. Dienstplichtige pleegt twee krijgstuuchtelijke vergrijpen. Bezwaren tegen de strafsoort en -maat en tegen het feit dat met één straf voor beide feiten tesamen is gestraft, verworpen	291
– Een korporaal-schrijver volgt een opdracht de dagwacht te lopen niet op, omdat hij meent dat deze opdracht op onjuiste wijze tot stand is gekomen	925
– Een militair neemt deel aan een „Chili-demonstratie”, gekleed in het binnenpak van de gevechtstenu, met naast het baretembleem een insigne van het „Chilicomité”. Geen toestemming was verleend in uniform aan de betoging deel te nemen	345
– Hoofdbestuurslid van de VVDM verleent door de deelneming aan een actie steun aan die actie, wetende dat daaraan deelnemende militairen uitdrukkelijk het doel hadden bestaande voorschriften terzake van verlening van nachtpermissie te overtreden. Overwegingen ten aanzien van de strafbaarheid, ontbreken van overwegingen ten aanzien van de opgelegde straf.	348
– Korporaal wordt gestraft omdat hij niet onmiddellijk naar zijn onderdeel terugkeerde nadat hij van de controlearts daartoe opdracht had gekregen. Na beklagwijziging van de strafreden, aantal uren ongeoorloofde afwezigheid anders bere-	

kend, daardoor „verzwaring” van de strafreden. Toevoeging van een nieuw feit in strafreden	353
– Huzaar wordt gestraft omdat hij twee dagen later naar zijn onderdeel is teruggekeerd dan mogelijk was. Bij behandeling van het beklag blijkt dat aantal dagen echter drie te zijn. Straf vernietigd	358
– Een militair dient een beklag over een krijgstuuchtelijke straf te laat in. Beklagmeerdere constateert de niet-ontvankelijkheid, doch behandelt het beklag toch. Het HMG bepaalt dat de beklagmeerdere het door klager ingediende beklag wegens te late indiening niet voor behandeling vatbaar had dienen te verklaren. Beschikking op beklag vernietigd	467
– Een militair, lid van het hoofdbestuur van de V.V.D.M. neemt deel aan een demonstratie. Hij doet dit in uniform „versierd” met een zogenaamd „sandwichbord”. Weerlegging van het verweer dat geen toestemming behoefde te worden gevraagd in uniform te demonstreren en dat het dragen van sandwichborden bij demonstraties zo gebruikelijk is dat dit niet kan worden beschouwd als iets toevoegen aan het tenue	472
– Klacht wegens vermeende onbillijke behandeling door klager ondervonden van de zijde van de Bevelhebber der Landstrijdkrachten. Klager wenste ontheven te worden van de opleiding tot dienstplichtig onderofficier. Zijn verzoek wordt door de BLS afgewezen. Vertraging in de behandeling van het beklag	476
– Een militair wordt door de Bevelhebber der Landstrijdkrachten „met schuld” ontheven van de kaderopleiding. Hij beklaagt zich erover dat hij door deze beslissing naar zijn mening onbillijk is behandeld	481
– Herhaalde discussie tussen een sergeant van de mariniers en een instructeur wiens les de sergeant in het kader van een cursus moest lopen verloopt fel en agressief. De sergeant wordt gestraft voor zijn gedrag tijdens deze discussie. Beklagmeerdere vernietigt de straf omdat door een bij de discussie betrokken meerdere van de instructeur een beoordelingsfout is gemaakt	597
Belediging	
– – van een meerdere (een marechaussee-patrouille)	390
– –, smaadschrift tegen een meerdere	544
Beschikking tot verwijzing	
– Gewijzigde – nietig	531
Bevoegdheid Militaire rechter	
– –, belastingstrafzaak	529
– –, belastingstrafzaak	541
Bezwaarschrift	
– – inzake onbenulligheden, door Mr S. W. P. C. Braunius	498
Bloedproef	
– Weigering	198
Dagvaarding	
– – voor wat betreft het primair telastegelegde nietig verklaard	88
Desertie	
– –, gepleegd met het oogmerk om ontslagen te worden uit de zeedienst, kwalificatie	19
Diefstal	
– – van een drietal portemonnaies met inhoud, gepleegd door een dpl. soldaat, uit kleding van medesoldaten, die in de kleedkamer van het sportgebouw hing	85
– – van een bestelauto	457
– – van een karabijn	581
– Uitlokken van – van een karabijn	583
– – van een UZI-pistoolmitrailleur	589
Dienstbevel	
– Beschouwingen over het militaire –, Boekbespreking door Dr J. R. Stellinga	126
– Een korporaalschrijver volgt een – de dagwacht te lopen niet op, omdat hij meent dat die opdracht op onjuiste wijze tot stand is gekomen	296
Dienstweigering	
– Principiële –	153
Door-/wegrijden na ongeval	
– – met een auto, waarmee een ander een ongeval veroorzaakte	30
– – te Aruba	163

Dood door schuld	
—	459
Feitelijke insubordinatie	
— Poging tot — door gooiën met bierflesje	338
Geldboete	
— Rapportage vertrouwensman en —	55, 502
Generale Preventie	
— — in het tuchtrecht als instrument van normstelling, door Mr P. L. Nutters	11
Gewetensbezwaren	
— Wet — Militaire Dienst	153
— — tegen keuring voor militaire dienst (bespr. van HR 11-10-1977, NJ 1978-101 m.n. Th. W. v. V.) door Mr N. Keijzer	377
Grondrechten	
— Uitoefening van — door militairen (LAO 75.016 code 51.16/25)	93, 291, 345
Humanitair Oorlogsrecht	
(zie ook Oorlogsrecht)	
— De Protocollen van Genève en de verbeterde bescherming van gewonden, zieken en geneeskundige diensten, door Mr E. L. Gonsalves	1
— De Oorlogsrechtelijke bescherming van BB-eenheden, door Mr E. L. Gonsalves	65
Militair Juridisch Brevet	
— Toekenning van het —	128
— Toekenning van het —	502
Militair Justitiële Statistiek	
— 1976 en 1977	433
— 1e halfjaar 1977 en 1978	619
Militair Rechtelijke Vereniging	
— Prijsvraag	105
— Lezing door Dr Mr L. J. Bouchez	106
— Lezing door Mr J. A. C. de Jonge	606
Militair Strafprocesrecht	
— Algehele herziening van het —, door Dr C. H. F. Simons	129
— Rectificatie	432
Mishandeling	
— Zware —	23
— —, beroep op noodweer toegewezen	40
— —, door een vrouw de keel dicht te knijpen	76
— Poging tot zware —	338
Onbevoegdheid militaire rechter	
— Zie Bevoegdheid militaire rechter	
Ongeoorloofde afwezigheid	
— —, meermalen gepleegd	33
— —	36
— —	78
— —, meermalen gepleegd	394
— —, meermalen gepleegd	464
— —, meermalen gepleegd	594
Onredelijk beklag	
— zie beklag	
Ontvankelijkheid	
— Auditeur-militair niet ontvankelijk, gewijzigde beschikking tot verwijzing nietig	531
Oorlogsrecht	
(zie ook Humanitair —)	
Oorlogswet	
— Samenvatting van „De — voor Nederland” door Mr Th. J. Clarenbeek	326
Opzettelijke ongehoorzaamheid	
(zie ook Dienstbevel).	
— —, en in zijn ongehoorzaamheid volhard nadat hij op zijn strafbaarheid was gewezen	336
— — aan het bevel naar zijn onderdeel terug te keren	394
— —	550

— —, met volharding. Telefonisch gegeven bevel	592
Parkeren	
— — wel of niet op openbare of militaire weg	15
— — op militaire terreinen, door Mr W. H. Vermeer	192
— — op militair terrein	274
— — Nogmaals „een eenvoudige parkeerovertreiding” door Mr A. M. M. Claassen	311
— — bij een parkeerautomaat. Militaire rechter onbevoegd	529, 541
Personalia	
— Mr E. L. Gonsalves	55
— Mr F. F. Langemeijer	128
— Mr J. O. de Lange	376
— Mr G. L. Lindner	376
— Mr S. van der Ploeg	376
— Mr P. H. K. M. Ruding	502
— Mr A. T. M. Vrijhoeven	502
— Mr H. W. Bezemer	502
Proefneming	
— Beleidsmemorandum — tuchtrechtelijk sanctiepakket	571
Raadsman	
— Het HMG laat een — toe in een overtredingszaak, waarin de beklaagde verstek heeft verzocht	15
— Rechtsbijstand in militaire strafzaken en de toekomst van de rechtshulp (deel I) door Mr Ph. J. de Koning Gans	257
— Rechtsbijstand in militaire strafzaken en de toekomst van de rechtshulp (slot)	313
Rapportage	
— Vertrouwensman en geldboete	55, 502
Rechten van de Mens	
— Zie Verdrag van Rome	
— Zie Universele Verklaring van de —	
— Zie Grondrechten	
— — in mondiaal en europees perspectief (Boekaankondiging)	256
Rechtsbescherming	
— De — van de militair tegen onjuist bestuur, door Mr G. L. Coolen	441
Rechtsbijstand	
— Zie Raadsman	
Redactiecommissie	
— Wijziging samenstelling —	376
Ruimtelijke ordening	
— — en Defensie, door Mr J. A. C. de Jonge	606
Rijbewijs	
— Beschikking op verzoek tot teruggave van (Antilliaans) —	279
— Rijden zonder —	283
Smaadschrift	
— —, tegen een meerdere	544
Strafprocesrecht	
— Algehele herziening van het militair —, door Dr C. H. F. Simons	129
Stuurgroep militair straf- en tuchtrecht	
— —	376
Suiker	
— — in benzinevulpijp van vrachtauto	158
Toetsing	
— — srecht voor de beklagmeerdere, door Mr H. W. E. Vermeer jr	7
— Antwoord aan Mr H. W. E. Vermeer jr door Mr Th. J. Clarenbeek	10
— Klager verzoekt — door beklagmeerdere	93
Tuchtrecht	
— Generale preventie in het — als instrument voor normstelling, door Mr P. L. Nutters	11
— Aard en functie van het Militaire —, door Mr F. F. Langemeijer, boekbespreking door Mr N. Keijzer	425
Valsheid in geschrift	
— —, door rijbewijs te vervalsen	193

Verduistering	
– van een raketwerper en een incomplete mitrailleur. Krijgstuchtelijke bestraffing	73
– van de z.g. „lichtingspot”	82
– in persoonlijke dienstbetrekking	193
Verkeersregeling Militaire Terreinen (Besch. M.v.D. dd 13 febr. 1975 nr. 388.949/T)	
–	15
– Parkeren op Militaire terreinen, door Mr W. H. Vermeer	192
–	274
Vermogenssancities	
– Het wetsontwerp – en de betekenis daarvan voor het militair strafrecht, door Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch en Mr E. R. Scholma	513
Verstek	
– Het HMG verleent beklagde in een overtredingszaak –, doch laat een raadsman toe als vertegenwoordiger	15
Vertrouwensman	
– Rapportage – en geldboete	55, 503
Voorlopig arrest	
– Krijgsraad willigt het verzoek van de beklagde tot opheffing van het –, waarin deze zich bevindt, in	91
Voorwaardelijke veroordeling	
– Krijgsraad gelast tenuitvoerlegging van voorwaardelijk opgelegde straf omdat veroordeelde zich heeft schuldig gemaakt aan een aantal krijgstuchtelijke vergrijpen	343
Vuurwapenwet	
– Zie Wapenwet	
Wapenwet	
– Een militair, die buiten dienst een hem door het Rijk verstrekt, tot zijn uitrusting behorend wapen draagt is niet strafbaar volgens de wapenwet en evenmin volgens de Vuurwapenwet	531
– Voorhanden hebben van een wapenstok	589
Wetenschappelijke prijs	
– –, ingesteld door de stichting „Professor Giuseppe Ciardi”	501
Zee	
– Recente ontwikkelingen inzake het recht van de – en het gebruik van de – voor militaire doeleinden, door Dr Mr L. J. Bouchez	106

WETTELIJKE BEPALINGEN

	art.	blz.
Algemeen Rijksambtenaren Reglement	80-82	485
Ambtenarenwet 1929	24	205, 212
	103	485
	107	205
Beoordelingsvoorschrift Kader Landmacht	—	302
Besluit Beoordeling officieren Landmacht	—	362
	14	410
Bevorderingswet voor de Landmacht	—	600
Dienstplichtwet	12	377
	15	360
	44	377
Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht	79	529, 541
Militaire Ambtenarenwet 1931	—	441
	1	558
Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof	56	348
Reglement betreffende de Krijgstucht	9, vierde lid	175, 286, 476, 481
	20	349
	30	93, 296
	31	345
Reglement militaire ambtenaren KL/KLu	13	205
	14	205
	68	44
	69	44
Reglement rechtstoestand militaire zeemacht	97	403
Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens	8	15, 386
	49	143
	86	15
	125	15
Rechtspleging bij de Landmacht en de Luchtmacht	14a e.v.	531
	34	91
	179	15
Rechtspleging bij de zeemacht	112a	89
	184	19
Universele verklaring van de Rechten van de Mens	18	153
Verdrag van Rome	6	203
	9	153
Verkeersregeling Militaire Terreinen (zie ook het trefwoordenregister)	2	274

Verplaatsingskostenbesluit	4	553
Voorschrift conduiterapporten Zeemacht	—	366, 403
VS 27-4	H 19	353, 358
Vuurwapenwet 1919	3	531
VVKM 1	—	308
VVKM 13	—	209
VVKM 20B	4453	370
	4454	370
VVKM 47	—	180
VVKM 130	—	180
Wapenwet	1	589
Wegenverkeersverordening Aruba	22	283
	109	283
Wegenverkeerswet	26 27, 88, 143, 198, 279, 399,	585
	27	279
	30	30, 143, 163
	32	585
	33a	198
	36	143, 279
Wet bevordering en ontslag beroepsofficieren	48	491
Wetboek van Militair Strafrecht	4	279
	5a	283
	23	19
	76	40, 393, 544
	97	33, 36, 78, 394, 464, 594
	98	19
	99	78
	106	82, 353
	108	338, 390
	111	544
	114	153, 336, 394, 550, 592
	116	338
	117	40, 338
	121	40
	122	338
	128	390
	129	22
	132	158
	143	40
Wetboek van Strafrecht	1	171, 544
	14e	343
	14g	343
	40	40
	41	23, 40
	42	40
	44	73
	45	338

	47	583
	63	82, 85, 457, 531
	225	195
	261	544
	285	338
	300	40, 76
	302	23, 338
	304	338
	307	459
	310	85, 457, 581, 585, 589
	321	82, 193
	322	73, 193
	350	158
	453	27
Wetboek van Strafvordering	270	15
Wet gewetensbezwaren Militaire Dienst	—	153
Wet Motorrijtuigenbelasting	20	529, 541
Wet op de Krijgstucht	37	52
	38	291
	58	73, 531
	60	531
	61 e.v.	93, 168, 169, 291, 296, 345, 353, 358,	
		467, 477, 597	
	65	296, 348
	66	296, 348, 353, 358, 597
	67	52, 93, 169, 291, 296, 345, 467, 472
	68	52
Wet op de Rechterlijke organisatie	56	529, 541

JURISPRUDENTIE

STRAFRECHT

Hoog Militair Gerechtshof		1977 4 januari	23*
1977 28 september	16*, 37*, 159	27 april	143
26 oktober	21*, 149	17 mei	27*
23 november	155	26 mei	30
7 december	201	6 juli	153
21 december	276*	12 juli	33, 36*, 158
1978 1 maart	388, 400	13 juli	195
31 mei	550*	20 juli	82*
21 juni	535*	27 juli	85*
5 juli	547*	10 augustus	399*
2 augustus	542	6 september	529*
Permanente Krijgsmacht voor de Zeemacht in de Nederlandse Antillen		14 september	198*
1977 22 november	279, 283*	27 september	274*
Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht		11 oktober	336*
1976 15 december	19*	18 oktober	457
1977 5 januari	73*	2 november	531*
19 januari	76	29 november	91
16 februari	193	14 december	386
9 maart	78*	15 december	338*
3 augustus	88, 163*	1978 26 januari	390*
7 september	40*	9 februari	343
Arrondissementskrijgsraad Arnhem		21 maart	541
1976 8 december	15*	29 maart	544*
		25 april	459, 581, 583
		26 april	399*
		24 mei	464
		12 juli	585
		18 juli	589
		15 augustus	594

TUCHTRECHT

Hoog Militair Gerechtshof		14 november C-41 Painfbat	291*
1977 26 oktober	52*	18 november NTC	348*
23 november	95*, 100*, 168*, 172*	25 november C-11 Vbdbl	175*
1978 15 februari	295*, 347*, 350*, 475	29 november C Zeemacht Nederland	296*
1 maart	299*	13 december C-42 Painfbrig- tnbat	353*
29 maart	469*	13 december C-1LKA	467*
Commandanten		1978 2 januari NTC	472
1977 3 mei C-109 Afdva	93*	27 februari C-41 Pabrig	359*
3 juni C-101 Vagg	97*	20 maart C Korps Mariniers	597*
27 juni Hoofd Personeelszaken OCMGD	171*	Autoriteit op grond van art. 9(4) R.b.d.K.	
22 augustus Hoofd Personeelszaken OCMGD	168*	1978 16 januari	286*
10 november Hoofd Personeelszaken LuA-school	345*	15 maart	477*
		26 april	481*

* Voorzien van een naschrift.

ADMINISTRATIEF RECHT

Centrale raad van Beroep		12 mei	491
		18 mei	410*
1976	29 september		48*
1977	30 september		212*
	28 oktober		180, 205*, 209
1978	6 januari		361, 365
	3 februari		302*, 308, 369
	17 maart		553
	31 maart		557
	7 april		561*
	21 april		600
		Ambtenarengerecht 's-Gravenhage	
		1975 23 juni	44*
		1977 14 november	485*
		Koninklijk Besluit	
		1978 4 januari nr 50	360

* Voorzien van een naschrift.

AUTEURS

Blankhart Mr J. E.:	
– Jurisprudentieoverzicht betreffende gepubliceerde beslissingen in beklagzaken	219
Bosch, Prof. Jhr Mr Th. W. van den (tesamen met Mr E. R. Scholma):	
– Het wetsontwerp Vermogenssancties en de betekenis daarvan voor het militair strafrecht	513
Bouchez, Dr Mr L. J.:	
– Recente ontwikkelingen inzake het recht van de zee en het gebruik van de zee voor militaire doeleinden	106
Braunius, Mr S. W. P. C.:	
– Bezwaarschrift inzake onbenulligheden	498
Claassen, Mr A. M. M.:	
– Nogmaals „een eenvoudige parkeerovertreiding”	311
Clarenbeek, Mr Th. J.:	
– Samenvatting van „De Oorlogswet van Nederland”	326
Coolen, Mr G. L.:	
– De rechtsbescherming van de militair tegen onjuist bestuur	441
Gonsalves, Mr E. L.:	
– De Protocollen van Genève en de verbeterde bescherming van gewonden, zieken en geneeskundige diensten	1
– De Oorlogsrechtelijke bescherming van B.B.-eenheden	65
Jonge, Mr J. A. C. de:	
– Ruimtelijke ordening en Defensie	606
Keijzer, Mr N.:	
– Gewetensbezwaren tegen keuring voor militaire dienst (HR 11-10-1977, N. J. 1978-101 m.n. Th. W. v. V.)	377
Koning Gans, Mr Ph. J. de:	
– Rechtsbijstand in militaire strafzaken en de toekomst van de rechtshulp (Deel 1)	257
– – slot	313
Nutters, Mr P. L.:	
– Generale preventie in het tuchtrecht als instrument van normstelling	11
Scholma, Mr E. R. (tesamen met Prof. Jhr Mr Th. W. van den Bosch):	
– Het wetsontwerp Vermogenssancties en de betekenis daarvan voor het militair strafrecht	513
Simons, Dr C. H. F.:	
– Algehele herziening van het militair strafprocesrecht	129
Stellinga, Dr. J. R.:	
– Aansprakelijkheid voor onrechtmatige daden van de rechter	577
Vermeer, jr., Mr W. H. E.:	
– Toetsingsrecht voor de beklagmeerdere	7
Vermeer, Mr W. H. V.:	
– Parkeren op militaire terreinen	192

BOEKAANKONDIGINGEN

Bemmelen, Prof. Mr J. M. van:	
– „Ons Strafrecht”, deel 4, het formele strafrecht	55
Wiarda, G. J. e.a.:	
– „De toekomst van de rechtshulp”	55
– Rechten van de Mens in mondiaal en europees perspectief	256

BOEKBESPREKINGEN

Bosch, Prof. Jhr Mr Th. W. van den:	
– Bespreking van Herziening van arresten en vonnissen door Jhr Mr R. E. P. de Ranitz	183
– Bespreking van Fockema Andreae's Rechtsgeleerd Handwoordenboek, 4e druk Keijzer, Mr N.:	569
– Bespreking van: Aard en functie van het Militaire tuchtrecht, door Mr F. F. Langemeijer: Diss. Universiteit van Amsterdam	425
Langemeijer, Mr F. F.:	
– Bespreking van Mireille Debard en Jean-Luc Henning „Les juges kaki”, éditions Alain Moreau, Paris 1977	495
Stellinga, Dr J. R.:	
– Bespreking van Jhr Mr Th. W. van den Bosch, Beschouwingen over het militaire dienstbevel. Inaugurele rede, Amsterdam 1976	126

Militair Rechtelijke Vereniging

Mr J. A. C. de Jonge; Ruimtelijke Ordening en Defensie 606

Militair Justitiële Statistiek

Overzicht over 1e halfjaar 1977 en 1978 619

Registers 627

REDACTIECOMMISSIE:

Mr *W. H. Vermeer*, Officier van Administratie der 1e klasse b.d., Advocaat te Amsterdam;

Mr *Th. J. Clarenbeek*, Majoor van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Landmacht: Mr *J. O. de Lange*, Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst;

voor de Kon. Luchtmacht: Mr *B. B. Klooster*, Kolonel der Kon. Luchtmacht;

voor de Kon. Marine: Mr *Th. C. van Gelder*, Kapitein ter zee van administratie.

Adres van de Redactiecommissie:

Zilvervoslaan 9, 6741 BE Lunteren.

Telefoon: 070-824041, tst. 2403,

08388-3260 (huis).

VASTE MEDEWERKERS:

Mr *E. H. Nuver*, Oud-ondervoorzitter van de Centrale Raad van Beroep;

Prof. Jhr Mr *Th. W. van den Bosch*, bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam, Res. Luit.-kolonel van de Militair Juridische Dienst b.d.;

Prof. Mr *F. Kalshoven*, bijzonder hoogleraar in het internationaal humanitair recht aan de Rijksuniversiteit te Leiden;

Dr *J. R. Stellinga*;

Mr *N. Keijzer*, buitengewoon lector in het straf- en strafprocesrecht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

WIJZE VAN UITGAAF:

Het *M.R.T.* verschijnt in 10 afleveringen per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1 januari 1977 f 23,—. Men abonneert zich voor tenminste één jaargang bij de Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, postgiro nr. 425300, of bij zijn boekhandelaar. Losse afleveringen zijn vanaf 1 januari 1977 verkrijgbaar tegen de prijs van f 4,25.

De schrijvers van bijdragen van meer dan 2 pagina's ontvangen een honorarium van f 30,— per pagina tot een maximum van f 300,— per aflevering, benevens 10 present-exemplaren-overdrukken.

Kennisgeving van adreswijziging te richten tot de Staatsuitgeverij, Christoffel Plan-tijnstraat te 's-Gravenhage.

*Dit tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel
„Militaire Jurisprudentie”, wordt sedert juli 1905, met onderbreking van
juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel
„Militair Rechtelijk Tijdschrift”*